

ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

7

ΒΙΒΛΟΣ
ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΟΥ ΤΡΙΑΔΟΣ
ΛΟΓΟΙ Κ.-ΛΕ.

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

7

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΠΕ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2000

ΚΥΡΙΛΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Γ. Μπακατσέλου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 10 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 031/283 880. Οικίας 031/696 653.

Η ΒΙΒΛΟΣ
ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Η ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ
ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΟΥ ΤΡΙΑΔΟΣ

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΔΕ ΤΩ ΒΙΒΛΙΩ.

ΛΟΓΟΣ Κ'.

Εἰς τό, «Υπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας διὸ
καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ
ὑπὲρ πᾶν ὄνομα», ἐν ᾧ σχόλια περὶ σαρκώσεως, τὸν αὐτὸν ἔ-
5 χοντα νοῦν. 16

Εἰς τό, «Ἐχαρίσατο αὐτῷ», καὶ «ὑπερύψωσεν αὐτόν», καὶ
ὅσα τοιαῦτα λέγεται περὶ Χριστοῦ. 22

Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητὸν τὸ λέγον, «Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ
τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσοῦτω κρείττων γενόμενος
10 τῶν ἀγγέλων». 30

Παράθεσις ρητῶν σημαίνουσα, ὅτι τό, «κρείττων», ἡ θεία
Γραφή ἐπὶ τῶν πολὺ διεστηκότων ἢ κατὰ τὸν τῆς φύσεως
λόγον, ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν τίθησιν, ἢ κατὰ τὸ μέτρον τῆς χάρι-
τος 36

15 Ἄλλο διηγηματικῶς, ὅτι τό, «κρείττων γενόμενος τῶν

1. Ἐβρ. 12,2.

2. Φιλιπ. 2,9.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ
ΓΙΑ
ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΑ ΤΡΙΑΔΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ Κ'.

Στή ρήση· «Υπέμεινε τὸν σταυρικὸ θάνατο, περιφρονώντας ^{Σελίς} τὴ ντροπή»¹, «γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τὸν ὑπερύψωσε καὶ τοῦ χάρισε ὄνομα ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ὄνομα»², στὸ ὁποῖο γίνονται σχόλια γιὰ τὴ σάρκωση, ποὺ ἔχουν τὸ ἴδιο νόημα. 16

Στή ρήση, «Τοῦ χάρισε» καὶ «τὸν ὑπερύψωσε» καὶ ὅλα ὅσα παρόμοια λέγονται γιὰ τὸν Χριστό. 22

Στὴν ἀποστολική ρήση ποὺ λέγει· «Κάθισε στὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης, στὰ ὑψηλά, γενόμενος τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους»³. 30

Παράθεση χωρίων ποὺ δείχνουν, ὅτι τὸ «ἀνώτερος» ἢ ἁγία Γραφή τὸ χρησιμοποιεῖ σὲ πράγματα ποὺ διαφέρουν πολὺ μεταξύ τους, ἢ ὡς πρὸς τὴ φύση τους, ἢ ὡς πρὸς τὴν ἀξία, ἢ ὡς πρὸς τὸ μέτρο τῆς χάριτος τους. 36

* Ἄλλο, ποὺ παρουσιάζει, ὅτι τό, «γενόμενος ἀνώτερος τῶν

3. Ἐβρ. 1,3.

ἀγγέλων», οὐκ οὐσιῶν εἰσφέρει σύγκρισιν, ἀλλὰ μᾶλλον δια-
κονιῶν. Εἴρηται δὲ καὶ ἄλλως.

48

Παράθεσις ρητῶν περὶ ἀνθρωπότητος Χριστοῦ, καὶ λύσις
ἐφεξῆς.

50

5 Ἄλλο, ἐκ τῶν αὐτῶν, ὅτι καλὴ καὶ χρησιμωτάτη τῶν δια-
κονιῶν ἢ σύγκρισις, τῆς τε τῶν ἀγγέλων καὶ τοῦ Υἱοῦ, τοῦ
«κρίττωνος» τὴν δύναμιν ἐρμηνεύουσα· πῶς γὰρ κρείττων
ἀγγέλων ἐστί, καὶ πόσον, ἐξ αὐτῶν γνωσόμεθα.

52

ΛΟΓΟΣ ΚΑ΄

10 Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Κατανοήσατε τὸν ἀπόστο-
λον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ
ποιήσαντι αὐτόν». Τὸ δὲ συναγόμενον, ὅτι οὐ ποίημα οὐδὲ
κτίσμα ὁ Υἱός

60

ΛΟΓΟΣ ΚΒ΄

15 Εἰς τό, «Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας ἐκείνης οὐδεὶς
οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ
Πατὴρ μόνος».

80

ΛΟΓΟΣ ΚΓ΄

Εἰς τό, «Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ πάντα δέδωκε ἐν
20 τῇ χειρὶ αὐτοῦ», καὶ εἰς τό, «Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ
Πατρός μου», καὶ εἰς τό, «Οὐ δύναμαι ἐγὼ ἀπ' ἑμαυτοῦ ποιεῖν
οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἀκούω, κρίνω», καὶ ὅσα τούτοις ὁμοιά ἐστι
ρητά

100

ΛΟΓΟΣ ΚΔ΄

25 Εἰς τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ Σωτῆρος ἀνθρωπίνως παρὰ τοῖς
Εὐαγγελισταῖς, εἰς τό, «Ἐκλαυσε», καὶ εἰς τό, «Νῦν ἡ ψυχὴ
μου τετάραιται», καὶ εἰς τό, «Εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ
τὸ ποτήριον τοῦτο», καὶ εἰς τό, «Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου»,
καὶ ὅσα τούτοις ὁμοια ρητά. Παραθέσεις ἀποδεικτικαὶ ἀπὸ
30 τῆς θείας Γραφῆς, καὶ Χριστομάχων ἀποτρέπουσαι τὴν κακό-
νοϊαν.

116

4. Ἐβρ. 3, 1.

7. Ματθ. 11, 27.

5. Ματθ. 24, 36.

8. Ἰω. 5, 30.

6. Ἰω. 3, 35.

9. Λουκᾶ 19, 41.

ἀγγέλων» δὲν κάνει σύγκριση τῶν οὐσιῶν, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν δια-
κονιῶν. Λέγεται ἐπίσης καὶ κατὰ ἄλλον τρόπο.

48

Παράθεση ρητῶν γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ
ἐξήγησή τους στὴ συνέχεια.

50

Ἄλλο ἀπὸ τὰ ἴδια χωρία, ποὺ δείχνει ὅτι ἡ σύγκριση τῶν
διακονιῶν τῶν ἀγγέλων καὶ τοῦ Υἱοῦ εἶναι καλὴ καὶ πάρα πολὺ
χρήσιμη, γιὰ τὴν ἐξήγησιν τῆ σημασίας τοῦ «ἀνώτερος». Γιὰ τὸ ἀπὸ
αὐτὰ θὰ μάθουμε πῶς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους καὶ
πόσο.

52

ΛΟΓΟΣ ΚΑ΄.

Στὸ ρητὸ τοῦ ἀποστόλου· «Κατανοεῖστε τὸν ἀπόστολο καὶ
ἀρχιερέα τῆς πίστεώς μας Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι πιστὸς σ'
ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔκανε»⁴. Καὶ τὸ συμπέρασμα ποὺ βγαίνει εἶναι,
ὅτι οὔτε δημιουργημα οὔτε κτίσμα εἶναι ὁ Υἱός.

60

ΛΟΓΟΣ ΚΒ΄.

Στό· «Γιὰ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα ἐκείνη κανεῖς δὲν γνωρίζεις,
οὔτε οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὔτε ὁ Υἱός, παρὰ μόνο ὁ
Πατέρας»⁵.

80

ΛΟΓΟΣ ΚΓ΄.

Στό· «Ὁ Πατέρας ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸ καὶ ὅλα τὰ ἔδωσε στὸ χέρι
του»⁶, καὶ στό· «Ὅλα μοῦ παραδόθηκαν ἀπὸ τὸν Πατέρα μου»⁷.
καὶ στό· «Ἐγὼ ἀπὸ μόνος μου δὲν μπορῶ νὰ κάνω τίποτε, ἀλλὰ
ὅπως ἀκούω, κρίνω»⁸, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅμοια μ' αὐτὰ ρητά.

100

ΛΟΓΟΣ ΚΔ΄.

Σ' αὐτὰ ποὺ λέγονται γιὰ τὸν Σωτῆρα ἀνθρωπίνως ἀπὸ τοὺς
εὐαγγελιστές, ἦτοι στό· «ἔκλαψε»⁹, «τώρα εἶναι ταραγμένη ἡ
ψυχὴ μου»¹⁰, «ἂν εἶναι δυνατὸν ἄς ἀποφύγω τὸ ποτήρι αὐτὸ»¹¹,
καὶ «εἶναι πολὺ λυπημένη ἡ ψυχὴ μου»¹², καὶ ὅλα ὅσα ρητὰ εἶναι
ὅμοια μὲ αὐτὰ. Παραθέσεις ἀπὸ τὴν ἀγία Γραφή ἀποδεικτικές,
ποὺ ἀποτρέπουν τὴν κακόνοια τῶν Χριστομάχων.

116

10. Ἰω. 12, 27.

11. Ματθ. 26, 39.

12. Ματθ. 26, 38.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ΄.

Εἰς τό, «Πρωτότοκος πάσης κτίσεως»· ὅτι οὐ κτίσμα ὁ
Υἱός. 134

ΛΟΓΟΣ ΚΣΤ΄.

5 Εἰς τό εἰρημένον ἐπὶ τοῖς υἱοῖς Ζεβεδαίου, «Τὸ καθίσαι ἐκ
δεξιῶν μου ἢ ἐξ ἐνωπύμων, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι». 152

ΛΟΓΟΣ ΚΖ΄.

Εἰς τό, «Ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ
ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν». 162

10 ΛΟΓΟΣ ΚΗ΄.

Εἰς τό παρὰ τῷ Λουκᾷ κείμενον «Ἰησοῦς δὲ προέκοπτε
σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώποις». 166

ΛΟΓΟΣ ΚΘ΄.

Εἰς τό, «Ἵταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς
15 ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα». 178

ΛΟΓΟΣ Λ΄.

Εἰς τό, «Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν
κόσμον εἶναι παρὰ σοί». 190

ΛΟΓΟΣ ΛΑ΄.

20 Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ὁ Θεὸς περὶ τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας
οὐδὲν ἡμῶν πλέον ἐπίσταται, ἀλλ' ὅπερ ἂν αὐτὸς εἰδείῃ περὶ
ἑαυτοῦ, τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀπαραλλάκτως. 196

ΛΟΓΟΣ ΛΒ΄.

Ἐκλογαὶ ρητῶν μετὰ συλλογισμῶν ἐκ τῆς Καινῆς Δια-
25 θήκης, ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ὁ Υἱός. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ ποιήμα
οὐδὲ κτίσμα. 212

13. Κολ. 1, 15.

14. Μάρκ. 10, 40.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ΄.

Στή ρήση· «Πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως»¹³. ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι κτίσμα. 134

ΛΟΓΟΣ ΚΣΤ΄.

Σὲ ἐκεῖνο πού εἰπώθηκε στοὺς υἱοὺς τοῦ Ζεβεδαίου· «Τὸ νὰ καθίσετε δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ ἀπὸ ἐμένα, δὲν ἀνήκει σὲ μένα νὰ σᾶς τὸ δώσω»¹⁴. 152

ΛΟΓΟΣ ΚΖ΄.

Στή ρήση· «Γιὰ νὰ γνωρίζουν ἐσένα τὸν μόνο ἀληθινὸ Θεό, καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ, τὸν ὁποῖο ἔστειλες»¹⁵. 162

ΛΟΓΟΣ ΚΗ΄.

Στὸ χωρίο τοῦ Λουκᾶ· «Καὶ ὁ Ἰησοῦς προόδευε στή σοφία καὶ τῇ σωματικῇ ἀνάπτυξη καὶ τὴν εὐνοια ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων»¹⁶. 166

ΛΟΓΟΣ ΚΘ΄.

Στό· «Ὅταν θὰ ὑποταχθοῦν σ' αὐτὸν ὅλα, τότε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταχθεῖ σ' ἐκεῖνον πού ὑπέταξε τὰ πάντα σ' αὐτόν»¹⁷. 178

ΛΟΓΟΣ Λ΄.

Στή ρήση· «Πατέρα, δόξασέ με μὲ τὴ δόξα πού εἶχα κοντὰ σου προτοῦ νὰ δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος»¹⁸. 190

ΛΟΓΟΣ ΛΑ΄.

Σ' ἐκείνους πού λένε, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν γνωρίζει τίποτε περισσότερο ἀπὸ μᾶς γιὰ τὴν οὐσία του, ἀλλ' ὅ,τι μπορεῖ νὰ γνωρίζει αὐτὸς γιὰ τὸν ἑαυτό του, αὐτὸ τὸ γνωρίζουμε καὶ ἐμεῖς ἐξίσου. 196

ΛΟΓΟΣ ΛΒ΄.

Ἐπιλογή ρητῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ συλλογισμοί, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι Θεὸς κατὰ φύση. Καὶ ἐφόσον αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ, δὲν εἶναι οὔτε δημιουργημα οὔτε κτίσμα. 212

15. Ἰω. 17, 3.

16. Λουκᾶ 2, 52.

17. Α' Κορ. 15, 28.

18. Ἰω. 17, 5.

ΛΟΓΟΣ ΛΓ΄

“Οτι Θεός κατὰ φύσιν τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, δι’ Υἱοῦ δὲ τῆ κτίσει χορηγούμενον. 384

ΛΟΓΟΣ ΛΔ΄

5 *Παραθέσεις ρητῶν ἐφεξῆς, ἐν οἷς ἔστι τὸν ἐπιτηροῦντα θεωρεῖν, ὅτι Θεός τὸ Πνεῦμα, καὶ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχον τῷ Υἱῷ πανταχοῦ, καὶ οὐκ ἀπεξενωμένον τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Ὅμοῦ δὲ διδάσκουσιν, ὅτι Θεοῦ λεγομένου κατοικεῖν ἐν ἡμῖν, τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ἐνοικοῦν.* 398

10

ΛΟΓΟΣ ΛΕ΄

Μαρτυρίαι ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, δι’ ἧν ἔστιν ἰδεῖν, ὅτι γενητὸς ἐκ Πατρὸς ἐστὶν ὁ Υἱός, καὶ οὐχὶ πεποιημένος. 464

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ 525

1. *Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς* 525

15 2. *Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων* 533

ΛΟΓΟΣ ΛΓ΄.

“Ότι τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς κατὰ φύση, καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, ἀλλὰ χορηγεῖται στὴν κτίση μέσω τοῦ Υἱοῦ.

384

ΛΟΓΟΣ ΛΔ΄.

Παραθέσεις ρητῶν στὴ συνέχεια, στὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ δοῦμε αὐτὸν ποὺ ἐπιβλέπει, ὅτι δηλαδὴ τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς καὶ ἔχει παντοῦ τὶς ἴδιες ἐνέργειες μὲ τὸν Υἱό, καὶ δὲν εἶναι ἀποξενωμένο ἀπὸ τὴν οὐσία ἐκείνου. Καὶ ὅταν λέμε ὅτι ὁ λεγόμενος Θεὸς κατοικεῖ μέσα μας, τὸ Πνεῦμα εἶναι αὐτὸ ποὺ κατοικεῖ.

398

ΛΟΓΟΣ ΛΕ΄.

Μαρτυρίες ἀπὸ τὴν ἅγια Γραφή, μὲ τὶς ὁποῖες μπορούμε νὰ δοῦμε, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι γεννημένος ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ ὄχι δημιουργημένος.

464

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

525

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

525

2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

533

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Η ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ
ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΟΥ ΤΡΙΑΔΟΣ
ΛΟΓΟΣ Κ.

**Εἰς τό, «Υπέμεινε σταυρὸν αἰσχύνῃς καταφρονήσας,
διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο
αὐτῷ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα».**

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν δι' ἐναντίας.

5 Γέγραπται, φασίν· «Ἐκαστοι τοῦτο φρονεῖτε ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγή-
σατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ», ἕως τοῦ, «διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψω-
σε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα». Εἰ τοίνυν
ὑψώθη παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐδοξάσθη καὶ ὡς ἐν χαρίσματος μέρει
10 ἔσχε τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ὅτι ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν μέχρι
θανάτου, μισθὸν ἔχει τῆς ταπεινώσεως τὴν τιμὴν καὶ τὸ ὄνομα τὸ
ὑπὲρ πάντα, οὐ φύσει Θεὸς ὢν ἢ Υἱός, ἀλλ' ἐκ προσθήκης ταῦτα
γενόμενος. Τὸ δὲ προσθήκης δεόμενον, ἀτελὲς ἂν εἶη καὶ ἔλλιπές
ὅσον εἰς τὴν οἰκείαν φύσιν. Καὶ τὸ ὑψούμενόν που, κάτωθεν ἀνάγ-

1. Ἐβρ. 12, 2.
2. Φιλ. 2, 9.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ
ΓΙΑ
ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΑ ΤΡΙΑΔΑ
ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ

Στή ρήση· «Υπέμεινε σταυρό, περιφρονώντας τή ντροπή, και κάθισε στα δεξιά τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ»¹· «γι' αὐτό και ὁ Θεός τόν ὑπερύψωσε και τοῦ χάρισε τὸ ὄνομα, πού εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ὄνομα»².

* Ἐνταση τῶν αἰρετικῶν.

Ἔχει γραφεῖ, λένε· «Ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς ἄς ἔχει τὸ ἴδιο φρόνημα, αὐτὸ πού εἶχε και ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος, ἂν και εἶχε θεία ὑπαρξη, δὲν θεώρησε τὸ ὅτι ἦταν ἴσος μὲ τὸν Θεὸ σὺν εὐκαιρία ἀρπαγῆς τοῦ ἀξιώματος», μέχρι τό· «Γι' αὐτό και ὁ Θεός τόν ὑπερύψωσε και τοῦ χάρισε τὸ ὄνομα ἐκεῖνο πού ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ὄνομα»³. Ἐφόσον λοιπὸν ὑψώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ και δοξάσθηκε, και μὲ τὴ μορφὴ χαρίσματος ἔλαβε τὸ ὄνομα πού εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ὄνομα, ἐπειδὴ ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του μέχρι θανάτου, ἔχει ὡς ἀμοιβὴ τῆς ταπείνωσῆς του τὴν τιμὴ και τὸ ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα ὄνομα, και τὰ ἀπέκτησε ὅλα αὐτὰ ἐπιπροσθέτως, χωρὶς νὰ εἶναι κατὰ φύσιν Θεός ἢ Υἱός. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἔχει ἀνάγκη προσθήκης, εἶναι ὅπωςδήποτε ἀτελὲς και ἔλλιπές ὅσον ἀφορᾷ τὴ φύσιν του. Καὶ ἐκεῖνο πού ὑψώνεται

3. Φιλ. 2, 5-9.

κη πρὸς τοῦτο ἐπαίρεσθαι, καὶ τὸ χάριν δεχόμενον δεῖσθαι χρῆ πάντως οὐ δέχεται· καὶ τὸ τιμᾶσθαι ζητοῦν, οὐκ εἶναι τοιοῦτον ἀνάγκη λέγειν, ὅπερ δὴ καὶ γενέσθαι βούλεται. Εἰ οὖν ἐχαρίσθη αὐτῷ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα, φύσει μὲν τοῦτο οὐκ ἦν, γέγονε δὲ ὑστερον κατὰ χάριν, τὸ δὲ οὕτως ἔχον, οὐκ ἂν εἶη Θεός, πρόσφατον γάρ.

Πρὸς ταῦτα λύσις ἐφεξῆς ὡς ἐν ἐπιτομῇ.

Καὶ ποία γέγονε προσθήκη τιμῆς τῷ ἐν μορφῇ μὲν ὑπάρχοντι Θεοῦ, ἐνδυσασμένῳ δὲ τὴν τοῦ δούλου μορφήν; Πῶς δὲ μᾶλλον οὐκ ἠλαττώσθαι δόξειεν ἂν, ὁ τὸ μείζον ἀφείς καὶ τὸ ἔλαττον ἀναλαβών; Θεὸς ὑπάρχων γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα ποῖον εὖρη μισθόν; Ἡ πῶς ἐδοξάσθη ὁ ἀπὸ δόξης εἰς ἀτιμίαν καταβεβηκώς; Πῶς δὲ γέγονεν ὑψηλὸς ὁ τῆς θεότητος τὸ ἀξίωμα ὑπεριδών, καὶ εἰς ἀνθρωπότητα κατελθών; Πῶς ὁ κατελθών, γέγονεν ἄνω; Ποίαν ἔχει βελτίωσιν ὁ ἐν ἐλάττωσι γεγονώς ἐξ ἀμεινόνων; Εἰ Θεὸς ὢν ὑψιστος καὶ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν ὑψοῦσθαι λέγεται, ποῖ δὲ ἔτι μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν ἀναθήσεται τὸ ὑψούμενον; Πῶς δὲ ἦν ταπεινὸς ὁ ἐν κόλποις ὢν τοῦ ὑψηλοτάτου Πατρὸς; Ποίας προσθήκης ἐδεῖτο Θεός; Εἰ διὰ τοῦτο καταβέβηκεν, ἵνα καὶ ὑψωθῇ, τίς ἦν ἡ χρεια τῆς καταβάσεως; Εἰ διὰ τοῦτο ἐταπεινώσεν ἑαυτόν, ἵνα καὶ δοξασθῇ, τίς ἦν ἡ χρεια τῆς ταπεινώσεως; Πῶς δὲ οὐκ ἄσοφος ὁ μετὰ πόνου ζητῶν, ὁ καὶ δίχα πόνων ἔχει ἐδύνατο; Πῶς ἔλαβε τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα ὁ διαπαντὸς ἐν αὐτῷ προσκυνούμενος;

25

Ρητά, ὅτι Θεὸς ὁ Υἱός.

«Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με», καί, «Προσκυνήσατέ μου τῷ ὀνόματί σου, Κύριε, τῷ μεγάλῳ». «Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ». «Δότε δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ». «Οὔτοι

4. Ψαλμ. 53, 3.

5. Ψαλμ. 73, 21.

κατ' ἀνάγκη ὑψώνεται ἀπὸ κάτω πρὸς αὐτό, καὶ ἐκεῖνο ποῦ δέχεται κάποια χάρη, ἔχει ὅπωςδήποτε ἀνάγκη αὐτοῦ τὸ ὁποῖο δέχεται, καὶ ἐκεῖνο ποῦ θέλει νὰ τιμᾶται, πρέπει κατ' ἀνάγκη νὰ ποῦμε ὅτι δὲν εἶναι τέτοιο ποῦ θέλει νὰ γίνει. Ἐφόσον λοιπὸν τοῦ χαρίσθηκε τὸ ὄνομα τὸ ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ὄνομα, δὲν τὸ εἶχε αὐτὸ κατὰ φύση, ἀλλὰ τὸ ἔλαβε μεταγενέστερα κατὰ χάρη. Αὐτὸ ὅμως ποῦ εἶναι τέτοιο, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι Θεός, γιατί εἶναι πρόσφατο.

Ἀπάντηση σ' αὐτὰ στὴ συνέχεια μὲ συντομία.

Καὶ ποιά προσθήκη τιμῆς ἔγινε σ' αὐτὸν ποῦ, ἐνῶ εἶχε θεία ὑπαρξη, φόρεσε τὴ μορφή τοῦ δούλου; Καὶ πῶς δὲν θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ ὅτι μᾶλλον ἐλαττώθηκε αὐτὸς ποῦ ἄφησε τὸ ἀνώτερο καὶ ἔλαβε τὸ κατώτερο; Ἐνῶ ἦταν Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος, γιὰ νὰ λάβει ποιά ἀμοιβή; Ἡ πῶς δοξάσθηκε αὐτὸς ποῦ ἀπὸ τὴ δόξα κατέβηκε στὴν ἀτιμία; Καὶ πῶς ἔγινε ὑψηλὸς αὐτὸς ποῦ παρέβλεψε τὸ ἀξίωμα τῆς θεότητος καὶ κατέβηκε καὶ ἔγινε ἄνθρωπος; Πῶς αὐτὸς ποῦ κατέβηκε, ἀνυψώθηκε; Ποιά βελτίωση εἶχε αὐτὸς ποῦ ἀπὸ τὰ ἀνώτερα ἦρθε στὰ κατώτερα; Ἐὰν, ἐνῶ ἦταν Θεὸς ὑψιστος καὶ κατοικοῦσε στὰ ὕψη, λέγεται ὅτι ἀνυψώθηκε, ποῦ παραπάνω ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ θὰ ἀνεβεῖ αὐτὸ ποῦ ἀνυψώθηκε; Καὶ πῶς ἦταν ταπεινὸς αὐτὸς ποῦ βρισκόταν στοὺς κόλπους τοῦ ὑψηλότετου Πατέρα; Ποιά προσθήκη εἶχε ἀνάγκη ὁ Θεός; Ἐὰν πάλι κατέβηκε γι' αὐτό, γιὰ νὰ ἀνυψωθεῖ, ποιά ἀνάγκη ὑπῆρχε γιὰ νὰ κατεβεῖ; Ἐὰν γι' αὐτὸ ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ δοξασθεῖ, ποιά ἀνάγκη ὑπῆρχε νὰ ταπεινωθεῖ. Καὶ πῶς δὲν ἦταν ἀσοφος αὐτὸς ποῦ μὲ κόπο ζητοῦσε αὐτὸ ποῦ μποροῦσε νὰ τὸ ἔχει χωρὶς κόπο; Πῶς ἔλαβε τὸ ὄνομα ποῦ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ὄνομα, αὐτὸς ποῦ πάντοτε τὸν προσκυνοῦσαν μὲ τὸ ὄνομα αὐτό;

Ρήσεις ποῦ μαρτυροῦν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι Θεός.

«Θεέ, σῶσε με μὲ τὸ ὄνομά σου»⁴, καί, «Ἄς προσκυνήσουν τὸ ὄνομά σου, Κύριε, τὸ μεγάλο»⁵. «Τὸ ὄνομά του ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸν ἥλιο»⁶. «Προσφέρατε δόξα στὴ δοξολογία ποῦ ἀπευθύνεται σ' αὐτόν»⁷. «Αὐτοὶ ἔρχονται ἐναντίον μας μὲ ἄρματα καὶ μὲ ἵππους,

6. Ψαλμ. 71, 17.

7. Ψαλμ. 65, 2.

ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα». Πῶς οὖν ἔλαβεν, ὅπερ ἔχων αἰεὶ φαίνεται;

Λύσις ἐτέρα.

5 Εἰ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, καὶ ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν», ὕστερον δὲ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐταπεινώσεν ἑαυτόν, διὰ τε τοῦτο ὑψοῦσθαι λέγεται, πῶς οὐκ ἔσται παντί τῳ σαφές, ὅτιπερ οὐ περὶ τὴν τοῦ λόγου φύσιν τοῦτο γίνεσθαι συμβαίνει, ἀλλ' εἰς τὸ τῆς ἀνθρωπότητος μυστήριον; Ὡ γὰρ
10 ἀρμόσει τὸ ταπεινόν, τούτῳ καὶ τὸ ὑψοῦσθαι πρέπει ἀκολουθεῖ. Ταπεινὸν δὲ χρῆμα ἢ ἀνθρωπότης, περὶ αὐτὴν ἄρα καὶ τὸ ὑψοῦσθαι νοηθήσεται. Οὐ πρότερον δὲ περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου τοιοῦτόν τι λέγουσαν εὐρήσομεν τὴν Γραφήν, εἰ μὴ, «σὰρξ γέγονε, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Εἰ τοίνυν περὶ τὴν πρόσληψιν τῆς σαρκὸς ἢ
15 ταπεινώσεις γεγενῆσθαι λέγεται, δι' αὐτὴν ἔσται καὶ περὶ αὐτὴν ἢ ὑψώσεις.

ΑΛΛΟ,

Εἰς τὸ αὐτό.

Ὁ Παῦλος ἐπιστέλλων φησίν, ὅτι «πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν
20 εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, οὐκ εἰς ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν». Ὡσπερ οὖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐν προσώπῳ τοῦ Πατρὸς ὑπάρχων αἰεὶ, νῦν ὑπὲρ ἡμῶν εἰσέρχεται μὲν εἰς τὸν οὐρανόν, ἐμφανίζεται δὲ τῷ Πατρὶ, οὕτω πάλιν καὶ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν ὑψοῦται
25 καὶ δοξάζεται, καὶ λαμβάνει «τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάν ὄνομα», ἵν', ὥσπερ ἐν αὐτῷ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν εἰσερχόμεθα καὶ ἐμφανιζόμεθα τῷ Πατρὶ, οὕτω πάλιν ἐν αὐτῷ δοξαζόμενοι καὶ ὑψούμενοι, καὶ υἱοὶ Θεοῦ χρηματίζωμεν.

ΑΛΛΟ.

30 Τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ὁ Ψαλμωδὸς ἐξηγούμενος διὰ τοῦ Πνεύματος, λέγει· «Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχον-

ἐνῶ ἐμεῖς ἐλπίζουμε ὅτι μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ μας θὰ ἀναδειχθοῦμε μεγάλοι»⁸. Πῶς λοιπὸν ἔλαβε αὐτὸ ποὺ ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ εἶχε πάντοτε;

* Ἄλλη ἀπάντηση.

Ἐφόσον «ὁ Λόγος ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ ὅλα, καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός, καὶ ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ τὸν Θεό»⁹, καὶ ἔπειτα γιὰ τὴ δική μας σωτηρία ταπείνωσε τὸν ἑαυτὸ του, καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ λέγεται ὅτι ἀνυψώθηκε, πῶς δὲν εἶναι φανερὸ στὸν καθένα ὅτι αὐτὸ δὲν λέγεται ὅτι ἔγινε στὴ φύση τοῦ Λόγου, ἀλλὰ στὸ μυστήριον τῆς ἀνθρωπότητας; Γιατὶ μὲ ἐκεῖνο ποῦ θὰ συνδεθεῖ τὸ ταπεινὸ, μ' αὐτὸ πρέπει καὶ νὰ ἀκολουθήσει καὶ ἡ ἀνύψωση. Ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι πράγμα ταπεινὸ· ἐπομένως σ' αὐτὴν ἀναφέρεται καὶ ἡ ἀνύψωση. Καὶ δὲν βρίσκουμε στὴ Γραφὴ νὰ λέγει ἐνωρίτερα γι' αὐτὸν κάτι τέτοιο, παρὰ μόνον ὅταν «σαρκώθηκε καὶ κατασκήνωσε ἀνάμεσά μας»¹⁰. Ἐφόσον λοιπὸν λέγεται ὅτι ἡ ταπείνωση ἔγινε μὲ τὴν πρόσληψη τῆς σαρκας, γι' αὐτὴν ἔγινε καὶ σ' αὐτὴν ἀναφέρεται ἡ ἀνύψωση.

* Ἄλλο, γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα.

Ὁ Παῦλος σὲ ἐπιστολῇ του λέγει· «Ὁ Χριστὸς εἰσῆλθε πρῶτος στὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ποὺ δὲν εἶναι ἀπεικόνισμα τοῦ οὐράνιου θυσιαστηρίου, ἀλλὰ στὸν ἴδιο τὸν οὐρανὸ, γιὰ νὰ παρουσιασθεῖ τώρα μπροστὰ στὸ Θεό, μεσιτεύοντας γιὰ μᾶς»¹¹. Ὅπως λοιπὸν, ἂν καὶ πάντοτε ἦταν στοὺς οὐρανοὺς καὶ κοντὰ στὸν Πατέρα του, εἰσέρχεται τώρα στὸν οὐρανὸ καὶ ἐμφανίζεται στὸν Πατέρα, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τώρα γιὰ μᾶς ἀνυψώνεται καὶ δοξάζεται, καὶ λαμβάνει «τὸ ὄνομα ποὺ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ὄνομα»¹², ὥστε, ὅπως μὲ αὐτὸν μπαίνουμε στὸν οὐρανὸ καὶ παρουσιαζόμαστε στὸν Πατέρα, ἔτσι δοξασμένοι καὶ ὑπερυψωμένοι νὰ γίνουμε καὶ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ.

ἌΛΛΟ.

Ὁ Ψαλμωδὸς ἀναφερόμενος στὴν ἀνάληψη τοῦ Σωτήρα μας στοὺς οὐρανοὺς, λέγει ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα· «Ἀνοιξτε τὶς

10.. Ἰω. 1, 14..

11. Ἐβρ. 9, 24.

12. Φιλ. 2, 9.

τες, ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης». Ἐνταῦθα γὰρ ταῖς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγίαις δυνάμεσιν ἐπιτάττει τὸ Πνεῦμα τὰς πύλας ἀνοίγειν εἰσερχομένῳ Χριστῷ. Ἄλλ' ἦν καὶ πρὸ τῆς ἀναλήψεως εἶσω τε τῶν πυλῶν καὶ
 5 ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὡς Θεός. Τί οὖν ἔδει τῶν τοιούτων τοῦ Πνεύματος προσταγμάτων; Ἡ πῶς ὁ ἔνδον ὢν εἰσέρχεσθαι λέγεται; Ὡσπερ οὖν οὐ καθὸ Θεός ἐστιν, ἀλλὰ καθὸ ἄνθρωπος, δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὰς τῶν οὐρανῶν εἰσέρχεται πύλας, ἡμᾶς ἐν αὐταῖς εἰσάγων δι' ἑαυτοῦ, καὶ ταύτην δι' ἡμᾶς ἐνεκαίνισε τὴν ὁδόν,
 10 οὕτω καὶ ὑψιστος τυγχάνων, ὑψοῦται δι' ἡμᾶς, ὡς ἄνθρωπος, ἵν' ἡμεῖς ὑψωθῶμεν ἐν αὐτῷ φοροῦντι τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν, καὶ οὕτως ἀναμορφώσῃ πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὸ κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος, ἀνακαινίζων τὴν φύσιν ὡσπερ ἦν ἐξ ἀρχῆς.

Σχόλια, περὶ σαρκώσεως τὸν αὐτὸν ἔχοντα νοῦν.

15 *Εἰς τό, «ἐχαρίσατο αὐτῷ», καί, «ὑπερύψωσεν αὐτόν», καὶ ὅσα τοιαῦτα λέγεται περὶ Χριστοῦ.*

Ὑψιστος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος αἰεὶ, καθὸ Θεός ὑψοῦται δὲ ὡς ἄνθρωπος ἀνευδελῆς ὢν ὁ Θεός, λαμβάνειν ὡς ἄνθρωπος λέγεται προσεκυνεῖτο παρὰ πάντων ὡς Θεός, δέχεται νῦν τὴν προσκύνη-
 20 σιν ὡς ἄνθρωπος. Εἰ ὡς ἄνθρωπος ἀπέθανε, καὶ ψόγον οὐδένα τῷ Θεῷ Λόγῳ τοῦτο προστρίβεται, οὐδὲν ἀδικήσει καὶ τὸ λέγεσθαι λαβεῖν ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνο περὶ τὴν ἀνθρωπότητα γέγονεν, οὕτω καὶ ταῦτα ὁμοίως. Εἰ, ἀθάνατος ὢν Θεός, λέγεται τεθνάναι ὡς ἄνθρωπος, ὑψιστος ὢν ὡς Θεός, ὑψοῦσθαι λέγεται ὡς ἄνθρωπος.

25 *Πῶς Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς.*

Ὅτι διὰ τῆς ἐναθροπήσεως τὸ ἀπολωλὸς ἀνεσώθη, τὸ συντετριμμένον κατεδεσμεύθη, τὸ πλανώμενον ἐπεστράφη, συντείνει δὲ ταῦτα εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς.

ΑΛΛΟ.

30 *Εἰ Θεός ὢν γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἔργῳ τοῦτο παθεῖν ὑπέ-*

πύλες σας, ὧ ἄρχοντες, καὶ σεῖς, πύλες αἰώνιες, γίνετε ψηλότερες, γιὰ νὰ μπεῖ μέσα ὁ βασιλιάς τῆς δόξας»¹³. Ἐδῶ λοιπὸν τὸ Πνεῦμα διατάσσει τὶς ἅγιες δυνάμεις τῶν οὐρανῶν νὰ ἀνοίξουν τὶς πύλες καθὼς εἰσέρχεται ὁ Χριστός. Ἀλλὰ ἦταν καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάληψη μέσα στὶς πύλες καὶ στοὺς οὐρανοὺς ὡς Θεός. Γιατί λοιπὸν χρειάζονταν αὐτὲς οἱ προσταγές τοῦ Πνεύματος; Ἡ γιατί λέγεται ὅτι εἰσέρχεται αὐτὸς ποὺ εἶναι μέσα; Ὅπως λοιπὸν γιὰ μᾶς καὶ πρὸς χάρη μας ὄχι ὡς Θεός, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωπος, διέρχεται τὶς οὐράνιες πύλες, εἰσάγοντας ἐμᾶς μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ γιὰ μᾶς ἐγκαινίασε αὐτὸν τὸν δρόμο, ἔτσι καὶ ἐνῶ ἦταν ὑψιστος, ἀνανυψώνεται γιὰ μᾶς, ὡς ἄνθρωπος, γιὰ νὰ ἀνυψωθοῦμε ἐμεῖς μὲ αὐτὸν ποὺ εἶναι ὅμοιος μὲ μᾶς, καὶ ἔτσι νὰ μᾶς ἀναμορφώσει πρὸς τὸν ἑαυτό του κἀνοντάς μας εἰκόνα τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ ἀνακαινίζοντας τὴν φύση ὅπως ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Σχόλια γιὰ τὴ σάρκωση, ποὺ ἔχουν τὸ ἴδιο νόημα.

Στὴ ρήση, «τοῦ χάρισε», καὶ «τὸν ὑπερύψωσε», καὶ ἄλλα παρόμοια ποὺ λέγονται γιὰ τὸν Χριστό.

Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὑψιστος, ὡς Θεός, ὑψώνεται ὅμως ὡς ἄνθρωπος. Ἐνῶ ὡς Θεός δὲν ἔχει ἀνάγκη, λέγεται ὅτι λαμβάνει ὡς ἄνθρωπος. Ἐνῶ τὸν προσκυνοῦσαν ὅλα ὡς Θεό, τώρα δέχεται τὴν προσκύνηση ὡς ἄνθρωπος. Ἐφόσον ὡς ἄνθρωπος πέθανε καὶ αὐτὸ δὲν προσάπτει καμμιά μομφή στὸν Θεὸ Λόγο, τότε καθόλου δὲν τὸν ἀδικεῖ καὶ τὸ νὰ λέγεται ὅτι ἔλαβε· γιὰτὶ ὅπως ἐκεῖνο ἔγινε στὴν ἀνθρώπινη φύση του, ἔτσι καὶ αὐτά. Ἐφόσον, μολονότι εἶναι ἀθάνατος Θεός, λέγεται ὅτι πέθανε ὡς ἄνθρωπος, ἔτσι καί, μολονότι εἶναι Ὑψιστος Θεός, λέγεται ὅτι ὑψώνεται ὡς ἄνθρωπος.

Πῶς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς γίνεται δόξα τοῦ Πατέρα.

Ἐπειδὴ μὲ τὴν ἐνανθρώπησή του σώθηκε τὸ χαμένο πρόβατο, τὸ θρυμματισμένο προσδέθηκε, τὸ περιπλανώμενο γύρισε πίσω, ὅλα αὐτὰ συντελοῦν στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

Ἐφόσον, ἂν καὶ εἶναι Θεός, ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ τὸ ὑπέστη αὐτὸ

μεινε, σκανδαλιζέσθω μηδεὶς, εἰ τὰ τῆ ἀνθρωπότητι πρόποντα καὶ τῷ σχήματι τῷ οἰκετικῷ φέρεται καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὡς γὰρ ἄνθρωπος καὶ λαμβάνειν καὶ ὑψοῦσθαι λέγεται. Ὁ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτὴν ὑπομείνας, οὐκ ἂν εὐλόγως ψέγοιτο, καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια φορέσαι μὴ παραιτούμενος. Ἰδιον δὲ ἀνθρώπου φύσεως τὸ λαμβάνειν παρὰ Θεοῦ, κατὰ τὸ ρητὸν τὸ λέγον· «Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;». Εἴληφεν ἄρα ὡς ἄνθρωπος κατὰ χάριν, ἅπερ εἶχεν ὡς Θεὸς φυσικῶς.

ΑΛΛΟ.

10 Εἰ πάντα δι' Υἱοῦ ὁ Πατὴρ ἐργάζεται, χωρὶς τε αὐτοῦ γέγονεν οὐδέν, ἀναγκαῖον εἶπεῖν, ὅτι περ αὐτὸς ἦν ἐαυτῷ καὶ τὸ ὑψοῦσθαι διδούς, καὶ τὴν παρὰ Πατρὸς χάριν διακονούμενος. Ἐδέχετο μὲν γὰρ θεοποιουμένου τοῦ ἀναληφθέντος ναοῦ, καὶ ἦν φύσει Θεὸς Λόγος ὢν τοῦ Πατρὸς· ὑψοῦτο δὲ πάλιν καθὸ καὶ 15 ἄνθρωπος γεγονώς, καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ φαινόμενος προσεκυνεῖτο, καὶ πάλαι τοῦτο ἔχων μετὰ Πατρὸς. Ἔσται τοίνυν περὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἢ χάρις καὶ ἢ ὑψωσις, εἰς ἐαυτὸν οἰκειουμένου τοῦ Θεοῦ Λόγου τὰ περὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ ναὸν συμβαίνοντα. Οὐ γὰρ ἑτέρου τινός, ἀλλ' αὐτοῦ τὸ σῶμα, διὸ καὶ ὡς αὐτὸς 20 λελόγισται. Εἰς γὰρ ὁ Χριστὸς ἐκ τε ἀνθρωπότητος καὶ Θεοῦ Λόγου κεκερασμένος, οὐκ ἐκ τοῦ τετράφθαι πρὸς ὅπερ οὐκ ἦν, ἀλλ' ἐκ τοῦ προσλαβεῖν τὸν ἐκ Παρθένου ναόν.

ΑΛΛΟ.

Ψάλλει πον Δαβίδ· «Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ 25 αἰῶνος». Εἰτά φησι· «Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως». Καὶ ἦν ὁ Λόγος καὶ πρὸ τῆς κρίσεως βασιλεύων μετὰ Πατρὸς. Πῶς οὖν εἰς βασιλέα χρίεται καὶ ἀγιάζεται ὁ αἰεὶ βασιλεύων καὶ ἅγιος ὢν; Ὡσπερ τοίνυν αἰεὶ τοῦτο ὢν, ἐν ἐσχά-

14. Α' Κορ. 4, 7.

15. Ψαλμ. 44, 7.

ἔμπρακτα, νὰ μὴ σκανδαλίζεται κανένας, ὅταν ἀποδίδονται καὶ σ' αὐτὸν αὐτὰ πού ταιριάζουν στὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ στὴ μορφή τοῦ δούλου. Γιατὶ ὡς ἄνθρωπος λέγεται ὅτι λαμβάνει καὶ ἀνυψώνεται. Καὶ αὐτὸς πού καταδέχθηκε τὴν ἴδια τὴν ἀνθρώπινη φύση, δὲν εἶναι σωστὸ νὰ κατηγορεῖται ἐπειδὴ δὲν ἀποφεύγει νὰ ἀναλάβει καὶ τὰ γνωρίσματα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Καὶ γνώρισμα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως εἶναι νὰ λαμβάνει ἀπὸ τὸν Θεό, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο πού λέγει· «Τί ἔχεις πού δὲν τό ἔλαβες»;¹⁴ Ἔλαβε λοιπὸν ὡς ἄνθρωπος κατὰ χάρη, αὐτὰ πού εἶχε ὡς Θεὸς κατὰ φύση.

ΑΛΛΟ.

Ἐφόσον ὅλα ὁ Πατέρας τὰ κάνει διὰ τοῦ Υἱοῦ, καὶ χωρὶς αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε, εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ ἴδιος ἦταν ἐκεῖνος πού ἔδωσε καὶ τὴν ὑπερύψωση στὸν ἑαυτό του, παρέχοντας τὴ χάρη ἀπὸ τὸν Πατέρα. Γιατὶ δεχόταν τὸ θεοποιημένο σῶμα πού ἀναλήφθηκε, ἀλλὰ ἦταν καὶ κατὰ φύση Θεός, ἀφοῦ εἶναι Λόγος τοῦ Πατέρα. Ἐπίσης ἀνυψωνόταν ἀφοῦ εἶχε γίνει καὶ ἄνθρωπος, καὶ τὸν προσκυνοῦσαν, ἂν καὶ παρουσιαζόταν μὲ τὴ μορφή τοῦ δούλου, ἔχοντας ἀπὸ παλιὰ τὸ δικαίωμα νὰ τὸν προσκυνοῦν μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα. Ἀναφέρονται λοιπὸν στὴν ἀνθρώπινη φύση ἢ χάρη καὶ ἡ ἀνύψωση, ἐπειδὴ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ οἰκειοποιεῖται αὐτὰ πού συμβαίνουν στὸ δικό του σῶμα. Γιατὶ δὲν ἦταν κάποιου ἄλλου τὸ σῶμα, ἀλλὰ δικό του, γι' αὐτὸ καὶ ὑπολογίζεται ὡς ἄνθρωπος. Γιατὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ἕνας, ἀποτελούμενος ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὅχι ἔχοντας μεταβληθεῖ σ' αὐτὸ πού δὲν ἦταν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔλαβε τὸν ναὸ (τὸ σῶμα) ἀπὸ τὴν Παρθένο.

ΑΛΛΟ.

Ψάλλει κάπου ὁ Δαβὶδ· «Ὁ θρόνος σου, Θεέ, παραμένει ἀκλόνητος σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες»¹⁵. Ἐπειτα λέγει· «Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεός, ὁ Θεὸς Πατέρας σου, σὲ ἔχρισε μὲ τὸ λάδι τῆς ἀγαλλιᾶσεως»¹⁶. Ὁμως ὁ Λόγος βασίλευε καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ χρίσμα μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα. Πῶς λοιπὸν χρίεται βασιλιάς καὶ ἀγιαζεται αὐτὸς πού βασίλευε πάντοτε καὶ ἦταν ἅγιος; Ὅπως λοιπὸν, ἐνῶ ἦταν βασιλιάς πάντοτε, λέγεται

16. Ψαλμ. 44, 8.

τοῖς καιροῖς θεβασιλευκέναι λέγεται, οὕτω καὶ ὑψιστος ὢν, ὑψοῦσθαι λέγεται διὰ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν. Ὑψοῦται δὲ καὶ χρίεται καὶ ἀγιάζεται δι' ἡμᾶς, ἵνα δι' αὐτοῦ τρέχη λοιπὸν εἰς πάντας ἡ χάρις, ὡς ἤδη δοθεῖσα τῇ φύσει, καὶ λοιπὸν ὄλω σωζομένη τῶ
5 γένει. Οὕτω καὶ ὁ Σωτὴρ ἔλεγεν ἐν τῶ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ· «Ἐπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν, ἵνα ὡσι καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι». Ὅσα γὰρ ἐν Χριστῷ, ταῦτα καὶ εἰς ἡμᾶς. Οὐχ ἑαυτῷ δεχομένου τὸν ἡγιασμόν (αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἀγιάζων), ἀλλ' ἵνα τοῦτον τῇ φύσει δι' ἑαυτοῦ προξενίῃ, ὁδὸς ὥσπερ καὶ ἀρχὴ τῶν εἰς ἡμᾶς
10 ἀγαθῶν γινόμενος. Διὸ δὴ καὶ φησιν «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός», δι' ἧς ὥσπερ πρὸς ἡμᾶς ἡ θεία καταβέβηκε χάρις, ὑψοῦσα καὶ ἀγιάζουσα καὶ δοξάζουσα καὶ θεοποιοῦσα τὴν φύσιν ἐν πρώτῳ Χριστῷ.

ΑΛΛΟ.

Εἰ Θεὸς ὢν ἄνθρωπος γέγονε, καὶ οὐκ ἄνθρωπος ὢν γέγονε
15 Θεός, χρίεται δὲ ὡς ἄνθρωπος, ἵνα δοξασθῆ, δῆλον ὅτι περὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἡ χάρις.

ΑΛΛΟ.

Εἰ αὐτὸς ὢν τοῦ Πνεύματος χορηγός, κατὰ τὸ περὶ αὐτοῦ λεγόμενον, «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον», τὸ Πνεῦμα λαμβάνειν λέγε-
20 ται περὶ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἡ δόσις καὶ τὸ λαμβάνειν ὁμοίως.

ΑΛΛΟ.

Φησί που Χριστὸς ὡς πρὸς τὸν Πατέρα διαλεγόμενος «Ἐπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν». Ὁ δὲ ἑαυτὸν ἀγιάσαι δυνάμενος, καὶ μὴ παρ' ἑτέρου τοῦτο ζητῶν, κύριος τοῦ ἀγιάζειν ἐστίν. Εἰ δὲ
25 οὐκ ἔστιν ἐν χρείᾳ, περὶ τὸ χρῆζον ὁ ἡγιασμός ἀποτελεῖται. Ἀγιάζεται δὲ ἡ ἀνθρώπου φύσις. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα δι' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ πληρούμενον, ἵνα ἡμεῖς ἡγιασθῶμεν ἐν αὐτῷ.

17. Ἰω. 17, 19.

18. Ἰω. 14, 6.

ὅτι ἔγινε βασιλιάς κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἔτσι λέγεται καὶ ὅτι ὑπερυψώθηκε, ἐνῶ εἶναι ὑψιστος, ἐξαιτίας τῆς ἐνανθρωπήσεώς του. Ὑψώνεται λοιπὸν καὶ χρίεται καὶ ἀγιάζεται γιὰ μᾶς, ὥστε μέσω αὐτοῦ νὰ μεταδίδεται ἡ χάρις σὲ ὅλους, ἀφοῦ ἤδη δόθηκε στὴν ἀνθρώπινη φύση, καὶ διατηρεῖται στὸ ἐξῆς σὲ ὅλα τὸ ἀνθρώπινο γένος. Ἔτσι καὶ ὁ Σωτῆρας ἔλεγε στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο: «Γιὰ χάρις αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω τὸν ἑαυτό μου, γιὰ νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἀγιασμένοι»¹⁷. Γιατὶ ὅσα δόθηκαν στὸν Χριστό, αὐτὰ δόθηκαν καὶ σὲ μᾶς. Δὲν δέχθηκε τὸν ἀγιασμό γιὰ τὸν ἑαυτό του (ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἦταν ποῦ ἀγίαζε), ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν διοχετεύσει μέσω τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ στὴν ἀνθρώπινη φύση, γινόμενος κατὰ κάποιον τρόπο δρόμος καὶ ἀρχὴ τῶν ἀγαθῶν ποῦ χορηγοῦνται σὲ μᾶς. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδός»¹⁸, μέσω τῆς ὁποίας κατὰ κάποιον τρόπο κατέβηκε ἡ θεία χάρις σ' ἐμᾶς, ἀνυψώνοντας καὶ ἀγιάζοντας καὶ δοξάζοντας καὶ θεοποιώντας τὴ φύση μας μὲ πρῶτον τὸν Χριστό.

ΑΛΛΟ.

Ἐφόσον ὄντας Θεός ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ δὲν ἔγινε Θεός ὄντας ἄνθρωπος, καὶ χρίεται σὰν ἄνθρωπος, γιὰ νὰ δοξασθεῖ, εἶναι φανερό ὅτι ἡ χάρις δίνεται στὴν ἀνθρώπινη φύση.

ΑΛΛΟ.

Ἐφόσον, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ὁ χορηγὸς τοῦ Πνεύματος, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποῦ λέγεται γι' αὐτόν, «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιο»¹⁹, λέγεται ὅτι λαμβάνει τὸ Πνεῦμα, τόσο ἡ χορήγηση ὅσο καὶ ἡ λήψη ἀναφέρονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο στὴν ἀνθρώπινη φύση.

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάπου ὁ Χριστὸς μιλώντας στὸν Πατέρα του: «Γι' αὐτοὺς ἐγὼ ἀγιάζω τὸν ἑαυτό μου»²⁰. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποῦ μπορεῖ νὰ ἀγιάσει τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν ζητᾷ νὰ ἀγιασθεῖ ἀπὸ ἄλλον, εἶναι κύριος τοῦ ἀγιασμοῦ. Καὶ ἐφόσον δὲν χρειάζεται ὁ ἴδιος τὸν ἀγιασμό, ὁ ἀγιασμός γίνεται γι' αὐτόν ποῦ τὸν ἔχει ἀνάγκη. Καὶ ἀγιάζεται φυσικᾶ ἡ ἀνθρώπινη φύση. Ἄρα αὐτὸ ἔγινε γιὰ μᾶς μέσω τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ ἀγιασθοῦμε ἐμεῖς μέσω αὐτοῦ.

19. Ἰω. 20, 22.

20. Ἰω. 17, 19.

ΑΛΛΟ.

Ὡς ἐξ ἀντιθέσεως αἰρετικῶν.

Γέγραπται, φασίν· «Ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου». Οὐκ ἂν οὖν
5 ὅλως κεχρίσθαι τὸν Κύριον δώσομεν, εἰ μὴ δικαιοσύνην ἠγάπησε, καὶ ἐμίσησεν ἀδικίαν. Ὁ γὰρ σύνδεσμος ὁ αἰτιολογικός, τουτέστι, «διὰ τοῦτο», μεταξὺ κείμενος, μισθὸν ὥσπερ ἀρετῆς τὸ χρίσμα δεικνύει. Εἰ δὲ διὰ τοῦτο χρίεται, ὅτι δικαιοσύνην ἀγαπᾷ καὶ ἀδικίαν μισεῖ, δῶρον ἔχει τὸν ἁγιασμόν. Ὁ δὲ προσθήκης τινὸς δεηθείς,
10 ἀτελής ἂν εἴη, καὶ οὐχ ὅμοιος τῷ τελείῳ Πατρὶ.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Ἐγείραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἀκούση πάλιν, αἰρετικέ. Ἐπειδὴ, φησίν, «ἐμίσησας ἀδικίαν καὶ ἠγάπησας δικαιοσύνην, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός», οὐχ ἵνα μισθὸν ἀρετῆς
15 τὸ χρίσμα δεδόσθαι τις ὑπολάβῃ, ἀλλ' ἵνα τοιῶσδε νοήσωμεν τὸ λεγόμενον. Τρεπτῆς ὑπάρχων φύσεως ὁ προπάτωρ Ἀδάμ, καὶ πεφυκῶς ἔσθ' ὅτε ποτὲ μὲν τὴν δικαιοσύνην ἀγαπᾷ καὶ μισεῖν τὴν ἀδικίαν, πότε δὲ πάλιν εἰς τὴν ἐναντίαν ἕξιν μεταπηδᾷ, καὶ ἀγαπᾷ μὲν τὴν ἀδικίαν, μισεῖν δὲ τὴν δικαιοσύνην (τοῦτο γὰρ
20 τῶν τρεπομένην ἔχόντων τὴν φύσιν ἴδιον), παρηνέχθη παρὰ τοῦ διαβόλου. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὴν τοιοῦτου νοσήματος λύσιν ἔδει τὸν ἄτρεπτον τοῦ Θεοῦ Λόγον ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀντιθεῖναι τῷ πονηρῷ, ἵν', ὥσπερ διὰ τῆς ἐκείνου τροπῆς ἐνικήθημεν, οὕτω διὰ τῆς ἀτρεψίας τοῦ Λόγου κρατήσωμεν, διὰ τοῦτο χρίεται ὡς αἰεὶ
25 καὶ ἀπαραλλάκτως δικαιοσύνην ἀγαπῶν καὶ μισῶν ἀδικίαν καὶ τραπῆναι μὴ δυνάμενος. Ὅταν οὖν λέγῃ, «ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός», τοιαύτην τινὰ δέχου διάνοιαν· Ἐπειδὴ πάντων τῶν γενητῶν τρεπομένην ἔχόντων τὴν φύσιν οὐδὲν ἠδύνατο μάχεσθαι τῷ διαβόλῳ, σὺ δὲ ἐξ

21. Ψαλμ. 44, 8.

22. Ἐφ. 5, 14.

ΑΛΛΟ,

Ἐκ τῶν ἐνστάσεων τῶν αἰρετικῶν.

Ἔχει γραφεῖ, λένε· «Ἀγάπησες τὴ δικαιοσύνη καὶ μίσησες τὴν ἀδικία, γι' αὐτό, Θεέ, ὁ Θεὸς Πατέρας σου σὲ ἔχρισε»²¹. Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ δεχθοῦμε καθόλου ὅτι ὁ Κύριος θὰ χριζόταν, ἐὰν δὲν ἀγαποῦσε τὴ δικαιοσύνη καὶ μισοῦσε τὴν ἀδικία. Γιατὶ ὁ αἰτιολογικὸς σύνδεσμος, δηλαδή τὸ «γι' αὐτό», ποὺ χρησιμοποιοεῖται, δείχνει ὅτι τὸ χρίσμα τὸ ἔλαβε σὰν ἀνταμοιβὴ τῆς ἀρετῆς του. Καὶ ἐφόσον χρίεται γι' αὐτό, ἐπειδὴ ἀγαπᾷ τὴ δικαιοσύνη καὶ μισεῖ τὴν ἀδικία, ἄρα τὸν ἁγιασμὸ τὸν λαμβάνει ὡς δῶρο. Καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάποια προσθήκη, εἶναι ὅπως ὅποτε ἀτελής, καὶ ὄχι ὅμοιος μὲ τὸν τέλειο Πατέρα.

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Σὴκω σὺ ποὺ κοιμᾷσαι καὶ ἀναστήσου ἀπὸ τοὺς νεκροῦς²², θὰ ἀκούσεις, αἰρετικέ. Ἐπειδὴ, λέγει, «μίσησες τὴν ἀδικία καὶ ἀγάπησες τὴ δικαιοσύνη, γι' αὐτὸ σὲ ἔχρισε ὁ Θεός», ὄχι γιὰ νὰ νομίσει κανεὶς ὅτι τὸ χρίσμα δόθηκε σὰν ἀνταμοιβὴ ἀρετῆς, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐννοήσουμε αὐτὸ ποὺ λέγεται ὡς ἔξῃς. Ὁ προπάτορας Ἀδάμ, ποὺ εἶχε φύση μεταβλητὴ καὶ ἦταν τέτοιος ἀπὸ τὴ φύση του, ἄλλοτε δηλαδή νὰ ἀγαπᾷ τὴ δικαιοσύνη καὶ νὰ μισεῖ τὴν ἀδικία, καὶ ἄλλοτε πάλι νὰ μεταπηδᾷ στὴν ἀντίθετη συνήθεια, νὰ ἀγαπᾷ δηλαδή τὴν ἀδικία καὶ νὰ μισεῖ τὴ δικαιοσύνη (γιατὶ αὐτὸ εἶναι τὸ γνώρισμα ἐκείνων ποὺ ἔχουν μεταβλητὴ τὴ φύση), παραπλανήθηκε ἀπὸ τὸν διάβολο. Ἐπειδὴ λοιπὸν γιὰ τὴ θεραπεία αὐτοῦ τοῦ νοσήματος ἔπρεπε ὁ ἄτρεπτος Λόγος τοῦ Θεοῦ νὰ ἀντιπαραθέσει τὸν ἑαυτό του στὸν πονηρὸ γιὰ χάρη μας, μὲ σκοπὸ, ὅπως νικηθήκαμε μὲ τὴ μεταβολὴ ἐκείνου, ἔτσι νὰ νικήσουμε μὲ τὸ ἀμετάβλητο τοῦ Λόγου, γι' αὐτὸ χρίεται, ἐπειδὴ πάντοτε καὶ κατὰ τρόπο ἀπαράλλακτο ἀγαπᾷ τὴ δικαιοσύνη καὶ μισεῖ τὴν ἀδικία, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μεταβληθεῖ. Ἐπομένως ὅταν λέγει, «Ἀγάπησες τὴ δικαιοσύνη καὶ μίσησες τὴν ἀδικία, γι' αὐτὸ σὲ ἔχρισε ὁ Θεός», νὰ τὸ δέχεσαι μὲ αὐτὴ τὴν ἔννοια· Ἐπειδὴ ὅλα τὰ κτιστὰ ἔχουν φύση ποὺ μεταβάλλεται, καὶ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν μποροῦσε νὰ ἀναμετρηθεῖ μὲ τὸν διάβολο, ἐσὺ ὁ Θεὸς Λόγος, ποὺ προέρχεσαι ἀπὸ ἄτρεπτο Πατέρα καὶ εἶσαι ἀμετάβλη-

ἀτρέπτου Πατρὸς ἀτρεπτος ὢν, Θεὸς Λόγος, αἰεὶ δικαιοσύνην ἀγαπᾶς, τὴν τε ἀδικίαν μισεῖς, ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ἵνα ἐν σοὶ καὶ πρώτῳ τὴν ἀνθρώπου φύσιν παρ' αὐτὰ νικῶσαν θεάσῃται.

ΑΛΛΟ,

5 Ἐκ τοῦ αὐτοῦ συναχθὲν συλλογισμοῦ.

Εὐρίσκεται παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κείμενα τοιαῦτα πολλά, ὅτι «δίκαιος Κύριος καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησε». Καὶ πάλιν· «Ἐμίσησας πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν». Καὶ πάλιν· «Ἐγὼ εἶμι Κύριος ὁ ἀγαπῶν δικαιοσύνην, 10 καὶ μισῶν ἀρπάγματα ἐξ ἀδικίας». Ἐρ' οὖν εἴ τις καὶ διὰ ταῦτα λέγοι, Μέγας ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅτι τὴν δικαιοσύνην ἀγαπᾶ, μισεῖ δὲ τὴν ἀδικίαν, μισθὸς ἔσται τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ «μέγας» καὶ ἀρετῆς ἀνταπόδοσις, ὅτι τάδε μὲν ἀγαπᾶ, μισεῖ δὲ ἐκεῖνα; Ἄλλ' οὐκ ἂν τις οὕτω μανείῃ ποτέ. Ὡσπερ οὖν ἐπὶ τοῦ Πατρὸς εὐσεβῶς νο- 15 εῖται τὰ τοιῶσδε λεγόμενα, οὕτως ἂν εὐλόγως ἐκληφθεῖη καὶ ἐφ' Υἱοῦ. Πρὸς γὰρ τὸ ἀρχέτυπον ἢ εἰκῶν, καὶ πρὸς τὴν εἰκόνα τὸ ἀρχέτυπον.

Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου τὸ λέγον· «Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσοῦτῳ 20 κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων».

Οἱ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ Λόγου τολμῶντες κατηγορεῖν, καὶ τὸν Υἱὸν τοῖς γενητοῖς συντάττειν σπουδάζοντες, φασί, σοφιζόμενοι τὴν ἀλήθειαν· Εἰ κρείττων γέγονε τῶν ἀγγέλων ὁ Υἱός, ἀπὸ τροπῆς ἄρα ἔχει τοῦτο τῆς ἐπὶ τὸ ἄμεινον· ὁ γὰρ οὐκ ἦν ἐγένετο. 25 Τὸ ὅλως μεταποιεῖσθαι δυνάμενον, καὶ ἀπὸ τινος εἰς ἕτερόν τι παραφέρεσθαι, τρεπτῆς ἂν εἴη φύσεως. Εἰ δὲ τρεπτῆς, δῆλον ὅτι καὶ γενητῆς, ἥς ἴδιον ἢ τροπή.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Πρῶτον μὲν οὖν προσήκει τὸν εἰς ἔρευναν τῶν θείων εἰσβαί-

τος, ἀγαπᾶς πάντοτε τὴ δικαιοσύνη καὶ μισεῖς τὴν ἀδικία, ἐσένα σὲ ἔχρισε ὁ Θεός, γιὰ νὰ δεῖ σὲ σένα πρῶτον τὴν ἀνθρώπινη φύση ἀπὸ τὰ κτίσματα νὰ νικᾷ αὐτόν.

*** Ἄλλο, πὺ συνάγεται ἀπὸ τὸν ἴδιο συλλογισμό.**

Στὴν ἀγία Γραφή βρίσκονται πολλὲς τέτοιες ρήσεις γιὰ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα· «Ὁ Κύριος εἶναι δίκαιος καὶ ἀγαπᾶ τὶς δικαιοσύνες»²³, καί, «Μίσησες ὅλους ἐκείνους πὺ κάνουν τὴν παρανομία»²⁴, καί, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος πὺ ἀγαπῶ τὴ δικαιοσύνη καὶ μισῶ τὶς ἀρπαγὲς ἀπὸ τὶς ἀδικίες»²⁵. " Ἄρα λοιπὸν θὰ μπορούσε κάποιος ἐξαιτίας αὐτῶν νὰ πεῖ, Εἶναι μεγάλος ὁ Κύριός μας, ἐπειδὴ ἀγαπᾶ τὴ δικαιοσύνη καὶ μισεῖ τὴν ἀδικία, καὶ ἔχει τὸν χαρακτηρισμὸ «μέγας» ὡς ἀνταμοιβὴ τῆς ἀρετῆς του, ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ ἀγαπᾶ, ἐνῶ ἐκεῖνα τὰ μισεῖ; " Ὅμως ποτὲ κανεῖς δὲν θὰ μπορούσε νὰ φτάσει σὲ τόσο μεγάλη μανία. " Ὅπως λοιπὸν στὴν περίπτωση τοῦ Πατέρα ὅσα λέγονται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐρμηνεύονται μὲ εὐσέβεια, ἔτσι εἶναι εὐλόγο νὰ ἐκλαμβάνονται καὶ γιὰ τὸν Υἱό. Γιατὶ ἡ εἰκόνα συγκρίνεται πρὸς τὸ ἀρχέτυπο καὶ τὸ ἀρχέτυπο πρὸς τὴν εἰκόνα.

Στὴ ρήση τοῦ Ἀποστόλου πὺ λέγει· «Κάθισε ψηλὰ στὰ δεξιὰ τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ, ἔχοντας γίνει τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους»²⁶.

Αὐτοὶ πὺ τολμοῦν νὰ κατηγοροῦν τὴν οὐσία τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιδιώκουν νὰ κατατάξουν τὸν Υἱὸ ἀνάμεσα στὰ κτιστά, ἐπινοώντας σοφιστικὰ ἐπιχειρήματα στὴν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας, λένε· Ἐὰν ὁ Υἱὸς ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, τότε τὴν προαγωγή του αὐτὴ πρὸς τὸ καλύτερο τὴν ἔλαβε μὲ μεταβολή· γιατί ἔγινε αὐτὸ πὺ δὲν ἦταν. Γιατὶ αὐτὸ πὺ γενικᾶ μπορεῖ νὰ μεταβάλλεται καὶ νὰ μετατρέπεται ἀπὸ αὐτὸ πὺ εἶναι σὲ κάτι ἄλλο, ἔχει φύση μεταβλητή. Καὶ ἂν ἡ φύση του εἶναι μεταβλητή, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι εἶναι καὶ κτιστή, γνώρισμα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ μεταβολή.

*** Ἀπάντηση σ' αὐτό.**

Κατὰ πρῶτον πρέπει αὐτὸς πὺ καταπιάνεται μὲ τὴν ἔρευνα

25. Ἦσ. 61, 8.

26. Ἐβρ. 1, 3-4.

νοντα Γραφῶν, τὸν καιρὸν ἐπιτηρεῖν καθ' ὃν λέγεται τὸ δηλούμενον, καὶ πρόσωπον παρ' οὗ, ἢ δι' οὗ, ἢ περὶ οὗ λέγεται· οὕτω γὰρ ἂν ἀπλανῆς ἢ διάνοια φυλαχθεῖη τοῖς ὀρθῶς ἐθέλουσι νοεῖν. Γνωσόμεθα μὲν οὖν τὸ ἀπὸ τοῦ καιροῦ χρήσιμον, τῶν ἁγίων ἀποστό-
 5 λων ἀκούοντες λεγόντων Χριστῶ· «Πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας;». Ἐκ δὲ τοῦ μὴ εἰδέναι καιρὸν, ἐξημιώθησαν οἱ περὶ Ὑμέναιον καὶ Ἀλέξανδρον, νομίσαντες ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ τοῦτο λέγοντες. Ὅτι δὲ τῶν προσώπων ἀναγκαία καὶ ἐπωφελῆς ἢ γνῶσις, εἰσόμεθα πάλιν, ὅταν ὁ Εὐ-
 10 νοῦχος λέγῃ πρὸς Φίλιππον· «Δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει, περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἑτέρου τινός;», ἢ ὡς ὅταν ὁ μακάριος Παῦλος, τοῦ Σωτῆρος τὸ πρόσωπον εἰσφέρεσθαι βουλόμενος, λέγῃ· «Ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκε. Πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος». Ὅτι δὲ καὶ τὸ
 15 πρᾶγμα μὴ ἀγνοεῖν ἀναγκαῖον, ἐντεῦθεν ἔσται καταφανές Ὅταν γὰρ οἱ προφήται τὰ περὶ τοῦ Σωτῆρος προκηρύττωσι, καὶ ὁ μὲν λέγῃ, «Ἴδου ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει», ἐτέρωθι δὲ πάλιν, «ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη», καὶ μὴ κυρίως τὰ τοιαῦτα νοῆται περὶ Χριστοῦ, μακρὰν πού τῆς ἀληθείας ὁ νοῦς οἰχθήσεται καὶ τῶν
 20 εὐσεβῶν ἐκπετασθήσεται νοημάτων.

Ἀναγκαία τοίνυν τῶν εἰρημένων ἢ ἐπιτήρησις. Ἐπιτηρηθέντων τοίνυν ἀκριβῶς καιροῦ καὶ προσώπου καὶ πράγματος, εὔρεθήσεται ταῦτα λέγων ὁ Παῦλος ὅτι δι' ἡμᾶς ἐνηνθρώπησεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὅτε τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καθαρισμόν ποιησάμενος
 25 ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τότε κρείττων γέγονε τῶν ἀγγέλων, οὐ τὴν φύσιν εἰς ἕτερόν τι μεταβαλὼν, ἢ ὅπερ οὐκ ἂν φαίνεται πρότερον, ὕστερον γεγονώς· οὐ γὰρ περὶ τῆς φύσεως τοῦ Υἱοῦ νῦν ὁ Λόγος ἐστὶ τῷ Παύλῳ, ἀλλὰ περὶ πράγματος γενομένου ἐν καιρῷ τῆς ἐνανθρωπήσεως. Οὐκοῦν, οὐ τῇ
 30 φύσει τῶν ἀγγέλων τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν συγκρίνεσθαι θέλων,

27. Ματθ. 24, 3.

29. Πράξ. 8, 34.

28. Βλ. Α' Τιμ. 1, 20. Β' Τιμ. 2, 17 καὶ 4, 14.

30. Ἐβρ. 7, 13.

τῶν ἁγίων Γραφῶν νὰ ἐξετάζει τὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία λέγεται αὐτὸ πού ἀναφέρεται, καὶ τὸ πρόσωπο ἀπὸ τὸ ὁποῖο λέγεται, ἢ μέσω τοῦ ὁποίου λέγεται, ἢ γιὰ τὸ ὁποῖο λέγεται. Γιατὶ μόνο ἔτσι θὰ μένει ἀνεπηρέαστη ἡ σκέψη ἐκείνων πού θέλουν νὰ τὸ κατανοήσουν σωστά. Θὰ γνωρίσουμε λοιπὸν τὴ χρησιμότητα ἀπὸ τὸν καιρὸ ἀκούοντας τοὺς ἀποστόλους νὰ λένε στὸν Χριστό· «Πότε θὰ γίνουν αὐτὰ, καὶ ποιό θὰ εἶναι τὸ σημεῖο τῆς παρουσίας σου;»²⁷. Ἀπὸ τὸ νὰ μὴ γνωρίζουν τὸν καιρὸ ζημιώθηκαν οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Ὑμεναίου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου²⁸, γιατί νόμισαν ὅτι ἡ ἀνάστασις εἶχε ἤδη γίνει, καὶ αὐτὸ δίδασκαν. Ὅτι ἐπίσης καὶ ἡ γνώση τῶν προσώπων εἶναι ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμη, θὰ τὸ διαπιστώσουμε πάλι ἀπὸ ἐκεῖνο πού λέγει ὁ Εὐνοῦχος στὸν Φίλιππο· «Σὲ παρακαλῶ, πές μου γιὰ ποιὸν μιλάει ὁ προφήτης; Γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ἢ γιὰ κάποιον ἄλλον;»²⁹ ἢ ἀπὸ ἐκεῖνα πού λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, θέλοντας νὰ ἀναφερθεῖ στὸ πρόσωπο τοῦ Σωτήρα· «Γιατὶ ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖο λέγονται αὐτὰ ἀνῆκε σὲ ἄλλη φυλὴ. Γιατὶ εἶναι φανερό, ὅτι ὁ Κύριος προῆλθε ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα»³⁰. Ὅτι ὅμως εἶναι ἀναγκαῖο νὰ μὴ ἀγνοοῦμε καὶ τὸ θέμα αὐτὸ, γίνεται ὀλοφάνερο ἀπὸ τὰ ἑξῆς. Ὅταν οἱ προφῆτες προφητεύουν γιὰ τὸν Σωτήρα, καὶ ὁ ἓνας λέγει, «Νὰ, ἡ παρθένος θὰ μείνει ἔγκυος»³¹, καὶ ἄλλου πάλι, «Σὰν πρόβατο ὁδηγήθηκε στὴ σφαγὴ»³², ἐὰν αὐτὰ δὲν κατανοοῦνται ὡς ἀναφερόμενα στὸν Χριστό, ὁ νοῦς μας θὰ πάει πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, καὶ θὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὰ εὐσεβῆ νοήματα.

Εἶναι λοιπὸν ἀπαραίτητη ἡ ἐξέταση αὐτῶν πού εἰπώθηκαν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐξεταστοῦν μὲ ἀκρίβεια ὁ καιρὸς, τὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἀντικείμενο, τότε θὰ δοῦμε νὰ λέγει αὐτὰ ὁ Παῦλος· ὅτι γιὰ μᾶς ἐνανθρώπησε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν καθάρισε τὶς ἁμαρτίας μας κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ στὸν οὐρανό, καὶ τότε ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, χωρὶς νὰ μεταβάλλει τὴ φύση του σὲ κάτι ἄλλο, ἢ νὰ παρουσιάζεται τώρα ἔτσι ὅπως δὲν ἦταν πρὶν, ἀλλὰ ἔγινε ὕστερα. Γιατὶ ὁ λόγος τοῦ Παύλου ἐδῶ δὲν εἶναι γιὰ τὴ φύση τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ γιὰ κάτι πού ἔγινε τὸν καιρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως. Ἐπομένως, δὲν λέγει ὅτι ἔγινε ἀνώτερος τῶν ἀγγέ-

31. Ἦσ. 7, 14.

32. Ἦσ. 53, 7.

κρείττονα τῶν ἀγγέλων αὐτὸν γεγενῆσθαι φησιν, ἀλλὰ πραγμάτων ποιεῖται σύγκρισιν, καὶ κατὰ τοῦτο κρείττονα τὸν Υἱὸν γενέσθαι φησίν. Ἔσται δὲ τοῦ λεγομένου τοιοῦτος ὁ νοῦς Ὁ Παῦλος Ἑβραίοις διαλεγόμενος καὶ μετὰ πολλῆς παρηρησίας ἀποδειξάι
 5 βουληθείς, ὅτι κρείττων ἐστὶν ἢ Χριστοῦ διακονία καὶ τῆς τῶν
 προφητῶν ἀποστολῆς καὶ τοῦ διακονηθέντος δι' ἀγγέλων νόμου, ἀπὸ τῆς τῶν προσώπων ἀξίας ποιεῖται τὴν σύγκρισιν, καὶ φησι·
 «Πάλαι λαλήσας ὁ Θεὸς τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθηκε
 10 κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ ἐποίησε τοὺς αἰῶνας Ὁς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ρήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθαρισμόν τῶν ἁμαρτιῶν ποιησάμενος, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς». Τοσαύτην τοίνυν περιθεις τῷ Υἱῷ τὴν δόξαν καὶ τὰ τῆς φύσεως τοῦ Πατρὸς ἴδια προσάψας αὐτῷ, τότε
 15 φησὶ κρείττονα γενέσθαι τῶν ἀγγέλων, ὅσα καὶ μείζον ἔχει παρ' ἐκείνους τὸ ὄνομα, ὡς Υἱὸς καὶ κληρονόμος καὶ ἀπαύγασμα καὶ χαρακτῆρ καὶ εἰκὼν καὶ ὁμόθρονος καὶ ποιητῆς. Εἰ δὲ πολὺ κρείττων καὶ διαφορώτερος τῶν ἀγγέλων διὰ ταῦτα νοεῖται, κρείττων ἄρα καὶ ἡ αὐτοῦ τῆς ἐκείνων διακονίας. Σημαῖνοι δ' ἂν εἰκότως ἐνθάδε τὸ «γένονεν», οὐ τὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρα-
 20 γωγὴν (ἦν γὰρ ὁ Λόγος ἐν ἀρχῇ), οὐδὲ τὴν ἐξ ἐλάττονος εἰς τι μείζον μεταβολὴν (τέλειος γὰρ ἐκ τελείου Πατρὸς ὑπῆρχεν ὁ Υἱός), ἀλλ' ὥσπερ ἐν συγκρίσει δόξης καὶ ἀξιώματος τὸ μείζον καὶ κρείττον ὀφθέν. Ὡσπερ ἂν εἴ τις ἄνθρωπος ἵππῳ συγκρίνοιτο, καὶ λέγοιτο κρείττων αὐτοῦ γεγενῆσθαι παρὰ τοῖς δοκιμάζουσι διὰ τὸ εἶναι λογικόν. Ὅτι γὰρ τὸ «γενέσθαι» οὐ πάντως φύσεως σημαί-
 25 νει μεταβολὴν, πρόδηλον ἔσται διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς Θεόν, «γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν», καὶ πάλιν, «Ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγὴν», καὶ «Ἐγένετό μοι Κύριος εἰς σωτηρίαν». Διακο-

33. Ἑβρ. 1, 1-3.

34. Ἰω. 1, 1.

35. Ψαλμ. 30, 3.

λων, θέλοντας νὰ συγκρίνει τὴ φύση τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὴ φύση ἐκείνων, ἀλλὰ κάνει σύγκριση πραγμάτων, καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ λέγει ὅτι ὁ Υἱὸς ἔγινε ἀνώτερος. Τὸ νόημα αὐτοῦ ποὺ λέγεται εἶναι τὸ ἐξῆς· Ὁ Παῦλος μιλώντας σὲ Ἑβραίους καὶ θέλοντας μὲ πολὺ θάρρος νὰ ἀποδείξει ὅτι ἡ διακονία τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀνώτερη καὶ ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ τῶν προφητῶν, καὶ ἀπὸ τὸν νόμο ποὺ διακόνησαν οἱ ἄγγελοι, κάνει τὴ σύγκριση τῆς ἀξίας τῶν προσώπων καὶ λέγει· «Ἐφ’ οὗ ὁ Θεὸς τὰ παλιὰ χρόνια μίλησε στοὺς πατέρες μας μέσω τῶν προφητῶν, κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς μίλησε σὲ μᾶς μέσω τοῦ Υἱοῦ, τὸν ὁποῖο ὄρισε κληρονόμο ὅλων, καὶ μέσω τοῦ ὁποῖου δημιουργήσε τὸ σύμπαν. Αὐτὸς λοιπὸν ὄντας ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ σφραγίδα τῆς ὑποστάσεώς του, καὶ συγκρατώντας τὰ πάντα μὲ τὴ δύναμη τοῦ λόγου του, ἀφοῦ καθάρισε τὶς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων, κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ στοὺς οὐρανοὺς»³³. Ὅταν λοιπὸν περιέβαλε τὸν Υἱὸ μὲ τόσο μεγάλη δόξα, καὶ τοῦ ἔδωσε ὅλα τὰ φυσικὰ γνωρίσματα τοῦ Πατέρα, τότε λέγει ὅτι ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, τόσο, ὅσο μεγαλύτερο εἶναι καὶ τὸ ὄνομα ποὺ ἔχει ἀπὸ ἐκείνους, ὡς Υἱὸς καὶ κληρονόμος καὶ ἀκτινοβολία καὶ σφραγίδα καὶ εἰκόνα καὶ ὁμόθρονος καὶ δημιουργός. Ἐφόσον λοιπὸν νοεῖται πολὺ ἀνώτερος καὶ διαφορετικὸς ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ἐξαιτίας αὐτῶν, ἄρα καὶ ἡ διακονία του εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴ διακονία ἐκείνων. Καὶ εἶναι εὐλόγο τὸ «ἔγινε» ἔδῳ νὰ σημαίνει ὄχι τὸν ἐρχομὸ στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸ μηδὲν (γιατὶ ὁ Λόγος ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχή³⁴), οὔτε τὴ μεταβολὴ του ἀπὸ τὸ κατώτερο σὲ κάτι ἀνώτερο (γιατὶ ὁ Υἱὸς ἦταν τέλειος προερχόμενος ἀπὸ τέλειο Πατέρα), ἀλλ’ ὅτι ἐμφανίσθηκε τὸ μεγαλεῖο καὶ ἡ ἀνωτερότητά του συγκρινόμενης τῆς δόξας καὶ τοῦ ἀξιώματός του. Ὅπως γιὰ παράδειγμα ἂν κάποιος ἄνθρωπος συγκριθεῖ μὲ ἵππο καὶ λέγεται ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐξετάζουν, ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἐκείνου, ἐπειδὴ εἶναι λογικός. Ὅτι βέβαια τὸ «ἔγινε» δὲν σημαίνει ὅπωςδήποτε μεταβολὴ τῆς φύσεως, γίνεται φανερὸ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ λέγει στὸν Θεό· «Γίνε γιὰ μένα Θεὸς ὑπερασπιστής»³⁵, καὶ, «Ὁ Κύριος ἔγινε καταφυγή μου»³⁶, καὶ «Ὁ Κύριος ἔγινε σωτηρία μου»³⁷. Ἐπομένως ἡ σύγκρι-

36. Ψαλμ. 93, 22.

37. Ψαλμ. 117, 28.

νίας ἄρα καὶ δόξης, καὶ οὐ φύσεως, τῷ Υἱῷ πρὸς ἀγγέλους ἢ σύγκρισις.

«Παράθεσις ρητῶν σημαίνουσα ὅτι τό, «κρείττων», ἢ θεία
 Γραφή καὶ ἐπὶ τῶν πολὺ διεστηκότων, ἢ κατὰ τὸν τῆς
 5 φύσεως λόγον, ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν τίθησιν, ἢ κατὰ
 τὸ μέτρον τῆς χάριτος».

Ὅσον εἰς τὴν χάριν «Κρείσσων ἡμέρα μία ἐν ταῖς αὐλαῖς σου
 ὑπὲρ χιλιάδας»· τί γὰρ ἴσον ἔσται τῶν αὐλῶν τῶν οὐσῶν ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς; Εἰς ἀνομοιότητα φύσεως «Λάβετε παιδείαν, καὶ μὴ
 10 ἀργύριον κρείσσων γὰρ σοφία λίθων ἐκλεκτῶν». Ἡσαΐας περὶ
 τῶν εὐνούχων εἰσφέρει λέγοντα Θεόν «Κρεῖσσον υἱῶν καὶ θυγα-
 τέρων ὄνομα αἰώνιον δώσω αὐτοῖς». Οὐκοῦν τὸ «κρεῖσσον», οὐκ
 ἐπὶ τῆς τυχούσης διαφορᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μεγάλης καὶ ἀσυγκρίτου
 πολλάκις ὑπεροχῆς τάττεται.

15

ΑΛΛΟ,
 Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐπεξηγούμενος τὴν οἰκείαν φωνὴν ὁ μακάριος Παῦλος καὶ
 σαφέστατα δεικνύων, τί ἔστι τό, «κρείττων γενόμενος τῶν ἀγ-
 γέλων», ἐπιφέρει τοῖς εἰρημένοις «Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγ-
 20 γέλων, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου;», καὶ ὅτι περὶ τοῦ Υἱοῦ γέγραπται
 «Καὶ προσκνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ». Εἰ δὲ ὁ τῆς
 συγκρίσεως λόγος, τὸ μὲν ὡς συγκραθεζόμενον τῷ Πατρὶ καὶ προ-
 σκυνούμενον εἰσφέρει, τοὺς δὲ ὡς παρεστηκότας τε καὶ προ-
 σκυνεῖν ἐπιτεταγμένους, οὐκ ἐπὶ τῆς οὐσίας ἔσται πάντως τό,
 25 «κρείττων», ἀλλ' ἐν τοῖς περὶ τὴν οὐσίαν ἀξιώμασι καὶ ταῖς ἔξωθεν
 τῆς φύσεως τιμαῖς Οὐκοῦν οὐχ ἓν τι τῶν γενητῶν ὁ Υἱός, ἀλλ'
 ἕτερόν τι παρὰ ταῦτα, τουτέστι, λόγος ἴδιος τοῦ Πατρός.

38. Ψαλμ. 83, 11.

40. Ἡσ. 56, 4-5.

39. Παροιμ. 8, 10.

41. Ἐβρ. 1, 4.

ση τοῦ Υἱοῦ πρὸς τοὺς ἀγγέλους εἶναι σύγκριση διακονίας καὶ δόξας, καὶ ὄχι φύσεως.

Παράθεση χωρίων πού δείχνουν ὅτι τὸν χαρακτηρισμὸ «ἀνώτερος» ἡ ἀγία Γραφή τὸν χρησιμοποιεῖ καὶ σ' ἐκεῖνα πού διαφέρουν πολὺ μεταξύ τους, ἢ ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς φύσεώς τους, ἢ ὡς πρὸς τὴν ἀξία, ἢ ὡς πρὸς τὸ μέτρο τῆς χάριτος πού ἔχουν λάβει.

“Ὅσο ἄφορᾶ τὴ χάρη· «Εἶναι προτιμότερο μὰ μέρα στίς αὐλές σου, παρὰ χιλιάδες ἄλλες»³⁸. πραγματικά, τί εἶναι ἴσο μὲ τίς αὐλές πού βρίσκονται στοὺς οὐρανοὺς; Ὡς πρὸς τὴ διαφορά τῆς φύσεως· «Ἀποκτήστε παιδεῖα καὶ ὄχι ἀργύρια, γιατί ἡ σοφία εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τοὺς πολύτιμους λίθους»³⁹. Ὁ Ἡσαΐας παρουσιάζει τὸν Θεὸ νὰ λέγει γιὰ τοὺς εὐνούχους· «Θὰ τοὺς δώσω ὄνομα αἰώνιο ἀνώτερο ἀπὸ υἱοὺς καὶ θυγατέρες»⁴⁰. Ὡστε τὸ «ἀνώτερο» χρησιμοποιεῖται ὄχι γιὰ μὰ τυχαία διαφορά, ἀλλὰ ὅταν πρόκειται γιὰ μεγάλη καὶ ἀσύγκριτη διαφορά.

ΑΛΛΟ, γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Ἐξηγώντας τὰ δικὰ του λόγια ὁ μακάριος Παῦλος καὶ δείχνοντας μὲ πολλὴ σαφήνεια τί σημαίνει τό, «ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους»⁴¹, προσθέτει σὲ ἐκεῖνα πού εἶπε· «Γιατὶ σὲ ποιὸν ἄγγελο εἶπέ ποτε, Κάθισε στὰ δεξιὰ μου;»⁴², καὶ ὅτι γιὰ τὸν Υἱὸ ἔχει γραφεῖ· «Καὶ νὰ τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»⁴³. Καὶ ἐφόσον ἡ σύγκριση παρουσιάζει τὸν ἕνα νὰ κάθεται μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ νὰ προσκυνεῖται, καὶ τοὺς ἄλλους νὰ παραστέκονται καὶ νὰ διατάσσονται νὰ προσκυνοῦν, ὅπωςδήποτε τὸ «ἀνώτερος» δὲν ἀναφέρεται στὴν οὐσία, ἀλλὰ στὰ ἀξιώματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν οὐσία καὶ στίς ἔξω ἀπὸ τὴ φύση τιμές. Ἐπομένως ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ κτίσματα, ἀλλὰ κάτι ἄλλο διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτά, δηλαδή Λόγος ὁμοιος μὲ τὸν Πατέρα.

42. Ἐβρ. 1, 5.

43. Ἐβρ. 1, 6.

**ΑΛΛΟ,
Εἰς τὸ αὐτό.**

Τὸ «γένονεν», ὅτε μόνον καὶ καθ' ἑαυτὸ λέγεται, σημαίνει πολλά, καὶ οὐ πάντως ὑποστάσεώς ἐστι δηλωτικόν, ἀλλ' ὅταν 5 αὐτῶ τι συνάπτηται, τότε γνωριεῖ τὴν καθ' οὗ κατηγορεῖται δύναμιν, οἷον, φέρε εἰπεῖν, γέγονέ τις τέκτων ἢ λιθοξόος, οὐ πάντως ἄνθρωπος ἵνα καὶ τέκτων, ἀλλ' ἐπειδήπερ ἄνθρωπος, γέγονε τέκτων, τῆς τέχνης ὧν δεκτικός, καὶ κατὰ μόνης ἐνθάδε τῆς ἐπιστήμης χωρήσει τὸ «γένονεν», οὐ πάντως κατὰ τῆς ὑποστάσεως ἢ 10 τῆς εἰς τὸ εἶναι παραγωγῆς. Οὐκοῦν εἰ λέγοιτο Χριστὸς κρείττων γεγενῆσθαι τῶν ἀγγέλων, οὐ περὶ τὸν τῆς φύσεως λόγον ἔχει τὴν σύγκρισιν, ἀλλὰ περὶ τιμὴν καὶ ἀξίωμα.

**ΑΛΛΟ,
Εἰς τὸ αὐτό.**

15 «Τοσοῦτῶ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων». Τὸ «γένονεν» εἰ καὶ κατὰ τῆς οὐσίας τάττοιτο τοῦ Υἱοῦ, οὐδὲν αὐτὴν ἀδικήσει τῆς λέξεως ἢ δύναμιν, ἀδιαφόρως κεμιμένης πολλάκις κατὰ τῶν γεννωμένων. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ὄντως γινομένων καὶ ποιουμένων, οὐκ ἄν τις ἐπιδείξει τὸ γεννᾶσθαι κείμενον κυρίως καὶ κατὰ φύσιν, ὅτι 20 κἂν γεννώμενον φαίνεται, ἔχει πρὸ ἑαυτοῦ τὸ πεποιῆσθαι παρὰ τοῦ κτίσαντος. Οἷον ἄνθρωπος γεννᾶται μὲν, πεποιῆται δέ, καὶ κύριον αὐτοῦ τοῦτο μᾶλλον ἢ τὸ δεύτερον. Εἰ δὲ καὶ λέγοιντό τινες διὰ τοῦ Πνεύματος γεγενῆσθαι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι πρὸς μίμησιν τοῦ ἀληθῶς γεννηθέντος ἐκ Πατρὸς Θεοῦ Λόγου, καὶ οὐκ ἔξω 25 τοῦ πεποιῆσθαι τυγχάνουσιν, ὥστε τὸ τῆς γεννήσεως ὄνομα καταχρηστικῶς ἂν εἴη μᾶλλον ἢ φυσικῶς ἐν τοῖς γενητοῖς. Τὸ δὲ γεννηθέν, κἂν γενέσθαι λέγεται, οὐδὲν ὑπομένει τὸ βλάβος, ἀδιαφορούσης περὶ τοῦτο τῆς θείας Γραφῆς. Λέγει γὰρ ὅτι «Ἐγένοντο τῶ Ἰωβ υἱοὶ ἑπτὰ καὶ θυγατέρες τρεῖς». Καὶ πάλιν «Ἦν Ἀβραὰμ

44. Ἰωβ 1, 2.

45. Γεν. 21, 6.

**ΑΛΛΟ,
Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.**

Τὸ «ἔγινε», ὅταν λέγεται μόνο, ἔχει πολλές σημασίες, καὶ ὅπως-δήποτε δὲν φανερώνει ὑπόσταση, ὅταν ὅμως σ' αὐτὸ προστίθεται κάτι, τότε φανερώνει τὴν ἔννοια γιὰ τὴν ὁποία χρησιμοποιεῖται· ὅπως, γιὰ παράδειγμα, κάποιος ἔγινε ξυλουργὸς ἢ μαρμαρᾶς, ὅπως-δήποτε ὅμως δὲν ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ νὰ γίνει καὶ ξυλουργός, ἀλλὰ, ὄντας ἄνθρωπος, ἔγινε ξυλουργός, ἀφοῦ εἶναι ἐπιδεκτικὸς τέχνης, καὶ τὸ «ἔγινε» ἐδῶ ἀναφέρεται μόνο στὴν ἐπιστήμη καὶ ὅπως-δήποτε ὄχι στὴν ὑπόσταση ἢ στὴ δημιουργία του. Συνεπῶς, ὅταν λέγεται ὅτι ὁ Χριστὸς ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἡ σύγκρισή του μ' αὐτοὺς δὲν ἀφορᾷ τὴ φύση, ἀλλὰ ἀναφέρεται στὴν τιμὴ καὶ τὸ ἀξίωμα.

**ΑΛΛΟ,
Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.**

«Ἐγινε τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους». Τὸ «ἔγινε», καὶ ἂν ἀκόμα χρησιμοποιοῦνταν γιὰ τὴν οὐσία τοῦ Υἱοῦ, δὲν θὰ τὴν ἔβλαπτε καθόλου ἢ σημασία τῆς λέξεως, ἐπειδὴ πολλές φορές χρησιμοποιεῖται ἀδιακρίτως γι' αὐτὰ πού γεννιοῦνται. Ὡστε σ' αὐτὰ πού γίνονται καὶ δημιουργοῦνται δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀποδείξει ὅτι τὸ ρῆμα «γεννιοῦνται» χρησιμοποιεῖται κυριολεκτικὰ καὶ κατὰ φύσιν· γιὰτὶ, ἂν καὶ φαίνονται ὅτι γεννιοῦνται, ἔχουν πρὶν ἀπὸ αὐτὰ τὸ ὅτι ἔγιναν ἀπὸ τὸν δημιουργό τους. Ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ὁ ἄνθρωπος γεννιέται βέβαια, ἀλλὰ ἔχει γίνει, καὶ κύριο γνῶρισμά του εἶναι τὸ ὅτι γεννιέται καὶ ὄχι τὸ δεύτερο. Ἐὰν ὅμως κάποιοι λέγονται ὅτι γεννήθηκαν μέσω τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ λέγονται κατ' ἀναλογία πρὸς τὸν Θεὸ Λόγο, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε πραγματικὰ ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ δὲν ἐξαιροῦνται ἀπὸ τὸ ὅτι ἔχουν δημιουργηθεῖ. Ὡστε λοιπὸν τὸ ὄνομα τῆς γεννήσεως στὴν περίπτωση τῶν κτιστῶν χρησιμοποιεῖται μᾶλλον καταχρηστικά, παρὰ κατὰ φύσιν. Ἐνῶ αὐτὸ πού γεννήθηκε, καὶ ἂν ἀκόμα λέγεται ὅτι ἔγινε, δὲν ὑφίσταται ζημία, ἐπειδὴ ἡ ἅγια Γραφή ἀδιαφορεῖ γι' αὐτὸ. Γιατὶ λέγει· «Ἐγιναν σὸν Ἰὼβ ἑπτὰ υἱοὶ καὶ τρεῖς θυγατέρες»⁴⁴. Καὶ πάλι· «Ὁ

ἑκατὸν ἐτῶν ὅτε ἐγένετο αὐτῷ Ἰσαὰκ ὁ υἱὸς αὐτοῦ». Εἰ δὲ τὸ γεννώμενον γενέσθαι λέγεται καὶ ἐπ' ἀνθρώπων, ἀδιαφορεῖτω τις τοῦτο ἀκούων καὶ περὶ τοῦ Υἱοῦ. Ἐπὶ δὲ τῶν γενητῶν οὐκ ἀδιαφορήσει διὰ τὸν προαποδεδομένον λόγον.

5

ΑΛΛΟ.

Εἰς τὸ αὐτό, ὡς ἐκ τῶν δι' ἐναντίας.

Γέγραπται, φησί, περὶ Υἱοῦ, ὅτι, «Τοσοῦτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων». Ἐπειδὴ δὲ φιλοῦσιν αἱ συγκρίσεις αἰεὶ γίνεσθαι περὶ τὰ ὁμοειδῆ (οὐδὲ γὰρ ἂν τις εὐλόγως ἔπρω συγκρίναι τὸν ἄνθρωπον ἢ κυνὶ τὸ πρόβατον, ἀλλ' ἄνθρωπον μὲν ἀνθρώποις, τὸ δὲ πρόβατον τῷ προβάτῳ), ἀνάγκη πᾶσα γενητὸν εἶναι 10 συνομολογεῖν τὸν Υἱόν, ὃς ἀγγέλοις συγκρίνεται τοῖς γενητῆν ἔχουσι τὴν φύσιν.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

15 Φιλοῦσι μὲν ὁμολογουμένως ἐν τοῖς ὁμοειδέσιν αἱ συγκρίσεις γίνεσθαι. Ἄλλ' ὅταν τὰ τοιαῦτα πρὸς ἄλληλα κρίνηται, τὸ «κρείττων» λέγεσθαι μισεῖ, καὶ οὐκ οἰκείως ἐπιδέξεται τὴν φωνήν, ἀρμόσει δὲ ἐπ' αὐτῶν τὸ μαῖλλον καὶ τὸ ἥττον, καὶ τὸ διαφερόντως λέγεσθαι, καὶ τὸ πλέον ἔσθ' ὅτε, ἃ δὴ καὶ κυριωτέραν δεικνύει τὴν σύγκρισιν· οὕτως Ἰωσήφ ὠραῖος παρὰ τοὺς ἀδελφούς Ἀστὴρ δὲ 20 πάλιν ἀστέρος οὐ κρείττων, ἀλλὰ διαφέρει ἐν δόξῃ. Οὕτως ὁ Σωτήρ, ὅτε τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπος συγκρίνεται, οὐ κρείττων κάλλει λέγεται, ἀλλ' ὠραῖος παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Ὅτε δὲ τὰ ἑτεροειδῆ πρὸς ἄλληλα τὴν σύγκρισιν ἔχει, τότε λέγεται τὸ 25 κρείττον οἰκειότερον. Οὕτω καὶ γέγραπται· «Κρείσσω γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν». Ποία δὲ κοινωνία φύσεως σοφία καὶ λίθοις; Εἰ τοίνυν ἕτερον μὲν ἔχει τύπον ἐν τοῖς ὁμοειδέσιν ἢ σύγκρισις, ἐπὶ δὲ τῶν ἀνομοίων κατὰ τὴν φύσιν τὸ κρείττον τάττεται, οὐκ ἔσται τοῖς

45. Γέν. 21, 6.

46. Γέν. 39, 6.

Ἐφ' ἧς ἔλεγε ὁ Ἰσαὰκ ὁ υἱὸς τοῦ ἄβραάμ ἦταν ἑκατὸ ἔτων ὅταν τοῦ ἔγινε ὁ Ἰσαὰκ ὁ υἱὸς τοῦ»⁴⁵. Ἐφόσον καὶ στὴν περίπτωσι τῶν ἀνθρώπων αὐτὸ ποῦ γεννιέται λέγεται ὅτι γίνεται, νὰ ἀδιαφορεῖ κανεὶς ἀκούοντας τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸν Υἱό. Ἐνῶ γιὰ τὰ κτίσματα νὰ μὴ ἀδιαφορεῖ, γιὰ τὸν λόγο ποῦ ἀναφέρθηκε προηγουμένως.

ΑΛΛΟ.

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, ἀπὸ τίς ἀντιθέσεις τῶν αἰρετικῶν.

Ἐχει γραφεῖ, λέγει, γιὰ τὸν Υἱό, ὅτι «ἔγινε τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους». Ἐπειδὴ ὅμως οἱ συγκρίσεις συνήθως γίνονται μεταξὺ ὁμοειδῶν (γιατὶ δὲν θὰ συνέκρινε κανεὶς εὐλόγα τὸν ἄνθρωπο μὲ ἵππο, ἢ τὸ πρόβατο μὲ τὸν σκύλο, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπο μὲ ἄνθρωπους, καὶ τὸ πρόβατο μὲ πρόβατο) εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσετε ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κτιστός, ἀφοῦ συγκρίνεται μὲ τοὺς ἀγγέλους ποῦ ἔχουν κτιστὴ φύση.

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Ὁμολογουμένως συνηθίζουν οἱ συγκρίσεις νὰ γίνονται μεταξὺ ὁμοειδῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὅταν αὐτὰ συγκρίνονται μεταξὺ τοὺς ἀποφεύγεται νὰ λέγεται τὸ «ἀνώτερος», καὶ δὲν γίνεται εὐχάριστα ἀποδεκτὴ ἡ λέξι αὐτή. Ἀντίθετα ταιριάζει σ' αὐτὰ νὰ λέγεται τὸ «περισσότερο» καὶ τὸ «λιγότερο» καὶ τὸ «διαφορετικόν», καί, μερικὲς φορὲς τὸ «πλέον», τὰ ὁποῖα πολὺ καλύτερα δείχνουν τὴ σύγκριση. Ἐτσι ὁ Ἰωσήφ ἦταν ὠραῖος περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀδελφία τοῦ⁴⁶. Καὶ ἓνα ἄστρο δὲν εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀλλὰ διαφέρει ὡς πρὸς τὴ λάμψη. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Σωτὴρας, ὅταν συγκρίνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἄνθρωπος, δὲν λέγεται ἀνώτερος ὡς πρὸς τὴν ὠραιότητα, ἀλλὰ ὠραῖος περισσότερο ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων⁴⁷. Ὅταν ὅμως συγκρίνονται τὰ ἑτεροειδῆ μεταξὺ τοὺς, τότε ταιριάζει καλύτερα νὰ χρησιμοποιεῖται τὸ «ἀνώτερο». Ἐτσι ἔχει γραφεῖ: «Γιατὶ ἡ σοφία εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τοὺς πολύτιμους λίθους»⁴⁸. Ποιὰ σχέση ὅμως ὡς πρὸς τὴ φύση ὑπάρχει μεταξὺ σοφίας καὶ πολυτίμων λίθων; Ἐφόσον λοιπὸν ἡ σύγκριση τῶν ὁμοειδῶν ἔχει διαφορετικὸν τύπο, ἐνῶ στὰ κατὰ φύση ἀνόμοια χρησιμοποιεῖται τὸ «ἀνώτερο»,

47. Ψαλμ. 44, 3.

48. Παροιμ. 8, 19.

ἀγγέλοις ὅμοιος ὁ Υἱός, οὐδὲ γενητὸς ὡσπερ ἐκεῖνοι, ἀλλ' ὑπερβολικὴν ἔχει τὴν σύγκρισιν. Καὶ διὰ τοῦ λέγεσθαι κρείττων, ἑτεροειδῆς ἔσται μᾶλλον ἢ ὁμοειδῆς.

ΑΛΛΟ,

5

Εἰς τὸ αὐτό.

Εἰ διὰ τὸ λέγειν τὴν Γραφήν, «τοσοῦτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων», ὁμοειδῆς ἔσται τοῖς ἀγγέλοις ὁ Υἱός ὡς πρὸς αὐτοὺς ἔχων τὴν σύγκρισιν, ὁράτωσαν ποῖ ποτε ὁ λόγος αὐτοῖς κινδυνεύσει. Ὡρα γὰρ ὁμολογεῖν καὶ συγκαθεσθῆναι δύνασθαι τῷ
 10 Θεῷ τοὺς ἀγγέλους καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ, καὶ τὸ περιττὸν οὐδὲν ἐν Υἱῷ παρ' ἐκείνους. Τὰ γὰρ ἀλλήλοις ὁμοειδῆ, κἂν ἔχη τινὰ πρὸς ἄλληλα τὴν διαφορὰν, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἔχεται φύσεως. Οὕτω γὰρ ἂν εἶη καὶ ὁμοειδῆ. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ περὶ μὲν ἀγγέλων λέγεται, «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα», περὶ δὲ τοῦ
 15 Υἱοῦ, «Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος», ὁμοειδεῖς δὲ ἄγγελοι καὶ ὁ Υἱός κατ' ἐκείνους, διὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς ἐν τῷ λέγεσθαι κρείττων ἔχειν τὴν σύγκρισιν, οὐδὲν ἄρα κωλύσει καὶ ἀγγέλους δύνασθαι συγκαθεσθῆναι τῷ Θεῷ, εἰ καὶ μὴ τις αὐτῶν ἠξιώθη τοῦ πράγματος. Καὶ μάτην, ὡς εἰκός, ὁ Παῦλος λέγει· «Τί
 20 νι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου;». Ἡ πῶς τοῦτο δίδωσιν ὡς ἐξαίρετον τῷ Υἱῷ, ἐλκούσης αὐτὸ πρὸς ἑαυτὴν καὶ τῆς τῶν ἀγγέλων φύσεως, εἶπερ εἰσὶν ὁμοειδεῖς πρὸς αὐτόν; Κοινὰ γὰρ ἅπασιν τοῖς ὁμοειδέσι τὰ ἐν τῇ αὐτῇ φύσει κείμενα, τὰ δὲ ἐκ προσθήκης ἐπισυμβαίνοντά τισι πλεονεκτήματα, τῆς οὐσίας
 25 οὐχ ἄπτεται. Οἷον μία μὲν ἀνθρώποις ἢ φύσις, πλουτοῦσι δὲ οὐ πάντες, οὔτε μὴν βασιλεύουσι, δεκτικοὶ δὲ ὅμως καὶ τούτων εἰσὶν. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐπιτρέπει τοῖς ἀγγέλοις τὴν Υἱοῦ δόξαν φορεῖν· ὁ μὲν γὰρ Δεσπότης, τὰ δὲ δοῦλα τυγχάνει. Οὐχ ὁμογενῆς ἄρα τοῖς ἀγγέλοις ἐστίν, ὁ τῷ Πατρὶ συμβασιλεύων καὶ συγκαθήμενος.

τότε ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ὅμοιος μὲ τοὺς ἀγγέλους, οὔτε κτιστὸς ὅπως ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ὑπερέχει ὑπερβολικὰ κατὰ τὴ σύγκριση. Καὶ μὲ τὸ νὰ λέγεται ἀνώτερος, εἶναι μᾶλλον ἀνόμοιος, καὶ ὄχι ὅμοιος.

ΑΛΛΟ.

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Ἐὰν, ἐπειδὴ ἡ Γραφή λέγει, «Ἐγινε τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους», ὁ Υἱὸς συγκρινόμενος μὲ τοὺς ἀγγέλους εἶναι ὅμοιος μὲ αὐτοὺς, ἃς προσέξουν πὺ κινδυνεύει νὰ φτάσει ὁ ἰσχυρισμὸς τους. Γιατὶ καιρὸς εἶναι νὰ ὁμολογοῦν, ὅτι οἱ ἄγγελοι μποροῦν νὰ κάθονται μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ καὶ νὰ βασιλεύουν μαζὶ του, καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς στὸν Υἱὸ. Γιατὶ αὐτὰ πὺ εἶναι ὅμοια μεταξύ τους, ἔστω καὶ ἂν ἔχουν κάποια διαφορὰ μεταξύ τους, ὅμως ἀνήκουν στὴν ἴδια φύση. Γιατὶ ἔτσι μποροῦν νὰ εἶναι καὶ ὅμοια. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ γιὰ τοὺς ἀγγέλους λέγεται, «Αὐτὸς πὺ κάνει τοὺς ἀγγέλους λειτουργικὰ πνεύματα»⁴⁹, ἐνῶ γιὰ τὸν Υἱὸ, «Ὁ θρόνος σου, Θεέ, μένει αἰώνια»⁵⁰, καὶ οἱ ἄγγελοι, σύμφωνα μὲ αὐτούς, καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι ὅμοιοι, ἐπειδὴ συγκρινόμενος μὲ αὐτοὺς λέγεται ὅτι εἶναι «ἀνώτερος», τότε τίποτε δὲν ἐμποδίζει τοὺς ἀγγέλους νὰ μποροῦν νὰ κάθονται μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ, μολονότι κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἀξιώθηκε αὐτῆς τῆς τιμῆς. Καὶ ἄδικα, ὅπως φαίνεται, ὁ Παῦλος λέγει· «Γιατὶ σὲ ποιὸν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους εἶπέ ποτε, Κάθισε στὰ δεξιὰ μου;». Ἡ πῶς αὐτὸ τὸ δίνει σὰν ἔξαιρετο προνόμιο στὸν Υἱὸ, ἀφοῦ τὸ διεκδικεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ ἡ φύση τῶν ἀγγέλων, ἐὰν φυσικὰ εἶναι ὅμοιοι μ' αὐτόν; Γιατὶ εἶναι κοινὰ σὲ ὅλα τὰ ὅμοια αὐτὰ πὺ ἀνήκουν στὴν ἴδια φύση, ἐνῶ τὰ πλεονεκτήματα πὺ παρέχονται σὲ κάποιους ἀπὸ μεταγενέστερη προσθήκη, δὲν ἀφοροῦν τὴν οὐσία. Ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων εἶναι μία, ἀλλὰ δὲν πλουτίζουν ὅλοι, οὔτε βέβαια βασιλεύουν, εἶναι ὅμως ἐπιδεκτικοὶ καὶ αὐτῶν ὅλοι. Κανένας ὅμως δὲν ἐπιτρέπει στοὺς ἀγγέλους νὰ φέρουν τὴ δόξα τοῦ Υἱοῦ, γιατί αὐτὸς εἶναι Δεσπότης, ἐνῶ ἐκεῖνοι εἶναι δοῦλοι. Ἄρα δὲν εἶναι ὅμοιος μὲ τοὺς ἀγγέλους αὐτὸς πὺ βασιλεύει καὶ κάθεται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα.

50. Ψαλμ. 44, 7.

ΑΛΛΟ.

“Οτι οὐχ ὁμοφυῆς τοῖς ἀγγέλοις ὁ Υἱός.

*Ποίημα καὶ ποιητῆς οὐκ ἂν ποτε τῆς αὐτῆς εἶεν φύσεως.
“Ετερον γὰρ τι τὸ ποιοῦν, καὶ ἕτερον τὸ ποιούμενόν ἐστιν. Εἰ γὰρ
5 μὴ οὕτως ἔχει, τί τὸ διαιροῦν κατὰ φύσιν τῶν γενητῶν τὸν Θεόν;
“Οτε τοίνυν πάντα δι’ Υἱοῦ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐργάζεται, ἐν δέ τι
τῶν πάντων ἐστὶ καὶ ἡ τῶν ἀγγέλων φύσις, γέγονεν ἄρα δι’ Υἱοῦ
καὶ πεποιήται. Οὐχ ὁμογενῆς οὖν τοῖς δι’ αὐτοῦ γενομένοις καὶ
διὰ τούτου φανεῖται, ἀλλ’ ὁ μὲν φορέσει τοῦ Δημιουργοῦ τὴν
10 ἀξίαν, τὰ δὲ τὴν κατὰ τὸ πεποιῆσθαι δουλείαν. «Τὰ γὰρ σύμπαν-
τα», φησί, «δοῦλά σου», ἡ θεία Γραφή.*

ΑΛΛΟ.

*“Οτι οὐχ ὁμογενῆς τοῖς ἀγγέλοις ὁ Υἱὸς διὰ τὸ
λέγεσθαι κρείττων αὐτῶν γεγενῆσθαι.*

*15 Πᾶν ὅπερ ἂν φαίνηται γεγονὸς κατ’ οὐσίαν καὶ εἰς τὸ μὴ εἶναι
καταλήξει ποτὲ θελήσαντος τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ ὅπερ ἂν ἔχοι
φύσιν τοῦ παθεῖν δεκτικὴν, πάθοι ἂν, εἰ καὶ μὴ πω πέπονθε. Τὸ δὲ
πάσχειν οὐ πεφυκός, οὐκ ἂν τι πάθοι ποτέ, καὶ ἕτερόν τι παρ’
ἐκεῖνό ἐστι καὶ τὸ αἰεὶ ὡσαύτως ὄν, οὔτε τοῦ εἶναι ἤρξατο, οὔτε
20 μὴν οἶδε τὸν ἐπὶ τέλει δρόμον, ὥσπερ τὰ τοῦ εἶναι ἀρξάμενα. Ἄλλ’
οὐκ ἂν τις εἴποι, νοῦν ἔχων, τὰ τοσαύτην ἔχοντα πρὸς ἄλληλα τὴν
ἐναντιότητα καὶ οὕτω κατὰ φύσιν διεστηκότα, ὁμοφυῆ τε εἶναι
καὶ τῆς αὐτῆς ὑπάρχειν οὐσίας. Εἰ τοίνυν ἐπὶ μὲν τῶν ποιημάτων
ὡς ὑποκειμένων καὶ φθορᾷ λέγεται, «Αὐτοὶ ἀπολοῦνται», ἐπὶ δὲ
25 τοῦ Υἱοῦ, «Σὺ δὲ διαμένεις», κακεῖνα μὲν παλαιωθήσεται, ὡς
γενητὴν ἔχοντα τὴν φύσιν, τοῦ δὲ Υἱοῦ «τὰ ἔτη οὐκ ἐκλείψουσι»,
πῶς ὁμοφυῆς ἔσται τοῖς ἀγγέλοις ὁ Υἱός, τοῖς πεπονημένοις ὁ ποι-
ητῆς, τοῖς γεγενημένοις ὁ ἀγένητος, τοῖς παρελθεῖν δυναμένοις ὁ*

ΑΛΛΟ.

“Οτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως μὲ τοὺς ἀγγέλους.

Τὸ δημιούργημα καὶ ὁ δημιουργὸς δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως. Καθόσον ἄλλο εἶναι ἐκεῖνο πού δημιουργεῖ, καὶ ἄλλο αὐτὸ πού δημιουργεῖται. Γιατί, ἔὰν δὲν εἶναι ἔτσι, τί εἶναι ἐκεῖνο πού κάνει τὸν Θεὸ νὰ διαφέρει ἀπὸ τὰ κτίσματα ὡς πρὸς τὴ φύση; “Οταν λοιπὸν ὅλα τὰ κάνει ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας διὰ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἓνα ἀπὸ ὅλα εἶναι καὶ ἡ φύση τῶν ἀγγέλων, ἄρα ἔχει δημιουργηθεῖ καὶ ἦρθε στὴ ὑπαρξὴ διὰ τοῦ Υἱοῦ. Ἐξαιτίας αὐτοῦ λοιπὸν ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ὁμοῖος ὡς πρὸς τὴ φύση μὲ ἐκείνους πού δημιουργήθηκαν μέσω αὐτοῦ, ἀλλ’ αὐτὸς ἔχει τὴ θέσιν τοῦ Δημιουργοῦ, ἐνῶ ἐκεῖνοι, ὡς δημιουργήματα, ἔχουν τὴ θέσιν δούλου. Γιατί λέγει ἡ ἀγία Γραφή, «Ὅλα εἶναι δούλα δικά σου»⁵¹.

ΑΛΛΟ.

“Οτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἐπειδὴ λέγεται ὅτι ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ αὐτούς.

Κάθε τι πού ἐμφανίζεται νὰ ἔχει δημιουργηθεῖ ὡς πρὸς τὴν οὐσία του, κάποτε θὰ καταλήξει στὴν ἀνυπαρξία, ἂν τὸ θελήσει ὁ Δημιουργός, καὶ ἐκεῖνο πού ἡ φύση του εἶναι δεκτικὴ τοῦ πάθους, μπορεῖ νὰ πάθει, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔχει πάθει ἀκόμα, ἐνῶ αὐτὸ πού ἡ φύση του εἶναι ἀπαθὴς, δὲν θὰ πάθει ποτέ, καὶ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο, καὶ αὐτὸ πού εἶναι ἀμετάβλητο, οὔτε ἄρχισε νὰ ὑπάρχει, οὔτε γνωρίζει τὸν δρόμο πού ὀδηγεῖ στὸ τέλος, ὅπως ἐκεῖνα πού ἔχουν ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς τους. Ἔτσι κανένας συνετὸς δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ, ὅτι αὐτὰ πού εἶναι τόσο ἀντίθετα μεταξύ τους καὶ διαφέρουν τόσο πολὺ ὡς πρὸς φύση, εἶναι ὁμοφυῆ καὶ τῆς ἴδιας οὐσίας. Ἐφόσον λοιπὸν γιὰ τὰ δημιουργήματα, πού ὑπόκεινται στὴ φθορὰ, λέγεται, «Αὐτοὶ θὰ καταστραφοῦν», ἐνῶ γιὰ τὸν Υἱό, «Σὺ ὅμως παραμένεις», καὶ ἐκεῖνα βέβαια θὰ παλιώσουν ἐπειδὴ ἔχουν κτιστὴ φύση, ἐνῶ τοῦ Υἱοῦ «τὰ ἔτη δὲν θὰ τελειώσουν»⁵², πῶς ὁ Υἱὸς εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως μὲ τοὺς ἀγγέλους, ὁ Δημιουργὸς μὲ τοὺς δημιουργημένους, ὁ ἀκτιστος μὲ τοὺς κτιστοὺς, ὁ αἰώνιος μὲ ἐκείνους πού μποροῦν νὰ

52. Ψαλμ. 101, 27-28.

αἰώνιος· Εἰ γὰρ καὶ ἀθάνατόν τι χρῆμα ὁ ἄγγελός ἐστι διὰ τὴν οὕτω κειμένην ἐπ' αὐτῷ τοῦ ποιήσαντος βούλησίν τε καὶ χάριν, ἀλλ' ἐπεὶπερ ἀρχὴν τοῦ εἶναι ἔχει, δύναται ἂν καὶ εἰς τέλος ἐλθεῖν. Φύσεως δὲ πλεονεκτήματα τοῖς ἔχουσίν ἐστιν ἰσχυρά, καὶ οὐχὶ τῷ
5 πεποιηκότι Θεῷ. Ὡσπερ οὖν καὶ τὸ πῦρ κανστικὸν μὲν ἐστίν, ἀλλ' οὐ τῷ Θεῷ, οὕτω καὶ ἄγγελος ἀθάνατος μὲν, ἀλλ' οὐ τῷ Θεῷ. Μόνος γὰρ αὐτὸς κυρίως ἀθάνατος, φυσικῶς ἔχων, οὐκ ἀπὸ χάριτος, τὴν ἀσφάλειαν, ὥσπερ τὰ γενητά.

ΑΛΛΟ.

10 Μετὰ ἀποδείξεως, ὅτι ἄγγελοι μὲν δούλοι,
Δεσπότης δὲ ὁ Υἱός.

Εἰ οὐδεὶς δύναται ἀφεῖναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός, ἀφήσει δὲ ὁ Υἱός, Θεός ἄρα, καὶ οὐ τοῖς ποιήμασιν ἐναρίθμιος. Ἄγγελοι μὲν γὰρ προσεύχονται λέγοντες, «Κύριε παντοκράτωρ,
15 ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσης τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα;», ὁ δὲ Υἱός ἐξουσιαστικῶς «Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι». Οὐχ ὁμογενές οὖν ἄρα τῷ δεσπότη τὸ δούλον, οὔτε τῷ χαριζομένῳ τὸ αἰτοῦν ἵνα λάβῃ.

ΑΛΛΟ.

20 Τούτῳ ὁμοιον, ὅτι οὐκ ἐν τοῖς δούλοις
ὁ Υἱός.

Ἀποστέλλει τοὺς προφήτας ὁ Θεός ἀπαιτῆσαι τοῦ ἀμπελῶνος τοὺς καρπούς, οἳ πρὸς τῷ μηδὲ δύνασθαι λαβεῖν, καὶ ἀπέθανον. Ὁ Σωτὴρ ὡς Δεσπότης καὶ τὰς ὀφειλάς ἀφήσει, καὶ εἰς
25 ἑτέρους γεωργοὺς μετατίθησι τὸν ἀμπελῶνα ὡς δεσπότης καὶ Κύριος, φαίνονται δὲ καὶ τῇ τοῦ νόμου διακονία ὑπηρετήσαντες ἄγγελοι, καὶ ποιήσαντες οὐδὲν ὧν ἐποίησεν ὁ Υἱός. Οὐκοῦν οὐχ ὁμογενῆς ἄγγελοις ἐστίν, ἀλλὰ Δεσπότης καὶ Κύριος.

ἐξαφανισθοῦν; Γιατί, ἂν καὶ ὁ ἄγγελος εἶναι πρᾶγμα ἀθάνατο, ἐπειδὴ τέτοια βούληση καὶ χάρη ἔχει ἀπὸ τὸν Δημιουργό, ὅμως, ἀφοῦ ἔχει ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς του, θὰ μποροῦσε νὰ φτάσει καὶ σὲ τέλος. Καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς φύσεως εἶναι ἰσχυρὰ σ' αὐτοὺς πού τὰ ἔχουν, καὶ ὄχι στὸν Θεό πού τὰ δημιούργησε. Ὅπως λοιπὸν καὶ ἡ φωτιὰ εἶναι βέβαια καυστική, ἀλλ' ὄχι καὶ γιὰ τὸν Θεό, ἔτσι καὶ ὁ ἄγγελος εἶναι βέβαια ἀθάνατος, ἀλλὰ ὄχι γιὰ τὸν Θεό. Γιατὶ μόνο αὐτός εἶναι στὴν κυριολεξία ἀθάνατος, ἔχοντας κατὰ φύσιν τὴν ἀθανασία καὶ ὄχι κατὰ χάρη, ὅπως τὰ κτιστά.

ΑΛΛΟ.

Μὲ ἀπόδειξη, ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶναι δοῦλοι,
ἐνῶ ὁ Υἱὸς Δεσπότης.

Ἐὰν κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ συγχωρεῖ ἁμαρτίες, παρὰ μόνο ὁ Θεός, ἀλλὰ συγχωρεῖ καὶ ὁ Υἱός, ἄρα εἶναι Θεός, καὶ δὲν συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν δημιουργημάτων. Γιατί, οἱ ἄγγελοι προσεύχονται λέγοντας· «Παντοκράτορα Κύριε, μέχρι πότε δὲν θὰ ἐλεήσεις τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὶς πόλεις τοῦ Ἰουδα;»⁵³, ἐνῶ ὁ Υἱὸς λέγει μὲ τρόπο πού δείχνει ἐξουσία· «Ἄνθρωπε, συγχωροῦνται οἱ ἁμαρτίες σου»⁵⁴. Ἐπομένως δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως ὁ δοῦλος μὲ τὸν Δεσπότη, οὔτε αὐτὸς πού ζητᾶ νὰ πάρει, μὲ ἐκεῖνον πού χαρίζει.

ΑΛΛΟ.

Ὅμοιο μὲ αὐτό, ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν συγκαταλέγεται
μεταξὺ τῶν δούλων.

Στέλνει ὁ Θεὸς τοὺς προφήτες νὰ ζητήσουν τοὺς καρπούς τοῦ ἀμπελώνα, οἱ ὅποιοι μαζί μὲ τὸ ὅτι δὲν μπόρεσαν νὰ τοὺς πάρουν, θανατώθηκαν κιόλας. Ὁ Σωτήρας ὅμως ὡς Δεσπότης καὶ τὰ χρέη διαγράφει, καὶ τὸν ἀμπελώνα τὸν μεταβιδάζει σὲ ἄλλους γεωργούς, σὰν Δεσπότης καὶ Κύριος. Ἐμφανίζονται ἐπίσης καὶ ἄγγελοι νὰ ὑπηρετοῦν τὴ διακονία τοῦ νόμου, οἱ ὅποιοι δὲν ἔκαναν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ἔκανε ὁ Υἱός. Ἄρα λοιπὸν δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ Δεσπότης καὶ Κύριος.

54. Ματθ. 9, 2.

ΑΛΛΟ

Διηγηματικῶς ὅτι τὸ «Κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων», οὐκ οὐσιῶν εἰσφέρει σύγκρισιν, ἀλλὰ μᾶλλον διακονιῶν.

«Τοσοῦτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων», ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ
 5 φησιν ὁ Παῦλος, οὐ τῇ φύσει τῶν ἀγγέλων τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου
 συγκρίνεσθαι θέλων, οὐδὲ τῶν ἀνομοίων οὐσιῶν ἐξίσου ποιούμε-
 νος τὴν ἐξέτασιν (ἀσύγκριτον γὰρ πρᾶγμα θεότητος καὶ ἀπαρά-
 βλητον), ἀλλὰ τὴν ἐπὶ ταῖς διακονίαις εἰσφέρων διαφορᾶν, ἵν', ἀφ'
 ὧν ἕκαστος ἐπιστεύθη καὶ ὠκονόμησεν, ἐκ τούτων ὅστις εἶη γινώ-
 10 σκηται. Ὅτι δὲ τὸ «κρείττων» ὡς πρὸς τὴν τῶν ἀγγέλων διακο-
 νίαν ἔχει τὴν σύγκρισιν, γένοιτ' ἂν ἐνθένδε καταφανές Σκοπὸς ἦν
 τῷ Παύλῳ κρείττονα τῶν νομικῶν ἐνταλμάτων ἐπιδειῖναι τὰ διὰ
 Χριστοῦ κηρυττόμενα. Πόθεν οὖν ποιεῖται τὰς ἀποδείξεις; Ἐπὶ
 τοὺς διακονοῦντας χωρεῖ καὶ ταῖς τούτων διαφοραῖς ἀναλόγως
 15 ὀρίζει τὰ ὑπ' αὐτῶν διακονούμενα. Ἄγγελοι μὲν οὖν διακονοῦσι
 τὸν νόμον καὶ λαλεῖται δ' αὐτῶν, ὁ δὲ Υἱὸς τὴν διὰ τῶν Εὐαγγε-
 λίων κηρύττει γινῶσιν. Ἀλλὰ κρείττων, φησὶν, ὁ Υἱὸς τῶν ἀγγέ-
 λων, καθὸ τῶν ἀμεινόνων κατέστη διάκονος, κατὰ τοῦτο κρείτ-
 των. Διακονεῖται δὲ τὰ μεγάλα διὰ μεγάλων, καὶ τὰ μικρὰ διὰ τῶν
 20 μικρῶν. Μέγας δὲ ὁ Υἱός, καθὸ ἀπαύγασμα καὶ χαρακτήρ, καθὸ
 ἀκούει· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», καθὸ πρωτότοκος καὶ ὑπ' αὐτῶν
 ἀγγέλων προσκυνούμενος. Οἱ δὲ ἄγγελοι τούτων οὐδέν, ἀλλ' οἱ
 μὲν ὡς λειτουργοὶ παρεστήκασιν, ὡς δοῦλοι προσκυνοῦσιν, ὡς
 ὑπηρετᾶται τρέχουσι διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν.
 25 Κρείττων ἄρα τοῦ Σωτῆρος ἡ διακονία τῆς δι' ἀγγέλων, ὅσῳπερ
 ὁ μὲν ἐν τούτοις, οἱ δὲ ἐν ἐκείνοις. Διὰ ταύτην τοιγαροῦν τὴν αἰ-
 τίαν ὁ Παῦλος τὰς διακονίας συγκρῖναι θελήσας, λέγει· «Ὅσα
 διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα». Οὐκέτι,

55. Ἐβρ. 1, 3.

56. Ἐβρ. 1, 4.

ΑΛΛΟ.

Με τρόπο διηγηματικό· ὅτι τὸ «ὅτι ἔγινε ἀνώτερος τῶν ἀγγέλων», δὲν δηλώνει σύγκριση οὐσιῶν, ἀλλὰ μᾶλλον διακονιῶν.

Ὁ Παῦλος λέγει γιὰ τὸν Υἱό, «Ἐγινε τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους», ὄχι θέλοντας νὰ συγκρίνει τὴ φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου με ἐκείνην τῶν ἀγγέλων, οὔτε κάνοντας ἰσότημα τὴν ἐξέταση τῶν ἀνόμοιων οὐσιῶν (γιατὶ ἡ θεότητα εἶναι ἀσύγκριτο πρᾶγμα καὶ ἀδύνατο νὰ παραβληθεῖ με ὁ,τιδήποτε ἄλλο), ἀλλὰ ἀναφερόμενος στὴ διαφορὰ τῶν διακονιῶν, ὥστε ὁ καθένας νὰ γίνεи γνωστὸς ἀπὸ αὐτὰ πού τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεὸς καὶ πού ἔφερε σὲ πέρας. Ὅτι βέβαια τὸ «ἀνώτερος» χρησιμοποιεῖται σὲ σχέση με τὴ διακονία τῶν ἀγγέλων, γίνεται ὀλοφάνερο ἀπὸ τὰ ἐξῆς· Σκοπὸς τοῦ Παύλου ἦταν νὰ δείξει ὅτι αὐτὰ πού κήρυττε ὁ Χριστὸς ἦταν ἀνώτερα ἀπὸ τὶς ἐντολές τοῦ νόμου. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν παίρνει τὶς ἀποδείξεις; Προσφεύγει λοιπὸν σὲ ἐκείνους πού διακονοῦν, καὶ ἀνάλογα με τὶς διαφορὲς αὐτῶν καθορίζει αὐτὰ πού ἐκεῖνοι διακονοῦν. Οἱ ἄγγελοι λοιπὸν διακονοῦν τὸν νόμο καὶ κηρύσσεται αὐτὸς μέσω αὐτῶν, ἐνῶ ὁ Υἱὸς κηρύττει τὴ γνώση μέσα ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια. Ἀλλὰ ὁ Υἱὸς, λέγει, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἀφοῦ ἔγινε διάκονος τῶν ἀνωτέρων, καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ εἶναι ἀνώτερος. Γιατὶ τὰ μεγάλα διακονοῦνται ἀπὸ μεγάλους, καὶ τὰ μικρὰ ἀπὸ τοὺς μικροὺς. Καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι μέγας, καθόσον εἶναι ἀκτινοβολία καὶ σφραγίδα⁵⁵, ἀφοῦ ἀκοῦει, «Κάθισε στὰ δεξιὰ μου»⁵⁶, ἀφοῦ εἶναι πρωτότοκος καὶ προσκυνεῖται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀγγέλους. Ἐνῶ οἱ ἄγγελοι δὲν ἔχουν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ ἄλλοι παραστέκονται ὡς ὑπηρέτες, ἄλλοι προσκυνοῦν ὡς δοῦλοι, καὶ ὡς ὑπηρέτες τρέχουν γιὰ ἐκείνους πού πρόκειται νὰ κληρονομήσουν τὴ σωτηρία⁵⁷. Ἄρα ἡ διακονία τοῦ Σωτήρα εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ ἐκείνην τῶν ἀγγέλων, τόσο, ὅσο αὐτὸς σ' αὐτὰ, καὶ ἐκεῖνοι σ' ἐκεῖνα. Γι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν αἰτία ὁ Παῦλος, θέλοντας νὰ συγκρίνει τὶς διακονίες, λέγει· «Ἐγινε ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους». Ὅταν ὁμως ἀναφέρεται στὴ σύγκριση τῶν οὐσιῶν, λέγει· «Ὅσο πιὸ διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτοὺς κληρονόμησε ὄνομα»⁵⁸. Δὲν λέγει πιά «ἀνώτερο», ἀλλὰ «πιὸ διαφορετικὸ», πρᾶγ-

57. Ἐβρ. 2, 12.

58. Ἐβρ. 1, 4.

«κρείττον», ἀλλά «διαφορώτερον», ὃ δὴ καὶ πολλὴν εἰσφέρει τὴν ἐξαλλαγὴν.

*Παράθεσις ρητῶν, περὶ ἀνθρωπότητος Χριστοῦ,
καὶ λύσις ἐφεξῆς εἰς τό, «τοσοῦτῳ κρείττων
5 γενόμενος τῶν ἀγγέλων».*

᾽Οτι τὸ «κρείττων» ἐνθάδε τιθέμενον, τῶν διακονιῶν εἰσφέρει τὴν σύγκρισιν, γνωσόμεθα, Παύλου λέγοντος· «Εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφεν-
10 ξόμεθα τοιαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας, ἣτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη;». Καὶ πάλιν· «Ἄθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει, πόσῳ δοκεῖται χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατή-
15 σας;». Καίτοι εἰ διὰ τὸ κρείττονα λέγεσθαι τῶν ἀγγέλων αὐτόν, εἶναι δεῖ πάντως αὐτοῖς καὶ ὁμοφυῆ (αἱ γὰρ συγκρίσεις ἐπὶ τῶν ἀλλήλοις προσεικότων φιλοῦσι γίνεσθαι), τί μᾶλλον ἔδει χείρονος ἀξιοῦσθαι τιμωρίας τὸν καταπατοῦντα τὸν Υἱόν, οὐ τοιαύτης μετέχοντος τοῦ καταπατοῦντος τοὺς ἀγγέλους διὰ τῆς
20 παραβάσεως τοῦ λαληθέντος νόμου δι' αὐτῶν; Ὁ γὰρ εἰς τοὺς ἴσους καὶ ὁμοειδεῖς ἐξυθρίζων, τῆς αὐτῆς ἂν εἰκότως μετέχοι τιμωρίας, καὶ οὐ τῶν ἀδικουμένων οὐκ ἔστι διαφορὰ, καὶ τῶν κολάσεων ὁμοιότης εὐλόγως ἂν γένοιτο. Νυνὶ δὲ ὁ μὲν εἰς τὸν Υἱὸν ἐξαμαρτάνων χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ δὲ εἰς τὸν
25 ὑπ' ἀγγέλων λαληθέντα νόμον ἐλάττονος Οὐχ ὁμογενῆς ἄρα τοῖς ἀγγέλοις ἐκεῖνος, εἰς ὃν καὶ μεῖζόν ἐστι τὸ ἀμαρτάνειν, καὶ τὸ τιμωρίας μέτρον ἀναλόγως τῇ ὑπεροχῇ τοῦ πατηθέντος ἐκτί-
νεται.

μα βέβαια πού δείχνει μεγάλη τήν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων διαφορὰ.

**Παράθεση ρητῶν γιὰ τήν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ,
καὶ ἐρμηνεία στή συνέχεια τοῦ χωρίου· «Ἐγινε τόσο
ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους».**

Ὅτι τὸ «ἀνώτερος» πού χρησιμοποιεῖται ἐδῶ δηλώνει τὴ σύγκριση τῶν διακονιῶν, τὸ γνωρίζουμε ἀπὸ τὸν Παῦλο πού λέγει· «Γιατί, ἐὰν ὁ λόγος πού κηρύχθηκε μέσω ἀγγέλων ἀποδείχθηκε ἀληθινός, καὶ κάθε παράβαση καὶ παρακοή δέχθηκε τὴν τιμωρία πού τῆς ἔπρεπε, πῶς εἶναι δυνατόν ἐμεῖς νὰ ξεφύγουμε, ἂν δείξουμε ἀμέλεια γιὰ μιὰ τόσο μεγάλη σωτηρία, ἣ ὁποία ἄρχισε νὰ κηρύσσεται ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ ἐπιβεβαιώθηκε σὲ μᾶς ἀπὸ ἐκείνους πού τὴν ἄκουσαν;»⁵⁹. Καὶ πάλι· «Ἐὰν κάποιος ἀθετήσῃ τὸν νόμο τοῦ Μωϋσῆ, θανατώνεται χωρὶς εὐσπλαγχνία μὲ τὴν κατάθεση δύο ἢ τριῶν μαρτύρων, πόσο αὐστηρότερη τιμωρία νομίζετε ὅτι ἀξίζει γιὰ ἐκεῖνον πού καταπάτησε τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ;»⁶⁰. Ἄν καὶ βέβαια, ἐπειδὴ αὐτὸς λέγεται ὅτι εἶναι ἀνώτερος τῶν ἀγγέλων, πρέπει ὀπωσδήποτε νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ αὐτοὺς (γιατὶ οἱ συγκρίσεις συνήθως γίνονται μεταξὺ ἐκείνων πού εἶναι ὅμοιοι), γιατί θὰ πρέπει νὰ ἀξίζει αὐστηρότερη τιμωρία σ' αὐτὸν πού καταπατεῖ τὸν Υἱό, ἂφοῦ δὲν τιμωρεῖται μὲ τὴν ἴδια τιμωρία ἐκεῖνος πού καταπατεῖ τοὺς ἀγγέλους μὲ τὴν παράβαση τοῦ νόμου πού κηρύχθηκε μέσω αὐτῶν; Γιατὶ αὐτὸς πού ἐξυβρίζει τοὺς ἴσους καὶ ὁμοειδεῖς, εἶναι φυσικὸ νὰ τιμωρεῖται μὲ τὴν ἴδια τιμωρία, καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει διαφορὰ τῶν ἀδικουμένων, θὰ πρέπει κατὰ φυσικὸ λόγο νὰ ἐπιβάλλεται καὶ ὅμοια τιμωρία. Ἐνῶ τώρα, αὐτὸς πού ἁμαρτάνει στὸν Υἱό, θὰ ἔχει χειρότερη τιμωρία, ἐνῶ ἐκεῖνος πού ἁμαρτάνει στὸ νόμο πού κηρύχθηκε ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, μικρότερη. Ἐπομένως δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τοὺς ἀγγέλους ἐκεῖνος, πρὸς τὸν ὁποῖο ἡ ἁμαρτία εἶναι μεγαλύτερη, καὶ τὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας πού ἐπιβάλλεται εἶναι ἀνάλογο πρὸς ἐκεῖνον πού καταπατεῖται.

60. Ἐβρ. 10, 28-29.

ΑΛΛΟ.

Ὡς ἐξ ἀντιθέσεως εἰς τὸ αὐτό.

Χείρονος, φασίν, ἀξιούται τιμωρίας ὁ ἐξαμαρτάνων εἰς τὸν Υἱόν, ὡς εἰς μείζονα τῶν ἀγγέλων. Τοῦτο δὲ αὐτὸν οὐ πάντως ἔξω 5 τῆς πρὸς ἀγγέλους ὁμογενείας γενέσθαι ποιεῖ. Ἀναλόγως γὰρ τῇ ἐκάστῳ χρεωστουμένη τιμῇ καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ὕβρις ἐκμετρεῖται. Ἐπειδὴ τοίνυν κρείττων γέγονε τῶν ἀγγέλων ὁ Υἱός, ἔχει βαρύτε- ρως τὴν τιμωρίαν ὁ εἰς αὐτὸν ἐξαμαρτάνων.

Πρὸς ταῦτα λύσις ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

10 *Ἐχοῖν οὖν ἐπὶ τῇ παραβάσει τῶν νομικῶν ἐντολῶν, μὴ ἀνα- λόγως τοῖς πλημμελήμασι τὰς τιμωρίας ὀρίζεσθαι, μηδὲ πάντως τῷ μεγέθει τῆς ἁμαρτίας συμμετρεῖσθαι τὴν κόλασιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀρίζεσθαι πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ διακονήσαντος αὐτὴν ἀγγέλου. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐχ ὀρώμεν γεγόμενον, εἷς δὲ ὁ νόμος, πολλῶν ὄντων 15 ἀγγέλων, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν τιμωριῶν τρέχει τὰ ἁμαρτήματα, οὐκ ἄρα ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, ὅτι χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ εἰς τὸν Υἱόν ἐξαμαρτάνων, ὡς εἰς κρείττονα τῶν ἀγγέλων, ἀλλ' ὡς εἰς ἕτεροφυᾶ καὶ πολὺ παρηλλαγμένον. Οἱ μὲν γὰρ γενητοί, ὁ δὲ Θεὸς ἀληθινός, οὐ τῶν γενητῶν εἷς, οὐδὲ πρὸς αὐτὰ τὴν σύγκρι- 20 σιν ἔχων, ἀλλ' ὅσῳ περ ἂν αὐτὸς ἀξιολογώτερος φαίνεται, τοσοῦτῳ μείζονι καὶ χαλεπωτέρῳ τιμωρία ὑπεύθυνον ὄντα δεικνύων τὸν τὰ αὐτοῦ παραβαίνοντα.*

ΑΛΛΟ.

25 *Ἐκ τῶν αὐτῶν, ὅτι καλὴ καὶ χρησιμωτάτη τῶν διακονιῶν ἡ σύγκρισις, τῆς τε τῶν ἀγγέλων καὶ τοῦ Υἱοῦ, τοῦ «κρείττων» τὴν δύναμιν ἐρμηνεύουσα. Πῶς γὰρ κρείττων τῶν ἀγγέλων ἐστὶ καὶ πόσον, ἐξ αὐτῶν γνωσόμεθα.*

Ἄγγελοι τὸν νόμον ἐλάλησαν, ἀλλ' οὐδὲν ἐτελείωσεν ὁ νό- μος, ὁ δὲ Υἱὸς ἐτελείωσε τὸ ἔργον τοῦ Πατρὸς. Τέλειος γὰρ εἰς 30 εὐσέβειαν ὁ τοῖς αὐτοῦ νόμοις παιδαγωγούμενος. Ἐβασίλευσεν ὁ

ΑΛΛΟ.

Ἐκ τῶν ἐνστάσεων τῶν αἵρετικῶν στοῦ ἴδιου θέματος.

Αὐτός ποῦ ἁμαρτάνει στον Υἱό, λέγει, ἀξίζει αὐστηρότερη τιμωρία, ἐπειδὴ ἁμαρτάνει σὲ ἀνώτερον ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους. Αὐτό ὅμως δὲν τὸ βγάζει αὐτὸν ὅπωςδήποτε ἔξω ἀπὸ τὴν ὁμογένεια πρὸς τοὺς ἀγγέλους. Γιατὶ ἡ βλασφημία σ' αὐτὸν μετριέται ἀνάλογα μὲ τὴν τιμὴν ποῦ ὀφείλουμε στον καθένα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Υἱὸς ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἐκεῖνος ποῦ ἁμαρτάνει σ' αὐτὸν ἔχει καὶ βαρύτερη τιμωρία.

Ἀπάντηση σ' αὐτὰ ἀπὸ τὸ ἴδιο.

Ἐπρεπε βέβαια κατὰ τὴν παράβαση τῶν ἐντολῶν τοῦ νόμου οἱ τιμωρίες νὰ μὴ καθορίζονται ἀνάλογα μὲ τὰ ἁμαρτήματα, οὔτε ἡ κόλαση νὰ ὑπολογίζεται ὅπωςδήποτε ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ νὰ ὀρίζεται ἀνάλογα μὲ τὴν τιμητικὴν θέσιν τοῦ ἀγγέλου ποῦ τὴν διακόνησε. Ἐφόσον ὅμως αὐτὸ δὲν τὸ βλέπουμε νὰ γίνεται, καὶ ὁ νόμος εἶναι ἓνας, ἐνῶ οἱ ἄγγελοι εἶναι πολλοί, καὶ τὰ ἁμαρτήματα τιμωροῦνται μὲ τὶς ἴδιες ποινές, ἄρα δὲν εἶναι ἀληθινὸ αὐτὸ ποῦ λέγεται, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς ποῦ ἁμαρτάνει στον Υἱὸ θὰ τιμωρηθεῖ μὲ βαρύτερη τιμωρία, ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία του ἀναφέρεται σὲ ἀνώτερον ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀνήκει σὲ ἄλλη φύσιν καὶ εἶναι πολὺ πῶς διαφορετικόν. Γιατὶ οἱ ἄγγελοι εἶναι κτιστοί, ἐνῶ ὁ Θεὸς ἀληθινός, ὄχι ἓνας ἀπὸ τὰ κτιστά, καὶ δὲν συγκρίνεται μὲ αὐτὰ, ἀλλὰ ὅσο πῶς ἀξιόλογος παρουσιάζεται, γιὰ τόσο μεγαλύτερη καὶ φοβερότερη τιμωρία καθιστᾷ ὑπεύθυνον ἐκεῖνον ποῦ παραβαίνει τὶς δικές του ἐντολές.

ΑΛΛΟ.

Ἐκ τῶν ἴδιων, ὅτι ἡ σύγκριση τῶν διακονιῶν εἶναι καλὴ καὶ πάρα πολὺ ὠφέλιμη, γιατί ἐξηγεῖ τὴν σημασίαν τοῦ «ἀνωτέρου» τόσο τῶν ἀγγέλων ὅσο καὶ τοῦ Υἱοῦ. Γιατὶ πῶς εἶναι ἀνώτερος τῶν ἀγγέλων καὶ πόσο, θὰ τὸ μάθουμε ἀπὸ αὐτὰ.

Οἱ ἄγγελοι κήρυξαν τὸν νόμον, ἀλλὰ ὁ νόμος δὲν τελείωσε τίποτε, ἐνῶ ὁ Υἱὸς τελείωσε τὸ ἔργον τοῦ Πατέρα. Γιατὶ γίνεται τέλειος στὴν εὐσέβεια ἐκεῖνος ποῦ διαπαιδαγωγεῖται μὲ τοὺς νόμους του. Βα-

θάνατος καὶ κατὰ τὸν τοῦ νόμου καιρόν· « Ἀπὸ γὰρ Ἀδάμ », φησί
 « καὶ μέχρι Μωσέως ». Λέλυται δὲ θάνατος διὰ Χριστοῦ· οὐκέτι
 γὰρ ἐν Ἀδὰμ ἀποθνήσκουμεν, ἀλλ' ἐν Χριστῷ ζωοποιούμεθα. Ἀπὸ
 Δὰν καὶ ἕως Βηρσαβεὲ τὰ νομικὰ προστάγματα διηγγέλλετο, καὶ
 5 ἦν ἐν μόνη τῇ Ἰουδαίᾳ γνωστός ὁ Θεός, νυνὶ δὲ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν
 ἐξῆλθεν ὁ φθόγος αὐτοῦ, καὶ γεγόνασι πάντες διδακτοὶ Θεοῦ, οὐκ
 ἀγγέλων, ἀλλὰ Θεοῦ. Θεοῦ μὲν γὰρ καὶ ὁ νόμος, ἀλλὰ δι' ἀγγέ-
 λων, ὁ δὲ Υἱὸς φησιν· « Αὐτὸς ὁ λαλῶν πάρεμι ». Οὐκοῦν κατὰ τὴν
 τοῦ Παύλου φωνήν, ὅσα διαφορωτέρας τετύχηκε λειτουργίας καὶ
 10 ὅσα κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἕγγυος, τοσοῦτον ὑπερέξει τοὺς
 ἀγγέλους, οὐχ ὡς πρὸς αὐτοὺς συγκρινόμενος κατὰ τὴν φύσιν,
 ἀλλὰ τοσοῦτον ὑπεραινόμενος, ὅσον ἀπώκισται τῶν γενητῶν ὁ
 Θεός κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον. Τὸ ἄρα « κρείττων » ἐπὶ τῆς δια-
 κονίας φερόμενον, ὅσον αὐτὴν τῆς ἐκείνων δεικνύει μείζονα καὶ
 15 ὑψηλοτέραν, τοσοῦτον ἐξαίρει τῆς τῶν γενητῶν φύσεως τὸν Υἱόν.
 Καὶ τοῖς μὲν ἀγγέλοις ὡς δούλοις ἀπονέμει διακονίαν τὴν ἐλάττο-
 να, τῷ δὲ Υἱῷ, τὴν Υἱῷ πρέπουσαν καὶ Δεσπότη. Ἐπὶ γὰρ κρείττο-
 σι, φησίν, ἐπαγγελίας νενομεθέτηται.

ἌΛΛΟ.

20 * Ὅτι κρείττων ἢ τοῦ Θεοῦ Λόγου διακονία τῆς τῶν ἀγγέλων
 καὶ καθ' ἑτέρους τρόπους· ὅσα δὲ κρείττων αὕτη,
 τοσοῦτω καὶ ὁ διακονήσας αὐτήν.

Ἐπι Παῦλος φησιν· « Ὅτι τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένηι
 διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι
 25 σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν
 τῇ σαρκί ». Εἰ δὲ ἠσθένησεν ὁ νόμος κατακρῖναι τὴν ἁμαρτίαν ἐν
 τῇ σαρκί, κατέκρινε δὲ ὁ Χριστός, δεκτικὴν αὐτὴν ἀποδείξας τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος, ὡς δύνασθαι λέγειν ἡμᾶς, « Οὐκ ἐσμὲν ἐν σαρκί,

61. Ρωμ. 5, 14. 62. Α' Κορ. 15, 22.

63. Πόλη πού βρισκόταν στὸ νοτιώτερο μέρος τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Ἡ φράση « ἀπὸ Δὰν μέχρι Βηρσαβεὲ » σημαίνει ὀλόκληρη τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας (βλ. Κριτ. 20, 1.), ἀφοῦ ἡ Δὰν βρισκόταν στὸ βορειοανατολικότερο σημεῖο τῆς χώρας.

σίλευσε ὁ θάνατος καὶ κατὰ τὴν περίοδο τοῦ νόμου, γιατί λέγει, «ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι τὸν Μωϋσῆ»⁶¹, ἐνῶ διὰ τοῦ Χριστοῦ καταργήθηκε. Γιατί δὲν πεθαίνουμε πιά ἕξαιτίας τοῦ Ἀδὰμ, ἀλλὰ ζωοποιούμεστε μὲ τὸν Χριστό⁶². Οἱ ἐντολές τοῦ νόμου κηρύττονταν ἀπὸ τὴ χώρα τοῦ Δὰν μέχρι τὴν πόλη Βηρσαβέ⁶³, καὶ ὁ Θεὸς ἦταν γνωστὸς μόνο στὴν Ἰουδαία⁶⁴, ἐνῶ τώρα ὁ λόγος του διαδόθηκε σ' ὅλη τὴ γῆ⁶⁵ καὶ ὅλοι ἔγιναν μαθητές τοῦ Θεοῦ, ὄχι ἀγγέλων, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ⁶⁶. Βέβαια καὶ ὁ νόμος ἦταν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δόθηκε μέσω τῶν ἀγγέλων⁶⁷, ἐνῶ ὁ Υἱὸς λέγει· «Εἶμαι παρῶν ὁ ἴδιος πού σᾶς μιλῶ»⁶⁸. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου, ὅσο πὶο διαφορετικὴ διακονία εἶχε, καὶ ὅσο ἀνώτερης διαθήκης ἔγινε ἐγγυητής⁶⁹, τόσο πὶο πολὺ ὑπερέχει ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ὄχι συγκρινόμενος μὲ αὐτοὺς ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλὰ βρισκόμενος τόσο πὶο ψηλὰ ἀπὸ αὐτοὺς, ὅσο μακριὰ βρίσκεται ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ κτίσματα, ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Ἐπομένως τὸ «ἀνώτερος» ἀναφερόμενο στὴ διακονία, ὅσο πὶο μεγάλη καὶ ὑψηλότερη τὴν παρουσιάζει ἀπὸ τὴ διακονία τῶν ἀγγέλων, τόσο περισσότερο ἐξυψώνει τὸν Υἱὸ ἀπὸ τὴ φύση τῶν κτιστῶν. Καὶ στοὺς ἀγγέλους βέβαια ὡς δούλους παραχωρεῖ τὴν κατώτερη διακονία, ἐνῶ στὸν Υἱὸ ἀναθέτει τὴ διακονία πού ταιριάζει σὲ Υἱὸ καὶ Δεσπότη. Γιατί εἶχε νομοθετηθεῖ, λέγει ἡ Γραφή, γιὰ ἀνώτερες ἐπαγγελίες⁷⁰.

ΑΛΛΟ.

Ἔστι ἡ διακονία τοῦ Θεοῦ Λόγου ἦταν ἀνώτερη ἀπὸ ἐκείνην τῶν ἀγγέλων καὶ κατ' ἄλλους τρόπους· καὶ ὅσο ἀνώτερη ἦταν αὐτή, τόσο ἀνώτερος ἦταν καὶ αὐτὸς πού τὴν διακόνησε.

Ἦ Παῦλος λέγει· «Ἔστι ἐκεῖνο πού δὲν μπορούσε νὰ κάνει ὁ νόμος, ἕξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας, τὸ ἔκανε ὁ Θεὸς στέλνοντας τὸν Υἱὸ του μὲ σῶμα πού ἔμοιαζε τὸ δικό μας ἁμαρτωλὸ σῶμα, καὶ καταδίκασε τὴν ἁμαρτία μὲ τὴν σάρκα»⁷¹. Ἐφόσον λοιπὸν ἀδυνατοῦσε ὁ νόμος νὰ καταδικάσει τὴν ἁμαρτία ἕξαιτίας τῆς ἀδυναμίας τῆς σάρκας, καὶ τὴν καταδίκασε ὁ Χριστός, ἀποδεικνύοντας

64. Ψαλμ. 75, 2.

65. Ψαλμ. 18, 5. Ρωμ. 10, 18.

66. Ἰω. 6, 45.

67. Γαλ. 3, 19.

68. Ἦσ. 52, 6.

69. Ἔβρ. 7, 22.

70. Ἔβρ. 8, 6.

71. Ρωμ. 8, 3.

ἀλλ' ἐν Πνεύματι», γέγονεν ἄρα καὶ κατὰ τοῦτο κρείττων ἀγγέλων, δι' ὧν ὁ νόμος λελάληται. Καὶ πάλιν ὁ κόσμος ὑπὸ μὲν τοῦ νόμου κατακρίνετο διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἐπεδήμησε δὲ ὁ Υἱός, οὐχ ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον, οὐδὲ ἀπαιτήσων τινὰ τιμωρίαν, ἀλλ' ἵνα πᾶσι χαρίσῃται. Κρείττων οὖν ὁ δικαιοῦν τοῦ κατακρίνοντος, κρείττων τοῦ ἀπαιτοῦντος ὁ χαριζόμενος, κρείττων τοῦ μὴ ἰσχύσαντος κατακρίναι τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ὁ καὶ τοῦτο πληρώσας Υἱός. Κρείττων ἄρα κατὰ τοῦτο τῶν ἀγγέλων τῶν τὸν ἀσθενῆ καὶ κατακρίνοντα λαλησάντων νόμον.

ΑΛΛΟ.

**Ὅτι τοῖς ποιήμασιν ἢ τοῖς ἀγγέλοις
οὐχ ὁμοφυῆς ὁ Υἱός.**

Εἰ ποίημά ἐστιν ὁ Υἱός καὶ ὁμοφυῆς τοῖς ἀγγέλοις, καλείσθωσαν καὶ αὐτοὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς ὡσπερ ἐκεῖνος υἱοί, ἢ αὐτὸς ὡσπερ ἐκεῖνοι ἄγγελος. Ἄλλ' οὐδενὶ τῶν ἀγγέλων εἶπέ ποτε, «Υἱός μου εἶ σύ», κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, οὔτε μὴν αὐτὸς ἄγγελος κεκλημένος φαίνεται κατὰ ἀλήθειαν. Καθεξέσθωσαν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς ὡσπερ Υἱός ἀλλ' οὐδεὶς τῶν ἀγγέλων συγκάθηται τῷ Πατρί, ἀλλὰ μᾶλλον παρεστήκασιν λειτουργοῦντες αὐτῷ. Λεγέτωσαν ἄγγελοι διατάττοντες ὡσπερ ὁ Υἱός, «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν», ἀλλ' οὐ τοῦτό φασιν, ἀλλὰ μᾶλλον· «Ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σέ». Καὶ οἱ μὲν διακονοῦσιν, ὁ δὲ διακονεῖται· «Ἰδού», γάρ φησιν, «ἄγγελοι προσελθόντες διηκόνουν αὐτῷ». Καὶ ὁ μὲν ἔστι δημιουργός, οἱ δὲ γεγόνασιν δι' αὐτοῦ· καὶ οἱ μὲν προσκυνοῦσιν, ὁ δὲ προσκυνεῖται· καὶ οἱ μὲν ἄγγελοι τὰς τῶν οὐρανῶν πύλας αἴρειν προστάττονται, ὁ δὲ εἰσέρχεται ὡς Κύριος τῶν δυνάμεων, ὡς βασιλεὺς τῆς δόξης καὶ οἱ μὲν ζωῆς μετέχουσι τῆς παρὰ Θεοῦ, ὁ

72. Ρωμ. 8, 9.

73. Ἰω. 3, 17.

74. Ἐβρ. 1, 5.

ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι δεκτικὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὥστε νὰ μπορούμε ἑμεῖς νὰ λέμε· «Δὲν εἶμαστε σαρκικοί, ἀλλὰ πνευματικοί»⁷², ἄρα ὁ Χριστὸς ἔγινε καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ ἀνώτερος τῶν ἀγγέλων, μέσω τῶν ὁποίων κηρύχθηκε ὁ νόμος, καὶ ποὺ ὁμως ὁ κόσμος καταδικάζοταν ἀπὸ τὸν νόμο ἕξαιτίας τῆς ἁμαρτίας. Ἦρθε λοιπὸν ὁ Υἱός, ὄχι γιὰ νὰ κρίνει τὸν κόσμον, ἀλλὰ γιὰ νὰ σώσει τὸν κόσμον⁷³, οὔτε γιὰ νὰ ἐπιβάλει κάποια τιμωρία, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀπαλλάξει ὅλους ἀπὸ αὐτήν. Εἶναι ἀνώτερος λοιπὸν αὐτὸς ποὺ δικαιώνει ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ καταδικάζει, ἀνώτερος αὐτὸς ποὺ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν καταδίκη, ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἀπαιτεῖ καταδίκη, ἀνώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ καταδικάσει τὴν ἁμαρτία μέσω τῆς σάρκας, ὁ Υἱὸς ποὺ τὸ ἔκανε καὶ αὐτό. Ἄρα εἶναι ὡς πρὸς αὐτὸ ἀνώτερος τῶν ἀγγέλων, οἱ ὁποῖοι κήρυξαν τὸν νόμο ποὺ ἦταν ἀδύναμος καὶ καταδικαστικός.

ΑΛΛΟ.

ἽΟτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὰ δημιουργήματα καὶ τοὺς ἀγγέλους.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι δημιούργημα καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τοὺς ἀγγέλους, ὡς ὀνομάζονται καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν Πατέρα υἱοί, ὅπως ἐκεῖνος, ἢ αὐτὸς ἄγγελος, ὅπως ἐκεῖνοι. Ἀλλὰ σὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους δὲν εἶπε ποτέ, «Ἐσὺ εἶσαι Υἱὸς μου»⁷⁴, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου, οὔτε καὶ ὁ Υἱὸς φαίνεται νὰ ὀνομάζεται ἄγγελος ἀληθινά. Ἄς κάθονται στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα, ὅπως ὁ Υἱός· ἀλλὰ κανέναν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους δὲν κἀθεται μαζί μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ μᾶλλον στέκονται κοντὰ τοῦ ὑπηρετώντας τον. Ἄς λέγονται ἄγγελοι ποὺ διατάζουν ὅπως ὁ Υἱός, «Ἐγὼ ὁμως σᾶς λέγω»⁷⁵· ἀλλὰ δὲν λένε αὐτοὶ αὐτό, ἀλλὰ μᾶλλον «Στάλθηκα νὰ σοῦ πῶ». Καὶ ἐκεῖνοι βέβαια διακονοῦν, ἐνῶ αὐτὸς διακονεῖται. Γιατὶ λέγει· «Ἦρθαν ἄγγελοι καὶ τὸν ὑπηρετοῦσαν»⁷⁶. Καὶ αὐτὸς βέβαια εἶναι δημιουργός, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἔγιναν μέσω αὐτοῦ· καὶ αὐτοὶ προσκυνοῦν, ἐνῶ ἐκεῖνος προσκυνεῖται· οἱ ἄγγελοι διατάζονται νὰ ἀνοίξουν τίς πύλες τῶν οὐρανῶν, ἐνῶ αὐτὸς μπαίνει ὡς Κύριος τῶν δυνάμεων καὶ βασιλιάς τῆς δόξας⁷⁷· ἐκεῖνοι συμμετέχουν στὴ ζωὴ ποὺ χορηγεῖται ἀπὸ

75. Ματθ. 5, 22-44.

76. Ματθ. 4, 11.

77. Ψαλμ. 23, 7-10.

δὲ τῆς ζωῆς ἐστὶ χορηγός, αὐτὸς ζωὴ τοῖς πᾶσιν ὑπάρχων. Καὶ ὁ μὲν φησιν, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν», καὶ «ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα», καὶ «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμὰ ἐστί», καὶ «ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου», καὶ «ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ», ἄγγελοι δὲ τὰς τοιαύτας οὐ τολμῶσι φθέγγεσθαι φωνάς. *Κἂν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Υἱοῦ προσευξώμεθα, ὅσαπερ ἂν αἰτήσωμεν, ληψόμεθα, ἐν ὀνόματι δὲ τῶν ἀγγέλων οὐκ ἂν τις προσεύξαιτο.* Καὶ τῷ μὲν Υἱῷ σὺν τῷ Πατρὶ καὶ μετὰ Πατρὸς ἡ δόξα, ἄγγελοι δὲ οὐ δοξάζονται, ἀλλὰ μᾶλλον δοξάζουσι μετὰ τοῦ Πατρὸς *10* τὸν Υἱόν. Πῶς οὖν τοσαύτης κεμένης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν ἀγγέλων καὶ τοῦ Υἱοῦ, τῆς αὐτῆς οὐσίας εἶναι νομισθήσονται, οὐδενὸς συγχωροῦντος λόγου; Ἀναλόγως γὰρ τῇ τῶν προσώπων ἀξία τὸ τῆς φύσεως διάφορον ὀρισθήσεται.

ΑΛΛΟ.

15 Ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς εὐρίσκεται τό, «ἐγένετο».

Ὁ Ψαλμωδὸς λέγει, «Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν», καὶ πάλιν, «ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν». Εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ ταῦτα φήσουσιν εἰρηῆσθαι, καὶ ἄκοντες αὐτῷ μαρτυρήσουσιν, ὅτι τοῖς κτίσμασιν οὐκ ἔστιν ὁμοφυής, ὁ τοὺς ἁγίους διασώζων, καταφυγὴ *20* τε αὐτοῖς καὶ σκέπη φαινόμενος. Καὶ τοῦτο γὰρ ἔσται μόνῳ πρέπον Θεῷ.

ΑΛΛΟ.

Εἰς τό, «τοσοῦτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων»· ὅτι τὸ «γενόμενος», οὐ κατὰ τῆς οὐσίας νοητέον.

25 Εἰ τὸ «γένετο» πάντως σημαίνει τινὸς τὴν ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι πάροδον, καὶ αἰεὶ κατὰ τῆς οὐσίας ἡ λέξις τάττεται, τίσιν ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ, «Γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν»; Εἰ μὲν οὖν ὑπῆρχον ἤδη πρὸς οὐς ἦν ὁ λόγος, πῶς ἂν σημαίνοι πάντως τὸ «γίνεσθαι» τὴν εἰς τὸ

78. Ἰω. 10, 30.

79. Ἰω. 14, 9.

80. Ἰω. 16, 15.

81. Ἰω. 8, 12.

τὸν Θεό, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ὁ χορηγὸς τῆς ζωῆς, ὄντας ὁ ἴδιος ἡ ζωὴ γιὰ ὄλους. Καὶ αὐτὸς βέβαια λέγει, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»⁷⁸, καὶ «αὐτὸς ποὺ εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁷⁹, καὶ «ὄλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, εἶναι δικὰ μου»⁸⁰, καὶ «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁸¹, καὶ «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ»⁸², ἐνῶ οἱ ἄγγελοι δὲν τολμοῦν νὰ ποῦν τέτοια λόγια. Καὶ ἔάν προσευχηθοῦμε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὅσα καὶ ἂν ζητήσουμε, θὰ τὰ λάβουμε, ἐνῶ στὸ ὄνομα τῶν ἀγγέλων δὲν θὰ προσευχόταν κανεὶς. Καὶ στὸν Υἱὸ βέβαια ἀνήκει ἡ δόξα μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, ἐνῶ οἱ ἄγγελοι δὲν δοξάζονται, ἀλλὰ μᾶλλον δοξάζουν μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα τὸν Υἱό. Πῶς λοιπὸν, ἀφοῦ ὑπάρχει τόσο μεγάλη διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς ἀγγέλους καὶ τὸν Υἱό, μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὅτι εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας, ἀφοῦ κανένας λόγος δὲν τὸ ἐπιτρέπει; Γιατὶ ἡ διαφορὰ τῆς φύσεως ὁρίζεται ἀνάλογα μὲ τὴν τάξη τῶν προσώπων.

ΑΛΛΟ.

Ἔστι καὶ στὸν Πατέρα χρησιμοποιοεῖται τό, «ἔγινε».

Ἦ Ψαλμωδὸς λέγει· «Γίνε γιὰ μένα Θεὸς ὑπερασπιστῆς»⁸³, καὶ πάλι· «Ἐγίνε σωτήρας μου»⁸⁴. Ἐάν λοιπὸν δεχθοῦν ὅτι αὐτὰ ἔχουν λεχθεῖ καὶ γιὰ τὸν Υἱό, καὶ ἄθελά τους θὰ μαρτυρήσουν ὅτι δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὰ κτίσματα, αὐτὸς ποὺ σώζει τοὺς ἁγίους καὶ παρουσιάζεται ὡς καταφύγιο καὶ σκέπη γι' αὐτούς. Γιατὶ καὶ αὐτὸ ταιριάζει μόνο στὸν Θεό.

ΑΛΛΟ.

Στό· «Ἐγίνε τόσο ἀνώτερος τῶν ἀγγέλων»· ἐδῶ τὸ «ἔγινε», δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδεται στὴν οὐσία.

Ἐάν τὸ «ἔγινε» σημαίνει ὅπωςδήποτε τὸν ἐρχομὸ κάποιου ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξία, καὶ ἡ λέξις αὐτὴ ἀναφέρεται στὴν οὐσία, σὲ ποιὸν ἔλεγε ὁ Σωτήρας, «Νὰ εἶστε σπλαχνικοί, ὅπως καὶ ὁ οὐράνιος Πατέρας σας εἶναι σπλαχνικός»⁸⁵; Ἐάν λοιπὸν ὑπῆρχαν ἤδη ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθυνόταν ὁ λόγος, τότε πῶς θὰ μπορούσε τὸ «γίνεσθε» νὰ σημαίνει ὅπωςδήποτε τὸν ἐρχομὸ τους

82. Ἰω. 11, 25.

83. Ψαλμ. 80, 3.

84. Ψαλμ. 117, 14.

85. Λουκᾶ 6, 36.

εἶναι πάροδον; Οὐ γὰρ ἂν δήπου τὸ ἤδη ὄν εἰς τὸ εἶναι φέροιτο, ἀλλὰ τὸ μὴ ὄν. Εἰ δὲ κατὰ τῶν ὄντων τὸ «γίνεσθαι» κείμενον, οὐκ ἀρχὴν τινα σημαίνει τῆς ὑπάρξεως τούτων, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ τινος εἰς τι μεταβολήν, οὐδεὶς ἀναγκάσει λόγος ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ
5 «γενόμενος» τῆς ὑπάρξεως εἶναι σημαντικόν.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ΄

Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου· «Κατανοήσατε τὸν ἀπόστο-
λον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν
ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν»· τὸ δὲ συναγόμενον,
10 ὅτι οὐ ποίημα οὐδὲ κτίσμα ὁ Υἱός.

Εἰ ποίημά ἐστιν ὁ Υἱός, ἔν τι καὶ αὐτὸν εἶναι τῶν πάντων ἀνάγκη προσομολογεῖν, οὐκ ἔχοντα τῆς θεότητος τὸ ἐξαιρετικόν, τὸ αἰεὶ εἶναι, φημί. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, πάντα δὲ γέγονε δι' Υἱοῦ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ἑαυτὸν ὁ Λόγος δημιουργεῖ. Καὶ
15 πῶς ἂν ἐνδέχοιτο μήπω ὄν, ἑαυτὸ παράγειν εἰς τὸ εἶναι; Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, οὐκ ἄρα ἐν τῶν πάντων ἐστὶν ὁ Υἱός, ἵνα μὴ, τοῖς πᾶσι συναριθμούμενος, ἑαυτοῦ φαίνεται ποίημα.

ΑΛΛΟ.

Εἰ ποίημά ἐστιν ὁ Υἱός, καλεῖται δὲ καὶ ἔστι σοφία τοῦ Πα-
20 τρός, ὅς πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησεν, ἑαυτὴν ἢ σοφία ποιεῖ. Εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον, οὐκ ἔστι ποίημα ὁ Υἱός, τουτέστιν, ἢ σοφία τοῦ Πατρός, ἵνα μὴ ἑαυτὴν ἐργάζεται.

ΑΛΛΟ.

Εἰ γέγονεν ὁ Υἱός, καλεῖται δὲ καὶ ἔστι Θεοῦ δύναμις τοῦ
25 Θεοῦ σοφία, ἣν ἄρα χρόνος, ἐν ᾧπερ ἦν ἄσοφός τε καὶ ἀδύνατος ὁ

1. Ἐβρ. 3, 1-2.

2. Ἰω. 1, 3.

3. Α' Κορ. 1, 24.

στήν ὑπαρξῆ; Γιατί φυσικά δὲν μπορεῖ αὐτὸ πού ἤδη ὑπάρχει νὰ ἔρθει στήν ὑπαρξῆ, ἀλλὰ αὐτὸ πού δὲν ὑπάρχει. Ἐὰν λοιπὸν τὸ «γίνεσθε», χρησιμοποιούμενο γιὰ τὰ ὄντα, δὲν σημαίνει κάποια ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεώς τους, ἀλλὰ τὴ μεταβολὴ ἀπὸ κάτι σὲ κάτι ἄλλο, κανένας λόγος δὲν ἀναγκάζει καὶ στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ τὸ «ἔγινε» νὰ ἀναφέρεται στήν ὑπαρξή του.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ'.

Στὸ ρητὸ τοῦ Ἐπιστολῆ «Κατανοῆστε τὸν ἀπόστολο καὶ ἀρχιερέα τῆς πίστεως πού ὁμολογοῦμε, τὸν Ἰησοῦ, πού φάνηκε πιστὸς σὲ ἐκεῖνον πού τὸν ἔκανε ἀρχιερέα»¹, ἀπὸ τὸ ὁποῖο συμπερένεται ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι οὔτε δημιουργημα, οὔτε κτίσμα.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργημα, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὁμολογοῦμε, ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι ἓνα ἀπὸ ὅλα, χωρὶς νὰ ἔχει τὴν ἐξαιρετικὴ ἰδιότητα τῆς θεότητος, ἐννοῶ τὸ ὅτι ὑπάρχει πάντοτε. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ, καὶ ὅλα ἔγιναν διὰ τοῦ Υἱοῦ, καὶ χωρὶς αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε², τότε ὁ Λόγος δημιούργησε τὸν ἑαυτό του. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸ χωρὶς ἀκόμα νὰ ὑπάρχει, νὰ φέρει τὸν ἑαυτό του στήν ὑπαρξῆ; Καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο, τότε ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ἓνα ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα, γιὰ νὰ μὴ ἐμφανίζεται δημιουργημα τοῦ ἑαυτοῦ του, συγκαταλεγόμενος μεταξὺ ὅλων τῶν δημιουργημάτων.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργημα, ἀλλὰ ὀνομάζεται καὶ εἶναι σοφία τοῦ Πατέρα³, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὰ πάντα μὲ σοφία⁴, τότε ἡ σοφία δημιούργησε τὸν ἑαυτό της. Ἐὰν ὅμως αὐτὸ εἶναι ἄτοπο, τότε δὲν εἶναι δημιουργημα ὁ Υἱὸς, δηλαδή ἡ σοφία τοῦ Πατέρα, γιὰ νὰ μὴ δημιουργεῖ τὸν ἑαυτό της.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς δημιουργήθηκε, ὅμως ὀνομάζεται καὶ εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ⁵, τότε ὑπῆρχε ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ὁ

4. Ψαλμ. 103, 24.

5. Α' Κορ. 1, 24.

Θεός, οὐκ ὄντος Υἱοῦ. Τὸ γὰρ ποίημα πάντως ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίνεται. Σοφὸς δὲ ἦν αἰεὶ καὶ δυνατὸς ὁ Πατήρ. Ἦν ἄρα καὶ Υἱὸς ὃς ταῦτά ἐστιν αὐτῶ.

ΑΛΛΟ.

5 Εἰ ποίημά ἐστιν ὁ Υἱός, λέγει δὲ ἀληθεύων, «Ὁ ἐωρακῶς ἐμέ, ἐώρακε τὸν Πατέρα», ἐν τῇ κτίσει φαίνεται τοῦ Πατρὸς ἢ εἰκῶν, ἔχουσα τὴν ὁμοίωσιν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν ἐν τῇ κτίσει καὶ τῷ Θεῷ τὸ διάφορον ἔσται δὲ ποίημα καὶ αὐτός. Εἰ δὲ οὐκ ἔστι ποίημα, φαίνεται δὲ ὅλος ἐν Υἱῶ, οὐκ ἄρα ποίημά ἐστιν ὁ
10 Υἱός, ἢ εἰκῶν τοῦ Πατρὸς.

ΑΛΛΟ.

Εἰ ποίημά ἐστιν ὁ Υἱός, τοῦ Πατρὸς οὐ ποιηθέντος, λέγει δὲ περὶ ἑαυτοῦ, «Ὁ ἐωρακῶς ἐμέ, ἐώρακε τὸν Πατέρα», πῶς ἐν τῷ πεποιημένῳ τὸ μὴ ποιηθὲν ἀπαραλλάκτως φανεῖται. Καὶ εἰ ποίη-
15 μα ὦν, λέγει, «Ὁ ἐωρακῶς ἐμέ, ἐώρακε τὸν Πατέρα», τί κωλύσει καὶ ἡμᾶς τῇ αὐτῇ κεχρηῆσθαι φωνῇ, εἰ μηδὲν ἕτερον παρ' ἡμᾶς ὁ Υἱός, καθὼς ποίημα καὶ αὐτὸς ὥσπερ ἡμεῖς; Ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον οὐ γὰρ ἐν ποιήματι τοῦ μὴ ποιηθέντος ἢ ὁμοιότης. Οὐκ ἄρα ποίημα ὁ Υἱός, ἢ τοῦ Πατρὸς ἀπαραλλάκτος εἰκῶν.

20

ΑΛΛΟ.

Εἰ ποίημά ἐστιν ὁ Υἱός, λέγει δὲ ἀληθεύων, ὅτι «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμά ἐστιν», οὐδὲν ἄρα περιττὸν ἐν Θεῷ καὶ κτίσμα-
σιν, εἰ πάντα πρόσσεσιν αὐτοῖς ὅσα καὶ τῷ Πατρί. Εἰ δὲ τοῦτο ἄτο-
πον (πολὺ γὰρ τὸ θεῖον τῶν ποιημάτων ἀπώκισται), οὐκ ἄρα ποί-
25 ημά ἐστιν ὁ Υἱός, ᾧ πάντα πρόσσεσι φυσικῶς τὰ τοῦ Πατρὸς ἴδια καὶ ἐξαιρέτα.

6. Ἰω. 14, 9.

6α. Ὅπ. π.

Θεὸς ἦταν ἄσοφος καὶ ἀδύνατος, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε ὁ Υἱός. Γιατὶ τὸ δημιουργημὰ γίνεται ὅπωςδῆποτε ἀπὸ τὸ μηδέν. Ὁ Πατέρας ὅμως ἦταν πάντοτε σοφὸς καὶ δυνατός. Ἄρα ὑπῆρχε πάντοτε καὶ ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος εἶναι αὐτὰ γιὰ τὸν Θεό.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργημὰ, καὶ λέγει ἀληθινά, «ὅποιος εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁶, τότε στὴν κτίση φαίνεται ἡ εἰκόνα τοῦ Πατέρα, ἡ ὁποία ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὸ πρωτότυπο. Καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε δὲν ὑπάρχει καμμιά διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν κτίση καὶ στὸν Θεό, καὶ εἶναι καὶ αὐτὸς δημιουργημὰ. Ἐὰν πάλι δὲν εἶναι δημιουργημὰ, ἀλλὰ φαίνεται ὁλόκληρος στὸν Υἱό, ἄρα δὲν εἶναι δημιουργημὰ ὁ Υἱός, πὺ εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργημὰ, ἐνῶ ὁ Πατέρας δὲν ἔχει δημιουργηθεῖ, καὶ λέγει (ὁ Υἱὸς) γιὰ τὸν ἑαυτό του, «Ὅποιος εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα», πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ φανερώνεται στὸ δημιουργημὰ αὐτὸ πὺ δὲν δημιουργήθηκε; Καὶ ἐὰν ὁ Υἱός, ὄντας δημιουργημὰ, λέγει, «αὐτὸς πὺ εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα, τί ἐμποδίζει καὶ ἐμᾶς νὰ χρησιμοποιήσουμε τὰ ἴδια λόγια, ἐὰν ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι τίποτε τὸ διαφορετικὸ ἀπὸ μᾶς, ἀφοῦ εἶναι δημιουργημὰ καὶ αὐτὸς ὅπως καὶ ἐμεῖς; Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἄτοπο· γιατί ἡ ὁμοιότητα ἐκείνου πὺ δὲν δημιουργήθηκε δὲν φανερώνεται σ' αὐτὸ πὺ δημιουργήθηκε. Ἄρα δὲν εἶναι δημιουργημὰ ὁ Υἱός, ἡ ἀπαράλλακτη εἰκόνα τοῦ Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργημὰ, καὶ λέγει ἀληθινὰ ὅτι, «Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, εἶναι δικὰ μου»⁷, τότε δὲν ὑπάρχει τίποτε παραπάνω στὸν Θεό καὶ στὰ δημιουργήματα, ἐὰν ὑπάρχουν σ' αὐτὰ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν καὶ στὸν Πατέρα. Ἐὰν ὅμως αὐτὸ εἶναι ἄτοπο (γιατὶ τὸ θεῖο ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὰ δημιουργήματα), τότε δὲν εἶναι δημιουργημὰ ὁ Υἱός, στὸν ὁποῖο ὑπάρχουν κατὰ φύση ὅλα τὰ ἰδιαιτέρα γνωρίσματα τοῦ Πατέρα.

7. Ἰω. 16, 15.

ΑΛΛΟ.

Εἰ ποίημά ἐστιν ὁ Υἱός, μὴ καλείσθω Πατὴρ αὐτοῦ ὁ Θεός, ἀλλὰ μᾶλλον ποιητῆς ἢ δημιουργός. Υἱός γὰρ δεικνύει πατέρα, καὶ ποίημα τὸν δημιουργόν. Εἰ δὲ Πατὴρ καλεῖται καὶ ἔστι Θεός, 5 οὐκ ἄρα ποίημα ὁ Υἱός, ἀλλὰ γέννημα, οὐχ ὡς ποιητὴν τὸν Θεόν, ἀλλ' ὡς Πατέρα δηλοῦν.

ΑΛΛΟ.

Εἰ ποίημά ἐστιν ὁ Υἱός, μὴ καλείσθω Λόγος, μὴ σοφία, μὴ δύναμις, μὴ ἀπαύγασμα, ἢ ταῦτα κοινὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσται ποι- 10 ἡμασιν, εἴπερ ὅλως κεχώρηκεν αὐτὰ φορεῖν ποίημα ὢν καθ' ὑμᾶς ὁ Υἱός. Κἂν γὰρ τι πλεον τῶν ἄλλων αὐτὸν ἔχειν λέγητε ποιημάτων, ἀλλ' ἔσται πάλιν οὐδὲν ἧττον ποίημα. Εἰ δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὐδενός τὰ τοιαῦτα λέγεται, μόνῳ δὲ πρόπειν τῷ Υἱῷ ἐπαληθεύεται, οὐκ ἄρα ἐν τῶν ποιημάτων ἐστίν, ἀλλὰ καρπὸς τῆς οὐ- 15 σίας τοῦ Πατρὸς.

ΑΛΛΟ.

Εἰ πάντα δι' Υἱοῦ γεγενῆσθαι φησιν ἡ θεία Γραφή, ποίημα δέ τις καὶ οὐχ Υἱὸν ὁμολογεῖ τὸν Λόγον, Υἱὸν οὐκ ἔχει Θεός. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, πῶς ἔσται ποιητῆς, οὐκ ἔχων δι' οὗ τὰ πάντα ἐργά- 20 ζεται; Ἀλλ' ἐργάζεται καὶ δημιουργεῖ τὰ πάντα Θεός ἔστιν ἄρα καὶ ὁ Υἱός δι' οὗ τὰ πάντα, τὸ εἶναι ποίημα διαφεύγων ὡς Θεός.

ΑΛΛΟ.

Ὡς ἐξ ἀντιθέσεως τῶν δι' ἐναντίας.

Βουλήσει, φασίν, ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ὑποστήσας, οὕτως αὐτὸν 25 ἐποίησε καὶ δημιουργόν. Ἀπὸ δὲ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς οὐ φαμεν ὑπάρχειν αὐτόν, ἵνα μὴ τομή τις καὶ ἀπόρροια νοῆται περὶ τὴν ἀφραστον ἐκείνην οὐσίαν.

8. Α' Κορ. 1, 24.

9. Ἐβρ. 1, 3.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργημα, τότε νὰ μὴ ὀνομάζεται Πατέρας του ὁ Θεός, ἀλλὰ μᾶλλον κτίστης καὶ δημιουργός. Γιατὶ ὁ Υἱὸς φανερώνει τὸν Πατέρα καὶ τὸ δημιουργημα τὸν δημιουργό. Ἐφόσον ὁμοῦς ὀνομάζεται Πατέρας καὶ εἶναι Θεός, ἄρα ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι δημιουργημα, ἀλλὰ γέννημα, ποῦ δὲ φανερώνει τὸν Θεὸ ὡς δημιουργό, ἀλλὰ ὡς Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Λόγος εἶναι δημιουργημα νὰ μὴ ὀνομάζεται Λόγος οὔτε σοφία, οὔτε δύναμη⁸, οὔτε ἀκτινοβολία⁹, ἀλλιῶς θὰ ὑπάρχουν αὐτὰ καὶ στὰ ἄλλα δημιουργήματα, ἐὰν φυσικὰ ἐπιτρέπεται νὰ τὰ ἔχει αὐτὰ ὁ Υἱὸς ὄντας, ὅπως λέτε, δημιουργημα. Γιατὶ, ἀκόμα καὶ ἂν λέτε ὅτι αὐτὸς ἔχει κάτι περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα, ὁμοῦς πάλι δὲν θὰ εἶναι λιγώτερο δημιουργημα. Ἐφόσον ὁμοῦς γιὰ κανένα ἄλλο δὲν λέγονται αὐτὰ, καὶ εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος ὅτι αὐτὰ ταιριάζουν μόνο στὸν Υἱό, τότε δὲν εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ καρπὸς τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

Ἐφόσον ἡ ἀγία Γραφή λέγει, ὅτι ὅλα ἔγιναν μέσω τοῦ Υἱοῦ, καὶ κάποιος πιστεύει ὅτι ὁ Λόγος εἶναι δημιουργημα καὶ ὄχι Υἱός, τότε ὁ Θεὸς δὲν ἔχει Υἱό. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἀληθινό, πῶς εἶναι δημιουργός, ἀφοῦ δὲν ἔχει αὐτὸν μέσω τοῦ ὁποίου κάνει τὰ πάντα; Ἀλλὰ ὁ Θεὸς ἐργάζεται καὶ δημιουργεῖ τὰ πάντα· ἄρα ὑπάρχει καὶ ὁ Υἱὸς αὐτὸς μέσω τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα, καὶ ἄρα δὲν εἶναι δημιουργημα ὡς Θεός.

ΑΛΛΟ.

Ἐπὶ ἐνστάσει τῶν αἰρετικῶν.

Ἐφοῦ ὁ Πατέρας, λένε, ἔδωσε μὲ τὴ θέλησή του ὑπόστασι στὸν Υἱό, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τὸν ἔκανε καὶ δημιουργό. Καὶ δὲν λέμε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, γιὰ νὰ μὴ νοεῖται κάποια τομὴ ἢ ἀπόρροια γύρω ἀπὸ τὴν ἀπερίγραφτη ἐκείνη οὐσία.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Ἄλλ' ἔστι ταῦτα λῆρος καὶ φλυαρία πολλή. Ἀπόρροια μὲν γὰρ καὶ τομή, καὶ ὅσα τοιαῦτα πάθη, νοείσθω περὶ τὰ σώματα, οἷς καὶ τὸ πάσχειν οἰκεῖον, ὃ δὲ τὸ εἶναι σῶμα διαφυγόν, καὶ τὰ
 5 σωμάτων διαφεύξεται πάθη. Τίκει τοιγαροῦν ἀμερίστως καὶ ἀπαθῶς ὁ ἀσώματος Ποῖον γὰρ πάθος περὶ τὸν ἥλιον ὁράται γινόμενον, ὅτε τίκει τὸ φῶς; Ποῖος συμβαίνει περὶ τὸ πῦρ μερισμός, ὅταν ἐκπέμπῃ τὸν ἐξ ἑαυτοῦ φωτισμόν; Εἰ δὲ ταῦτα γεννᾶ μὲν ἀμερίστως, ἐκπέμπει δὲ τὰ ἐξ ἑαυτῶν ἀπαθῶς, πῶς οὐ πολλῶ
 10 μᾶλλον ὁ τούτων ποιητῆς τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἐκπέμπει τὸ ἀπαύγασμα; Πότε χαρακτηρ εἰκόνοσ χωρίζεται; Ἄει γὰρ αὐτῇ συμπέφυκέ τε καὶ ἐννύαρχει. Εἰ δὲ κατ' ἐκείνους ξηρὰ καὶ ἄκαρπός ἐστιν ἢ τοῦ Θεοῦ φύσις, τίς ἢ ἐξ αὐτοῦ προελθοῦσα βούλησις ἐνεργής, ἢ καὶ τὸν Υἱὸν κατ' ἐκείνους ὑπέστησε, δημιουργική τις
 15 οὔσα καὶ τῶν οὐκ ὄντων ποιητική; Φεύγοντες γὰρ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς γεγεννηθῆναι λέγειν τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ Λόγον, ἐκ τῆς ἀληθείας εἰς αὐτὸ συναυνοῦνται. Ἔστι γὰρ Υἱὸς ἢ ζῶσα καὶ ἐνούσιος τοῦ Πατρὸς βούλησις, καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐργάζεται.

20 Ἐπιτήρησις ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν φύσει νιῶν τὸ «ἐγένοντο» ἢ καὶ «ἐποιήθησαν» κεῖται ἀδιαφόρως.

Οὐδὲν αἰ λέξεις ἀδικοῦσιν, ὅταν ἑτέρως ἔχη τὰ πράγματα. Ἐπὶ γὰρ τῶν φύσει νιῶν, κἂν τὸ τῆς δουλείας ὄνομα τάττηται, οὐ
 25 παραιτεῖται τῆς φυσικῆς εὐγενείας τὸ ἀξίωμα. Κἂν ὁ γεννηθεὶς πεποιῆσθαι λέγηται, ἕως ἂν αὐτῷ περισώζηται τὸ ἀληθέστερον, οὐδὲν ἀπὸ τῆς λέξεως ὑπομένει τὸ ἀδίκημα. Ἡ γὰρ φύσις, οὐ πάντως ἢ λέξις ἐξετάζεται. Ὅταν τοίνυν ἐπὶ τοῦ γεννηθέντος Θεοῦ Λόγου φέρηται τό, «πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν», μὴ
 30 συκοφαντεῖσθω τὸ γνήσιον τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ νοείσθω

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Ἄλλὰ αὐτὰ εἶναι μεγάλη ἀνοητολογία καὶ φλυαρία. Γιατὶ ἀπόρροια καὶ τομὴ καὶ ἄλλα τέτοια πάθη νοοῦνται στὰ σώματα στὰ ὅποια τὸ νὰ πάσχουν ἀποτελεῖ ἰδιαίτερο γνώρισμα, αὐτὸς ὅμως ποὺ δὲν εἶναι σῶμα, δὲν ἔχει καὶ τὰ πάθη τῶν σωμάτων. Ὁ ἀσώματος λοιπὸν γεννᾶ χωρὶς νὰ διαιρεῖται καὶ νὰ πάσχει. Γιατὶ ποιὸ πάθος φαίνεται νὰ συμβαίνει στὸν ἥλιο, ὅταν γεννᾶ τὸ φῶς; Ποιᾶ διαίρεση συμβαίνει στὴ φωτιᾶ, ὅταν ἐκπέμπει τὸ φῶς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της; Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὰ γεννοῦν χωρὶς διαίρεση καὶ ἐκπέμπουν αὐτὰ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους χωρὶς πάθος, πῶς δὲν μπορεῖ πολὺ περισσότερο ὁ δημιουργὸς αὐτῶν νὰ ἐκπέμψει τὴν ἀκτινοβολία τῆς φύσεώς του; Πότε χωρίζεται ἡ σφραγίδα ἀπὸ τὴν εἰκόνα; Γιατὶ βρῖσκεται αὐτὴ πάντοτε μέσα στὴ φύση της καὶ ὑπάρχει μέσα σ' αὐτήν. Ἐὰν ὅμως, σύμφωνα μ' ἐκείνους, ἡ φύση τοῦ Θεοῦ εἶναι ξηρὴ καὶ ἄκαρπη, ποιᾶ εἶναι ἡ δραστικὴ βούληση ποὺ προῆλθε ἀπὸ αὐτόν, ἡ ὁποία, σύμφωνα μ' ἐκείνους, ἔφερε στὴν ὑπαρξὴ καὶ τὸν Υἱό, ὄντας δημιουργικὴ καὶ κατασκευαστικὴ αὐτῶν ποὺ δὲν ὑπῆρχαν; Γιατὶ ἀποφεύγοντας νὰ ποῦν ὅτι ὁ δημιουργὸς Λόγος τοῦ Πατέρα γεννήθηκε ἀπὸ τὴν οὐσία του, συμπαρασύρονται σ' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ ὁ Υἱὸς εἶναι ἡ ζωντανὴ καὶ ἐνούσια βούληση τοῦ Πατέρα καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ, μέσω τοῦ ὁποίου δημιουργεῖ τὰ πάντα.

Ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή, ὅτι καὶ στοὺς φυσικοὺς υἱοὺς χρησιμοποιοῦνται ἀδιακρίτως τὸ, «ἐγιναν» καὶ τὸ, «δημιουργήθηκαν».

Οἱ λέξεις δὲν βλάπτουν καθόλου, ὅταν τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικά. Στοὺς φυσικοὺς δηλαδὴ υἱοὺς, καὶ ὅταν ἀκόμα χρησιμοποιεῖται τὸ ὄνομα τῆς δουλείας, δὲν χάνεται τὸ ἀξίωμα τῆς φυσικῆς εὐγένειάς τους. Καὶ ἂν ἀκόμα λέγεται ὅτι αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε δημιουργήθηκε, ὅσο καιρὸ σώζεται σ' αὐτόν αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀληθέστερο, αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε δὲν βλάπτεται καθόλου ἀπὸ τὴ λέξη. Γιατὶ ἐξετάζεται ἡ φύση καὶ ὄχι ὅπωςδήποτε ἡ λέξη. Ὅταν λοιπὸν ἀναφέρεται στὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ ποὺ γεννήθηκε τὸ, «φάνηκε πιστὸς σ' αὐτόν ποὺ τὸν δημιούργησε»¹⁰, νὰ μὴ διαβάλλεται ἡ

περὶ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως Λόγον, ἢ μηδὲν ἀδικεῖτω τὴν ἀλήθειαν τὸ τῆς λέξεως ἀδιάφορον. Βηρσαβεὲ τὸν Σολομῶνα δούλον ἐκάλει τοῦ Δαβὶδ, λέγουσα· «Τὸν δούλόν σου Σολομῶνα». Καὶ πατέρες πολλάκις τοὺς ἐξ ἑαυτῶν γεννηθέντας δούλους ἀποκαλοῦσι, καὶ τοὺς οἰκέτας υἱούς. Ἄλλ' οὐχ αἱ λέξεις τὴν φύσιν ἀλλάττουσι, μᾶλλον δὲ τὴν ἐξουσίαν τῶν οὕτω βουλομένων ἀποκαλεῖν ἐπιδεικνύουσιν. Ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γεννωμένων εὐρίσκεται τὸ «ἐποίησε», δῆλον ἐντεῦθεν. Ὁ μὲν γὰρ Ἐζεχίας φησὶν· «Ἀπὸ γὰρ τῆς σήμερον παιδία ποιήσω». Περὶ δὲ τοῦ Ἰωβ γέγραπται, 10 ὅτι «ἐγένοντο αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ καὶ θυγατέρες τρεῖς». Εἰ τοίνυν ἐπ' ἀνθρώπων οὐ ταῖς ἀκριβείαις τῶν λέξεων, ἀλλὰ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐνορῶντες ἐκδεχόμεθα τὸ λαλούμενον, πῶς οὐκ ἀναγκαίως τὸν αὐτὸν διακεισόμεθα τρόπον ἐπὶ τοῦ Θείου γεννήματος;

15

ΑΛΛΟ.

Τὸ «υἱός» ὄνομα τὴν ἐκ πατρὸς σημαίνει γέννησιν, τὸ δὲ «ποίημα», τὸ ἔξωθεν συνιστάμενον. Εἰ τοίνυν Υἱός ἐστι, μὴ καλεῖσθω ποίημα· εἰ ποίημά ἐστι, μὴ καλεῖσθω ψευδώνυμος Υἱός. Ἄλλ' Υἱός καλεῖται καὶ ἔστιν οὐκοῦν οὐ ποίημα.

20

ΑΛΛΟ,

Λόγος πιθανὸς δεικνύων, ὅτι οὐ ποίημά ἐστιν ὁ Υἱός.

Εἴρηκέ που Σολομῶν ὁ σοφώτατος, ὅτι «σύμπαν τὸ ποίημα ἄξει ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν». Εἰ τοίνυν ἐν τῶν ποιημάτων ἐστὶν ὁ Υἱός, 25 ἀχθήσεται καὶ αὐτὸς εἰς κρίσιν. Καὶ πῶς ἀληθεύσει λέγων περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι «ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ»; ἢ πῶς ὁ Δανιὴλ οὐ ψεύσεται λέγων, ὅτι αὐτῷ ἐδόθη ἡ κρίσις; Ἀληθεύει δὲ αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐρχόμενος κρῖναι

11. Γ Βασ. 1. 19.

12. Ἦσ. 38, 19.

13. Ἰωβ 1, 2.

14. Ἐκκλ. 12, 14.

γνησιότητα τῆς υπάρξεώς του, ἀλλὰ ἢ νὰ νοεῖται ὅτι ἀναφέρεται στὴν ἐνανθρώπηση, ἢ νὰ μὴ βλάβει καθόλου τὴν ἀλήθεια ἢ διαφορὰ τῆς λέξεως. Ἡ Βηρσαβεὲ ὀνόμαζε τὸν Σολομώντα δοῦλο τοῦ Δαβίδ, λέγοντας· «Τὸν δοῦλο σου Σολομώντα»¹¹. Ἀλλὰ καὶ πατέρες πολλές φορές ὀνομάζουν δούλους ἐκείνους ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ αὐτούς, καὶ τοὺς δούλους υἱούς. Ἀλλὰ οἱ λέξεις δὲν ἀλλάζουν τὴ φύση, καὶ δείχνουν μᾶλλον τὴν ἐξουσία ἐκείνων ποὺ θέλουν νὰ τοὺς ἀποκαλοῦν ἔτσι. Ὅτι ὅμως καὶ σ' ἐκείνους ποὺ γεννιοῦνται χρησιμοποιεῖται τὸ «ἐποίησε», φαίνεται ἀπὸ τὰ ἐξῆς. Γιατὶ ὁ Ἐζεκίας λέγει· «Ἀπὸ σήμερα θὰ κάνω παιδιά»¹². Καὶ γιὰ τὸν Ἰώβ ἔχει γραφεῖ, ὅτι «ἔγιναν σ' αὐτὸν ἑπτὰ υἱοὶ καὶ τρεῖς θυγατέρες»¹³. Ἐὰν λοιπὸν στὴν περίπτωση τῶν ἀνθρώπων δεχόμεστε αὐτὸ ποὺ λέγεται χωρὶς νὰ προσέχουμε στὴν ἀκρίβεια τῶν λέξεων, ἀλλὰ στὴ φύση τῶν πραγμάτων, πῶς δὲν πρέπει κατανάγκη νὰ ἐφαρμόσουμε τὸν ἴδιο τρόπο καὶ στὸ θεῖο γέννημα;

ΑΛΛΟ.

Τὸ ὄνομα «υἱός» φανερώνει τὴ γέννηση ἀπὸ πατέρα, ἐνῶ τὸ «ποίημα» δείχνει αὐτὸ ποὺ ἔγινε ἔξω ἀπὸ τὸν δημιουργό του. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι Υἱός, νὰ μὴ ὀνομάζεται δημιουργημα, ἐὰν εἶναι δημιουργημα, νὰ μὴ ὀνομάζεται ψεύτικος Υἱός. Ἀλλ' ὅμως ὀνομάζεται καὶ εἶναι Υἱός· ἄρα δὲν εἶναι δημιουργημα.

ΑΛΛΟ.

Λόγος πειστικός ποὺ δείχνει ὅτι ὁ Υἱός δὲν εἶναι δημιουργημα.

Εἶπε κάποιου ὁ σοφώτατος Σολομών, ὅτι «ὅλη τὴν κτίση θὰ τὴν ὀδηγήσει ὁ Θεὸς σὲ κρίση»¹⁴. Ἐὰν λοιπὸν ἓνα ἀπὸ τὰ κτίσματα εἶναι καὶ ὁ Υἱός, θὰ ὀδηγηθεῖ καὶ αὐτὸς σὲ κρίση. Καὶ πῶς θὰ ἀποδειχθεῖ ἀληθῆς ὅταν λέγει γιὰ τὸν ἑαυτό του, «ὁ Πατέρας δὲν κρίνει κανέναν, ἀλλὰ ὅλη τὴν ἐξουσία γιὰ τὴν κρίση τῶν ἀνθρώπων τὴν ἔδωσε στὸν Υἱό»¹⁵. Ἡ, πῶς δὲν ψεύδεται ὁ Δανιήλ ὅταν λέγει, ὅτι σ' αὐτὸν δόθηκε ἢ ἐξουσία νὰ κρίνει;¹⁶ Κι' ὅμως λέγει τὴν ἀλήθεια· γιατί αὐτὸς εἶναι ποὺ ἔρχεται νὰ κρίνει ζωντανούς καὶ νεκρούς. Ἐπομέ-

15. Ἰω. 5, 22.

16. Δαν. 7, 13-14.

ζῶντας καὶ νεκρούς. Οὐκοῦν οὐ ποίημα, οὐδὲ τῶν πάντων ἓν, ἵνα μὴ ἄγεται καὶ αὐτὸς εἰς κρίσιν.

ΑΛΛΟ.

Διηγηματικῶς εἰς τό, «κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον
5 καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, πιστὸν ὄντα τῷ
ποιήσαντι αὐτόν», καὶ ἐξῆς ἡ διάνοια
τοῦ ρητοῦ.

Οὐ τὴν τοῦ Λόγου φύσιν ἐξηγούμενος ὁ Ἀπόστολος, τοιαυτὰ
φησιν, ἀλλὰ τὴν μετὰ σαρκὸς οἰκονομίαν. Πότε γὰρ γέγονεν ἀρ-
10 χιερεὺς τῆς ὁμολογίας ἡμῶν; Πότε δὲ ἀπόστολος; Πότε δὲ πιστὸς
τῷ ποιήσαντι αὐτόν; Ἡ ὅτε δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν γέγονεν
ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν, «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένε-
νετο». Τότε τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς ἄνθρωπος, καὶ πιστὸς ἐγένετο
πληρῶν αὐτοῦ τὸ ἔργον, καθάπερ αὐτὸς ἔλεγε· τότε γέγονεν ἀπό-
15 στολος ὑπὲρ ἡμῶν καὶ δι' ἡμᾶς ἀποσταλείς· τότε γέγονε τῆς ὁμο-
λογίας ἡμῶν ἀρχιερεὺς, προσφέρων τῆς πίστεως ἡμῶν τὴν ὁμολο-
γίαν τῷ Πατρὶ, καὶ τὸ ἴδιον σῶμα, καθάπερ τι θῦμα προσάγων
ἄμωμον, ἵνα πάντας ἡμᾶς δι' αὐτοῦ καθαρῶσι. Ἐν τοίνυν λέγεται
περὶ Υἱοῦ ὅτι γέγονε πιστός, ὅτι γέγονεν ἀπόστολος, γέγονεν ἀρ-
20 χιερεὺς, μὴ κατὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ φερέσθω τὸ ρῆμα, ἀλλὰ κατὰ
τῆς τῶν πραγμάτων ποιότητος. Ἐπειδὴ καὶ Παῦλος, ἄνθρωπος
ὢν καὶ ὑπάρχων ἤδη, γέγονεν ἀπόστολος, καὶ Μωσῆς ὡσαύτως
γέγονε πιστός ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ Ἀαρὼν ὡσαύτως γέγο-
νε ἀρχιερεὺς, πολλοῖς δὲ ὑστερον χρόνοις τοῦτο γέγονε, τὸν πο-
25 δήρη περιβαλόμενος καὶ τὴν ἐπωμίδα, καὶ τὰ ἄλλα τῆς ἱερατικῆς
ἐσθῆτος σχήματα, ἅπερ ἦν ἔργα γυναικῶν, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον
καὶ ἐπὶ Χριστοῦ Ἦν μὲν γὰρ ὁ Λόγος ἐν ἀρχῇ, πολλῶ δὲ ὑστερον
χρόνῳ γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν ἀρχιερεὺς, ὡσπερ τινὰ ποδήρη τὸν ἐκ
γυναικὸς ἄνθρωπον, ἥτοι ναόν, ἀναλαβῶν, ἵνα τῷ ἰδίῳ αἵματι
30 καθαρῶσι τὸν λαόν, ἑαυτὸν προσενεγκῶν ὡς ἄμνὸν ἄμωμον τῷ

17. Ἐβρ. 3, 1.

18. Ἰω. 1, 14.

νως δὲν εἶναι δημιούργημα, οὔτε ἓνα ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα, ὥστε νὰ μὴ ὀδηγηθεῖ καὶ αὐτὸς σὲ κρίση.

ΑΛΛΟ.

Μὲ τρόπο διηγηματικό, στή ρήση· «Κατανοῆστε τὸν ἀπεσταλμένο καὶ ἀρχιερέα ποὺ ὁμολογοῦμε, ποὺ φάνηκε πιστὸς σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν δημιούργησε»¹⁷, καὶ παρακάτω τὸ νόημα τοῦ χωρίου.

Ὁ Ἀπόστολος τὰ λέγει αὐτὰ ὄχι ἐξηγώντας τὴ φύση τοῦ Λόγου, ἀλλὰ τὸ μυστήριο τῆς ἐνανθρωπήσεως. Γιατὶ πότε ἔγινε ἀρχιερέας τῆς πίστεώς μας; Πότε ἔγινε ἀπόστολος; Καὶ πότε ἔμεινε πιστὸς σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔκανε; Ὅπωςδήποτε βέβαια τότε ποὺ ἐξαιτίας μας καὶ γιὰ χάρη μας ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἰωάννη· «Ὁ Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος»¹⁸. Τότε, ὡς ἄνθρωπος, ἔγινε πιστὸς σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔκανε, ὀλοκληρώνοντας τὸ ἔργο του¹⁹, ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος. Τότε ἔγινε ἀπόστολος καὶ στάλθηκε γιὰ μᾶς καὶ ἐξαιτίας μας. Τότε ἔγινε ἀρχιερέας τῆς πίστεώς μας, μεταφέροντας τὴν ὁμολογία τῆς πίστεώς μας στὸν Πατέρα, καὶ προσφέροντας τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα σὰν κάποιο ἔμμεπτο σφάγιο, γιὰ νὰ καθαρίσει μέσω αὐτοῦ ὅλους ἐμᾶς. Ὅταν λοιπὸν λέγεται γιὰ τὸν Υἱό, ὅτι ἔγινε πιστὸς, ὅτι ἔγινε ἀπόστολος, ὅτι ἔγινε ἀρχιερέας, ἡ λέξη «ἔγινε» νὰ μὴ ἀποδίδεται στὴν οὐσία του, ἀλλὰ στὴν ποιότητα τῶν πραγμάτων. Γιατὶ καὶ ὁ Παῦλος, ἂν καὶ ἦταν ἄνθρωπος καὶ ἐνῶ ζοῦσε, ἔγινε ἀπόστολος, καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐπίσης ἔγινε πιστὸς σὲ ὅλον τὸν οἶκο του²⁰, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀαρὼν ἔγινε ἀρχιερέας, συμβολίζοντας μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ ἀπὸ τὰ παλιὰ τὸν Σωτήρα. Γιατὶ, ὅπως ὁ Ἀαρὼν δὲν γεννήθηκε βέβαια ἀρχιερέας, ἀλλὰ ἔγινε ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια, φορώντας τὸν ποδήρη χιτῶνα καὶ τὴν ἐπωμίδα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα σύμβολα τῆς ἱερατικῆς ἐνδυμασίας, ποὺ ἦταν ἔργα τῶν γυναικῶν, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Χριστοῦ. Ὑπῆρχε δηλαδὴ ὁ Λόγος ἀπὸ τὴν ἀρχή, καὶ ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον ἔγινε γιὰ χάρη μας ἀρχιερέας, φορώντας, σὰν ἄλλο ποδήρη χιτῶνα, τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ γυναίκα, δηλαδὴ τὸν ναό, γιὰ νὰ καθαρίσει τὸ λαὸ μὲ τὸ αἷμα

19. Ἰω. 17, 4.

20. Ἀριθμ. 12, 7.

Θεῶ· «Οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ».

**Ὅτι οὐδὲν ἕτερον σημαίνει βούλεται τὸ πιστός,
ἢ ὅτι ἀληθινὸς καὶ ἀναλλοίωτος.**

5 Πιστὸς ὁ Σωτὴρ καλεῖται δικαίως, μίαν ὑπὲρ πάντων θυσίαν προσενεγκών, τὴν αὐτὴν αἰεὶ καὶ οὐκ ἀλλαττομένην. «Ἄπαξ γὰρ ἀποθανὼν ὑπὲρ ἡμῶν οὐκ ὄψεται θάνατον ἐκ δευτέρου». Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος ἐπιστέλλων τισὶ λέγει «Πιστὸς ὁ Θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ». Πέτρος ὁμοίως· «Ὡστε
10 καὶ οἱ πάσχοντες πιστῶ κτίστη παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν». Ὁ Ἀπόστολος Θεσσαλονικεῦσι· «Πιστὸς ὁ καλῶν ἡμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει». Καὶ ὁμοίως πρὸς ἑτέρους· «Εἰ ἀπιστήσομεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει». Ἀρνήσασθαι γὰρ ἑαυτὸν οὐ δύναται. Πιστὸς οὖν ὁ Χριστός, ὅτι καὶ ἄνθρωπος γεγονώς, ἔμεινεν ὁ αὐτός,
15 χθές, καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ πιστὸς οὕτως, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ εἶναι λέγεται πιστὸς παρὰ ταῖς θείαις Γραφαῖς

**Εἰς τό, «Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ,
ὅτι καὶ Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ Θεὸς
τοῦτον Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε».**

20 Χρὴ πάλιν ἐνθάδε τό, «ἐποίησε», μὴ εἰς τὴν οὐσίαν ἀναφέρειν τοῦ Λόγου, μηδὲ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Υἱοῦ διὰ τὴν λέξιν καταθρασύνεσθαι, ἀλλὰ τό, «ἐποίησεν», εἰ μὲν φυσικῶς ἐθέλοις, ἐκλήψῃ καλῶς ἐπὶ τοῦ ἐκ Μαρίας ποιηθέντος ναοῦ· εἰ δὲ πραγματικῶς πάλιν, οὐδὲν πρὸς τὸν Λόγον, οἷον φέρε εἰπεῖν Πένης τις πάλαι
25 τυγχάνων, χρημάτων γέγονε κύριος ἢ προφήτης οὐκ ὢν ἐξ ἀρχῆς, εἰς προφήτην προεχειρίσθη παρὰ Θεοῦ. Ἀλλ' ἐν τοῖς τοιούτοις τό «ἐγένετο», οὐ τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι σημαίνει, ἀλλ' εἰς ποιόν τι πράγμα καὶ ἀπὸ τίνος ἑτέρου μετέστη τὸ σημαινόμενον. Πῶς

21. Α' Πέτρ. 2, 22.

23. Α' Κορ. 1, 9.

22. Ρωμ. 6, 10.

24. Α' Πέτρ. 4, 19.

του, προσφέροντας τὸν ἑαυτὸ του ὡς ἄμνὸ καθαρὸ στὸν Θεό. Γιατὶ λέγει, «δὲν ἔκανε ἁμαρτία, οὔτε βρέθηκε δόλος στὸ στόμα του»²¹.

**“Οτι τίποτε ἄλλο δὲν θέλει νὰ δηλώσει ἡ λέξη «πιστός»,
παρὰ ὅτι εἶναι ἀληθινὸς καὶ ἀμετάβλητος.**

Δίκαια ὁ Σωτήρας ὀνομάζεται πιστός, ἀφοῦ πρόσφερε γιὰ ὅλους μιὰ θυσία, πάντοτε τὴν ἴδια χωρὶς νὰ μεταβάλλεται. «Γιατὶ ἀφοῦ πέθανε μιὰ φορὰ γιὰ μᾶς, δὲν θὰ πεθάνει δεύτερη φορὰ»²². Καὶ πάλι ὁ Ἀπόστολος στέλνοντας σὲ κάποιους ἐπιστολὴ λέγει· «Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεὸς πὺν σᾶς κάλεσε νὰ ζεῖτε σὲ κοινωνία μὲ τὸν Υἱὸ του»²³. Καὶ ὁ Πέτρος ἐπίσης· «Ὡστε καὶ ἐκεῖνοι πὺν ὑποφέρουν, ἃς ἐμπιστεύονται τὸν ἑαυτὸ τους στὸν Κτίστη, πὺν κρατᾶει τὶς ὑποσχέσεις του»²⁴. Ὁ Ἀπόστολος στοὺς Θεσσαλονικεῖς γράφει· «Αὐτὸς πὺν σᾶς καλεῖ κρατᾶ τὸν λόγο του καὶ θὰ τὸ κάνει»²⁵. Ἐπίσης καὶ σὲ ἄλλους· «Ἄν δὲν μείνουμε πιστοὶ ἐμεῖς, ἐκεῖνος μένει πιστός»²⁶, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ τὸν ἑαυτὸ του. Εἶναι λοιπὸν πιστὸς ὁ Χριστὸς, γιατί καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, παρέμεινε ὁ ἴδιος, χθές, καὶ σήμερα, καὶ στοὺς αἰῶνες²⁷, καὶ πιστὸς ἔτσι, ὅπως λέγεται στὶς ἅγιες Γραφές ὅτι εἶναι πιστὸς καὶ ὁ Πατέρας.

**Στὸ χωρίο· «Ἄς γνωρίζουν λοιπὸν καλὰ ὅλοι οἱ Ἰσραηλίτες,
ὅτι ὁ Θεὸς ἔκανε καὶ Κύριο καὶ Χριστὸ αὐτὸν τὸν Ἰησοῦ,
τὸν ὁποῖο σεῖς σταυρώσατε»²⁸.**

Πρέπει πάλι καὶ ἐδῶ τὸ «ἐποίησε» νὰ μὴ τὸ ἀποδίδουμε, παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τὴ λέξη, στὴν οὐσία τοῦ Λόγου, οὔτε στὸν τρόπο ὑπάρξεως τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ τὸ «ἐποίησε», ἐὰν θέλεις νὰ τὸ ἐκλάβεις κατὰ φυσικὸ τρόπο, θὰ τὸ ἐκλάβεις καλὰ ἂν τὸ ἀποδώσεις στὸν ναὸ πὺν ἔγινε ἀπὸ τὴν Μαρία. Ἐὰν πάλι τὸ ἐκλάβεις πραγματικά, τότε δὲν ἐπηρεάζει καθόλου τὸν Λόγο, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, κάποιος πὺν παλιὰ ἦταν φτωχός, ἔγινε κάτοχος χρημάτων ἢ, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δὲν ἦταν προφήτης, χρίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ σὲ προφήτη. Στὰ παραδείγματα αὐτὰ ὅμως τὸ «ἔγινε» δὲν σημαίνει τὴν ἀρχή, ἀλλὰ τὸ ὑποδηλούμενο ἐδῶ εἶναι ἀπὸ ποιὸ πρῶγμα σὲ ποιὸ μετακινήθηκε.

25. Α΄ Θεσσ. 5, 24. 26. Β΄ Τιμ. 2, 13. 27. Ἑβρ. 13, 8. 28. Πράξ. 2, 36.

οὖν Κύριον ἐποίησε τὸν Ἰησοῦν ὁ Θεός, πῶς δὲ Χριστόν, ἀναγ-
 καῖον ζητεῖν εὐσεβῶς. Ἐπειδὴ γὰρ Θεὸς Λόγος ὢν καὶ πάντων
 ὑπάρχων Δεσπότης, ἐναθρωπήσας γέγονεν ἐν τῇ τοῦ δούλου
 μορφῇ, χρίεται μὲν, ἢ κεχρίσθαι λέγεται διὰ τὸ ἀνθρώπῳ πρόπον,
 5 ἀναβαίνει δὲ εἰς τὴν τῆς κυριότητος ἐξουσίαν πάλιν ὡς ἄνθρω-
 πος, καίτοι Κύριος ὢν ὡς Θεός. Ἐπεδήμησε γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ
 Λόγος, οὐχ ἵνα τὴν ἐλευθέραν τοῦ Θεοῦ φύσιν τῇ τοῦ δούλου
 καταχώσῃ μορφῇ, οὐδὲ ἵνα, τὸ οἰκεῖον ἀφείδῃ, τοῖς τῆς ἀνθρωπότη-
 τος ἰδιώμασι κρατηθῇ, ἀλλ' ἵνα τὸ δούλον εἰς τὴν τῆς κυριότητος
 10 ἀναρπάσῃ τιμὴν, καὶ εἰς τὴν οἰκεῖαν εὐγένειαν μετασκευάσῃ τὸ
 ἠτιμωμένον. Ἐπεὶ πῶς ἀδελφοὶ καλούμεθα Χριστοῦ, πῶς δὲ νιοὶ
 χρηματίζομεν, εἰ μηδὲν ἡμᾶς ὠφέλησεν ἄνθρωπος γεγονῶς ὁ τοῦ
 Θεοῦ Λόγος; Ἐὰν δὲ λεγούσης ἀκούσης τῆς θείας Γραφῆς, ὅτι
 καὶ Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστόν ἐποίησεν ὁ Θεός, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ
 15 προσηγορίαν εἰς τὸ τοῦ Πατρὸς πρόσωπον ἀναφέρῃς, συνο-
 μολογεῖς μὲν καὶ οὕτως ὅτι τοῖς θελήμασι τοῦ Υἱοῦ συνευδοκεῖ
 καὶ ὁ Πατήρ. Καὶ Κύριον οἶδεν αὐτὸν καὶ ὅτε γέγονεν ἐν τῇ τοῦ
 δούλου μορφῇ, οὐκ ἔξω δὲ ὁμῶς οὐδὲ τοῦ ταῦτα ποιεῖν ὁ Υἱὸς
 εὐρεθήσεται. Ἄ γὰρ ἂν ἐργάζεται ὁ Πατήρ, ταῦτα πάντως ἐστὶν
 20 ἔργα τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἅπερ ἂν ὁ Υἱὸς ἐπιτελῇ, ταῦτα πάντως ὁ Πα-
 τὴρ ἐργάζεται. Διὰ τοῦτο φησιν ὁ Σωτὴρ· «Ἀπ' ἐμαντοῦ ποιῶ
 οὐδέν· ὁ δὲ Πατήρ ἐν ἐμοὶ μένων, ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτός». Γίνεται
 τοίνυν Κύριος καὶ Χριστός, ὅτε καὶ ἄνθρωπος γεγονῶς, καὶ διὰ
 τοῦτο χρηματίσας δούλος, ἐκλήθη καὶ Ἰησοῦς. Οὐ γὰρ ἀπαρρη-
 25 ρήτως ὁ ἅγιος ἔφη μαθητῆς, «Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστόν ἐποίη-
 σεν ὁ Θεός», ἀλλὰ προσέθηκεν, ὅτι «Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς
 ἐσταυρώσατε». Χρῆ δὲ πάλιν εἰς τὴν τῶν γεγραμμένων ἀκριβείαν
 ἐφορᾶν. Οὐ γὰρ εἶπεν ὅτι πεποίηκεν ἑαυτῷ Λόγον ἢ Υἱόν, ἀλλὰ
 Κύριον καὶ Χριστόν, ὅπερ οὐκ ἀρχὴν σημαίνει τοῦ εἶναι, ἀλλὰ τὴν
 30 ἀπὸ τινος εἰς ἕτερόν τι μετάστασιν. Ὅπως δὲ γέγονε Κύριος ἢ
 Χριστός, ἐν τοῖς ἀνωτέρω προεῖρηται.

Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἀναζητήσουμε μὲ εὐσέβεια πῶς ὁ Θεὸς ἔκανε Κύριο τὸν Ἰησοῦ, καὶ πῶς Χριστό. Ἐπειδὴ δηλαδή, ἐνῶ ἦταν Θεὸς Λόγος καὶ Δεσπότης ὄλων, μὲ τὴν ἐνανθρώπησή του ἔλαβε τὴ μορφή δούλου, χρίεται βέβαια, ἢ λέγεται ὅτι χρίσθηκε, ἐπειδὴ αὐτὸ ταιριάζει στὸν ἄνθρωπο, ἀνεβαίνει ὅμως στὴν ἐξουσία τῆς κυριότη-
 τας πάλι ὡς ἄνθρωπος, ἂν καὶ ὡς Θεὸς εἶναι Κύριος. Γιατὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἦρθε ὄχι γιὰ νὰ καταχωνιάσει τὴν ἐλεύθερη φύση τοῦ Θεοῦ κάτω ἀπὸ τὴ μορφή τοῦ δούλου, οὔτε γιὰ νὰ ἀφήσει αὐτὸ ποὺ εἶναι καὶ νὰ περιορισθεῖ στὰ ἰδιώματα τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀνυψώσει αὐτὸ ποὺ ἦταν ὑποδουλωμένο στὴν τιμητικὴ θέση τοῦ κυρίου, καὶ νὰ ἐπαναφέρει στὴν εὐγένειά του αὐτὸ ποὺ ἦταν ἀτιμασμένο. Γιατὶ πῶς ὀνομαζόμεστε ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ πῶς γινόμεστε υἱοί, ἐὰν δὲν μᾶς ὠφέλησε καθόλου μὲ τὴν ἐναν-
 θρώπησή του ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ; Ἐὰν λοιπὸν ἀκούσεις τὴν ἀγία Γραφή νὰ λέγει, ὅτι «ὁ Θεὸς τὸν ἔκανε καὶ Κύριο καὶ Χριστό», καὶ ἀποδίδεις τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ στὸ πρόσωπο τοῦ Πατέρα, συμφωνεῖς βέβαια καὶ ἔτσι, ὅτι στὰ θελήματα τοῦ Υἱοῦ συμφωνεῖ καὶ ὁ Πα-
 τέρας, καὶ τὸν ἀναγνωρίζει ὡς Κύριο ἀκόμα καὶ ὅταν ἔλαβε τὴ μορφή τοῦ δούλου, ὅμως ὁ Υἱὸς δὲν βρίσκεται ἔξω οὔτε καὶ ἀπὸ τὴ δημιουργία αὐτῶν. Γιατὶ αὐτὰ ποὺ κάνει ὁ Πατέρας, αὐτὰ ὁπωσδή-
 ποτε εἶναι ἔργα τοῦ Υἱοῦ, καὶ αὐτὰ ποὺ κάνει ὁ Υἱὸς, αὐτὰ ὁπωσ-
 δήποτε τὰ κάνει ὁ Πατέρας. Γι' αὐτὸ ὁ Σωτὴρας λέγει· «Ἀπὸ μόνος μου δὲν κάνω τίποτε, ἀλλὰ ὁ Πατέρας ποὺ εἶναι μέσα μου, αὐτὸς κάνει τὰ ἔργα»²⁹. Γίνεται λοιπὸν Κύριος καὶ Χριστὸς καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἔγινε δούλος, ὀνομάσθηκε Ἰησοῦς. Γιατὶ ὁ ἅγιος μαθητὴς δὲν εἶπε ἔτσι ἀσυλλόγιστα, «Ὁ Θεὸς τὸν ἔκανε Κύριο καὶ Χριστό», ἀλλὰ πρόσθεσε, ὅτι «αὐτὸν τὸν Ἰη-
 σοῦ, τὸν ὁποῖο σεῖς σταυρώσατε»^{29α}. Πρέπει ὅμως πάλι νὰ προσέ-
 ξουμε τὴν ἀκριβῆ σημασία αὐτῶν ποὺ ἔχουν γραφεῖ. Γιατὶ δὲν εἶπε ὅτι ἔκανε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του Λόγο ἢ Υἱό, ἀλλὰ Κύριο καὶ Χριστό, πράγμα ποὺ δὲν σημαίνει ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεως, ἀλλὰ τὴ μετακίνηση τοῦ ἀπὸ κάτι, σὲ κάτι ἄλλο. Τὸ πῶς ὅμως ἔγινε Κύριος ἢ Χριστὸς εἰπώθηκε παραπάνω.

29α. Πράξ. 2, 36.

** Ἄλλως τὸ αὐτό.*

Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ Θεός, οὐκ ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος. εἰς τὸ εἶναι παράγων (ἦν γὰρ αἰεὶ καὶ πρὸ τῆς σαρκώσεως ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ οὐκ ἄν τις εὖ φρονῶν τὸ «ἐποίησεν» ἐνθάδε 5 κατὰ τῆς οὐσίας ἐκλάβοι, ἵνα μὴ ἀσεβεῖν ἀναγκάζεται, τότε πρῶτον διδοὺς ὑπάρξει τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος), ἀλλὰ τὸ «ἐποίησεν», ἀντὶ τοῦ “ἀπέδειξε” νοητέον. Οὕτω καὶ αὐτὸς ὁ Πέτρος τοῖς Ἰουδαίοις προσδιαλεγόμενος ἔφασκεν· «Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον ἄνδρα ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τοῦ 10 Θεοῦ εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, καθὼς αὐτοὶ οἴδατε». Οὐκοῦν διὰ τῶν ἔργων δεικνύων ἐνυπάρχον αὐτῷ τοῦ Πατρὸς τὸ ἀξίωμα, Κύριος γίνεται τῶν πιστευσάντων εἰς αὐτόν, ἀναδείκνυται δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ Χριστός. Διὰ γὰρ τοῦτο τοῖς Ἰουδαίοις ἀπειθοῦσιν ἔλεγε· «Κὰν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς 15 ἔργοι μου πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί· καὶ πάλιν· «Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι». Εἰ δὲ διὰ τοῦ δύνασθαι ποιεῖν τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς καὶ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, εἶναί τε ὁμοίως ἐν Πατρὶ, Θεὸς ὢν ἀληθινὸς ἀναδείκνυται, κατὰ τοῦτο γέγονε τῶν εἰς αὐ- 2 τὸν πιστευσάντων Κύριος, ἐφάνη δὲ καὶ αὐτὸς ὢν ὁ Χριστός· εἰ δὲ παρὰ Θεοῦ πεποιῆσθαι Κύριος λέγεται, καὶ τοῦτο ἔχει καλῶς. Ἐπιγνωσκόμενος γὰρ διὰ τῶν ἔργων γνήσιόν τε καὶ ἀληθινὸν τοῦ Θεοῦ γέννημα, κυριεύει τῶν ἀπειθούντων πάλαι, τῷ τε οἰκείῳ 35 ἀξιώματι καὶ τῇ ἐκ Πατρὸς εὐγενείᾳ μαρτυρούμενος ὡς Θεός. Ἐπειδὴ γὰρ ὅλως ἐγνώσθη Θεοῦ ὑπάρχων Υἱός, γέγονε καὶ Κύριος, οὐ τότε πρῶτον τοῦ εἶναι Κύριος ἀρξάμενος (ἦν γὰρ αἰεὶ καὶ Θεὸς καὶ Κύριος), ἀλλ’ ὅτε παρὰ τοῖς πεπιστευκόσιν ἐγνώσθη, τότε γεγονὼς καὶ ἐπ’ αὐτοὺς Κύριος.

30. Πράξ. 2, 22.

31. Ἰω. 10, 38.

Τὸ ἴδιο μὲ ἄλλο τρόπο.

Ὁ Θεὸς τὸν ἔκανε Κύριο καὶ Χριστό, χωρὶς νὰ τὸν φέρει στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία· γιατί ὑπῆρχε πάντοτε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνσάρκωσή του, καὶ κανένας συνετός δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐκλάβει ἐδῶ τὸ «ἐποίησε» ὡς ἀναφερόμενο στὴν οὐσία, γιὰ νὰ μὴ ἀναγκασθεῖ νὰ ἀσεβῆσει, ἰσχυριζόμενος ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἦρθε στὴν ὑπαρξὴ γιὰ πρώτη φορὰ τότε πού ἔγινε ἄνθρωπος, ἀλλὰ τὸ «ἐποίησε» πρέπει νὰ τὸ ἐκλάβουμε μὲ τὴν ἔννοια τοῦ «ἀνέδειξε». Ἔτσι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πέτρος μιλώντας στοὺς Ἰουδαίους ἔλεγε· «Τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τῆ Ναζαρετ, ἄνδρα πού ἀποδείχθηκε σὲ σᾶς ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ θαύματα καὶ τέρατα καὶ σημεῖα, ὅπως σεῖς οἱ ἴδιοι γνωρίζετε»³⁰. Ὡστε λοιπόν, δείχνοντας μὲ τὰ ἔργα του νὰ ὑπάρχει μέσα του τὸ ἀξίωμα τοῦ Πατέρα, γίνεται Κύριος ἐκείνων πού πιστεύουν σ' αὐτόν, καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός. Γι' αὐτὸ βέβαια ἔλεγε στοὺς Ἰουδαίους πού ἀπιστοῦσαν· «Καὶ ἂν ἀκόμα δὲν πιστεύετε σὲ μένα, πιστέψετε στὰ ἔργα μου, γιὰ νὰ μάθετε ὅτι ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα, καὶ ὁ Πατέρας μέσα σὲ μένα»³¹. Καὶ πάλι· «Ἐὰν δὲν κάνω τὰ ἔργα τοῦ Πατέρα μου, μὴ πιστεύετε σὲ μένα»³². Ἐὰν ὅμως μὲ τὸ νὰ μπορεῖ νὰ κάνει τὰ ἔργα τοῦ Πατέρα καὶ νὰ ἔχει μέσα του τὸν Πατέρα, καὶ νὰ εἶναι ἐπίσης μέσα στὸν Πατέρα, ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι Θεὸς ἀληθινός, ἔγινε ὡς πρὸς αὐτὸ Κύριος ἐκείνων πού πιστεύουν σ' αὐτόν, καὶ ἔγινε φανερό ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός. Ἐὰν πάλι λέγεται ὅτι ἔγινε Κύριος ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ αὐτὸ εἶναι σωστό. Γιατὶ ἀναγνωριζόμενος μέσω τῶν ἔργων του ὅτι εἶναι γνήσιο καὶ πραγματικὸ γέννημα τοῦ Θεοῦ, γίνεται Κύριος ἐκείνων πού δὲν πίστευαν παλαιὰ, βεβαιούμενος ὡς Θεὸς καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο του τὸ ἀξίωμα καὶ ἀπὸ τὴν εὐγένεια πού ἔχει ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀναγνωρίσθηκε γενικὰ ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἔγινε καὶ Κύριος, χωρὶς νὰ ἀρχίσει τότε γιὰ πρώτη φορὰ νὰ εἶναι Κύριος (γιατὶ ἦταν πάντοτε Θεὸς καὶ Κύριος), ἀλλὰ ὅταν ἀναγνωρίσθηκε ἀπὸ ἐκείνους πού εἶχαν πιστέψει, τότε ἔγινε Κύριος καὶ σ' αὐτούς.

32. Ἰω. 10, 37.

*Ἐπίδειξις ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, ὅτι ὁ Λόγος ἦν αἰεὶ
Κύριος καὶ βασιλεύς.*

*Ἦν Ἰσραὴλ αὐτὸν προσεκύνει, Κύριον ἀποκαλῶν. Ὁ Μωσῆς ὁμοίως φησὶ· «Καὶ Κύριος ἐβρεξε παρὰ Κυρίου πῦρ καὶ θεῖον ἐπὶ
5 Σόδομα καὶ Γόμορρα». Ὁ Ψαλμωδὸς πάλιν· «Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ
Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου». Καὶ πάλιν· «Ὁ θρόνος σου, ὁ
Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε· ράβδος
εὐθύτητος ἢ ράβδος τῆς βασιλείας σου». Καὶ πάλιν· «Ἡ βασιλεία
σου, βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων». Εἰ τοίνυν καὶ πρὸ τῆς σαρκώ-
10 σεως βασιλεύς τε καὶ Κύριος ἦν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, πῶς οὐκ ἂν τις
ἐνοχος εἴη τοῖς τῆς δυσφημίας ἐγκλήμασι, κατὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ
φέρον τὸ πεποιῆσθαι; Γέγονε γὰρ ἡμῶν Κύριος τῶν ἐπεγνακώτων
τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην, ὅτε, τῷ οἰκεῖῳ αἵματι πάντας ἀγοράσας,
ἀνεδείχθη Χριστὸς καὶ Κύριος.*

15 *Ἄλλως τὸ αὐτό, ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἔχον
τὸ ὑπόδειγμα.*

*Εἰ ἐπ' ἀνθρώπου λέγοιτο τυχόν, Γέγονεν ὅδε τοῦδε τοῦ κτήμα-
τος κύριος, τίς οὕτως ἂν εἴη ληρῶν, ὡς τότε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ
πεποιῆσθαι νομίζειν, ὅτε καὶ κύριος ἐδείχθη τινός; Γέγονε γὰρ
20 οὐκ αὐτὸς εἰς σύστασιν τοῦ εἶναι τότε προελθόν, ἀλλ' ὑφ' ἑαυτῷ τι
ποιησάμενος. Οὕτω μοι νόει καὶ ἐπὶ Χριστοῦ. Ἐδουλεύομεν πάλαι
τοῖς μὴ οὐσι θεοῖς, ὑπεκείμεθα τῇ φθορᾷ, ἀλλὰ γέγονε ἄνθρωπος ὁ
τοῦ Θεοῦ Λόγος εὐδοκήσαντος τοῦ Πατρὸς, ἵνα, τῆς πλάνης ἡμᾶς
ἀπαλλάξας, γένηται πάντων Κύριος. Ἐχρισε δὲ αὐτὸν ὁ Πατήρ,
25 ἵνα δι' αὐτοῦ φθάσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ χρίσαντος δύναμις. Γέγονε
γὰρ ἐν πρώτῳ Χριστῷ τὰ τῆς φύσεως ἡμῶν ἀγαθὰ, καὶ ἀπαρχὴ
τῶν θείων ἡμῖν χαρισμάτων ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ ὡς ἄνθρωπῳ
καὶ παρὰ Θεοῦ· Θεὸς γὰρ ἦν ἐν σαρκί.*

33. Γέν. 17, 3.

35. Ψαλμ. 109, 1.

34. Γέν. 19, 24.

36. Ψαλμ. 44, 7-8.

Ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν ἅγια Γραφή, ὅτι ὁ Λόγος ἦταν πάντοτε Κύριος καὶ βασιλιάς.

Ἦ Ἀβραὰμ τὸν προσκυνοῦσε ἀποκαλώντας τὸν Κύριο³³. Ὁ Μωϋσῆς ἐπίσης λέγει· «Καὶ ὁ Κύριος ἔβρεξε ἀπὸ τὸν Κύριο φωτιά καὶ θειᾶφι στὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα»³⁴. Ὁ Ψαλμωδὸς πάλι· «Εἶπε ὁ Κύριος σὸν Κύριό μου· Κάθισε στὰ δεξιὰ μου»³⁵. Καὶ πάλι· «Ὁ θρόνος σου, Θεέ, παραμένει στοὺς αἰῶνες. Γι' αὐτὸ σέ ἔχρισε· τὸ σκῆπτρο τῆς βασιλείας σου εἶναι σκῆπτρο δικαιοσύνης»³⁶. Καὶ πάλι· «Ἡ βασιλεία σου εἶναι βασιλεία παντοτινὴ»³⁷. Ἐφόσον λοιπὸν καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἦταν βασιλιάς καὶ Κύριος, πῶς δὲν θὰ ἦταν κανεὶς ἔνοχος γιὰ ἐγκλήματα βλασφημίας, ἀποδίδοντας τὸ «ἔγινε» στὴν οὐσία του; Γιατὶ ἔγινε Κύριος γιὰ μᾶς πὺ γνωρίσαμε τὸν Δεσπότη μας, ὅταν, ἔξαγοράζοντάς μας μὲ τὸ αἷμα του, ἀναδείχθηκε Χριστὸς καὶ Κύριος.

Τὸ ἴδιο μὲ ἄλλο τρόπο, παίρνοντας τὸ παράδειγμα ἀπὸ αὐτὰ πὺ συμβαίνουν σέ μᾶς.

Ἐάν, γιὰ παράδειγμα, λεγόταν γιὰ ἄνθρωπο, Ὁ τάδε ἔγινε κύριος τοῦ τάδε κτήματος, ποίος θὰ μπορούσε νὰ φθάσει σέ τόση ἀνοησία, ὥστε νὰ νομίζει ὅτι ἡ οὐσία αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου δημιουργήθηκε ὅταν ἔγινε κύριος κάποιου πράγματος; Γιατὶ δὲν ἦρθε αὐτὸς τότε στὴν ὑπαρξη, ἀλλὰ ἔκανε κάτι πὺ περιῆλθε στὴν ἐξουσία του. Ἔτσι νὰ σκέπτεσαι καὶ σχετικὰ μὲ τὸν Χριστό. Ἡμᾶσταν ὑποδουλωμένοι παλιότερα σ' αὐτοὺς πὺ δὲν ἦταν θεοί, ἡμᾶσταν ὑποταγμένοι στὴ φθορά³⁸, ἀλλὰ ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν συγκατάθεση τοῦ Πατέρα μὲ σκοπὸ, ἀφοῦ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν πλάνη, νὰ γίνεῖ Κύριος τῶν ὅλων. Καὶ τὸν ἔχρισε ὁ Πατέρας, γιὰ νὰ φθάσει μέσω εκείνου καὶ σέ μᾶς ἡ δύναμη εκείνου πὺ τὸν ἔχρισε. Γιατὶ ἔγιναν πρῶτα στὸν Χριστὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς φύσεώς μας, καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν θείων χαρισμάτων σ' αὐτὸν καὶ μέσω αὐτοῦ, σὰν σέ ἄνθρωπο, καὶ ἀπὸ Θεοῦ· γιατί ἦταν Θεὸς πὺ ἔγινε ἄνθρωπος.

37. Ψαλμ. 144, 13.

38. Β' Πέτρ. 2, 19.

Ἄλλως τὸ αὐτό.

Ψάλλει πον καί φησιν ὁ μακάριος Δαβίδ· «Γινού μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν»· καὶ πάλιν· «Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι». Ἄλλ' ἐν τούτοις, οὐκ ἂν τις εἴποι τότε πρὸς οὐσίαν κε-
 5 κλησθαι τὸν Θεόν, ὅτε τῷ πένητι γέγονε καταφυγή. Ἄει γὰρ ὢν τοῦτο καὶ σώζων τοὺς ἀδικουμένους, γέγονε τῷ μὲν Δαβίδ εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν, τῷ δὲ πένητι καταφυγή. Ὡσπερ οὖν ὅπερ ἦν αἰεὶ, τοῦτο γίνεται πάλιν τῷ αἰτοῦντι καὶ προσευχομένῳ, οὕτω καὶ ὁ Χριστός, Κύριος ὢν αἰεὶ καὶ βασιλεὺς ὡς Θεός, γέγονε καὶ ἐν
 10 ἡμῖν Κύριος, ὅτε τοῦ συνέχοντος ἡμᾶς διαδόλου τὴν τυραννίδα μισήσαντες, ἐβοήσαμεν πρὸς τὸν Πατέρα· «Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου». Θεῷ δὲ τὸ ἔργον ἀνατίθησιν ἡ θεία Γραφή. Πάντα γὰρ ὅσα τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἐξάλλεται, ταῦτα δικαίως ἔργα καλεῖται Θεοῦ.

15

ΛΟΓΟΣ ΚΒ΄.

Εἰς τό, «περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ μόνος».

Καὶ πῶς, φασίν, ἔσται κατ' οὐσίαν ὁμοῖος ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί,
 20 λέγων μὴ εἰδέναι τὴν ἡμέραν τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, καίτοι τοῦ Πατρὸς εἰδότος, ὡς φησιν αὐτός· Πολὺ γὰρ ἐν τούτῳ τὸ ἀνόμοιον φαίνεται, καὶ φυσικὴ τις διάστασις.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Εἰ αὐτός ἐστι ποιητὴς αἰώνων καὶ χρόνων καὶ καιρῶν, ἔστι δὲ
 25 οὕτως, πῶς ὡς μίαν ἡμέραν καὶ ὥραν ἀγνοήσας παρ' ὑμῖν κρίνεται; Πῶς δὲ ἄπερ αὐτὸς ἐποίησε, μὴ εἰδέναι δύναται; Ἔστι τοίνυν

39. Ψαλμ. 30, 2.

40. Ψαλμ. 9, 10.

Μὲ ἄλλο τρόπο τὸ ἴδιο.

Ὁ μακάριος Δαβὶδ ψάλλει κάπου καὶ λέγει· «Γίνε γιὰ μένα Θεὸς ὑπερασπιστής»³⁹. καὶ πάλι· «Καὶ ὁ Κύριος ἔγινε καταφύγιο γιὰ τὸν φτωχό»⁴⁰. Ἄλλ' ὥστόσο κανένας δὲν θὰ ἔλεγε ὅτι ὁ Θεὸς ἔλαβε τότε τὴν οὐσία του, ὅταν ἔγινε καταφύγιο γιὰ τὸν φτωχό. Γιατί, ἐνῶ ἀνέκαθεν ἦταν καταφύγιο καὶ ἔσωζε ἐκείνους ποὺ ἀδικοῦνταν, ἔγινε γιὰ τὸν Δαβὶδ Θεὸς ὑπερασπιστής, καὶ γιὰ τὸν φτωχό καταφύγιο. Ὅπως λοιπὸν ἔγινε γι' αὐτὸν ποὺ ζητᾶ καὶ προσεύχεται αὐτὸ ποὺ ἦταν πάντοτε, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός, ἐνῶ ἦταν πάντοτε Κύριος καὶ βασιλιάς ὡς Θεός, ἔγινε καὶ σὲ μᾶς Κύριος, ὅταν μισήσαμε τὴν τυραννία τοῦ διαβόλου ποὺ μᾶς κρατοῦσε δέσμιους, καὶ φωνάξαμε πρὸς τὸν Πατέρα· «Στείλε τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειά σου»⁴¹. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἡ ἅγια Γραφή τὸ ἀποδίδει στὸν Θεό. Γιατί, ὅλα ὅσα ξεπερνοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύση, αὐτὰ δίκαια ὀνομάζονται ἔργα τοῦ Θεοῦ.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ΄.

Στὸ χωρίο· «Γιὰ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα ἐκείνη κινεῖς δὲν γνωρίζει, οὔτε οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὔτε ὁ Υἱός, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας»⁴².

Ἀντίθεση ἐκ μέρους τῶν Χριστομάχων.

Καὶ πῶς μπορεῖ, λένε, νὰ εἶναι ὁ Υἱὸς ὁμοῖος ὡς πρὸς τὴν οὐσία μὲ τὸν Πατέρα, ἀφοῦ λέγει ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν ἡμέρα τῆς συντέλει-
ας τῶν αἰώνων, μολονότι ὁ Πατέρας τὴ γνωρίζει, ὅπως λέγει αὐτός; Γιατὶ στὸ θέμα αὐτὸ παρουσιάζεται μεγάλη ἀνομοιότητα καὶ κάποια φυσικὴ ἀντίθεση.

Ἄλλη ἀπάντηση.

Ἐὰν αὐτὸς εἶναι δημιουργὸς τῶν αἰώνων καὶ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, καὶ εἶναι πράγματι, πῶς κατακρίνεται ἀπὸ μᾶς, ὅτι ἀγνοεῖ μία ἡμέρα καὶ ὥρα; Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ μὴ γνωρίζει αὐτὰ ποὺ ἔκανε ὁ ἴδιος; Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάσουμε αὐτὰ ποὺ εἶπε στοὺς

41. Ψαλμ. 42, 3

42. Ματθ. 24, 36.

ἐξετάσαι τὰ εἰρημένα παρ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς μαθητάς, καὶ σαφῶς ἔστιν ἐντεῦθεν ἰδεῖν, ὅτιπερ οἶδεν καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν ὡς Θεός, καὶ ἀποδεικνύων ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀνθρώπινον, μὴ εἰδέναι λέγει. Εἰ γὰρ τὰ ἐσόμενα πάντα πρὸ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας ἐκείνης 5 διηγεῖται σαφῶς, καὶ φησιν, Ἔσται μὲν τόδε, συμβήσεται δὲ ἐκεῖνο, εἶτα τὸ τέλος, δηλὸν ὅτι τὰ πρὸ αὐτῆς εἰδώς, καὶ αὐτὴν ἐπίσταται. Μετὰ γὰρ τὰ εἰρημένα παρ' αὐτοῦ, τίθησιν, ὅτι «τὸ τέλος ἐστί». Τέλος δὲ τί ἂν ἕτερον εἴη, ἢ πάντως ἢ ἐσχάτη ἡμέρα, ἣν ἀγνοεῖν ἔφησεν οἰκονομικῶς, ἀποσώζων πάλιν τῇ ἀνθρωπότητι 10 τὴν αὐτῇ πρέπουσαν τάξιν; Ἀνθρωπότητος γὰρ ἴδιον τὸ μὴ εἰδέναι τὰ μέλλοντα.

ΑΛΛΟ.

Διηγηματικῶς.

Ἐν ταῖς τοῦ Σωτῆρος φωναῖς ἀνάγκη τὸν χρόνον ἐξετάζε-
15 σθαι, καθ' ὃν εἴρηται παρ' αὐτοῦ· οὕτω γὰρ τὸ πλανᾶσθαι διαφεν-
ξόμεθα. Εἰ μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος
εὐρίσκεται πῶς ταπεινόν τι περὶ ἑαυτοῦ λαλήσας, ἀππέσθω τῆς
θεότητος αὐτοῦ, καὶ φερέσθω κατ' ἐκείνης τὰ ρήματα. Εἰ δὲ ὅτε
γέγονε σὰρξ, ἀνθρωπίναις ἐχρήσατο φωναῖς, ἴν' ὄντως ἑαυτὸν καὶ
20 ἄνθρωπον ὄντα δείξῃ, πῶς οὐκ ἀκόλουθον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα
φέρειν τὰ ἀνθρωπίνως εἰρημένα; Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἀποδέχεσθαι
τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον. Εἰ μὲν γὰρ οὐ γέγονεν ἄνθρωπος,
λαλείτω πάντα ὡς Θεός, εἰ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, συγχωρεῖσθω
λαλεῖν καθὼς ἄνθρωπος, οὐδὲν αὐτὸν ἀδικούσης εἰς τὸν τῆς θεό-
25 τητος λόγον τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκονομίας. Τοῦτο γὰρ ἔσται τὸ παρὰ
τοῦ Παύλου εἰρημένον· «Αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπα-
κοὴν τοῦ Χριστοῦ». Ἴδιον μὲν οὖν τοῦ Λόγου, καθὸ Λόγος ἐστί,
τὸ εἰδέναι τῶν παρ' αὐτοῦ πεποιημένων τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ τέλη, ἐν

μαθητές. Καὶ μπορούμε ἐδῶ νὰ δοῦμε καθαρά, ὅτι ὡς Θεὸς βέβαια γνώριζε καὶ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα, ἔστω καὶ ἂν, δείχνοντας τὴν ἀνθρώπινη φύση στὸν ἑαυτό του, λέγει ὅτι δὲν γνωρίζει. Γιατί, ἐφόσον διηγεῖται καθαρὰ ὅλα ὅσα πρόκειται νὰ γίνουν πρὶν ἀπὸ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα ἐκείνη, καὶ λέγει, Θὰ γίνῃ αὐτό, θὰ συμβεῖ ἐκεῖνο, καὶ ἔπειτα θὰ ἔρθῃ τὸ τέλος, εἶναι φανερὸ ὅτι, ἀφοῦ γνωρίζει τὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη, γνωρίζει καὶ ἐκείνην. Γιατί μετὰ ἀπὸ αὐτὰ πού εἶπε, πρόσθεσε ὅτι «θὰ γίνῃ τὸ τέλος»⁴³. Τέλος ὅμως τί ἄλλο μπορεῖ νὰ εἶναι, παρὰ ὀπωσδήποτε ἢ τελευταία ἡμέρα, τὴν ὁποία κατ' οἰκονομία εἶπε ὅτι ἀγνοεῖ, ἀποδίδοντας καὶ πάλι στὴν ἀνθρώπινη φύση τὴ θέση πού τῆς ταιριάζει; Γιατί γνώρισμα τῆς ἀνθρώπινης φύσης εἶναι νὰ μὴ γνωρίζει αὐτὰ πού πρόκειται νὰ συμβοῦν.

ΑΛΛΟ.

Μὲ τρόπο διηγηματικό.

Στὰ λόγια τοῦ Σωτήρα εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐξετάζεται ὁ χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖο εἰπώθησαν ἀπὸ αὐτόν· γιατί ἔτσι θὰ ἀποφύγουμε τὴν πλάνη. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπισή του ἐμφανίζεται νὰ ἔχει πεῖ κάτι ταπεινὸ γιὰ τὸν ἑαυτό του, τότε ἂς ἔχει αὐτὸ σχέση μὲ τὴ θεότητά του καὶ τὰ λόγια τού ἂς ἀναφέρονται σ' ἐκείνην. Ἐὰν ὅμως ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος χρησιμοποίησε ἀνθρώπινες λέξεις, γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ ἑαυτός του εἶναι πραγματικὰ ἄνθρωπος, πῶς δὲν εἶναι φυσικὸ αὐτὰ πού εἶπε νὰ τὰ ἀποδίδουμε στὴν ἀνθρώπινη φύση του; Καθόσον αὐτὸ σημαίνει ὅτι δεχόμεστε τὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας. Γιατί, ἂν δὲν ἔγινε ἄνθρωπος, ἂς μιλάει πάντοτε ὡς Θεός, ἐὰν ὅμως ἔγινε ἄνθρωπος, ἂς τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ μιλάει σὰν ἄνθρωπος, χωρὶς τὸ ὅλο σχέδιον τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ γιὰ μᾶς νὰ μειώνει τὴν θεότητά του. Αὐτὸ ἄλλωστε σημαίνει ἐκεῖνο πού εἶπε ὁ Παῦλος· «Αἰχμαλωτίζοντας κάθε σκέψη γιὰ νὰ τὴν κάνουμε νὰ ὑπακούσῃ στὸν Χριστό»⁴⁴. Γιατί εἶναι γνώρισμα τοῦ Λόγου, σὰν Λόγος πού εἶναι, νὰ γνωρίζει τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος αὐτῶν πού δημιουργήσε, καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα εἶναι καὶ ὁ

44. Β' Κορ. 10, 5.

δὲ τῶν ποιημάτων ὁ χρόνος, καὶ ὁ ποιήσας αὐτὸν οἶδέ που πάντως καὶ μέχρι τίνος αὐτῷ τὸ συνεστάναι δεδώρηται.

ΑΛΛΟ.

Λέγει που πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα διαλεγόμενος «Πάτερ, 5 ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Υἱόν». Εἰ τοίνυν οἶδεν ἀκριβῶς τὴν ὥραν, ἣν ἐλήλυθέναι λέγει, τί τὸ κωλύον εἰδέναι κακείνην, ἣν ὡς ἄνθρωπος ἀγνοεῖν μὲν φησι διὰ τὸ τῆ ἀνθρωπότητι πρέπον, οἶδε δὲ πάντως ὡς Θεός; Χρῆ δὲ οὐ διὰ τὴν τοιαύτην φωνὴν κατηγορεῖν τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ ριψοκινδύνως ἀγνοίαν αὐτῷ 10 προσάπτειν τινά, ἀλλὰ μᾶλλον θαυμάζειν αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, οὐ παραιτησαμένου διὰ τὴν εἰς ἡμᾶς ἀγάπησιν εἰς τοσαύτην ἑαυτὸν ταπεινώσιν καταγαγεῖν, ὡς πάντα φορέσαι τὰ ἡμῶν, ὧν ἐν ὑπάρχει καὶ ἡ ἀγνοία.

ΑΛΛΟ.

15 Ἐρωτητέον τοὺς Χριστομάχους, ὅτου δὴ χάριν ὁ Σωτὴρ, ἀγγέλους καὶ Υἱὸν ὀνομάσας, οὐδαμοῦ τοῦ Πνεύματος ἐποιήσατο μνήμην; Οὐ γὰρ εἶρηκεν, Οὐκ οἶδε τὸ Πνεῦμα, ἀλλ' «Οὐκ ἴσασι οἱ ἄγγελοι, οὐδ' οἶδεν ὁ Υἱός»· καὶ τοῦτο ἀπολελυμένως οὐ γὰρ προστέθεικε, τοῦ Θεοῦ. Δῆλον οὖν ὅτι ἀγγέλους μὲν ἔφησεν 20 ἀγνοεῖν ὡς κτίσματα. Εἰπεῖν δὲ τοῖς μαθηταῖς οὐ θελήσας, διὰ τινα λόγον οἰκονομίας ἀπόρητον, «Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;», ἵνα μὴ φαίνεται κρύπτων αὐτούς, καὶ διὰ τοῦτο λυπήσῃ, καὶ τὸν Υἱὸν ἔφησε μὴ εἰδέναι, ἀνθρωπινώτερον μὲν περὶ ἑαυτοῦ λέγων, ὥσπερ περὶ ἀνθρώπου, φυλάττων δὲ 25 ἑαυτῷ τὸ εἰδέναι πάλιν πάντα ὡς Θεός. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ τὸ Πνεῦμα ἔφησεν ἀγνοεῖν. Εἰ γὰρ τὸ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, καθὰ γέγραπται, οἶδε δηλονότι πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. Καὶ εἰ τὸ Πνεῦμα τὸ πάντα εἶδος καὶ τὰ πάντα περιεργάζεσθαι δυνάμενον, παρὰ τοῦ Υἱοῦ λαμβάνει («Ἐκεῖνο», γὰρ φησιν, «ἐξ

χρόνος, καὶ αὐτὸς ποῦ τὸν δημιούργησε ὅπωςδῆποτε γνωρίζει καὶ μέχρι πότε τοῦ χάρισε τὴ δυνατότητα νὰ ὑπάρχει.

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάπου μιλώντας μὲ τὸν Πατέρα του· «Πατέρα, ἦρθε ἡ ὥρα, δόξασε τὸν Υἱό σου»⁴⁵. Ἐφόσον λοιπὸν γνωρίζει ἀκριβῶς τὴν ὥρα, ποῦ λέγει ὅτι ἦρθε, τί τὸν ἐμποδίζει νὰ γνωρίζει καὶ ἐκείνην, τὴν ὁποία ὡς ἄνθρωπος βέβαια λέγει ὅτι τὴν ἀγνοεῖ, ὅπως πρέπει στὴν ἀνθρώπινη φύση, ἀλλὰ τὴν γνωρίζει ὅπωςδῆποτε ὡς Θεός; Πρέπει λοιπὸν νὰ μὴ κατηγοροῦμε τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὰ λόγια του αὐτὰ, καὶ νὰ τοῦ ἀποδίδουμε κατὰ τρόπο ριψοκίνδυνο ἄγνοια, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ θαυμάζουμε τὴ φιλανθρωπία του, ἀφοῦ ἐξαιτίας τῆς ἀγάπης του γιὰ μᾶς δὲν δίστασε νὰ κατεβάσει τὸν ἑαυτὸ του σὲ τόσο μεγάλη ταπείνωση, ὥστε νὰ ἀναλάβει ὅλα τὰ δικά μας, ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ ἡ ἄγνοια.

ΑΛΛΟ.

Πρέπει νὰ ρωτήσουμε τοὺς Χριστομάχους, γιὰ ποιὸν λόγο ὁ Σωτήρας, ἀναφέροντας ἀγγέλους καὶ Υἱὸ, δὲν ἀνέφερε πουθενὰ τὸ Πνεῦμα; Γιατὶ δὲν εἶπε, Δὲν γνωρίζει τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ «δὲν γνωρίζουν οἱ ἄγγελοι, δὲν γνωρίζει ὁ Υἱός», καὶ αὐτὸ ἔτσι γενικὰ· γιατί δὲν πρόσθεσε, τοῦ Θεοῦ. Εἶναι λοιπὸν φανερό, πὼς εἶπε ὅτι οἱ ἄγγελοι τὸ ἀγνοοῦν ὡς κτίσματα, καὶ ἐπειδὴ δὲν θέλησε νὰ πεῖ στους μαθητές, γιὰ κάποιο ἀπόρητο λόγο τῆς θείας οἰκονομίας, «Ποιὸς γνωρίζει τὴ σκέψη τοῦ Κυρίου, ἢ ποιὸς ἔγινε σύμβουλός του;»⁴⁶ γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι ἀποκρύπτει τὴν ἡμέρα τῆς Παρουσίας ἀπὸ ἐκείνους, καὶ τοὺς λυπήσει ἐξαιτίας αὐτοῦ, εἶπε ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς δὲν γνωρίζει, μιλώντας πρὸ ἀνθρώπινα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ὡς ἄνθρωπο, διατηρώντας ὅμως πάλι τὴ γνώση ὅλων ὡς Θεός. Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε οὔτε ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα τὴν ἀγνοεῖ. Γιατί, ἀφοῦ τὸ Πνεῦμα τὰ ἐρευνᾷ ὅλα, ἀκόμα καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ⁴⁷, ὅπως ἔχει γραφεῖ, τότε εἶναι φανερό ὅτι γνωρίζει ὅλα ὅσα ἔχει μέσα του ὁ Θεός, καὶ ἀφοῦ τὸ Πνεῦμα, ποῦ γνωρίζει τὰ πάντα καὶ μπορεῖ νὰ τὰ ἐρευνᾷ ὅλα, παίρνει τὴ γνώση του ἀπὸ τὸν Υἱὸ (γιατὶ λέγει, «Ἐκεῖνο θὰ λάβει ἀπὸ μένα»⁴⁸),

47. Α' Κορ. 2, 10.

48. Ἰω. 16, 14.

ἐμοῦ λήψεται», πῶς ὁ Λόγος ἀγνοεῖ, ὁ τοῦ πάντα εἰδότος Πνεύματος χορηγός;

ΑΛΛΟ.

Εἰ πάντα δι' Υἱοῦ ὁ Πατὴρ ἐργάζεται, καθά φησιν ἡ Γραφή 5 («χωρὶς γὰρ αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν»), ἐν δὲ τῶν πάντων ἐστὶ καὶ τὸ ὀρισθῆναι τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν ὁ κόσμος ἔξει τὸ τέλος, ὠρισταὶ δηλονότι καὶ τετύπωται καὶ τοῦτο δι' Υἱοῦ, τὸ δὲ ὀρισθὲν δι' αὐτοῦ, πῶς ἀγνοεῖν δύναται; Οὐκοῦν οἶδεν ὡς Θεός, κἂν ἀγνοεῖν λέγη, καθὸ γέγονε σὰρξ καὶ τὰ ἀνθρώπῳ πρόποντα 10 φρονῆ.

ΑΛΛΟ.

Εἰ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ ἐστὶ, καθά φησιν αὐτός, ἔχει δὲ ὁ Πατὴρ τὴν γνῶσιν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας ἐκείνης, ἔχει δηλονότι ταύτην καὶ ὁ Υἱός. Οὕτω γὰρ ἀληθεύσει λέγων· «Πάντα 15 ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμά ἐστιν».

ΑΛΛΟ.

Εἰ ἀληθεύει λέγων, «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί», οἶδε δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὴν ὥραν ὁ Πατήρ, οἶδε δηλονότι καὶ ὁ Υἱός, ἐν Πατρὶ τε ὄν καὶ πάντα γινώσκων τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ 20 ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν εἰδότα Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

Εἰκὼν ἀπαράλλακτος τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός λέγεται καὶ ἔστιν. Εἰ δὲ οἶδεν ὁ Πατήρ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν, ἀγνοεῖ δὲ ὁ Υἱός, πῶς τὸ ἀγνοῦν εἰδότος φορέσει τὸν χαρακτῆρα; Ἄλλ' ἔστιν εἰκὼν τοῦ 25 Πατρὸς, κἂν οἱ Χριστομάχοι μὴ βούλωνται. Ἔοικεν ἄρα καὶ κατὰ τοῦτο τῷ Πατρὶ, καὶ ὡσπερ οἶδεν ἐκεῖνος, οὕτω καὶ αὐτός.

ΑΛΛΟ.

Ὁ μὴ εἰδέναι λέγων τὸν Υἱόν, καθὸ Λόγος ἐστὶ τὴν ἡμέραν

49. Ἰω. 16, 15.

50. Ἰω. 14, 11.

πῶς λοιπὸν τὴν ἀγνοεῖ ὁ Λόγος, αὐτὸς ποὺ χορηγεῖ τὴ γνώση στὸ Πνεῦμα ποὺ τὰ γνωρίζει ὅλα;

ΑΛΛΟ.

Ἐφόσον ὁ Πατέρας κάνει τὰ πάντα μέσω τοῦ Υἱοῦ, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, γιατί χωρὶς αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε, καὶ ἓνα ἀπὸ ὅλα εἶναι καὶ τὸ ὅτι ὀρίσθηκε ἡ ἡμέρα καὶ ἡ ὥρα κατὰ τὴν ὁποία θὰ λάβει ὁ κόσμος τέλος, εἶναι φανερὸ ὅτι καὶ αὐτὸ εἶχε ὀρισθεῖ καὶ εἶχε διατυπωθεῖ μέσω τοῦ Υἱοῦ. Πῶς λοιπὸν μπορεῖ νὰ ἀγνοεῖ αὐτὸ ποὺ ὀρίσθηκε ἀπὸ αὐτὸν; Ἐπομένως τὴ γνωρίζει ὡς Θεός, ἔστω καὶ ἂν λέγει ὅτι τὴν ἀγνοεῖ, ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ σκέφτεται ὡς ἄνθρωπος.

ΑΛΛΟ.

Ἐφόσον ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας εἶναι τοῦ Υἱοῦ, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, καὶ ὁ Πατέρας γνωρίζει τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα ἐκείνη, τὴ γνώση αὐτὴ εἶναι φανερὸ ὅτι τὴν ἔχει καὶ ὁ Υἱός. Γιατὶ ἔτσι μόνον ἀληθεύει ὅταν λέγε, «Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, εἶναι δικά μου»⁴⁹.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ἀληθεύει αὐτὸ ποὺ λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα σὲ μένα»⁵⁰, καὶ ὁ Πατέρας γνωρίζει τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα ἐκείνη, τότε τὴ γνωρίζει καὶ ὁ Υἱός, ἀφοῦ βρῖσκεται μέσα στὸν Πατέρα καὶ γνωρίζει ὅλα ὅσα ὑπάρχουν μέσα σ' αὐτόν, καὶ ἀφοῦ ἔχει μέσα του τὸν Πατέρα ποὺ τὴ γνωρίζει.

ΑΛΛΟ.

Ὁ Υἱός λέγεται καὶ εἶναι ἀπαράλλακτη εἰκόνα τοῦ Πατέρα⁵¹. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Πατέρας γνωρίζει τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα, ἐνῶ ὁ Υἱός τὴν ἀγνοεῖ, πῶς αὐτὸ ποὺ ἀγνοεῖ κάτι φέρει τὴν εἰκόνα ἐκείνου ποὺ τὸ γνωρίζει; Ὅμως εἶναι εἰκόνα τοῦ Πατέρα, ἔστω καὶ ἂν οἱ Χριστομάχοι δὲν τὸ θέλουν. Γιατὶ μοιάζει καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ μὲ τὸν Πατέρα, καὶ ὅπως γνωρίζει ἐκεῖνος, ἔτσι γνωρίζει καὶ αὐτός.

ΑΛΛΟ.

Αὐτὸς ποὺ λέγει ὅτι ὁ Υἱός δὲν γνωρίζει τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα

51. Κολ. 1, 15.

καὶ τὴν ὥραν ἐκείνην, οὐκ ἔξω τῶν ἀπὸ τῆς βλασφημίας ἐγκλημάτων εὐρεθήσεται. Εἰ γὰρ οἶδε τὸν Πατέρα, καθά φησιν αὐτός, τί κωλύει καὶ τὸ τέλος εἰδέναι τῆς κτίσεως; Εἰ μὲν οὖν μείζον ἐροῦσι του γινώσκειν τὸν Πατέρα τὸ εἰδέναι τὸ τῆς κτίσεως τέλος, ἀποί-
5 σονται τῆς βλασφημίας τὴν κόλασιν. Εἰ δὲ πάσης γνώσεως ὑπεραναδέθηκε τὸ γινώσκειν τὸν Πατέρα, πῶς ὁ τὸ μείζον εἰδὼς ἀγνοήσει τὸ ἔλαττον;

ΑΛΛΟ.

Διηγηματικῶς.

10 Οὐκ ἀγνοῶν ὁ Λόγος, ἧ Λόγος ἐστὶ καὶ σοφία τοῦ Πατρὸς, τὸ οὐκ οἶδα, φησὶν, ἀλλὰ δεικνύων ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸ ἀνθρώπινον, ᾧ μάλιστα πρόπει τὸ ἀγνοεῖν· ἴδιον γὰρ ἀνθρωπότητος τοῦτό γε. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν ἡμῶν περιεβάλετο σάρκα, διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἡμῶν ἀγνοίαν ἔχειν ἐσχηματίζετο. Ὅτι γὰρ τῇ ἀνθρωπότητι καὶ
15 οὐ τῇ οἰκείᾳ φύσει τὸ ἀγνοεῖν περιτίθησιν, ἐντεῦθεν ἔξεστι μαθεῖν. Παραγαγὼν γὰρ εἰς μέσον τὴν ἱστορίαν τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νῶε γεγονότων ἀνθρώπων καὶ εἰρηκῶς, «Ἦσθιον, ἔπινον, ἐγάμον, ἐγαμίζοντο, ἕως ἤλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἤρην ἅπαντας», ἐπήγαγεν εὐθύς «Γρηγορεῖτε οὖν καὶ ὑμεῖς, ὅτι οὐκ οἶδατε
20 ποία ὥρα ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται»· καὶ πάλιν· «Ἦ οὐ δοκεῖτε ὥρα, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται». Ἐχρῆν δέ, εἴπερ αὐτὸς ἦν ὁ ἀγνοῶν, καθὸ Λόγος ἐστίν, ἐκεῖνο μᾶλλον εἰπεῖν· Οὐκ οἶδα ποία ἡμέρα ἔρχομαι, καὶ ἧ οὐ δοκῶ ὥρα πεμφθήσομαι. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἀκρωμένοις τὸ μὴ εἰδέναι τὸν καιρὸν ἢ τὴν ἡμέραν τῆς παρουσίας
25 αὐτοῦ περιτέθεικε, δηλὸς ἐστὶν αὐτὸς μὲν εἰδὼς ὡς Λόγος, ἀγνοεῖν δὲ λέγων, καθὸ τῶν ἀγνοεῖν πεφυκότων, δηλονότι ἀνθρώπων, τὴν ὁμοίωσιν ἐνεδύσατο.

ΑΛΛΟ.

Εἰ ἐκ τῆς εἰκόνης τῆς κατὰ τὸν Νῶε σημαίνειν βούλεται τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας τὸν καιρὸν, ὅτε κρίνων ἐλεύσεται τὴν

ἐκείνη, ἐπειδὴ εἶναι Λόγος, δὲν θὰ εὐρεθεῖ ἔξω ἀπὸ τῆς κατηγορίας τῆς βλασφημίας. Γιατί, ἐφόσον γνωρίζει τὸν Πατέρα, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, τί τὸν ἐμποδίζει νὰ γνωρίζει καὶ τὸ τέλος τῆς κτίσεως; Ἐὰν λοιπὸν ποῦν ὅτι τὸ νὰ γνωρίζει τὸ τέλος τοῦ κόσμου εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸ νὰ γνωρίζει τὸν Πατέρα, τότε θὰ ὑποστοῦν τὴν τιμωρία τῆς βλασφημίας. Ἐὰν ὅμως τὸ νὰ γνωρίζει τὸν Πατέρα εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε γνώση, πῶς αὐτὸς ποῦ γνωρίζει τὸ ἀνώτερο ἀγνοεῖ τὸ κατώτερο;

ΑΛΛΟ

Μὲ τρόπο διηγηματικό.

Ὁ Λόγος, χωρὶς νὰ ἀγνοεῖ, ἀφοῦ εἶναι Λόγος καὶ Σοφία τοῦ Πατέρα⁵², εἶπε τό, «δὲν γνωρίζω», γιὰ νὰ δεῖξει τὴν ἀνθρώπινη φύση του, στὴν ὁποία ταιριάζει ἡ ἄγνοια· γιὰτι αὐτὸ εἶναι γνώρισμα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Ἐπειδὴ δηλαδὴ φόρεσε τὴ δική μας σάρκα, γι' αὐτὸ προσποιούνταν ὅτι εἶχε ἄγνοια. Ὅτι ὅμως ἡ ἄγνοιά του ἀναφέρεται στὴν ἀνθρώπινη καὶ ὄχι στὴ δική του φύση, μποροῦμε νὰ τὸ μάθουμε ἀπὸ τὰ ἔξῃς. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἀνέφερε ἐκεῖνα ποῦ ἔγιναν στοὺς ἀνθρώπους κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νῶε καὶ εἶπε, «Ἐτρωγαν, ἔπιναν, παντρεύονταν καὶ νυμφεύονταν μέχρι ποῦ ἦρθε ὁ κατακλυσμός καὶ τοὺς ἀφάνισε ὅλους», ἀμέσως πρόσθεσε· «Νὰ εἴστε λοιπὸν ἐπάγρυπνοι καὶ σεῖς, γιὰτι δὲν ξέρετε ποιά ὥρα θὰ ἔρθει ὁ Κύριός σας». Καὶ πάλι· «Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἔρθει σὲ ὥρα ποῦ δὲν τὸν περιμένετε»⁵³. Ἐνῶ ἔπρεπε, ἂν αὐτὸς ἦταν ἐκεῖνος ποῦ ἀγνοοῦσε, ἐπειδὴ εἶναι Λόγος, νὰ πεῖ τὸ ἔξῃς· Δὲν γνωρίζω ποιά μέρα ἔρχομαι, καὶ θὰ σταλῶ κάποια ὥρα ποῦ δὲν θὰ τὸ περιμένω. Ἐπειδὴ ὅμως ἀνέφερε στοὺς ἀκροατὲς του ὅτι δὲν γνωρίζει τὸν χρόνο καὶ τὴν ἡμέρα τῆς παρουσίας του, εἶναι φανερό, ὅτι αὐτὸς βέβαια ὡς Λόγος τὴν γνωρίζει, εἶπε ὅμως ὅτι τὴν ἀγνοεῖ, ἐπειδὴ εἶχε φορέσει τὴν ὁμοιότητα ἐκείνων ποῦ ἀπὸ τὴ φύση τους ἀγνοοῦν, δηλαδὴ τῶν ἀνθρώπων.

ΑΛΛΟ.

Ἐφόσον μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Νῶε θέλει νὰ δηλώσει τὸ χρόνο τῆς δευτέρας παρουσίας του, κατὰ τὸν ὁποῖο θὰ ἔρθει νὰ κρίνει τὴν

52. Α' Κορ. 1, 21.

53. Ματθ. 24, 38, 42, 44.

οἰκουμένην, φαίνεται δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ τὴν ἡμέραν οὐκ ἀγνοή-
 σας (οὕτω γὰρ ἔφησε τῷ Νῶε· «Εἴσελθε σὺ καὶ οἱ υἱοί σου εἰς τὴν
 κιβωτόν· ἔτι γὰρ ἡμερῶν ἑπτὰ, ἐγὼ ἐπάγω ὑετὸν ἐπὶ τὴν γῆν»),
 οἶδεν ἄρα τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας τὴν τε ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν, ἵνα
 5 σώζηται τῶν πραγμάτων ἡ ὁμοιότης, καὶ ἡ ἐν ἐκείνοις εἰκῶν ταύ-
 την σημαίη.

ΑΛΛΟ.

Ἔτι εἰς τὸ αὐτό· «Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας ἐκείνης,
 οὐδεὶς οἶδεν, οὔτε οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ ὁ Υἱός,
 10 εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Πατήρ».

Ὅταν ἡ θεία λέγη Γραφή περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ,
 ὅτι καὶ ἐπεΐνησε καὶ ἐδίψησε καὶ ἐκοπίασεν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας καὶ
 ἐκάθευδεν εἰσελθὼν εἰς τὸ σκάφος, τί ἄρα ποιήσουσιν οἱ Χριστο-
 μάχοι; Τολμήσουσιν ἄρα λέγειν καὶ ταῦτα ὑπομεῖναι τὸν τοῦ Θεοῦ
 15 Λόγον, ἢ ταῦτα μὲν ὡς τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια προσάψουσι τῇ
 σαρκί, ἔξω δὲ αὐτῶν ὁμολογήσουσιν εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, ἢ
 Λόγος ἐστίν; Ὡσπερ οὖν συγκεχώρηκεν ἑαυτὸν ὡς ἄνθρωπον γε-
 νόμενον μετὰ ἀνθρώπων καὶ πεινῆν καὶ διψῆν, καὶ τὰ ἄλλα
 πάσχειν, ἅπερ εἴρηται περὶ αὐτοῦ, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ἀκόλου-
 20 θον μὴ σκανδαλίζεσθαι, κἂν ὡς ἄνθρωπος λέγη μετ' ἀνθρώπων
 ἀγνοεῖν, ὅτι τὴν αὐτὴν ἡμῖν ἐφόρεσε σάρκα. Οἶδε μὲν γὰρ ὡς
 σοφία καὶ Λόγος ὢν ἐν Πατρὶ, μὴ εἰδέναι δὲ φησι δι' ἡμᾶς καὶ μεθ'
 ἡμῶν ὡς ἄνθρωπος.

ΑΛΛΟ.

25 Δι' οὗ δείκνυται σαφῶς ὁ Σωτὴρ εἰδὼς μὲν τινα,
 οἰκονομίας δὲ χάριν ἀγνοεῖν αὐτὰ
 σχηματιζόμενος.

Λέγει πού πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ὁ Σωτὴρ· «Λάζαρος ὁ
 φίλος ἡμῶν κεκοίμηται», καίτοι μηδενὸς ἀπαγγείλαντος αὐτῷ
 30 περὶ τούτου, ἀλλ' ὡς Θεὸς τὰ πάντα γινώσκων. Εἶτα μακροῦν ἐλά-

οίκουμένη, καὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἀγνοοῦσε τὴν ἡμέρα τοῦ κατακλυ-
 σμοῦ (γι' αὐτό καὶ εἶπε στὸν Νῶε· «Μπὲς ἐσὺ καὶ τὰ παιδιὰ σου στὴν
 κιβωτό· γιατί μετὰ ἀπὸ ἑπτὰ ἀκόμα ἡμέρες θὰ ρίξω στὴ γῆ βρο-
 χή»^{53α}). ἄρα γνωρίζει τὴν ὥρα καὶ τὴν ἡμέρα τῆς παρουσίας του, γιὰ
 νὰ τηρεῖται ἡ ὁμοιότητα τῶν γεγονότων καὶ ἡ εἰκόνα ἐκείνων νὰ
 σημαίνει τὴν παρουσία του.

ΑΛΛΟ.

Συνέχεια γιὰ τὸ ἴδιο χωρίο· «Γιὰ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα
 ἐκείνη κανένας δὲν γνωρίζει, οὔτε οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν,
 οὔτε ὁ Υἱός, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας».

“Ὅταν ἡ ἀγία Γραφή λέγει γιὰ τὸν Σωτήρα μας Χριστό, ὅτι καὶ
 πείνασε καὶ δίψασε καὶ κοπίασε ἀπὸ τὴν ὁδοιπορία, καὶ κοιμήθηκε
 μπαίνοντας στὸ σκάφος, τί θὰ κάνουν ἄραγε οἱ Χριστομάχοι; Θὰ
 τολμήσουν ἄραγε νὰ ποῦν ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ὑπέμεινε ὁ Λόγος τοῦ
 Θεοῦ, ἢ αὐτὰ ὡς ἰδιαίτερα γνωρίσματα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως θὰ
 τὰ ἀποδώσουν στὸ σῶμα, καὶ θὰ ὁμολογήσουν ὅτι ὁ Λόγος τοῦ
 Θεοῦ εἶναι ἔξω ἀπὸ αὐτὰ, ἐφόσον εἶναι Λόγος; “Ὅπως λοιπὸν ἐπέ-
 τρεψε στὸν ἑαυτό του, ὡς ἄνθρωπος πού ἔγινε, καὶ νὰ πεινᾷ καὶ νὰ
 διψᾷ καὶ νὰ παθαίνει ὅλα τὰ ἄλλα πού εἰπώθηκαν γι' αὐτόν, κατὰ
 τὸν ἴδιο τρόπο εἶναι ἐπόμενο νὰ μὴ σκανδαλιζόμαστε, ὅταν ὡς ἄν-
 θρωπος λέγει μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἀγνοεῖ, γιατί φόρεσε τὸ
 ἴδιο μὲ μᾶς σῶμα. Γιατί ὡς σοφία καὶ Λόγος, πού βρῖσκεται μέσα
 στὸν Πατέρα γνωρίζει, ἀλλὰ λέγει ὅτι δὲν γνωρίζει ἐξαιτίας μας καὶ
 μαζὶ μὲ μᾶς ὡς ἄνθρωπος.

ΑΛΛΟ.

Μὲ τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύεται καθαρὰ ὅτι ὁ Σωτήρας γνωρίζει
 βέβαια κάποια πράγματα, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν
 κάνει πῶς τὰ ἀγνοεῖ.

Λέγει κάπου ὁ Σωτήρας στοὺς μαθητές του· «Ὁ φίλος μας Λά-
 ζαρος κοιμήθηκε»⁵⁴, ἂν καὶ βέβαι κανένας δὲν τοῦ τὸ ἀνήγγειλε αὐ-
 τό, ἀλλὰ ὡς Θεὸς πού γνωρίζει τὰ πάντα. Ἐπειτα, ἀφοῦ διήνυσε

54. Ἰω. 11, 11.

σας ὁδὸν ἅμα τοῖς μαθηταῖς, ἔρχεται πρὸς τὰς τοῦ μνημονευθέντος ἀδελφάς, καὶ ἠρώτα· «Ποῦ τεθείκατε αὐτόν;». Ὁ εἰδὼς ὅτι κεκοίμηται, πῶς οὐκ οἶδε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα; Ἄλλ' οἶδεν. Ἀπίθανον γὰρ τὸ ἐκεῖνο μὲν εἰδέναί, τοῦτο δὲ ἀγνοεῖν.
5 Ὡσπερ οὖν οἰκονομίας τινὸς ἔνεκεν τὸ μὴ εἰδέναί ποῦ κεῖται Λάζαρος ἔφασκεν, οὕτω καὶ περὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας, κἂν λέγη μὴ εἰδέναί, χρήσιμόν τι καὶ ἀγαθὸν οἰκονομῶν, τοῦτο ποιεῖ· οἶδε γὰρ ὡς Θεός.

ΑΛΛΟ.

10

Τὴν αὐτὴν ἔχον διάνοιαν.

Περὶ τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου γεγονὼς ὁ Σωτῆρ, ἠρώτα τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;». Ἀποκριναμένου δὲ Πέτρου καὶ εἰρηκότος, «Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», ἐπήγαγεν εὐθύς,
15 ὅτι «Μακάριος εἶ, Σίμων Βᾶρ Ἰωνᾶ, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπεκάλυψέ σοι ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». «Οὐδεὶς γὰρ οἶδε τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ», κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνήν. Εἰ δὲ δι' Υἱοῦ πάντα Πατὴρ ἐργάζεται, ἐν δὲ τῶν ἔργων καὶ ἡ ἀποκάλυψις, αὐτὸς ὁ Λόγος ἀποκαλύψας τῷ Πέτρῳ φαίνεται τὰ παρὰ τοῦ Πατρὸς, πῶς οὖν ὁ
20 ἀποκαλύψας ὡς ἀγνοῶν ἐρωτᾷ, «τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι;»· Οὐκοῦν οἰκονομεῖ τι πολλάκις τῆς ἀγνοίας τὸ σχῆμα. Εἰδὼς γὰρ ὅπερ ἔμελλον ἐρεῖν οἱ μαθηταί, προσάγει τὴν πεῦσιν, ἵν', ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν ἀπόκρισιν, βεβαιώσῃ τὴν πίστιν.

ΑΛΛΟ.

25

Διηγηματικῶς.

Οὐκ ἀγνοεῖ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας ὁ Υἱός, ἢ Λόγος ἐστὶ καὶ σοφία, ἀλλ' ἵνα μὴ λύπην ἐντέκη τοῖς μαθηταῖς, ὡς οὐ θελήσας ἀποκρίνεσθαι τῇ παρ' αὐτῶν προσε-

55. Ἰω. 11, 34.

56. Ματθ. 16, 13.

πολὺν δρόμο μὲ τοὺς μαθητές, πηγαίνει στὶς ἀδελφές αὐτοῦ πού προανέφερε καὶ ρωτᾷ· «Ποῦ τὸν βάλατε;»⁵⁵. Αὐτὸς πού γνώριζε ὅτι εἶχε κοιμηθεῖ, πῶς δὲν γνώριζε τὸν τόπο ὅπου ἦταν θαμμένο τὸ σῶμα του; Ἀλλὰ τὸ γνώριζε· γιατί εἶναι ἀπίθανο ἐκεῖνο νὰ τὸ ξέρει καὶ αὐτὸ νὰ τὸ ἀγνοεῖ. Ὅπως λοιπὸν γιὰ κάποιο λόγο οικονομίας ἔλεγε ὅτι δὲν γνώριζε πού βρίσκεται ὁ Λάζαρος, ἔτσι καὶ γιὰ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα, ἔστω καὶ ἂν λέγει ὅτι δὲν τὴν γνωρίζει, τὸ κάνει αὐτὸ ἀποβλέποντας σὲ κάτι χρήσιμο καὶ ἀγαθό. Γιατὶ ὡς Θεὸς γνώριζε.

ΑΛΛΟ.

Ποῦ ἔχει τὸ ἴδιο τὸ νόημα.

Ὅταν ὁ Σωτὴρας πῆγε στὰ μέρη τῆς Καισάρειας τοῦ Φιλίππου ρώτησε τοὺς μαθητές του· «Ποιὸς λένε οἱ ἄνθρωποι, ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;»⁵⁶, καὶ ὅταν ὁ Πέτρος ἀποκρίθηκε καὶ εἶπε, «Σὺ εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ», πρόσθεσε ἀμέσως· «Εἶσαι μακάριος, Σίμωνα, υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, γιατί αὐτὸ πού εἶπες σοῦ τὸ φανέρωσε ὁ Πατέρας πού εἶναι στοὺς οὐρανοὺς»⁵⁷. Γιατὶ κανένας δὲν γνωρίζει τὸν Υἱό, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ Σωτῆρα. Καὶ ἔφόσον ὁ Πατέρας κάνει τὰ πάντα μέσω τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ ἀποκάλυψη, καὶ παρουσιάζεται ὁ ἴδιος ὁ Λόγος νὰ ἀποκαλύπτει στὸν Πέτρο αὐτὰ πού τοῦ φανέρωσε ὁ Πατέρας, πῶς λοιπὸν, αὐτὸς πού ἔκανε τὴν ἀποκάλυψη, ρωτᾷ σὰν νὰ ἀγνοεῖ, «τί λένε γι' αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι»; Ἐπομένως ἡ προσποίηση τῆς ἀγνοίας πολλές φορές ἀποβλέπει σὲ κάτι βαθύτερο. Γνωρίζοντας δηλαδὴ αὐτὸ πού ἐπρόκειτο νὰ ποῦν οἱ μαθητές, ὑποβάλλει τὴν ἐρώτηση, ὥστε, παίρνοντας τὴν ἀπάντησή τους, νὰ βεβαιώσει ἐκεῖνο πού πίστευαν.

ΑΛΛΟ

Μὲ τρόπο διηγηματικό.

Δὲν ἀγνοεῖ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα τῆς παρουσίας του ὁ Υἱός, ἀφοῦ εἶναι πραγματικὰ Λόγος καὶ σοφία, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ προκαλέσει λύπη στοὺς μαθητές του, ἐπειδὴ δὲν θέλησε νὰ ἀπαντήσῃ στὴν

57. Ματθ. 16, 16-17.

νεχθείση πεύσει, τό, «οὐκ οἶδα», φησὶν ὡς ἄνθρωπος, ἐξουσίαν ἔχων καὶ τοῦ, εἰπεῖν διὰ, τὸ γενέσθαι σάρξ, καθὸ γέγραπται, καὶ τὰς τῆς σαρκὸς ἀσθενείας ἰδιοποιήσασθαι. Ὅτι γὰρ ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας τὸ μὴ εἰδέναι φησὶν, ἐντεῦθεν εἰσόμεθα. Μετὰ γὰρ τὸ ἐκ
 5 νεκρῶν ἀναστῆναι, μέλλων τε ἤδη λοιπὸν ἀναβαίνειν εἰς οὐρα-
 νούς, ἐρωτησάντων αὐτὸν τῶν μαθητῶν, πότε τὸ τέλος ἔσται, καὶ
 πότε πάλιν παραγενήσεται, δορυμνότερον ἀπεκρίνατο λέγων· «Οὐχ
 ὑμῶν ἐστὶ γινῶναι χρόνους ἢ καιρούς, οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ
 ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ». Ἄλλ' εἶπερ ἠγνόει, σαφῶς αὐτὸν ἐχρῆν λέγειν,
 10 Εἶπον ὑμῖν, οὐκ οἶδα. Νυνὶ δὲ ὡς οὐκ εὐλόγως ἐρωτῶντας ἐλέγχει,
 καὶ ὡς μεῖζονα ἢ καθ' ἑαυτοὺς ἐξετάζοντας ἀποτρέπει. Δῆλον οὖν
 ἔστιν ὅτι καὶ τότε, καίτοι πάντα εἰδῶς ὡς Θεός, διὰ τὸ εἶναι τὴν
 γινῶσιν ὑπὲρ τοὺς μαθητάς, ἀνθρωπίνως ἔφασκε μὴ εἰδέναι τὴν
 ἡμέραν μηδὲ τὴν ὥραν ἐκείνην.

15

ΑΛΛΟ.

Ὅταν εὐρίσκηται ὁ Θεὸς ἐν μὲν τῷ παραδείσῳ λέγων πρὸς
 τὸν Ἀδάμ, «Ποῦ εἶ;», πρὸς δὲ τὸν Κάϊν, «Ποῦ Ἰαβὴλ ὁ ἀδελφός
 σου;», τί ἄρα καὶ περὶ τούτου φατέ; Ἄν μὲν γὰρ ἀγνοῦντα ποιεῖ-
 σθαι τὴν ἐρώτησιν λέγητε, φανερῶς δυσφημοῦντες εὐρίσκεσθε. Εἰ
 20 δὲ τρόπον οἰκονομίας εἰσάγεσθαι τινα διὰ τοῦτο δώσητε, μὴ ξενί-
 ζεσθε, καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, δι' οὗ καὶ τότε τὴν ἐρώτησιν πρὸς τε
 Ἀδάμ καὶ τὸν Κάϊν ἐποιεῖτο Θεός, οἰκονομῶν τι χρήσιμον μὴ
 εἰδέναι λέγει τὴν ἡμέραν ὡς ἄνθρωπος, καίτοι πάντα εἰδῶς ὡς
 σοφία τοῦ Πατρὸς

25

ΑΛΛΟ.

**Δι' οὗ δείκνυται σαφῶς οἰκονομικῶς ἔσθ' ὅτε τὴν
 ἄγνοιαν σχηματιζόμενος ὁ Σωτὴρ.**

Ὅτε κατὰ τὴν ἔρημον ὁ Σωτὴρ ἀποτρέφειν ἐβούλετο τοὺς

58. Πράξ. 1, 7.

59. Γέν. 3, 9.

60. Γέν. 4, 9.

ἐρώτηση πού εἶχαν προβάλει, λέγει ὡς ἄνθρωπος «δὲν γνωρίζω», ἔχοντας δικαίωμα νὰ πεῖ, ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος, ὅπως ἔχει γραφεῖ, καὶ ἀπέκτησε τὶς ἀδυναμίες τῆς σάρκας πού φόρεσε. Ὅτι βέβαια γι' αὐτὸ τὸν λόγο λέγει ὅτι δὲν τὴν γνωρίζει, θὰ τὸ γνωρίσουμε ἀπὸ τὸ ἔξις. Μετὰ τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ ἀνεβῆ στους οὐρανοὺς, ὅταν τὸν ρώτησαν οἱ μαθητὲς του, πότε θὰ ἔρθει τὸ τέλος, καὶ πότε θὰ ξαναέρθει πάλι, ἀπάντησε πιὸ αὐστηρὰ λέγοντας· «Δὲν εἶναι δική σας δουλειὰ νὰ ξέρετε τοὺς χρόνους ἢ τοὺς καιροὺς, τοὺς ὁποίους ὁ Πατέρας κρατᾷ στὴν ἀποκλειστικὴ ἐξουσία του»⁵⁸. Ὅμως, ἐὰν πραγματικὰ τὸ ἀγνοοῦσε, ἔπρεπε νὰ πεῖ καθαρά· Σᾶς εἶπα· δὲν γνωρίζω. Ἐνῶ τώρα, ἐπειδὴ ἡ ἐρώτησή τους δὲν εἶναι δικαιολογημένη, τοὺς ἐλέγχει, καί, ἐπειδὴ ρωτοῦν νὰ μάθουν κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς τους, τοὺς ἀποτρέπει ἀπὸ τὴ γνώση αὐτοῦ. Εἶναι λοιπὸν φανερὸ ὅτι καὶ τότε, ἂν καὶ τὰ γνώριζε ὅλα ὡς Θεός, ἐπειδὴ ἡ γνώση αὐτὴ ἦταν ἀνώτερη ἀπὸ τοὺς μαθητὲς, εἶπε, μιλώντας ἀνθρώπινα, ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν ἡμέρα οὔτε τὴν ὥρα ἐκείνη.

ΑΛΛΟ.

Ὅταν ὁ Θεὸς βρισκόταν στὸν παράδεισο εἶπε στὸν Ἄδὰμ· «Ποῦ εἶσαι;»⁵⁹, καὶ στὸν Κάϊν· «Ποῦ εἶναι ἀδελφός σου Ἰάβελ;»⁶⁰. Τί λέτε ἄραγε καὶ γι' αὐτό; Γιατί, ἂν λέτε, ὅτι ἔκανε τὴν ἐρώτηση ἐπειδὴ δὲν γνώριζε, θὰ βρεθεῖτε ὅτι βλασφημεῖτε φανερά. Ἐὰν ὅμως τὸ ἀποδώσετε στὸ ὅτι ἡ ἀγνοιά του αὐτὴ ἐξυπηρετοῦσε κάποιο σκοπιμότητα, μὴ παραξενεύεσθε, ὅταν καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ τότε ἔκανε ὁ Θεὸς τὴν ἐρώτηση στὸν Ἄδὰμ καὶ στὸν Κάϊν, ἀποβλέποντας σὲ κάτι χρήσιμο, λέγει ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν ἡμέρα ὡς ἄνθρωπος, ἂν καὶ βέβαια τὰ ἐγνώριζε ὅλα ὡς σοφία τοῦ Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

Μὲ τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύεται καθαρὰ ὅτι κατ' οἰκονομία
πολλὲς φορές προφασίζεται ὁ Σωτὴρας ἄγνοια.

Ὅταν στὴν ἔρημο ὁ Σωτὴρας ἤθελε νὰ διαθρέψει ἐκείνους πού

ἀκολουθήσαντας αὐτῷ, λέγει πρὸς Φίλιππον· «Πόσους ἄρτους ἔχετε;», καὶ ἔστι μὲν ὡς ἀγνοοῦντος ἢ ἐρώτησις. Διαμαρτύρεται δὲ παραχρῆμα λέγων ὁ εὐαγγελιστῆς «Τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων τὸν Φίλιππον· αὐτὸς γὰρ ἤδει τί ἔμελλε ποιεῖν». Εἰ τοίνυν ὅπερ ἔμελλε ποιεῖν ἐπιστάμενος, ὡς ἀγνοῶν ἐρωτᾷ, τί κωλύει καὶ νῦν χρησίμου τινὸς ἔνεκα συγχωρεῖν αὐτῷ, μὴ εἰδέναι λέγειν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν; Καὶ οὐ ψευδόμενος τοῦτό φησιν· εἰδὼς γὰρ ὡς Θεὸς Λόγος, δύναται ὡς ἄνθρωπος ἀγνοεῖν, ἵνα κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆ, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν

10 Ἔτι εἰς τό, «Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας ἐκείνης οὐδεὶς οἶδεν, οὔτε οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὔτε ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ μόνος».

Πρότασις ὡς ἐκ τῶν αἰρετικῶν.

Πάντα, φασίν, οἶδεν ὁ Πατὴρ, οὐ πάντα δὲ ὁ Υἱός, κατὰ τὴν 15 αὐτοῦ φωνήν· ταύτη γὰρ μάλιστα πρὸς ἀπόδειξιν χρῆσθαι καλόν. Εἰ τοίνυν οἶδε μὲν ὁ Πατὴρ τὴν ὥραν ἐκείνην, ἀγνοεῖ δὲ ὁ Υἱός, πῶς τῆς αὐτῆς ἔσται φύσεως τῷ πάντα εἰδότι ὁ μὴ τοιοῦτος;

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Εἰ μὴ πάντα οἶδεν ὁ Υἱός, καθ' ὑμᾶς, ὧ Χριστομάχοι, ψεύδε- 20 σθαι λέγειν ἀνάγκη τὰς θείας Γραφάς, καὶ τῶν ἁγίων καταθρασύνεσθαι λεγόντων περὶ αὐτοῦ, «Ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν». Καὶ γὰρ ἐν τοῖς «πᾶσιν» ἐστὶ καὶ ἡ τῆς συντελείας ἡμέρα· οὐδὲν γὰρ ἔξω κείσθαι τὸ «πάντα» συγχωρεῖ. Εἰ δὲ ταύτην ἀγνοεῖ ὁ Υἱός, πῶς οἶδε τὰ πάντα; Ἀλλὰ δεῖ πάντως τὰς τῶν ἁγίων 25 ἀληθεῖς εἶναι φωνάς· Καὶ οἶδε τὰ πάντα ὁ Υἱός· Εἰ δ' ἐν τοῖς πᾶσιν

61. Μάρκ. 6, 38.

62. Ἰω. 6, 5-6.

63. Ἐβρ. 2, 17.

τὸν εἶχαν ἀκολουθήσει, ρώτησε τὸν Φίλιππο· «πόσα ψωμιά ἔχετε;»⁶¹. Καὶ ἡ ἐρώτηση βέβαια ἔγινε σὰν νὰ ἀγνοοῦσε. Ἄλλὰ ὁ εὐαγγελιστῆς διαβεβαίωσε ἀμέσως λέγοντας· «Αὐτὸ τὸ εἶπε γιὰ νὰ δοκιμάσει τί θὰ κάνει ὁ Φίλιππος· γιατί ὁ ἴδιος γνώριζε τί ἐπρόκειτο νὰ κάνει»⁶². Ἐφόσον λοιπὸν, ἐνῶ γνώριζε αὐτὸ πού ἐπρόκειτο νὰ κάνει, ἐρωτᾷ σὰν νὰ τὸ ἀγνοοῦσε, τί τὸν ἐμποδίζει καὶ τώρα, ἀποβλέποντας σὲ κάτι χρήσιμο, νὰ ἐπιτρέψει στὸν ἑαυτὸ του νὰ πεῖ ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα; Καὶ τὸ λέγει αὐτὸ χωρὶς νὰ ψεύδεται· γιατί, ἐνῶ τὸ γνωρίζει ὡς Θεὸς Λόγος, μπορεῖ ὡς ἄνθρωπος νὰ τὸ ἀγνοεῖ, γιὰ νὰ εἶναι καθ' ὅλα ὁμοῖος μὲ τοὺς ἀδελφούς, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος⁶³.

Καὶ πάλι γιὰ τὸ ἴδιο χωρίο· «Γιὰ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα ἐκείνη κανένας δὲν γνωρίζει, οὔτε οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὔτε ὁ Υἱός, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας».

Ἔνσταση ἐκ μέρους τῶν αἰρετικῶν.

Ἔλα, λένε, τὰ γνωρίζει ὁ Πατέρας, ἀλλὰ ὄχι ὅλα καὶ ὁ Υἱός, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ ἰδίου· γιατί εἶναι καλὸ αὐτὰ προπαντὸς νὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ ἀπόδειξη. Ἐφόσον λοιπὸν ὁ Πατέρας γνωρίζει τὴν ὥρα ἐκείνη, καὶ ὁ Υἱός τὴν ἀγνοεῖ, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ αὐτὸν πού τὰ γνωρίζει ὅλα, ἐκεῖνος πού δὲν τὰ γνωρίζει;

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Ἐὰν δὲν τὰ γνωρίζει ὅλα ὁ Υἱός, ὅπως λέτε, Χριστομάχοι, τότε κατ' ἀνάγκη δέχεσθε ὅτι οἱ ἅγιες Γραφές ψεύδονται, καὶ ἀποθραύνετε ἐναντίον τῶν ἁγίων οἱ ὅποιοι λένε γι' αὐτὸν· «Αὐτὸς πού γνωρίζει τὰ πάντα πρὶν νὰ γίνουν»⁶⁴. Γιατί μέσα στὸ «ὅλα» εἶναι καὶ ἡ ἡμέρα τῆς συντέλειαι τοῦ κόσμου, γιατί τὸ «πάντα» δὲν ἐπιτρέπει τίποτε νὰ μένει ἀπ' ἔξω. Ἐὰν λοιπὸν τὴν ἡμέρα αὐτὴ τὴν ἀγνοεῖ ὁ Υἱός, πῶς τὰ γνωρίζει ὅλα; Ὅπωςδήποτε ὅμως τὰ λόγια τῶν ἁγίων εἶναι ἀληθινά, καὶ ὁ Υἱός τὰ γνωρίζει ὅλα. Ἐὰν ὅμως μέσα σὲ ὅλα κατ' ἀνάγκη πρέπει νὰ ὑπλογίζουμε καὶ τὸ τέλος τοῦ κόσμου, τότε

64. Δαν. (Σωσάννα) 42.

ἀνάγκη καὶ τὸ τέλος νοεῖν, μάταιον ἡμῶν ἀναπέφανται τὸ σόφισμα. Οἰκονομεῖ γάρ τοι Χριστός, μὴ εἰδέναί λέγων τὴν ὥραν ἐκείνην, καὶ οὐκ ἀληθῶς ἀγνοεῖ

ΑΛΛΟ.

5 Εἰ ἀληθεύει λέγων ὁ Παῦλος, ὅτι πάντα γυμνὰ καὶ τετραχληλισμένα ἐνώπιον αὐτοῦ ἐστὶ, περὶ δὲ τοῦ Υἱοῦ δηλονότι φησὶν, ἐν δὲ τῶν πάντων καὶ ἡ ὥρα ἐκείνη, πῶς ἀγνοεῖ ταύτην ὁ ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχων τὰ πάντα τετραχληλισμένα;

ΑΛΛΟ.

10 Εἰ μὴ δύσφημον εἶναι πιστεύετε τὸ λέγειν ἠγνοηκέναι τι τῶν ὄντων τὸν Υἱόν, ἐχέτω, καθ' ὑμᾶς, καὶ οὕτως. Ἄλλ' εἰδῶμεν εἰ μὴ σφάλλεσθε τὰ τοιαῦτα φρονοῦντες περὶ αὐτοῦ· ἐξ αὐτοῦ θεωρήσομεν τοῦ πράγματος, εἰ μὴ σαθροτάταις ἐννοίαις ἐπερείδεσθε, καλαμίνην ὥσπερ ἑαυτοῖς ὑποθέντες τὴν βακτηρίαν. Μό-
15 νην ἔφησε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀγνοεῖν ὁ Υἱός. Οὐκοῦν, εἰ μόνην ἐκείνην ἀγνοεῖ, οἶδε τὰς ἄλλας, ἐν δὲ ταύταις καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς κείσεται. Καὶ πῶς ὁ εἰδὼς τὴν πρὸ αὐτῆς, οὐκ οἶδεν ὅτι μεθ' ἣν οἶδεν εὐθύς ἡ ἀγνοουμένη καθ' ὑμᾶς εἰσβαίνει; Ὁμοιον γὰρ ὥσπερ εἴ τις λέγοι μὴ εἰδέναί τὸν δέκα ἀριθμόν, ποίαν ἔχει τὴν
20 θέσιν, τοὺς εἰδότας τὸν ἐννέα. Πρόδηλον γὰρ ὅτι μετὰ τὸν ἐννέα ὁ δέκα κείσεται πάντως. Εἰ τοίνυν οἶδε τὴν πρὸ αὐτῆς, πῶς οὐκ εἴσεται καὶ αὐτήν; Πῶς ὁ τοσαῦτα σημεῖα πρὸ τοῦ τέλους ἔσσεσθαι λέγων, οὐκ οἶδεν ὅτι μετὰ τὰ σημεῖα τὸ τέλος; Πανταχόθεν τοιγαροῦν ἀνόητοι δειχθῆσθε, τῆς ἀληθείας τολμῶντες κατα-
25 ψεύδεσθαι. Οἶδε γὰρ τὰ πάντα ὁ Υἱός, καὶ οἰκονομικῶς ἀγνοεῖν τι λέγη.

τὸ σόφισμά σας ἀποδεικνύεται μάταιο. Γιατὶ ὁ Χριστὸς, λέγοντας ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν ὥρα ἐκείνη, τὸ λέγει κατ' οἰκονομία, καὶ δὲν τὴν ἀγνοεῖ πραγματικά.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ἀληθεύει ὁ Παῦλος λέγοντας, ὅτι ὅλα εἶναι γυμνά καὶ φανερά μπροστά του⁶⁶, καὶ εἶναι φανερό ὅτι μιλάει γιὰ τὸν Υἱό, καὶ ἓνα ἀπὸ ὅλα εἶναι καὶ ἡ ὥρα ἐκείνη⁶⁶, πῶς αὐτὴν τὴν ἀγνοεῖ αὐτὸς ποὺ τὰ ἔχει ὅλα ὀλοφάνερα μπροστά στὰ μάτια του;

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν πιστεύετε ὅτι δὲν ἀποτελεῖ βλασφημία τὸ νὰ λέτε ὅτι ὁ Υἱὸς ἀγνοεῖ κάτι ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ἅς εἶναι, σύμφωνα μὲ σᾶς, ἔτσι. Ἀλλὰ ἅς δοῦμε ἂν δὲν σφάλτετε πιστεύοντας αὐτὰ γι' αὐτόν. Θὰ ἐξετάσουμε τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὴν ἀποψη ἂν δὲν στηρίζεσθε σὲ τελείως σαθρὲς ἔννοιες, βάζοντας κατὰ κάποιον τρόπο κάτω ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς καλαμένιο δεκανίκι. Ὁ Υἱὸς εἶπε ὅτι μόνο τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἀγνοεῖ· ἄρα λοιπὸν, ἐὰν ἀγνοεῖ μόνο ἐκείνην, τίς ἄλλες τίς γνωρίζει· μέσα ὅμως σ' αὐτὲς βρῖσκεται καὶ ἡ προηγούμενη ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Παρουσίας τοῦ Κυρίου. Τότε πῶς, αὐτὸς ποὺ γνωρίζει τὴν προηγούμενη, μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ποὺ γνωρίζει ἀμέσως ἔρχεται ἐκείνη τὴν ὁποία, σύμφωνα μὲ σᾶς, ἀγνοεῖ; Γιατὶ αὐτὸ μοι-άζει σὰν κάποιος νὰ λέγει, ὅτι δὲν γνωρίζουν ποιά θέση ἔχει ὁ ἀριθμὸς δέκα, αὐτοὶ ποὺ γνωρίζουν τοὺς ἑννιά. Γιατὶ εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ὁ ἀριθμὸς δέκα βρῖσκεται ὅπωςδήποτε μετὰ τὸν ἀριθμὸ ἑννιά. Ἐφόσον λοιπὸν γνωρίζει τὴν προηγούμενη ἀπὸ αὐτὴν ἡμέρα, πῶς δὲν γνωρίζει καὶ αὐτὴν; Πῶς αὐτὸς ποὺ λέγει ὅτι θὰ συμβοῦν τόσα παράδοξα γεγονότα πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος, δὲν γνωρίζει ὅτι μετὰ τὰ παράδοξα αὐτὰ γεγονότα θὰ ἔρθει τὸ τέλος; Ἀποδεικνύεσθε λοιπὸν ἀπὸ ὅλες τίς πλευρὲς ἀνόητοι, τολμώντας νὰ παρουσιάσετε ψευδόμενη τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ ὁ Υἱὸς τὰ γνωρίζει ὅλα, ἔστω καὶ ἂν κατ' οἰκονομία λέγει ὅτι ἀγνοεῖ κάτι.

66. Δηλαδή τὴν ἡμέρα τῆς Δευτέρας παρουσίας του.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ΄.

Εἰς τό, «ὁ Πατήρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν
τῇ χειρὶ αὐτοῦ». Καὶ εἰς τό, «πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ
Πατρὸς μου». Καὶ εἰς τό, «οὐ δύναμαι ἐγὼ ἀπ' ἑαυτοῦ
5 ποιεῖν οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἀκούω, κρίνω», καὶ ὅσα
τούτοις ὁμοιά ἐστι ρητά.
Ἐπίθεσις ἐκ τῶν αἵρετικῶν.

Καὶ πῶς ἂν δύναίτο, φασί, κατ' οὐσίαν ὁμοίος εἶναι τῷ Πατρὶ
ὁ Υἱός, ὁ λέγων εἰληφέναι πάντα παρὰ τοῦ Πατρὸς; Ἐχων γάρ,
10 οὐκ ἂν ἐδέξατο. Ἐπειδὴ δὲ φαίνεται λαβὼν, ὡς αὐτὸς φησι, δηλὸς
ἐστὶν οὐδὲν ἔχων ἐξ ἑαυτοῦ.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Ὅταν οὖν ἀκούσης λέγοντος τοῦ Υἱοῦ, «πάντα ὅσα ἔχει ὁ
Πατήρ, ἐμὰ ἐστι», καὶ τὰ ἐμὰ πάντα τοῦ Πατρὸς ἐστι, τί ἄρα ποιή-
15 σεις, αἵρετικέ; Εἰ γὰρ οὐδὲν ἔχει, καθ' ὑμᾶς, ὁ Υἱὸς ἐξ ἑαυτοῦ, ἔχει
τοῦτο καὶ ὁ Πατήρ, καὶ εἰ πάντα ἔχει φυσικῶς ὁ Πατήρ, ἔχει τοῦτο
καὶ ὁ Υἱός. Ἀνάγκη τοίνυν, ἢ τὸ μηδὲν ἔχετε δύνασθαι λέγοντας
τὸν Υἱόν, περιθεῖναι τοῦτο καὶ τῷ Πατρὶ, ἢ ἔχων φαίνεται τὰ τοῦ
Υἱοῦ, ἢ, εἰ τοῦτο φευκτέον, ἀνάγκη συνομολογεῖν κεκτηῖσθαι τὸν
20 Υἱὸν ὅσα καὶ ὁ Πατήρ. Τοῦ Πατρὸς γὰρ ἔφησεν εἶναι πάντα τὰ
ἑαυτοῦ, καὶ αὐτὸς ἔχειν πάντα τοῦ Πατρὸς.

ἌΛΛΟ.

Διηγηματικῶς.

Οὐ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὁ Υἱός, εἰληφέναι λέγεται παρὰ τοῦ Πα-
25 τρὸς (ἔχει γὰρ φυσικῶς, ἴδιος ὢν αὐτοῦ Λόγος καὶ ἀπαύγασμα,
πάντα τὰ αὐτοῦ, δίχα μόνου τοῦ εἶναι καὶ λέγεσθαι Πατήρ), λέγει
δὲ εἰληφέναι παρὰ τοῦ Πατρὸς, προαναιρῶν ὡς Θεὸς τὰς τῶν
αἵρετικῶν ὑπονοίας. Ἴνα γὰρ μὴ τις τὸν Υἱὸν θεωρῶν πάντα τὰ
τοῦ Πατρὸς ἔχοντα ἐκ τῆς πολλῆς λίαν ὁμοιότητος καὶ ἀπαραλ-

1. Ἰω. 3, 35.

2. Λουκᾶ 10, 22.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ'.

Στὸ χωρίο· «Ὁ Πατέρας ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν καὶ ἔδωκε τὰ πάντα στὸ χέρι του»¹. Καὶ στὸ· «Ὅλα μοῦ ἔχουν παραδοθεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα»². Καὶ στὸ· «Δὲν μπορῶ ἐγὼ ἀπὸ μόνος μου νὰ κάνω τίποτε, ἀλλὰ ὅπως ἀκούω, κρίνω»³, καὶ ὅσα ἄλλα χωρία εἶναι ὅμοια μὲ αὐτά.

¹ Ἐνσταση ἐκ μέρους τῶν αἰρετικῶν.

Καὶ πῶς θὰ μπορούσε, λένε, νὰ εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν Πατέρα ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι ὅλα τὰ ἔλαβε ἀπὸ τὸν Πατέρα; Γιατί, ἂν τὰ εἶχε, δὲν θὰ τὰ ἔπαιρνε. Ἐπειδὴ ὅμως φαίνεται ὅτι τὰ ἔλαβε, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, εἶναι φανερό ὅτι δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

² Ἀπάντηση σ' αὐτό

Ὅταν λοιπὸν ἀκούσεις, αἰρετικέ, νὰ λέγει ὁ Υἱός, «Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας εἶναι δικά μου»⁴, καὶ «ὅλα τὰ δικά μου εἶναι τοῦ Πατέρα», τί θὰ κάνεις ἄραγε; Γιατί, ἐὰν ὁ Υἱός δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, σύμφωνα μὲ σᾶς, τὸ ἔχει τότε αὐτὸ καὶ ὁ Πατέρας· ἐὰν ὅμως ὁ Πατέρας ἔχει τὰ πάντα κατὰ φύσιν, τὰ ἔχει αὐτὰ καὶ ὁ Υἱός. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη, ἢ, λέγοντας ὅτι δὲν μπορεῖ ὁ Υἱός νὰ ἔχει τίποτε, νὰ τὸ ἀποδώσετε αὐτὸ καὶ στὸν Πατέρα, γιὰ νὰ φαίνεται ὅτι ἔχει ὅσα ἔχει καὶ ὁ Υἱός· ἢ, ἐὰν αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἀποφεύγουμε, εἶναι ἀνάγκη νὰ συμφωνήσετε, ὅτι ὁ Υἱός ἔχει ὅσα ἔχει καὶ ὁ Πατέρας. Γιατί ὅλα τὰ δικά του, εἶπε, εἶναι τοῦ Πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔχει ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας.

ΑΛΛΟ,

Μέ τρόπο διηγηματικό.

Δὲν λέγεται ὅτι ὁ Υἱός ἔλαβε ἀπὸ τὸν Πατέρα ἐπειδὴ δὲν εἶχε (γιατί ἔχει κατὰ φύσιν ὅλα τὰ τοῦ Πατέρα, ἀφοῦ εἶναι ὁ ἰδιαίτερος Λόγος καὶ ἡ ἀκτινοβολία του, ἐκτὸς μόνου ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι καὶ νὰ λέγεται Πατέρας), ἀλλὰ λέγει ὅτι ἔλαβε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀναιρῶντας ἐκ τῶν προτέρων, ὡς Θεός, τὶς ὑπόνοιες τῶν αἰρετικῶν. Γιατί, γιὰ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς, βλέποντας τὸν Υἱὸν νὰ ἔχει ὅλα ὅσα ἔχει ὁ

3. Ἰω. 5, 30.

4. Ἰω. 16, 15.

λάκτου ταυτότητος νομίση τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα καὶ Υἱόν, καὶ εἰς τὴν Σαβελλίου πλάνην ἐκπέση, ἀναγκαίως εἰληφέναι φησὶ παρὰ Πατρός, φυσικῶς τοῦτο ἔχων, ἵν' ὁ λόγος εἰσφέρων ἓνα μὲν τὸν διδόντα, δεύτερον δὲ τὸν δεχόμενον, ἐν ἰδιαζούσαις ὑποστάσεσι δυάδα δεικνύη οὐ μόνοις ὀνόμασι διαστελλομένην. Ἰδιος δὲ ὢν τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προελθὼν, πάντα μὲν τὰ τοῦ Πατρὸς αἰδίως ἔχει. Παρ' αὐτοῦ δὲ φησιν εἰληφέναι διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ προελθεῖν, φυσικῶς ἔχων τὰ πάντα προσόντα αὐτῷ.

10

ΑΛΛΟ.

Οὐδὲν εἰς τὸν θεότητος λόγον τὸν Υἱὸν ἀδικήσει τὸ λέγειν, «Πάντα μοι παρεδόθη παρὰ τοῦ Πατρὸς μου», ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδεικνύει σαφῶς κατὰ φύσιν ὄντα Υἱόν. Εἰ γὰρ πάντα αὐτῷ παρεδόθη, ἐν δὲ τῷ «πάντα» εἰπεῖν οὐδὲν ἀφήκεν ἐκτός, οὐκ ἄρα εἰς 15 ἔστι τῶν πάντων, ἅπερ καὶ εἰληφέναι φησὶν, ἀλλ' ἰδιαζουσας ἐκ Πατρὸς τὴν γέννησιν ἔχει. Υἱὸς δὲ ὢν κατὰ φύσιν, ἔχει πάντως τὰ τοῦ γεννήσαντος ἴδια. Ἰδιον δὲ τοῦ γεννήσαντος, τὸ πάντα ἔχειν οὐκ ἄρα ἐνδεής τινος ὁ Υἱός.

ΑΛΛΟ.

20 Εἰ πάντα αὐτῷ παρεδόθη, καθά φησιν αὐτός, καὶ δέδοται ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, οὔτε τῶν πάντων εἰς ἔσται, ἀλλὰ καὶ μόνος φανεῖται κληρονόμος, ὡς Υἱός. Εἰ γὰρ εἰς ὢν καὶ αὐτός τῶν πάντων ἐτύγχανε, κατηριθμεῖτο ἂν ἐν τοῖς πᾶσι, καὶ οὐκ ἂν ἦν κληρονόμος. Ἐπειδὴ δὲ φαίνεται πάντα λαβῶν φυσικῶς τε καὶ οὐσιωδῶς, 25 δηλονότι διατρεχούσης εἰς αὐτὸν τῆς τοῦ γεννήσαντος ἀρχῆς τε καὶ κυριότητος, ἄλλος ἔστι τῶν πάντων ἐξ ἀνάγκης, καὶ μόνοις ἴδιος τοῦ Πατρὸς Υἱός.

ΑΛΛΟ.

Διηγηματικῶς.

30

Εὐρίσκεται που λέγων ὁ Σωτὴρ· «Ὡσπερ ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν

Πατέρας, ἀπὸ τὴν πολλὴ ὁμοιότητα καὶ τὴν ἀπαράλλακτη ταύτησή τους, ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι Πατέρας καὶ Υἱὸς, καὶ πέσει στὴν πλάνη τοῦ Σαβελλίου, κατ' ἀνάγκη εἶπε ὅτι ἔλαβε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐνῶ αὐτὸ τὸ εἶχε κατὰ φύσιν, ὥστε ὁ λόγος παρουσιάζοντας τὸν ἕνα νὰ δίνει καὶ τὸν δεύτερο νὰ παίρνει, νὰ δείχνει ὅτι ὑπάρχει δυάδα, ἡ ὁποία δὲν ξεχωρίζει μόνο ἀπὸ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς ἰδιαίτερες ὑποστάσεις. Ἐνῶ ὁ Λόγος, ὄντας ἴδιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ ἔχοντας προέλθει ἀπὸ τὴν οὐσία του, ἔχει βέβαια αἰώνια ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, ἀλλὰ λέγει ὅτι τὰ ἔλαβε ἀπὸ αὐτὸν ἕξαιτίας τοῦ ὅτι προῆλθε ἀπὸ αὐτόν, ἐνῶ ἔχει κατὰ φύσιν ὅλα ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτόν.

ΑΛΛΟ.

Τίποτε σὶ λόγῳ γιὰ τὴ θεότητα δὲν βλάπτει τὸν Υἱὸ τὸ ὅτι λέγει, «Ὅλα μοῦ παραδόθηκαν ἀπὸ τὸν Πατέρα μου», ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδεικνύει καθαρὰ ὅτι εἶναι Υἱὸς κατὰ φύσιν. Γιατί, ἐὰν τοῦ παραδόθηκαν ὅλα, καὶ λέγοντας «ὅλα» δὲν ἄφησε τίποτε ἔξω, ἄρα δὲν εἶναι ἕνας ἀπὸ ὅλα, τὰ ὁποῖα λέγει ὅτι τὰ ἔλαβε, ἀλλὰ ἔχει ἰδιαίτερη γέννηση ἀπὸ τὸν Πατέρα. Καὶ ὄντας Υἱὸς κατὰ φύσιν, ἔχει ὅπωςδήποτε ὅλα τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα ἐκείνου πού τὸν γέννησε. Καὶ ἰδιαίτερο γνώρισμα ἐκείνου πού τὸν γέννησε εἶναι τὸ νὰ τὰ ἔχει ὅλα· ἄρα δὲν λείπει τίποτε ἀπὸ τὸν Υἱό.

ΑΛΛΟ.

Ἐφόσον ὅλα παραδόθηκαν σ' αὐτόν, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, καὶ δόθηκαν σὶ χέρι του, οὔτε ἕνας ἀπὸ ὅλα εἶναι, ἀλλὰ ἐμφανίζεται καὶ μόνος κληρονόμος, ὡς Υἱὸς. Γιατί, ἂν συνέβαινε νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς ἕνας ἀπὸ ὅλα, θὰ συγκαταλεγόταν μέσα σὲ ὅλα, καὶ δὲν θὰ ἦταν κληρονόμος. Ἐπειδὴ ὅμως ἐμφανίζεται νὰ τὰ ἔχει λάβει ὅλα κατὰ φύσιν καὶ οὐσία, ἐπειδὴ διατρέχει σ' αὐτόν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ κυριότητα ἐκείνου πού τὸν γέννησε, κατ' ἀνάγκη εἶναι διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλα, καὶ μόνος ἰδιαίτερος Υἱὸς τοῦ Πατέρα.

ΑΛΛΟ

Μὲ τρόπο διηγηματικὸ.

Σὲ κάποιο σημεῖο παρουσιάζεται ὁ Σωτήρας νὰ λέγει· «Ὅπως ὁ

ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ Υἱῷ δέδωκε ζωὴν ἔχει ἐν ἑαυτῷ», ὅπερ ἀκόλουθον οὕτω νοεῖν. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ λέγειν, «δέδωκε», τὸ ἐκ Πατρὸς ἔχειν φυσικῶς σημαίνει, καὶ καθ' ὑπόστασιν ἕτερον ἑαυτὸν πρὸς τὸν δεδωκότα δεικνύει· ἕτερον δὲ λέγω μόνον τῷ ἁρι-
 5 θμῷ. Διὰ δὲ τοῦ λέγειν, «ὥσπερ ἔχει ὁ Πατήρ, οὕτως ἔχει καὶ ὁ Υἱός», δῆλός ἐστιν ἐκεῖνο διδάσκων, ὅτι ὥσπερ αἰδίως ἔχει ὁ Πατήρ ἐν ἑαυτῷ τὴν ζωὴν, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς αἰδίως ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ. Εἰ μὲν οὖν τολμᾷ τις λέγειν εἶναι χρόνον ὅτε ζωὴν οὐκ εἶχεν ὁ Πατήρ ἐν ἑαυτῷ, κρατεῖν ἀνάγκη τοῦτο καὶ ἐφ' Υἱοῦ. Εἰ
 10 δὲ τοῦτο ἀσεβές, ἔχειν δὲ δώσομεν αἰεὶ τὸν Πατέρα ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, ἔσται τοῦτο καὶ ἐφ' Υἱοῦ· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ οὕτως ἔχειν αὐτόν, ὥσπερ καὶ ὁ Πατήρ. Εἰ δὲ αἰεὶ ἔχων, εἰληφέναι λέγει, οἰκονομεῖ τι σοφὸν ἢ φωνή, καὶ οὐδὲν εἰς τὸν τῆς φύσεως λόγον ἀδικήσει τὸν Υἱόν.

15

ΑΛΛΟ.

Εἴ τις τῷ ἐκ τοῦ φωτὸς ἀπαυγασματι περιθειή φωνήν, εἶτα τοῦτο λέγοι· Πάντα μοι δέδωκε τὸ φῶς τὰ ἑαυτοῦ, φωτίζω γὰρ ὥσπερ ἐκεῖνο, ἃρ' εὐλόγως ἂν εἴποι μὴ ἐσχηκέναι ποτὲ τὸ ἀπαύγασμα τοῦ φωτίζειν τὴν δύναμιν; καὶ πῶς ἀπαύγασμα ἦν; Εἰ δὲ καὶ
 20 φωτίζειν δυνάμενον διὰ τὸ πάντα τὰ τοῦ φωτὸς ἔχειν, καὶ γεννᾶσθαι πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ, εἰληφέναι λέγει παρ' αὐτοῦ, πῶς οὐκ ἄτοπον μὴ καὶ πλέον τι τοῦ παραδείγματος νοεῖν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου; Πάντα γὰρ ἔχων φυσικῶς ἐκ Πατρὸς, εἰληφέναι φησὶν ἐξ αὐτοῦ διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ γεγεννηθῆναι, μετὰ πάντων ὧν ἔχει.

25

ΑΛΛΟ.

Εἰς τό, «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία», καί, «δόξασόν σου τὸν Υἱόν», ἢ καὶ καθολικώτερον, περὶ τοῦ δοξάζεσθαι ἢ δέχεσθαί τι τὸν Υἱόν.

Οὐκ ἐν χρεῖα δόξης ἢ ἑτέρου τινὸς καθεστηκῶς ὁ Υἱός, ἢ

5. Ἰω. 5, 26.

6. Ματθ. 28, 18.

7. Ἰω. 17, 1.

Πατέρας ἔχει μέσα του ζωή, ἔτσι ἔδωσε καὶ στὸν Υἱὸ νὰ ἔχει μέσα του ζωή»⁵, τὸ ὁποῖο ἐπόμενο εἶναι νὰ τὸ ἐννοοῦμε ὡς ἐξῆς. Λέγοντας δηλαδή «ἔδωσε», δηλώνει ὅτι τὸ ἔχει ἀπὸ τὸν Πατέρα κατὰ φύση, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασις δηλώνει ὅτι ὁ ἑαυτὸς του εἶναι ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ τὸ ἔδωσε· καὶ ἄλλον ἐννοῶ μόνο ὡς πρὸς τὸν ἀριθμό. Ἐνῶ λέγοντας, «ὅπως ἔχει ὁ Πατέρας, ἔτσι ἔχει καὶ ὁ Υἱός», εἶναι φανερὸ ὅτι διδάσκει ἐκεῖνο· ὅτι, ὅπως ὁ Πατέρας ἔχει μέσα του τὴ ζωὴ αἰώνια, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ἔχει μέσα του ζωὴ αἰώνια. Ἐὰν λοιπὸν κάποιος τολμᾷ νὰ λέγει, ὅτι ὑπῆρχε χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ Πατέρας δὲν εἶχε ζωὴ μέσα του, εἶναι ἀναγκασμένος νὰ τὸ ἀποδώσει αὐτὸ καὶ στὸν Υἱό. Ἐὰν ὅμως αὐτὸ εἶναι ἀσεβές, καὶ δεχθοῦμε ὅτι ὁ Πατέρας ἔχει πάντοτε ζωὴ μέσα του, τὸ ἴδιο θὰ συμβαίνει καὶ στὸν Υἱό· γιατί αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἔχει καὶ αὐτὸς μέσα του ζωὴ, ὅπως καὶ ὁ Πατέρας. Ἐὰν ὅμως, ἐνῶ ἔχει ζωὴ πάντοτε, λέγει ὅτι τὴν ἔλαβε, τότε ὁ λόγος αὐτὸς λέγεται κατ' οἰκονομία μὲ κάποιο σοφὸ νόημα, καὶ δὲν μειώνει καθόλου τὸν Υἱὸ ὡς πρὸς τὴ φύση του.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν κανεῖς ἔδινε στὴν ἀκτινοβολία τοῦ φωτὸς φωνή, καὶ αὐτὴ στὴ συνέχεια ἔλεγε, Τὸ φῶς μοῦ ἔδωσε ὅλα ὅσα ἔχει, γιατί φωτίζω ὅπως καὶ ἐκεῖνο, ἄραγε θὰ μπορούσε εὐλογα νὰ πεῖ κανεῖς, ὅτι ἡ ἀκτινοβολία κάποτε δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ φωτίζει; Καὶ πῶς ἦταν ἀκτινοβολία; Ἐὰν πάλι, ἐνῶ ἔχει τὴ δύναμη νὰ φωτίζει, ἐπειδὴ ἔχει ὅλα ὅσα ἔχει τὸ φῶς, καὶ γεννιέται ἐπίσης ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ λέγει ὅτι τὰ ἔλαβε ἀπὸ αὐτό, πῶς δὲν εἶναι παράλογο νὰ μὴ σκεφτοῦμε καὶ κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸ παράδειγμα γιὰ τὸν Θεὸ Λόγο; Γιατί, ἐνῶ ἔχει ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας κατὰ τρόπο φυσικὸ, λέγει ὅτι τὰ ἔλαβε ἀπὸ αὐτόν, ἐπειδὴ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν, μαζὶ μὲ ὅλα ὅσα ἔχει.

ΑΛΛΟ

Στὰ χωρία· «Μοῦ δόθηκε κάθε ἐξουσία»⁶, καὶ «Δόξασε τὸν Υἱό σου»⁷, ἡ γενικώτερα γιὰ τὸ ὅτι ὁ Υἱὸς δοξάζεται ἢ δέχεται κάτι.

Ἁ Ὁ Υἱὸς δὲν ζητᾷ, οὔτε λέγεται ὅτι παίρνει κάτι ἀπὸ τὸν Πατέρα,

Λόγος ἐστίν, αἰτεῖ παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἢ καὶ λαμβάνειν λέγεται,
 οἰκονομικῶς δὲ τοῦτο ποιεῖ. Δέχεται μὲν γὰρ ἀνθρωπίνως διὰ τὸ
 σχῆμα τῆς πρὸς ἡμᾶς ὁμοιώσεως. Ἔστι δὲ πλήρης ὡς Θεός
 Ἐπειδὴ γὰρ μόνος καὶ καθ' ἑαυτὸν ὁ ἄνθρωπος, κἄν τι τῶν
 5 ἀγαθῶν παρὰ Θεοῦ λάβῃ, τοῦτο ραδίως ἀπολλύει (ὁ δὴ καὶ πέ-
 πονθεν Ἀδάμ, καὶ γυμνὸς ἐκ παρακοῆς ἐδείχθη τῆς προτεθείσης
 αὐτῷ χάριτος), ἀναγκαῖον ἦν, ἵνα μὴ πάλιν τοῖς αὐτοῖς περιπέσω-
 μεν, τὸν ἀτρεπτον τοῦ Θεοῦ Λόγον γενόμενον ἄνθρωπον, αἰτῆσαι
 παρὰ τοῦ Πατρὸς τὰ ἐξ αὐτοῦ χαρίσματα, ἵνα δι' αὐτοῦ βέβαια τῆ
 10 ἡμετέρα φύσει φυλάττηται, ἀτρέπτου καὶ ἀναλλοιώτου τυγχάνον-
 τος. Ἀρχὴν γὰρ ἢ χάρις λαβοῦσα, μένει μὲν ἀσφαλῶς ἐν Χριστῷ,
 παραπέμπει δὲ αὐτὸς καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ὁμοίωσιν· ὅτι πάντες ἐσμὲν
 ἐν αὐτῷ, καθὸ ἄνθρωπος γέγονε, καὶ τὴν αὐτὴν ἡμῖν ἐφόρεσε
 σάρκα. Οὕτω γὰρ καὶ ἀδελφοὶ καὶ ἐν ὡς πρὸς Θεὸν γεγεννησθαι
 15 λεγόμεθα. Αἰτεῖ τοίνυν καὶ δέχεται παρὰ τοῦ Πατρὸς δι' ἡμᾶς
 ἅπερ ἔχει μὲν φυσικῶς, ὡς Θεός· ἐπειδὴ δὲ σάρκα τοῦ δόξάζεσθαι
 χρῆζουσαν ἔλαβε, καὶ οὐχ ἑτέρου τινός, ἀλλ' αὐτοῦ γέγονεν αὕτη,
 εἰκότως ἰδιοποιεῖται τὰ εἰς αὐτὴν ἢ περὶ αὐτὴν γινόμενα, καὶ ὡς
 ἄνθρωπος μὴ ἔχων, δέχεται παρὰ τοῦ Πατρὸς ἅπερ ἔχει φυσικῶς,
 20 ὡς Υἱὸς καὶ Θεός.

ἌΛΛΟ.

Εἰ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, γέγονε δέ, καὶ ἀντε-
 ρεῖν οἴμαι μηδένα, τί τὸ ἀναπειθόν τινος, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτῷ ταῖς
 ἀνθρώπου κεχρηῆσθαι φωναῖς; Ὁ γὰρ αὐτὸ τὸ πράγμα μὴ φηγών,
 25 ἀλλ' εἰς τοσαύτην ἑαυτὸν ταπεινῶσιν καταγαγών, οὐκ ἂν ἔφυγε τὸ
 ἐν λόγοις ἑαυτοῦ φαίνεσθαι μετριώτερος. Εἰ μὲν οὖν οὐ γέγονεν
 ἄνθρωπος, περιαιπτέτωσάν τινες τῷ λόγῳ τὰ ταπεινὰ ῥήματα, καὶ
 λεγέτωσαν αὐτὸν καὶ ἀγνοεῖν καὶ δόξης χρῆζειν, καὶ δέχεσθαι τι
 παρὰ τοῦ Πατρὸς. Εἰ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, ἔστωσαν τῆς ἀνθρω-
 30 πότητος αἱ φωναί, καὶ μηδεὶς συκοφαντεῖτω τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον,

ἄφοῦ εἶναι Λόγος, ἐπειδὴ περιῆλθε στὴν ἀνάγκη δόξας ἢ κάποιου ἄλλου πράγματος, ἀλλὰ τὸ κάνει αὐτὸ κατ' οἰκονομίαν. Γιατὶ δέχεται βέβαια ἀνθρωπίνως, ἐπειδὴ φέρει τὴ μορφή τὴ δική μας, ὅμως εἶναι τέλειος ὡς Θεός. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος μόνος καὶ ὁ καθένας χωριστά, ἂν πάρει ἀπὸ τὸν Θεὸ κάποιο ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, αὐτὸ τὸ χάνει εὐκόλα (πρᾶγμα βέβαια πού ἔπαθε ὁ Ἄδὰμ καὶ ἀπογυμνώθηκε μὲ τὴν παρακοή του ἀπὸ τὰ χαρίσματα πού τοῦ εἶχαν ὀρισθεῖ), ἦταν ἀνάγκη, γιὰ νὰ μὴ πέσουμε πάλι στὰ ἴδια, ὁ ἀμετάβλητος Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἄφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος, νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Πατέρα τὰ χαρίσματα πού προέρχονται ἀπὸ αὐτόν, γιὰ νὰ φυλαχθοῦν μέσω αὐτοῦ ἀσφαλῆ γιὰ τὴ δική μας φύση, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ἀμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος. Γιατὶ, ἄφοῦ ἡ χάρις δόθηκε μιὰ φορὰ, παραμένει ἀσφαλῆς μέσα στὸν Χριστό, καὶ ἐκεῖνος μεταδιβά-ζει καὶ σὲ μᾶς τὴν δυνατότητα νὰ γίνουμε ὅμοιοι, γιὰτὶ ὅλοι εἴμαστε ἐνωμένοι μὲ αὐτόν, ἄφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ φόρεσε τὴν ἴδια μὲ μᾶς σάρκα. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε λεγόμαστε καὶ ἀδελφοὶ καὶ γινόμαστε ἓνα ὡς πρὸς τὸν Θεό. Ζητᾶ λοιπὸν καὶ δέχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα γιὰ μᾶς, αὐτὰ πού ἔχει κατὰ φύση ὡς Θεός, καὶ ἐπειδὴ ἔλαβε σάρκα, ἢ ὁποῖα εἶχε ἀνάγκη νὰ δοξασθεῖ, καὶ δὲν ἔλαβε τὴ σάρκα κάποιου ἄλλου, ἀλλὰ αὐτὴ ἔγινε δική του σάρκα, εὐλόγα ἰδιοποιεῖται ὅσα συμβαίνουν σ' αὐτὴν ἢ γύρω ἀπὸ αὐτὴν, καὶ ἐπειδὴ ὡς ἄνθρωπος δὲν τὰ ἔχει, δέχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα αὐτὰ πού ἔχει κατὰ φύση ὡς Υἱὸς καὶ Θεός.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ ἔγινε, καὶ δὲν νομίζω ὅτι ἀντιλέγει κανεὶς, τί εἶναι ἐκεῖνο πού μεταπίθεται κάποιους νὰ μὴ ἐπιτρέπουν σ' αὐτόν νὰ χρησιμοποιοῖ λόγια ἀνθρώπου; Γιατὶ αὐτὸς πού δὲν ἀπέφυγε τὸ πρᾶγμα αὐτό, ἀλλὰ κατέβασε τὸν ἑαυτὸ του σὲ τόσο μεγάλη ταπείνωση, δὲν θὰ ἀπέφευγε τὸ νὰ παρουσιάζεται μὲ λόγια κατώτερος τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἐὰν λοιπὸν δὲν εἶχε γίνῃ ἄνθρωπος, ἅς ἀπέδιδαν στὸν Λόγο τὰ ταπεινωτικὰ λόγια καὶ ἅς ἔλεγαν, ὅτι αὐτὸς καὶ ἀγνοεῖ καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ δόξα καὶ δέχεται κάτι ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἐφόσον ὅμως ἔγινε ἄνθρωπος, τὰ λόγια αὐτὰ ἅς ἀποδίδονται στὴν ἀνθρώπινη φύση του, καὶ κανένας νὰ μὴ

ὡς οὐκ ἔχοντα τὸ τέλειον, ὥσπερ ὁ Πατήρ, μηδὲ ὑβρίζετω τὸ τοῦ Θεοῦ γνήσιον γέννημα.

ΑΛΛΟ.

Οὐχ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἢ ἡ Λόγος ἐστί, δοξάζεται καὶ δέχεται
 5 τι παρὰ τοῦ Πατρός, ἢ καὶ ἀγιάζεται, ἀλλ' ἡμεῖς ἐν αὐτῷ, καὶ δι'
 ἡμᾶς ταῖς τοιαύταις αὐτὸς τε ἐχρήσατο φωναῖς, καὶ ἡ θεία Γραφή
 τοιαῦτά τινα λέγει περὶ αὐτοῦ. Εἰ γὰρ, καθὼς οἴονται τινες, εἰς τὸν
 τοῦ Θεοῦ Λόγον ἀναφέρειν χρὴ τὰ τοιαῦτα, ὀράτωσαν μὴ καὶ τὸν
 τῆς ἐπιδημίας τρόπον ποιούσιν ἀργόν, καὶ τῆς παρὰ Θεοῦ χάρι-
 10 τος ἔρημον ἡμῶν τὴν φύσιν ἀποδεικνύουσιν. Εἰ γὰρ ὁ Λόγος
 ἐστὶν ὁ δοξασθεὶς καὶ ἀγιασθεὶς κατὰ τὴν θεότητα, ποία γέγονε
 τοῖς ἀνθρώποις ἢ ὄνησις, ἐκ τοῦ γενέσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον; Φαί-
 νεται γὰρ αὐτὸς ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, οὐχ ἡμεῖς. Τί δὲ αὐτὸν ἔπεισε
 γενέσθαι καὶ σάρκα; Εἰ μὲν γὰρ, ἵνα τὴν ἀνθρώπου φύσιν ὠφελή-
 15 σῃ, ἀργὸν κατ' ἐκείνους τὸ ἐπιχείρημα· οὐδὲν γὰρ ἡ σὰρξ ὠφε-
 ληθεῖσα φαίνεται, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς. Καὶ εἴ ὅτε γέγονεν ἄνθρω-
 πος, τότε φαίνεται καὶ δόξαν λαθῶν καὶ ἀγιασμόν καὶ ἐξουσίαν,
 καὶ ὅσα τοιαῦτα φέρεται περὶ αὐτοῦ, πρόδηλόν ἐστὶν ὅτι πρὸ τῆς
 ἐπιδημίας τούτων ἔρημος ὢν, κατ' ἐκείνους, λαμβάνει ταῦτα κατὰ
 20 τὸν τῆς ἐπιδημίας καιρὸν. Χάριν οὖν ὁμολογεῖτω τῇ σαρκί, βελ-
 τίων ἀναδειχθεὶς, ὅτε πεφόρεκεν αὐτήν, οὐ βελτιώσας αὐτήν.
 Ἄλλ' ἔστι τοῦτο καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν δυσσεδέστατον. Ἐπεδή-
 μησε γὰρ ἵνα δοξάσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀγιάσῃ. Οὐχ ὁ Λόγος
 ἄρα ἐστὶν ὁ δεχόμενός τι· (τέλειος γὰρ, ὥσπερ καὶ ὁ γεννήσας
 25 αὐτόν), ἀλλ' ἡμεῖς ἐν αὐτῷ λαμβάνομεν, ὅτε τὴν ἡμετέραν ἐφόρεσε
 σάρκα. Ὡς γὰρ ἀναστάντος αὐτοῦ, ἡμεῖς ἀνέστημεν, καὶ ἀναβεθη-
 κότος αὐτοῦ πάλιν, εἰς οὐρανοὺς ἡμῖν ἢ ἄνοδος ἀνεκαινίσθη, οὐ-
 τως καὶ δοξάζεσθαι καὶ ἀγιάζεσθαι λεγομένου, ἡμεῖς ἐσμεν οἱ
 τούτων ἀπολαύοντες.

συκοφαντεῖ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὅτι δὲν ἔχει τὴν τελειότητα, ὅπως ὁ Πατέρας, οὔτε νὰ βρίζει τὸ γνήσιο γέννημα τοῦ Θεοῦ.

ΑΛΛΟ.

Δὲν δοξάζεται καὶ δὲν δέχεται κάτι ἀπὸ τὸν Πατέρα, οὔτε ἀγιάζεται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ εἶναι Λόγος, ἀλλὰ ἐμεῖς μὲ αὐτόν, καὶ γιὰ χάρη μας αὐτὸς χρησιμοποίησε αὐτὲς τὶς λέξεις, καὶ ἡ ἁγία Γραφή λέγει κάτι τέτοια γι' αὐτόν. Γιατὶ ἐάν, ὅπως νομίζουν ὀρισμένοι, πρέπει νὰ ἀναφέρουμε τὰ λόγια αὐτὰ στὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἅς προσέξουν μήπως καὶ τὸν τρόπο τοῦ ἐρχομοῦ του τὸν κάνουν ἀδρανῆ καὶ ἀποδείξουν ὅτι ἡ φύση μας στερήθηκε τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἐάν ὁ Λόγος εἶναι πού δοξάσθηκε καὶ ἀγιάσθηκε κατὰ τὴ θεότητα, ποῖο ὠφέλεια προέκυψε στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴ ἐνανθρώπησή του; Γιατὶ ἔτσι φαίνεται ὅτι αὐτὸς ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ ὄχι ἐμεῖς. Τότε τί τὸν ἔπεισε νὰ γίνῃ ἄνθρωπος; Γιατί, ἐάν ἔγινε γιὰ νὰ ὠφελήσῃ τὴν ἀνθρώπινη φύση, τότε, σύμφωνα μ' ἐκείνους, τὸ ἐγχείρημά του ὑπῆρξε ἄσκοπο, γιατί δὲν φαίνεται νὰ ὠφελήθηκε ἡ σὰρκα πού ἔλαβε, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ ἴδιος. Καὶ ἐάν, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, τότε φαίνεται νὰ ἔχει λάβει καὶ δόξα καὶ ἀγιασμό καὶ ἐξουσία καὶ ὅλα τὰ παρόμοια μὲ αὐτὰ, εἶναι φανερό, ὅτι, ἐνῶ στεροῦνταν ὅλα αὐτὰ πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομό του, σύμφωνα μ' ἐκείνους, τὰ ἔλαβε ὅλα αὐτὰ κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ ἐρχομοῦ του. Ἐπομένως πρέπει νὰ εὐγνωμονεῖ τὴ σὰρκα, γιατί ἀναδείχθηκε ἀνώτερος ὅταν τὴ φόρεσε, καὶ δὲν τὴν βελτίωσε. Αὐτὸ ὅμως εἶναι δυσσεβέστατο καὶ νὰ τὸ πιστεῦουν καὶ νὰ τὸ λένε. Γιατὶ ἦρθε γιὰ νὰ δοξάσῃ καὶ νὰ ἀγιάσῃ τὸν ἄνθρωπο. Ἄρα δὲν εἶναι ὁ Λόγος αὐτὸς πού δέχεται κάτι, γιατί εἶναι τέλειος ὅπως καὶ αὐτὸς πού τὸν γέννησε, ἀλλὰ ἐμεῖς λαμβάνουμε μέσω αὐτοῦ ἀπὸ τότε πού φόρεσε τὴ δική μας σὰρκα. Γιατί, ὅπως μὲ τὴ δική του ἀνάστασι ἀναστηθήκαμε καὶ ἐμεῖς, καὶ ὅταν αὐτὸς ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ, ἀνανεώθηκε ἡ δική μας ἀνοδος στοὺς οὐρανοὺς, ἔτσι καὶ ὅταν λέγεται ὅτι δοξάζεται καὶ ἀγιάζεται, ἐμεῖς εἴμαστε ἐκεῖνοι πού τὰ ἀπολαμβάνουμε αὐτὰ.

ΑΛΛΟ.

*Δι' οὗ δείκνυται σαφῶς, ἅπερ εἶχεν ὡς Θεός, δι' ἡμᾶς
αἰτῶν ὡς ἄνθρωπος.*

*Λέγει που Χριστός· «Πάτερ, δόξασόν σου τὸν Υἱόν», και
5 πάλιν· «Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς». Καὶ μετὰ τὴν
ἀνάστασιν· «Ἐδόθη μοι», φησί, «πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ και ἐπὶ
γῆς». Ἀλλὰ δείκνυται και πρὶν αὐτῷ παραδοθῆναι τὰ πάντα,
πάντων ὢν Κύριος. Γέγονε γὰρ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, και ὁ Ψαλ-
μωδὸς δὲ δοῦλα τοῦ πεποιηκότος εἰδὼς αὐτὰ λέγει, ὅτι «τὰ σύμ-
10 παντα δοῦλα σά». Αἰτῶν δὲ δόξαν φαίνεται, καιῖτοι τῆς δόξης ὢν
Κύριος. Οὕτω γὰρ ὁ Παῦλος ἔλεγε περὶ τινων, ὅτιπερ «εἰ ἔγνω-
σαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Ὅτι δὲ και πρὶν
αἰτῆσαι παρὰ Πατρὸς τὴν δόξαν εἶχεν ὡς Υἱός, αὐτὸς διδάσκει
σαφῶς λέγων· «Πάτερ, δόξασόν σου τὸν Υἱόν τῇ δόξῃ ἣ εἶχον, πρὸ
15 τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί». Εἰ δὲ ὁμολογεῖ μὲν ἔχειν και πρὸ
τοῦ κόσμου τὴν δόξαν, αἰτεῖ δὲ νῦν αὐτὴν ὡς οὐκ ἔχων, δι' ἡμᾶς
ἄρα τοῦτο ποιεῖ, και ἡμῶν ἐν αὐτῷ γέγονεν ἡ αἰτησις, καλοῦσα
τὴν δόξαν εἰς τὴν ἀνθρώπου φύσιν. Λέγων δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν,
«Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία», και πρὸ τῆς ἀναστάσεως ταύτην ἔχων
20 φαίνεται. Εἰ γὰρ μὴ εἶχε, πῶς ἐπέτιμα τῷ διαβόλῳ λέγων· «Ὑπαγε
ὀπίσω μου, Σατανᾶ»; Πῶς δὲ τοῖς μαθηταῖς κατὰ δαιμόνων ἐχαρί-
ζετο τὴν ἐξουσίαν; Πῶς δὲ τὴν Ἀβραὰμ θυγατέρα, καθὰ γέγρα-
πται, δεδεμένην ὑπὸ τοῦ διαβόλου ὡς ἐξουσίαν ἔχων ἔλυσεν αὐ-
τός; Ἡ πῶς παραλυτικῷ τὴν ὑγίειαν ἐχαρίσατο; Πῶς τῇ γυναικὶ
25 τῇ ἁμαρτωλῷ τὰς ἁμαρτίας ἠφίει; Νεκροὺς δὲ πῶς ἤγειρε, τυφλῶν
δὲ πῶς ἀνέωξεν ὀφθαλμούς; Δῆλον οὖν ἐντεῦθεν ἐστίν, ὅτι τὰς
ἀνθρώπων πρεπούσας λέγει φωνάς, οὐχ ὅτε Λόγος ἦν πρὸ τῆς ἐπι-
δημίας ἔξω σαρκός, ἀλλ' ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, εἰς ἡμᾶς καλῶν
τὰς παρὰ τοῦ Πατρὸς δωρεάς. Οὕτω γὰρ λεγόμεθα και θείας
30 φύσεως γενέσθαι κοινωνοί, τοῦ Λόγου φορέσαντος τὴν ἡμῶν τα-*

8. Ἰω. 17, 1. 9. Ματθ. 11, 27. 10. Ματθ. 28, 18. 11. Ψαλμ. 118, 91.
12. Α' Κορ. 2, 8. 13. Μάρκ. 8, 33. 14. Ματθ. 10, 8.

ΑΛΛΟ.

**Μὲ τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύεται καθαρά, ὅτι ζητᾶ ὡς ἄνθρωπος
νὰ λάβει ἐκεῖνα πού εἶχε ὡς Θεός.**

Λέγει κάπου ὁ Χριστός· «Πατέρα, δόξασε τὸν Υἱό σου»⁸· καὶ πάλι· «Ὅλα μοῦ παραδόθηκαν ἀπὸ τὸν Πατέρα»⁹. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάσταση· «Μοῦ δόθηκε», λέγει, «κάθε ἐξουσία στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ»¹⁰. Ὅμως φαίνεται ὅτι τὰ εἶχε καὶ πρὶν νὰ τοῦ παραδοθοῦν ὅλα, ἀφοῦ ἦταν Κύριος. Γιατὶ ὅλα ἔγιναν δι’ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ Ψαλμωδός, γνωρίζοντας ὅτι αὐτὰ εἶναι δοῦλα ἐκείνου πού τὰ δημιούργησε, λέγει· «Ὅλα μέσα στὸ σύμπαν εἶναι δοῦλα δικὰ σου»¹¹. Φαίνεται ὅμως νὰ ζητᾶ δόξα, ἂν καὶ εἶναι Κύριος τῆς δόξας. Γι’ αὐτὸ ὁ Παῦλος ἔλεγε γιὰ μερικοὺς, ὅτι, «ἂν γνώριζαν, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»¹². Ὅτι ὅμως καὶ πρὶν νὰ τὴ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Πατέρα, εἶχε τὴ δόξα ὡς Υἱός, τὸ διδάσκει καθαρὰ ὁ ἴδιος, λέγοντας· «Πατέρα, δόξασε τὸν Υἱό σου μὲ τὴ δόξα πού εἶχα κοντά σου, προτοῦ νὰ γίνῃ ὁ κόσμος». Ἐφόσον λοιπὸν ὁμολογεῖ ὅτι ἔχει τὴ δόξα καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὴν ζητᾶ σὰν νὰ μὴ τὴν ἔχει, ἄρα τὸ κάνει αὐτὸ γιὰ μᾶς, καὶ μέσω αὐτοῦ ἔγινε ἡ δική μας αἴτηση, ζητώντας τὴ δόξα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Καὶ ὅταν μετὰ τὴν ἀνάσταση ἔλεγε, «Μοῦ δόθηκε κάθε ἐξουσία», φαίνεται ὅτι τὴν εἶχε καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάσταση. Γιατὶ, ἂν δὲν τὴν εἶχε, πῶς ἐπιτιμοῦσε τὸν διάβολο λέγοντας, «Πήγαινε, Σατανᾶ, πίσω μου»¹³, καὶ πῶς χάρισε στοὺς μαθητὲς τὴν ἐξουσία κατὰ τοῦ διαδόλου¹⁴; Πῶς ἐπίσης ἔλυσε ὁ ἴδιος, ὡς ἔχοντας ἐξουσία, τὴ θυγατέρα τοῦ Ἀβραάμ, ὅπως ἔχει γραφεῖ, πού ἦταν δεμένη ἀπὸ τὸν διάβολο¹⁵; Ἡ πῶς χάρισε στὸν παραλυτικὸ τὴν ὑγεία του¹⁶; Πῶς πάλι συγχώρησε τὶς ἁμαρτίες τῆς ἁμαρτωλῆς γυναίκας¹⁷; Πῶς ἐπίσης ἀνέστησε νεκρούς¹⁸, πῶς ἀνοιξε τὰ μάτια τυφλῶν¹⁹; Εἶναι λοιπὸν φανερό, ὅτι ἐδῶ χρησιμοποιοεῖ τὰ λόγια πού ταιριάζουν στὸν ἄνθρωπο, ὄχι ὅταν ἦταν Λόγος χωρὶς σάρκα πρὶν ἔρθῃ στὴ γῆ, ἀλλὰ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, ζητώντας ἀπὸ τὸν Πατέρα τὶς δωρεές γιὰ μᾶς. Γιατὶ ἔτσι λέγεται ὅτι γίναμε κοινοὶ καὶ τῆς θείας φύσεως²⁰, ὅταν ὁ Λόγος φόρεσε τὴν δική μας ταπει-

15. Λουκᾶ 13, 11-16.

16. Ματθ. 9, 2 ἔ.

17. Λουκᾶ 7, 37.

18. Λουκᾶ 7, 17. 8, 41-56. Ἰω. 11, 1 ἔ.

19. Ματθ. 20, 30 ἔ.

20. Α΄ Πέτρ. 1, 4.

πείνωσιν, ἵν' ἡμᾶς ἀναγάγη πρὸς τὸ ὕψος τὸ ἑαυτοῦ, οὐχ ἵνα μείνη κάτω καθάπερ ἡμεῖς. Διὰ γὰρ τοῦτο, καὶ ἄνθρωποι τὴν φύσιν ὄντες, θεοὶ χρηματίζομεν, ὡς ὄντες καὶ τοῦτο ἐν Χριστῷ. Θεὸς γὰρ ὁ Χριστός.

5

ΑΛΛΟ.

Εἰ τὰ τῆς σαρκὸς ταπεινὰ ρήματα τῇ θεότητι τοῦ Λόγου προσάπτειν ἐπιχειροῦσί τινες, ὅταν ἴδωσι θαυματουργοῦντα Χριστὸν διὰ τῆς σαρκός, τί ἐροῦσιν ἄρα; Πτύσας μὲν γὰρ καὶ ποιήσας πηλόν, ἐθεράπευσε τὸν τυφλόν· ἐκτείνας δὲ τὴν χεῖρα καὶ ἀψάμε-
10 νος τῆς σοροῦ, τὸν μονογενῆ τῆς χήρας ἀνέστησεν υἰόν· φωνὴν δὲ ἀφείς διὰ τοῦ σώματος, ἔξω τοῦ μνήματος ἐκάλεσε τὸν Λάζαρον. Ταῦτα μὲν γὰρ ἐτελεῖτο διὰ τῆς σαρκός, ἀλλ' οὐκ ἦν ἔργα σαρκός. Ὡσπερ οὖν εἰς τὴν φύσιν τοῦ πράγματος βλέποντες, τῇ δυνάμει τῆς θεότητος τὴν τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκδασιν λογιζόμεθα, εἰ καὶ
15 διὰ τῆς σαρκὸς ἐγένετο, οὕτως ὅταν διὰ τὴν σάρκα λέγη τι καὶ ἀνθρώπινον, μὴ τῷ Θεῷ Λόγῳ τοῦτο προσάπτωμεν, ἀλλὰ τῆς θεότητος ἀλλότριον ὀρῶντες αὐτῷ, φέρωμεν ἐπὶ τὴν σάρκα. Οὕτω γὰρ ἕκαστον τῶν γινομένων ἤτοι λεγομένων παρ' αὐτοῦ, ὥσπερ ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ τιθέντες, ἀπλανῆ τὴν περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γνώ-
20 σιν ἔχοντες εὐρισκόμεθα.

ΑΛΛΟ.

Διηγηματικῶς.

Ἐνα Χριστὸν κηρύττουσιν αἱ θεῖαι Γραφαί· «Εἷς γὰρ Θεὸς ὁ Πατήρ, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός». Ἀπὸ μὲν γὰρ τῶν ἔργων
25 τῶν, ὅσα πρόκειται μόνῳ τῷ Θεῷ, γνωρίζεται Θεός. Ἐπειδὴ δὲ σάρκα γεγονότα τὸν Λόγον, καθὰ γέγραπται, δεῖ καὶ ἄνθρωπον φαίνεσθαι, οὐκ ἦν δὲ ἀλλαχόθεν ὀραῖσθαι τοιοῦτον, εἰ μὴ ἐκ τῶν τῆς σαρκὸς ἀλοιδορήτων παθῶν τε καὶ λόγων, ἀναγκαίως καὶ τὰ ἀνθρώποις πρόποντα ποιεῖ τε καὶ λαλεῖ, ἵν' οὕτως δεικνύηται καὶ
30 ἄνθρωπος γεγονώς Ἔστι γοῦν ἰδεῖν κατὰ ταυτὸν ἀμφοτέρω ἐν

νωση, γιὰ νὰ μᾶς ἀνεβάσει στὸ δικό του ὕψος, καὶ ὄχι γιὰ νὰ μείνει ἐκεῖνος κάτω ὅπως ἐμεῖς. Γι' αὐτὸ ἐξάλλου, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴ φύση εἴμαστε ἄνθρωποι, γινόμεστε θεοί^{21α}, ἐπειδὴ εἴμαστε καὶ θεοὶ ἐνωμένοι μὲ τὸν Χριστό· γιὰτὶ ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν τὰ ταπεινὰ λόγια τῆς σάρκας ἐπιχειροῦν μερικοὶ νὰ τὰ προσάψουν στὴ θεότητα τοῦ Λόγου, τί θὰ ποῦν ἄραγε, ὅταν δοῦν τὸν Χριστὸ νὰ θαυματουργεῖ μέσω τῆς σάρκας; Καὶ πράγματι, ἀφοῦ ἔφτυσε καὶ ἔκανε πηλό, θεράπευσε τὸν τυφλό. Ἀπλώνοντας τὸ χέρι καὶ ἀκουμπώντας τὸ φέρετρο, ἀνέστησε τὸν μοναχογιό τῆς χήρας. Φωνάζοντας ἐπίσης μὲ τὸ στόμα, κάλεσε τὸν Λάζαρο ἔξω ἀπὸ τὸ μνήμα. Αὐτὰ βέβαια γίνονται μέσω τῆς σάρκας, ἀλλὰ δὲν ἦταν ἔργα τῆς σάρκας. Ὅπως λοιπὸν, βλέποντας στὴ φύση τοῦ πράγματος, σκεφτόμαστε τὴν ἐκβαση τῶν ἀποτελεσμάτων ποὺ ἔγιναν μὲ τὴ δύναμη τῆς θεότητας, ἔστω καὶ ἂν ἔγιναν μέσω τῆς σάρκας, ἔτσι καὶ ὅταν λέγει κάτι τὸ ἀνθρώπινο, ἐξαιτίας τῆς σάρκας, ποὺ ἔχει, νὰ μὴ τὸ ἀποδίδουμε αὐτὸ στὸν Θεὸ Λόγο, ἀλλὰ, βλέποντας ὅτι εἶναι ξένο πρὸς τὴ θεότητα, νὰ τὸ ἀποδίδουμε στὴ σάρκα. Γιὰτὶ ἔτσι, βάζοντας κατὰ κάποιον τρόπο στὴ θέση του τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ γίνονται ἢ λέγονται ἀπὸ αὐτὸν, βρισκόμαστε νὰ ἔχουμε ἀπλανί, τὴ γνώση μας γιὰ τὸν Σωτήρα μας.

ΑΛΛΟ

Μὲ τρόπο ἀφηγηματικό.

Οἱ ἅγιες Γραφές κηρύττουν ἓνα Χριστό· γιὰτὶ λέγει· «Ἐνας Θεὸς ὑπάρχει, ὁ Πατέρας, καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός»²¹. Ὁ Θεὸς βέβαια ἀναγνωρίζεται μόνο ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ ταιριάζουν στὸν Θεό. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα, ὅπως ἔχει γραφεῖ^{21α}, πρέπει νὰ φαίνεται καὶ ἄνθρωπος, καὶ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ φαίνεται τέτοιος ἀπὸ ἄλλο τίποτε, παρὰ μόνο μὲ τὰ ἀδιάβλητα πάθη καὶ λόγια τῆς σάρκας, γι' αὐτὸ κατ' ἀνάγκη κάνει καὶ λέγει καὶ αὐτὰ ποὺ ἀρμόζουν στοὺς ἀνθρώπους. Μποροῦμε ὅμως καὶ τὰ δύο νὰ τὰ δοῦμε

21α. Ἰω. 1, 14.

αὐτῶ. Ἐπυνθάνετο μὲν γὰρ ποῦ κεῖται Λάζαρος ἀνθρωποπρεπῶς, ἤγειρε δὲ αὐτὸν ὡς Θεός. Καὶ τῇ μὲν μητρὶ λεγούσῃ, «οἶνον οὐκ ἔχουσιν», ἐπέπληττεν ὡς ἄνθρωπος, τὸ δὲ ὕδωρ εὐθύς εἰς οἶνον μετεποιεῖ. Θεὸς γὰρ ἦν ἀληθινὸς ἐν σαρκί, καὶ σὰρξ ἀληθῶς ἐν 5 Θεῷ. Δι' ὧν οὖν ἔδει γνωρίζεσθαι Θεόν, ταῦτα θεϊκῶς ἐνεργεῖ, καὶ ἀφ' ὧν ἦν ἀναγκαίως ἄνθρωπον ὄντως ὁρᾶσθαι, ταῦτα ποιεῖ καὶ λέγει, οἰκονομῶν τῷ μυστηρίῳ τὴν ἀλήθειαν. Ἀποδιδόσθω τοίνυν Θεῷ τὰ Θεῷ χρεωστούμενα, καὶ τῇ ἀνθρωπότητι τὰ αὐτῇ πρέποντα καὶ ὀφειλόμενα, καὶ οὕτως ἔξω παντὸς σκανδάλου καὶ πλάνης 10 ὃ εἰς αὐτὸν πιστεύων γενήσεται.

ἌΛΛΟ.

Ὡς ἐξ ἀντιθέσεως.

«Πάντα μοι», φασί, «παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου». Ὁ δὲ πάντα παρ' ἐτέρου λαβὼν, δηλὸς ἐστὶν οὐδὲν ἔχων ἐξ ἑαυτοῦ, ὃ δὲ 15 τοιοῦτος πῶς ἔσται κατ' οὐσίαν ὁμοῖος τῷ πάντα ἔχοντι Θεῷ καὶ Πατρί;

Πρὸς τοῦτο λύσις, ὡς διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς.

Εἰ πάντα λαβὼν ὁ Υἱός, οὐδὲν ἔχων ἐξ ἑαυτοῦ φαίνεται, πάντα δοὺς ὁ Πατήρ, οὐδὲν ἔχει νῦν ἐν ἑαυτῷ. Ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον 20 πῶς γὰρ ἔρημος ἔσται τῶν προσόντων αὐτῷ φυσικῶς ὁ Πατήρ; Ἐχει δὲ πάντα, καὶ δοὺς αὐτὰ τῷ Υἱῷ δηλονότι, κἂν ὁ Υἱὸς εἰληφέναι λέγη, χρόνος ἦν οὐδεὶς ὅτε τούτων ἔρημος ἦν. Λαμβάνει μὲν γὰρ κατὰ τὸ σχῆμα τὸ ἀνθρώπινον, ἔχει δὲ αὐτὰ φυσικῶς, ὥσπερ καὶ ὁ Πατήρ.

25

ἌΛΛΟ.

Λέγει πού Χριστός «Ὁ Πατήρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν». Εἰ τοίνυν

ταυτόχρονα σ' αὐτόν. Ρωτοῦσε δηλαδή ποῦ εἶναι θαμμένος ὁ Λάζαρος μὲ τρόπο ἀνθρώπινο, ἀλλὰ τὸν ἀνέστησε ὡς Θεός. Καὶ στὴ μητέρα του, ὅταν εἶπε, «Δὲν ἔχουν κρασί»²², τὴν ἐπέπληξε ὡς ἄνθρωπος, ὅμως ἀμέσως μετέβαλε τὸ νερὸ σὲ κρασί. Γιατὶ ἦταν ἀληθινὸς Θεὸς μὲ σῶμα, καὶ ἀληθινὴ σὰρκα ἐνωμένη μὲ τὸν Θεό. Ἐκεῖνα λοιπὸν μὲ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρισθεῖ Θεός, αὐτὰ τὰ κάνει κατὰ τρόπο πού ταιριάζει σὲ Θεό, καὶ ἐκεῖνα ἀπὸ τα ὁποῖα ἦταν ἀπαραίτητο νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι πραγματικὸς ἄνθρωπος, αὐτὰ τὰ κάνει καὶ τὰ λέγει ὑπηρετώντας τὴν ἀλήθεια μὲ τὸ μυστήριο. Ἄς ἀποδίδονται λοιπὸν στὸ Θεὸ αὐτὰ πού ἀνήκουν στὸν Θεό, καὶ στὴν ἀνθρώπινη φύση αὐτὰ πού ταιριάζουν καὶ ὀφείλονται σ' αὐτήν, καὶ ἔτσι ὅποιος πιστεύει σ' αὐτόν θὰ βρισκεται μακριὰ ἀπὸ κάθε σκάνδαλο καὶ πλάνη.

ΑΛΛΟ.

Ἐκ μέρους τῶν αἰρετικῶν.

«Ὅλα», λέγει, «μοῦ παραδόθηκαν ἀπὸ τὸν Πατέρα μου»²³. Αὐτὸς ὅμως πού τὰ ἔλαβε ἀπὸ ἄλλον, εἶναι φανερό ὅτι δὲν ἔχει τίποτε δικό του· καὶ πῶς αὐτὸς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσία ὅμοιος μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα πού τὰ ἔχει ὅλα;

Ἀπάντηση σ' αὐτὸ μὲ τὴν εἰς ἄτοπον ἀπαγωγή.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς ἐμφανίζεται νὰ τὰ ἔχει λάβει ὅλα, χωρὶς νὰ ἔχει τίποτε δικό του, ἀφοῦ ὁ Πατέρας τὰ ἔδωσε ὅλα, δὲν ἔχει τώρα τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἄτοπο· γιατί πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπογυμνωθεῖ ὁ Πατέρας ἀπὸ αὐτὰ πού ἔχει κατὰ φύση; Τὰ ἔχει ὅμως ὅλα, ἔστω καὶ ἂν τὰ ἔδωσε στὸν Υἱό. Καὶ ὅταν ἀκόμα ὁ Υἱὸς λέγει ὅτι τὰ ἔλαβε, δὲν ὑπῆρχε χρονικὴ στιγμή κατὰ τὴν ὁποῖα ἦταν στερημένος αὐτῶν. Γιατὶ τὰ παίρνει ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη μορφή, τὰ ἔχει ὅμως κατὰ φύση, ὅπως καὶ ὁ Πατέρας.

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάποιος ὁ Χριστός· «Ὁ Πατέρας ἀγαπᾷ τὸν Υἱό, καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν ἐξουσία νὰ κάνει τὴν κρίση, ἐπειδὴ εἶναι Υἱὸς τοῦ

23. Ματθ. 11, 27.

ἐξουσίαν τοῦ κρίνειν λαμβάνει, οὐδὲν διὰ τινὰ πρόφασιν ἑτέραν, ἀλλ' ὅτι μόνον Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν, οὐχ ἢ Λόγος ἐστὶ καὶ Θεὸς ὁ Υἱὸς λαμβάνει, ἀλλὰ καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος. Λογιστέον οὖν τῇ μὲν ἀνθρωπότητι τὸ λαβεῖν, τῇ δὲ θεότητι τοῦ Υἱοῦ, τὸ πάντα κεκτηῖσθαι φυσικῶς τὰ τοῦ γεννήσαντος αὐτόν. Οὕτω γὰρ ἂν εἶη καὶ εἰκὼν ἀπαράλλακτος τοῦ Πατρὸς.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ΄.

Εἰς τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ Σωτῆρος ἀνθρωπίνως παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς, εἰς τό, «ἐκλαυσε», καὶ εἰς τό, «νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται», καὶ εἰς τό, «εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' 10 μου τὸ ποτήριον τοῦτο», καὶ εἰς τό, «περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου», καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια ρητά, παραθέσεις ἀποδεικτικαὶ καὶ ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, τῶν Χριστομάχων ἀνατρέπουσαι τὴν κακόνοιαν.

15 Εἰ παρὰ τινος τῶν τυχόντων ἢ καὶ ἀνθρώπου ψιλοῦ τὰς τοιαύτας εἰρηῆσθαι πιστεύομεν φωνάς, κλαιέτω μὲν ὡς ἄνθρωπος, καὶ φοβεῖσθω πάλιν καὶ δειλιάτω τὸν θάνατον, καὶ γινέσθω περίλυπος, καὶ ταραττέσθω, καὶ ὅσα πέφυκεν ἡ ἀνθρώπου φύσις ὑπομένειν, ταῦτα καὶ αὐτός. Εἰ δὲ Θεὸς ἦν ἐν σαρκί, ἦν δὲ τοῦτο, 20 καὶ οὐχ ἑτέρως, τίνα φοβεῖται Θεός; Εἰ ἀληθὴς ἦν λέγων, «Εγὼ εἰμι ἡ ζωὴ», κατὰ τίνα τρόπον φοβεῖται τὸν θάνατον ἢ ζωὴ; Εἰ ἄλλους ἐκ θανάτου διέσωσε, πῶς δὲ αὐτὸς ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον, ὁ τοὺς μαθητὰς ἐπαλείφων εἰς φρόνημα νεανικόν, καὶ λέγων, «Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ 25 ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι»; Πῶς ἂν αὐτὸς ἐφοβεῖτο τοῦτο παθεῖν, εἰ τὸν Ἀβραὰμ παραθαρσύνει, λέγων, «Μὴ φοβοῦ, ὅτι μετὰ σοῦ εἰμι»; Εἰ Μωσέα γοργότερον ἐποίει κατὰ τοῦ Φα-

24. Ἰω. 5, 20, 22.

1. Ἰω. 11, 35.

2. Ἰω. 12, 27.

3. Ματθ. 26, 39.

άνθρώπου»²⁴. Ἐφόσον λοιπὸν παίρνει τὴν ἐξουσία νὰ κρίνει, ὄχι γιὰ κανένα ἄλλο λόγο, ἀλλὰ μόνο ἐπειδὴ εἶναι Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐξουσία δὲν τὴν παίρνει ὁ Υἱός, ἐπειδὴ εἶναι Λόγος καὶ Θεός, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος. Πρέπει λοιπὸν νὰ θεωρήσουμε ὅτι ἡ παραλαβὴ τῆς ἐξουσίας ἀναφέρεται στὴν ἀνθρώπινη φύση, ἐνῶ στὴ θεότητα τοῦ Υἱοῦ τὸ ὅτι ἔχει κατὰ φύσιν ὅλα ὅσα ἀνήκουν σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν γέννησε. Γιατὶ μόνο ἔτσι μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπαράλλακτη εἰκόνα τοῦ Πατέρα.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ'.

Σ' αὐτὰ ποὺ λέγονται γιὰ τὸν Σωτῆρα ἀπὸ τοὺς εὐαγγελιστὲς κατὰ τρόπο ἀνθρώπινο, στὸ «ἐκλαψε»¹, καὶ στὸ, «Τώρα ἡ ψυχὴ μου εἶναι γεμάτη ταραχὴ»², καὶ στὸ, «Ἄν εἶναι δυνατόν ἄς ἀποφύγω τὸ ποτήρι αὐτό»³, καὶ στὸ, «Ἡ ψυχὴ μου εἶναι γεμάτη λυπη»⁴, καὶ ὅλα ὅσα ρητὰ εἶναι ὅμοια μὲ αὐτὰ, καὶ παραθέσεις χωρίων ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή ποὺ ἀνατρέπουν τὴν κακόνοια τῶν Χριστομάχων.

Ἐὰν πιστεύουμε ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ εἰπώθηκαν γιὰ κάποιον τυχαῖο ἢ καὶ ἀπλὸ ἄνθρωπο, ἃς κλαίει σὰν ἄνθρωπος, ἃς φοβᾶται καὶ ἃς δειλιάζει μπροστὰ στὸν θάνατο, ἃς γίνεται περίλυπος καὶ ἃς κυριεύεται ἀπὸ ταραχὴ, καὶ ὅλα ὅσα εἶναι φυσικὸ νὰ ὑπομένει ἢ ἀνθρώπινη φύση, ἃς τὰ ὑπομένει αὐτὰ καὶ αὐτός. Ἐὰν ὅμως ἦταν Θεὸς ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ ἦταν αὐτό, καὶ ὄχι κάτι ἄλλο, ποιὸν φοβᾶται ὁ Θεός; Ἐὰν ἦταν ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ ἔλεγε, «Ἐγὼ εἶμαι ἢ ζωὴ»⁵, γιὰ ποιὸ λόγο ἢ ζωὴ φοβᾶται τὸν θάνατο; Ἐφόσον αὐτὸς ἔσωσε ἄλλους ἀπὸ τὸν θάνατο, πῶς φοβόταν ὁ ἴδιος τὸν θάνατο; Αὐτὸς ποὺ ἀσκοῦσε τοὺς μαθητὲς του νὰ ἔχουν νεανικὸ φρόνημα, λέγοντας, «Νὰ μὴ φοβᾶστε ἀπὸ ἐκείνους ποὺ σκοτώνουν τὸ σῶμα, ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ σκοτώσουν τὴν ψυχὴ»⁶, πῶς μποροῦσε νὰ φοβᾶται νὰ τὸ πάθει αὐτό, τῆ στιγμῆ ποὺ ἐνθαρύνει τὸν Ἀβραάμ λέγοντας, «Μὴ φοβᾶσαι, γιατί εἶμαι μαζί σου»⁷; Ἐὰν ἔκανε τὸν Μωϋσῆ

4. Ματθ. 26, 38.

5. Ἰω. 14, 6.

6. Ματθ. 10, 28.

7. Γέν. 15, 1.

ραώ, καὶ πρὸς Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ λέγει, «Ἰσχυε καὶ ἀνδρί-
 ζου», πῶς αὐτὸς δειλίας ἔσται δεκτικός, ἢ πῶς ἀνθρώπους ἐφο-
 βήθη, ὁ ἄλλοις συμβουλευὼν εἰς τὸ μὴ φοβεῖσθαι, καὶ πείθων
 βοᾶν, «Κύριος ἐμοὶ βοηθός, οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄν-
 5 θρωπος»; Πῶς δὲ ὁ εἰς τοῦτο παρελθὼν, ἵνα τὸν θάνατον ἀπο-
 κτείνῃ, αὐτὸς ἐφοβεῖτο τὸν καθ' οὗ παραγέγονεν; Ἡ πῶς οὐ
 πάσης ἐπέκεινα δυσσεβείας ἐστὶ τὸ λέγειν φοβεῖσθαι τὸν ἄδην,
 ὃν οἱ τούτου πυλωροὶ καὶ μόνοι ἰδόντες κατέπτηξαν, καὶ τὰς
 ἀφύκτους πετάσαντες πύλας, ἀφήκαν τὰ ἐναποκλεισθέντα πνεύ-
 10 ματα, ὡς ἀναστῆναι τῶν ἀγίων πολλούς, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 πόλιν, καθὰ γέγραπται, καὶ ὀφθῆναί τισι; Πῶς ἐφοβεῖτο τὸν
 θάνατον ὁ ἐν τῷ ζητεῖσθαι λέγων πρὸς τοὺς παραγεγονότας αὐ-
 τὸν συλλαβέσθαι, «Ἐγὼ εἰμι»; Πῶς ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον ὁ λέ-
 γων, «Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ πάλιν ἐξουσίαν
 15 ἔχω λαβεῖν αὐτήν», καὶ, «Οὐδεὶς αἶρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ
 τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ»; Οὐκ ἦν οὖν ἄρα καθ' ἑαυτὸν ὁ τοῦ
 Θεοῦ Λόγος ὁ τὸν θάνατον ὑποπτήξας, ἀλλ' ἦν ἐν αὐτῷ τὸ ἀν-
 θρώπινον πεφυκὸς τοῦτο πάσχειν αἰεί.

ΑΛΛΟ,

Διηγηματικῶς.

20

Ἄνάγκη πᾶσα τοὺς ὀρθῶς ἐθέλοντας νοεῖν τὰ παρὰ ταῖς θεί-
 αῖς εἰρημένα Γραφαῖς περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τὸν
 καιρὸν ἐξετάζειν καὶ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἢ αὐτὸς εἰρηκῶς τι
 περὶ ἑαυτοῦ φαίνεται, ἢ αἱ θεῖαι Γραφαὶ περὶ αὐτοῦ. Εἰ μὲν οὖν
 25 πρὶν γένηται σὰρξ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἢ κλαύσεις ὁρᾶται πάποτε,
 ἢ θάνατον φοβηθεῖς, ἢ ἕτερόν τι τῶν ἀνθρωπίνων ὑπομείνας, κρα-
 τεῖτω καὶ νῦν τὰ εἰρημένα περὶ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὅτε γέγονεν ἄνθρω-
 πος, τότε καὶ τὰς τοιαύτας φωνὰς περὶ αὐτοῦ εἰρήκασιν αἱ θεῖαι

8. Ἰησοῦς Ναυῆ 1, 6.
 10. Ματθ. 27, 52-53.

9. Ψαλμ. 117, 6.
 11. Ἰω. 18, 6.

φοβερώτερο ἑνώπιον τοῦ Φαραῶ, καὶ ἔλεγε στὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, «Δεῖχνε δύναμη καὶ γίνε ἀνδρεῖος»⁸, πῶς εἶναι δυνατὸ ὁ ἴδιος νὰ παρουσιάζεται δειλός, πῶς φοβήθηκε τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς ποὺ συμβουλεύει τοὺς ἄλλους νὰ μὴ φοβοῦνται, καὶ τοὺς πείθει νὰ φωνάζουν, «Ὁ Κύριος εἶναι βοηθός μου, καὶ δὲν φοβᾶμαι ὅ,τι καὶ νὰ μοῦ κάνει ἄνθρωπος»⁹; Καὶ πῶς αὐτὸς ποὺ ἔφτασε σ' αὐτό, γιὰ νὰ θανατώσει τὸν θάνατο, φοβόταν ὁ ἴδιος αὐτὸν ἑναντίον τοῦ ὁποίου ἦρθε; Ἡ πῶς δὲν εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε ἀσέβεια τὸ νὰ λέτε ὅτι φοβᾶται τὸν ἄδη, αὐτὸς τὸν ὁποῖο οἱ θυρωροὶ καὶ μόνο ποὺ τὸν εἶδαν ζάρωσαν ἀπὸ φόβο, καὶ ἀφοῦ ἄνοιξαν τὶς πύλες ποὺ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγει, ἄφησαν ἐλεύθερα τὰ πνεύματα ποὺ ἦταν κλεισμένα ἐκεῖ μέσα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀναστηθοῦν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους καὶ νὰ μποῦν στὴν πόλη, ὅπως ἔχει γραφεῖ, καὶ νὰ ἐμφανισθοῦν σὲ πολλούς¹⁰; Πῶς φοβόταν τὸν θάνατο αὐτὸς ποὺ ὅταν ἔψαχναν νὰ τὸν βροῦν ἔλεγε σὲ ἐκείνους ποὺ πῆγαν νὰ τὸν συλλάβουν, «Ἐγὼ εἶμαι»¹¹; Πῶς φοβόταν τὸν θάνατο αὐτὸς ποὺ ἔλεγε, «Ἔχω τὴν ἐξουσία νὰ θυσιάσω τὴ ζωὴ μου, καὶ ἔχω ἐπίσης τὴν ἐξουσία νὰ τὴν λάβω»¹², καί, «Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀφαιρέσει ἀπὸ μένα, ἀλλὰ ἐγὼ τὴν θυσιάζω μόνος μου»¹³; Ἐπομένως δὲν ἦταν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ αὐτὸς ποὺ φοβήθηκε τὸν θάνατο, ἀλλ' ὑπῆρχε σ' αὐτὸν τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, τὸ ὁποῖο ἀπὸ τὴ φύση του τὸ πάσχει αὐτὸ πάντοτε.

ΑΛΛΟ.

Μὲ τρόπο ἀφηγηματικό.

Εἶναι ἀνάγκη αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ κατανοήσουν σωστὰ αὐτὰ ποὺ γράφονται στὶς ἅγιες Γραφές γιὰ τὸν Σωτῆρα μας Χριστό, νὰ ἐρευνοῦν τὸν καιρὸ καὶ τοὺς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους ἢ αὐτὸς παρουσιάζεται νὰ λέγει κάτι γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἢ οἱ ἅγιες Γραφές λένε γι' αὐτόν. Ἄν λοιπὸν προτοῦ νὰ λάβει σάρκα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἐμφανίζεται ποτὲ νὰ κλαίει ἢ νὰ φοβᾶται τὸν θάνατο ἢ νὰ ὑπομένει κάτι ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, νὰ ἰσχύουν καὶ τώρα ὅσα λέχθησαν γι' αὐτόν. Ἐὰν ὅμως οἱ ἅγιες Γραφές κάνουν λόγο γιὰ τὰ πάθη

12. Ἰω. 10, 18.

13. Ὅπ. π.

Γραφαί, τί μὴ μᾶλλον ἀνθρωπίνως εἰρηῆσθαι τὰ τοιαῦτα φήσομεν,
ἵνα τὸ ἐκ τῆς βλασφημίας διαφύγωμεν κακόν;

ΑΛΛΟ.

Ὡς ἐξ ἀντιθέσεως τῶν Χριστομάχων.

5 Ὁ κλαύσας, φασί, καὶ φοβηθεῖς καὶ περίλυπος γεγονώς, πῶς
ἔσται φύσει Θεός; Ἀνθρώπων γὰρ ἴδια τὰ τοιαῦτα

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Ὁ τὸν Λάζαρον ἀναστήσας ἐκ νεκρῶν καὶ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον
μεταποιήσας καὶ τὸ βλέπειν χαρισάμενος τῷ ἐκ γενετῆς τυφλῷ,
10 εἰρηκώς τε ὅτι «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν», πῶς οὐκ ἔσται φύσει
Θεός; Θεότητος γὰρ ἔργα φαίνεται τὰ γενόμενα. Εἰ δὲ ἐκ τῶν
ἀνθρωπίνως εἰρημένων ἢ καὶ γενομένων σκανδαλίζεσθε, διὰ
ποίαν αἰτίαν οὐκ ὠφελείσθε δι' ἐκείνων, ὅσα καὶ ποιήσας καὶ
λαλήσας θεοπρεπῶς εὐρίσκεται; Καὶ πάλιν, εἰ δι' ἐκείνων εἰς τὸ
15 νοεῖν τι ταπεινὸν περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καταβαίνετε, τί μὴ διὰ
τούτων εἰς τὸ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ νοεῖν ἀναβαίνετε; Ὁ γὰρ ἐκεῖνα
ταπεινῶς εἰρηκώς τε καὶ παθῶν, καὶ ταῦτα ὑψηλῶς, ὡς Θεός, εἶπέ
τε καὶ πέπραχεν. Οὐκοῦν ἢ τῆς ἐναθροπήσεως αἰτία, καὶ ἢ τῆς
ἐνσάρκου παρουσίας οἰκονομία, πρόφασις ἦν ἀναγκαῖα τοῦ γενέ-
20 σθαι τινὰ καὶ ἀνθρώπινα

ΑΛΛΟ.

Ἐξεταζέσθω τῆς ἐνσάρκου παρουσίας ἢ οἰκονομία, καὶ τῆς
ἐναθροπήσεως ὁ τρόπος, καὶ πόρρω παντὸς κείσονται σκανδάλου
τινὲς τῶν ἀκροωμένων, ὅσα περὶ τοῦ Σωτῆρος ἀνθρωπινώτερον
25 λέγουσιν αἱ θεῖαι Γραφαί. Σκοπὸς τοίνυν τῷ ἐνανθρωπήσαντι
Λόγῳ δεῖξαι σαφῶς, ὅτιπερ ὄντως σάρκα περιεβάλλετο, καὶ γέγο-
νεν ἄνθρωπος, οὐκ ἀποβαλὼν τὸ εἶναι Θεὸς Λόγος (οὐ γὰρ ἦν
ἑτέρως διασωθῆναι τὸ ἀνθρώπινον γένος), ἀλλ' ἵνα μὴ τις ἀκούων

αὐτά, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, γιατί νὰ μὴ ποῦμε ὅτι αὐτὰ ἔχουν λεχθεῖ ἀνθρωπίνως, ὥστε νὰ ἀποφύγουμε καὶ τὸ κακὸ τῆς βλασφημίας;

ΑΛΛΟ.

Ἐνστασις τῶν Χριστομάχων.

Αὐτὸς πού ἐκλαψε, λέγει, καὶ φοβήθηκε, καὶ ἔγινε περίλυπος, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κατὰ φύσιν Θεός; Γιατὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι γνωρίσματα ἀνθρώπων.

Ἀπάντησις σ' αὐτό.

Αὐτὸς πού ἀνέστησε τὸν Λάζαρο ἀπὸ τοὺς νεκρούς¹⁴, καὶ μετέβαλε τὸ νερὸ σὲ κρασί¹⁵, καὶ χάρισε τὴν ὄρασή του στὸν ἐκ γενετῆς τυφλό¹⁶, καὶ εἶπε, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»¹⁷, πῶς δὲν εἶναι κατὰ φύσιν Θεός; Γιατὶ αὐτὰ πού ἔκανε φαίνονται ὅτι εἶναι ἔργα τῆς θεότητος. Ἐὰν λοιπὸν σκανδαλίζεσθε ἀπὸ αὐτὰ πού εἰπώθησαν ἢ ἔγιναν κατὰ τρόπο ἀνθρώπινο, γιὰ ποιὸ λόγο δὲν ὠφελείσθε ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἔκανε καὶ εἶπε κατὰ τρόπο πού ταιριάζουν στὸ Θεό; Ἐπίσης, ἐὰν μὲ ἐκεῖνα φθάνετε νὰ σκέπτεσθε κάτι τὸ ταπεινὸ γιὰ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, γιατί μὲ αὐτὰ δὲν ὀδηγεῖσθε στὸ νὰ σκεφθεῖτε μεγάλα καὶ ὑψηλά; Γιατὶ αὐτὸς πού εἶπε καὶ ἔπαθε ἐκεῖνα τὰ ταπεινά, εἶπε καὶ ἔκανε καὶ αὐτὰ κατὰ τρόπο ὑψηλὸ, ὡς Θεός. Ἐπομένως ἡ αἰτία τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ ἡ οἰκονομία τῆς ἐνσάρκου παρουσίας του ἦταν ἀναγκαῖα δικαιολογία γιὰ νὰ γίνουν καὶ μερικὰ ἀνθρώπινα.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ἐξετάζεται ἡ οἰκονομία τῆς ἐνσάρκου παρουσίας του καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐνανθρωπήσεώς του, καὶ θὰ πάψουν ἔτσι νὰ σκανδαλίζονται μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκροατὲς ἀπὸ αὐτὰ πού λένε οἱ ἅγιες Γραφές γιὰ τὸν Σωτῆρα κατὰ τρόπο ἀνθρώπινο. Σκοπὸς λοιπὸν τοῦ Λόγου πού ἔγινε ἄνθρωπος ἦταν νὰ δείξει καθαρά, ὅτι πραγματικὰ φόρεσε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ παύσει νὰ εἶναι Θεὸς Λόγος (γιατὶ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ σωθεῖ τὸ ἀνθρώπινο γένος μὲ ἄλλο τρόπο), ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς, ἀκούοντας ὅτι ἔγινε ἄνθρω-

16. Ἰω. 9, 1ε.

17. Ἰω. 10, 30.

ὅτι γέγονε σὰρξ, μεταπεποιηθῆναι τὸν ἄτρεπτον τοῦ Θεοῦ Λόγον ὑπολάβῃ, καὶ ἕτερόν τι γενέσθαι παρ' ὅπερ ἦν ἐξ ἀρχῆς, ἀναγκαίως ποτὲ μὲν τὰς ἀνθρώπων προεπούσας ἀφήσει φωνάς, ποτὲ δὲ δεικνύει πράγματα θεότητι μόνῃ χρεωσιτούμενα, ἵνα νοῆται τὸ συν-
5 αμψότερον. Ὅθεν οὖν ἔδει φαίνεσθαι σαφῶς, ὅτιπερ ὄντως ἄνθρωπος εἶη, καὶ οὐ φάντασμα, ἐκεῖθεν αὐτὸ δεικνύειν ἐπιείγεται. Ἀμαρτία μὲν γάρ, ὡς ἀναμάρτητος, καὶ οὐκ εἰδῶς τοῦτο παθεῖν, παραιτεῖται δικαίως, ἐπιτρέπει δὲ τῷ σώματι καὶ τῇ ἀνθρωπότητι τὰ τῇ φύσει αὐτῇ προσόντα παθεῖν, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὄντως καὶ
10 κατὰ ἀλήθειαν φορέσαι σάρκα, καὶ ἄνθρωπον γενέσθαι, κατὰ τὰς Γραφάς. Ἐπειδὴ δέ, καθάπερ ἤδη προειρήκαμεν, ἐχρῆν αὐτὸν καὶ ἐν σαρκὶ γεγονότα φαίνεσθαι Θεόν, ἐργάζεται μὲν ἔσθ' ὅτε τὰ πρόποντα Θεῷ, λέγει δὲ πρὸς τοὺς ὁρῶντας αὐτόν, «Εἰ ἐμοὶ οὐ πιστεύετε», διὰ τὸ ἄνθρωπον βλέπειν δηλονότι, ἀλλὰ «τοῖς ἔργοις
15 μου πιστεύετε, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί». Οὐκοῦν τὰ θεοπρεπῶς εἰρημένα τε καὶ πεπραγμένα δεικνύει τὸν Σωτῆρα Θεόν. Καὶ πάλιν τὰ ἀνθρωπίνως εἰρημένα τε καὶ γεγονότα δεικνύει κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπον. Αὕτη γάρ ἐστίν ἡ τοῦ μυστηρίου δύναμις.

20

ΑΛΛΟ.

Πανταχόθεν ἀναισχυντοῦντες οἱ Χριστομάχοι φανοῦνται, καὶ σκοπὸν ἔχοντες ἕνα, τὸ μάτην διαλοιδορεῖσθαι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ἀκούοντες μὲν γὰρ λέγοντος αὐτοῦ, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐ-
σμεν», ἀπειθοῦσιν ἀβούλως, καὶ πειρῶνται τὸ εἰρημένον εἰς ἐτέ-
25 ρας περιέλκειν ἐννοίας, οὐκ ἀποδιδόντες τῷ Υἱῷ τὸ ἐν εἶναι Πατρὸς (πρὸς) τὸν Πατέρα, ἀλλὰ τὸ καλῶς τε καὶ ὀρθῶς εἰρημέ-
νον ἐπιχειροῦντες παραλύειν. Εὐρίσκοντες δὲ πάλιν ἐν τοῖς Εὐ-
αγγελίοις τὰ ὅσαπερ ὡς ἄνθρωπος ἢ πέπονθεν ἢ καὶ εἰρηκῶς φαί-
νεται, οἷον τὸ ἔκλαυσεν ἢ καὶ ἐλυπήθη, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, οὐ
30 φέρουσιν ἐπὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλ' εὐθύς τῷ λόγῳ ταῦτα προσά-
πτοντες, ἀπόδειξιν ποιοῦνται τοῦ μὴ εἶναι Θεὸν τὸν ταῦτα πεπον-

18. Ἰω. 1, 14.

19. Ἰω. 10, 38.

πος, μεταβλήθηκε ὁ ἀτρεπτος Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔγινε κάτι ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ πὺν ἦταν ἀρχικὰ, κατ' ἀνάγκη ἄλλοτε μιλάει μὲ τρόπο πὺν ἀρμόζει σὲ ἄνθρωπο, καὶ ἄλλοτε πάλι δείχνει πράγματα πὺν ὀφείλονται μόνο στῆ θεότητα, γιὰ νὰ κατανοήσει καὶ τὰ δύο. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔπρεπε νὰ ἐμφανίζεται καθαρὰ ὅτι εἶναι πραγματικὰ ἄνθρωπος καὶ ὄχι φάντασμα, ἐπιδιώκει νὰ τὸ δείξει αὐτὸ μὲ τὸν τρόπο αὐτόν. Ἔτσι, ἡ ἁμαρτία, σὰν ἀναμάρτητος πὺν ἦταν καὶ δὲν γνώριζε νὰ διαπράττει κάτι τέτοιο, πολὺ σωστὰ ἀπουσιάζει ἀπὸ αὐτόν, ἐπιτρέπει ὁμως στὸ σῶμα καὶ στὴν ἀνθρώπινη φύση του νὰ ὑποστῆ αὐτὰ πὺν τὴν χαρακτηρίζουν, γιὰ νὰ ἀποδείξει ὅτι πραγματικὰ καὶ ἀληθινὰ φῶρεσε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές¹⁸. Ἐπειδὴ ὁμως, ὅπως ἤδη εἶπαμε προηγουμένως, ἔπρεπε αὐτὸς καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι Θεός, κάνει πότε πότε αὐτὰ πὺν ταιριάζουν στὸν Θεό, καὶ λέγει σὲ ἐκείνους πὺν τὸν βλέπουν· «Ἐὰν δὲν πιστεύετε σὲ μένα», ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸν ἔβλεπαν ὡς ἄνθρωπο, τότε «πιστέψετε στὰ ἔργα μου, γιὰ νὰ μάθετε ὅτι ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα σὲ μένα»¹⁹. Ἐπομένως ἐκεῖνα πὺν εἰπῶθηκαν καὶ ἔγιναν κατὰ τρόπο πὺν ἀρμόζει στὸν Θεό, δείχνουν τὸν Σωτῆρα Θεό, ἐνῶ ἐκεῖνα πὺν εἰπῶθηκαν καὶ ἔγιναν κατὰ τρόπο ἀνθρώπινο, δείχνουν ὅτι εἶναι ἀληθινὰ ἄνθρωπος. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ μυστηρίου.

ΑΛΛΟ.

Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ ἀποδεικνύονται ἀπὸ παντοῦ νὰ ἐνεργοῦν μὲ ἀδιαντροπία, καὶ νὰ ἔχουν ἓνα σκοπὸ, νὰ ἐξυβρίζουν χωρὶς λόγο τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ, ἀκούοντάς τον νὰ λέγει, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἶμαστε ἓνα»²⁰, ἀπιστοῦν ἀπερίσκεπτα, καὶ ἐπιχειροῦν νὰ προσδώσουν αὐτὸ πὺν εἰπῶθηκε πολλές σημασίες, καὶ δὲν ἀποδίδουν στὸν Υἱὸ τὸ ὅτι εἶναι ἓνα πρὸς τὸν Πατέρα, ἀλλὰ αὐτὸ πὺν καλῶς καὶ ὀρθῶς ἔχει εἰπωθεῖ ἐπιχειροῦν νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν τὸ ἀληθινὸ νόημά του. Ἐπίσης, βρίσκοντας στὰ Εὐαγγέλια ὅσα ἐμφανίζεται νὰ ἔπαθε ἢ νὰ εἶπε ὡς ἄνθρωπος, ὅπως τὸ ὅτι ἔκλαψε ἢ λυπήθηκε, καὶ ἄλλα ὅμοια μὲ αὐτὰ, δὲν τὰ ἀποδίδουν στὴν ἀνθρώπινη φήση του, ἀλλ' ἀποδίδοντας αὐτὰ ἀμέσως στὸν Λόγο, τὰ χρησι-

20. Ἰω. 10, 30.

θότα, ὥστε καὶ αὐτὸν συναριθμεῖσθαι τῇ κτίσει, τὸν ταύτης ὄντα ποιητήν. Ἡ τοίνυν ἀπόδος τῷ Υἱῷ τὸ εἶναι πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ οὐχ εὐρήσεις τὸν ἐν ἰσότητι τοῦ Πατρὸς ὄντα Λόγον καθ' ἑαυτὸν, ἢ Λόγος ἐστὶ, κλαίοντα ἢ λυπούμενον, ἢ φόβῳ βαλλόμενον, ἢ εἰ μὴ πιστεύεις λέγοντι αὐτῷ, ὅτι περ ἐν ἐστὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, μηδὲ ὅτι λελύπηται λέγοντι πιστεύσης, καὶ οὕτως ἔση μετὰ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων, οὐδὲν ἄλλως τῶν παρὰ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένων δεχόμενος.

ΑΛΛΟ.

10 Λέγει πού Παῦλος περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· «Ὁς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος». Γέγονεν οὖν ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐκ εἰς ἄνθρωπον ἦλθεν, ὥσπερ ἐν τοῖς προφήταις, ἀλλ' ὄντως τοῦτο
15 γέγονεν ὅπερ καὶ ἡμεῖς, δίχα μόνης ἁμαρτίας. Ἔστιν οὖν Θεὸς μὲν, ἢ Λόγος ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ ἴδιον, ἄνθρωπος δέ, καθὸ γέγονε σὰρξ, ὡς γέγραπται, καὶ τὴν ἡμῶν περιεβάλετο σάρκα. Ὅρον οὖν ἐχούσης τοῦτον τῆς πίστεως τῆς περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, διακρινέσθωσαν αἱ περὶ αὐτοῦ
20 φωναὶ κατὰ τὸν λόγον τὸν πρόποντα. Καὶ ἀκούσης· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμεν», μίαν ὄρα τὴν θεότητα τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ Θεὸν ἐννόει τὸν Υἱὸν ἐκ τῆς οὐσίας ὄντα τοῦ Πατρὸς. Ἐὰν δὲ πάλιν ἀκούσης περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἔκλαυσε καὶ ἐλυπήθη, καὶ ἐπτοήθη, καὶ ἀδημονεῖν ἤρξατο, ἐννόει πάλιν ἄνθρωπον ὅταν μετὰ τὸ
25 εἶναι Θεόν, καὶ ἀνατίθει τῇ ἀνθρωπότητι τὰ αὐτῇ χρεωστούμενα. Ἐπειδὴ γὰρ θνητὸν καὶ φθαρτὸν ἀπέλαβε σῶμα καὶ τοῖς τοιούτοις πάθεσιν ὑποκείμενον, ἀναγκαίως μετὰ τῆς σαρκὸς καὶ τὰ αὐτῆς ἰδιοποιεῖται πάθη καὶ αὐτῆς ὑπομενούσης αὐτά, ὡς αὐτὸς ὑπομένων λέγεται. Οὕτω γὰρ φάμεν ὅτι καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἀπέ-
30 θανε, τοῦτο παθούσης τῆς σαρκὸς, οὐκ ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν τοῦ Λόγου· ἀπαθῆς γὰρ ἐστὶ καὶ ἀθάνατος. Οὐκοῦν ὀρθοδόξως ἐκλη-

21. Φιλ. 2, 6-7.

22. Ἰω. 10, 30.

μποιοῦν ὡς ἀπόδειξη, ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ τὰ ἔπαθε αὐτὰ, με ἀποτέλεσμα νὰ συγκαταλέγεται καὶ αὐτὸς στὴν κτίση, αὐτὸς ποὺ εἶναι δημιουργὸς τῆς. Ἡ ἀπόδωσε λοιπὸν στὸν Υἱὸ τὸ ὅτι εἶναι ἓνα με τὸν Πατέρα, ὅποτε δὲν θὰ βρεῖς τὸν ἴδιο τὸν Λόγο, ποὺ εἶναι ἴσος με τὸν Πατέρα, ἀφοῦ εἶναι Λόγος, νὰ κλαίει ἢ νὰ λυπᾶται ἢ νὰ κυριεύεται ἀπὸ φόβο, ἢ, ἐὰν δὲν πιστεύεις ὅταν λέγει, ὅτι εἶναι ἓνα με τὸν Πατέρα, τότε νὰ μὴ τὸν πιστεύεις καὶ ὅταν λέγει, ὅτι λυπήθηκε, καὶ ἔτσι θὰ καταταγεῖς μεταξὺ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων, ἀφοῦ δὲν δέχεται γενικὰ τίποτε ἀπὸ ὅσα εἶπε ὁ Σωτήρας.

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάπου ὁ Παῦλος γιὰ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ· «Αὐτὸς, ἐνῶ εἶχε θεία ὑπαρξή, δὲν θεώρησε ὡς εὐκαιρία νὰ ἀρπᾶξει τὸ θεῖο ἀξίωμα του, τὸ ὅτι ἦταν ἴσος πρὸς τὸν Θεό, ἀλλὰ ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του παίρνοντας μορφή δούλου, καὶ ἔγινε ἄνθρωπος»²¹. Ἐγινε λοιπὸν ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ· δὲν ἦρθε σὲ ἄνθρωπο, ὅπως στοὺς προφῆτες, ἀλλὰ ἔγινε πραγματικὰ αὐτὸ ποὺ εἴμαστε καὶ ἐμεῖς, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Εἶναι λοιπὸν Θεός, ἐφόσον εἶναι Λόγος τοῦ Πατέρα καὶ τὸ ἰδιαίτερο γνώρισμα τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἔλαβε σὰρκα, ὅπως ἔχει γραφεῖ, καὶ φόρεσε τὸ δικὸ μας σῶμα. Ἐχοντας λοιπὸν αὐτὸ κανόνα τῆς πίστεως γιὰ τὸν Σωτήρα μας Χριστό, ἃς διακρίνονται αὐτὰ ποὺ λέγονται γι' αὐτόν, ὅπως πρέπει σὲ κάθε περίπτωση. Καὶ ὅταν ἀκοῦς, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»²², νὰ βλέπεις τὴ μία θεότητα τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατέρα, καὶ νὰ ἐννοεῖς ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι Θεὸς ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα. Ἄν πάλι ἀκούσεις γι' αὐτόν ὅτι ἔκλαψε καὶ λυπήθηκε καὶ φοβήθηκε καὶ ἀρχισε νὰ ἀγωνιᾶ, νὰ σκέπτεσαι ὅτι εἶναι καὶ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι Θεός, καὶ νὰ ἀποδίδεις στὴν ἀνθρώπινη φύση ὅσα ἀναφέρονται σ' αὐτήν. Γιατί, ἀφοῦ ἔλαβε θνητὸ καὶ φθαρτὸ σῶμα, ποὺ ὑπόκειται σ' αὐτὰ τὰ πάθη, κατ' ἀνάγκη μαζὶ με τὸ σῶμα ἰδιοποιήθηκε καὶ τὰ πάθη του, καὶ ἐφόσον τὸ σῶμα τὰ ὑπομένει αὐτὰ, λέγεται ὅτι τὰ ὑπομένει ὁ ἴδιος. Γι' αὐτὸ λέμε καὶ ὅτι σταυρώθηκε καὶ πέθανε, ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ ἔπαθε τὸ σῶμα, καὶ ὄχι ἰδιαίτερα αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Λόγος· γιατί εἶναι ἀπαθὴς καὶ ἀθάνατος. Λοιπὸν θὰ ἐκλαμβάνουμε ὀρθόδοξα ὅσα ἔχουν λεχθεῖ, ἀπονέμοντας

ψόμεθα τὰ εἰρημένα, τῇ μὲν θεότητι νέμοντες τὰ θεοπρεπιῆ, ἀνατι-
θέντες δὲ τῇ σαρκὶ τὰ δι' αὐτὴν καὶ ὡς ἐξ αὐτῆς εἰρημένα διὰ τῶν
ἐν ἡμῖν φυσικῶν κινημάτων, ὧν ὁ νοῦς ἔχων τὴν αἴσθησιν, ἀνα-
βλύζει διὰ γλώττης τὰ ἐν βάθει κατὰ τὸ ἀφανὲς ἀφώνως ψιθυρι-
5 ζόμενα.

ΑΛΛΟ,
Διηγηματικῶς.

Γέγονεν ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος οὐ διὰ τινὰ πρόφασιν
έτέραν, ἀλλ' ἵνα, πάντα τὰ ἑαυτοῦ ταῖς ἡμῶν ἀσθενείαις ἀναμίξας
10 τρόπον τινὰ καὶ συγκεράσας, εὐρώσῃ τὴν ἀνθρώπου φύσιν, καὶ
πρὸς τὴν ἑαυτοῦ μεταποίησιν στερρότητα. Ὅταν οὖν φαίνεται
δειλιῶν τὸν θάνατον καὶ λέγων, «Εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ
τὸ ποτήριον τοῦτο», ἐννόει πάλιν ὅτι δειλιῶσα τὸν θάνατον ἢ
σὰρξ, ἐδιδάσκετο φορουμένη παρὰ τοῦ Λόγου μηκέτι τοῦτο πά-
15 σχειν. Ἐλεγε γὰρ πρὸς τὸν Πατέρα: «Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς
σύ». Οὐκ ἐφοβεῖτο μὲν γὰρ, καθὼς Λόγος ἐστὶ καὶ Θεός, τὸν θάνα-
τον αὐτός, ἀλλ' εἰς τέλος διεξάγειν τὴν οἰκονομίαν ἠπειέγετο. Τοῦ-
το γὰρ ἦν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς. Ἐχει δὲ καὶ τὸ μὴ θέλειν ἀπο-
θανεῖν, διὰ τὸ παραιτεῖσθαι τῆς σαρκὸς τὸν θάνατον φυσικῶς. Δι-
20 δάσκων τοίνυν τὴν ἀνθρωπότητα μηκέτι τὰ αὐτῇ προσόντα φρο-
νεῖν, ἀλλὰ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ζητεῖν, ὡς ἄνθρωπος λέγει: «Οὐχ
ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ». Διὰ τοῦτο γὰρ φαίνεται καὶ προσθεῖς
«Τὸ πνεῦμα πρόθυμον, ἢ δὲ σὰρξ ἀσθενής».

ΑΛΛΟ.

25 Εἰ θανάτου καταφρονοῦντας οὕτως εὐρίσκομεν τοὺς ἁγίους,
ὡς οἶεσθαι μᾶλλον εἰς ζωὴν μεταβαίνειν, εἴ τις αὐτοὺς πρὸς τὸ τοῦ
παθεῖν καλοῖη καιρός, ἀνδρεῖοί τε ὄντως εἰσὶ, διὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυ-
τοῖς, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, καθὰ γέγραπται, κατοικοῦντα τὸν
Χριστόν, πῶς δειλιῶ τὸν θάνατον ὁ τοὺς ἄλλους διδάσκων θανά-

στή θεότητα ὅσα ταιριάζουν στὸν Θεό, καὶ ἀποδίδοντας στὸ σῶμα ὅσα εἰλώθηκαν γι' αὐτὸ καὶ ἀναφέρονται σ' αὐτό, ἐξαιτίας τῶν φυσικῶν κινήματων ποὺ ὑπάρχουν μέσα μας, τὰ ὁποῖα αἰσθανόμενος ὁ νοῦς, ἐκφράζει μὲ τὴν γλώσσα αὐτὰ ποὺ ψιθυρίζονται στὸ βάθος τῆς ψυχῆς χωρὶς φωνὴ καὶ χωρὶς νὰ φαίνονται.

ΑΛΛΟ.

Μὲ τρόπο διηγηματικό.

Ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὄχι γιὰ κανένα ἄλλο λόγο, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀναμείξει κατὰ κάποιο τρόπο καὶ νὰ συνδέσει ὅλα τὰ δικὰ του μὲ τὶς δικές μας ἀδυναμίες, ὥστε νὰ δυναμώσει τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ νὰ τῆς δώσει σταθερότητα σὰν τὴν δική του. Ὅταν λοιπὸν ἐμφανίζεται νὰ φοβᾶται τὸν θάνατο καὶ νὰ λέγει, «Ἄν εἶναι δυνατόν ὡς ἀποφύγω τὸ ποτήρι αὐτό»²³, νὰ σκέφτεσαι πάλι ὅτι ἐκεῖνο ποὺ φοβόταν ἦταν τὸ σῶμα ποὺ φοροῦσε ὁ Λόγος, τὸ ὁποῖο διδάσκονταν νὰ μὴ τὸ παθαίνει αὐτό. Γιατὶ ἔλεγε στὸν Πατέρα: «Ὁχι ὅπως θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ὅπως θέλεις ἐσύ»²⁴. Γιατὶ δὲν φοβόταν τὸν θάνατο αὐτός, ἀφοῦ ἦταν Λόγος καὶ Θεός, ἀλλὰ βιαζόταν νὰ φέρει σὲ πέρας τὸ σωτήριο σχέδιο. Γιατὶ αὐτὸ ἦταν τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα. Ὅμως τὰ λόγια του δείχνουν, καὶ ὅτι δὲν ἤθελε νὰ πεθάνει, ἐπειδὴ ἀποφεύγει ὡς ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἡ σάρκα τὸν θάνατο. Διδάσκοντας λοιπὸν τὴν ἀνθρωπότητα νὰ μὴ φρονεῖ πιά αὐτὰ ποὺ εἶναι ἐπιθυμητὰ σ' αὐτήν, ἀλλὰ νὰ ἐπιζητεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὡς ἄνθρωπος λέγει: «Ὁχι ὅπως θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ὅπως θέλεις ἐσύ». Γι' αὐτὸ ἐξάλλου φαίνεται ὅτι πρόσθεσε: «Τὸ πνεῦμα εἶναι πρόθυμο, ἀλλὰ ἡ σάρκα εἶναι ἀδύναμη»²⁵.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν βλέπουμε οἱ ἅγιοι νὰ περιφρονοῦν τόσο πολὺ τὸν θάνατο, ὥστε νὰ νομίζουν ὅτι μεταβαίνουν μᾶλλον στὴ ζωὴ, ὅταν οἱ περιστάσεις τοὺς καλοῦν πρὸς τὸ πάθος, καὶ νὰ εἶναι πραγματικὰ ἀνδρεῖοι, ἐπειδὴ ἔχουν μέσα τους, στὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο, ὅπως ἔχει γραφεῖ, τὸν Χριστὸ νὰ κατοικεῖ²⁶, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ φοβᾶται τὸν θάνατο αὐτὸς ποὺ διδάσκει τοὺς ἄλλους νὰ περιφρονοῦν τὸν θάνα-

25. Ματθ. 26, 41.

26. Ἐφ. 3, 16.

του καταφρονεῖν; Πῶς δὲ οὐκ ἄτοπον θαυμάζειν μὲν τὴν ἀνδρίαν τῶν ἐχόντων ἐν ἑαυτοῖς τὸν Λόγον, αὐτὸν δὲ οἶσθαι τὸν Λόγον ἀσθενῆ καὶ ἄνανδρον ὑπάρχειν οὕτως, ὡς καὶ φόβῳ κρατεῖσθαι καὶ τῷ τῆς δειλίας νοσήματι;

5

ΑΛΛΟ.

Τῷ οἰκείῳ θανάτῳ τὸν θάνατον κατήργησεν ὁ Σωτῆρ. Ὡσπερ οὖν οὐκ ἂν ὁ θάνατος κατηργήθη μὴ ἀποθανόντος αὐτοῦ, οὕτως ἐφ' ἐκάστου τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν. Εἰ μὴ γὰρ ἐδειλίασεν, οὐκ ἂν ἐλευθέρα τοῦ δειλιᾶν ἢ φύσις ἐγένετο, εἰ μὴ ἐλυπήθη, οὐκ ἂν ἀπηλλάχθη τοῦ λυπεῖσθαι ποτε, εἰ μὴ ἐταράχθη, οὐκ ἂν ἔξω ποτὲ τούτων ἐγένετο. Καὶ ἐφ' ἐκάστῳ τῶν ἀνθρωπίνως γεγονότων τὸν αὐτὸν ἐφαρμόζων λόγον, εὐρήσεις ἐν Χριστῷ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη κεκινημένα, οὐχ ἵνα κρατήσῃ ὥσπερ καὶ ἐν ἡμῖν, ἀλλ' ἵνα κινηθέντα καταργηθῇ, τῇ δυνάμει τοῦ ἐνοικήσαντος τῇ σαρκὶ Λόγου, 15 πρὸς τὸ ἄμεινον μεταποιουμένης τῆς φύσεως.

ΑΛΛΟ,

Εἰς τό, «Θεέ μου, Θεέ μου».

Ἐπὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καυχώμεθα, καὶ πιστεύομεν διὰ τοῦτο σεσῶσθαι, ὅτιπερ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἀνθρω- 20 πος γεγονῶς δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐσταυρώθη, ἵνα τὸν ἐν ἡμῖν καταργήσῃ θάνατον, καὶ πάλιν ἡμᾶς ἐαυτῷ συναναστήσῃ, ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν μεταβαλὼν. Ἔδει τοίνυν καὶ παρ' αὐτὸν τὸν τοῦ πάθους καιρὸν ἄνθρωπον ὄντως γεγονότα φαίνεσθαι, καὶ οὐ κατὰ τινα φαντασίαν ὑπονοεῖσθαι ὡς ἄνθρωπον. Καὶ διὰ 25 ταύτην εἰς αἰτίαν ἐλάλει μὲν τὰ ἀνθρώπῳ πρόποντα, «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;», καί, «Παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον», ἐδείκνυ δὲ διὰ τῶν ἔργων ὅτι Θεός ἐστιν, ὁ δι' ἡμᾶς ἐνα- θρωπήσας, καὶ ταῦτα ὑπομένων ἐν τῷ σταυρῷ διὰ τὴν ἀπάντων ἡμῶν σωτηρίαν συνέστελλε μὲν γὰρ τὴν ἡλιακὴν ἀκτίνα, καὶ σκό- 30 τῳ περιέβαλλε τὸν οὐρανόν, ἔσχισε δὲ τὰς πέτρας, καὶ τὴν γῆν καὶ

το; Καὶ πῶς δὲν εἶναι ἄτοπο νὰ θαυμάζουμε τὴν ἀνδρεία ἐκείνων ποὺ ἔχουν μέσα τους τὸν Λόγο, ἀλλὰ νὰ νομίζουμε ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Λόγος εἶναι τόσο ἀδύναμος καὶ ἄνανδρος, ὥστε νὰ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸν φόβο καὶ ἀπὸ τὴν ἀσθένεια τῆς δειλίας;

ΑΛΛΟ.

Ὁ Σωτῆρας μὲ τὸν δικό του θάνατό κατάργησε τὸν θάνατο²⁷. Ὅπως λοιπὸν δὲν θὰ εἶχε καταργηθεῖ ὁ θάνατος, ἂν δὲν πέθαινε αὐτός, ἔτσι θὰ συνέβαινε καὶ μὲ κάθε πάθος τῆς σάρκας. Γιατί, ἂν δὲν δειλίαζε, δὲν θὰ ἐλευθερωνόταν ἡ φύση ἀπὸ τὴ δειλία· ἂν δὲν λυπόταν, δὲν θὰ ἀπαλλασσόταν ποτέ ἀπὸ τὴ λύπη, ἂν δὲν ταρασσόταν, δὲν θὰ γλύτωνε ἀπὸ αὐτὰ ποτέ. Καὶ σὲ καθένα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα γεγονότα, ἐφαρμόζοντας τὴν ἴδια λογική, θὰ βρεῖς στὸν Χριστὸ νὰ ἐκδηλώνονται τὰ πάθη τῆς σάρκας, ὄχι γιὰ νὰ γίνουν κυρίαρχα αὐτοῦ, ὅπως συμβαίνει σὲ μᾶς, ἀλλὰ ἐκδηλούμενα νὰ καταργηθοῦν μὲ τὴ δύναμη τοῦ Λόγου ποὺ κατοίκησε μέσα στὴ σάρκα, καὶ ἔτσι ἡ ἀνθρώπινη φύση νὰ μεταβληθεῖ πρὸς τὸ καλύτερο.

ΑΛΛΟ.

Στό, «Θεέ μου, Θεέ μου»²⁸.

Καυχῶμαστε γιὰ τὸν Σταυρὸ τοῦ Σωτήρα μας Χριστοῦ καὶ πιστεύουμε ὅτι γι' αὐτὸ ἔχουμε σωθεῖ, ἐπειδὴ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ μᾶς καὶ σταυρώθηκε γιὰ χάρις μας, γιὰ νὰ καταργήσῃ τὸν θάνατο ποὺ ἴσχυε σὲ μᾶς, καὶ νὰ μᾶς ἀναστήσῃ πάλι μὲ τὸν ἑαυτὸ του, μεταβάλλοντας ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς φθορᾶς στὴν κατάσταση τῆς ἀφθαρσίας. Ἐπρεπε λοιπὸν καὶ σ' αὐτόν, ἀφοῦ ἔγινε πραγματικὰ ἄνθρωπος, νὰ ἐμφανισθεῖ ὁ καιρὸς τοῦ πάθους, καὶ νὰ μὴ θεωρεῖται κατὰ φαντασία ἄνθρωπος. Καὶ γι' αὐτόν ἀκριβῶς τὸν λόγο μιλοῦσε ὅπως ταιριάζει σὲ ἄνθρωπο καὶ ἔλεγε· «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί μὲ ἐγκατέλειψες»²⁸, καί, «Ἄς ἀποφύγω τὸ ποτήρι αὐτό»²⁹, ἐνῶ μὲ τὰ ἔργα του ἔδειχνε ὅτι εἶναι Θεός, αὐτὸς ποὺ γιὰ μᾶς ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ ὑπομένει αὐτὰ στὸν σταυρὸ, γιὰ τὴ σωτηρία ὅλων μας. Γιατί ἀπέκρυψε τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου καὶ τύλιξε τὸν οὐρανὸ μὲ σκοτάδι, ἔσχισε τοὺς βράχους καὶ τὴ γῆ καὶ τὸ κατα-

29. Ματθ. 26, 39.

τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ, ἕτερά τε πρὸς τούτοις ἐποίει μεγάλα, ἵνα Θεὸς ἐνανθρωπήσας φαίνηται. Καὶ γοῦν οἱ σταυρώσαντες καὶ πάλαι γελῶντες αὐτόν, τὰ γινόμενα θεϊκῶς ὁρῶντες ἔλεγον· «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος».

5

ΑΛΛΟ.

Ἄνθρωπος γέγονεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐχ ἵνα πάλιν ὡς Θεὸς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως πάντα πράττη καὶ λαλῇ, ἀλλ' ἵνα πολλάκις καὶ διὰ τὴν χρείαν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας καὶ ὡς ἄνθρωπος λέγη τινά. Ταύτην ἔχοντας τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν, 10 πῶς οὐκ ἄτοπον σκανδαλίζεσθαι τοὺς ἀκροωμένους ἀνθρωπινώτερον ἔσθ' ὅτε λαλοῦντος αὐτοῦ; Λαλεῖ γὰρ ὡς ἄνθρωπος, λαλεῖ δὲ καὶ ὡς Θεός, ἔχων ἐν ἀμφοτέροις τὴν ἐξουσίαν. Ἀνθρωπίνως μὲν γὰρ ἔλεγε· «Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάραται», θεϊκῶς δὲ πάλιν «Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ πάλιν ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν 15 αὐτήν». Τὸ μὲν οὖν ταράττεσθαι, τῆς σαρκὸς ἴδιον πάθος, τὸ δὲ ἐξουσίαν ἔχει θεῖναι τε καὶ πάλιν λαβεῖν, τῆς τοῦ Λόγου δυνάμεως ἔργον ἐστίν. Ὡσπερ οὖν ὅταν λέγη τι θεϊκῶς, καίτοι φαινόμενος ἄνθρωπος, οὐ σκανδαλιζόμεθα, ἀλλ' ἐννοοῦμεν τὸν ἐνοικοῦντα τῇ σαρκὶ Λόγον, οὕτως ὅταν τι λαλῇ καὶ ὡς ἄνθρωπος, 20 μὴ σκανδαλιζόμεθα, ἐννοῦντες ὅτι δι' ἡμᾶς γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τὰ τῇ ἀνθρωπότητι πρέποντα λαλεῖ.

ΑΛΛΟ.

Διὰ πολλὴν καὶ ἄμετρον φιλανθρωπίαν ἐάντων ἡμῖν ἐκάρασεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐχ ἵνα μεταποιηθῇ πρὸς τὸ ἡμέτερον 25 αὐτός (ἄτρεπτος γὰρ ἐστὶ καὶ ἀλλοίωσιν οὐκ εἰδώς), ἀλλ' ἵν', ἡμᾶς ἀναμίξας ἐαυτῷ, μεταβάλῃ πρὸς τὸ οἰκεῖον. Ὡσπερ γὰρ ἡμεῖς αὐτὸν δεξάμενοι διὰ τὸ ἐνοικῆσαι σαρκί, πάντα λοιπὸν ἔχομεν τὰ αὐτοῦ (καὶ γὰρ καὶ υἱοὶ κεκλημέθα καὶ θεοί, εἰ καὶ μὴ φυσικῶς ὡσπερ αὐτός, ἀλλά γε κατὰ χάριν), οὕτω καὶ αὐτός, ὅτε πρὸς ἡμᾶς

πέτασμα τοῦ ναοῦ, καί ἔκανε καί ἄλλα ἐξίσου μεγάλα μ' αὐτά, γιὰ νὰ δείξει ὅτι εἶναι Θεός πού ἔγινε ἄνθρωπος. Γι' αὐτό καί οἱ σταυρωτῆς του, πού πρὶν τὸν περιγελοῦσαν, βλέποντας ὅσα γίνονταν κατὰ τρόπο θεϊκό, ἔλεγαν· «Πραγματικὰ αὐτὸς ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»³⁰.

ΑΛΛΟ.

Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος, ὄχι γιὰ νὰ κάνει πάλι καὶ νὰ μιλάει ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση του, ὡς Θεός, ἀλλὰ γιὰ νὰ λέγει πολλές φορές μερικὰ πράγματα καὶ ὡς ἄνθρωπος, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες τοῦ σχεδίου τῆς θείας οἰκονομίας. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως ἔχει αὐτὸ τὸ νόημα, πῶς δὲν εἶναι ἄτοπο νὰ σκανδαλίζονται ὅσοι τὸν ἀκοῦνε κάπου κάπου νὰ μιλάει πρὸ ἀνθρώπινα; Γιατὶ μιλάει ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ μιλάει καὶ ὡς Θεός, ἔχοντας τὴν ἐξουσία καὶ τῶν δύο. Ἔτσι, ὡς ἄνθρωπος ἔλεγε, «Τώρα ἡ ψυχὴ μου εἶναι ταραγμένη»³¹, ἐνῶ ὡς Θεός· «Ἐχω ἐξουσία νὰ θυσιάσω τὴ ζωὴ μου, καὶ πάλι ἔχω ἐξουσία νὰ λάβω αὐτήν»³². Ἡ ταραχὴ λοιπὸν εἶναι ἰδιαίτερο πάθος τῆς σάρκα, ἐνῶ ἡ ἐξουσία πού ἔχει νὰ θυσιάσει τὴ ζωὴ του καὶ πάλι νὰ τὴν πάρει, εἶναι ἔργο τῆς δυνάμεως τοῦ Λόγου. Ὅπως λοιπὸν δὲν σκανδαλιζόμαστε ὅταν λέγει κάτι ὡς Θεός, ἂν καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐννοοῦμε τὸν Λόγον πού κατοικεῖ μέσα στὴ σάρκα, ἔτσι καὶ ὅταν λέγει κάτι ὡς ἄνθρωπος, νὰ μὴ σκανδαλιζόμαστε, σκεπτόμενοι ὅτι γιὰ μᾶς ἔγινε ἄνθρωπος καὶ λέγει αὐτὰ πού ταιριάζουν στὴν ἀνθρώπινη φύση.

ΑΛΛΟ.

Ἐξαιτίας τῆς μεγάλης καὶ ἀμέτρητης φιλανθρωπίας του ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀνάμειξε τὸν ἑαυτό του μὲ μᾶς, ὄχι γιὰ νὰ γίνεῖ αὐτὸς σὰν ἐμᾶς, γιατί εἶναι ἀμετάβλητος καὶ δὲν γνωρίζει ἀλλοίωση, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀναμείξει ἐμᾶς μὲ τὸν ἑαυτό του, νὰ μᾶς μεταβάλλει σ' αὐτὸ πού εἶναι ἐκεῖνος. Γιατὶ, ὅπως ἐμεῖς πού τὸν δεχθήκαμε, ἐπειδὴ κατοίκησε μέσα στὴ σάρκα, ἔχουμε ὅλα τὰ δικά του (ἀφοῦ καὶ υἱοὶ³³ ὀνομασθήκαμε καὶ θεοί³⁴, ἂν καὶ ὄχι κατὰ φύσιν ὅπως αὐτός, ἀλλὰ κατὰ χάριν), ἔτσι καὶ αὐτός, ὅταν ἀναμίχθηκε μὲ μᾶς, μὲ τὸ νὰ γίνεῖ ἀν-

32. Ἰω. 10, 18.

33. Α' Ἰω. 3, 1.

34. Ψαλμ. 81, 6. Ἰω. 10, 34.

ἀνεμίχθη γενόμενος ἄνθρωπος, ἐφόρεσε τὰς ἀσθενείας ἡμῶν, καὶ ὡς αὐτὸς πεπονθὼς νενόμισται ἰδιοποιούμενος μετὰ τοῦ ἀναληφθέντος ναοῦ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, ἵνα καὶ ἐν ἡμῖν νεκρωθῇ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη, τρεχόντων εἰς ὁμοιότητα τὰ τοῦ ἡμῶν δι' ἡμᾶς εἰς ἑαυτὸν ἀναλαβόντος Χριστοῦ

ΑΛΛΟ.

Φησί που Θεὸς διὰ τῶν ἀγίων προφητῶν, ἐπὶ τισιν ἁμαρτίαις τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ καταιτιώμενος, ὅτι «Τὰ τέκνα αὐτῶν διῆγον διὰ πυρός, ὃ οὐκ ἐνετειλάμην αὐτοῖς καὶ οὐ διενοήθην ἐν τῇ καρδίᾳ μου». Καὶ πάλιν ὡς πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ· «Καὶ ἐλύπεις με ἐν πᾶσι τούτοις». Καὶ πάλιν ἐφ' ἑτέροις κακοῖς «Μὴ ἐπὶ τούτοις οὐκ ὀργισθήσομαι, λέγει Κύριος, ἢ ἐν λαῷ τοιούτῳ οὐκ ἐκδικήσει ἡ ψυχὴ μου;». Δήλου τοιγαροῦν ὑπάρχοντος ἅπασιν ὡς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἦν ὁ ἐν τοῖς προφήταις τὰ τοιαῦτα λαλῶν, τί ποιήσουσιν οἱ Χριστομάχοι; Ψυχὴν ἄρα καὶ καρδίαν περιθήσουσιν αὐτῷ, ἐροῦσι δὲ τῷ τῆς λύπης κρατεῖσθαι πάθει καὶ τῷ τῆς ὀργῆς, ἵνα μὴ πλέον τι ἔχων ἀνθρώπου φαίνεται, ὃ ὑπὲρ πᾶσαν γενητὴν φύσιν ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ τοσοῦτος ὅσος καὶ ὁ Πατήρ; Ἄλλ' ἴσως τοῦτο μὲν παραιτήσονται, ἐροῦσι δὲ εἰρησθαι τὰ τοιαῦτα παρὰ τοῦ Λόγου τροπικῶς τε καὶ συγκαταβατικῶς. Εἰ τοίνυν πρὸ τῆς ἐπιδημίας τὰ τοιαῦτα λέγοντι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τὸ αὐτῷ πρόπον ἀξίωμα σώζομεν, ἄνω καὶ λύπης καὶ ὀργῆς καὶ παντὸς πάθους ὑπάρχειν αὐτὸν διαβεβαιούμενοι, κἂν διὰ τὸ χρήσιμον ὑπομένειν αὐτὰ προσποιῆται, πῶς οὐκ ἄτοπον, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ἐν τῇ ταῦτα πασχύσει σαρκὶ καταδέβηκε, μὴ συγχωρεῖν αὐτῷ τὰ τοιαῦτα λέγοντι μένειν ἐν ἀπαθείᾳ, ἐχούσης αὐτὰ φυσικῶς τῆς σαρκός, ἦν δι' ἡμᾶς ἀνέλαβε μετὰ πάντων τῶν αὐτῇ προσόντων φυσικῶς; Ἀνθρωπότητος δὲ ἴδιον, τὸ κλαίειν καὶ ταράττεσθαι καὶ ἀδημονεῖν καὶ παραιτεῖσθαι τὸν θάνατον, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια πάσχειν.

θρωπος, φόρεσε τὶς ἀδυναμίες μας· καὶ ὅπως αὐτὸς πιστεύθηκε ὅτι ἔπαθε ἐπειδὴ ἰδιοποιήθηκε, μαζὶ μὲ τὸ σῶμα ποὺ ἔλαβε, καὶ ὅλα τὰ πάθη του, γιὰ νὰ νεκρωθοῦν τὰ πάθη τῆς σάρκα καὶ σὲ μᾶς, ποὺ τρέχουμε νὰ γίνουμε ὅμοιοι μὲ τὸν Χριστὸ ποὺ ἀνέλαβε γιὰ χάρη μας ὅλα τὰ δικά μας πάθη στὸν ἑαυτὸ του.

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάπου ὁ Θεὸς μέσω τῶν ἀγίων προφητῶν, κατηγορώντας γιὰ κάποιες ἁμαρτίες τοὺς Ἰσραηλίτες· «Τὰ παιδιά τους περνοῦσαν μέσα ἀπὸ φωτιά, πρᾶγμα ποὺ δὲν τοὺς διέταξα, οὔτε ἦρθε ποτὲ στὸν νοῦ μου»³⁵. Ἐπίσης καὶ στὴν Ἱερουσαλήμ· «Καὶ μοῦ προκαλοῦσες λύπη μὲ ὅλα αὐτά»³⁶. Καὶ πάλι γιὰ ἄλλα κακά· «Καὶ πῶς δὲν πρέπει νὰ ὀργισθῶ γι' αὐτά, λέγει ὁ Κύριος, ἢ νὰ ἀφήσω ἀτιμώρητο ἓνα τέτοιο λαό;»³⁷. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι φανερὸ σὲ ὅλους, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἦταν ἐκεῖνος ποὺ τὰ ἔλεγε αὐτὰ στοὺς προφήτες, τί θὰ κάνουν οἱ Χριστομάχοι; Θὰ τοῦ βάλουν ἄραγε ψυχὴ καὶ καρδιά, καὶ θὰ ποῦν ὅτι κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς λύπης καὶ τῆς ὀργῆς, γιὰ νὰ μὴ ἐμφανίζεται ὅτι ἔχει κάτι παραπάνω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε κτιστὴ φύση, καὶ τόσο πολὺ μάλιστα, ὅσο καὶ ὁ Πατέρας; Ἀλλὰ ἴσως αὐτὸ βέβαια νὰ τὸ ἀποφύγουν, καὶ νὰ ποῦν ὅτι αὐτὰ εἰπώθηκαν ἀπὸ τὸν Λόγο μεταφορικὰ καὶ συγκαταβατικὰ. Ἐὰν λοιπὸν στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὰ λέγει αὐτὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησή του, διαφυλάττουμε τὸ ἀξίωμα ποὺ τοῦ ἀρμόζει, διαβεβαιώνοντας ὅτι εἶναι πάνω καὶ ἀπὸ λύπη καὶ ἀπὸ ὀργὴ καὶ ἀπὸ κάθε πάθος, ἂν καὶ προσποιεῖται ὅτι τὰ ὑπομένει γιὰ κάτι τὸ χρήσιμο, πῶς δὲν εἶναι ἄτοπο, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος καὶ κατέβηκε στὴ σάρκα ποὺ τὰ ἔπασχε αὐτά, νὰ μὴ τοῦ ἐπιτρέπουμε, ὅταν τὰ λέγει αὐτά, νὰ μένει σὲ ἀπάθεια, ἀφοῦ αὐτὰ τὰ ἔχει ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἡ σάρκα, τὴν ὁποία ἔλαβε γιὰ μᾶς μαζὶ μὲ ὅλα τὰ φυσικὰ γνωρίσματά της; Καὶ γνωρίσματα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως εἶναι νὰ κλαίει, νὰ ταράζεται, νὰ ἀγωνιᾶ, νὰ θέλει νὰ ἀποφύγει τὸν θάνατο, καὶ νὰ πάσχει ὅλα τὰ ὅμοια μ' αὐτά.

36. Ἰεζ. 16, 43.

37. Ἰεζ. 9, 9.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ΄.

Εἰς τό, «πρωτότοκος πάσης κτίσεως»,
ὅτι οὐ κτίσμα ὁ Υἱός.
Ἀντίθεσις ἐκ τῶν Χριστομάχων.

5 Εἰ μὴ κτίσμα, φασίν, ὑπάρχει ὁ Υἱός, οὐκ ἂν ἐκλήθη πρωτότοκος πάσης κτίσεως· ὡς γὰρ πολλὴν ἔχων πρὸς τὰ γεγονότα τὴν εὐγένειαν, εἰ καὶ πρῶτος αὐτῶν εἶη καὶ πρὸ πάντων ἐστί, καὶ ταύτῃ κέκληται τῇ ἐπωνυμίᾳ.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

10 Πρὸς μὲν τὰ τοιαῦτα τῶν αἵρετικῶν προβλήματα οὐ χαλεπὸν ἀντιλέγειν. Ἐκεῖνο δὲ χρὴ πρῶτον εἰπεῖν· Εἰ τὸ πρωτότοκος ὄνομα συγκατατάττει τῇ κτίσει τὸν Υἱόν, ὑπεξελεῖται πάντως αὐτὸν ἢ τοῦ Μονογεννοῦς προσηγορία· ὥσπερ γὰρ οὐκ ἂν τις καλοῖτο πρωτότοκος, εἰ μὴ πολλοὺς ἔχοι τοὺς ἀδελφούς, ὧν ἐστί καὶ πρω-
15 τότοκος, οὕτως οὐκ ἂν εἶη μονογενής, εἰ μὴ μόνος ὑπάρχοι, ἐτέροις τισὶν οὐ συναριθμούμενος. Πῶς οὖν ἐστί καὶ πρωτότοκος καὶ μονογενής; Δεῖ γὰρ ἢ ἐκεῖνο κρατεῖν ἢ τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θεία Γραφή ἀμφοτέροις αὐτὸν ἀποκαλεῖ τοῖς ὀνόμασι, ζητεῖν ἀναγκαῖον τοὺς ὅσοι ταῖς θείαις Γραφαῖς προσβάλλουσι ἀκρι-
20 θῶς, πῶς μὲν ἐστί πρωτότοκος, κατὰ τίνα δὲ τροπὸν καὶ Μονογενής Μονογενής μὲν οὖν, καθὸ Λόγος ἐστὶν ἐκ Πατρός, ἀδελφούς κατὰ φύσιν οὐκ ἔχων, οὐδὲ ἐτέρῳ τινὶ συνταττόμενος· εἰς γὰρ καὶ μόνος ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ· πρωτότοκος δὲ οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ ἀπολελυμένως, ἀλλ' ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, καθὰ γέγραπται. Πότε
25 οὖν ἄρα γέγονεν ἡμῶν ἀδελφός, εἰ μὴ ὅτε τὴν ἡμῶν περιεβάλετο σάρκα; Οὐκοῦν τότε πρωτότοκος, ὅτε πολλοὺς κατὰ χάριν υἱοὺς ἀπέδειξε Θεοῦ.

ΑΛΛΟ.

Πρωτότοκος πάσης καλεῖται κτίσεως, οὐχ ὡς πρῶτος αὐτῆς

ΛΟΓΟΣ ΚΕ΄.

Στή ρήση· «Πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως»¹· ὅτι ὁ Υἱὸς
δὲν εἶναι κτίσμα.

Ἐνσταση ἐκ μέρους τῶν Χριστομάχων.

Ἐὰν δὲν ἦταν κτίσμα, λένε, ὁ Χριστός, δὲν θὰ ὀνομαζόταν πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως· ἐπειδὴ δηλαδή ἔχει μεγάλη συγγένεια πρὸς αὐτὰ πού ἔγιναν, ἂν καὶ εἶναι πρῶτος ἀπὸ αὐτὰ καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα, γι' αὐτὸ ὀνομάζεται μ' αὐτὴ τὴν ἐπωνυμία.

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Στὰ τέτοιου εἴδους προβλήματα τῶν αἵρετικῶν δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἀντιτάξουμε τὴν ἀντίρρησης μας. Καὶ πρῶτο πρέπει νὰ ποῦμε τὸ ἑξῆς· Ἐὰν τὸ ὄνομα πρωτότοκος συγκατατάσσει τὸν Υἱὸ στή κτίση, θὰ τὸν ἐξαιρέσει ὅπωςδήποτε ἀπὸ αὐτὴν ἢ ὀνομασία τοῦ Μονογενοῦς. Γιατί, ὅπως δὲν θὰ μπορούσε κάποιος νὰ ὀνομασθεῖ πρωτότοκος, ἂν δὲν ἔχει πολλοὺς ἀδελφούς, τῶν ὁποίων καὶ εἶναι πρωτότοκος, ἔτσι δὲν μπορεί νὰ εἶναι κάποιος μονογενής, ἐὰν δὲν εἶναι μόνος, χωρὶς νὰ συγκαταριθμεῖται μὲ κάποιους ἄλλους. Πῶς λοιπὸν εἶναι καὶ πρωτότοκος καὶ μονογενής; Γιατί πρέπει νὰ ἰσχύει ἢ ἐκεῖνο ἢ αὐτό. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀγία Γραφή τὸν ὀνομάζει καὶ μὲ τὰ δύο ὀνόματα, εἶναι ἀνάγκη, ὅσοι προσβάλλουν τὶς ἀγίες Γραφές, νὰ ἐρευνήσουν μὲ ἀκρίβεια, πῶς εἶναι πρωτότοκος καὶ μὲ ποιὸ τρόπο εἶναι μονογενής. Μονογενής λοιπὸν εἶναι, ἐπειδὴ εἶναι Λόγος προερχόμενος ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ δὲν ἔχει ἀδελφούς κατὰ φύση, οὔτε καὶ συναριθμεῖται μαζί μὲ κάποιον ἄλλο. Γιατί ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἓνας καὶ μοναδικός. Πρωτότοκος πάλι εἶναι ὄχι ἔτσι ἀπλῶ καὶ χωρὶς ἄλλους σχετιζόμενους μὲ αὐτόν, ἀλλὰ μὲ πολλοὺς ἀδελφούς, ὅπως ἔχει γραφεῖ². Πότε ὅμως ἔγινε ἀδελφός μας, ἂν ὄχι τότε πού φόρεσε τὴ δική μας σὰρκα; Ὡστε λοιπὸν τότε ἔγινε πρωτότοκος, ὅταν ἀνέδειξε πολλοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ κατὰ χάρη.

ΑΛΛΟ.

Πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως ὀνομάζεται, ὄχι ἐπειδὴ ὑπάρχει

2. Ρωμ. 8, 29.

κατὰ χρόνον ὑπάρχων, οὐδὲ τῆς αὐτῆς τοῖς κτίσμασιν ὑπάρχων οὐσίας, ἀλλὰ καθάπερ ἤδη προεῖρηται, διὰ τὴν πρὸς τὰ κτίσματα συγκατάθεσιν καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν. Ἐπιτηρῆσαι δὲ ὅμως κάκεῖνο καλόν, μονογενῆς καλεῖται καὶ πρωτότοκος. Ὅτε μὲν οὖν 5 μονογενῆς ὀνομάζεται οὐδεμιᾶς αὐτῷ συμπεπλεγμένης αἰτίας, καθ' ἣν ἐστὶ μονογενῆς, τοῦτο καλεῖται, ἀλλ' ἀπολελυμένως, μονογενῆς Θεὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς. Ὅτε δὲ πρωτότοκον αὐτὸν αἱ θεῖαι καλοῦσι Γραφαί, εὐθύς ἐπιφέρουσι καὶ ὢν ἐστὶ πρωτότοκος, καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν καὶ ταύτην ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν. 10 Φασὶ γάρ, «πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς», καὶ «πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν». Ἐπειδὴ γὰρ ἔδει τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἔχοντα τὸ πρωτεύειν, καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος τοῦτο μὴ ἀπολέσαι, εἰκότως καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ὁμοιώσεως ἐπιλαβόμενος, πάσης προτάττεται κτίσεως. Οὐ γὰρ καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος, ἐλάττων 15 ἔσται τινὸς ὅσον εἰς τὸ πρέπον ἀξίωμα τῇ θεῖα φύσει, ἀλλὰ καὶ οὕτω πρωτεύσει καὶ καθ' ἡγήσεται πάσης ὁμοῦ κτίσεως, ἅτε δὴ ποιητῆς ὑπάρχων αὐτῆς καὶ Κύριος. Οὕτως καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς φησιν «Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός».

20

ΑΛΛΟ.

Εἰ, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, ἄλλος ἔσται τῶν πάντων. Ἐν γὰρ τῷ εἰπεῖν «πάντα», οὐδὲν ἀφήκεν ἐκτὸς ὃ μὴ γέγονεν δι' αὐτοῦ. Οὐκοῦν κτίσμα μὲν ὁ Υἱὸς οὐκ ἔσται, κτίστης δὲ μᾶλλον τῶν πάντων, καθὰ γέγραπται. Οὐ γὰρ 25 εἴρηκεν ἡ θεία Γραφή, ὅτιπέρ ἐστὶ πρωτότοκος τῶν ἄλλων κτισμάτων, ἵνα μὴ ὄντως ὡς ἐξ αὐτῶν εἶναι νοοῖτο, ἀλλὰ πάσης κτίσεως πρωτότοκον αὐτὸν εἶναί φησιν, ἵνα διὰ τοῦτο, ὡς εἰπεῖν, ὅλης ὁμοῦ τῆς κτίσεως ἐν μέρει κεμένης, ἕτερος εἶναι παρ' αὐτὴν πιστεύηται. Ὁ δὲ ἔξω πάσης ὑπάρχων κτίσεως, οὐκ ἂν εἴη κτιστῆς 30 οὐσίας, ἀλλ' ἕτερος παρὰ ταύτην. Καὶ γοῦν ἡ θεία Γραφή τὴν τοιαύτην ἐπιτήρησιν εἰδυῖα σαφῶς, οὐκ ἐκάλεσε τὸν Ρουβεὶμ πρωτό-

3. Ρωμ. 8, 29.

4. Κολ. 1, 18.

πρῶτος ἀπὸ αὐτὴν ὡς πρὸς τὸν χρόνον, οὔτε ἐπειδὴ εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια μὲ τὰ κτίσματα οὐσία, ἀλλὰ, ὅπως εἰπώθηκε προηγουμένως, ἕξαιτίας τῆς συγκαταβάσεώς του πρὸς τὰ κτίσματα καὶ τὴν ὁμοίωσή του μὲ μᾶς. Εἶναι ὅμως καλὸ νὰ προσέξουμε καὶ ἐκεῖνο, ὅτι ὀνομάζεται μονογενὴς καὶ πρωτότοκος. "Ὅταν λοιπὸν ὀνομάζεται μονογενὴς, ὀνομάζεται χωρὶς νὰ συμπλέκεται μὲ αὐτὸν καμμιά αἰτία, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι μονογενὴς, ἀλλὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε δεσμό, μονογενὴς Θεός, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στὸν κόλπο τοῦ Πατέρα. "Ὅταν ὅμως οἱ ἅγιες Γραφές τὸν ὀνομάζουν πρωτότοκο, ἀμέσως προσθέτουν καὶ ποιῶν εἶναι πρωτότοκος, καθὼς καὶ τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία ἔχει τὸ ὄνομα αὐτὸ. Γιατὶ λένε· «Πρωτότοκος ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀδελφούς³, καί, «Πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς»⁴. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔπρεπε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ ἔχει κατὰ φύσιν τὸ νὰ εἶναι πρῶτος, καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος νὰ μὴ τὸ χάσει, εὐλόγα καὶ ὅταν ἔγινε ὅμοιος μὲ μᾶς, πάλι τίθεται πρὶν ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση. "Ὅχι δηλαδή, ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος, νὰ γίνῃ κατώτερος ἀπὸ κάποιον, ὅσον ἀφορᾷ τὴ θέσιν πού ταιριάζει στὴ θεία φύσιν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος νὰ εἶναι πρῶτος καὶ νὰ ἡγεῖται ὅλης μαζί τῆς κτίσεως, ἀφοῦ εἶναι δημιουργὸς τῆς καὶ Κύριος. "Ἔτσι καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει· «Εἶδαμε τὴ δόξα του, δόξα πού ἔχει ὡς Μονογενὴς ἀπὸ τὸν Πατέρα»⁵.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου, μὲ αὐτὸν ἔγιναν ὅλα⁶, εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὰ ὅλα. Γιατὶ λέγοντας «ὅλα», δὲν ἄφησε κανένα ἔξω, πού νὰ μὴ ἔγινε δι' αὐτοῦ. Ἐπομένως ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι κτίσμα, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι κτίστης ὄλων, ὅπως ἔχει γραφεῖ. Γιατὶ ἡ ἅγια Γραφή δὲν εἶπε, ὅτι εἶναι πρωτότοκος τῶν ἄλλων κτισμάτων, γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ ὅτι πραγματικὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ λέγει ὅτι εἶναι πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως, ὥστε γι' αὐτὸ, μὲ τὸ νὰ πεῖ, ὅλη ἡ κτίση βρίσκεται σ' ἓνα μέρος, αὐτὸς νὰ πιστεύεται ὅτι εἶναι ἄλλος διαφορετικὸς ἀπὸ αὐτὴν. Καὶ αὐτὸς πού βρίσκεται ἔξω ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστῆς οὐσίας, ἀλλὰ ἄλλος διαφορετικὸς ἀπὸ αὐτὴν. Καὶ μάλιστα ἡ ἅγια Γραφή, γνωρίζοντας καλὰ αὐτὴ τὴν παρατήρηση, δὲν ὀνόμασε τὸν Ρουβεὶμ πρωτότοκο ὄλων τῶν παι-

5. Ἰω. 1, 14.

6. Κολ. 1, 16.

τοκον πάντων τῶν τέκνων τοῦ Ἰακώβ, ἵνα μὴ ἕτερος εἶναι παρὰ τούτους νομίζεται, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας πρωτότοκον αὐτὸν εἶναί φησι τοῦ Ἰακώβ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ.

ΑΛΛΟ.

5 Εἰ διὰ τὸ καλεῖσθαι πρωτότοκον πάσης κτίσεως τὸν Υἱόν, τῇ κτίσει συγκαταριθμεῖν αὐτὸν ἐπιχειροῦσί τινες, ἔσται καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς πᾶσιν. Εἰ δέ τις δοίη τοῦτο κρατεῖν, ἑαυτοῦ πρωτότοκος ἔσται, καθὸ πάσης κτίσεως πρωτότοκος ὢν, καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς πᾶσιν ἔστιν. Ἔσται οὖν ἑαυτοῦ καὶ πρῶτος καὶ δεύτερος. Εἰ μὲν 10 γὰρ διὰ τὸ πάσης κτίσεως εἶναι πρωτότοκος, ἔξω τῶν πάντων αὐτὸν κείσθαι νοήσαιμεν, πρῶτος ἔσται τῶν πάντων. Εἰ δέ τοῖς πᾶσι καὶ αὐτὸς συνταχθήσεται, ἑαυτοῦ κατὰ χρόνον ἔσται δεύτερος· πρῶτος μὲν κατ' ἐκεῖνον τὸν τρόπον, δεύτερος δὲ κατὰ τοῦτον.

15

ΑΛΛΟ.

Εἰ διὰ τὸ καλεῖσθαι πρωτότοκος πάσης κτίσεως, εἷς ἔσται καὶ αὐτὸς τῶν κτισμάτων, γέγονε δὲ πάντα δι' αὐτοῦ, ἑαυτοῦ ποιητῆς ἔσται, καθ' ὑμᾶς, καὶ ὁ κτίζων κτίζεται, καὶ τοῦτο δι' ἑαυτοῦ. Εἰ γὰρ ἐν τοῖς πᾶσιν ἔστι καὶ πάντα δι' αὐτοῦ, ἀληθὲς ἔσται τὸ εἰρη- 20 μένον. Καὶ εἰ πᾶσα ἡ κτίσις ἐν αὐτῷ συνέστηκε, πῶς εἷς τῶν πάντων εἶναι δύναται, ὃ τοῖς πᾶσι τὸ συνεσιάναι διδούς;

ΑΛΛΟ.

*Διηγηματικῶς, κατὰ τὴν εὐσεβῆ νόησιν,
καθ' ἣν νοεῖται «πρωτότοκος».*

25 Πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, καθὸ γέγονεν ὁμοῖος ἡμῶν κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας, καὶ καθὸ τὴν ἡμετέραν σάρκα φορέσας ἀδελφός τε ἡμῶν χρηματίσας, τοῦτο καλεῖται δικαίως. Πρωτότοκος δὲ καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν· πρῶτος γὰρ αὐτὸς εἰς ἀφθαρσίαν ἀνέστησεν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα, καὶ πρῶτος αὐτὴν εἰς οὐρανούς

διῶν τοῦ Ἰακώβ, γιὰ νὰ μὴ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἄλλος διαφορετικὸς ἀπὸ αὐτοῦς, ἀλλὰ μὲ μεγάλη ἀκρίβεια λέγει, ὅτι αὐτὸς εἶναι πρωτότοκος τοῦ Ἰακώβ καὶ τῶν ἀδελφῶν του.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν, ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς ὀνομάζεται πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως, ἐπιχειροῦν ὀρισμένοι νὰ τὸν κατατάξουν στὴν κτίση, τότε θὰ εἶναι καὶ αὐτὸς μέσα σὲ ὅλα τὰ κτίσματα. Ἐὰν ὅμως δεχθεῖ κανεὶς ὅτι αὐτὸ ἰσχύει, τότε θὰ εἶναι πρωτότοκος καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀφοῦ, ὄντας πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως, εἶναι καὶ αὐτὸς μέσα σὲ ὅλα. Θὰ εἶναι δηλαδὴ καὶ πρῶτος καὶ δεύτερος τοῦ ἑαυτοῦ του. Γιατί ἐὰν, ἐπειδὴ εἶναι πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως, τὸν θεωρήσουμε ὅτι βρίσκεται ἔξω ἀπὸ ὅλα, θὰ εἶναι πρῶτος ἀπὸ ὅλα. Ἐὰν ὅμως μέσα σὲ ὅλα συμπεριληφθεῖ καὶ αὐτὸς, τότε θὰ εἶναι χρονικὰ δεύτερος τοῦ ἑαυτοῦ του. Πρῶτος δηλαδὴ μὲ ἐκείνον τὸν τρόπο, καὶ δεύτερος μὲ αὐτόν.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν, ἐπειδὴ ὀνομάζεται πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως, εἶναι καὶ αὐτὸς ἓνας ἀπὸ τὰ κτίσματα, ὅμως ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ⁷, τότε εἶναι δημιουργὸς τοῦ ἑαυτοῦ του, σύμφωνα μὲ σᾶς, καὶ αὐτὸς πού κτίζει κτίζεται, καὶ αὐτὸ γίνεται διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του. Γιατί, ἐὰν συμπεριλαμβάνεται μεταξὺ ὄλων καὶ ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, τότε εἶναι ἀληθινὸ αὐτὸ πού εἰπώθηκε. Καὶ ἐὰν ὅλη ἡ κτίση δημιουργήθηκε ἀπὸ αὐτόν, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνας ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα, αὐτὸς πού ἔδωσε τὴν ὑπαρξὴ σὲ ὅλα;

ΑΛΛΟ.

Μὲ τρόπο ἀφηγηματικὸ, σύμφωνα μὲ τὴν εὐσεβῆ ἐρμηνεία κατὰ τὴν ὁποία νοεῖται ἡ λέξις «Πρωτότοκος».

Πολὺ σωστὰ ὀνομάζεται πρωτότοκος μεταξὺ πολλῶν ἀδελφῶν, ἀφοῦ ἔγινε ὁμοῖος μὲ μᾶς σὲ ὅλα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ ἀφοῦ, φορῶντας τὴ δική μας σάρκα, ἔγινε ἀδελφός μας. Ἀλλὰ εἶναι καὶ πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς, γιατί αὐτὸς πρῶτος ἀνέστησε τὴ σάρκα του στὴν ἀφθαρσία καὶ πρῶτος τὴν ἀνέβασε στοὺς οὐρανοὺς.

ἀνήγαγε. Διὸ καὶ φησιν «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός», καὶ «Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα». Δι' αὐτοῦ γὰρ ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπεΐα καὶ τὴν καινὴν τῆς ἀναστάσεως βαδίζειν ὁδὸν ἐκδιδάσκειται, καὶ ὥσπερ διὰ τινος θύρας εἰς αὐτὸν εἰσέρχεται τὸν οὐρανόν.

5

ΑΛΛΟ.

Πῶς ἂν εὐσεβῶς νοηθείη, «πρωτότοκος πάσης κτίσεως».

Διὰ τὴν τοῦ Πατρὸς φιλανθρωπίαν ἣν ἔχει περὶ τὰ αὐτοῦ κτίσματα, πρωτότοκον ἑαυτὸν πάσης κτίσεως ἐκάλεσεν ὁ Υἱός, καὶ 10 τῇ πρὸς τὰ πεποιημένα συγκαταβάσει μονονουχί καὶ ἑαυτὸν τούτοις συντάπτειν οὐκ ὀκνεῖ, ἵν', ἐπειδὴ περ καλεῖται τούτων πρωτότοκος, δι' αὐτὸν σώζηται τὰ μετ' αὐτόν. Εἰ γὰρ δεῖ πάντως αὐτὸν εἶναι πρωτότοκον, μενουῖσι πάντως καὶ ὧν ἐστὶ πρωτότοκος. Ἔστι τοίνυν μονογενῆς μὲν κατὰ φύσιν, ἅτε δὴ μόνος ὢν ἐκ Πατρὸς, 15 Θεὸς ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς ἀναλάμπας, πρωτότοκος δὲ δι' ἡμᾶς, ἵν', ὥσπερ ἀθανάτῳ τινὶ ρίζῃ πᾶσα ἡ κτίσεις ἐγκεκεντριωμένη, καὶ ἐκ τοῦ αἰεὶ ὄντος ἀναβλαστήσασα ἦ. Γέγονε γὰρ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ συνέστηκεν εἰς αἰεὶ, καὶ αὐτῷ διασώζεται.

ΑΛΛΟ.

20 Εἰ τὸ καλεῖσθαι πρωτότοκον πάσης κτίσεως ὡς κτίσμα κατὰ φύσιν ὄντα, τῇ κτίσει συντάξομεν τὸν Υἱόν, ἔσται πρῶτος μὲν ταύτης κατὰ τὸν χρόνον, συγγενῆς δὲ ὁμῶς κατὰ τὴν φύσιν, καὶ διὰ τὸ εἶναι κτίσμα τοῖς ἄλλοις ἅπασι προσεικώς. Συγγενῆς οὖν ἔσται καὶ ἀλόγοις ζώοις, ὀρνέοις τε καὶ νηκτοῖς. Καὶ ταῦτα γὰρ, εἰ 25 καὶ ἐλάχιστα, μέρη γοῦν πάσης τῆς κτίσεώς ἐστιν. Ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον. Οὐκοῦν εὐσεβῶς πρωτότοκος μὲν, ὡς ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς διὰ τοὺς κατὰ χάριν εἰς νίοθεσίαν κεκλημένους νοηθήσεται. Πάσης δὲ κτίσεως ἀνωτέρω κείσεται, ὡς πρὸ ταύτης ὢν, καὶ εἰς τὸ εἶναι ταύτην παραγαγών, κτιστῆς τε αὐτὸς οὐχ ὑπάρχων οὐσίας.

8. Ἰω. 16, 6.

9. Ἰω. 10, 9.

Γι' αὐτὸ καὶ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδός»⁸, καὶ «Ἐγὼ εἶμαι ἡ θύρα»⁹. Γιατὶ δι' αὐτοῦ ἡ ἀνθρώπινη φύση διδάσκεται νὰ βαδίζει τὸν καινούργιο δρόμο τῆς ἀναστάσεως, καὶ δι' αὐτοῦ, σὰν ἀπὸ κάποια θύρα, εἰσέρχεται στὸν οὐρανό.

ΑΛΛΟ.

Πῶς θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ μὲ εὐσεβῆ τρόπο
τὸ «Πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως».

Ἐξαιτίας τῆς φιλανθρωπίας ποὺ ἔχει ὁ Πατέρας γιὰ τὰ κτίσματά του, ὠνόμασε ὁ Υἱὸς τὸν ἑαυτοῦ πρωτότοκο ὅλης τῆς κτίσεως, καὶ μὲ τὴν συγκατάθεσή του πρὸς τὰ κτίσματα δὲν διστάζει νὰ κατατάξει κατὰ κάποιο τρόπο καὶ τὸν ἑαυτοῦ μεταξὺ αὐτῶν, ὥστε, ἐπειδὴ καλεῖται πρωτότοκος αὐτῶν, νὰ σώζονται μὲ αὐτὸν τὰ μετὰ ἀπὸ αὐτόν. Γιατί, ἐὰν πρέπει ὅπωςδήποτε αὐτὸς νὰ εἶναι πρωτότοκος, νὰ μένουν ὅπωςδήποτε καὶ αὐτὰ τῶν ὁποίων εἶναι πρωτότοκος. Εἶναι λοιπὸν μονογενὴς ὡς πρὸς τὴ φύση, ἐπειδὴ προέρχεται μόνος ἀπὸ τὸν Πατέρα, εἶναι Θεὸς προερχόμενος ἀπὸ Θεό, καὶ φῶς ποὺ ἀκτινοβόλησε ἀπὸ φῶς, ἀλλὰ καὶ πρωτότοκος γιὰ μᾶς, ὥστε μπολιασμένη ὅλη ἡ κτίσις σ' αὐτόν, σὰν σὲ κάποια ἀθάνατη ρίζα, νὰ ξαναβλαστήσει ἀπὸ αὐτόν ποὺ ὑπάρχει πάντοτε. Γιατὶ ὅλα ἔγιναν ἀπὸ αὐτόν καὶ ὑπάρχουν παντοπινὰ καὶ διασώζονται χάρις σ' αὐτόν.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν, ἐπειδὴ ὀνομάζεται πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως, κατατάξουμε τὸν Υἱὸ στὴν κτίσις, σὰν νὰ εἶναι κατὰ φύση κτίσμα, θὰ εἶναι βέβαια πρῶτος αὐτῆς χρονικὰ, ἀλλὰ θὰ εἶναι συγγενὴς κατὰ φύση, καὶ ἐπειδὴ θὰ εἶναι κτίσμα, θὰ μοιάζει μὲ ὅλα τὰ ἄλλα κτίσματα. Θὰ εἶναι δηλαδή συγγενὴς καὶ μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ μὲ τὰ ὄρνια καὶ μὲ αὐτὰ ποὺ κολυμποῦν. Γιατὶ καὶ αὐτά, ἂν καὶ εἶναι πολὺ λίγα, ἀποτελοῦν μέρη ὅλης τῆς κτίσεως. Αὐτὸ ὅμως εἶναι παράλογο. Ἄρα λοιπὸν πρωτότοκος θεωρεῖται μὲ εὐσέβεια ὡς πρῶτος μεταξὺ πολλῶν ἀδελφῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ χάρις ἔχουν κληθεῖ σὲ υἰοθεσία. Ἀλλὰ βρίσκεται πάνω ἀπὸ ὅλη τὴν κτίσις, ἐπειδὴ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ αὐτήν, καὶ τὴν ἔφερε αὐτὸς στὴν ὑπαρξιν, χωρὶς αὐτὸς νὰ ἔχει κτιστὴ οὐσία.

ΑΛΛΟ.

“Ὡσπερ πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς ἐκλήθη, διὰ τὸ κεκληῖσθαι πρὸς υἰοθεσίαν Θεοῦ κατὰ χάριν τοὺς δι’ αὐτοῦ σεσωσμένους, καὶ πάλιν πρωτότοκος καὶ ἀπαρχὴ τῶν νεκρῶν διὰ τὸ ⁵ αὐτὸν εἰς ἀφθαρσίαν ἐγηγέρθαι πρὸ πάντων, οὕτως ἀρχὴ ὁδῶν ἐκτίσθαι λέγεται, διὰ τὸ πάντα δι’ αὐτοῦ δύνασθαι λοιπὸν τρέχειν εἰς σωτηρίαν.

“Ὅτι μὴ δι’ ἄλλην αἰτίαν μονογενῆς κέκληται,
ἀλλ’ ἢ ὡς ὁ μόνος κατ’ ἀλήθειαν γεννηθεῖς.

10

Ἀπολογία αὐτολεξεῖ.

Εἰ διὰ τὸ μόνον ἀμεσιτεύτως αὐτὸν γεγονέναι, διὰ τοῦτο μονογενῆς, ἀβουλήτως γέγονεν· εἰ δὲ τῶν γενομένων οὐδὲν ἔστιν, ὁ βουλὴ Θεοῦ οὐκ ἐμεσίτευσεν, οὐκ ἄρα διὰ τὸ ἀμεσιτεύτως γεγονέναι, διὰ τοῦτο μονογενῆς, ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον τοῦτον εἶναι καρ-
¹⁵ πὸν πατρικόν.

ΑΛΛΟ.

Εἰ διὰ τοῦτο μονογενῆς, ὅτι ὁ μόνος ὑπ’ ἐκείνου γέγονε, καθ’ ὑμᾶς, οὐκ ἂν εἶη τῶν καθόλου δημιουργὸς ὁ τοῦτον μόνον, ἀλλ’ οὐ πάντα, πεποιηκώς. Εἰ δὲ ἔστι τῶν καθόλου δημιουργὸς ὁ Πατὴρ ²⁰ (τὰ πάντα γὰρ ἐξ αὐτοῦ), οὐχ ὡς ὁ μόνος ἄρα ὑπάρξας ὁ Υἱὸς μονογενῆς, ἀλλ’ ὡς ὁ μόνος φυσικῶς γεννηθεῖς.

ΑΛΛΟ.

Εἰ μονογενῆς, ὅτι ὁ μόνος ὑπὸ μόνου γέγονε, ὁ μόνος δὲ ἡλίου ἡμέραν ποιεῖ, μονογενῆς ἡλίου καὶ ἡ ἡμέρα λεχθήσεται. Εἰ δὲ καὶ ²⁵ ὁ μόνος τις καὶ μιᾶς ἐπιστήμης γέγονεν εὐρετῆς, ἢ μιᾶς εἰκόνας αὐτουργός, μονογενῆ εἶη ἂν αὐτῷ γεννήματα τὰ μόνα ὑπ’ αὐτοῦ πεποιημένα. Εἰ δὲ μηδεὶς πώποτε μονογενὲς τὸ μόνον ἔργον κέκληκε, πῶς ὁ Υἱὸς ὡς γενόμενος, ἀλλ’ οὐχ ὡς γεννηθεῖς, μονογενῆς νοηθήσεται;

ΑΛΛΟ.

“Ὅπως ὀνομάσθηκε πρωτότοκος μεταξύ πολλῶν ἀδελφῶν, ἐπειδὴ κλήθηκαν σὲ υἰοθεσία ἀπὸ τὸν Θεὸ κατὰ χάρη ὅσοι σώθηκαν δι’ αὐτοῦ, καὶ ἐπίσης πρωτότοκος καὶ ἀρχὴ τῶν νεκρῶν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἀναστήθηκε στὴν ἀφθαρσία πρὶν ἀπὸ ὅλους, ἔτσι λέγεται ὅτι ἔγινε ἀρχὴ τῶν ὁδῶν¹⁰, ἐπειδὴ ὅλοι μποροῦν δι’ αὐτοῦ νὰ τρέχουν στὴ σωτηρία.

“Ὅτι δὲν ὀνομάζεται μονογενῆς γιὰ ἄλλη αἰτία, παρὰ μόνο ἐπειδὴ εἶναι ὁ μόνος ποὺ γεννήθηκε ἀληθινά.

Ἐπιλογία κατὰ λέξη.

Ἐάν, ἐπειδὴ μόνο αὐτὸς ἔγινε χωρὶς μεσολάβηση, γι’ αὐτὸ ὀνομάζεται μονογενῆς, τότε ἔγινε χωρὶς θεία θέληση, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ποὺ νὰ μὴ μεσολάβησε γι’ αὐτὸ ἢ θέληση τοῦ Θεοῦ. Ἄρα δὲν εἶναι μονογενῆς ἐπειδὴ ἔγινε χωρὶς μεσολάβηση, ἀλλὰ ἐπειδὴ μόνον αὐτὸς εἶναι καρπὸς τοῦ Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

Ἐάν εἶναι μονογενῆς ἐπειδὴ μόνον αὐτὸς ἔγινε ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅπως λέτε σεῖς, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δημιουργὸς τῶν ὅλων ἐκεῖνος ποὺ δημιούργησε μόνον αὐτὸν καὶ ὄχι ὅλα. Ἐφόσον ὅμως ὁ Πατέρας εἶναι δημιουργὸς ὅλων (γιατὶ ὅλα προέρχονται ἀπὸ αὐτόν^{10α}), τότε ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι μονογενῆς ἐπειδὴ εἶναι ὁ μόνος ποὺ ὑπῆρξε, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ὁ μόνος ποὺ γεννήθηκε κατὰ τρόπο φυσικό.

ΑΛΛΟ.

Ἐάν λέγεται μονογενῆς, ἐπειδὴ μόνος αὐτὸς ἔγινε ἀπὸ μόνον, ἀλλὰ μόνος καὶ ὁ ἥλιος κάνει τὴν ἡμέρα, θὰ μπορούσε καὶ ἡ ἡμέρα νὰ ὀνομάζεται μονογενῆς. Ἐάν ὅμως καὶ κάποιος μόνος ἔγινε ἐφευρέτης μᾶς ἐπιστήμης, ἢ κατασκευαστὴς μᾶς εἰκόνας, θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι γι’ αὐτὸν μονογενῆ τὰ μόνα ἔργα ποὺ ἔγιναν ἀπὸ αὐτόν. Ἐφόσον ὅμως κανένας ποτὲ δὲν ὀνόμασε μονογενῆς τὸ μοναδικό του ἔργο, πῶς μπορεῖ ὁ Υἱὸς νὰ θεωρηθεῖ μονογενῆς, ἐπειδὴ ἔγινε, καὶ ὄχι ἐπειδὴ γεννήθηκε;

ΑΛΛΟ.

Εἰ μὴ ὡς γεννηθεῖς μόνος, οὐ μὴν καὶ γενόμενος, μονογενῆς κέκληται, κέκληται δὲ καὶ τὸ τοῦ Ἰεφθάε θυγάτριον μονογενές, εἴη ἂν μόνον ἔργον αὐτοῦ, ἀλλ' οὐ γέννημα. Ἡ εἴπερ ὁμολόγηται μονογενές αὐτὸ εἶναι, διὰ τὸ μόνον ἐκ τοῦ ἰδίου γεγεννηθῆσθαι πατρός, καὶ ὁ Υἱὸς δῆλον ὅτι μονογενῆς, μόνος τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας γεννητῶς κληρονόμος.

ΑΛΛΟ.

Εἰ ἐπεὶ μόνος τοιοῦτος γέγονε, διὰ τοῦτο μονογενῆς, μόνον δὲ 10 ἔργον τοιοῦτον ὁ οὐρανὸς γέγονεν, ὁποῖόν ἐστιν, εἴη ἂν καὶ αὐτὸς μονογενῆς. Εἰ δὲ καίτοι πολλὰ καὶ μόνον κτίσματα γενόμενα οὐκ ἐρρέθη μονογενῆ, ὁ Υἱὸς ἄρα μονογενῆς οὐχ ὡς μόνος τοιοῦτος γενόμενος, ἀλλ' ὡς μόνος γεννηθεῖς.

ΑΛΛΟ.

15 Εἰ διὰ τοῦτο μονογενῆς, ὅτι μόνος τῶν πάντων ὑπερέχει, ὑπερέχει δὲ τῶν πάντων καὶ ὁ Πατήρ, μονογενῆς ἄρα λεχθείη ἂν καὶ αὐτός. Εἰ δὲ μὴ ἔστι μονογενῆς, καίτοι τῶν πάντων ὑπερέχων, οὐδὲ ὁ Υἱὸς ἄρα μονογενῆς, διὰ τὴν ὑπεροχὴν τὴν πρὸς τὰ πεποιημένα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκ Πατρὸς γέννησιν.

20

ΑΛΛΟ.

Εἰ διὰ τοῦτο μονογενῆς, ὅτι μόνος τῶν πατρικῶν βουλημάτων ἐστὶν ἄγγελος, μόνος δὲ ὁ καθ' ἡμᾶς ἦτοι ἐν ἡμῖν ἔμφυτος λόγος τῶν τοῦ νοῦ βουλευμάτων ἐστὶν ἀγγελτικός, μονογενῆς ἂν υἱὸς τοῦ νοῦ κληθείη καὶ οὗτος. Εἰ δὲ μηδεὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος τὸν τῶν 25 ἀπορρήτων ἐκφαντικὸν λόγον μονογενῆ κέκληκε, πῶς ἂν Υἱὸς ὡς ἐξαγγελεύς, ἀλλ' οὐχὶ ὡς γεννηθεῖς μᾶλλον μονογενῆς;

ΑΛΛΟ.

Εἰ διὰ τοῦτο μονογενῆς, ὅτι μόνος τῶν μετ' αὐτόν ἐστι δημι-

ΑΛΛΟ.

Ἐάν δὲν ὀνομάζεται μονογενής ὡς ὁ ἄριστος ποῦ γεννήθηκε, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἔγινε, ὀνομάσθηκε ὁμοίως καὶ ἡ θυγατέρα τοῦ Ἰεφθαὲ μονογενής¹¹, θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι τὸ μόνον ἔργον αὐτοῦ, ἀλλὰ ὄχι γέννημα. Ἡ, ἐφόσον ὁμολογεῖται ὅτι εἶναι μονογενής, ἐπειδὴ μόνον αὐτὴ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν πατέρα της, τότε εἶναι φανερό ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι μονογενής, ἀφοῦ εἶναι ὁ μόνος κληρονόμος τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτήν.

ΑΛΛΟ.

Ἐάν, ἐπειδὴ μόνος αὐτὸς ἔγινε τέτοιος, γι' αὐτὸ ὀνομάσθηκε μονογενής, μοναδικὸ ὁμοίως τέτοιο ἔργον ἔγινε καὶ ὁ οὐρανός, ὡς τέτοιος ποῦ εἶναι, θὰ μποροῦσε καὶ αὐτὸς νὰ ὀνομασθεῖ μονογενής. Ἐφόσον ὁμοίως, ἂν καὶ πολλὰ κτίσματα ποῦ ἔγιναν μοναδικὰ δὲν ὀνομάσθηκαν μονογενῆ, ἄρα ὁ Υἱὸς ὀνομάζεται μονογενής, ὄχι ἐπειδὴ ἔγινε μόνος τέτοιος ποῦ ἔγινε, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ὁ μόνος ποῦ γεννήθηκε.

ΑΛΛΟ.

Ἐάν ὀνομάζεται μονογενής γιὰ τὸ ὅτι μόνος ὑπερέχει ἀπὸ ὅλα, ὑπερέχει ὁμοίως καὶ ὁ Πατέρας ἀπὸ ὅλα, θὰ μποροῦσε ἄρα νὰ ὀνομασθεῖ καὶ αὐτὸς μονογενής. Ἐάν ὁμοίως δὲν εἶναι μονογενής, ἂν καὶ ὑπερέχει ὅλων, ἄρα οὔτε ὁ Υἱὸς εἶναι μονογενής, ἐπειδὴ ὑπερέχει ἀπὸ τα δημιουργήματα, ἀλλὰ ἐπειδὴ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

Ἐάν λέγεται γι' αὐτὸ μονογενής, ἐπειδὴ μόνος αὐτὸς εἶναι ἐκφραστής τῶν θελήσεων τοῦ Πατέρα, ὁμοίως καὶ ὁ δικὸς μας, δηλαδή ὁ ἔμφυτος μέσα μας λόγος, εἶναι ὁ μόνος ἐκφραστής τῶν ἀποφάσεων τοῦ νοῦ μας, θὰ μποροῦσε λοιπὸν νὰ ὀνομασθεῖ καὶ αὐτὸς μονογενής υἱὸς τοῦ νοῦ. Ἐφόσον ὁμοίως κανένας στοὺς αἰῶνες δὲν ὀνόμασε μονογενῆ τὸν ἐκφραστικὸ τῶν κρυφῶν σκέψεων λόγο, πῶς θὰ μποροῦσε ὁ Υἱὸς νὰ λέγεται μονογενής ἐπειδὴ ἐξαγγέλλει τίς βουλές τοῦ Πατέρα, καὶ ὄχι γιὰτὶ γεννήθηκε;

ΑΛΛΟ.

Ἐάν λέγεται μονογενής γι' αὐτό, ἐπειδὴ εἶναι ὁ μόνος δημιουρ-

ουργός, οὐδένα ἔξει τὸν συνδημιουργήσαντα, οὐδὲν σὺν αὐτῷ πεποιηκότα τι πλὴν μόνου τοῦ Πατρὸς. Εἰ δὲ πάντα ἐν αὐτῷ ὡς ἐν σοφίᾳ γεγένηται, καὶ ἐν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν, περιττὸν τὸ λέγειν αὐτὸν μονογενῆ, ὡς τῶν μετ' αὐτὸν ὄντα μόνον δημιουργόν, ἀλλ' οὐχ ὡς μόνον δημιουργὸν ἐκ Θεοῦ γεννηθέντα φυσικῶς.

ΑΛΛΟ.

Εἰ τὸ μόνον γενόμενον, ἀλλ' οὐχὶ τὸ μόνον γεννηθὲν κατὰ ἀλήθειαν τοῦτο μονογενές, οὐκ ἄρα μονογενῆς ὁ Σάρρα υἱὸς οὐ γὰρ γέγονε ὑπ' αὐτῆς, ἀλλὰ γεγέννηται.

ΑΛΛΟ.

Εἰ διὰ τοῦτο μονογενῆς, ὅτι μόνον αὐτὸν ὁ Πατὴρ ὑπεστήσατο, οὐκέτ' ἂν εἶη πρωτότοκος οὔτε αὐτὸς γεννηθεὶς, καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν οὐκ ὄντων ἐκ Πατρὸς. Εἰ δὲ ἀληθῶς ἐστὶ πρωτότοκος ἐν πᾶσι πρωτεύων, οὐχ ὡς μόνον ἄρα ὑποστάς, μονογενῆς, μόνος δὲ ὡς ἐκ Πατρὸς ἀγαθοῦ καρπὸς ἀποκτηθεὶς ἀγαθός.

ΑΛΛΟ.

Εἰ πρωτότοκος ἐκ Θεοῦ, ὡς τῶν πολλῶν πρῶτος γεννηθεὶς, ἔστι δὲ καὶ ἐκ Παρθένου πρωτότοκος, εἶη ἂν καὶ ἐξ αὐτῆς ὡς πρῶτος ἐτέρων. Εἰ δὲ μόνος, ἀλλ' οὐ πρὸ ἄλλων γεννηθεὶς ἐκ Μαρίας, πρωτότοκος αὐτῆς κέκληται, καὶ ἐκ Θεοῦ ἄρα πρωτότοκος, οὐχ ὡς πολλῶν πρῶτος, ἀλλ' ὡς μόνος γεννηθεὶς.

ΑΛΛΟ.

Εἰ διὰ τοῦτο πρωτότοκος, ὅτι τῶν ἄλλων πρῶτος γεγέννηται, τὸ δὲ πρῶτον γεννώμενον οὐ διοίσει τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετ' αὐτὸ γεννηθέντων, οὐδὲ ὁ Υἱὸς ἄρα τῶν μετ' αὐτὸν εἶη ἂν κρείττων. Εἰ

γὸς ὄλων ὅσων ἔγιναν μετὰ ἀπὸ αὐτόν, δὲν ἔχει κανέναν συνδημιουργό, τίποτε πού μαζὶ μὲ αὐτόν νὰ ἔχει κάνει κάτι, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὸν Πατέρα. Καὶ ἐφόσον ὅλα ἔγιναν ἀπὸ αὐτόν μὲ σοφία, καὶ ἀπὸ αὐτόν στερεώθηκαν οἱ οὐρανοί, καὶ ὅλη ἡ δύναμή του ὀφείλεται στὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, εἶναι περιττὸ αὐτόν νὰ τὸν λέμε μονογενῆ, ἐπειδὴ εἶναι ὁ μόνος δημιουργὸς ὅσων ἔγιναν μετὰ ἀπὸ αὐτόν, καὶ ὄχι ἐπειδὴ εἶναι ὁ μόνος δημιουργὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ κατὰ τρόπο φυσικό.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ἐκεῖνο πού γίνεται μόνο, ἀλλ' ὄχι ἐκεῖνο πού γεννήθηκε μόνο, εἶναι στὴν πραγματικότητα μονογενές, ἀρα ὁ υἱὸς τῆς Σάρρα δὲν εἶναι μονογενής· γιατί δὲν ἔγινε ἀπὸ αὐτήν, ἀλλὰ γεννήθηκε.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν γι' αὐτὸ λέγεται μονογενής, ἐπειδὴ μόνον αὐτόν ὁ Πατέρας ἔφερε σὲ ὑπαρξῆ, δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι πρωτότοκος οὔτε αὐτὸς πού γεννήθηκε, ἀφοῦ οἱ ἄλλοι ἀδελφοί του δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἐὰν ὅμως εἶναι πραγματικὰ πρωτότοκος, ὄντας πρῶτος σὲ ὅλα¹², ἀρα δὲν εἶναι μονογενής, ἐπειδὴ μόνον αὐτὸς ἔλαβε ὑπόσταση, ἀλλ' εἶναι μόνος καρπὸς ἀγαθὸς ἐπειδὴ γεννήθηκε ἀπὸ ἀγαθὸ Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν εἶναι πρωτότοκος ἀπὸ τὸν Θεὸ, ἐπειδὴ γεννήθηκε πρῶτος ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, καὶ εἶναι πρωτότοκος καὶ ἀπὸ τὴν Παρθένο, θὰ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἀπὸ αὐτήν πρῶτος ἀπὸ ἄλλους. Ἐφόσον ὅμως εἶναι ὁ μόνος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Μαρία, ἀλλὰ ὄχι πρὶν ἀπὸ ἄλλους, καὶ ὀνομάζεται πρωτότοκος αὐτῆς, ἀρα εἶναι καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ πρωτότοκος, ὄχι ἐπειδὴ εἶναι πρῶτος ἀπὸ πολλοὺς, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ὁ μόνος πού γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν εἶναι γι' αὐτὸ πρωτότοκος, ἐπειδὴ ἔχει γεννηθεῖ πρῶτος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ τὸ πρῶτο πού γεννιέται δὲν διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνα πού γεννήθηκαν ἀπὸ τὸν ἴδιο μετὰ ἀπὸ αὐτό, ἀρα οὔτε ὁ

δὲ τὸ ποιῶν τοῦ ποιουμένου κατὰ πάντα διαφέρει, ποιεῖ δὲ ὁ Υἱός, διαφέρει ἂν τῶν πάντων καὶ πῶς ἂν τῶν ἑαυτοῦ δημιουργημάτων εἶη πρωτότοκος, ὃς πρῶτος τῆς Υἱοῦ προσηγορίας γενόμενος αὐτοῖς αἴτιος;

5

ΑΛΛΟ.

Εἰ τὰ πρῶτα τῶν δευτέρων αἴτια ὁμολόγηται, πρῶτον δὲ ἦν Θεὸς καὶ Θεοῦ Υἱός, τῶν ἄρα λεγομένων καὶ αἴτιος ὁ Υἱός, ὡς ἐξ ἐκείνου. Ὁ ἄρα αἴτιος τῶν δευτέρων υἱῶν, εἰ λέγοιτο πρωτότοκος, οὐχ ὡς πρῶτος ἐκείνων ὑπάρξας, ἀλλ' ὡς πρῶτος τῆς υἱοῦ προσηγορίας γενόμενος αὐτοῖς αἴτιος.

ΑΛΛΟ.

Εἰ διὰ τοῦτο πρωτότοκος, ὅτι πρῶτος γέγονε, τῷ δὲ πρῶτον, ἀλλ' οὐ μόνον τι πεποιηκότι, μετὰ τὸ πρῶτον ἔπεται πεποιηκέναι καὶ ἕτερα· ὁ Υἱός ἄρα πεποίηκεν οὐδέν. Ἐπεὶ δὲ πεποίηκεν, οὐχ ὡς κτισθεὶς πρωτότοκος, ἀλλ' ὡς τῶν πάντων ἐν αὐτῷ κτισθέντων, τῶν τε ἐν οὐρανῷ καὶ τῶν ἐπὶ γῆς.

ΑΛΛΟ.

Εἰ διὰ τὴν τῶν κτισμάτων πάροδον ὑπέστη, χάριν αὐτοῖς ἔξει, ὅτι τῆς γενέσεως αὐτοῦ γεγονάσιν αἴτια.

20

ΑΛΛΟ.

Εἰ ἐπεὶ μὴ ἔφερεν ἢ κτίσις αὐτουργοῦντα τὸν ἀγένητον, διὰ τοῦτο δημιουργεῖ ὁ Υἱός, μέση τις ἂν εἶη αὐτὸς δύναμις, καὶ οὔτε αὐτὸς ἂν εἶη ἀγένητος (οὐκ ἂν γὰρ ἔφερεν αὐτὸν ἢ κτίσις), οὐδ' αὖ τῶν γινομένων (οὐ γὰρ ἔφερεν αὐτὸς τὸν ἀγένητον). Τούτων δ' ὁπότερον οὐκ ὄντος αὐτοῦ, λείπεται γέννημα αὐτὸν τῆς ἀγεννήτου φύσεως ὁμολογεῖν.

Υἱὸς θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ἐκείνους πού ἔγιναν μετὰ ἀπὸ αὐτόν. Ἐὰν ὅμως ἐκεῖνο πού δημιουργεῖ διαφέρει σὲ ὅλα ἀπὸ ἐκεῖνο πού δημιουργεῖται, καὶ δημιουργεῖ ὁ Υἱός, τότε διαφέρει ἀπὸ ὅλα. Πῶς ὅμως θὰ μπορούσε νὰ εἶναι πρωτότοκος τῶν δικῶν του δημιουργημάτων, αὐτὸς πού πρῶτος ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ καὶ εἶναι αἴτιος αὐτῶν;

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν τὰ πρῶτα ὁμολογοῦνται ὅτι εἶναι αἴτια τῶν δευτέρων, καὶ πρῶτο ἦταν ὁ Θεὸς καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἄρα αἴτιος ἐκείνων πού λέγονται υἱοὶ εἶναι ὁ Υἱός, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ ἐκείνον. Ἐπομένως ὁ αἴτιος τῶν δευτέρων υἱῶν, ἐὰν λέγεται πρωτότοκος, δὲν λέγεται ἐπειδὴ ὑπῆρξε πρῶτος ἀπὸ ἐκείνους, ἀλλὰ ὡς πρῶτος πού ἔγινε αἴτιος γι' αὐτοὺς τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν εἶναι γι' αὐτὸ πρωτότοκος, ἐπειδὴ ἔγινε πρῶτος, σ' ἐκείνον ὅμως πού ἔκανε κάτι πρῶτο, ἀλλ' ὄχι μοναδικό, μετὰ τὸ πρῶτο, ἀκολουθοῦν καὶ ἄλλα πού ἔκανε, ἄρα ὁ Υἱός δὲν ἔκανε κανένα. Ἐπειδὴ ὅμως ἔκανε, τὰ ἔκανε ὄχι ὡς πρωτότοκος πού δημιουργήθηκε, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὅλα στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ δημιουργήθηκαν ἀπὸ αὐτόν.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ἔλαβε ὑπόσταση γιὰ τὴ δημιουργία τῶν κτισμάτων, τοὺς εἶναι εὐγνώμων, ἐπειδὴ ἔγιναν αἴτια τῆς δημιουργίας του.

ΑΛΛΟ.

Ἐάν, ἐπειδὴ δὲν ὑπέφερε ἡ κτίσις νὰ δημιουργεῖ ὁ ἄκτιστος, γι' αὐτὸ δημιουργεῖ ὁ Υἱός, τότε αὐτὸς θὰ εἶναι μιὰ ἐνδιάμεση δύναμη, καὶ οὔτε αὐτὸς θὰ εἶναι ἄκτιστος· γιατί ἄλλιῶς δὲν θὰ ὑπέφερε καὶ αὐτόν ἡ κτίσις· ἀλλὰ οὔτε πάλι εἶναι ἀπὸ τὰ κτίσματα, γιατί τότε δὲν θὰ ὑπέφερε καὶ αὐτὸς τὸν ἄκτιστο. Ἀφοῦ ὅμως αὐτὸς δὲν ἦταν κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο, μένει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι εἶναι γέννημα τῆς ἀγέννητης φύσεως.

ΑΛΛΟ.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εὐνομίου.

*Εἰ Θεὸς ἀληθινός, φησὶν, ἔστιν ὁ Υἱός, πῶς αὐτὸν τοῖς γενη-
τοῖς συναριθμεῖ καὶ ἡ θεία Γραφή λέγουσα, «πρωτότοκος πάσης
κτίσεως»; Ἀνάγκη γὰρ πᾶσα τοιοῦτον εἶναι καὶ αὐτὸν κατὰ φύ-
σιν, ὁποῖά περ ἂν ὑπάρχη καὶ τὰ ὧν ἔστι πρῶτος*

Πρὸς ταῦτα λύσις.

*Ἀσεβῆς ὁ λόγος, καὶ πολλὴν ὠδίνων τὴν ἀτοπίαν. Εἰ γὰρ
ἔσται τοῖς μετ' αὐτὸν γεγονόσιν ἀναγκαίως ὁ Υἱός παραπλήσιος,
10 ἔπει καὶ πρωτότοκος αὐτῶν καλεῖται, γέγονε δὲ οὐκ ἄνθρωπος
μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῶα πολλὰ καὶ διάφορα, ὧρα λοιπὸν δυσσεβοῦν-
τας ὑμᾶς ἀδεῶς, ὧ Χριστομάχοι, λέγειν ὅτι καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις
ὁ αὐτός ἐστι κατὰ φύσιν ὁ Υἱός. Οὐκοῦν οὐ πάντως ἔσται συγ-
γενῆς ὧν καὶ πρωτότοκος εἶναι λέγεται· καλεῖται δὲ τοῦτο, δεικνυ-
15 ούσης ἡμῖν τῆς θείας Γραφῆς, ὅτι πάντες ἐν Υἱῷ καὶ δι' Υἱοῦ πρὸς
τὸ ἴσον αὐτῷ σχῆμα καλούμεθα, υἱοὶ Θεοῦ κατὰ χάριν ἀναδεικνύ-
μενοι. Καὶ αὐτός ἐστιν ἀρχὴ τῆς δοθείσης ἡμῖν χάριτος, ἕξομοιῶν
ἑαυτῷ διὰ φιλανθρωπίαν τοὺς δι' αὐτοῦ γενομένους, αὐτὸ δὲ δὴ
τοῦτο εἶναι πρῶτον, εἰκόνα δείκνυσιν αὐτὸν τοῦ Πατρὸς ἀληθι-
20 νῆν. Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ πρῶτον αὐτὸν εἶναί φησιν, οὕτω καὶ ὁ
Υἱός εἰκὼν ἀκριβοῦς καὶ ὁμοίωμα τοῦ πρώτου Πατρὸς ὑπάρχων,
πρῶτος καὶ ἔστι καὶ λέγεται· ἐν αὐτῷ γὰρ ἔστιν ὁ πρῶτος Πατὴρ,
καὶ αὐτός ὁμοίως ἐν τῷ πρώτῳ Πατρί, καὶ δι' αὐτοῦ τὰ πάντα
γέγονε, καὶ πρὸς υἰοθεσίαν καλεῖται τὰ λογικά.*

25

ΑΛΛΟ.

*Εἰ πάντως τὸ λέγεσθαι πρῶτον τῆς κτίσεως εἶναι τὸν Υἱόν,
ἀναγκάσει συγγενῆ τοῖς μετ' αὐτὸν γενομένοις ὑπάρχειν αὐτόν,
καὶ τοιοῦτον εἶναι κατὰ φύσιν, ὁποῖά περ ἂν εἴη τὰ τῷ χρόνῳ δεύ-
τερα, τί ἄρα φατέ κἂν ὁ Πατὴρ λέγη περὶ ἑαυτοῦ, «ἐγὼ πρῶτος,
30 καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα»; Ἄρα καὶ αὐτῷ τὸ τῷ χρόνῳ προτερεῦειν*

ΑΛΛΟ.

Ἐπίθεσις ἀπὸ ἐκείνης τοῦ Εὐνομίου.

Ἐὰν εἶναι ἀληθινὸς Θεός, λέγει, ὁ Υἱός, τότε γιατί τὸν συγκαταλέγει μὲ τὰ κτίσματα καὶ ἡ ἅγια Γραφή λέγοντας, «Πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως»¹³; Γιατί κατ' ἀνάγκη πρέπει καὶ αὐτός νὰ εἶναι κατὰ φύσιν τέτοιος πού εἶναι καὶ αὐτὰ τῶν ὁποίων εἶναι πρῶτος.

Ἀπάντησις σ' αὐτό.

Ὁ λόγος εἶναι ἀσεβῆς καὶ ἐγκυμονεῖ μεγάλη ἀτοπία. Γιατί, ἐὰν ὁ Υἱός εἶναι κατ' ἀνάγκη παραπλήσιος μὲ ἐκείνους πού ἔγιναν μετὰ ἀπὸ αὐτόν, ἐπειδὴ ὀνομάζεται καὶ πρωτότοκος αὐτῶν, καὶ δὲν ἔγινε μόνο ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ζῶα πολλὰ καὶ διάφορα, εἶναι ὦρα λοιπὸν ἔσεῖς, Χριστομάχοι, ἀσεβώντας ἀδιάντροπα, νὰ πεῖτε ὅτι ὁ Υἱός εἶναι ὅμοιος κατὰ φύσιν καὶ μὲ τὰ ἄλογα ζῶα. Ἐπομένως δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε συγγενῆς αὐτῶν πού λέγεται καὶ πρωτότοκος. Ὄνομάζεται ὅμως ἔτσι, ἐπειδὴ ἡ ἅγια Γραφή μᾶς δείχνει, ὅτι μὲ τὸν Υἱὸ καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ καλούμαστε στὸ ἴδιο ἀξίωμα μὲ αὐτόν, ἀναδεικνύομενοι κατὰ χάριν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ¹⁴. Καὶ αὐτός εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς χάριτος πού μᾶς δόθηκε, ἕξομοιώνοντας μὲ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ φιλανθρωπία ἐκείνους πού ἔγιναν ἀπὸ αὐτόν. Αὐτὸ λοιπὸν ἀκριβῶς τὸ νὰ εἶναι πρῶτος, δείχνει ὅτι αὐτός εἶναι ἀληθινὴ εἰκόνα τοῦ Πατέρα. Γιατί, ὅπως ὁ Πατέρας λέγει ὅτι αὐτός εἶναι πρῶτος, ἔτσι καὶ ὁ Υἱός, ὄντας πιστὴ εἰκόνα καὶ ὁμοίωμα τοῦ πρώτου Πατέρα, εἶναι καὶ λέγεται πρῶτος. Γιατί μέσα σ' αὐτόν ὑπάρχει ὁ πρῶτος Πατέρας, καὶ αὐτός ἐπίσης ὑπάρχει στὸν πρῶτο Πατέρα, καὶ ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, καὶ τὰ λογικὰ ὄντα καλοῦνται σὲ υἰοθεσία.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁπωσδήποτε τὸ νὰ λέγεται ὅτι ὁ Υἱός εἶναι πρῶτος τῆς κτίσεως τὸν ἀναγκάζει νὰ εἶναι συγγενῆς μὲ ἐκείνους πού ἔγιναν μετὰ ἀπὸ αὐτόν, καὶ νὰ εἶναι κατὰ φύσιν τέτοιος πού εἶναι καὶ ἐκεῖνα πού εἶναι ὡς πρὸς τὸν χρόνον δεύτερα, τί θὰ πεῖτε ἀκούοντας τὸν Πατέρα νὰ λέγει γιὰ τὸν ἑαυτό του, «Ἐγὼ εἶμαι πρῶτος, καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι καὶ στοὺς αἰῶνες»¹⁵; Ἄραγε καὶ σ' αὐτόν, ἀφοῦ τοῦ ἀναγνωρίσετε ὅτι

15. Ἦσ. 44, 6.

μόνον τῶν κτισμάτων παραχωρήσαντες, γενητὴν περιθήσετε τὴν οὐσίαν, καὶ τοῖς πεποιημένοις αὐτὸν συγκαταριθμήσετε; Ἄλλ' οὐκ ἂν, οἶμαι, τίς εἰς τοσαύτην ἔλθοι μανίαν, ὡς τολμῆσαι τοῦτο κἂν δέχεσθαι κατὰ νοῦν. Ὡσπερ οὖν τὸ λέγεσθαι πρῶτον τὸν Πατέρα, 5 οὐκ ἀναγκάσει πάντων αὐτὸν συγγενῆ τοῖς μετ' αὐτὸν νοεῖσθαι, οὕτω κἂν πρῶτος λέγηται τῆς κτίσεως ὁ Υἱός, οὐ πάντως ἔσται τῶν ποιημάτων εἷς. Ἄλλ' ὡσπερ ὁ Πατήρ, ἀρχὴν ἑαυτὸν τῶν πάντων ἀποδεικνύων, ἔλεγεν, «ἐγὼ εἰμι πρῶτος», οὕτω καὶ ὁ Υἱός πρῶτος τῆς πάσης κτίσεως λέγεται. Δι' αὐτοῦ γὰρ τὰ πάντα γέγο- 10 νε, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ πάντων κτισμάτων ἀρχή, ὡς κτίστης καὶ δημιουργός.

ΛΟΓΟΣ ΚΣΤ'.

Εἰς τὸ εἰρημένον ἐπὶ τοῖς υἱοῖς Ζεβεδαίου, τό, «καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου ἢ ἐξ εὐωνύμων, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι».

15

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εὐνομίου.

Καὶ πῶς, εἴπερ ἦν ἐν ἰσότητι τοῦ Πατρὸς, ἔφησεν ἂν ἐπὶ τοῖς Ζεβεδαίου παισίν, «Οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι»; Τοῦτο γὰρ διαρρη-
δην οὐκ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐστιν, οὐδὲ δυναμένου παρασχεῖν
ὅσπερ ἦν ἐκείνοις ἐν εὐχῇ. Οὐκοῦν οὐδὲ ἴσος τῷ Πατρὶ τῷ πάντων 20 ἔχοντι τὴν ἐξουσίαν.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Πολλήν, ὃ θεομάχοι, κἂν τούτῳ τὴν ἀπαιδευσίαν ἔχοντες
εὐρεθήσεσθε. Ἐχρὴν γὰρ δὴ πού πάντως ὑμᾶς τὰς τοῦ Σωτῆρος
ἀκριβῶς περιεργάζεσθαι φωνάς, οὐκ ἀπερισκέπτως τὰ καλῶς
25 εἰρημένα κατηγορίας ποιεῖσθαι προφάσεις. Προσηλθον οἱ Ζεβε-
δαίου παῖδες τὰς ἐν ἄκρῳ κειμένας αἰτουῦντες τιμὰς. Ἄλλ' ἦν
ἀπίθανον μὴ τὴν τοῦ χορηγοῦντος περιμένειν φιλοτιμίαν, ἀρπά-
ζειν δὲ ὡσπερ τὴν ἐτέροις ἔσθ' ὅτε χρεωστουμένην δωρεάν. Πρὸς

προηγεῖται ὡς πρὸς τὸν χρόνον μόνο ἀπὸ τὰ κτίσματα, θὰ τὸν περιβάλετε μὲ κτιστὴ οὐσία, καὶ θὰ τὸν συγκαταλέξετε μαζὶ μὲ τὰ κτίσματα; Ἄλλὰ δὲν νομίζω ὅτι θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ φθάσει σὲ τόσο μεγάλη μανία, ὥστε νὰ τολμήσει ἔστω καὶ νὰ τὸ διανοηθεῖ αὐτὸ. Ὅπως λοιπὸν τὸ ὅτι ὁ Πατέρας λέγεται πρῶτος, δὲν τὸν ὑποχρεώνει νὰ νοεῖται συγγενῆς ὅλων τῶν μετὰ ἀπὸ αὐτὸν κτισμάτων, ἔτσι, ἔστω καὶ ἂν λέγεται ὁ Υἱὸς πρῶτος τῆς κτίσεως, δὲν εἶναι ὅπωςδὴποτε ἓνας ἀπὸ τὰ κτίσματα. Ἄλλὰ ὅπως ὁ Πατέρας, δείχνοντας ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅλων, ἔλεγε, «Ἐγὼ εἶμαι πρῶτος», ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς λέγεται πρῶτος ὅλης τῆς κτίσεως. Γιατὶ μέσω αὐτοῦ ἐγιναν ὅλα, καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν κτισμάτων¹⁶, ἀφοῦ εἶναι κτίστης καὶ δημιουργός.

ΛΟΓΟΣ ΚΣΤ΄.

Σ' αὐτὸ πού εἰπώθηκε στοὺς υἱοὺς τοῦ Ζεβεδαίου· «Τὸ νὰ καθίσετε στὰ δεξιὰ ἢ στὰ ἀριστερά μου δὲν μπορῶ νὰ σᾶς τὸ δώσω ἐγώ»¹.

Ἐπίθεση ἀπὸ ἐκεῖνες τοῦ Εὐνομίου.

Καὶ πῶς, ἐὰν ἦταν ἴσος μὲ τὸν Πατέρα, εἶπε στὰ παιδιά τοῦ Ζεβεδαίου, «Δὲν μπορῶ ἐγὼ νὰ σᾶς τὸ δώσω αὐτό»; Γιατὶ αὐτὸ δείχνει καθαρά ὅτι δὲν ἔχει ἐξουσία, οὔτε μπορεῖ νὰ δώσει αὐτὸ πού ἐκεῖνοι τὸν παρακαλοῦσαν. Ἐπομένως οὔτε εἶναι ἴσος πρὸς τὸν Πατέρα, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἐξουσία ὅλων.

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Θὰ θρεθεῖτε, θεομάχοι, νὰ ἔχετε καὶ σ' αὐτὸ μεγάλη ἄγνοια. Γιατὶ ἔπρεπε ὅπωςδὴποτε νὰ ἐξετάζετε μὲ σχολαστικότητα τὰ λόγια τοῦ Σωτήρα, καὶ νὰ μὴ μεταβάλλετε αὐτὰ πού καλῶς εἰπώθηκαν σὲ προφάσεις κατηγορίας. Τὸν πλησίασαν τὰ παιδιά τοῦ Ζεβεδαίου ζητώντας τίς πὸ ὑψηλές τιμές. Ἄλλὰ ἦταν ἀπίθανο νὰ μὴ περιμένουν τὴν γενναιοδωρία τοῦ δωρητῆ, ἀλλὰ νὰ θέλουν νὰ ἀρπάξουν κατὰ κάποιον τρόπο τὴν δωρεὰ πού πολλές φορές χρεωστεῖται σὲ

1. Ματθ. 20, 23.

οὖν τὴν οὕτως ἄτοπον αἴτησιν εἰκότως φησὶν ὁ Σωτὴρ, «οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι», οὐχ ὅτι μὴ ἐδύνατο παρασχεῖν, ἀλλ' ὅτι τῶν πονούντων ἐστὶν ἀναλόγως οἷς κάμνουσι κομίζεσθαι τὸν μισθόν. Ὡσπερ γὰρ εἷς τις τοῖς εἰς ἀγῶνα κεκλημένοις τὰ γέρα 5 προθείς, λέγοι πρὸς αὐτούς, Οὐκ ἐμὸν ἐστίν, ὦ οὔτοι, τὸ μείζον ἐλεῖν, καὶ ὦ θούλομαι παρασχεῖν, οὐ γὰρ ἐπὶ τούτοις τέθεικα τῷ σταδίῳ τοὺς ὄρους, ἀλλ' ἐκεῖνος λήψεται τοῦτο, ὦ τὸ πάντας νικᾶν περιποιήσει δικαίως τὸ τιμᾶσθαι μειζόνως. Οὕτω καὶ ὁ Σωτὴρ οὐκ εὐλόγον εἶναί φησι τοῖς αἰτοῦσι τὸ μείζον ἐπιδοῦναι 10 προχειρώς, τὸν ὀφείλοντα δικαίως λαβεῖν παρωσάμενον. Ἄλλ' ἐκείνους ἔχειν ἐστὶ προεπωδέστερον, οἷς ἢ τοῦ Πατρὸς πρόγνωσις διὰ τὴν τῶν ἀνδραγαθημάτων ὑπεροχὴν τοῦτο ἠὺτρέπισεν ἔστιν οὖν ὁ λόγος οὐκ ἀσθενείας ἀπόδειξις, ἀλλ' οἰκονομικῆς ἀσθενείας.

15

ἌΛΛΟ.

Εἰ μὴ δύναται, καθ' ὑμᾶς, ὦ θεομάχοι, τοῖς Ζεβεδαίου παισὶν ἀποπληρῶσαι τὴν αἴτησιν, καὶ διὰ τοῦτό φησιν, «οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι», πῶς ἐν ἑτέροις εὐρίσκεται πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς μαθηταῖς τοῦτο χαρισάμενος, δι' ὧν οὕτω φησὶν, «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, 20 ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους»; Τοῦτο γὰρ οὐ τὰ ἐσόμενα προφητεύοντός ἐστιν, ἀλλ' ὀρέγοντος ὡς συγκεκρικῆκοσι τὴν χάριν. Εἰ μὲν οὖν ἀληθεύει τὰ τοιαῦτα λέγων, πῶς ὁ πᾶσι διδούς, δύο μόνων αἰτούντων ἀσθενεῖ; Εἰ δὲ τολμᾶτε λέγειν μὴ εἶναι τὴν ὑπό- 25 σχεσιν ἀληθῆ, ἀρκέσει τοῦτο πρὸς τὸ πᾶσαν καθ' ὑμῶν κνροῦσθαι κακίαν. Ψεύδεσθαι γὰρ φατε τὴν ἀλήθειαν. Ὡσπερ οὖν ἂν ἦν ἴσος τῷ Πατρὶ, οὕτως ἐπειδήπερ πᾶσι φαίνεται διδούς, ἴσος ἔσται τῷ γεγεννηκότι.

ἄλλους. Στὸ τόσο παράλογο λοιπὸν αἴτημά τους εὖλογα λέγει ὁ Σωτήρας· «Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς τὸ δώσω αὐτὸ ἐγώ», ὅχι ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς τὸ δώσει, ἀλλ' ἐπειδὴ σ' ἐκείνους ποὺ κοπιᾶζουν ἀνήκει τὸ νὰ ἀναμείβονται ἀνάλογα μὲ τὸν κόπο τους. "Ὅπως δηλαδή ἂν κάποιος, παρουσιάζοντας τὰ ἔπαθλα σὲ ἐκείνους ποὺ εἶναι καλεσμένοι στὸν ἀγώνα, τοὺς λέγει· "Δὲν μπορῶ, φίλοι μου, νὰ πάρω τὸ μεγαλύτερο καὶ νὰ τὸ δώσω σ' αὐτὸν ποὺ θέλω, γιατί δὲν ἔθεσα τοὺς ὄρους στὸ στάδιο γι' αὐτούς, ἀλλὰ αὐτὸ θὰ τὸ πάρει ἐκεῖνος ποὺ, νικώντας ὅλους, θὰ ἀποκτήσει δίκαια τὸ δικαίωμα νὰ τιμηθεῖ περισσότερο." Ἐτσι καὶ ὁ Σωτήρας λέγει, δὲν εἶναι σωστὸ νὰ δώσω ἔτσι ἀμελέτητα τὸ μεγαλύτερο ἔπαθλο σ' ἐκείνους ποὺ τὸ ζητοῦν, παραγκωνίζοντας ἐκεῖνον ποὺ δικαιούται νὰ τὸ πάρει δίκαια. Ἄλλὰ ταιριάζει περισσότερο νὰ τὸ πάρουν ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους τὸ ἐτοίμασε ἢ πρόγνωση τοῦ Πατέρα, ἕξαιτίας τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἀνδραγαθημάτων τους. Τὰ λόγια λοιπὸν αὐτὰ τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι ἀπόδειξη ἀδυναμίας, ἀλλὰ ἀδυναμίας ποὺ δείχνεται κατ' οἰκονομία.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν δὲν μπορεῖ, σύμφωνα μὲ σᾶς, θεομάχοι, νὰ πραγματοποιήσει τὸ αἴτημα τῶν υἱῶν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ γι' αὐτὸ λέγει, «Δὲν μπορῶ ἐγὼ νὰ σᾶς τὸ δώσω αὐτό», πῶς σὲ ἄλλες περιπτώσεις βλέπουμε νὰ τὸ χαρίζει αὐτὸ σὲ ὅλους μαζί τοὺς μαθητές του, μὲ αὐτὰ ποὺ λέγει, «Σᾶς διαβεβαιώνω, ὅτι ὅταν καθίσει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου στὸν μεγαλοπρεπῆ θρόνο του, θὰ καθίσετε καὶ σεῖς σὲ δώδεκα θρόνους»²; Γιατὶ αὐτὸ δὲν τὸ εἶπε προλέγοντας αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν, ἀλλὰ χορηγώντας τὴ χάρη του σ' αὐτούς ποὺ κακοπάθησαν μαζί του. Ἐὰν λοιπὸν ἀληθεύει λέγοντάς τα αὐτὰ, πῶς αὐτὸς ποὺ δίνει σὲ ὅλους, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ δώσει ὅταν τοῦ τὸ ζητοῦν δύο μόνον; Ἐὰν πάλι τολμᾶτε νὰ πεῖτε, ὅτι ἡ ὑπόσχεσή του δὲν εἶναι ἀληθινή, εἶναι ἀρκετὸ αὐτὸ νὰ ἐπιβεβαιώσει σὲ βάρος σας κάθε κακία. Γιατὶ λέτε ὅτι ψεύδεται ἢ ἀλήθεια. "Ὅπως λοιπὸν, ἐὰν δὲν μποροῦσε νὰ τὸ δώσει στὰ παιδιά τοῦ Ζεβεδαίου, δὲν θὰ ἦταν ἴσος μὲ τὸν Πατέρα, ἔτσι, ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι τὸ δίνει σὲ ὅλους, εἶναι ἴσος μὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν γέννησε.

ΑΛΛΟ.

Εἰ ἀληθεύει λέγων ὁ Σωτῆρ, «πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου», ἐν δὲ τοῖς πᾶσιν ἔστι καὶ τὸ διδόναι χάριν ἣν ἂν θούλοιτό τισιν, οὐκ ἐξ ἀσθενείας ἔφησεν, «οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι»,
5 ἀλλ' ἔχει λόγον οἰκονομίας τὸ ρῆμα.

ΑΛΛΟ.

Ὁ προφήτης Ἡσαΐας τοὺς περὶ τοῦ Σωτῆρος ποιούμενος λόγους, φησὶ πον σαφῶς· «Διὰ τοῦτο αὐτὸς κυριεύσει πολλῶν, καὶ τῶν ἰσχυρῶν μεριεῖ σκῦλα, ἀνθ' ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἢ
10 ψυχὴ αὐτοῦ». Εἰ τοίνυν αὐτὸς ἐπιμερίζει τοῖς ἀγίοις τὰς τιμὰς, πῶς αὐτὸν ἐροῦμεν μὴ δύνασθαι παρασχεῖν ὅπερ ἂν θούλοιτό τισι; Καὶ εἰ πάντα ὁ Πατὴρ ἐργάζεται δι' Υἱοῦ, ἐν δὲ τῶν πάντων ἔστι καὶ τὸ διανέμεσθαι τοῖς ἀγίοις τὰ γέρα, αὐτὸς ἔσται πάλιν ὁ διδούς, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα.

15 **Λύσις τοῦ ρητοῦ, «οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι», καὶ ὅπως αὐτὸ χρῆ νοεῖν σαφῆς διδασκαλία.**

Τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ παραινούντος τοῖς μαθηταῖς, τὸ μηδὲν ὅλως τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ κεκτηῖσθαι θέλειν, ἀφιλοχρηματεῖν δὲ μᾶλλον, καὶ ἀπερισπάστως προσεδρεύειν Θεῷ, ὅλους τε ἐξ
20 ὅλων ἀνακειῖσθαι τῇ εἰς αὐτὸν λατρείᾳ, καὶ πλουσίαν ἐπὶ τούτοις ἀποδώσειν ἐπαγγελλομένου τιμὴν τοῖς φυλάττουσι τὴν ἐντολήν, προσῆλθον λέγοντες· «Ἴδου ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;». Πρὸς ταύτην αὐτῶν τὴν πεῦσιν ἀποκρίνεται Χριστός· «Ἔμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγ-
25 γενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ». Ταύτην οἱ Ζεβεδαίου παῖδες τὴν ἐπαγγελίαν ἀκούσαντες ἦλθον εἰς ἐπιθυμίαν οὐ πρόπευσαν αὐτοῖς.

3. Ματθ. 11, 27.

4. Ἡσ. 53, 12.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Σωτήρας ἀληθεύει λέγοντας, «Ὅλα μοῦ παραδόθηκαν ἀπὸ τὸν Πατέρα μου»³, καὶ μέσα σὲ ὅλα περιλαμβάνεται καὶ τὸ νὰ δίνει ὅποια χάρη θέλει σὲ κάποιους, τότε δὲν εἶπε ἀπὸ ἀδυναμία, «Δὲν μπορῶ ἐγὼ νὰ σᾶς τὸ δώσω αὐτό», ἀλλὰ αὐτὸ πού λέγει ἔχει κάποια σκοπιμότητα.

ΑΛΛΟ.

Ὁ προφήτης Ἡσαΐας μιλώντας γιὰ τὸν Σωτήρα λέγει κάπου μὲ σαφήνεια: «Γι' αὐτὸ αὐτὸς θὰ κυριαρχήσει σὲ πολλούς, καὶ θὰ πάρει ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς λάφυρα πού θὰ τὰ μοιράσει σὲ ἐκείνους, γιὰ χάρη τῶν ὁποίων παραδόθηκε ἡ ζωὴ του στὸν θάνατο»⁴. Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὸς μοιράζει στοὺς ἁγίους τὶς τιμές, πῶς θὰ ποῦμε ὅτι αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ δώσει αὐτὸ πού θέλει σὲ κάποιους; Καὶ ἐφόσον ὅλα ὁ Πατέρας τὰ κάνει μέσω τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ ὅλα εἶναι καὶ τὸ νὰ διανέμει στοὺς ἁγίους τὰ ἔπαθλα, αὐτὸς πάλι εἶναι πού τὰ δίνει, ἔχοντας μέσα του τὸν Πατέρα.

Ἐρμηνεία τῆς ρήσης, «Δὲν μπορῶ ἐγὼ νὰ τὸ δώσω», καὶ σαφῆς διδασκαλία γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ τὸ ἐννοοῦμε αὐτό.

Ἐνῶ ὁ Σωτήρας μας Χριστὸς συμβούλευε τοὺς μαθητὲς του νὰ μὴ θέλουν νὰ ἀποκτήσουν ἀπολύτως τίποτε ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ σ' αὐτὴν ἐδῶ τῆ ζωῆ, νὰ μὴ εἶναι φιλοχρήματοι καὶ νὰ ὑπηρετοῦν ἀπερίσπαστοι τὸν Θεό, καὶ ὅλοι μὲ ὅλα νὰ εἶναι ἀφοσιωμένοι στὴ λατρεία πρὸς αὐτόν, καὶ τοὺς ὑποσχόταν ὅτι θὰ ἀνταποδώσει γι' αὐτὰ πλούσια τιμὴ σ' ἐκείνους πού θὰ ἐφαρμόζουν τὴν ἐντολή, πλησίασαν κάποιοι καὶ εἶπαν: «Νὰ, ἐμεῖς ἐδῶ τὰ ἐγκαταλείψαμε ὅλα καὶ σὲ ἀκολουθήσαμε. Τί θὰ γίνεῖ μὲ μᾶς;»⁵. Στὴν ἐρώτησή τους αὐτὴ ὁ Χριστὸς ἀπάντησε: «Ἐσεῖς πού μὲ ἀκολουθήσατε κατὰ τὴν ἀνακαίνιση τοῦ κόσμου, ὅταν θὰ καθίσει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου στὸν θρόνο τῆς δόξας του, θὰ καθίσετε καὶ σεῖς σὲ δώδεκα θρόνους γιὰ νὰ κρίνετε τὶς δώδεκα φυλὲς τοῦ Ἰσραὴλ»⁶. Ὅταν τὰ παιδιά τοῦ Ζεβεδαίου ἄκουσαν αὐτὴ τὴν ὑπόσχεση, ἐπιθύμησαν κάτι πού δὲν ταίριαζε σ'

5. Ματθ. 19, 27.

6. Ματθ. 19, 27-28.

Τὸ γὰρ πᾶσι τοῖς μαθηταῖς προτεθὲν ὡς ἐν ἀμοιβῇ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν εὐνοίας, ἀρπάζειν ἤθελον μόνοι αἰδοῖ δὲ τοῦ μὴ δοκεῖν ἐπιθυμία δόξης ἠττηῆσθαι κενῆς, αὐτοὶ μὲν σιωπῶσι τὸ κατὰ νοῦν οὐκ ἐκφαίνοντες, διακονεῖν δὲ αὐτοῖς τὴν μητέρα πρὸς τοῦτο
 5 παρασκευάζουσι. Καὶ δὴ προσελθοῦσά φησιν· «Εἶπέ ἵνα οἱ δύο υἱοὶ μοι καθίσωσιν εἰς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἰς ἕξ εὐωνύμων σου». Φαίνεται τοίνυν διὰ τούτων, τὸ πᾶσι χρεωστούμενον, μόνοις ἀρπάζουσα τοῖς ἑαυτῆς παισὶν ἢ γυνή. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτό ἐστι, ποῖον ἔχει λόγον, τὸ ἤδη δοθὲν αὐθις προσιουῖσαν αἰτεῖν; Καὶ αὐτοὶ γὰρ
 10 ἦσαν ἐν τοῖς ἀκούσασιν, «ὕμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους».

Εἰδὼς δὲ ὁ Σωτὴρ ὡς Θεός τι ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, προσκαλεῖται μὲν τοὺς Ζεβεδαίου παῖδας, ἀποτόμως δὲ οὐκ ἐλέγχει, φιλάγαθος ὢν, ἵνα μὴ τῷ βάρει τῆς λύτης βαπτίση πρὸς ἀθυμίαν,
 15 πιθανῶς δέ φησιν, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι· καὶ οὐ δὴ πού κατηγορεῖ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, ὡς οὐκ ἐχούσης τὸ δύνασθαι παρασχεῖν (ἄτοπον γὰρ ὄντως καὶ λίαν εὐήθες οὕτω νοεῖν, εἴπερ ἤδη φαίνεται τοῦτο παρεσχηκῶς καὶ ἐπαγγειλάμενος), ἀλλ' ἐπειδὴ, φησὶν, ἄδικον αἴτησιν καὶ χάριν τοιαύτην, ἣν οὐκ ἐμοὶ πρέπει
 20 παρασχεῖν, ἐπιζητεῖτε λαβεῖν, «οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι». Εἰμί γὰρ δίκαιος κριτής, καὶ πρὸς ἀξίαν τοῖς ἐκάστου πόνοις ἀποδιδούς, ὡς ἐν ὀφλήματος τάξει τὰ γέρα. Ἄλλως τε δόξαν ἐνομίσατε κενὴν τὸ καθίσει ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων· ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐμὸν τοῦτο παρασχεῖν. Ὁ γὰρ διδάσκων μὴ νοσεῖν, οὐκ ἂν αὐτὸς
 25 νόσον ἐπιδοίη τινί· ὥσπερ ἂν εἰ τὸ πῦρ τῷ καταψύχεσθαι βουλομένῳ, καὶ τοῦτο αἰτοῦντι παρ' αὐτοῦ, λέγοι, οὐκ ἔστιν ἐμὸν ὃ ζητεῖς ἐπιδοῦναί σοι, φύσεως γὰρ ἐτέρας εἰμί. Δίκαιος οὖν ὑπάρχων ἀγωνοθέτης, οὐ τοῖς αἰτοῦσιν ἀπλῶς ὀφείλω παρασχεῖν, οὐδὲ πάντας ἀδικήσας τοὺς ἀγωνιζομένους, εἰς δύο μόνους συν-
 30 ενεγκεῖν τὰς τιμὰς, ἀλλὰ τοῖς ἐκάστου κατορθώμασιν ἀναλόγως

αυτούς. Γιατί αυτό που προτάθηκε στους μαθητές σαν άμοιβή για την άφοσίωσή τους στον Χριστό, ήθελαν να το αρπάξουν μόνο αυτοί. Ἀπὸ ντροπή ὅμως γιὰ νὰ μὴ δείξουν ὅτι διακατέχονται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία ματαιοδοξίας, αὐτοὶ βέβαια σιώπησαν κρύβοντας αὐτὸ πὸν εἶχαν στὸν νοῦ τους, ἀλλὰ βάζουν τὴ μητέρα τους νὰ τοὺς ἐξυπηρετήσῃ στὸν σκοπὸ τους αὐτόν. Αὐτὴ λοιπὸν πλησιάζοντας αὐτὸν τοῦ λέγει· «Πῆς νὰ καθίσουν οἱ δύο υἱοὶ μου ὁ ἓνας στὰ δεξιά καὶ ὁ ἄλλος στὰ ἀριστερά σου»^{6α}. Φαίνεται λοιπὸν μὲ τὰ λόγια αὐτά, ὅτι αὐτὸ πὸν ὀφειλόταν σὲ ὅλους, ἢ γυναίκα ἤθελε νὰ τὸ ἀρπάξῃ γιὰ τὰ παιδιά της. Γιατί, ἂν δὲν ἦταν αὐτό, ποιὸν λόγο εἶχε νὰ πλησιάσει καὶ νὰ ζητήσῃ πάλι αὐτὸ πὸν ἤδη εἶχε δοθεῖ; Γιατί καὶ αὐτοὶ ἦταν μεταξὺ ἐκείνων πὸν ἄκουσαν, «Ἐσεῖς πὸν μὲ ἀκολουθήσατε, θὰ καθίσετε σὲ δώδεκα θρόνους».

Γνωρίζοντας ὁ Σωτήρας ὡς Θεός, τί ὑπῆρχε μέσα στὸν ἄνθρωπο, προσκαλεῖ βέβαια τοὺς υἱοὺς τοῦ Ζεβεδαίου, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐλέγχει ἀπότομα, ἐπειδὴ εἶναι φιλάγαθος, γιὰ νὰ μὴ τοὺς βυθίσει σὲ λιποψυχία μὲ τὸ βάρος τῆς λύπης, ἀλλὰ μὲ πειστικὸ λόγο τοὺς λέγει· «Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς τὸ δώσω αὐτὸ ἐγώ»· καὶ φυσικὰ δὲν κατηγορεῖ τὴ φύση του, ὅτι δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὸ δώσει (γιατί εἶναι πραγματικὰ ἀτοπο καὶ πολὺ ἀπλοϊκὸ νὰ σκέφτεται κανεὶς ἔτσι, ἀφοῦ ἤδη ἔδειξε ὅτι αὐτὸ τὸ ἔδωσε καὶ τὸ ὑποσχέθηκε), ἀλλὰ ἐπειδὴ, λέγει, ζητᾶτε νὰ λάβετε ἄδικο αἶτημα καὶ χάρη τέτοια πὸν δὲν ταιριάζει σὲ μένα νὰ τὴ δώσω, «δὲν μπορῶ ἐγὼ νὰ τὸ δώσω αὐτὸ». Γιατί εἶμαι κριτῆς δίκαιος, καὶ ἀνταποδίδω στὸν καθένα τὰ βραβεῖα ἀνάλογα μὲ τοὺς κόπους του, σὰν ἓνα εἶδος χρέους. Ἐξάλλου νομίσατε κενοδοξία τὸ νὰ καθίσετε στὰ δεξιά καὶ στὰ ἀριστερά μου, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ σᾶς τὸ δώσω ἐγώ. Γιατί αὐτὸς πὸν δίδασκε νὰ μὴ ἀρρωσταίνουν, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ δώσει σὲ κάποιον ὁ ἴδιος ἀρρώστια. Ὅπως ἂν, ἢ φωτιά, σὲ κάποιον πὸν ἤθελε νὰ δροσιθεῖ καὶ τὸ ζητοῦσε αὐτὸ ἀπὸ αὐτήν, τοῦ ἔλεγε· Δὲν μπορῶ νὰ σοῦ δώσω αὐτὸ πὸν ζητᾶς, γιατί εἶμαι ἄλλης φύσεως. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶμαι δίκαιος ἀγωνοθέτης, ὀφείλω νὰ μὴ δίνω τίς τιμές σ' ἐκείνους πὸν ἀπλῶς μοῦ τίς ζητοῦν, οὔτε νὰ τίς δίνω μόνο σὲ δύο, ἀδικώντας ὅλους τοὺς ἀγωνιζομένους, ἀλλὰ νὰ δίνω στὸν καθένα αὐτὰ πὸν τοῦ ὀφείλω ἀνάλο-

ἀποδοῦναι τὰ αὐτῶ χρεωστούμενα. Ἐκείνων οὖν ἐστὶ λαβεῖν οἷς
 τοῦτο δικαίως ἠντρεπίσται παρὰ τοῦ Πατρὸς, τοῦ ἐν ἐμοὶ καὶ δι'
 ἐμοῦ πάντα ἐργαζομένου. Οἰέσθω δὲ μηδεὶς, διὰ τὸ αὐτὸν μὴ
 δύνασθαι παρασχεῖν, τὴν τοῦ Πατρὸς ἠντρεπίσθαι λέγειν τὰς
 5 τιμὰς. Ἄλλ' οἰκονομικῶς φησι τοῦτο· ἔθος γὰρ αὐτῶ πᾶν ὅπερ ἂν
 ὑπερέχοι τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἀναβαῖνον, τοῦτο ἀνατιθέναι τῶ
 Πατρὶ ὡς Θεῷ. Θεὸς δὲ ὢν καὶ αὐτὸς κατὰ φύσιν καὶ ἐν ὡς πρὸς
 τὸν Πατέρα, οὐκ ἀδυνατήσκει περὶ τὸ ἀνατεθὲν τῇ θείᾳ φύσει, ἀλλ'
 αὐτὸς ἔσται πάντων ἐργάτης. Φιλαρχίαν οὖν τινα καὶ κενὴν ὠδί-
 10 νοντας δόξαν εὐρίσκει τοὺς Ζεβεδαίου παῖδας, καὶ πιθανῶς ἀπο-
 τρέπει μὲν καὶ ἐξίστησι τοῦ κακοῦ, μέτρια δὲ μᾶλλον διδάσκει
 φρονεῖν· καὶ τοῦτο διὰ τῶν ἐφεξῆς εἰσόμεθα. Ἀγανακτοῦσι μὲν
 γὰρ οἱ ἕτεροι μαθηταί, τὸ πᾶσι προτεθὲν καὶ ὀφειλόμενον ὑπὸ δύο
 μόνων ἄρπαζόμενον βλέποντες, ὅσον εἰς τὴν αἴτησιν καὶ τοῦ
 15 γυναιίου τὴν πρόσοδον

Προσκαλεσάμενος δέ, ὡς γέγραπται, πάντας ὁ Σωτὴρ, παι-
 δεύει τοὺς Ζεβεδαίου παῖδας, καὶ φησιν ἀπολελυμένως, ἵνα μὴ
 πρὸς μόνους αὐτοὺς ἀποτίνεσθαι· «Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κατα-
 κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἄρχοντες κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.
 20 Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος,
 ἔσται ὑμῶν δοῦλος». Ἐαυτὸν δὲ τοῦ πράγματος εἰκόνα παράγει
 προθεῖς· «Καθὼς καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακο-
 νηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι». Ἐπισφραγίζων δὲ ὡσπερ τὰ εἰρημέ-
 να, καὶ τρανότερον ἐκτιθέμενος τὸν ἐν αὐτοῖς σκοπόν, ἐπισυνά-
 25 πτει παραβολήν, δι' ἧς πάλιν συμβουλεύει τοὺς κεκλημένους εἰς
 ἄριστον, μὴ δεῖν αὐτομάτως ἐπὶ τὸν πρῶτον ἵεναι τόπον, περιμέ-
 νειν δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ δειπνοκλήτορος τιμὴν. Κρεῖττον γάρ, φησί,
 τὸ ἐν τῶ τελευταίῳ κείμενον τόπῳ διὰ τῆς τοῦ ἐστιῶντος φωνῆς
 ἐπὶ τὸν πρῶτον καλεῖσθαι, ἢ ἐν πρώτῳ τεθέντα θερμῶς πέμπεσθαι

γα μὲ τὰ κατορθώματά του. Ἐκεῖνοι λοιπὸν μποροῦν νὰ τὸ πάρουν, ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους δίκαια ἐτοιμάσθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὁ ὁποῖος μὲ μένα καὶ μέσω ἐμοῦ κάνει τὰ πάντα. Καὶ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς, ὅτι, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ ὁ ἴδιος νὰ τὸ δώσει, γι' αὐτὸ ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα, καὶ λέγει ὅτι ἐτοιμάσθηκαν ἀπὸ αὐτὸν οἱ τιμὲς γιὰ τοὺς ἁγίους. Ἀλλὰ τὸ λέγει αὐτὸ κατ' οἰκονομία· γιατί συνηθίζει αὐτὸς κάθε τι ποὺ ὑπερέχει καὶ ξεπερνᾷ τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸ νὰ τὸ ἀναθέτει στὸν Πατέρα ὡς Θεό. Ὅμως, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι κατὰ φύση Θεὸς καὶ ἓνα μὲ τὸν Πατέρα, δὲν ἀδυνατεῖ νὰ κάνει αὐτὸ ποὺ ἔχει ἀνατεθεῖ στὴ θεία φύση, ἀλλὰ αὐτὸς εἶναι ποὺ τὰ κάνει ὅλα. Βλέπει λοιπὸν ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου ἐγκυμονοῦν κάποια μάταια δόξα, καὶ μὲ πειστικότητα τοὺς ἀποτρέπει καὶ τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ κακό, διδάσκοντάς τους νὰ εἶναι μετριόφρονες. Καὶ αὐτὸ τὸ διαπιστώνουμε ἀπὸ τὰ παρακάτω. Γιατὶ οἱ ἄλλοι μαθητὲς ἀγανακτοῦν βλέποντας, αὐτὸ ποὺ προτάθηκε καὶ ὀφείλεται σὲ ὅλους, νὰ ἀρπάζεται μόνο ἀπὸ δύο, κρίνοντας ἀπὸ τὸ πλησίασμα καὶ τὴν ἀξίωση τῆς γυναίκας.

Ὁ Σωτὴρας τότε, προσκαλώντας τοὺς ὅλους, ὅπως εἶναι γραμμένο, διδάσκει τοὺς υἱοὺς τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ λέγει γενικά, γιὰ νὰ μὴ φαίνεται ὅτι ἀπευθύνεται μόνο σ' αὐτούς· «Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν καταδυναστεύουν αὐτά, καὶ οἱ ἄρχοντες ἐξουσιάζουν αὐτά μὲ βιαιότητα. Αὐτὸ ὅμως δὲν θὰ γίνεται μεταξὺ σας, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ εἶναι μεταξὺ σας πρῶτος, θὰ εἶναι δοῦλος σας»⁷. Καὶ προβάλλει τὸν ἑαυτὸ του ὡς παράδειγμα γι' αὐτό, προσθέτοντας· «Ὅπως καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἦρθε γιὰ νὰ ὑπηρετηθεῖ, ἀλλὰ νὰ ὑπηρετήσῃ»⁸. Καὶ ἐπισφραγίζοντας κατὰ κάποιο τρόπο ὅσα εἰπώθηκαν καὶ ἐκθέτοντας σαφέστερα τὸ σκοπὸ ποὺ κρύβεται μέσα σ' αὐτά, ἐπισυνάπτει καὶ μιὰ παραβολή, μὲ τὴν ὁποία συμβουλεύει πάλι αὐτοὺς ποὺ καλοῦνται σὲ δεῖπνο, νὰ μὴ πηγαίνουν ἀμέσως στὴν πρώτη θέση, ἀλλὰ νὰ περιμένουν ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τοὺς κάλεσε στὸ δεῖπνο νὰ τοὺς τιμήσῃ. Γιατὶ λέγει, εἶναι προτιμότερο νὰ εἶσαι στὴν τελευταία θέση καὶ νὰ σὲ καλέσει ὁ οἰκοδεσπότης στὴν πρώτη, παρὰ νὰ καθίσῃς στὴν πρώτη καὶ ντροπιασμένος νὰ σταλεῖς

8. Ματθ. 20, 28.

πρὸς τὸν ὕστερον, ἑτέρου παρόντος, ᾧ τὸ ἐν πρώτῳ κείσθαι παρὰ τοῦ πανηγυριάρχου χρεωστούμενον φαίνεται. Δέδεικται τοίνυν ὄλου τοῦ κεφαλαίου καθεξῆς τὴν πρέπουσαν ἐσχηκότες βάσανον, οὐκ ἀσθενήσας περὶ τὸ δοῦναι τὴν χάριν ὁ Σωτὴρ· ἀλλὰ τῆς προαποδεδομένης οἰκονομίας ἔνεκα, λέγων τό, «οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι»· καὶ περιττὴ λοιπὸν ἢ τῶν φλυαρούντων μαρία.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ΄.

Εἰς τό, «⁹ Ἴνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν,
καὶ ὃν ἀπέστειλας Χριστόν».

10 Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν αἵρετικῶν.

Ἰδοῦ, φασίν, αὐτὸς ὁ Υἱὸς μόνον εἶναι Θεὸν ἀληθινὸν ὁμολογεῖ τὸν Πατέρα, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πατὴρ εὐρίσκειται λέγων «⁹ Ἐγὼ Θεὸς πρώτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ». Πῶς οὖν ὑμεῖς συνεισάγετε πρώτῳ καὶ μόνῳ καὶ κατ' ἀλήθειαν 15 ὄντι Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸν Υἱόν, ὡς ὄντα καὶ αὐτὸν κατὰ φύσιν Θεόν;

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Εἰδέναι χρὴ πρώτον ὡς οὐκ εἰς ἀναίρεσιν τοῦ Υἱοῦ τὰ τοιαῦτά φησιν ὁ Πατὴρ. Τί γὰρ ἦν τὸ εἰς ταῦτα παρελθεῖν παροτρύναν αὐτόν; Εἰ μὲν γὰρ ὡς ἄνθρωπος τῷ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντι φιλονεικεῖ, ὥσπερ ὁ Δαβὶδ πολεμούμενος ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἔχει τινὰ λόγον ἴσως ὁ τοιοῦτος μῦθος. Εἰ δὲ στασιάζειν καθ' ἑαυτῆς ἡ θεία φύσις οὐκ οἶδε, φαίνεται δὲ μᾶλλον ὁ Υἱὸς αἰεὶ τῷ Πατρὶ τὴν δόξαν ἀποδιδούς, ποῖον ἔχει λόγον τὸ εἰς ἀναίρεσιν 25 αὐτοῦ τοιαῦτα φάναι τὸν Πατέρα; Οὐκοῦν πρὸς ἀνατροπὴν μᾶλλον τῶν ψευδωνύμων θεῶν εἰρηῆσθαι τὰ τοιαῦτα δώσομεν. Εἶτα πρὸς τούτοις ὁ Σωτὴρ λέγων, «ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀλη-

στήν τελευταία, ἐπειδὴ ὑπάρχει ἄλλος, γιὰ τὸν ὁποῖο προορίζεται ἡ πρώτη θέση ἀπὸ τὸν κύριο τῆς ἐορτῆς⁹. Ἀποδείχθηκε λοιπὸν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξονιχιστικὴ ἐξέταση ὅλου τοῦ κεφαλαίου, ὅτι ὁ Σωτήρας δὲν εἶπε τό, «Δὲν μπορῶ ἐγὼ νὰ τό δώσω αὐτό», ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ δώση τὴ χάρη, ἀλλ' ἐξαιτίας τῆς οἰκονομίας πού ἐκτέθηκε προηγουμένως, καί ἐπομένως εἶναι περιττὴ ἡ μανία αὐτῶν πού φλυαροῦν.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ'.

Στὸ χωρίο· «Γιὰ νὰ γνωρίζουν ἐσένα τὸν μόνο ἀληθινὸ Θεό, καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ πού ἐσὺ ἔστειλες»¹.

Ἐνσταση ἐκ μέρους τῶν αἵρετικῶν.

Νὰ, λένε, ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς ὁμολογεῖ ὅτι μόνος ἀληθινὸς Θεὸς εἶναι ὁ Πατέρας, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας βλέπουμε νὰ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι πρῶτος Θεός, καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι στοὺς αἰῶνες, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεὸς ἐκτὸς ἀπὸ μένα»². Πῶς λοιπὸν ἐσεῖς παρουσιάζετε μαζὶ μ' αὐτὸν πού εἶναι ὁ πρῶτος καὶ μοναδικὸς καὶ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ Πατέρας τὸν Υἱό, καὶ λέτε ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς κατὰ φύση Θεός;

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Πρέπει πρῶτα νὰ γνωρίζετε, ὅτι αὐτὰ δὲν τὰ λέγει ὁ Πατέρας γιὰ νὰ ἀναιρέσει τὸν Υἱό. Γιατί τί ἦταν ἐκεῖνο πού τὸν ὤθησε νὰ φτάσει σ' αὐτά; Γιατί, ἐὰν σάν ἄνθρωπος φιλονεικεῖ μὲ ἐκεῖνον πού γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν, ὅπως ὁ Δαβὶδ, ὅταν τὸν πολεμοῦσαν τὰ παιδιὰ του, θὰ εἶχε ἴσως κάποια δικαιολογία αὐτὸ τὸ παραμῦθι. Ἐὰν ὅμως ἡ θεία φύση δὲν γνωρίζει νὰ στασιάζει ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της, ἀλλὰ ἀντίθετα ὁ Υἱὸς ἐμφανίζεται πάντοτε νὰ ἀποδίδει τὴ δόξα στὸν Πατέρα, ποιὸ λόγο εἶχε νὰ πεῖ αὐτὰ ὁ Πατέρας γιὰ νὰ τὸν ἀναιρέσει; Ἄρα λοιπὸν πρέπει νὰ δεχθοῦμε, ὅτι αὐτὰ εἰπώθηκαν μᾶλλον γιὰ νὰ ἀνατρέψουν τοὺς ψεύτικους θεούς. Ἐπειτα ὁ Σωτήρας λέγοντας στὴ συνέχεια αὐτῶν, «Γιὰ νὰ γνωρίζουν ἐσένα τὸν μόνο ἀλη-

1. Ἰω. 17, 3.

2. Ἦσ. 44, 6.

θινὸν Θεόν», ἐαυτὸν εὐθύς συνάπτει, «καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν», ὡς τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ἀδιαίρετος ὢν ὅσον ἦκεν εἰς θεότητος λόγον, καὶ πάντως μετὰ Πατρὸς νοούμενος

ΑΛΛΟ.

5 *Εἰ Λόγος ἐστὶ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὡσπερ οὖν καὶ ἔστι, καὶ τοῦτο ὢν ὁμολογεῖται, τίς οὕτω φρενῶν ἐκδέδηκεν, ὡς νομίσαι πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ οἰκείου λόγου, δι' οὗ τὰ πάντα ἐργάζεται, μόνον ἐαυτὸν Θεὸν ἀληθινὸν εἰπεῖν τὸν Πατέρα; Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἄτοπον, ἔρχεται μᾶλλον ἢ τοῦ ρήματος δύναμις κατὰ τῶν ψευδω-*
10 *νύμων θεῶν, κἄν οἱ Χριστομάχοι μὴ βούλωνται.*

ΑΛΛΟ,

Ἐξ ὑποθέσεως.

Ἵποκείσθω νῦν ἡμῖν ὅτι πλανώμενοί τινες τῶν ὅσοι τῆς ἀληθινῆς ἀμοιροῦσι σοφίας, εἰκόνα στήσαντες, καὶ τινα τυχὸν
15 μορφήν ἀνθρώπου ἢ ἐτέρου ζώου καταγράψαντες ἐν αὐτῇ, τοῦτο κεκλήκασι φῶς, ἐκεῖθεν ὄντως οἰόμενοι γεννᾶσθαι τοῦτο αὐτοῖς, φωνὴν δὲ εἴ τις ἠλίω περιθεῖη, εἶτα λέγοι πρὸς αὐτούς ἄνθρωποι, πλανᾶσθε, ἐγὼ μόνος εἰμι τὸ φῶς, οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν ἐμοῦ, ἅρ' ἐκβάλλει τοῦ εἶναι φῶς τὸ ἴδιον ἀπαύγασμα, πρὸς ἀναίρεσιν
20 τοῦ ψευδωνύμου φωτὸς ἐκεῖνο δοῶν; Ἄλλ' οὐκ ἔχει λόγον τὸ οὕτω νοεῖν. Οὐκοῦν ὅτε φησὶ καὶ ὁ Πατήρ, «Ἐγὼ εἰμι Θεὸς μόνος, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστιν», οὐκ ἐκβάλλει τῆς θεότητος τὸ ἴδιον τῆς ἐαυτοῦ οὐσίας, τουτέστι, τὸν ἐξ αὐτοῦ προελθόντα Λόγον, ἀλλ' ἐν τῇ ταυτότητι τῆς φύσεως ἔχει παρ' ἐαυτῶ σωζόμενον καὶ ἐν
25 τῇ μιᾷ θεότητι συννομολογούμενόν τε καὶ συνδοξαζόμενον.

ΑΛΛΟ,

Δεικνύον ὅτι, κἄν μόνος Θεὸς λέγηται ὁ Πατήρ, συνεισάγεται πάντως ὁ Υἱός.

Λέγει πού πρὸς Θεὸν εἰς τῶν προφητῶν, «Ὁ τανύσας τὸν
30 οὐρανὸν μόνος», φέρεται δὲ καὶ Θεοῦ φωνή. «Ἐγὼ μόνος ἐξέτει-

3. Ἰω. 17,3.

4. Ἦσ. 44,24.

θινὸ Θεό», προσθέτει ἀμέσως καὶ τὸν ἑαυτοῦ, λέγοντας, «καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστό τὸν ὁποῖο ἔστειλες»³, ἐπειδὴ εἶναι ἀδιαίρετος ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, ὅσον ἀφορᾷ τὴ θεότητα, καὶ νοεῖται ὁπωσδήποτε μαζί μὲ τὸν Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι Λόγος τοῦ Πατέρα, ὅπως βέβαια καὶ εἶναι, καὶ ὅτι εἶναι αὐτὸ ὁμολογεῖται, ποιὸς ἔγινε τόσο πολὺ ἔξω φρενῶν, ὥστε νὰ νομίσει ὅτι ὁ Πατέρας εἶπε τὸν ἑαυτοῦ μόνον ἀληθινὸ Θεό, γιὰ νὰ ἀναιρέσει τὸν Λόγο του, διὰ τοῦ ὁποίου κάνει τὰ πάντα; Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ εἶναι ἄτοπο, ἡ σημασία τοῦ ρητοῦ στρέφεται ἐναντίον τῶν ψεύτικων θεῶν, ἔστω καὶ ἂν οἱ Χριστομάχοι δὲν θέλουν.

ΑΛΛΟ.

Κατὰ ὑπόθεση.

Ἄς ὑποθέσουμε τώρα ἐμεῖς, ὅτι κάποιοι πού στεροῦνται τῆς ἀληθινῆς σοφίας, εὐρισκόμενοι σὲ πλάνη, ἔστησαν ἄγαλμα καὶ δίνοντάς του κάποια μορφή ἀνθρώπου ἢ ζώου, τὸ ὄνομασαν φῶς, νομίζοντας ὅτι πραγματικὰ ἀπὸ ἐκεῖνο γεννιέται τὸ φῶς σ' αὐτούς. Στὴ συνέχεια δίνοντας κάποιος φωνὴ στὸν ἥλιο, παρουσιάζεται αὐτὸς νὰ λέγει· Ἄνθρωποι, πλανᾶσθε· μόνο ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς· δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ μένα, ἄραγε ἀναιρεῖ ἢ δική του ἀκτινοβολία τὸ νὰ εἶναι φῶς, φωνάζοντας ἐκεῖνο γιὰ νὰ ἀναιρέσει τὸ ψεύτικο φῶς; Ἄλλὰ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ σκεφτόμαστε ἔτσι. Ἄρα λοιπὸν καὶ ὁ Πατέρας, ὅταν λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ μοναδικὸς Θεός, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ μένα», δὲν βγάζει ἔξω ἀπὸ τὴ θεότητα τὸ ἰδιαίτερο γνῶρισμα τῆς οὐσίας του, δηλαδή τὸν Λόγο πού προῆλθε ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ μὲ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως ὁ Λόγος ὑπάρχει μαζί μ' αὐτόν, καὶ ὁμολογεῖται καὶ δοξάζεται μαζί μὲ τὸν Πατέρα στὴ μία θεότητα.

ΑΛΛΟ,

Τὸ ὁποῖο δείχνει, ὅτι καὶ ὅταν ὁ Πατέρας λέγεται μόνος Θεός, περιλαμβάνεται ὁπωσδήποτε καὶ ὁ Υἱός.

Λέγει κάπου στὸν Θεὸ κάποιος ἀπὸ τοὺς προφήτες· «Εἶμαι ὁ μόνος πού ἄπλωσα τὸν οὐρανό»⁴· ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς λέγει·

να τὸν οὐρανόν». Καὶ πάλιν ἑτέρα σαφῶς περὶ τοῦ Υἱοῦ, ὅτι «τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν». Εἰ τοίνυν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς λέγοντος τὸν οὐρανὸν εἰργάσθαι μόνου, ὁ Υἱὸς εὐρίσκειται τοῦτον πεποιηκῶς, παντί που δῆλον ὅτι περὶ καὶ ὡς μόνος ὀνομάζεται ὁ Πατὴρ Θεὸς ὢν ἀληθινός, συμπαραλαμβάνεται πάντως καὶ ὁ Υἱός, δι' οὗ τὰ πάντα ἐργάζεται καὶ λαλεῖ καὶ ἔστιν ὄντως ἐν τῷ ἐνὶ καὶ μόνῳ καὶ πρώτῳ καὶ ἀληθινῷ φυσικῶς, ὡς περὶ ἐν τῷ φωτὶ τὸ ἀπαύγασμα αὐτοῦ.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ΄.

10 Εἰς τὸ παρὰ τῷ Λουκᾶ κείμενον, «Ἰησοῦς δὲ προέκοπτε σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις». Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εὐνομίου.

Καὶ πῶς δύναίτο, φησὶν, ἴσος εἶναι κατ' οὐσίαν τῷ Πατρί, ὁ μὴ τέλειος ὢν; Ἴδου γὰρ φαίνεται προκόπτων ἐν σοφίᾳ. Ὁ δέ γε 15 Πατὴρ ἀνεκδέχεται ὢν, οὐκ ἐπιδέχεται προκοπὴν.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Ἐρωτῆσαι προσήκει τοὺς Χριστομάχους, περὶ τίνος εἰρηῆσθαι νομίζουσι τό, «προέκοπτεν ἐν σοφίᾳ καὶ χάριτι». Ἀλλ' ἐροῦσι δηλονότι περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶτα, ὡς πάντων ἀνοητότατοι, 20 τίνα οἴεσθε ἢ ποδαπὸν εἶναι τὸν Χριστὸν περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος ἐστὶ τῷ Λουκᾶ; Εἰ μὲν οὖν κοινὸν ἄνθρωπον εἶναι πιστεύετε, καὶ πλέον οὐδὲν ἔχειν τῶν ἄλλων ὑπολαμβάνετε, προκοπτέτω καὶ αὐτός, ὡς ἄνθρωπος. Εἰ δὲ Θεός ἐστιν ἐναθρωπήσας, καὶ Λόγος, καθὸ γέγραπται, γενόμενος σὰρξ, ποίαν ἐπιδέχεται προκοπὴν, ἢ πῶς ἀτε- 25 λής ἐστὶν ὁ ὑπάρχων ἴσα Θεῷ; Ἀνάγκη γὰρ ἀτελεῆ κακείνον ὑπάρ-

5. Ἱερ. 10, 12. 28, 15. Ψαλμ. 103, 2.

6. Ψαλμ. 42, 6.

«Ἐγὼ μόνος ἄπλωσα τὸν οὐρανόν»⁵· καὶ ἄλλοῦ πάλι λέγει καθαρὰ γιὰ τὸν Υἱόν· «Μὲ τὸν Λόγο τοῦ Κυρίου στερεώθηκαν οἱ οὐρανοί»⁶. Ἐὰν λοιπὸν, ἐνῶ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας λέγει ὅτι δημιούργησε τὸν οὐρανὸν μόνος, βλέπουμε νὰ τὸν ἔχει δημιουργήσει ὁ Υἱός, εἶναι φανερὸ στὸν καθένα, ὅτι καὶ ὅταν λέγεται ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός, περιλαμβάνεται μαζί του ὅπωςδήποτε καὶ ὁ Υἱός, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Πατέρας δημιουργεῖ τὰ πάντα καὶ ὁμιλεῖ, καὶ ὑπάρχει πραγματικὰ στὸν ἕνα καὶ μοναδικὸ καὶ πρῶτο καὶ ἀληθινὸ κατὰ τρόπο φυσικό, ὅπως ὑπάρχει στὸ φῶς ἢ ἀκτινοβολία του.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ'.

Στὴ ρήση τοῦ Λουκᾶ· «Καὶ ὁ Ἰησοῦς προόδευε σὲ σοφία καὶ σωματικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἐκτίμηση ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων»¹.

Ἔνσταση ἀπὸ ἐκεῖνες τοῦ Εὐνομίου.

Καὶ πῶς θὰ μπορούσε, λέγει, νὰ εἶναι ἴσος ὡς πρὸς τὴν οὐσία μὲ τὸν Πατέρα αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι τέλειος; Γιατὶ νᾶ, ἐμφανίζεται νὰ προοδεύει σὲ σοφία, ἐνῶ ὁ Πατέρας, ποὺ ἔχει στὸ τέλειο ὅλα, δὲν ἐπιδέχεται προκοπή.

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Πρέπει νὰ ρωτήσουμε τοὺς Χριστομάχους γιὰ ποιὸν νομίζουν ὅτι εἰπώθηκε τό, «Προόδευε σὲ σοφία καὶ χάρη». Καὶ θὰ ποῦν φυσικὰ γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Μὰ, ἀνοητότατοι ὄλων, ποιὸς ἢ τί λογῆς νομίζετε ὅτι εἶναι ὁ Χριστὸς γιὰ τὸν ὁποῖο γίνεται λόγος στὸν Λουκᾶ; Ἐὰν λοιπὸν πιστεύετε ὅτι εἶναι κοινὸς ἄνθρωπος καὶ ὑποθέτετε ὅτι δὲν ἔχει τίποτε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἃς προοδεύει καὶ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος, ἐὰν ὅμως εἶναι Θεὸς ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος, ὅπως ἔχι γραφεῖ², καὶ Λόγος ποὺ ἔγινε σάρκα, ποιά προκοπή μπορεῖ νὰ δεχθεῖ; Ἡ πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ἀτελής αὐτὸς ποὺ εἶναι ἴσος μὲ τὸν Θεόν; Γιατὶ κατ' ἀνάγκη πρέπει νὰ εἶναι ἀτελής καὶ

1. Λουκᾶ 2, 52.

2. Ἰω. 1, 14.

χειν, ὡς ἔστιν ἴσος, ἂν οὕτως ἔχει καθ' ὑμᾶς. Εἰ δὲ τοῦτο φρονεῖν τε καὶ λέγειν δυσσεβές, καὶ παρ' ὑμῖν αὐτοῖς ἤδη φαίνεται (τέλειον γὰρ εἶναι δεδώκατε τὸν Πατέρα), ἀνάγκη τέλειον εἶναι πιστεύειν καὶ ἴσον αὐτῷ Υἱόν. Οὐκοῦν οὐ καθὸ Λόγος ἐστί, προκόπτειν 5 λέγεται, ἀλλὰ καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ φύσιν πεφόρηκε τὴν τούτου δεκτικὴν.

ΑΛΛΟ.

Λέγει πού Παῦλος περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὅτι καὶ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχει, καὶ ἔστιν ἴσα Θεῷ. Εἰ τοίνυν ἐν ἰσότητι τοῦ Πατρὸς 10 ὑπάρχων προκοπὴν ἐπιδέχεται, καὶ προέκοψεν ὄντως, ἔστι τι μείζων τοῦ Πατρὸς, καὶ ὑπερήλατο τὸν γεννήσαντα ὁ προκόψας Λόγος, ἂν οὕτως ἔχη καθ' ὑμᾶς. Ἀλλὰ τοῦτο τῶν ἀτοπωτάτων. Οὐκ ἄρα προέκοψεν, ἢ Λόγος ἐστίν (ἔστι γὰρ τέλειος ὡς ὁ Πατήρ), ἀλλ' εἴρηται καὶ τοῦτο διὰ τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως οἰκονο- 15 μίαν.

ΑΛΛΟ.

Εἰ προέκοψεν ὁ Λόγος ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τὴν ἡμῶν ἐφόρεσε σάρκα, οὐκ αὐτὸς ὠφέλησεν ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ σὰρξ αὐτῷ γέγονε τῆς τελειώσεως πρόξενος. Εἰ γὰρ 20 ὄντως προέκοψεν, ὅτε γέγονε σὰρξ, ἀτελής ἦν ἄρα πρὸ τῆς ἐπιδημίας, καὶ νῦν τετελείωται καθ' ὑμᾶς. Πῶς οὖν εὐχαριστοῦμεν ὡς δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντι, δέον αὐτὸν καὶ χάριν ὁμολογεῖν τῷ πράγματι; Ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον. Οὐκ ἄρα προέκοψεν ἢ Λόγος ἐστίν, ἀλλ' εἴρηται τοῦτο διὰ τὴν μετὰ σαρκὸς οἰκονομίαν.

25

ΑΛΛΟ.

Πολλοῖς ὀνόμασι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καλεῖται παρὰ τῆς θείας Γραφῆς. Εἴρηται γὰρ καὶ ἔστιν Υἱός ἐκλήθη καὶ σοφία, ὠνόμασται καὶ Θεός, καὶ δύναμις, καὶ μορφή, καὶ εἰκὼν τοῦ Πατρὸς. Εἰ δὲ ταῦτα ὧν σύμπαντα προκόπτει, τί ἄρα μείζον ἔχουσιν εἰπεῖν Υἱοῦ

ἐκεῖνος μὲ τὸν ὁποῖο εἶναι ἴσος, ἂν ἔτσι εἶναι σύμφωνα μὲ σᾶς. Ἐὰν ὁμως αὐτὸ εἶναι ἄσέβεια νὰ τὸ σκέπτεται κανεὶς καὶ νὰ τὸ λέγει, ὅπως φαίνεται ἀκόμα καὶ ἀπὸ σᾶς τοὺς ἴδιους (γιατὶ δεχθήκατε τέλειο τὸν Πατέρα), τότε κατ' ἀνάγκη πρέπει νὰ πιστεύετε ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι τέλειος καὶ ἴσος μὲ αὐτόν. Ἐπομένως δὲν λέγεται ὅτι προοδεύει ὡς Λόγος, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωπος πὺ ἔγινε καὶ φόρεσε φύση, ἣ ὁποία εἶναι δεκτικὴ προόδου.

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάπου ὁ Παῦλος γιὰ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὅτι καὶ θεία ὑπαρξὴ ἔχει καὶ εἶναι ἴσος μὲ τὸν Θεό³. Ἐὰν λοιπόν, ἐνῶ εἶναι ἴσος μὲ τὸν Πατέρα, ἐπιδέχεται προκοπή, καὶ προόδευσε πραγματικά, τότε εἶναι κατὰ τι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ξεπέρασε ἐκεῖνον πὺ τὸν γέννησε ὁ Λόγος πὺ προόδευσε, ἂν εἶναι ἔτσι, σύμφωνα μὲ σᾶς. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ πῶ παράλογα. Ἐπομένως δὲν προόδευσε, ὡς Λόγος πὺ εἶναι, γιατί εἶναι τέλειος ὅπως ὁ Πατέρας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ εἰπώθηκε κατ' οἰκονομίαν λόγῳ τῆς ἐνανθρωπήσεως.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν προόδευσε ὁ Λόγος ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος καὶ φόρεσε τὴ σὰρκα μας, δὲν ὠφέλησε ἐμᾶς αὐτὸς μὲ τὴν ἐνανθρώπησή του, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ σὰρκα ἔγινε γι' αὐτόν αἰτία τελειώσεως. Γιατί, ἐὰν πραγματικά προόδευσε ὅταν ἔλαβε σὰρκα, ἄρα πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ του ἦταν ἀτελής καὶ τελειοποιήθηκε τώρα, σύμφωνα μὲ σᾶς. Πῶς λοιπόν τὸν εὐχαριστοῦμε πὺ γεννήθηκε γιὰ χάρη μας, ἐνῶ πρέπει αὐτὸς νὰ μᾶς εὐγνωμονεῖ γιὰ τὴν τελειοποίησή του; Αὐτὸ ὁμως εἶναι παράλογο. Ἐπομένως δὲν προόδευσε, ὡς Λόγος πὺ εἶναι, ἀλλὰ αὐτὸ εἰπώθηκε κατ' οἰκονομίαν ἐξαιτίας τῆς σαρκώσεώς του.

ΑΛΛΟ.

Ἐὸ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεται μὲ πολλὰ ὀνόματα στὴν ἁγία Γραφή. Γιατὶ λέγεται καὶ εἶναι Υἱὸς· λέγεται καὶ σοφία· ὀνομάζεται καὶ Θεὸς καὶ δύναμη καὶ μορφὴ καὶ εἰκόνα τοῦ Πατέρα. Ἐὰν λοιπόν προοδεύει, ἐνῶ εἶναι ὅλα αὐτά, τότε τί ἀνώτερο ἔχουν νὰ ποῦν ἀπὸ τὸν Υἱό, τὴ σοφία, τὴ δύναμη, τὸν Θεό, καὶ ὅλων τῶν

καὶ σοφίας, καὶ δυνάμεως, καὶ Θεοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ἵνα μὴ τις τὰ καθ' ἕκαστον λέγοι; Ἄλλ' ἔστι τοῦτο φρονεῖν δυσσεβές. Θεοῦ γὰρ μείζον οὐδέν. Οὐκ ἄρα, ἢ Λόγος ἐστί, προκόπτειν λέγεται.

5

ΑΛΛΟ.

Ἄρχαὶ καὶ Θρόνοι καὶ Κυριότητες, Ἄγγελοί τε καὶ Ἄρχάγγελοι καὶ πᾶσα δύναμις λογική, ἔτι τε πρὸς τούτοις ἄνθρωποι τῆ τοῦ Λόγου μετοχῆ, τέλειοι πρὸς πᾶσαν εὐσέβειάν εἰσὶ τε καὶ γίνονται. Πῶς οὖν ὁ τοῖς ἄλλοις τὴν τελειότητα διδούς, ἀτε-
10 λῆς εἶναι δύναται, ὡς καὶ προκόψαι ζητεῖν καὶ εἰς αὕξην ἐπιδοῦναί τινα; Πῶς δέ, εἴπερ ὄντως σοφία ἐστί, προκόπτειν ἐν σοφία δύναται; Ἡ πῶς ὁ ἄλλοις τὴν χάριν διδούς, αὐτὸς ἐν χάριτι προκόπτει ὡς οὐκ ἔχων αὐτήν; Εἰ μὴ ἄρα ψεύδεσθαι τὸν Παῦλον ἐροῦσι, καὶ σοφίαν καλοῦντα τὸν Υἱὸν καὶ χάριτος χορηγόν;
15 Ἄλλ' οὐ ψεύδεται τῆς ἀληθείας ὁ ὑπηρέτης. Οὐκ ἄρα προέκοψεν, ἢ Λόγος ἐστίν, ἀλλ' ὡς περὶ ἀνθρώπου λέγεται, πάντα τὰ ἡμῶν ἀναλαβόντος δι' ἡμᾶς.

ΑΛΛΟ.

Τὸ ἀτελὲς αἰεὶ πρὸς τὸ τέλειον ἐπειγεται, τὸν μὲν πρῶτον ἐν
20 ὧπέρ ἐστιν ἀτιμάζον τόπον, ζητοῦν δὲ ὥσπερ αἰεὶ τὸν ἐν μείζοσι καὶ ἀμείνονα. Οἷον φέρε εἰπεῖν, ἄνθρωποι προκόπτομεν ἐν σοφία ὄντες ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς καὶ βραχὺ βελτιούμενοι, οὕτω τε πρὸς τελειότητα θίου φερόμεθα. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὅλως ὦν ἐν Πατρὶ, ποῖ ποτε ἀναδραμεῖται; ποίαν δὲ αὕξην ἐπιδέξεται οὕτω
25 τέλειος ὦν, ὡς ὅλον ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, καὶ ὅλως εἶναι πάλιν ἐν Πατρὶ; Εἰ γὰρ τὸν Πατέρα πληρῶν (εἰρήσθω γὰρ καὶ σωματικώτερον ὡς ἐν ὑποδείγματι), προκοπὴν ἢ αὕξην ἐπεδέξατό τινα, ἔξω γέγονε τοῦ Πατρός, μείζων τοῦ ἐν ὧπέρ ἐστι γεγονώς. Ἄλλ' οὐκ ἐκδέθηκε τὸν Πατέρα. Ἔστι δὲ αἰεὶ ἐν αὐτῷ, τέλειος ἐν
30 τελείῳ μένων, καὶ τὸν τέλειον ἔχων ἐν ἑαυτῷ. Οὐκ ἄρα προέκοψεν,

ἄλλων, γιὰ νὰ μὴ τὰ ἀναφέρει κανεὶς τὸ καθένα χωριστά; Ἐπὶ τὸ νὰ τὸ πιστεύει κανεὶς αὐτὸ εἶναι ἀσέβεια. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀνώτερο ἀπὸ τὸν Θεό. Ἐπομένως δὲν λέγεται ὅτι προοδεύει ὡς Λόγος πὺ εἶναι.

ΑΛΛΟ.

Οἱ Ἄρχές καὶ οἱ Θρόνοι καὶ οἱ Κυριότητες καὶ οἱ Ἄγγελοι καὶ οἱ Ἀρχάγγελοι καὶ κάθε λογικὴ δύναμη, καὶ μαζί μ' αὐτοὺς καὶ οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὴ συμμετοχὴ τους στὸν Λόγο γίνονται καὶ εἶναι τέλει-οὶ πρὸς κάθε εὐσέβεια. Πῶς λοιπὸν αὐτὸς πὺ δίνει τὴν τελειότητα στοὺς ἄλλους μπορεῖ νὰ εἶναι ἀτελής, ὥστε νὰ ζητᾶ νὰ προοδεύσει καὶ νὰ αὐξηθεῖ κάπως σωματικά; Καὶ πῶς, ἀφοῦ εἶναι πραγματικὰ σοφία, μπορεῖ νὰ προοδεύει σὲ σοφία; Ἡ πῶς, αὐτὸς πὺ δίνει στοὺς ἄλλους τὴ χάρη, αὐτὸς προοδεύει στὴ χάρη, σὰν νὰ μὴ τὴν ἔχει; Ἡ μήπως θὰ ποῦν, ὅτι ὁ Παῦλος ψεύδεται ὀνομάζοντας τὸν Υἱὸ σοφία καὶ χορηγὸ τῆς χάριτος; Ἐπὶ ὁ ὑπηρέτης τῆς ἀλήθειας δὲν ψεύδεται. Ἐπὶ δὲν προόδευσε ὁ Υἱός, ἐφόσον εἶναι Λόγος, ἀλλ' αὐτὸ ἀναφέρεται στὸν ἄνθρωπο πὺ ἔγινε, πὺ ἔλαβε ὅλα τὰ δικά μας γιὰ χάρη μας.

ΑΛΛΟ.

Τὸ ἀτελὲς προχωρεῖ πάντοτε πρὸς τὸ τέλειο, περιφρονώντας τὸν πρῶτο τόπο στὸν ὁποῖο βρίσκεται, καὶ ζητώντας πάντοτε τὸν ἀνώτε-ρο καὶ καλύτερο. Ὅπως γιὰ παράδειγμα οἱ ἄνθρωποι προοδεύουμε σὲ σοφία ἔχοντας τὶς ἄλλες ἀρετὲς καὶ βελτιούμενοι λίγο-λίγο, ὀδη-γούμεστε ἔτσι στὴν τελειότητα τῆς ζωῆς. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὅμως, πὺ βρίσκεται ὀλόκληρος μέσα στὸν Πατέρα, πὺ νὰ πάει; Καὶ ποιά αὐξηση μπορεῖ νὰ δεχθεῖ, ἀφοῦ εἶναι τόσο τέλειος, ὥστε νὰ ἔχει ὀλό-κληρο τὸν Πατέρα μέσα του, καὶ νὰ εἶναι ὀλόκληρος μέσα στὸν Πατέρα; Γιατὶ, ἔαν γεμίζει ὅλον τὸν Πατέρα (ἄς τὸ ποῦμε πὺ σωμα-τικά ὡς παράδειγμα) καὶ δέχθηκε κάποια πρόοδο ἢ αὐξηση, τότε βγήκε ἔξω ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἔχοντας γίνει μεγαλύτερος ἀπὸ ἐκεῖνον μέσα στὸν ὁποῖο βρίσκεται. Ὅμως δὲν βγήκε ἔξω ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ ὑπάρχει πάντοτε μέσα σ' αὐτόν, παραμένοντας τέλειος μέσα σὲ τέλειον, καὶ ἔχοντας τὸν τέλειο μέσα του. Ἐπομένως δὲν προόδευσε,

ἢ Λόγος ἐστίν, ἀλλ' ἔστι τέλειος, μένων ὁ αὐτός, καὶ οὐκ ἀλλοιούμενος

ΑΛΛΟ.

*Λέγει που Παῦλος περὶ τοῦ Υἱοῦ, ὅτιπερ «ἐταπείνωσεν ἑαυ-
5 τὸν μορφήν δούλου λαβών». Εἰ τοίνυν οὐδεὶς ἐπὶ τούτῳ σκανδα-
λίζεται, οὐδὲ ἀκούων, «ἐταπείνωσεν ἑαυτόν», μικρόν τι περὶ τοῦ
Θεοῦ Λόγου φρονεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοῦ θαυμάζει τὴν φιλαν-
θρωπίαν, πῶς οὐ περιττὸν ἀκρωμένους ὅτι προέκοπτε, σκανδα-
λίζεσθαι; Εἰ γὰρ οὐδὲν ἐκ τοῦ ταπεινωθῆναι πέπονθεν εἰς τὴν
10 θεότητα, οὐδὲ ἐκ τούτου πείσεται. Καὶ ὡσπερ δι' ἡμᾶς ἐταπείνω-
σεν ἑαυτόν, οὕτω καὶ δι' ἡμᾶς ἐπιδέχεται τὸ προκόπτειν, ἵνα πάλιν
ἡμεῖς ἐν αὐτῷ προκόπτωμεν ἐν σοφίᾳ, οἱ πάλαι διὰ τὴν ἁμαρ-
τίαν ἀποκτηνωθέντες, προκόψωμεν δὲ καὶ ἐν χάριτι οἱ πάλαι
μεμισημένοι διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράδασιν. Πάντα γὰρ τὰ ἡμῶν
15 δι' ἡμᾶς εἰς ἑαυτόν ἀνεδέξατο Χριστός, ἵνα πάντα μεταποιήσῃ
πρὸς τὸ ἄμεινον, καὶ ἀρχὴ γένηται τῶν γενητῶν ἀνθρώπων παν-
τὸς ἀγαθοῦ.*

ΑΛΛΟ.

Ἐξήγησις πιθανὴ τοῦ αὐτοῦ ρητοῦ.

20 *Φυσικός τις νόμος οὐκ ἐπιτρέπει τὸν ἄνθρωπον τῆς τοῦ σώμα-
τος ἡλικίας ὡσπερ μείζονα πολὺ τὴν φρόνησιν ἔχειν, ἀλλὰ συντρέ-
χει πως καὶ ἢ ἐν ἡμῖν σύνεσις, καὶ συμβαδίζει τρόπον τινὰ ταῖς τοῦ
σώματος προκοπαῖς. Ἦν οὖν ὁ Λόγος ἐν σαρκὶ γενόμενος ἄνθρω-
πος, καθὰ γέγραπται, καὶ ἦν τέλειος, σοφία τοῦ Πατρὸς καὶ δύνα-
25 μιν ὢν. Ἐπειδὴ δὲ τῷ τῆς φύσεως ἡμῶν ἔθει παραχωρεῖν πως
ἐχρῆν, ἵνα μὴ τι ξένον παρὰ τοῖς ὁρῶσι νομισθῇ, ὡς ἄνθρωπος,
κατὰ βραχὺ πρὸς αὐξὴν ἰόντος τοῦ σώματος, ἀπεκάλυπτεν ἑαυτόν
καὶ ὁσημέραι σοφώτερος παρὰ τοῖς ὁρῶσιν ἢ καὶ ἀκούουσιν ἐφαί-
νετο. Τέλειος μὲν ὢν ἐν ἅπασιν, καθὰ προεῖρηται, ἀκολουθῶν δὲ τῷ*

4. Φιλ. 2, 7.

5. Ἰω. 1, 14.

ὡς Λόγος πού εἶναι, ἀλλά εἶναι τέλειος, καὶ μένει ὁ ἴδιος χωρὶς νὰ μεταβάλλεται.

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάπου ὁ Παῦλος γιὰ τὸν Υἱό, ὅτι ταπεινώσε τὸν ἑαυτὸ του παίρνοντας δούλου μορφή⁴. Ἐφόσον λοιπὸν κανένας δὲν σκανδαλίζεται μὲ αὐτό, οὔτε, ὅταν ἀκοῦει ὅτι ταπεινώσε τὸν ἑαυτὸ του, σκέφτεται κάτι τὸ ταπεινὸ γιὰ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀντίθετα θαυμάζει τὴ φιλανθρωπία του, πῶς δὲν εἶναι περιττὸ ἀκοῦοντας ὅτι προόδευε νὰ σκανδαλιζόμαστε; Γιατί, ἐφόσον μὲ τὸ νὰ ταπεινωθεῖ δὲν ἔπαθε τίποτε ὡς πρὸς τὴ θεότητά του, οὔτε καὶ ἀπὸ αὐτὸ θὰ πάθει. Καὶ ὅπως γιὰ μᾶς ταπεινώσε τὸν ἑαυτὸ του, ἔτσι καὶ γιὰ μᾶς ἐπιδέχεται πρόοδο, ὥστε νὰ προδεύουμε ἐνωμένοι μ' αὐτὸν σὲ σοφία καὶ ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι παλιὰ ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας εἴχαμε ἀποκτηνωθεῖ, νὰ προκόψουμε ἐπίσης καὶ σὲ χάρη ἡμεῖς ποῦ παλιὰ ἤμασταν μισημένοι ἐξαιτίας τῆς παράβασης τοῦ Ἀδάμ. Γιατί ὅλα τὰ δικὰ μας τὰ ἔλαβε ὁ Χριστὸς στὸν ἑαυτὸ του γιὰ χάρη μας, γιὰ νὰ τὰ μεταβάλει ὅλα πρὸς τὸ καλύτερο, καὶ νὰ γίνεῖ ἀρχὴ τῶν κτιστῶν ἀνθρώπων σὲ κάθε ἀγαθό.

ΑΛΛΟ.

Ἐξήγηση πειστικῆ τῆς ἴδιας ρήσεως.

Κάποιος φυσικὸς νόμος δὲν ἐπιτρέπει στὸν ἄνθρωπο νὰ ἔχει πολὺ μεγαλῦτερη φρόνηση ἀπὸ τὸ σωματικὸ του ἀνάστημα, ἀλλὰ συντρέχει καὶ κατὰ κάποιο τρόπο συμβαδίζει ἢ σύνεσή μας μὲ τὴν αὔξηση τοῦ σώματός μας. Ὁ Λόγος λοιπὸν ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος φόρεσε σάρκα, ὅπως εἶναι γραμμένο⁵, καὶ ἦταν τέλειος, ἀφοῦ ἦταν ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμη τοῦ Πατέρα⁶. Ἐπειδὴ ὅμως ἔπρεπε νὰ κάνει κάποια παραχώρηση στὸ φυσικὸ μας νόμο, γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ τὸν βλέπουν σὰν κάτι τὸ παράξενο, ὡς ἄνθρωπος, προχωρώντας λίγο-λίγο στὴν αὔξηση τοῦ σώματος, φανέρωνε ἀπὸ μέρα σὲ μέρα τὸν ἑαυτὸ του σοφώτερο σὲ ἐκείνους ποῦ τὸν ἔβλεπαν ἢ τὸν ἄκουαν, μολονότι ἦταν τέλειος σὲ ὅλα, ὅπως εἶπαμε, ἀκολουθώντας

6. Α' Κορ. 1, 24.

κοινῶ τῆς φύσεως ἔθει. Ὅταν οὖν ἀκούσης, προέκοπτεν ἐν σοφία καὶ χάριτι, μὴ αὐτῶ τινα προσθήκη σοφίας ἐγγενέσθαι νομίσης (ἀνευδεῆς γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος), ἀλλ' ὅτι παρὰ τοῖς ὁρῶσι σοφώτερος αἰεὶ καὶ χαριέστερος ἦν, προκόπτειν εἴρηται, ὡς ἐντεῦθεν ἤδη τὴν τῶν θαυμαζόντων προκόπτειν ἔξιν, ἢ τὴν αὐτοῦ.

ΑΛΛΟ.

Τὸ ἐν τινι προκόπτειν, ἕτερόν ἐστι παρ' ἐκεῖνο ἐν ᾧ προκόπτειν λέγεται. Εἰ τοίνυν ἐν σοφία προκόπτειν εἴρηται, οὐχ ἡ σοφία προέκοπτεν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τὸ ἀνθρώπινον, ἀποκαλυπτομένης γὰρ καὶ φανερουμένης ὁσημέραι τῆς θεότητος ἐν αὐτῶ, αἰεὶ θαυμαστότερος παρὰ τοῖς ὁρῶσιν ἐγένετο. Καὶ τοῦτό ἐστι τό, «προέκοπτεν ἐν σοφία».

ΑΛΛΟ.

Ἐν σοφία προέκοπτε τὸ ἀνθρώπινον κατὰ τόνδε τὸν τρόπον, ἢ τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἐνδυσαμένη σοφία, τουτέστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, κατὰ βραχὺ διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν παραδόξων ἀποτελεσμάτων, θεοποιούσα παρὰ τοῖς ὁρῶσι τὸν ἀναληφθέντα ναόν, προκόπτειν αὐτὸν ἐποίει κατὰ τοῦτο. Οὕτως ἐν σοφία προέκοπτεν ἢ ἀνθρωπότης, θεοποιουμένη δι' αὐτῆς. Διὸ καὶ ἡμεῖς καθ' ὁμοίω-
20 τητα τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος Λόγου καὶ υἱοὶ Θεοῦ κεκλήμεθα καὶ θεοί. Προέκοπτεν οὖν ἢ φύσις ἡμῶν ἐν τῇ σοφία, τρέχουσα μὲν ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν, ἀπὸ δὲ ἀνθρωπότητος εἰς τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα ἐν Χριστῶ.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν δι' ἐναντίας.

25 Ἦκουσα, φησίν, ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, ὅτι περὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος γενόμενος ἄνθρωπος, Ἰησοῦς ἐκλήθη. Αὐτὸς οὖν ἐστὶν ὁ προκόπτων. Μὴ γὰρ μοι διέλης, ἓνα Χριστὸν τοῦ Παύλου κηρύττοντος. Καὶ εἰ προκοπὴν ἐπιδεχόμενος φαίνεται, ἀτελής ἄρα. Καὶ πῶς ὁ τοιοῦτος ἴσος ἔσται τῷ τελείῳ Πατρί.

τὸν κοινὸ νόμο τῆς φύσεως. Ὅταν λοιπὸν ἀκοῦς, ὅτι προόδευε σὲ σοφία καὶ χάρη, νὰ μὴ νομίζεις ὅτι τοῦ ἔγινε κάποια προσθήκη σοφίας, γιατί ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχει ἀνάγκη, ἀλλ' ἐπειδὴ σ' ἐκείνους ποὺ τὸν ἔβλεπαν φαινόταν πρὸ σοφὸς καὶ πρὸ χαριτωμένος, γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι προόδευε, ὥστε ἀπὸ αὐτὸ νὰ προοδεύει ἡ συνήθεια ἐκείνων ποὺ τὸν θαύμαζαν, καὶ ὄχι ἡ δική του.

ΑΛΛΟ.

Αὐτὸ ποὺ προοδεύει σὲ κάτι, εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο λέγεται ὅτι προοδεύει. Ἐάν λοιπὸν εἰπῶθηκε ὅτι προόδευε σὲ σοφία, δὲν προόδευε ἡ σοφία, ἀλλὰ σ' αὐτὴν προόδευε τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο. Γιατὶ καθὼς μέρα μὲ τῆ μέρα ἀποκαλυπτόταν καὶ φανερόνταν ἡ θεότητα σ' αὐτὸν, θαυμάζόταν ὀλοένα καὶ περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸν ἔβλεπαν. Αὐτὸ λοιπὸν σημαίνει τὸ «προόδευε σὲ σοφία».

ΑΛΛΟ.

Τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο προόδευε σὲ σοφία κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο. Φορώντας τὴν ἀνθρώπινη φύση ἡ σοφία, δηλαδὴ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, θεοποιώντας σιγά-σιγά μὲ τὰ ἔργα καὶ τὰ θαυμαστὰ ἀποτελέσματα στὰ μάτια ἐκείνων ποὺ τὸν ἔβλεπαν τὸν ναὸ (σῶμα) ποὺ εἶχε προσλάβει, τὸν ἔκανε νὰ προοδεύει ὡς πρὸς τοῦτο. Ἔτσι προόδευε σὲ σοφία ἡ ἀνθρώπινη φύση, θεοποιούμενη μέσω αὐτῆς. Γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς κατὰ τρόπο ὅμοιο πρὸς τὸν Λόγο, ποὺ γιὰ μᾶς ἐνανθρώπησε, ὀνομαζόμεστε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ θεοί. Προόδευε λοιπὸν ἡ δική μας φύση σὲ σοφία, προχωρώντας ἀπὸ τὴ φθορὰ στὴν ἀφθαρσία, καὶ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση στὸ ἀξίωμα τῆς θεότητας μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπίθεση τῶν αἰρετικῶν.

Ἄκουσα, λέγει, ἀπὸ τὴν ἀγία Γραφή, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, ὀνομάσθηκε Ἰησοῦς'. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ προοδεύει. Καὶ μὴ μοῦ τὸν ξεχωρίζεις, ἀφοῦ ὁ Παῦλος κηρύττει ἓνα Χριστόν. Καὶ ἐφόσον ἐμφανίζεται νὰ ἐπιδέχεται πρόοδο, ἄρα εἶναι ἀτελής. Καὶ πῶς αὐτὸς εἶναι ἴσος μὲ τὸν τέλειο Πατέρα;

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Οὐδὲν ἀδικήσεις εἰς θεότητα τὸν Υἱόν, οὔτε κολοβῶσαι
 δυνήσῃ τὸ φυσικὸν ἀξίωμα, κἂν τοῦτο λέγων ἐμμένῃς, ἀλώσῃ δὲ
 μᾶλλον ἐξ ὧν οἶει νικᾷν. Εἰ γὰρ ὄλως οἴσθα σάρκα γεγονότα τὸν
 5 Λόγον, καὶ ἄνθρωπον γεννηθέντα, καθά φησιν ἡ θεία Γραφή, τί
 μὴ δίδως αὐτῷ καὶ τὰ ἀνθρώπῳ πρόποντα πάσχειν χωρὶς ἁμαρ-
 τίας; Ἐπειδὴ γὰρ τῇ σαρκὶ τὸ προκόπτειν ὀφείλεται, λεγέσθω
 προκόπτειν, ὡς ἐν αὐτῇ γενόμενος καὶ τὰ αὐτῆς οἰκειούμενος ἀκα-
 τηγόρητα πάθη. Οὐ γὰρ ἑτέρου τινὸς ἦν ἡ σὰρξ, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ
 10 Λόγου. Καὶ ὡς περ λέγομεν αὐτὸν πεπονθέναι σαρκί, καίτοι
 μόνῃς παθούσης τῆς σαρκὸς, ἐπειδήπερ καὶ εἰ μὴ πέπονθεν, ὡς
 Θεός, ἀλλ' ἴδιον ἦν αὐτοῦ τὸ πάσχον σῶμα, οὕτω κἂν προκόπτειν
 λέγεται, προκοπὴν οὐδεμίαν ἐπιδεχόμενος ὡς Θεός, διὰ τὸ προ-
 κόπτειν ἐν αὐτῷ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ σάρκα τοῦτο λέγεται.

15

ΑΛΛΟ.

Καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖς, ὦ Χριστομάχε, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον
 γεγενῆσθαι σαρκί, ὅπερ οὐδὲν ἕτερόν ἐστι λέγειν, ἢ ὅτι σάρκα
 περιεβάλετο, καὶ ὄντως γέγονεν ἄνθρωπος. Ὡς περ οὖν, ὅταν
 ἀκούσης μέγα τι περὶ τοῦ Λόγου, καὶ ὅπερ αὐτῷ πρέπει γυμνῷ
 20 καὶ οὐπὼ τὴν σάρκα περιβεβλημένῳ, ὡς ὅταν λέγεται φῶς καὶ
 ἀπαύγασμα ἢ σοφία τοῦ Πατρὸς, οὐ τὴν σάρκα νοεῖς, ἀλλὰ τὸν ἐν
 τῇ σαρκὶ κατοικήσαντα Λόγον, οὕτως ὅταν λέγεται τι παρὰ ταῖς
 θείαις Γραφαῖς, ὁ μόνῃ πρέπει τῇ σαρκί, ἢ καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ σχή-
 ματι, μὴ ἐπὶ τὸν Λόγον ἀγάγῃς, ἀλλὰ δίδου τῇ φύσει τῆς σαρκὸς
 25 τὰ αὐτῇ χρεωστούμενα. Οὐκοῦν ὅταν προκόπτειν λέγεται, οὐχ ἡ
 σοφία καθ' ἑαυτὴν προέκοπτεν, ἢ σοφία ἐστίν, ἀλλ' ἐν σοφίᾳ τὸ
 ἀνθρώπινον, κατὰ βραχὺ διαλάμπον καὶ φαινόμενον δι' αὐτῆς.
 Ὅτι περ καὶ ὄργανον εἶη τῆς ἐν αὐτῇ θεότητος, κατὰ βραχὺ πρὸς
 τὴν ἔκφασιν αὐτῆς διὰ τῶν ἔργων ὑπηρετοῦν. Ἐπιτήρει δὲ ὁμῶς,
 30 ὅτι οὐκ εἶπεν, ὁ Λόγος δὲ προέκοπτεν, ἀλλ' Ἰησοῦς, ἵνα μὴ γυμνὸν
 νοήσῃς τὸν Λόγον, ἀλλ' ὅτε γέγονε σὰρξ. Καὶ εἰ προκόπτειν λέγε-

8. Ἐβρ. 1,3.

9. Α' Κορ. 1,24.

Ἐπίκληση σ' αὐτό.

Δὲν θὰ μειώσεις καθόλου τὴ θεότητα τοῦ Υἱοῦ, οὔτε θὰ μπορέσεις νὰ κολοβώσεις τὸ φυσικό του ἀξίωμα, ἔστω καὶ ἂν ἐπιμένεις νὰ τὸ λές αὐτό, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ νικηθεῖς ἀπὸ αὐτὰ πού νομίζεις ὅτι νικᾷς. Γιατὶ ἐφόσον γενικά γνωρίζεις ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα καὶ γεννήθηκε ὡς ἄνθρωπος, ὅπως λέγει ἡ ἁγία Γραφή, γιατί δὲν δέχεται ὅτι αὐτὸς πάσχει καὶ ὅσα ἀνήκουν στὸν ἄνθρωπο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία; Καὶ ἐπειδὴ ἡ πρόοδος ἀναφέρεται στὴ σὰρκα, λέγεται ὅτι προοδεύει, ἐπειδὴ σαρκώθηκε καὶ ἔκανε δικά του τὰ ἀδιάβλητα πάθη τῆς. Γιατὶ ἡ σὰρκα δὲν ἦταν κανενὸς ἄλλου, ἀλλὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Λόγου. Καὶ ὅπως λέμε ὅτι αὐτὸς ἔπαθε κατὰ σὰρκα, ἂν καὶ μόνο ἡ σὰρκα ἔπαθε, ἐπειδὴ, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔπαθε ὡς Θεός, τὸ σῶμα πού ἔπαθε ἦταν δικό του, ἔτσι καὶ ὅταν λέγεται ὅτι προοδεύει, ἐνῶ ὡς Θεός δὲν ἐπιδέχεται καμμιά πρόοδο, αὐτὸ γίνεται ἐπειδὴ προοδεύει σ' αὐτὸν ἢ ἴδια ἢ σὰρκα του.

ΑΛΛΟ.

Καὶ ὁ ἴδιος, Χριστομάχε, ὁμολογεῖς, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ σαρκώθηκε, τὸ ὁποῖο δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι φόρεσε σὰρκα καὶ ἔγινε παραγματικᾶ ἄνθρωπος. Ὅπως λοιπόν, ὅτι ν ἀκοῦς κάτι σπουδαῖο γιὰ τὸν Λόγο, καὶ πού ταιριάζει σ' αὐτὸν γυμνὸ καὶ πρὶν ἀκόμα φορέσει τὴ σὰρκα, ὅπως ὅταν λέγεται φῶς καὶ ἀκτινοβολία⁸ ἢ σοφία τοῦ Πατέρα⁹, δὲν ἐννοεῖς τὴ σὰρκα, ἀλλὰ τὸν Λόγο πού κατοίκησε μέσα στὴ σὰρκα, ἔτσι, ὅταν λέγεται ἀπὸ τίς ἁγίες Γραφές κάτι, πού ταιριάζει μόνο στὴ σὰρκα, ἢ καὶ στὴν ἀνθρώπινη φύση, νὰ μὴ τὸ ἀποδίδεις στὸν Λόγο, ἀλλὰ νὰ ἀποδίδεις στὴ φύση τῆς σάρκας αὐτὰ πού ὀφείλονται σ' αὐτήν. Ἐπομένως, ὅταν λέγεται ὅτι προοδεύει, δὲν προόδευε ἢ σοφία ἢ ἴδια, πού ἦταν ἢ πραγματικὴ σοφία, ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο μὲ τὴ σοφία, πού φώτιζε λίγο-λίγο καὶ ἐμφανιζόταν μέσα ἀπὸ αὐτήν. Γιατὶ ἦταν καὶ ὄργανο τῆς θεότητος πού ὑπῆρχε μέσα στὴν ἀνθρώπινη φύση, καὶ πού βαθματῶς ὑπηρετοῦσε τὴ φανέρωση (τῆς θεότητος) μέσα ἀπὸ τὰ ἔργα. Καὶ πρόσεχε ὅτι δὲν εἶπε, “Ὁ Λόγος προόδευε”, ἀλλὰ «ὁ Ἰησοῦς», γιὰ νὰ μὴ νομίσεις τὸν Λόγο γυμνὸ, ἀλλὰ ὅταν σαρκώθηκε. Καὶ

ται, ὅτι τὸ προκόπτειν πεφυκὸς ἀνεδέξατο, τουτέστι τὸ ἀνθρώπινον, τῆς ἀνθρωπότητος ἂν εἴη, καὶ κατ' αὐτῆς εὐλόγως ἂν φέροιτο τὸ προκόπτειν. Οὕτω γὰρ ἕκαστον τῶν λεγομένων ἐν τῇ οἰκείᾳ τάξει κείσεται, οὔτε τῶν ὅσα πρέπει γυμνῷ τῷ Λόγῳ καταφερομένων εἰς τὸ ἀνθρώπινον, οὔτε μὴν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναβαινόντων εἰς τὸν τῆς θεότητος Λόγον.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ΄.

Εἰς τό, «ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα».

10

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν αἰρετικῶν.

Καὶ πῶς ἴσος ἔσται, φασί, κατὰ φύσιν τῷ Πατρὶ ὁ Υἱός, εἴ γε ἀληθεύειν λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ Πατρὶ; Ἀνάγκη γὰρ πᾶσα συννομολογεῖν, ὅτι τὸ ὑποτασσόμενον 15 τοῦ ὑποτάσσοντος ἔλαττον, ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ τοῦ νικῶντος τὸ νικώμενον.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Οὐ νοοῦσιν οἱ Χριστομάχοι καὶ ταῖς ἑαυτῶν ἀσεβείαις διὰ τούτων μαχόμενοι. Εἰ γὰρ δίδωσ εἶναι τὸν Υἱὸν ἐλάττονα τοῦ 20 Πατρός, καὶ τοῦτο κρατύνειν ἐπέιγῃ, διατί μὴ νῦν ὑποτέτακται; Λέγων γὰρ ὁ Παῦλος, ὅτι τότε ὑποταγήσεται, τόνδε τὸν τοῦ πράγματος καιρὸν ὡς ἐσόμενον ὀρίζων, οὕτω δεικνυσιν ὑποτεταγμένον αὐτόν. Εἶτα πῶς οὐ πάσης ἐπέκεινα δυσφημίας ἐστὶ τὸ λέγειν οὐχ ὑποτετάχθαι νῦν τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, μάχεσθαι δὲ 25 ὥσπερ καὶ στασιάζειν πρὸς τὸν γεννήσαντα; Τὸ γὰρ ἀνυπότακτον ὡς ἐν λογικοῖς, ἐν ἰδίοις ἐστὶ θελήμασι. Τί οὖν ἐροῦμεν, ὅταν λέγῃ Χριστός, «Οὐκ ἦλθον ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με»; Λεγέτωσαν ἡμῖν οἱ δεινοὶ

1. Α' Κορ. 15, 28.

2. Ἰω. 6, 38.

ὅταν λέγεται ὅτι προοδεύει, ἐπειδὴ ἀνέλαβε αὐτο πού ἀπὸ τῆ φύση του προοδεύει, δηλαδή τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, ἢ πρόοδος αὐτὴ ἀναφέρεται στὴν ἀνθρώπινη φύση του, καὶ εὐλόγα πρέπει ἢ προκοπὴ νὰ ἀποδίδεται σ' αὐτήν. Γιατὶ ἔτσι τὸ κάθε τι πού λέγεται θὰ μπαίνει στὴ θέση πού τοῦ ἀνήκει, καὶ οὔτε ὅσα ταιριάζουν στὸν γυμνὸ Λόγο νὰ ἀποδίδονται στὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο του, οὔτε ὅμως καὶ τὰ ἀνθρώπινα νὰ ἀποδίδονται στὴ θεότητα.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ'.

Στὸ χωρίο· «Καὶ ὅταν ὑποταγοῦν σ' αὐτὸν ὅλα, τότε θὰ ὑποταγῆ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς σ' ἐκεῖνον πού ὑπέταξε σ' αὐτὸν τὰ πάντα»¹.

Ἀντίθεση ἐκ μέρους τῶν αἵρετικῶν.

Καὶ πῶς, λέγει, εἶναι ἴσος κατὰ φύση μὲ τὸν Πατέρα ὁ Υἱός, ἐὰν βέβαια ἀληθεύει ὁ Παῦλος ὅταν λέγει, ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταχθεῖ στὸν Πατέρα; Γιατὶ εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ συμφωνήσετε, ὅτι αὐτὸ πού ὑποτάσσεται εἶναι κατώτερο ἀπὸ ἐκεῖνον πού τὸ ὑποτάσσει, ὅπως βέβαια καὶ αὐτὸς πού νικᾷ, ἀπὸ ἐκεῖνον πρὸς νικιέται.

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Δὲν καταλαβαίνουν οἱ Χριστομάχοι, ὅτι μὲ αὐτὰ πολεμοῦν καὶ τὶς δικές τους ἀσέβειες. Γιατί, ἐὰν δέχεσαι ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ αὐτὸ διάζεσαι νὰ δυναμώσει, γιατί δὲν ἔχει ὑποταχθεῖ τώρα; Γιατὶ λέγοντας ὁ Παῦλος, ὅτι τότε θὰ ὑποταχθεῖ, ὀρίζει τὸν χρόνο κατὰ τὸν ὁποῖο θὰ συμβεῖ αὐτὸ στὸ μέλλον, καὶ δὲν δείχνει ὅτι εἶναι ἤδη αὐτὸς ὑποταγμένος. Ἐπειτα, πῶς δὲν βρίσκεται πέρα ἀπὸ κάθε βλασφημία νὰ λέτε ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν ἔχει τώρα ὑποταχθεῖ στὸν Πατέρα, καὶ ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο μάχεται καὶ στασιάζει ἐναντίον ἐκεῖνου πού τὸν γέννησε; Γιατὶ αὐτὸ πού εἶναι ἀνυπότακτο, κατὰ τοὺς λογικούς, κάνει τὰ δικά του θελήματα. Τί θὰ ποῦμε λοιπόν, ὅταν ὁ Χριστὸς λέγει, «Δὲν ἦρθα γιὰ νὰ κάνω τὸ δικό μου θέλημα, ἀλλὰ τὸ θέλημα ἐκεῖνου πού μὲ ἔστειλε»²; Ἄς μᾶς ποῦν

περὶ τὸ δύνασθαι νοεῖν τὰς θείας Γραφάς, εἰ μὴ ὑποταγῆς ἔχει δύναμιν τὸ ἐξανύειν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς; Πῶς οὖν ὁ νῦν ὑποτασσόμενος ὡς τότε ὑποταχθησόμενος λέγεται; Οὐκοῦν ἀκουέτωσαν εὐλόγως «Πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς».

5

ΑΛΛΟ.

Εἰ ποίημα καὶ κτίσμα δίδως εἶναι τὸν Υἱόν, καὶ τοῖς γεγονόσιν αὐτὸν εἰ καταριθμεῖς, πῶς, εἶπέ μοι, κατὰ τὴν σήν, ὃ οὗτος, ἀβουλίαν δουλικῆς ὑπάρχων οὐσίας, οὐχ ὑποτάσσεται νῦν τῷ πάντων Πατρὶ, τοῦ Ψαλμωδοῦ περὶ τῶν πεπονημένων λέγοντος
10 ὅτι «τὰ σύμπαντα δοῦλα σά»; Ἡ γὰρ ἀνάγκη μὴ δύνασθαι λέγειν τὸν Πατέρα καὶ ἄκοντα τὸν Υἱὸν ὑποθεῖναι, καὶ γέγονε κρείττων ὁ καθ' ὑμᾶς ἐλάττων, ἢ, εἴπερ ἐστὶ τὸ ὑποτάσσεσθαι καλόν, οὐχ ὑποτάσσεται δὲ νῦν ὁ Υἱός, ὡς γὰρ εἰς ὕστερον ὑποταχθησόμενος λέγεται, ἁμαρτίαν αὐτοῦ καταψηφιεῖσθε. Καὶ ποῦ σωθήσεται τὸ
15 Πατρὶ αὐτοῦ λεγόμενον, «ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν»; Φεῦγε τὴν ἀτοπίαν τοῦ λόγου.

ΑΛΛΟ.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν αὐτῶν.

Καὶ πῶς οὐ πᾶσιν εὐσύνοπτον ἔσται, φασίν, ὅτι τοῦ Πατρὸς
20 ἐλάττων ἐστὶν ὁ Υἱός, ὑποταπτόμενος αὐτῷ;

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Καὶ πῶς οὐ πᾶσιν εὐσύνοπτόν ἐστι (κεχρηῆσθαι γὰρ ἀκόλουθον ταῖς ὑμῶν ἤδη φωναῖς), ὅτι τὸ ἴσον ἴσῳ πολλάκις οἰκονομικῶς ὑποτάσσεται; Ἡ γὰρ οὐχ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δώσομεν ἐν τοῖς προφή-
25 ταις εἶναι τὸ Πνεῦμα; Καὶ πῶς ὁ Παῦλός φησιν, ὅτι καὶ Πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται; Πῶς δὲ τῆς ὑποταγῆς ὄνομα τῆς πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος ἐκβάλλει τὸν Υἱόν; Ἡ γὰρ οὐχὶ καὶ ἐν ἡμῖν εἴκουσι μὲν πατράσιν οἱ υἱοὶ καὶ ὑποτάπτονται, μίαν ἔχον-

3. Ματθ. 22, 29.

4. Ψαλμ. 118, 91.

οί ίκανοί στό νά μποροῦν νά κατανοοῦν τίς ἅγιες Γραφές, μήπως τὸ νά ἐκτελεῖ τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα δὲν σημαίνει ὑποταγή; Πῶς λοιπὸν αὐτὸς πού τώρα ὑποτάσσεται, λέγεται ὅτι θὰ ὑποταχθεῖ τότε; Ἦ Ἄς ἀκούσουν λοιπὸν δικαιολογημένα: «Πλανᾶσθε, γιατί δὲν γνωρίζετε τίς Γραφές»³.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν δέχεσαι ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι δημιούργημα καὶ κτίσμα, καὶ τὸν κατατάσσεις σ' αὐτὰ πού ἔχουν γίνει, πές μου πῶς, σύμφωνα μὲ τὴ δική σου ἀπερισκεψία, φίλε, ἀφοῦ ἔχει δουλική οὐσία, δὲν ὑποτάσσεται τώρα στὸν Πατέρα ὄλων, ἀφοῦ ὁ Ψαλμωδὸς λέγει γιὰ τὰ κτίσματα, ὅτι «ὄλα γενικὰ στό σύμπαν εἶναι δοῦλα δικά σου»⁴; Γιατὶ ἢ πρέπει νά ποῦμε, ὅτι δὲν μπορεῖ ὁ Πατέρας, χωρὶς νά τὸ θέλει ὁ Υἱός, νά τὸν ὑποτάξει, καὶ ἔγινε ἀνώτερος αὐτὸς πού, σύμφωνα μὲ σᾶς, εἶναι κατώτερος, ἢ, ἐὰν ἡ ὑποταγή εἶναι κάτι καλό, ἀλλὰ ὁ Υἱὸς δὲν ὑποτάσσεται τώρα, ἀφοῦ λέγεται ὅτι θὰ ὑποταχθεῖ στό μέλλον, τότε θὰ τοῦ καταλογίσετε ἁμαρτία. Πῶς ὅμως θὰ θεωρηθεῖ ἀληθινὸ αὐτὸ πού λέγεται ἀπὸ τὸν Πατέρα του, «Αὐτὸς δὲν ἔκανε ἁμαρτία»⁵; Μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀτοπία αὐτοῦ τοῦ λόγου.

ΑΛΛΟ.

Ἐπίθεση ἐκ μέρους τῶν ἰδίων.

Καὶ πῶς δὲν εἶναι φανερό σὲ ὄλους, λένε, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀφοῦ ὑποτάσσεται σ' αὐτόν;

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Καὶ πῶς δὲν εἶναι φανερό σὲ ὄλους (γιατὶ εἶναι φυσικὸ νά χρησιμοποιήσω τὰ δικά σας λόγια), ὅτι τὸ ἴσο πολλές φορές ὑποτάσσεται κατ' οἰκονομία στό ἴσο; Ἦ μήπως δὲν θὰ δεχθοῦμε, ὅτι τὸ Πνεῦμα στοὺς προφῆτες εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτό; Καὶ πῶς ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι «καὶ πνεύματα προφητῶν ὑποτάσσονται σὲ προφῆτες»^{5α}; Καὶ πῶς τὸ ὄνομα τῆς ὑποταγῆς θγάζει τὸν Υἱὸ ἔξω ἀπὸ τὴν ἰσότητά του πρὸς τὸν Πατέρα; Ἦ μήπως καὶ σὲ ἐμᾶς οἱ υἱοὶ δὲν ὑποχωροῦν καὶ ὑποτάσσονται στοὺς πατέρες τους, ἂν καὶ ἔχουν τὴν ἴδια οὐσία

5. Α' Πέτρ. 2, 22. Ἦσ. 53, 9.

5α. Α' Κορ. 14, 32.

τες ὡς πρὸς αὐτοὺς τὴν οὐσίαν, καὶ τῆς αὐτῆς ὄντες φύσεως μέτοχοι· Οὐτε γὰρ ἐν τοῖς ὑποτεταγμένοις ἐλάττων ὁ τῆς φύσεως Λόγος, οὔτε ἐν τοῖς ὑποτάττουσι μείζων ἢ ὑπερβεδικῶς εὐρίσκεται. Ἐνὸς γὰρ ὄντος καὶ τοῦ αὐτοῦ κατὰ πάντα ἀνθρώπων τοῦ λόγου 5 τῆς οὐσίας, μυρία διὰ τῆς τινων ὑποταγῆς οἰκονομεῖται τὰ χρήσιμα. Εἰ δὲ καλὸν τοῦτο τέτακται καὶ ἐφ' ἡμῶν, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον τοῦ κοινοῦ τῆς φύσεως ἐξίστησιν ὄρον, τί μὴ, τὸ ἴσον φυλάττοντες ἐπὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὴν ἄτοπον ταύτην παραιτεῖσθε ἄσφρημίαν;

10

ΑΛΛΟ.

Πόθεν ὑμῖν, ὧ οὔτοι, παρέστη λέγειν ἐλάττονα τοῦ Πατρὸς εἶναι τὸν Υἱὸν διὰ τὴν καλουμένην ὑποταγήν; Οὐ γὰρ ἐν τῷ ὑποτάσσεσθαι τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸν Λόγον ὀριζόμεθα, οὔτε μὴν ἐν τῇ ὑποταγῇ ἐστὶ τὸ εἶναι τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' ὧν καὶ ὑπάρχων ἰδιαζόντως, 15 ὑποτάσσεσθαι λέγεται. Οὐκοῦν εἰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸν ὄρον οὐκ ἔχει τὸ τῆς ὑποταγῆς ὄνομα, οὐ δὲ αὐτὴν ἐλάττων ἐστὶ τοῦ Πατρὸς. Εἰ δὲ οἴεσθε τὴν ὑποταγήν ὄρον εἶναι τῆς οὐσίας τοῦ Υἱοῦ, σκοπεῖτε λοιπὸν εἰς ὅσον ἀσεβείας καταφέρεσθε βόθρον. Ἀνάγκη γὰρ εἰπεῖν τότε εἰς ὑπαρξιν καλεῖσθαι τὸν Υἱόν, ὅταν καὶ ὁ τῆς 20 ὑποταγῆς γένηται καιρὸς ὧς γὰρ ὑποταχθήσεσθαι μέλλοντα, καὶ οὕτω ὑποτεταγμένον ὁ Παῦλος εἰσφέρει.

ΑΛΛΟ,

Ἐξήγησιν ἔχον πιθανὴν τοῦ ρητοῦ.

Πάντα ὁ Πατὴρ ἐργάζεται δι' Υἱοῦ, καὶ τοῦτό ἐστὶ τὸ τῆς ὑπο- 25 ταγῆς σχῆμα, τὸ δοκεῖν ὥσπερ τοῖς τοῦ Πατρὸς ὑποκειῖσθαι θελήμασιν. Ὡσπερ ἀμέλει καὶ τοῦ Πατρὸς λέγοντος, «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον», χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς ὁ Λόγος λαμβάνει θεοπρεπῶς, καὶ τὸ δόξαν ἐργάζεται. «Πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο». Διδάσκων τοιγαροῦν ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα τὰ πάντα 30 ὁ Πατὴρ ἐν ἡμῖν γενήσεται πάλιν δι' Υἱοῦ, σοφῶς δὴ λίαν φησὶν

μ' αὐτοῦς καὶ μετέχουν στήν ἴδια φύση; Γιατί οὔτε στοὺς ὑποταγμένους ἢ ἀναλογία τῆς φύσεως εἶναι κατώτερη, οὔτε σὲ ἐκείνους πού τοὺς ὑποτάσσουν ἀνώτερη ἢ μεγαλύτερη. Γιατί, ἐνῶ ἡ ἀναλογία τῆς οὐσίας σὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή, μὲ τὴν ὑποταγὴ μερικῶν προκύπτουν μύρια καλά. Καὶ ἐφόσον αὐτὸ τὸ καλὸ ὁρίσθηκε καὶ σὲ μᾶς, καὶ κατὰ κανένα τρόπο δὲν μᾶς βγάζει ἔξω ἀπὸ τὸν κοινὸ ὄρο τῆς φύσεως, γιατί νὰ μὴ ἀποφεύγετε αὐτὴ τὴν ἄτοπη βλασφημία, διατηρώντας τὴν ἰσότητά στὸν Θεὸ Λόγο;

ΑΛΛΟ.

Ἐκ τούτου, φίλοι, σᾶς ἤρθε νὰ λέτε ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐξαιτίας τῆς λεγόμενης ὑποταγῆς; Γιατί ὁ ὁρισμὸς τῆς οὐσίας του δὲν καθορίζεται ἀπὸ τὴν ὑποταγὴ, οὔτε βέβαια ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Υἱοῦ βρίσκεται στήν ὑποταγὴ, ἀλλὰ, ἐνῶ εἶναι καὶ ὑπάρχει κατὰ τρόπον ἰδιάζοντα (ξεχωριστό), λέγεται ὅτι ὑποτάσσεται. Ἄρα λοιπὸν, ἐὰν ἡ λέξις τῆς ὑποταγῆς δὲν χαρακτηρίζει τὴν οὐσία του, δὲν εἶναι ἐξαιτίας αὐτῆς κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἄν ὁμοίως νομίζετε ὅτι ἡ ὑποταγὴ ἀποτελεῖ ὁρισμὸ τῆς οὐσίας τοῦ Υἱοῦ, προσέξτε σὲ ποιὸν δόθορο ἀσέβειας πέφτετε. Γιατί εἶναι ἀνάγκη νὰ πεῖτε, ὅτι ὁ Υἱὸς τότε καλεῖται στήν ὑπαρξὴ, ὅταν θὰ ἔρθει καὶ ὁ καιρὸς τῆς ὑποταγῆς. Γιατί ὁ Παῦλος ἀναφέρει ὅτι πρόκειται νὰ ὑποταχθεῖ στὸ μέλλον, καὶ δὲν εἶναι ἀκόμα ὑποταγμένος.

ΑΛΛΟ,

Ποὺ περιέχει πειστικὴ ἐξήγησι τοῦ χωρίου.

Ἐπειδὴ ὁ Πατέρας τὰ κάνει μέσω τοῦ Υἱοῦ, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ μορφή τῆς ὑποταγῆς, τὸ νὰ φαίνεται ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο ὑποτάσσεται στὰ θελήματα τοῦ Πατέρα. Ὅπως βέβαια καὶ ὅταν ὁ Πατέρας λέγει, «Ἄς δημιουργήσουμε ἄνθρωπο»⁶, ὁ Λόγος παίρνει ἀπὸ τὴ γῆ χῶμα κατὰ τρόπον πού ταιριάζει σὲ Θεό, καὶ κάνει αὐτὸ πού ἀποφασίσθηκε. Γιατί λέγει, «ὅλα ἐγέναν δι' αὐτοῦ»⁷. Διδάσκοντας λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ στοὺς μελλοντικούς αἰῶνες ὁ Πατέρας θὰ γίνῃ γιὰ μᾶς τὰ πάντα πάλι διὰ τοῦ Υἱοῦ, λέγει μὲ πολλὴ σοφία: «Ὅταν θὰ

7. Ἰω. 1,3.

«Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ὁ Θεὸς ᾗ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν». Ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ ἔλεγεν· Μηδεὶς οἰέσθω κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, ἐτέρως ἡμᾶς μετόχους ἔσεσθαι τοῦ Πατρὸς, εἰ μὴ 5 πάλιν δι' Υἱοῦ. Τὸ δέ, δι' Υἱοῦ, τὴν ὑποταγὴν σημαίνει, οὐδὲν μὲν εἰς τὸν τῆς οὐσίας λόγον ἀδικουῦσαν τὸν Υἱόν, τὴν δὲ τῆς ἁγίας Τριάδος ἐνότητα καὶ συνήθη στάσιν ἀπαράλλακτον εἰσφέρουσιν. Οὐ γὰρ στασιάζει τότε πρὸς ἑαυτήν, οὐδὲ ἀτάκτοις μεταβολαῖς θορυβηθήσεται τὸ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχον, ἀλλ' ἔσται πάλιν καὶ κατ' 10 ἐκεῖνο καιροῦ Πατὴρ δι' Υἱοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι, καὶ ζωὴ καὶ ἀφθαρσία καὶ χαρὰ καὶ ἁγιότης καὶ δύναμις, καὶ ὅπερ ἂν ὑπάρχουσι τοῖς ἁγίοις ἐν ὑποσχέσει κείμενον. Ὅρα γὰρ ὅσῃν οἰκονομίαν ὁ Λόγος φέρει. Ἐπειδὴ γὰρ ἔφησεν ὑποταχθήσεσθαι τῷ Υἱῷ διὰ τοῦ Πατρὸς τὰ πάντα, ἵνα μὴ τῆς ἀπάντων κυριότητος ἔξω 15 γεγονῶς ὁ Πατὴρ ὑποπτεύηται ὡς κρατήσαντος αὐτῶν τοῦ Υἱοῦ, ἀναγκαίως τὸν πάντων κρατήσαντα, οὐκ ἀνυπότακτον εἰσφέρει πρὸς τὸν Πατέρα, ἵνα τῆς πάντων κυριότητος τὸ πᾶν ἔχοι κράτος ὁ Πατὴρ, συμμετέχοντος αὐτῷ φυσικῶς τοῦ Υἱοῦ, καθὼς μία θεότης ἢ βασιλεύουσα, Πατὴρ δι' Υἱοῦ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι.

20

ἌΛΛΟ.

Εἰ τὸ τῆς ὑποταγῆς ὄνομα τῆς πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος ἐκβάλλει τὸν Υἱόν, ὥρα λέγειν ἡμᾶς, οἷς οὐδὲν ἀτόλμητον εἰπεῖν, ὅτιπερ ἐλάττων ἐστὶ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ὁ Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ τῷ τῆς ὑποταγῆς διακονούμενος τρόπῳ, καὶ λέγων πρὸς αὐτόν 25 «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου». Εἰ δὲ τῇ πρὸς τὸν Υἱόν τῶν πάντων ὑποταγῇ διακονούμενος ὁ Πατὴρ, οὐ διὰ τοῦτο ἐλάττων ἐστίν, οὐδὲ ὁ Υἱὸς ἐλάττων ἔσται τοῦ Πατρὸς διὰ τὴν ὑποταγὴν. Ὅπερ γὰρ ἤδη φθάσας πεποιήκεν ὁ Πατὴρ, τοῦτο παρὰ τοῦ Υἱοῦ τρόπον τινα 30 καὶ αὐτὸς ἀντικομίζεται.

ὑποταχθῶν σ' αὐτόν τὰ πάντα, τότε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταχθεῖ σ' ἐκεῖνον πού ὑπέταξε τὰ πάντα στὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ εἶναι ὁ Θεὸς τὰ πάντα σὲ ὅλα^{7α}. Ὁμοια δηλαδή σὰ νὰ ἔλεγε· Νὰ μὴ νομίζει κανεὶς ὅτι στὴ μέλλουσα ζωὴ θὰ εἴμαστε ἐμεῖς μέτοχοι τοῦ Πατέρα κατὰ τρόπο διαφορετικό, ἀλλὰ πάλι μέσω τοῦ Υἱοῦ. Καὶ τό, μέσω τοῦ Υἱοῦ, σημαίνει τὴν ὑποταγὴν, χωρὶς νὰ μειώνει καθόλου ὅσον ἀφορᾷ τὴν οὐσία τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ παρουσιάζοντας ἀπαράλλακτη τὴν ἐνότητα τῆς ἁγίας Τριάδας καὶ τὴ συνήθη στάση της. Γιατὶ δὲν θὰ ἐπαναστατήσῃ τότε πρὸς τὸν ἑαυτό της, οὔτε μὲ ἄτακτες μεταβολές θὰ θορυβηθεῖ αὐτὸ πού εἶναι ἀμετάβλητο, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ θὰ εἶναι πάλι ὁ Πατέρας μέσω τοῦ Υἱοῦ τὰ πάντα σὲ ὅλα, ζωὴ καὶ ἀθανασία καὶ χαρὰ καὶ ἁγιότητα καὶ δύναμη, καὶ ὅ,τι ἔχει δοθεῖ ὡς ὑπόσχεση στοὺς ἁγίους. Πρόσεχε δηλαδή πόση οἰκονομία περιέχει ὁ λόγος. Ἐπειδὴ εἶπε, ὅτι ὅλα θὰ ὑποταχθῶν διὰ τοῦ Πατρὸς στὸν Υἱό, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὅτι ὁ Πατέρας ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι κύριος τῶν ὅλων, ἀφοῦ θὰ γίνῃ κυρίαρχος σὲ ὅλα ὁ Υἱός, κατ' ἀνάγκη αὐτόν πού θὰ γίνῃ κυρίαρχος σὲ ὅλα, δὲν τὸν παρουσιάζει ἀνυπότακτο πρὸς τὸν Πατέρα, ὥστε τὴ δύναμη τῆς κυριότητος ὅλων νὰ τὴν ἔχει ὁ Πατέρας, μὲ τὴ συμμετοχὴ σ' αὐτὸ κατὰ τρόπο φυσικό καὶ τοῦ Υἱοῦ, γιατί θὰ βασιλεύει μία θεότητα· ὁ Πατέρας μέσω τοῦ Υἱοῦ μαζὶ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ἡ λέξις τῆς ὑποταγῆς ἀπομακρύνει τὸν Υἱὸ ἀπὸ τὴν ἰσότητα πρὸς τὸν Πατέρα, εἶναι ὥρα, σεῖς, στοὺς ὁποίους τίποτε δὲν εἶναι ἀτολμητο, νὰ πεῖτε ὅτι τώρα ὁ Πατέρας εἶναι κατώτερος τοῦ Υἱοῦ, ἐξυπηρετούμενος μὲ τὸν τρόπο τῆς ὑποταγῆς καὶ λέγοντας πρὸ αὐτόν· «Κάθισε στὰ δεξιὰ μου, μέχρι πού νὰ βάλω τοὺς ἐχθρούς σου σὸν πάτημα κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σου»⁸. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Πατέρας ἐξυπηρετεῖται μὲ τὴν ὑποταγὴν ὅλων στὸν Υἱό, δὲν εἶναι ἐξαιτίας αὐτοῦ κατώτερος τοῦ Υἱοῦ, οὔτε ὁ Υἱὸς θὰ εἶναι κατώτερος τοῦ Πατέρα, ἐξαιτίας τῆς ὑποταγῆς του. Γιατὶ ὅ,τι ἤδη ἔκανε ὁ Πατέρας προηγουμένως, αὐτὸ παίρνει πίσω κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὸν Υἱό.

8. Ψαλμ. 109, 1-2.

ΑΛΛΟ.

Ὁ καὶ νῦν ὑποτεταγμένος τῷ Πατρὶ, πῶς ἐν ὑστέροις καιροῖς, μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα ὑποταχθήσεται λέγεται. Ἡ γὰρ οὐχ ὑποτέτακται καὶ νῦν τοῦ Πατρὸς ἐξανύων τὸ θέλημα 5 καὶ ταπεινώσας ἑαυτὸν, καθὰ γέγραπται, δουλικὸν δὲ σχῆμα καὶ μορφὴν ἀναλαβὼν, ἵνα πληρώσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καθὰ φησιν αὐτός; Ἄλλ' οἴμαι τοῦτο πᾶσιν ὑπάρχειν καταφανές, ἀληθές τε ὄν διὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἐρεύνης εὐρίσκεται. Πῶς οὖν τὸν ὑποτεταγμένον ἤδη ὡς ἐς ὕστερον ὑποταχθῆσόμενον ὁ θεσπέσιος ἡμῖν 10 εἰσφέρει Παῦλος; Οὐκοῦν ἐξεταζέτωσαν τὸ ρητὸν ἀκριδῶς. «Ὅταν», φησὶν, «ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν τοῖς πᾶσι». Τί οὖν ἐστὶν ὃ βούλεται λέγειν; Ὑποτέτακται καὶ νῦν ὁ Χριστὸς τῷ Πατρὶ, οὐχ ὑπὲρ πάντων, ἀλλ' ὑπὲρ μόνων 15 τῶν πεπιστευκότων εἰς αὐτόν, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ὡς ἀμνὸν ἄμιμον ἑαυτὸν προσήνεγκε τῷ Πατρὶ, σταυροῦ καὶ αἰσχύνῃς καταφρονήσας, ἵνα πάσης ἁμαρτίας ἐλευθερώσας, καθαρὸς καὶ ἀσπίλους προσαγάγῃ τῷ πεποικῶτι. Ὅταν οὖν πάσης ἐκποδῶν γενομένης πλάνης οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίῳ τὸν ἀληθινὸν ἐπιγνοῖεν Θεόν, 20 καὶ βασιλέα καὶ Κύριον ὁμολογήσωσι τὸν Χριστὸν τοῖς σωτηρίοις αὐτοῦ ἐπιτάγμασιν ὑποτασσόμενοι, τότε δὴ, τότε ὡς πάντων ὑποτεταγμένων, ὑπὲρ πάντων ὑποταχθήσεται, Θεὸς καὶ Κύριος καὶ ἀρχιερεὺς πάντων εὐρισκόμενος, καὶ δι' ἑαυτοῦ τοῖς πᾶσι διδοὺς τὸ μετέχειν δύνασθαι τοῦ ἐν αὐτῷ Πατρὸς. Οὕτω γὰρ ἐν πᾶσιν 25 ἔσται τὰ πάντα Θεός, δι' Υἱοῦ μεσίτου τοῖς πᾶσιν ἐνοικιζόμενος, καὶ χωρῶν εἰς ἕκαστον τῶν κεκλημένων εἰς σωτηρίαν.

ΑΛΛΟ.

Σκοπεῖτω πᾶς εὐσεβῆς τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, καὶ περιεργαζέσθω σαφῶς τὴν ἀκριβεστάτην τοῦ ρητοῦ διάνοιαν τρό-

9. Φιλ. 2, 7.

10. Ἰω. 17, 4.

ΑΛΛΟ.

Αὐτὸς ποὺ καὶ τώρα εἶναι ὑποταγμένος στὸν Πατέρα, πῶς λέγεται ὅτι κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, ἢ καλύτερα στὸν μέλλοντα αἰώνα, θὰ ὑποταχθεῖ; Ἡ μήπως δὲν εἶναι ὑποταγμένος καὶ τώρα ἐκτελώντας τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα καὶ ταπεινώντας τὸν ἑαυτό του, ὅπως ἔχει γραφεῖ⁹, ἔχοντας λάβει σχῆμα καὶ μορφή δούλου, γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὸ ἔργο του, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος¹⁰; Ἄλλὰ νομίζω ὅτι αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερο σὲ ὅλους, καὶ ἀποδεικνύεται ἀληθινὸ μὲ τὴν ἔρευνα τῶν πραγμάτων. Πῶς λοιπὸν ὁ θεσπέσιος Παῦλος μᾶς λέγει ὅτι, αὐτὸς ποὺ εἶναι ἤδη ὑποταγμένος, θὰ ὑποταχθεῖ στὸ μέλλον; Ἄς ἐξαστάσουν λοιπὸν τὸ ρητὸ μὲ ἀκριβεία. «Ὅταν», λέγει, «θὰ ὑποταχθοῦν σ' αὐτὸν τὰ πάντα, τότε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταχθεῖ σ' ἐκεῖνον ποὺ ὑπέταξε τὰ πάντα σ' αὐτόν, γιὰ νὰ εἶναι ὁ Θεὸς τὰ πάντα σὲ ὅλα»^{10α}. Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ ποὺ θέλει νὰ πεῖ; Ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ τώρα ὑποταγμένος στὸν Πατέρα, ὄχι ὅμως γιὰ ὅλους, ἀλλὰ μόνο γι' αὐτοὺς ποὺ πιστεύουν σ' αὐτόν¹¹, καὶ γιὰ χάρη αὐτῶν πρόσφερε θυσία στὸν Πατέρα τὸν ἑαυτό του σὰν ἄμεμπτο ἀρνί, περιφρονώντας τὸν σταυρὸ καὶ τὴ ντροπὴ, ὥστε, ἀφοῦ τοὺς ἐλευθερώσει ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, νὰ τοὺς ὀδηγήσει καθαρὸς καὶ ἄσπιλους στὸν Δημιουργό. Ὅταν λοιπὸν ἀπομακρυνθεῖ κάθε πλάνη καὶ οἱ κάτοικοι ὅλης τῆς ὑψηλίου γνωρίσουν τὸν ἀληθινὸ Θεὸ καὶ ὁμολογήσουν βασιλιὰ καὶ Κύριο τὸν Χριστό, ὑποτασσόμενοι σὲ τὶς σωτήριες ἐντολές του, τότε λοιπὸν, τότε, ἀφοῦ θὰ ἔχουν ὅλοι ὑποταχθεῖ, θὰ ὑποταχθεῖ καὶ αὐτὸς γιὰ χάρη ὅλων, γινόμενος Θεὸς καὶ Κύριος καὶ ἀρχιερέας ὅλων, καὶ δίνοντας διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του σὲ ὅλους τὴ δυνατότητα νὰ γίνουν μέτοχοι τοῦ Πατέρα ποὺ εἶναι μέσα σ' αὐτόν. Γιατὶ ἔτσι θὰ γίνῃ ὁ Θεὸς τὰ πάντα γιὰ ὅλους, μὲ τὸ νὰ ἐγκατασταθεῖ μέσα σὲ ὅλους μέσω τοῦ Υἱοῦ ὡς μεσίτη, καὶ χωρώντας μέσα στὸν καθένα ἀπὸ ἐκεῖνους ποὺ ἔχουν κληθεῖ γιὰ νὰ τοὺς σώσει.

ΑΛΛΟ.

Ἄς προσέξει κάθε εὐσεβὴς τὴ σημασία τῶν λεγομένων καὶ ἄς ἐρευνήσῃ μὲ σαφήνεια τὸ ἀκριβὲς νόημα τοῦ χωρίου· γιατί ἔτσι

10α. Α' Κορ. 15, 28.

11. Κολ. 1, 22.

πον γάρ τινα τὸ ἐξ ἀμαθίας διαθήσεται κακόν. Φησὶ τοιγαροῦν ὁ Παῦλος ὅτι, «ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ἢ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι». Πρῶτον μὲν ἄξιον ἐπιτηρεῖν εἰς ποίαν κατέληξε διάνοιαν ἢ τοῦ Παύλου φωνή. Οὐ γὰρ εἶπεν ὑποταγήσεται τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, ἵνα ἐλάττων αὐτοῦ κατ' οὐσίαν γένηται, ἀλλ' ἵνα ἢ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι Ὁραῖς ὅτι τὴν μεσιτείαν εἰσφέρει τοῦ Λόγου τὴν πρὸς ἡμᾶς ὡς πρὸς τὸν Πατέρα; Συνέσται γὰρ πάλιν τοῖς ἀγίοις, ἀναλόγως τῇ ἐκάστου χάριτι χορηγῶν ἑαυτόν, ἵνα δι' αὐτοῦ μέτοχοι γένοιτο τοῦ Πατρὸς. Καὶ οὗτός ἐστι τῆς ὑποταγῆς ὁ τρόπος· διακονεῖ γὰρ ὡσπερ τὴν παρὰ Πατρὸς εὐλογίαν, φυσικῶς δι' ἑαυτοῦ μεταδιδούς τοῖς εἰς αἰώνιον κεκλημένοις ζωὴν. Οὐκ ἀναγκάσει δὲ τοῦτο τῆς φυσικῆς ἀξίας ἔξω γενέσθαι τὸν Υἱόν, ἀλλ' ὡν καὶ ὑπάρχων ὅπερ ἐστίν, τῇ πρὸς ἡμᾶς συγκατα-
15 θάσει, διακονήσει καὶ τότε τῷ Πατρὶ, χορηγῶν ἡμῖν τὴν περὶ θεότητος γνῶσιν ὡς μανθάνειν δυνάμεθα. Εἶτα κάκεινο πρὸς τούτοις ἀκόλουθον νοεῖν, ὡσπερ ἡμᾶς ὑποτάττων ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, οὐκ ἄλλο τι κατὰ τὴν οὐσίαν ἐργάζεται, οὐδὲ ἕτεροί τινες κατὰ τὴν φύσιν διὰ τὴν ὑποταγὴν εὐρισκόμεθα, παρ' ὅπερ γεγόναμεν ἐξ ἀρ-
20 χῆς, γνώμης δὲ μεταβολῆς καὶ τρόπου καὶ γνώσεως τὴν ὑποταγὴν ἐργάζεται, οὕτω καὶ ὁ Υἱός, οὐ τῆς οἰκείας φύσεως τοὺς ὅρους ἐκβαίνων (οὐ γὰρ οἶδε μεταποιεῖσθαι Θεός), ὑποτάσσεται τῷ Πατρὶ, ἀλλά τις ἐστὶν τρόπος πράγματος καὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ὑποταπτόμενον αὐτὸν δεικνύων, καὶ ἐν θελήματι μόνῳ, οὐ πάντως ἐν
25 οὐσίας μεταβολῆς, τὸ τῆς ὑποταγῆς εὐρεθήσεται πρᾶγμα.

ΑΛΛΟ.

Εἰ ἐλάττων ἔσται τοῦ Πατρὸς καὶ κατὰ φύσιν ἕτερος ὁ Υἱὸς ὑποταπτόμενος αὐτῷ κατὰ τὸν ὀρισθέντα καιρὸν διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς, οὕτω δὲ ὑποτέτακται, ἔχει νῦν ἄρα πρὸς αὐτὸν τὴν
30 ἰσότητά. Καὶ πῶς τὸ νῦν κατὰ φύσιν ἴσον τῷ γεγεννηκότι, ἔλαττόν

κατὰ κάποιο τρόπο θὰ ἀποφευχθεῖ τὸ κακὸ τῆς ἀμάθειας. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος· «Ὅταν θὰ ὑποταχθοῦν σ' αὐτὸν τὰ πάντα, τότε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταχθεῖ σ' ἐκεῖνον πού ὑπέταξε σ' αὐτὸν τὰ πάντα, γιὰ νὰ εἶναι ὁ Θεὸς τὰ πάντα γιὰ ὅλους»^{11α}. Πρῶτα πρέπει νὰ προσέξουμε σὲ ποιά σκέψη κατέληξε ὁ λόγος τοῦ Παύλου. Γιατὶ δὲν εἶπε ὅτι ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταχθεῖ στὸν Πατέρα, γιὰ νὰ γίνει κατώτερος ἐκείνου, ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνει ὁ Θεὸς τὰ πάντα γιὰ ὅλους. Βλέπεις ὅτι παρουσιάζει τὴ μεσιτεία τοῦ Λόγου ἀνάμεσα στὸν Πατέρα καὶ σὲ μᾶς; Γιατὶ θὰ βρῖσκεται πάλι μαζί μὲ τοὺς ἀγίους, χορηγώντας τὸν ἑαυτὸ του ἀνάλογα μὲ τὴ χάρη τοῦ καθενός, ὥστε μέσω αὐτοῦ νὰ γίνουν μέτοχοι τοῦ Πατέρα. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος τῆς ὑποταγῆς. Ὑπηρετεῖ δηλαδή κατὰ κάποιο τρόπο τὴν εὐλογία ἐκ μέρους τοῦ Πατέρα, μεταδίδοντάς τιν με τρόπο φυσικὸ μὲ τὸν ἑαυτὸ του σὲ ἐκείνους πού ἔχουν κληθεῖ στὴν αἰώνια ζωὴ. Αὐτὸ βέβαια δὲν ἀναγκάζει τὸν Υἱὸ νὰ βρεθεῖ ἔξω ἀπὸ τὴ φυσικὴ θέση του, ἀλλὰ, ὄντας καὶ ὑπάρχοντας αὐτὸ πού εἶναι, μὲ τὴν συγκατάβασή του σὲ μᾶς, θὰ ὑπηρετήσῃ καὶ τότε τὸν Πατέρα, χορηγώντας μᾶς τὴν γνώση τοῦ Θεοῦ, ὅσο μπορούμε νὰ τὴ μάθουμε. Ἐπειτα πρέπει νὰ σκεπτόμαστε μαζί μὲ αὐτὰ καὶ τὸ ἐξῆς· ὅπως ὁ Πατέρας ὑποτάσσοντας ἐμᾶς στὸν Υἱό, δὲν μᾶς κάνει κάτι ἄλλο ὡς πρὸς τὴν οὐσία, οὔτε γινόμεστε ὡς πρὸς τὴ φύση μᾶς διαφορετικοὶ ἀπὸ αὐτὸ πού εἴμαστε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἐξαιτίας τῆς ὑποταγῆς, ἀλλὰ κάνει τὴν ὑποταγὴ μὲ τὴ μεταβολὴ τῆς γνώμης καὶ τοῦ τρόπου τῆς γνώσεως, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς, χωρὶς νὰ θγαίνει ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς φύσεώς του (γιατὶ δὲν γνωρίζει ὁ Θεὸς μεταβολή), ὑποτάσσεται στὸν Πατέρα, ἀλλὰ θὰ ὑπάρξει καὶ κάποιος τρόπος πράγματος, πού θὰ δείχνει ἐκεῖνο τὸν καιρὸ καὶ αὐτὸν ὑποτασσόμενον, μόνο μὲ τὴ θέλησή του, καὶ ὅπωςδήποτε ἡ ὑποταγὴ του δὲν θὰ γίνει μὲ μεταβολὴ στὴν οὐσία του.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς γίνει κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ διαφορετικὸς ὡς πρὸς τὴ φύση, ὑποτασσόμενος σ' αὐτὸν κατὰ τὸν καιρὸ πού ἔχει ὀρισθεῖ, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου, καὶ δὲν ἔχει ἀκόμα ὑποταχθεῖ, ἄρα τώρα ἔχει τὴν ἰσότητά πρὸς αὐτόν. Καὶ πῶς αὐτὸ πού

ἔστι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ; Ἡ γὰρ φθορά τις ἔσται περὶ αὐτὸν καὶ ἐλάττωσις, καὶ λοιπὸν τοιούτοις ὑποπεσεῖται τὸ θεῖον, ἢ, ἐπεὶπερ τοῦτο ἀσεβὲς καὶ ἀλόγιστον εἶπεῖν, αὐτοὶ τῆς ἐλαττώσεως εἰσηγείσθωσαν τὸν τρόπον. Οὐδὲν γὰρ εἰς οὐσίαν ἀδικουμένου τοῦ Υἱοῦ, 5 οὐδὲν ἀδικήσει τῆς ὑποταγῆς ὁ τρόπος

ΛΟΓΟΣ Α΄.

Εἰς τό, «Πάτερ δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί».

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Χριστομάχων.

10 Καὶ πῶς, φασίν, οὐκ ἄτοπον ὅμοιον εἶναι λέγειν κατ' οὐσίαν τὸν Υἱὸν τῷ Πατρί, ὅς γε δόξαν αἰτῶν εὐρίσκεται παρ' αὐτοῦ; Λέγει γάρ· «Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί». Εἰ μὲν γὰρ ἔχων αἰτεῖ, περιττῶς τοῦτο φανεῖται ποιῶν· εἰ δὲ μὴ ἔχων, δῆλος ἐντεῦθεν ἔστιν, οὐκ ὧν 15 τοσοῦτος ὅσος ὁ χορηγὸς ὧν ἐξήτει λαβεῖν.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Καὶ πῶς ἂν δέοιτο δόξης ὁ τῆς δόξης Κύριος; τί δὲ ἐλλεῖπον, εἰπέ μοι, τῷ τελείῳ φανεῖται; Οὐ γὰρ ἀνέξεταί τις λεγόντων ὑμῶν ἀτελεῖ κατὰ τι γοῦν ὑπάρχειν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλως τε κἀ- 20 κεῖνο λίαν ἀτοπώτατον ἐννοεῖν, ὅτι καθάπερ τις ἄνθρωπος ἐπὶ δόξαις ἠδόμενος καὶ ἐκ πάθους τοῦτο ποιῶν, οὕτως ἔστι καὶ ὁ Υἱὸς δόξαν αἰτῶν παρὰ τοῦ Πατρός. Ἄλλ' ἔστι τις ἐν τούτῳ βαθὺς οἰκονομίας λογισμὸς καὶ τρόπος.

ΑΛΛΟ.

25 Συνθησόμεθα καὶ αὐτοὶ τῷ παροισθέντι ρητῷ παρ' ὑμῶν, ὧ Χριστομάχοι. Ἐφῆσε μὲν γὰρ ὁ Σωτὴρ ὁμολογουμένως· «Πάτερ,

1. Ἰω. 17, 5.

τώρα εἶναι ἴσο μ' ἐκεῖνον πού τό γέννησε κατὰ φύση, θά εἶναι κατώτερο ἐκεῖνο τόν καιρό; Γιατί, ἦ θά συμβεῖ κάποια φθορά σ' αὐτόν καί ἐλάττωση, καί θά πέσει τό Θεῖο στό ἐξῆς σ' αὐτά, ἦ, ἐπειδή αὐτό εἶναι ἀσέβεια καί παράλογο νά τὸ ποῦμε, ἄς μᾶς ἐξηγήσουν αὐτοὶ τόν τρόπο τῆς ἐλαττώσεως. Γιατί, ἐπειδή ὁ Υἱὸς δέν μειώνεται καθόλου ὡς πρὸς τὴν οὐσία, δέν θά τὸν μειώσει καθόλου ὁ τρόπος τῆς ὑποταγῆς.

ΛΟΓΟΣ Λ'.

Στὴ ρήση· «Πατέρα, δόξασέ με μὲ τὴ δόξα πού εἶχα κοντά σου προτοῦ νά γίνει ὁ κόσμος»¹.

Ἐπίθεση ἐκ μέρους τῶν Χριστομάχων.

Καὶ πῶς, λένε, δέν εἶναι ἄτοπο νά λέμε ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσία ὁμοῖος μὲ τὸν Πατέρα, ἀφοῦ βλέπουμε ὅτι ζητᾶ δόξα ἀπὸ αὐτόν; Καθόσον λέγει· «Πατέρα, δόξασέ με μὲ τὴ δόξα πού εἶχα κοντά σου, προτοῦ νά γίνει ὁ κόσμος». Γιατί, ἐὰν βέβαια τὴ ζητᾶ ἐνῶ τὴν εἶχε, ἐμφανίζεται νά κάνει κάτι περιττό, ἐὰν πάλι ἐπειδὴ δέν τὴν εἶχε, τότε γίνεται ἀπὸ αὐτὸ φανερό, ὅτι δέν εἶναι τόσος, ὅσος εἶναι ὁ χορηγὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖο ζητᾶ νά τὴ λάβει.

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Καὶ πῶς μπορούσε νά ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ δόξα ὁ Κύριος τῆς δόξας; Ποιᾶ ἔλλειψη, πές μου, φαίνεται νά ὑπάρχει στὸν τέλειο; Γιατί δέν θά σᾶς ἀνεχθεῖ κανένας νά λέτε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι κατά τι ἀτελής. Ἐξάλλου εἶναι πάρα πολὺ ἄτοπο καὶ τό σκέφτεσθε ἐκεῖνο, ὅτι, ὅπως κάποιος ἄνθρωπος εὐχαριστεῖται μὲ τὶς δόξες καὶ τὸ κάνει αὐτὸ μὲ πάθος, ἔτσι εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς, ζητώντας δόξα ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ὁχι, ἀλλ' ὑπάρχει σ' αὐτὸ κάποιο βαθὺ νόημα καὶ τρόπος οἰκονομίας.

ΑΛΛΟ.

Θά συμφωνήσουμε κι' ἐμεῖς γιὰ τὸ χωρίο πού ἀναφέρετε, Χριστομάχοι. Γιατί ὁμολογουμένως ὁ Σωτὴρας εἶπε· «Πατέρα, δόξασε

δόξασόν σου τὸν Υἱόν». Ἀλλὰ πρὸς ταύτην αὐτοῦ τὴν φωνὴν ἀπεκρίνατο καὶ ὁ Πατήρ, λέγων· «Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω». Εἰ τοίνυν δόξαν ὡς οἶσθε τοιαύτην ὡς δόξης λειπόμενος ἤτησεν ὁ Υἱός, ὑπέσχετο δὲ δοξάσειν αὐτὸν ὁ Πατήρ, ὅτου δὴ χάριν ὑβρεῖς ἀκολουθοῦσι μετὰ τὴν αἴτησιν, καὶ τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ραπίσματα, καὶ στέφανος ἐξ ἀκανθῶν, καὶ ἐμπτύσματα· Ἐνταῦθα γὰρ οὐ δοξάσας αὐτὸν ὁ Πατήρ φαίνεται, ἀλλὰ πᾶν τοῦναντίον ἐκβεδηκῶς οἷς ἤθελε καὶ ἐβούλετο λαβεῖν, κατὰ τὸν ὑμέτερον λόγον. Οὐκοῦν οὐχ ἑαυτῷ δόξαν ἤτει παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός (ἀνευδεῆς γὰρ δόξης, καθὰ φύσει Θεός), ἀλλ' ἔλκει δι' ἑαυτοῦ τὴν παρὰ Πατρὸς δόξαν εἰς τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον. Πάντα γὰρ ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ πεπλουτήκαμεν τὰ ἀγαθὰ.

ΑΛΛΟ.

Ἐρμηνείαν ἔχον τοῦ ρητοῦ.

15 Οἱ τῶν ὀνομάτων ἀκριβεῖς ἐξετασται καὶ τὸ ἐξ ἐκάστου σημαίνον σαφῶς δοκιμάζοντες, τὸ τῆς δόξης ὄνομα νοοῦσι διχῶς. Πῆ μὲν γὰρ ἐπὶ τιμῆς αὐτὸ λαμβάνειν ὑπειλήφασιν δεῖν, πῆ δὲ πάλιν ἐπὶ τῆς γνώσεως τάττουσιν· ὥσπερ ἂν εἴ τις λέγοι, τί ἂν τις δοξάσαι περὶ τοῦ ἡλίου τυχόν, ἢ περὶ τινος ἑτέρου στοιχείου, 20 πότερον γενητὰ ταῦτα ἢ ἀγένητα; ἐρεῖ γοῦν πάντως ὁ δοξάζων ὀρθῶς, ὡς εἶη γενητὰ. Οὐκοῦν καὶ ἡ περὶ τι τῶν ὄντων γνώσις, δόξα καλεῖται παρὰ τοῖς ταῦτα σοφοῖς. Ὄταν οὖν εὐρίσκηται λέγων ὁ Υἱός, «Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί», νοεῖν ἀκόλουθον τοιῶσδε τὸ λεγόμενον· 25 Ἐπειδήπερ, φησὶν, ὦ Πάτερ, ἄνθρωπος δι' οἰκονομίαν γεγονώς, αὐτὸ δὴ τοῦτο νομίζομαι μόνον ὅπερ ὁρᾶμαι, καὶ οὐ πολλοῖς προαιώνιος ὢν Υἱός γινώσκομαι, δόξασόν με, ἀντὶ τοῦ, Φανέρωσόν με, τοιαύτην ἐνθεῖς περὶ ἐμοῦ γνώσιν τοῖς ἀνθρώποις, ὅποιαν ἂν δέχοιντο περὶ ἐμοῦ, καὶ πρὶν γενέσθαι τὸν κόσμον ὑπάρχειν ἀκού-

2. Ἰω. 12, 28.

3. Ὅπ. π.

τόν Υἱό σου»². Ἀλλά σὰ λόγια του αὐτὰ ὁ Πατέρας ἀπάντησε λέγοντας· «Καὶ σέ δόξασα, καὶ πάλι θὰ σέ δοξάσω»³. Ἐὰν νομίζετε ὅτι ὁ Υἱὸς ζήτησε τέτοια δόξα, ἐπειδὴ εἶχε ἔλλειψη δόξας, καὶ ὁ Πατέρας ὑποσχέθηκε νὰ τὸν δοξάσει, τότε γιὰ ποιὸ λόγο μετὰ τὴν αἴτηση ἀκολουθοῦν τὰ ραπίσματα ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τὸ ἀγκάθινο στεφάνι καὶ τὰ φτυσίματα; Γιατὶ ἐδῶ δὲν ἐμφανίζεται ὁ Πατέρας νὰ τὸν δοξάζει, ἀλλὰ ἐντελῶς τὸ ἀντίθετο βρέθηκε ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἤθελε καὶ ἐπιθυμοῦσε νὰ λάβει, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια σας. Ἐπομένως δὲν ζητοῦσε δόξα γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα (γιατὶ δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ δόξα, ἀφοῦ ἦταν κατὰ φύση Θεός), ἀλλὰ προσελκύνει μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του τὴ δόξα τοῦ Πατέρα στὸ ἀνθρώπινο γένος. Γιατὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τὰ ἀποκτήσαμε μὲ αὐτὸν καὶ μέσω αὐτοῦ.

ΑΛΛΟ,

Ποὺ ἐρμηνεύει τὴ ρῆση.

Αὐτοὶ ποὺ ἐξετάζουν μὲ ἀκρίβεια τὰ ὀνόματα καὶ ἐλέγχουν μὲ ἀκρίβεια τὴ σημασία τοῦ καθενός, τὸ ὄνομα τῆς δόξας τὸ ἐννοοῦν μὲ δύο τρόπους. Ἄλλοτε θεωροῦν ὅτι αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἐκλαμβάνουμε ὡς ἀναφερόμενο στὴν τιμὴ, ἄλλοτε πάλι τὸ ἀποδίδουν στὴ γνώση. Ὅπως δηλαδὴ ἂν κάποιος ἐρωτήσῃ, τί γνώμη ἔχει κάποιος γιὰ τὸν ἥλιο τυχὸν ἢ γιὰ κάποιο ἄλλο στοιχεῖο· ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο, εἶναι κτιστὰ ἢ ἄκτιστα; Αὐτὸς ποὺ ἔχει σωστὴ γνώμη θὰ ἔλεγε ὅπωςδήποτε ὅτι εἶναι κτιστά. Καὶ ἡ γνώση λοιπὸν γιὰ κάποια ἀπὸ τὰ ὄντα ἀπὸ τοὺς σοφοὺς γύρω ἀπὸ αὐτὰ τὰ θέματα ὀνομάζεται δόξα. Ὅταν λοιπὸν ἐμφανίζεται ὁ Υἱὸς νὰ λέγει, «Πατέρα, δόξασέ με μὲ τὴ δόξα ποῦ εἶχα κοντά σου προτοῦ δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος»⁴, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ἐννοήσουμε αὐτὸ ποὺ λέγεται ὡς ἑξῆς· Ἐπειδὴ, λέγει, Πατέρα μου, ἀφότου ἔγινε κατ' οἰκονομίαν ἄνθρωπος, θεωροῦμαι μόνο αὐτὸ τὸ ὅποιο καὶ φαίνομαι, καὶ ἀπὸ λίγους μόνο ἀναγνωρίζομαι ὅτι εἶμαι προαιώνιος Υἱός, δόξασέ με, λέγοντάς το ἀντὶ τοῦ, Φανέρωσέ με, βάλε μέσα στοὺς ἀνθρώπους αὐτὴ τὴ γνώση, τὴν ὅποια θὰ μποροῦσαν νὰ δεχθοῦν γιὰ μένα, ἀκούοντας ὅτι ὑπάρχω καὶ προτοῦ

4. Ἰω. 17, 5.

οντες, Θεὸν δηλαδὴ κατὰ φύσιν, φῶς ἐκ φωτός, ἀλήθειαν ἐξ ἀληθινοῦ προελθόντα Πατρός. Γνωσόμεθα δὲ τοῦτο μάλιστα διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. «Δόξασόν με» γάρ, φησίν, ἀντὶ τοῦ φανερόν με κατάστησον, ἐπειδὴ σου καὶ γὰρ τὸ ὄνομα πεφανέρωκα τοῖς ἀνθρώποις. Εἰ τοίνυν ὅπερ πεποίηκε γενέσθαι βούλεται, ἐδόξασε δὲ τὸν Πατέρα φανερώσας αὐτὸν τοῖς ἀνθρώποις, δοξάζεσθαι βούλεται καὶ αὐτός, φανερός ὑπὸ τοῦ Πατρός τοῖς ἀνθρώποις γινόμενος. Καὶ περιττὸς τῶν Χριστομάχων ὁ λόγος, τιμῆς, ἥτοι δόξης, ἐνδεᾶ τὸν Υἱὸν εἰσφέρων.

10

ΑΛΛΟ.

Εἰ δόξης εἶναι καὶ τιμῆς ἐνδεᾶ φατε τὸν Υἱόν, διὰ τε τοῦτο παρὰ τοῦ Πατρός δοξάζεσθαι ζητεῖν καὶ ἐντεῦθεν ὑμῖν τὸ τῆς ἀνομοιότητος ἔγκλημα πλέκεται, λέγετε δὴ πάλιν, πῶς ὁ Πατὴρ ἐν Υἱῷ θεωρεῖται; Εἰ γὰρ χρήζει δόξης ὁ Υἱός, οὐκ ὄντος τοῦ Πατρός, πῶς τῆς δόξης μὴ δεόμενον, ἐν δεομένῳ καθ' ὑμᾶς ὀφθήσεται;

ΑΛΛΟ.

Εἰ ἀληθεύει λέγων ὁ Σωτὴρ, «Ὁ ἐώρακώς ἐμέ, ἐώρακε τὸν Πατέρα», τελείαν ἔχει τὴν δόξαν, ὥσπερ καὶ ὁ Πατὴρ, ἵνα φαίνεται καὶ ἐν αὐτῷ. Οὐ γὰρ ἂν ἀπαραλλάκτως ἐν ἑαυτῷ δείξειε τὸν Πατέρα, μὴ τοῦτο ὦν καὶ κατὰ τὴν δόξαν, ὅπερ ἐκεινός ἐστιν.

ΑΛΛΟ.

Εἰ δόξης ἐστὶν ἐνδεῆς ὁ Υἱός, ἕτερόν τι παρὰ τὸν Πατέρα φανεῖται. Οὐ γὰρ ἂν εἴη τὸ ἐνδεές τινος τῷ παντελείῳ ταυτόν. Εἰ δὲ ἀληθεύει λέγων ὁ Σωτὴρ, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν», ἔσται τέλειος ὥσπερ καὶ ὁ Πατὴρ, πρὸς ὃν ἐστὶν ἓν. Εἰ δὲ τοῦτο, τελείαν ἔχει τὴν δόξαν, ὥσπερ καὶ ὁ γεννήσας αὐτόν.

δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος, ὅτι δηλαδή εἶμαι Θεός ἀληθινός κατὰ φύση, φῶς πού προῆλθε ἀπὸ φῶς, ἀλήθεια πού προῆλθε ἀπὸ ἀληθινὸ Πατέρα. Θὰ τὸ γνωρίσουμε ὁμως αὐτὸ καλύτερα μὲ τὴν ἐπαγωγικὴ μέθοδο. Λέγει δηλαδή, «δόξασέ με», ἀντὶ νὰ πεῖ, “φανέρωσέ με”, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ φανέρωσα τὸ ὄνομά σου στοὺς ἀνθρώπους. Ἐὰν λοιπὸν θέλει νὰ γίνεῖ αὐτὸ πού ἔκανε, δόξασε δηλαδή τὸν Πατέρα φανερώνοντάς τον στοὺς ἀνθρώπους, τότε καὶ αὐτὸς θέλει νὰ δοξασθεῖ, δηλαδή νὰ γίνεῖ φανερὸς στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἔτσι τὰ λόγια τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ πού παρουσιάζουν τὸν Υἱὸ νὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τιμὴ, δηλαδή δόξα, εἶναι περιττά.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν λέτε, ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ δόξα καὶ τιμὴ, καὶ γι’ αὐτὸ ζητᾶ ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ δοξασθεῖ, καὶ ἀπὸ αὐτὸ πλέκεται ἀπὸ σᾶς ἢ κατηγορία τῆς ἀνομοιότητος, πέστε λοιπὸν πάλι, πῶς ὁ Πατέρας βλέπεται στὸ πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ; Γιατί, ἐὰν ὁ Υἱὸς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ δόξα, χωρὶς νὰ ὑπάρχει ὁ Πατέρας, πῶς αὐτὸ πού δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ δόξα, μπορεῖ νὰ βλέπεται σ’ αὐτὸ πού σύμφωνα μὲ σᾶς ἔχει ἀνάγκη;

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ἀληθεύει ὁ Σωτήρας ὅταν λέγει, «Αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁵, ἔχει τέλεια δόξα, ὅπως καὶ ὁ Πατέρας, γιὰ νὰ ἀποκαλύπτεται καὶ σ’ αὐτόν. Γιατί δὲν θὰ μπορούσε νὰ δείξει τὸν Πατέρα στὸν ἑαυτό του ἀπαράλλακτα, ἂν δὲν ἦταν ὡς πρὸς τὴ δόξα, αὐτὸ πού εἶναι κι’ ἐκεῖνος.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ δόξα, τότε θὰ φανεῖ νὰ εἶναι κάτι ἄλλο διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα. Γιατί αὐτὸ πού ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάτι, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἴδιο μὲ τὸ τέλειο. Καὶ ἐὰν ὁ Σωτήρας ἀληθεύει λέγοντας, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἶμαστε ἕνα»⁶, εἶναι τέλειος ὅπως καὶ ὁ Πατέρας, πρὸς τὸν ὁποῖο εἶναι ἕνα. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, ἔχει τέλεια δόξα ὁ Υἱὸς, ὅπως καὶ ἐκεῖνος πού τὸν γέννησε.

6. Ἰω. 10, 30.

ΛΟΓΟΣ ΛΑ΄.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ὁ Θεὸς περὶ τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας οὐδὲν πλέον ἡμῶν ἐπίσταται, ἀλλ' ὅπερ ἂν αὐτὸς εἰδεῖη περὶ ἑαυτοῦ, τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀπαραλλάκτως.

5 Ἐναντίας ὡς ἐκ τῶν δι' ἐναντίας.

Ἄγένητός ἐστιν, φασίν, ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ εἶναι αὐτῆ. Οὐκοῦν ὁ γινώσκων ὅτιπερ τοῦτο εἶη Θεός, εἴσεται πάντως αὐτόν. Οἶδε δὲ καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀγένητον. Οὐδὲν οὖν τὸ παραλλάκτον, αὐτοῦ μὲν περὶ ἑαυτοῦ τοῦτο δοξάζοντος, ἡμῶν δὲ 10 αὖ πάλιν οὕτως ἔχειν αὐτὸν πιστευόντων.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

*Γέλως μὲν ὄντως τὰ τοιαῦτα καὶ μωρία πολλή, μᾶλλον δὲ μα-
νίας ἀπάσης ἐπέκεινα χωρεῖ τοῖς οὕτω διακειμένοις ὁ νοῦς
Ἀνθρωποι γὰρ ὄντες, καὶ τοσοῦτον καταβεβηκότες τὴν θείαν
15 οὐσίαν, ὅσον αὐτῶν ὑπερέχει, τὸν αὐτὸν ἔχειν ἐκείνη φαντάζονται
νοῦν, εἴ γε δεῖ καὶ τοῦτο λέγειν ἐπὶ Θεοῦ· οὐ γὰρ ἤκουσαν, ὡς
εἰκός, Ἡσαΐου λέγοντος «Τίς ἐμέτρησε τῆ χειρὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸν
οὐρανὸν σπιθαμῆ; Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου;». Λεγόντων τοιγαροῦν
ἡμῖν οἱ τὴν ἀμέτρητον καὶ ἀκατάληπτον τοῦ Θεοῦ φύσιν ἀνθρω-
20 πίνοις μετρεῖν ἐπιχειροῦντες λογισμοῖς, ὥσπερ οἱ τὸν οὐρανὸν
σπιθαμῆ, τί ποτε ἄρα φήσουσιν ἀντερωτώμενοι παρ' ἡμῶν, πότε-
ρόν ποτε κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἐπιχείρησιν, ἐν τῷ ἀγενήτῳ εἶναι τὸν
Θεόν, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο τὴν ἄρρητον οὐσίαν δηλοῦν, ἢ οὐχί; Εἰ
μὲν γὰρ ἀρνήσονται, οἴχεται σύμπαν αὐτοῖς τὸ κατασκευάσμα,
25 καὶ ἡ σοφὴ πρότασις ὡς ἔωλος εὐρεθήσεται, αὐτῶν ὅπερ ἔθεντο
παραιτουμένων εἰπεῖν. Εἰ δὲ κρατύνειν οἴονται δεῖν τὸ κατασκευά-
σμα, καὶ οὕτω ληροῦντες ἐλεγχθήσονται. Οὐ γὰρ ἐπειδήπερ ἀγε-*

1. Ἦσ. 40, 12-13.

ΛΟΓΟΣ ΛΑ΄.

Πρὸς ἐκείνους πὺ λένε, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν γνωρίζει τίποτε περισσότερο ἀπὸ μᾶς γιὰ τὴν οὐσία του, ἀλλ' αὐτὸ πὺ γνωρίζει αὐτὸς γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, τὸ ἴδιο γνωρίζουμε καὶ ἐμεῖς.

Ἐνάντιση ἐκ μέρους τῶν αἰρετικῶν.

Ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, λένε, εἶναι ἀγέννητη, καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ ὑπαρξή της. Ἐπομένως, ὅποιος γνωρίζει ὅτι αὐτὸ εἶναι Θεός, θὰ γνωρίσει ὅπως δὲν ἦτο καὶ αὐτόν. Γνωρίζει βέβαια καὶ ὁ ἴδιος ὅτι ὁ ἑαυτὸς του εἶναι ἀγέννητος. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν καμμιά διαφορά, ἀφοῦ αὐτὸς γνωρίζει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του αὐτό, καὶ ἐμεῖς ἐπίσης πιστεύουμε ὅτι αὐτὸς εἶναι τέτοιος (δηλαδὴ ἀγέννητος).

Ἐνάντιση σ' αὐτό.

Εἶναι ἄξια γιὰ γέλια πράγματι καὶ δείχνουν πολλὴ μωρία αὐτὰ, ἢ καλύτερα ξεπερνᾶ κάθε ὄριο μανίας ὁ νοῦς αὐτῶν πὺ σκέφτονται ἔτσι. Γιατί, ἐνῶ εἶναι ἄνθρωποι καὶ ἔχουν κατεβάσει τόσο πολὺ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, ὅσο αὐτὴ ὑπερέχει ἀπὸ αὐτούς, φαντάζονται ὅτι ἔχουν τὸν ἴδιο νοῦ μὲ ἐκείνον, ἐὰν βέβαια πρέπει αὐτὸ νὰ τὸ ποῦμε γιὰ τὸν Θεό· γιατί φαίνεται πὺ δὲν ἄκουσαν τὸν Ἡσαΐα πὺ λέγει· «Ποιὸς μέτρησε μὲ τὸ χέρι του τὸ νερό, καὶ τὸν οὐρανὸ μὲ τὴν σπιθαμὴ του; Ποιὸς γνωρίζει τὸν νοῦ τοῦ Κυρίου;»¹. Λέγοντάς μας λοιπὸν αὐτὰ, αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐπιχειροῦν νὰ μετρήσουν τὴν ἀμέτρητη καὶ ἀκατάληπτη φύση τοῦ Θεοῦ μὲ ἀνθρώπινους συλλογισμούς, ὅπως ἐκεῖνοι πὺ μετροῦν τὸν οὐρανὸ μὲ τὴν σπιθαμὴ τους, τί θὰ ποῦν ἄραγε ἂν ἐρωτηθοῦν ἀπὸ μᾶς, ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο, σύμφωνα μὲ τὴ δική τους ἐπιχειρηματολογία, ἐννοοῦν λέγοντας ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἄκτιστος, αὐτὸ φανερῶνει τὴν ἀπερίγραπτη οὐσία τοῦ Θεοῦ ἢ ὄχι; Γιατί, ἐὰν ἀρνηθοῦν νὰ ἀπαντήσουν, τότε ὁλόκληρο τὸ κατασκευάσμα τους ἐξαφανίζεται, καὶ ἡ σοφὴ πρότασή τους ἀποδεικνύεται ἀνόητη, ἀφοῦ αὐτοὶ ἀρνοῦνται νὰ μιλήσουν γιὰ τὸ θέμα πὺ ἔθεσαν. Ἐὰν πάλι νομίζουν ὅτι πρέπει νὰ ἐνισχύσουν τὸ κατασκευάσμα τους, καὶ τότε θὰ συλληφθοῦν νὰ φλυροῦν. Γιατί, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς πρέ-

νήτως εἶναι δεῖ τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο πάντως καὶ ἐν τῷ ἀγενήτῳ τὸ εἶναι ἔχει. Ὅμοιον γάρ, ὡς εἴς τις λέγοι· Ἐπειδὴ πᾶς ἀριθμὸς ἢ ἀρτιὸς ἔστιν ἢ περιττός, ἐν τούτοις τὸ εἶναι ἔχει. Καὶ πάλιν· Ἐπειδὴ πᾶς ἀριθμὸς ἀναγκαίως ἐκ μονάδος σύγκειται, ἐν τῇ μονάδι τὸ εἶναι ἔχει. Καὶ πάλιν· Ἐπειδὴ πᾶς ἄνθρωπος ἐν τῷ εἶναι ζῶον λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, οὐκ αὐτὸς ὑπάρξει καθ' ἑαυτὸν ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν τούτοις τὸ εἶναι ἔξει. Καὶ πάλιν· Ἐπειδήπερ πᾶς ἄνθρωπος ἄπτερός ἐστιν, ἐν τῷ ἄπτερος εἶναι τὸ εἶναι ἔχει. Ἄλλ' ἔστι γελοῖον τὰ τοιαῦτα καὶ μόνον ἐννοεῖν. Ἐπειδὴ γάρ ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο καὶ ζῶον λογικόν, θνητόν καὶ ἐπειδὴ ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο ἄπτερος καὶ ἐπειδήπερ ἀριθμὸς, διὰ τοῦτο ἐν τῷ περιττῷ καὶ ἀρτιῷ γίνεται. Οὐκοῦν ὑποκειμένης τῆς οὐσίας, πάντα λέγεται τὰ ἐπ' αὐτῇ κατηγορούμενα, οὐκ ἀναιρεθείσης τῆς οὐσίας, ὡς ὅροι τὰ ἐπισυμβεθηκότα αὐταῖς λαμβάνονται. 15 Εἰ τοίνυν καὶ ἡ «ἀγένητος» φωνὴ κατηγορεῖται τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας, ὡς ἐν τι τῶν περὶ αὐτόν, οὐκ αὐτὴ τυγχάνον τὸ γὰρ μὴ γενέσθαι δηλοῖ, οὐ μὲν τῷ ἀγενήτῳ τὸ ὑπάρχειν ἔξειν Θεός, ἀλλ' ὢν καὶ ὑπάρχων, ἀγένητός ἐστιν.

ΑΛΛΟ.

20 Εἰ ὅπερ ἂν ὑπάρχοι μόνῳ τῷ Θεῷ, τοῦτο πάντως καὶ οὐσία ἔσται αὐτοῦ, ἐκ πολλῶν ἡμῖν οὐσιῶν συγκείσεται. Πολλὰ γάρ ἐστιν, ἃ μόνῳ μὲν αὐτῷ κατὰ φύσιν ὑπάρχει, ἑτέρω δὲ τῶν ὄντων οὐδενί, καὶ βασιλεύς, καὶ κύριος, καὶ ἀφθαρτος, καὶ ἀόρατος, καὶ πρὸς τούτοις ἕτερα μυρία περὶ αὐτοῦ λέγουσιν αἱ θεῖαι Γραφαί. Εἰ 25 τοίνυν ἕκαστον τῶν αὐτῷ προσόντων, ἐν οὐσίας τάξει κείσεται, πῶς οὐκ ἔσται σύνθετος ὁ ἀπλοῦς; Ὅπερ ἐστὶν ἐννοεῖν ἀτοπώτατον. Οὐκοῦν ἡ «ἀγένητος» φωνή, ἐν τι τῶν αὐτῷ προσόντων γνωρίζουσα, οὐκ ἔσται οὐσία, καὶ περιττόν τὸ λέγειν ἐν τῷ ἀγενήτῳ τὸ εἶναι ἔχειν τὸν Θεόν.

30

ΑΛΛΟ.

Εἰ πᾶσα οὐσία τὸ τί ἐστι σημαίνει τὸ ὀριζόμενον, οὐχί τί οὐκ

πει νὰ εἶναι ἄκτιστος, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ὅπωςδήποτε πρέπει ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι τὸ ἄκτιστο. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ὅμοιο, ὅπως ἐὰν κάποιος λέγει· Ἐπειδὴ κάθε ἀριθμὸς εἶναι ἢ ἀρτιος ἢ περιττός, ἔχει τὴν ὑπαρξὴ του σ' αὐτούς. Ἐπίσης· Ἐπειδὴ κάθε ἀριθμὸς κατ' ἀνάγκη ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὴ μονάδα, ἡ ὑπαρξὴ του βρίσκεται στὴ μονάδα. Καὶ πάλι· Ἐπειδὴ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ζῶο λογικό, θνητό, ἐπιδεκτικὸ νοῦ καὶ ἐπιστήμης, δὲν ὑπάρχει καθ' ἑαυτὸν ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἡ ὑπαρξὴ του βρίσκεται σ' αὐτὰ. Καὶ πάλι· Ἐπειδὴ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἄπτερος, ἡ ὑπαρξὴ του βρίσκεται στὸ ὅτι εἶναι ἄπτερος. Ἀλλὰ εἶναι γελοῖο αὐτὸ καὶ μόνο νὰ τὸ σκέφτεται κανεὶς. Γιατί, ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωπος, γι' αὐτὸ εἶναι ζῶο λογικό, θνητό· καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωπος, γι' αὐτὸ εἶναι ἄπτερος· καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀριθμὸς, γι' αὐτὸ γίνεται μὲ τὸν περιττὸ καὶ ἀρτιο ἀριθμὸ. Ἄρα λοιπὸν, ὑφιστάμενης τῆς οὐσίας, διατυπώνονται ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα της, καὶ οἱ ιδιότητες της λαμβάνονται ὡς ὀρισμοὶ αὐτῆς, χωρὶς νὰ καταργεῖται ἡ οὐσία. Ἐφόσον λοιπὸν καὶ ἡ λέξις ἀγένητος λέγεται γιὰ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ γνωρίσματά της, καὶ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, γιατί δηλώνει ὅτι αὐτὴ δὲν ἔγινε, ὁ Θεὸς τὴν ὑπαρξὴ δὲν τὴν ἔχει στὸ ὅτι εἶναι ἀγένητος, ἀλλὰ ὄντας καὶ ὑπάρχοντας, εἶναι ἀγένητος.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν, ὅ,τι ὑπάρχει μόνο στὸν Θεό, αὐτὸ ὅπωςδήποτε εἶναι καὶ οὐσία του, θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς οὐσίαις γιὰ μᾶς. Γιατὶ εἶναι πολλὰ αὐτὰ τὰ ὅποια ὑπάρχουν μόνο σ' αὐτὸν κατὰ φύσιν, καὶ σὲ κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ ὄντα· γι' αὐτὸν δηλαδή οἱ ἅγιες Γραφές λένε ὅτι εἶναι καὶ βασιλιάς καὶ κύριος καὶ ἀθάνατος καὶ ἀόρατος καὶ μύρια ἄλλα μαζί μὲ αὐτὰ. Ἐὰν λοιπὸν καθένα ἀπὸ τὰ προσόντα του αὐτὰ ἐκκληφθεῖ ὡς οὐσία, πῶς δὲν θὰ γίνεи σύνθετος αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀπλός; Πρᾶγμα βέβαια ποὺ εἶναι τό πλέον ἀτοπο καὶ νὰ τὸ σκεφθοῦμε. Ἐπομένως καὶ ἡ λέξις ἀγένητος, ἐπειδὴ φανερώνει μιὰ κάποια ἀπὸ τὶς ιδιότητές του, δὲν εἶναι οὐσία, καὶ εἶναι περιττὸ νὰ λέμε ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει τὴν ὑπαρξὴ του στὸ ἀγένητο.

ΑΛΛΟ.

Ἐφόσον κάθε οὐσία φανερώνει τὸ τί εἶναι αὐτὸ ποὺ ὀρίζεται,

ἔστιν (οὐ γὰρ ἂν τις εὐ φρονῶν τὴν ἀνθρώπου φύσιν ὀριζόμενος λέγοι, ἄπτερος, οὐχὶ τετράπους, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ὧν σημαίνεται κυριώτερον, καὶ ἐξ ὧν ἐστι, τουτέστι, ζῶον λογικὸν θνητόν), ἢ δὲ «ἀγένητος» φωνή, οὐ τί ἐστι κατὰ φύσιν Θεός, ἀλλὰ τί οὐκ ἐστι 5 δηλοῖ (ὅτι γὰρ μὴ γενητός ἐστι, σημαίνει), οὐκ ἂν εἴη οὐσία, οὐδὲ ἐν αὐτῷ τὸ εἶναι ἔξει Θεός

ΑΛΛΟ.

Πᾶν ὅπερ ἂν κατηγορεῖτο κατὰ τινος ὡς τό τι ἐστιν εὐ μάλα σημαῖνον, ἢ ὡς γένος, ἢ ὡς εἶδος, ἢ ὡς διαφορά, ἢ ὡς ὄρος ἔσται. 10 Δεῖ γὰρ πάντως ἐν εἶναι τῶν εἰρημένων. Ἡ τοίνυν ἀγένητος φωνή πῶς ἡμῖν τὴν θεϊαν οὐσίαν σημαίνει; Λεγέτωσαν οἱ τὰς ἀμαθεῖς προτάσεις εἰσφέροντες γένος μὲν γὰρ ἢ εἶδος οὐκ ἂν εἴη, κατὰ τὴν Ἀριστοτέλους τέχνην. Κατὰ πλειόνων γὰρ κατηγορεῖται τὰ γένη καὶ τὰ εἶδη· διαφερόντων δέ, ἢ τῷ εἶδει ἢ τῷ ἀριθμῷ. Τὸ δὲ ἀγένη- 15 τος ὄνομα, οὐκ ἂν φέροιτο κατὰ τινος ἑτέρου, μόνῳ δὲ ὑπάρχει Θεῷ· διὸ δὴ κατ' αὐτοῦ κατηγορεῖται μόνον. Οὐκοῦν οὐκ ἂν εἴη γένος τὸ εἰς εἶδη καὶ διαφορὰς καὶ ἀριθμὸν τέμνεσθαι μὴ δυνάμενον. Ἀλλ' ἐρεῖ τις τυχόν, ὄρον εἶναι τὸ ἀγένητον ἐντεῦθεν ἡμῖν καὶ τοῦτο ψεῦδος ὃν ἐλεγχθήσεται. Πᾶς μὲν γὰρ ὄρος λόγος ἐστί, τὸ τί 20 ἐστι κατ' οὐσίαν τὸ σημανόμενον ἀποδιδούς, τὸ δὲ ἀγένητος, οὐ λόγος ὄν, ἀλλ' ὄνομα φαίνεται. Διαφορὰ τοιγαροῦν ἔσται τὸ ἀγένητον, καὶ διαφορὰ οὐσιώδης· τοῦτο γὰρ τὸ λειπόμενον. Ἀλλ' ἴδωμεν εἴ τις ἡμῖν ἐπιτρέπει λόγος, οὕτω νοοῦντας μὴ σφάλλυσθαι. Ὁρῶμεν τοίνυν ὅτι πᾶν ὅπερ ἂν δέχοιτο τὴν διαφορὰν, σύνθετον 25 ἔσται, καὶ οὐχ ἀπλοῦν. Ἐπειδὴ δὲ ἀπλοῦς τε ὢν καὶ ἀσύνθετος παρὰ παντός ἂν δήπουθεν ἀνθρώπου Θεός ὁμολογηθήσεται, οὐκ ἂν εἴη διαφορὰ τὸ ἀγένητον. Εἰ δὲ τῶν εἰρημένων οὐδέν ἐστιν, οὐκ ἐν τῷ ἀγενήτῳ τὸ εἶναι ἐστι τοῦ Θεοῦ. Οὐ γὰρ οὐσίαν σημαίνει τοῦτο, ἀλλὰ τοῦ εἶναι τοιῶσδε αὐτὴν παραστατικὸν φαίνεται.

ΑΛΛΟ.

Εἰ τὸ ἀγένητος ὄνομα, τὸ μὴ γεγενῆσθαι σημαῖνον, τῆς οὐσίας

καὶ ὄχι τί δὲν εἶναι (γιατὶ κανένας συνεισὶ, ὀρίζοντας τὴν ἀνθρώπινη φύση, δὲν θὰ ἔλεγε, ἄπτερος, ὄχι τετράποδος, ἀλλὰ τὸ κυριώτερο ἀπὸ αὐτὰ πού δηλώνεται, δηλαδὴ ζῶο λογικό, θνητό), ἐνῶ ἡ λέξη ἀγένητος πού φανερώνει ὄχι τί εἶναι κατὰ φύση ὁ Θεός, ἀλλὰ τί δὲν εἶναι (γιατὶ σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι κτιστός), δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι οὐσία, οὔτε ὁ Θεός ἔχει τὴν ὑπαρξή του σ' αὐτό.

ΑΛΛΟ.

Κάθε τι πού ἀποδίδεται ὡς χαρακτηρισμὸς κάποιου, ἐπειδὴ κατὰ τὸ πλεῖστον σημαίνει τὸ τί κυρίως εἶναι, δηλώνει ἢ τὸ γένος ἢ τὸ εἶδος ἢ τὴ διαφορὰ ἢ τὸν ὀρισμὸ του. Γιατὶ πρέπει ὀπωσδήποτε νὰ εἶναι ἕνα ἀπὸ αὐτὰ πού ἀναφέρθηκαν. Πῶς λοιπὸν ἡ λέξη ἀγένητος θὰ φανερώσει σὲ μᾶς τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ; Ἄς μᾶς ποῦν ἐκεῖνοι πού προβάλλουν τὶς ἀμαθεῖς προτάσεις· γιατὶ οὔτε γένος, οὔτε εἶδος μπορεῖ νὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τὴ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλη. Γιατὶ τὸ γένη καὶ τὰ εἶδη ἀναφέρονται σὲ περισσότερα, πού διαφέρουν ὡς πρὸς τὸ εἶδος ἢ τὸν ἀριθμὸ, ἐνῶ τὸ ὄνομα ἀγένητος δὲν ἀναφέρεται σὲ κανένα ἄλλον, καὶ ὑπάρχει μόνο στὸν Θεό· γι' αὐτὸ καὶ λέγεται μόνο γι' αὐτόν. Ἐπομένως δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι γένος, αὐτὸ πού δὲν μπορεῖ νὰ διαιρεθεῖ σὲ εἶδη καὶ διαφορὲς καὶ ἀριθμὸ. Ἀλλὰ θὰ πεῖ ἐνδεχομένως κάποιος, ὅτι τὸ ἀγένητο εἶναι ὀρισμὸς· ὄμως θὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι καὶ αὐτὸ εἶναι ψέμα ἀπὸ ἐδῶ. Γιατὶ κάθε ὀρισμὸς εἶναι λόγος, πού καθορίζει τί εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσία αὐτὸ πού ὀρίζεται, ἐνῶ τὸ ἀγένητος φαίνεται νὰ μὴ εἶναι λόγος, ἀλλὰ ὄνομα. Ἐπομένως τὸ ἀγένητος εἶναι διαφορὰ, καὶ μάλιστα διαφορὰ οὐσιώδης, γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο πού λείπει. Ἀλλὰ ἂς δοῦμε, ἐὰν μᾶς ἐπιτρέπει κάποιος λόγος, σκεπτόμενοι ἔτσι, νὰ μὴ κάνουμε σφάλμα. Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι κάθε τι πού δέχεται τὴ διαφορὰ εἶναι σύνθετο καὶ ὄχι ἀπλό. Ἐπειδὴ ὄμως ὁ Θεός εἶναι ἀπλός, καὶ ἀπὸ κάθε ἀνθρωπο ἀσφαλῶς ὀμολογεῖται ὅτι δὲν εἶναι σύνθετος, τὸ ἀγένητο δὲν εἶναι διαφορὰ. Ἐὰν λοιπὸν δὲν εἶναι κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού εἰπώθηκαν, ἢ ὑπαρξή τοῦ Θεοῦ δὲν βρίσκεται στὸ ἀγένητο. Γιατὶ αὐτὸ δὲν σημαίνει οὐσία, ἀλλὰ παριστάνει ὅτι αὐτὴ εἶναι τέτοια.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν τὸ ὄνομα ἀγένητος, σημαίνοντας ὅτι δὲν ἔγινε, εἶναι δηλω-

ἐστὶ δηλωτικὸν τῆς τοῦ Θεοῦ, τί κωλύσει καὶ τὸ γελαστικόν, τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει προσόν, οὐσίαν αὐτοῦ εἶναι, καὶ πάνθ ὅσαπερ ἂν τοῖς οὖσιν ἰδίως προσῆ, ταῦτα λέγειν αὐτοῖς εἶναι οὐσίας; Εἰ δὲ τὸ ἐκάστου ἴδιον, οὐκ αὐτό ἐστιν οὐσία, ἀλλὰ τῇ 5 οὐσία προσόν, οἷον ἀνθρώπῳ τὸ γελαστικόν, καὶ ἵππῳ τὸ χρεμετιστικόν, οὐκ ἂν εἶη τὸ ἀγένητον οὐσία, οὐ τί ἐστι σημαῖνον κατὰ φύσιν Θεός, ἀλλ' ὅτι τοιῶσδέ ἐστι, καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἴδιον αὐτοῦ τυγχάνει.

ΑΛΛΟ.

10 Τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγένητον ὡς ἀχώριστον κατηγορηθήσεται, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ κατὰ παντός σώματος χρώμα. Ἄλλ' οὐκ ἐκ τῶν ἀχωρίστως προσόντων αἱ οὐσίαι νοηθήσονται, ἀλλ' ἐξ ὧν εἰσιν αὐταί. Ὡσπερ οὐκ ἂν τις εἰδείη τὸν κύκνον, ἤτοι τὴν χιόνα τί κατὰ φύσιν εἰσίν, εἰ μάθοι μόνον ὅτι λευκά ταῦτά ἐστιν. Οὐ γὰρ 15 ἢ λευκότης εἰς οὐσίαν νοηθήσεται, ἀλλὰ τι τῶν τῇ οὐσία προσόντων. Ἡ τοίνυν ἀγένητος φωνή, ἐν τι τῶν προσόντων ἀχωρίστως τῇ οὐσία τοῦ Θεοῦ σημαίνουσα, οὐκ ἂν εἶη καθ' ὑμᾶς οὐσία. Εἰ δὲ τοῦτο, ὃ εἰδὼς ὅτιπερ ἀγένητός ἐστιν ὁ Θεός, οὕτω τί ἐστι κατὰ φύσιν ἐπίσταται, ἀλλ' ὅτι τὸ μὴ γενέσθαι πρόσεσι τῇ οὐσία 20 αὐτοῦ.

**Ἀντίθεσις ἐκ τῶν λεγόντων εἰδέναί τὸν Θεόν,
ὡς αὐτὸν ἑαυτόν.**

Τὸ ἀγένητος ὄνομα, φασίν, ἢ τι παραστατικὸν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ νοηθήσεται, ἢ σημαίνει τι τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ. Ἄλλὰ 25 μὴν οὐδὲν τῇ θείᾳ συμβέβηκεν οὐσία· τελεία γὰρ ἐξ ἑαυτῆς. Τὸ ἀγένητον ἄρα τῆς οὐσίας ἔσται δηλωτικόν. Εἰ δὲ τοῦτο, οἶδε Θεός ἑαυτὸν ἀγένητον. Καὶ εἴ τις ἕτερος τοῦτο εἰδείη, εἴσεται πάντως Θεόν, ὡς αὐτὸς ἑαυτόν.

τικὸ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, τί ἐμποδίζει καὶ τὸ γελαστικό, πού εἶναι γνῶρισμα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, νὰ εἶναι οὐσία του, καὶ ὅλα ὅσα ἰδιαίτερα προσόντα τῶν ὄντων, αὐτὰ νὰ λέμε ὅτι εἶναι οὐσίες τους; Ἐφόσον ὅμως τὸ ἰδιαίτερο γνῶρισμα τοῦ καθενὸς δὲν εἶναι αὐτὸ οὐσία, ἀλλὰ κάτι πὺν χαρακτηρίζει τὴν οὐσία, ὅπως στὸν ἄνθρωπο τὸ γελαστικό, καὶ στὸν ἵππο τὸ χλιμίντρισμα, τότε τὸ ἀγέννητο δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι οὐσία, ἀφοῦ φανερώνει ὄχι τί εἶναι κατὰ φύση ὁ Θεός, ἀλλὰ ὅτι εἶναι τέτοιο πὺν δηλώνει αὐτό, καὶ ὅπως συμβαίνει στὰ ἄλλα ὄντα, ἀποτελεῖ ἰδιαίτερο γνῶρισμά του.

ΑΛΛΟ.

Τὸ ἀγέννητο μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ ὡς ἀχώριστο γνῶρισμα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι τὸ χρῶμα σὲ κάθε σῶμα. Ὅμως οἱ οὐσίες δὲν νοοῦνται ἀπὸ τὰ ἀχώριστα προσόντα, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα πὺν αὐτὲς εἶναι. Ὅπως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ γνωρίσει τὸν κύκνο ἢ τὸ χιόνι, τί εἶναι ὡς πρὸς τὴ φύση, ἂν μάθει μόνο ὅτι καὶ τὰ δύο αὐτὰ εἶναι λευκά. Γιατὶ ἡ λευκότητα δὲν νοεῖται ὡς οὐσία, ἀλλὰ ὡς κάτι πὺν χαρακτηρίζει τὴν οὐσία. Ἐπομένως ἡ λέξη ἀγέννητος, ἢ ὁποῖα φανερώνει ἓνα ἀπὸ τὰ γνωρίσματα πὺν εἶναι ἀχώριστα μὲ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, δὲν μπορεῖ, σύμφωνα μὲ σᾶς, νὰ εἶναι οὐσία. Καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι σωστὸ, τότε ὅποιος γνωρίζει ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἀγέννητος, δὲν γνωρίζει τί εἶναι κατὰ φύση, ἀλλὰ ὅτι τὸ ὅτι δὲν ἔγινε εἶναι γνῶρισμα τῆς οὐσίας του.

**Ἀντίθεση ἐκείνων πὺν λένε ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεό,
ὅπως γνωρίζει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸ του.**

Τὸ ὄνομα ἀγέννητος, λένε, ἢ νοεῖται ὡς ἓνα παραστατικό τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, ἢ σημαίνει κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα πὺν συνέδησαν σ' αὐτήν. Ἄλλ' ὅμως σπὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ δὲν συνέδη τίποτε ἐκ τῶν ὑστέρων, γιατί εἶναι τέλεια ἀπὸ μόνη της. Ἐπομένως τὸ ἀγέννητο φανερώνει τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔαν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε ὁ Θεός γνωρίζει ὅτι ὁ ἑαυτὸς του εἶναι ἀγέννητος. Καὶ ὅποιος ἄλλος τὸ γνωρίσει αὐτὸ, θὰ γνωρίζει ὁπωσδήποτε τὸν Θεό, ὅπως γνωρίζει καὶ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸ του.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Σοφὸν μὲν τὸ λέγειν μηδὲν ἐπισυμβαίνειν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ ἔχειν αὐτὴν ἐξ ἑαυτῆς τὸ εἶναι τελείαν. Ὁρῶμεν δὲ ὅτι πολὺς ἡμᾶς ἀναγκάζει λόγος, ὡς συμβεβηκότα τὰ τοιαῦτα νοεῖν 5 ἐπὶ Θεοῦ, καὶ εἰ μὴ πάντως συνέβη. Τί γὰρ ἐροῦμεν ἐννοοῦντες ὅτι πρὸ μὲν τῆς διακοσμήσεως τοῦδε τοῦ παντός, ἦν μὲν κατ' οὐσίαν δημιουργός, οὕτω δὲ τοῦτο τῇ ἐνεργείᾳ, διὰ τὸ μήπω τῶν ὄντων τι παρῆχθαι πρὸς γένεσιν; Ἐπειδὴ δὲ ἐποίησε τὸ πᾶν, γέγονεν ὡσπερ καὶ δημιουργός, καὶ τρόπον τινὰ συμβέβηκε τοῦτο αὐτῷ, διὰ 10 τοῦ καὶ ἐξ ἐνεργείας ὀφθῆναι τοιοῦτον. Εἰ τοίνυν νοεῖται τινα τῶν πραγμάτων ὡς ἐπισυμβεβηκότα Θεῷ, τί μάτην περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπισυμβεβηκέναι λέγειν τῷ Θεῷ τὸ ἀγένητον διατείνεσθε, ἐν τῷ τοιαῦδε σχήματι φαινομένων τινῶν τῶν ὅσαπέρ ἐστι κατ' οὐσίαν αὐτῷ;

15

ΑΛΛΟ.

Ἀποκρινάσθωσαν ἡμῖν οἱ σπιθαμῇ μετρεῖν ἐπιχειροῦντες τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν θείαν οὐσίαν ὅπως ἔχει φύσεως νοεῖν ὑπισχνούμενοι, τί ποτε ἄρα ἐροῦσι τὸ πατὴρ ὄνομα ταπτόμενον ἐπὶ Θεοῦ; Τῆς οὐσίας αὐτοῦ παραστατικόν, ἢ συμβεβηκότος αὐτῇ τινος. 20 Ἄλλ' οὐδὲν ἐπισυμβαίνειν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ φάσκοντες, οὐκ εἶναι δώσουσι συμβεβηκός. Λείπεται τοίνυν εἰπεῖν ὅτι τῆς οὐσίας δηλωτικόν ἐστι. Ταυτὸν οὖν τὸ πατὴρ τῷ ἀγενήτῳ, ἵνα μὴ σύνθετος καὶ ἐκ δύο συγκείμενος οὐσιῶν νοῆται Θεός. Εἰ δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ ταυτὸν ἀγένητος καὶ πατὴρ καθ' ὑμᾶς, ὡσπερ τοῦ εἶναι 25 οὐκ ἤρξατο, οὕτως οὐδὲ τοῦ εἶναι πατῆρ, ἀλλ' ἦν αἰεὶ τοῦτο, συνεισφερομένου δηλαδὴ καὶ τοῦ γεννήματος οὕτω γὰρ ἂν εἴη Πατῆρ. Ἔτι τε πρὸς τούτῳ, εἰ τὸ ἀγένητον καὶ πατὴρ ἐπὶ Θεοῦ τὴν οὐσίαν σημαίνει, τί κωλύσει λέγειν ὅτι πάντως ἀντιστρέψει πρὸς ἑαυτὰ τὰ ὀνόματα, ὡς εἴ τις ἐστι πατῆρ, τοῦτ' εἶναι καὶ ἀγένητον,

30

Ἐπίκληση σ' αὐτό.

Εἶναι βέβαια σοφὸ τὸ νὰ λέτε ὅτι τίποτε δὲν συμβαίνει στὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, γιατί αὐτὴ ἔχει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της τὸ νὰ εἶναι τέλεια, βλέπουμε ὅμως ὅτι πολλοὶ λόγοι μᾶς ἀναγκάζουν αὐτὰ νὰ τὰ θεωροῦμε ὡς νὲ ἔχουν συμβεῖ στὸν Θεό, ἔστω καὶ ἂν δὲν συνέδησαν. Τί δηλαδή ἐννοοῦμε ὅταν λέμε, ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴ δημιουργία αὐτοῦ τοῦ σύμπαντος ἦταν κατ' οὐσίαν δημιουργός, ἀλλὰ ὄχι καὶ στὴν πράξη, ἀφοῦ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν εἶχε ἀκόμα δημιουργηθεῖ; Ὅταν ὅμως δημιούργησε τὰ πάντα, ἔγινε καὶ δημιουργός, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τοῦ συνέδη καὶ αὐτό, ἐπειδὴ ἐμφανίσθηκε νὰ εἶναι τέτοιος καὶ στὴν πράξη. Ἐὰν λοιπὸν μερικὰ πράγματα θεωροῦνται ὅτι συνέδησαν μεταγενέστερα στὸν Θεό, τότε γιατί ἰσχυρίζεσθε ἄδικα, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λέμε γιὰ τὸν Θεὸ ὅτι συνέδη μεταγενέστερα τὸ ἀγέννητο, ἐπειδὴ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ πού ἀνήκουν στὴν οὐσία του ἐμφανίζονται μὲ τὴ μορφή αὐτή;

ΑΛΛΟ.

Ἄς μᾶς ἀπαντήσουν αὐτοὶ πού ἐπιχειροῦν νὰ μετρήσουν τὸν οὐρανὸ μὲ τὴ σπιθαμὴ καὶ ὑπόσχονται ὅτι γνωρίζουν τὴ φύση τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, τί τέλος πάντων θὰ ποῦνε ὅταν χρησιμοποιεῖται τὸ ὄνομα Πατέρας γιὰ τὸν Θεό; Παριστάνει τὴν οὐσία του, ἢ εἶναι κάτι πού συνέδη ἀργότερα σ' αὐτήν; Ἀλλὰ ἀφοῦ λένε ὅτι τίποτε δὲν συνέδη ἐκ τῶν ὑστέρων στὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἀρα δὲν θὰ δεχθοῦν ὅτι εἶναι μεταγενέστερη προσθήκη. Μένει ἐπομένως νὰ ποῦν ὅτι φανερώνει τὴν οὐσία του. Τὸ ὄνομα λοιπὸν Πατέρας εἶναι ταυτόσημο μὲ τὸ ἀγέννητος, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὁ Θεὸς ὅτι εἶναι σύνθετος καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο οὐσίες. Ἐὰν ὅμως συμβαίνει αὐτό, ἀφοῦ, σύμφωνα μὲ σᾶς, εἶναι ταυτόσημα τὰ ἀγέννητος καὶ πατέρας, τότε ὅπως δὲν ἔχει ἀρχὴ τῆς κτίσεώς του, ἔτσι δὲν ἔχει ἀρχὴ καὶ ὡς Πατέρας; ἀλλὰ ἦταν πάντοτε Πατέρας, συνυπῆρχε δηλαδή καὶ ὁ Υἱός; γιατί μόνο ἔτσι μπορεῖ νὰ εἶναι Πατέρας. Καὶ ἀκόμα μαζί μ' αὐτὰ; Ἐὰν τὰ ὀνόματα ἀγέννητος καὶ Πατέρας στὸν Θεὸ φανερώνουν τὴν οὐσία του, τί μᾶς ἐμποδίζει νὰ λέμε ὅτι τὰ ὀνόματα αὐτὰ μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ ἀντίστροφα μεταξύ τους, ὥστε, ἐὰν κάποιος

καὶ εἴ τι ἀγένητον, τοῦτο καὶ πατήρ; Οἰγήσεται δὴ οὖν καὶ χωρήσει λοιπὸν ἐπὶ πάντα τὸ μόνῳ προσὸν τῷ Θεῷ ὡς ἴδιον αὐτοῦ καὶ ἐξαίρετον τὸ ἀγένητον εἶναί φημι. Ὅρατε τοίνυν εἰς ὅσην ἀτοπίαν ὑμῖν καταστρέφουσιν οἱ λόγοι;

5

ΑΛΛΟ.

Μηδὲν κατ' ἐπίνοιαν συμβεβηκὸς νοοῦντες ἐπὶ Θεοῦ, μήτε μὴν οὕτω τισὶν νοεῖν ἐπιτρέποντες, πολλῇ δυσχερεία περιπεσεῖσθε πάντως, καὶ μυρίος ἡμᾶς νοημάτων ἀθέσμων περιεστήξει θόρυβος Ἐρα γὰρ εἴ τις ὑμᾶς ἐρωτῶη, τὸ πατήρ καὶ τὸ ἀγένητος, 10 ἄφθαρτός τε καὶ ἀθάνατος, καὶ ἀόρατος, καὶ ὅσα ἕτερα ἔστι τοιαῦτα, κατὰ φύσιν ἐνυπάρχοντα τῷ Θεῷ, καὶ κατὰ μόνης τῆς οὐσίας αὐτοῦ κατηγορούμενα, πότερον οὐσίας εἶναι δώσετε, μᾶλλον δὲ ἕκαστον αὐτῶν οὐσίαν σημαίνει, ἢ οὐχί; Ποῖον ἀποδώσετε λόγον; Εἰ μὲν οὖν ἕκαστον οὐσίαν σημαίνει, ἐκ τοσοῦτων ὑμῖν 15 οὐσιῶν ὁ ἀπλοῦς συγκείσεται Θεός, ὅσαπερ ἂν αὐτῷ φυσικῶς προσόντα φαίνηται. Πρὸς δέ γε τούτῳ κάκεινο πάντως ἀναγκαῖον ὑπάρχειν ἀληθές, ὅτι καὶ τὰ ἀντικείμενα τοῖς εἰρημένοις τὸ γενητὸν δηλαδή, τὸ φθαρτὸν, τὸ ὄρατὸν ἔσται πάντα τῆς αὐτῆς οὐσίας μᾶλλον δὲ μίαν οὐσίαν σημαίνει. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν κωλύσει 20 λέγειν ταυτὸν εἶναι ξύλον καὶ υἷόν, λίθον καὶ γέννημα. Γενητὰ γὰρ καὶ φθαρτὰ καὶ ὄρατὰ ταῦτά ἐστι, καὶ συγκέχυται λοιπὸν τῶν πραγμάτων ἢ τάξις. Εἰ τοίνυν οὐχ ὅσα προσεῖναι λέγεται κατὰ φύσιν τῷ Θεῷ, ταῦτα πάντως ἔσται αὐτοῦ καὶ οὐσία, λείπεται λέγειν αὐτὰ τῇ οὐσίᾳ συμβεβηκότα, μέχρι μόνης φωνῆς οὕτω 25 νοούμενα. Οὐκ ἔχει γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις μεῖζόν τι τῶν καθ' ἑαυτὴν λέγειν ἐπὶ Θεοῦ. Διὸ δὴ τοῖς ἰδίους ἔθεσιν ἐπ' αὐτοῦ κεκρήμεθα, τὰ καθ' ἑαυτοὺς μεῖζόνων ὑπόδειγμα ποιούμενοι, ὥσπερ οἱ ἐν μικρῷ πίνακι τὸν οὐράνιον καταγράφοντες κύκλον.

Ἀντίθεσις ἐκ τῶν αὐτῶν διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς.

30

Ὁ Θεός, φασί, τὴν ἑαυτοῦ φύσιν οἶδεν ἀκριδῶς καὶ ἀληθῶς,

εἶναι πατέρας, ὁ ἴδιος νὰ εἶναι καὶ ἀγέννητος, καὶ ἐὰν κάτι εἶναι ἀγέννητο, αὐτὸ νὰ εἶναι καὶ πατέρας; Θὰ προχωρήσει λοιπὸν καὶ θὰ μεταβιβασθεῖ σὲ ὅλους αὐτὸ πὺν ἀποτελεῖ τὴν ἰδιαίτηρη καὶ ἑξαίρετη ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸ ὅτι εἶναι ἀγέννητος. Βλέπετε λοιπὸν σὲ πόση ἀτοπία σᾶς ὁδηγοῦν τὰ λόγια σας;

ΑΛΛΟ.

Ἐφοῦ λοιπὸν δὲν δέχεσθε καμμιά μεταγενέστηρη ἰδιότητα στὸν Θεό, ἀλλ' οὔτε ἐπιτρέπετε σὲ μερικοὺς νὰ σκέπτονται ἔτσι, θὰ περιέλθετε σὲ πολὺ δύσκολη ὄπωσδήποτε θέση, καὶ ἐμᾶς θὰ μᾶς περιβάλλει μυριόστομος θόρυβος ἀθέμιτων συλλογισμῶν. Ἐρα λοιπὸν, ἐὰν κάποιος σᾶς ρωτοῦσε, τὰ ὀνόματα πατέρας, ἀγέννητος, ἀφθαρτος καὶ ἀθάνατος καὶ ἀόρατος, καὶ ὅσα ἄλλα παρόμοια ὑπάρχουν κατὰ φύση στὸν Θεό καὶ ἀναφέρονται ὡς ἰδιότητες μόνο τῆς οὐσίας του, ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· δέχεσθε ὅτι εἶναι οὐσίαι, ἢ καλύτερα, τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ σημαίνει οὐσία, ἢ ὄχι; Τί θὰ ἀπαντήσετε; Ἐὰν λοιπὸν τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ σημαίνει οὐσία, τότε ὁ ἀπλὸς Θεὸς θὰ εἶναι σύνθετος ἀπὸ τόσες οὐσίαι γιὰ σᾶς, ὅσα ἀκριβῶς εἶναι τὰ φυσικὰ ἰδιώματά του. Ἐπὶ πλέον θὰ εἶναι καὶ ἐκεῖνο ὄπωσδήποτε ἀληθινό, ὅτι ἀκόμα καὶ τὰ ἀντίθετα πρὸς αὐτὸ πὺν εἰπώθησαν, δηλαδὴ τὸ γενητό, τὸ φθαρτό, τὸ ὄρατό, θὰ εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας, ἢ καλύτερα σημαίνουν μία οὐσία. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ λέμε ὅτι εἶναι ταυτόσημα τὸ ξύλο καὶ ὁ υἱός, ἢ πέτρα καὶ αὐτὸ πὺν γεννιέται. Γιατὶ αὐτὰ εἶναι γενητὰ καὶ φθαρτὰ καὶ ὄρατὰ· ἔτσι ἢ τάξη τῶν πραγμάτων συγγέεται. Ἐφόσον λοιπὸν ὅλα ὅσα λέγεται ὅτι ἀποτελοῦν ἰδιώματα φυσικὰ τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ὄπωσδήποτε καὶ οὐσία του, μένει νὰ ποῦμε, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἰδιώματα τῆς οὐσίας, πὺν εἶναι μόνο γλωσσικὲς ἐπινοήσεις. Γιατὶ ἢ φύση τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὰ δικά της νὰ πεῖ γιὰ τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς χρησιμοποιοῦμε τίς ἴδιες συνήθειες καὶ γι' αὐτόν, κάνοντας τὰ δικά μας παρὰδειγμα μεγαλυτέρων, ὅπως ἐκεῖνοι πὺν σὲ μικρὸ πίνακα ζωγραφίζουν τὸν κύκλο τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐντίθεση τῶν αἰρετικῶν μὲ τὴν εἰς ἀτοπον ἀπαγωγή.

ἘΟ Θεός, λένε, γνωρίζει τὴ φύση του μὲ ἀκρίβεια καὶ πραγματι-

καὶ ὅπερ ἐστὶ κατ' οὐσίαν ἐπίσταται σαφῶς. Εἰ δὲ οὐκ ἴσμεν ἡμεῖς οὕτως ὡς αὐτὸς οἶδεν, ἐσφαλμένως ἄρα καὶ διεστραμμένως τὰ περὶ αὐτὸν δοξάζοντες ἀλισκόμεθα. Ὁ γὰρ μὴ ὁμοίως τῷ ἀληθῶς εἰδότηι γινώσκων, οὐκ ἀληθῶς εἴσεται, πλανᾶται δὲ πάντως ὁ
5 τοιοῦτος.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Οὐχ ὀρῶσι πάλιν οἱ δεινοὶ πρὸς τόλμας, εἰς ὅσον ἀσεβείας καταφέρονται θάραθρον. Δεδοίκασι γάρ, ὡς εἰκός, ἐλάττους φαίνεσθαι κατὰ τὸ νοεῖν τοῦ Θεοῦ, φρίττουσι δὲ ὡς εὐτελές τὸ μὴ
10 οὕτως εἶναι νομίζεσθαι λεπτοὺς εἰς γνῶσιν, ὡς ἂν εἶναί τις δῶη καὶ τὴν θεῖαν οὐσίαν, οὐκ εἰδότες ὅτι τοσοῦτον ὑπερέξει καὶ κατὰ τοῦτο τῶν γενητῶν, ὅσον αὐτῶν καὶ κατὰ φύσιν διέστηκεν. Εἶτα πρὸς τούτῳ πῶς οὐ λίαν ἐστὶν ἀτοπώτατον, οὐκ ἀληθῶς εἰδέναι λέγειν τὸν μὴ παραπλησίως εἰδότηα τι, τῷ τελείαν ἔχοντι τὴν γνῶ-
15 σιν πράγματός τινος τυχόν, ἐφ' οὐπερ ἂν τυχόν καὶ οἱ λόγοι γίνονται; Ἔστι μὲν γὰρ ἥττον εἰδέναι καὶ κατὰ τοῦτο τοῦ τελείως εἰδότηος ἀπολιμπάνεσθαι, οὐ μὴν παντελῶς καὶ διεστραμμένως. Οἷον φέρε εἰπεῖν, ἐπίσταταιί τις ὅτι περὶ τὴν σελήνην ἔκλειψις γίνεσθαι συμβαίνει, ἀγνοεῖ δὲ ὅπως καὶ τίνα τρόπον ἄλλ' ἔστω τις ἕτερος
20 τυχόν ὁ καὶ τοῦτο εἰδώς. Ἄρ' οὖν ἐπειδήπερ ὁ μὲν τις σοφώτερος ὢν οἶδε τὸ συναμφοτέρον, ὁ δὲ κατὰ τὸ δύνασθαι νοεῖν ἐλάττων ἐκείνου τυγχάνων, οἶδε τὸ ἕτερον, ψευδῶς δοξάσει περὶ τὴν σελήνην τὰς ἐκλείψεις γίνεσθαι λέγων; Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο. Εἰ τοίνυν ἐνδέχεται περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, μείζονα μὲν ἔν τισι
25 κείσθαι τὴν γνῶσιν, ἐλάττονα δὲ ἐν ἑτέροις, καὶ ἀληθεῖς εἶναι τὰς δόξας ἐν ἀμφοτέροις, τί κωλύσει καὶ ἡμᾶς, ἀνθρώπους ὄντας, ἔλαττον μὲν εἰδέναι Θεοῦ, ἢ ὡς αὐτὸς ἑαυτὸν οἶδε, τί ποτέ ἐστι κατ' οὐσίαν, μὴ μὴν ψευδῶς τε καὶ διεστραμμένως;

ἌΛΛΟ.

30 Ἐπὶ τὴν τῶν ὄντων σημασίαν, ἥτοι κατάληψιν, πολλαῖς καὶ

κά, καὶ ξέρει μὲ σαφήνεια αὐτὸ πού εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Ἐφόσον ὁμως ἐμεῖς δὲν τὸν γνωρίζουμε ἔτσι ὅπως γνωρίζει ἐκεῖνος τὸν ἑαυτό του, ἄρα συλλαμβανόμεστε νὰ πιστεύουμε λανθασμένα καὶ διαστρεβλωμένα τὰ γύρω ἀπὸ αὐτόν. Γιατὶ αὐτὸς πού δὲν γνωρίζει ὅμοια μ' ἐκεῖνον πού γνωρίζει ἀληθινά, δὲν γνωρίζει ἀληθινά, καὶ ὅπωςδήποτε αὐτὸς πλανᾶται.

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Πάλι δὲν βλέπουν οἱ φοβεροὶ σὲ τόλμες, σὲ πόσο μεγάλο βᾶρα-θρο ἀσέβειας ὀδηγοῦνται. Γιατί, ὅπως, εἶναι φυσικὸ, φοβοῦνται μήπως φανοῦν κατώτεροι ὡς πρὸς τὴν κατανόηση τοῦ Θεοῦ καὶ τρέμουν ὡς ἐξευτελιστικὸ τὸ νὰ μὴ θεωροῦνται ὅτι εἶναι τόσο λεπτοὶ στὴ γνώση, ὥστε νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ δεχθεῖ καὶ τὴ θεία οὐσία, ἀφοῦ δὲν γνωρίζουν, ὅτι τόσο πολὺ ὑπερέχει καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ ἀπὸ τὰ κτίσματα, ὅσο διαφέρει ἀπὸ αὐτὰ κατὰ φύση. Ἐπειτα, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, πῶς δὲν εἶναι πάρα πολὺ ἄτοπο, νὰ λέγει ὅτι δὲν γνωρίζει πραγματικὰ ἐκεῖνος πού δὲν γνωρίζει παραπλήσια κάτι, μ' ἐκεῖνον πού ἔχει τέλεια γνώση τοῦ πράγματος αὐτοῦ, γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος; Γιατὶ εἶναι δυνατὸ νὰ γνωρίζει κανεὶς λιγότερο, καὶ νὰ ὑπολείπεται ὡς πρὸς αὐτὸ ἀπὸ ἐκεῖνον πού γνωρίζει τέλεια, ὁμως ὄχι ἐντελῶς καὶ διεστραμμένα. Ὅπως, γιὰ παράδειγμα, γνωρίζει κάποιος ὅτι συμβαίνει νὰ γίνεται ἐκλειψὴ τῆς σελήνης, ὁμως ἀγνοεῖ πῶς καὶ μὲ ποιὸ τρόπο γίνεται· κάποιος ἄλλος ὁμως τὸ γνωρίζει καὶ αὐτό. Ἄρα λοιπὸν, ἐπειδὴ ὁ ἕνας, ὄντας σοφώτερος, τὰ γνωρίζει καὶ τὰ δύο, ἐνῶ ὁ ἄλλος, πού εἶναι κατώτερος ἐκείνου σὲ νὰ μπορεῖ νὰ καταλάβει, γνωρίζει μόνον τὸ ἕνα, πιστεύει ψεύτικα λέγοντας ὅτι συμβαίνουν ἐκλείψεις στὴ σελήνη; Αὐτὸ ὁμως δὲν εἶναι ἔτσι. Ἐφόσον λοιπὸν ὑπάρχει ἐνδεχόμενον γιὰ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νὰ ὑπάρχει σὲ μερικὸς μεγαλύτερη γνώση, καὶ σὲ ἄλλους κατώτερη, καὶ νὰ εἶναι ἀληθινὲς οἱ γνώσεις καὶ τῶν δύο, τί ἐμποδίζει καὶ ἐμᾶς, πού εἴμαστε ἄνθρωποι, νὰ γνωρίζουμε λιγώτερο βέβαια τὸν Θεό, ἀπὸ ὅσο γνωρίζει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του, τί τέλος πάντων εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσία, ὄχι ὁμως ψεύτικα καὶ διεστραμμένα;

ἌΛΛΟ.

Στὴ σημασία, ἤτοι κατανόηση τῶν ὄντων, φθάνουμε μὲ πολλὰς

διαφόροις ἐννοίαις ἐρχόμεθα, καὶ οὐ πάντως ψευδῶς τε καὶ διεστραμμένως δοξάσει τις πρὸς ἕτερον, ὅτι μὴ ταῖς αὐταῖς ἐννοίαις, ἀλλ' ἑτέραις τισὶν ἐπὶ τι τῶν ζητουμένων βαδίζει. Οἷον φέρε εἰπεῖν, ἔστωσαν δύο τινὲς ἐρωτώμενοι, εἰ ταυτόν ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ ὁ ἵππος, καὶ ὁ μὲν ἀποκρινέσθω μὴ εἶναι ταυτόν, ἐπεὶ πᾶς ἄνθρωπος γελαστικόν, ὁ δὲ ἵππος οὐ τοῦτο· ὁ δὲ ἕτερος λεγέτω. Οὐ ταυτόν ἵππῳ ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδήπερ τὸ χρεμετιστικὸν τῆς οὐσίας αὐτοῦ οὐ κατηγορεῖται. Ἐὰρ οὖν οὐκ ἀληθεύσουσιν ἀμφοτέρω, καὶ λόγον ἀποδώσουσιν ὀρθόν, εἰ καὶ μὴ ταῖς αὐταῖς ἐννοίαις ἐχρήσαντο; Δυνατοῦ τοιγαροῦν ὄντος διαφόρως μὲν δοξάζειν περὶ τι τῶν ὄντων, μὴ ψευδῶς δὲ μηδὲ διεστραμμένως, τί κωλύσει Θεὸν μὲν ἑαυτὸν εἰδέναι τελείως ὅπερ ἐστὶν κατ' οὐσίαν, ἡμᾶς δὲ ἀνθρώπους ὄντας ἑλαττόν τε νοοῦντας αὐτοῦ, μὴ πάντως καὶ διεψευσμένας ἔχειν τὰς δόξας;

15

ΑΛΛΟ.

Εἰ παντὶ λογικῷ τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ γνῶσιν ὀρῶμεν τῆ τοῦ γένους διαφορᾶ συμμεμετρομένην, ὡς ἑτέραν μὲν εἶναι πιστεύειν ἐν ἀγγέλοις, μείζονα δὲ ἐν ἀρχαγγέλοις, καὶ ἔτι ταύτης ὑπερέχουσαν ἐν ταῖς ἀνωτέρω δυνάμεσι, συμμεμέτρηται τοίνυν καὶ ἀνθρώπου γνῶσις ἐλάττων οὕσα τῆς τῶν εἰρημένων. Πῶς οὖν ὁμοίως δοξάσει Θεῷ ὁ μὴ τοσοῦτος εἰς νοῦν, ὅσον ἂν εἶναι τις δοίῃ τὸν ἄγγελον, ὁμολογουμένου δήπουθεν ὅτιπερ ἡ Θεοῦ γνῶσις ὑπερέχει πάντα νῦν, καὶ πᾶσαν κατάληψιν ἀναθήσεται;

ΑΛΛΟ.

25 Πολλὰ τῶν ὀνομάτων ὀρῶμεν ἐπὶ Θεοῦ ταπτόμενα, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν οὐ τί κατ' οὐσίαν ἐστὶν ὁ Θεός, σημαῖνον φαίνεται, ἀλλ' ἢ τί οὐκ ἔστι δηλοῖ, ἢ σχέσιν τινὰ σημαίνει πρὸς τι τῶν διαστελλομένων. Οἷον φέρε εἰπεῖν, τὸ ἄφθαρτον καὶ τὸ ἀθάνατον τί οὐκ ἔστι δηλοῖ, τὸ δὲ πατὴρ ἢ ἀγέννητος, ὅτι γεννήτωρ ἐστὶ πρὸς 30 υἱὸν ἀντιδιαστελλόμενον, καὶ ὅτι οὐ γέγονεν, ἀλλὰ τούτων ἕκα-

καὶ διάφορες σκέψεις, καὶ ὅπωςδήποτε δὲν πιστεύει ψεύτικα καὶ διαστρεβλωμένα κάποιος σὲ σχέση μὲ ἄλλον, ἐπειδὴ δὲν βαδίζει πρὸς κάποιο ζητούμενο μὲ τὶς ἴδιες σκέψεις, ἀλλὰ μὲ κάποιες ἄλλες. Ὅπως, γιὰ παράδειγμα· ἄς ὑποθέσουμε ὅτι ρωτᾶμε δύο ἀνθρώπους, ἕαν ὁ ἵππος εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἄνθρωπο, καὶ ὁ ἕνας ἀπαντάει ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, γιὰτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι ὄν γελαστικό, ἐνῶ ὁ ἵππος δὲν εἶναι τέτοιο, ἐνῶ ὁ δεύτερος λέγει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἵππο, ἐπειδὴ ἡ οὐσία του δὲν ἔχει τὸ ἰδίωμα τοῦ χλιμεντριζοῦ. Ἄραγε δὲν λένε τὴν ἀλήθεια καὶ οἱ δύο, καὶ δὲν ἀπαντοῦν σωστά, ἂν καὶ δὲν χρησιμοποίησαν τὶς ἴδιες σκέψεις; Ἐφοῦ λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουμε διαφορετικὴ γνώμη γιὰ κάποιο ἀπὸ τὰ ὄντα, ὅχι ὅμως ψεύτικα οὔτε καὶ διαστρεβλωμένα, τί ἐμποδίζει ὁ Θεὸς νὰ γνωρίζει τὸν ἑαυτό του τελείως αὐτὸ ἀκριβῶς πὺ εἶναι κατ' οὐσία, καὶ ἐμεῖς πὺ εἴμαστε ἄνθρωποι νὰ τὸν κατανοοῦμε λιγώτερο, ἀλλὰ νὰ μὴ ἔχουμε ὅπωςδήποτε καὶ ψεύτικες ἀντιλήψεις γι' αὐτόν;

ΑΛΛΟ.

Σὲ κάθε λογικὸ ὄν βλέπουμε ὅτι ἡ γνώση πὺ ὑπάρχει σ' αὐτὸ ὑπολογίζεται μὲ τὴ διαφορὰ τοῦ γένους, ὥστε νὰ πιστεύουμε ὅτι ἄλλη εἶναι στοὺς ἀγγέλους, μεγαλύτερη στοὺς ἀρχαγγέλους καὶ ἀκόμα ἀνώτερη ἀπὸ αὐτὴν στὶς ἀνώτερες δυνάμεις. Καὶ τοῦ ἄνθρωπου ἡ γνώση λοιπὸν ὑπολογίζεται ὅτι εἶναι κατώτερη ἀπὸ τὴ γνώση αὐτῶν πὺ εἶπαμε. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζει τὸν Θεὸ αὐτὸς πὺ δὲν εἶναι τόσο μεγάλος στὸ μυαλό, ὅσο θὰ δεχόταν κανεὶς ὅτι εἶναι ὁ ἄγγελος, ἀφοῦ ὁμολογεῖται χωρὶς ἀμφιβολία, ὅτι ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ ξεπερνᾷ κάθε νοῦ καὶ ὑπερβαίνει κάθε κατανόηση;

ΑΛΛΟ.

Βλέπουμε νὰ χρησιμοποιοῦνται πολλὰ ὀνόματα γιὰ τὸν Θεό, ἀλλὰ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν φανερώνει τί εἶναι στὴν οὐσία ὁ Θεός, ἀλλὰ δηλώνει ἢ τί δὲν εἶναι, ἢ κάποια σχέση πρὸς κάτι ἀπὸ τὸ ὅποιο διακρίνεται. Ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸ ἀφθαρτο καὶ τὸ ἀθάνατο φανερώνουν τί δὲν εἶναι, ἐνῶ τὸ Πατέρας ἢ ἀγέννητος, ὅτι εἶναι γεννήτορας, διακρινόμενος ἀπὸ τὸν Υἱό, καὶ ὅτι δὲν ἔγινε. Ὅμως τὸ

στον οὐ τῆς οὐσίας ἐστὶ σημαντικόν, καθάπερ ἤδη προείπομεν, ἀλλά τι τῶν περὶ τὴν οὐσίαν σημαίνει. Εἰ τοίνυν ἐκ τῶν τοιούτων ὀνομάτων, ἧτοι σημασιῶν, ἡμεῖς ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν χειραγωγούμεθα, πῶς εἰσόμεθα τὴν οὐσίαν αὐτοῦ μόνα τὰ περὶ αὐτὴν μαν-
5 θάνοντες, οὐ τί ἐστι κατὰ φύσιν παιδευόμενοι; Ὁμοιον γὰρ ὡς εἴ τις λέγοι τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν τί κατ' οὐσίαν ἐστὶν ἐπίστασθαι σαφῶς, εἴπερ εἰδείῃ ὅτιπερ ἄποιος, ἄποσός τέ ἐστι καὶ ἀσχημάτιστος, ἢ εἴπερ λέγοι τὸ σῶμα τυχόν τὸ ἀνθρώπινον τί κατὰ φύσιν ἐστὶν εἰδέ-
10 ναι, ἢ λευκὸν ἢ μέλαν εἶναι λέγοι. Οὐκοῦν οὐκ ἐκ τῶν περὶ τὰς οὐ-
σίας αἱ οὐσίαι γνωσθήσονται, ἀλλ' ἐξ ὧν εἰσὶν αὐταὶ καθ' ἑαυτάς.

ΑΛΛΟ.

Ἄπλοῦς καὶ ἀσύνθετος ὧν ὁ Θεὸς πρὸς ἀπάντων ὁμολογηθή-
σεται. Οὐκοῦν ἄτοπον τὸ λέγειν τοιαύτην ἔχειν αὐτὸν περὶ ἑαυτοῦ
τὴν γνῶσιν, ὁποῖαν ἂν καὶ ἡμεῖς. Εἰ γὰρ αὐτὸς ἕτερόν τί ἐστιν,
15 ἑτέρα δέ τις παρ' αὐτὸν ἢ ἐν αὐτῷ γνῶσις, σύνθετος ἔσται, καὶ οὐχ
ἀπλοῦς. Ἐπειδὴ δὲ ἀπλοῦς ὁμολογουμένως, οὐχ ἕτερόν τι παρ'
αὐτὸν ἢ ἐν αὐτῷ γνῶσις, ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως. Ἐσμέν γὰρ κατ'
οὐσίαν ἰδίως, ἐν δὲ τῇ οὐσίᾳ κεμένην ἔχομεν τὴν γνῶσιν, ὥσπερ
χρῶμα ἐν σώματι. Οὐκ ἄρα παραπλήσιον εἰσόμεθά τι τῷ Θεῷ οἱ
20 μὴ οὕτως ὄντες ὡς αὐτός. Ἀλλ' αὐτὸς μὲν ὡς αὐτὸ δὴ τοῦτο νοῦς ὁ
πάντων ἀνωτάτω, θεωρήσει θεοπρεπῶς τὰ τε ὄντα καὶ ἑαυτόν,
ἡμεῖς δὲ τὸ δοθὲν ἡμῖν μέτρον ὑπερβαίνειν οὐ δυνάμενοι, ὡς ἐν
ἐσόπτρῳ καὶ αἰνίγματι τὸν ἀκατάληπτον ὁρῶμεν Θεόν.

ΛΟΓΟΣ ΑΒ΄

25 Ἐκλογαὶ ρητῶν μετὰ συλλογισμῶν ἐκ τῆς Καινῆς Δια-
θήκης, ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, εἰ δὲ τοῦτο,
οὐ ποίημα, οὐδὲ κτίσμα.

Ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς.

Ῥωμαίοις ἐπιστέλλων Παῦλος, «δοῦλος», φησίν, «Ἰησοῦ Χρι-

καθένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν σημαίνει τὴν οὐσία, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, ἀλλὰ κάτι γύρω ἀπὸ τὴν οὐσία. Ἐφόσον λοιπὸν ἀπὸ τὰ ὀνόματα αὐτά, δηλαδή τὶς ἔννοιες, ὀδηγοῦμαστε στὴ γνώση τοῦ Θεοῦ, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίσουμε τὴν οὐσία του, γνωρίζοντας μόνο τὰ γύρω ἀπὸ αὐτήν, καὶ ὄχι τί εἶναι κατὰ φύσιν; Γιατὶ αὐτὸ μοιάζει σὰν νὰ λέγει κάποιος, ὅτι γνωρίζει πολὺ καλὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, τί εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσία, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι εἶναι ἄποιος (δὲν ἔχει ποιότητα), ἄποσος (δὲν ἔχει ποσὸ) καὶ ἀσχημάτιστη (δὲν ἔχει σχῆμα), ἢ ἂν λέγει ὅτι γνωρίζει τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, τί εἶναι κατὰ φύσιν, λέγοντας ὅτι εἶναι λευκὸ ἢ μαῦρο. Ἄρα λοιπὸν οἱ οὐσίαι δὲν γνωρίζονται ἀπὸ τὰ σχετικὰ γύρω ἀπὸ τὶς οὐσίαι, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συνίσταται αὐτὲς καθεαυτὲς.

ΑΛΛΟ.

Ἐπιπλέον ὁ Θεὸς εἶναι ἀπλὸς καὶ ἀσύνθετος ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους. Ἐπομένως εἶναι παράλογο νὰ λέμε, ὅτι αὐτὸς ἔχει τέτοια γνώση γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ὅποια ἔχουμε καὶ ἐμεῖς. Γιατὶ, ἐὰν αὐτὸς εἶναι κάτι ἄλλο, τότε εἶναι σύνθετος καὶ ὄχι ἀπλὸς, ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ὁμολογουμένως ἀπλὸς, δὲν εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἢ γνώση ποὺ ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Ἐμεῖς ὅμως δὲν εἴμαστε τέτοιοι. Γιατὶ εἴμαστε διαφορετικοὶ στὴν οὐσία, καὶ ἔχουμε τὴ γνώση στὴν οὐσία μας, ὅπως τὸ χρῶμα στὸ σῶμα. Ἐπομένως δὲν γνωρίζουμε κάτι παρόμοιο γιὰ τὸν Θεό, ἀφοῦ δὲν εἴμαστε ὅπως ἐκεῖνος. Αὐτὸς ὅμως ποὺ εἶναι ὁ πιὸ ἀνώτερος νοῦς ἀπὸ ὅλους, βλέπει τὰ ὄντα καὶ τὸν ἑαυτὸ του κατὰ τρόπο ποὺ ταιριάζει στὸ Θεό. Ἐνῶ ἐμεῖς μὴ μπορώντας νὰ ξεπεράσουμε τὸ μέτρο ποὺ μᾶς δόθηκε, βλέπουμε τὸν ἀκατάληπτο Θεὸ σὰν μέσα ἀπὸ καθρέφτη ἀμυδρὰ².

ΛΟΓΟΣ ΛΒ΄.

Ἐπιλογή χωρίων ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη μὲ συλλογισμοὺς ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατὰ φύσιν Θεός, καὶ ἐφόσον αὐτὸ εἶναι ἔτσι, δὲν εἶναι δημιούργημα, οὔτε κτίσμα.

Ἐπιπλέον ἀπὸ τὴν Πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή.

Γράφοντας ὁ Παῦλος στοὺς Ρωμαίους λέγει: «Δούλος τοῦ Ἰη-

στοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ». Καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ Ἐπιστολῇ περὶ τοῦ Σωτῆρος λέγει· «Δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ». Ὁ λέγων εἰς Εὐαγγέλιον ἀφω-
5 ρίσθαι Θεοῦ, παραχρημὰ φησιν, ἀπεστάλθαι κηρύξων ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς ὁμολογεῖν ἐντεῦθεν δηλονότι Θεὸν ὄντα τὸν Χριστόν. Πῶς οὖν
ἔτι κτίσμα ἢ ποιήμα οὐκ ἐνδεχομένου κτιστὴν εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ;

10

ΑΛΛΟ.

«Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη», φησὶν, «ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ». Εἰ συμπαραλαμβάνεται Χριστὸς παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἰς τὴν τῶν θείων χαρισμάτων ἐπίδο-
σιν, καὶ συγχωρηγεῖ τοῖς ἀγίοις τὰ δῶρα, πῶς οὐ Θεὸς ὁ ἐν Θεοῦ
15 τάξει τεθείς, καὶ πάντα ραδίως ἐνεργεῖν δυνάμενος, ἅπερ ἂν καὶ ὁ γεννήσας αὐτόν; Οὐ γὰρ δὴ πού μίαν εἶναι φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν δώσομεν Θεοῦ καὶ ποιήματος, ἵνα μήτε τὸ ποιηθὲν εἰς τὴν θείαν ἀνάγωμεν οὐσίαν, μήτε μὴν τῆς θείας φύσεως τὸ ἐξαιρέτον εἰς τὸν τοῖς γενητοῖς πρέποντα κατάγωμεν τόπον. Οἷς γὰρ ἡ ἐνέργεια καὶ
20 ἡ δύναμις ἀπαραλλάκτως μία, τούτοις ἀνάγκη καὶ τὴν τοῦ εἶδους ἐνότητα σώζεσθαι. Ἄλλως τε καὶ τοῦ προφήτου λέγοντος Ἡσαΐου, «Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν», ταύτην ὁ Υἱὸς μετὰ Πατρὸς χορηγῶν φαίνεται. Θεὸς οὖν ἄρα καὶ Θεὸς ἀληθινὸς ὁ ἐν Θεῷ Πατρὶς καὶ μετὰ Πατρὸς πάντα ἐνεργῶν.

25

ΑΛΛΟ,

Εἰς τὸ αὐτό.

Συνταττόμενος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ Χριστός, καὶ ὅσον

1. Ρωμ. 1, 1.

2. Ὁπ. π.

σοῦ Χριστοῦ, καλεσμένος ἀπόστολος, ξεχωρισμένος γιὰ νὰ διαδώσει τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ»¹. Στὴν ἴδια ἐπίσης ἐπιστολὴ λέγει γιὰ τὸν Σωτήρα: «Ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐλάβαμε τὴ χάρη καὶ τὴν ἀποστολή, νὰ κηρύξουμε ὑπακοὴ στὴν πίστη σὲ ὅλα τὰ ἔθνη, γιὰ χάρη τοῦ ὀνόματος του»². Αὐτὸς ποὺ λέγει ὅτι ξεχωρίσθηκε γιὰ νὰ κηρύξει τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, ἀμέσως λέγει, ὅτι στάλθηκε νὰ κηρύξει σὲ ὅλα τὰ ἔθνη γιὰ χάρη τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ὁμολογεῖ ἐδῶ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός. Πῶς λοιπόν, ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα, μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστὴ ἢ οὐσία αὐτοῦ ποὺ εἶναι κατὰ φύση Θεός;

ΑΛΛΟ.

«Ἄς εἶναι», λέγει, «ἡ χάρη καὶ ἡ εἰρήνη σὲ σᾶς ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα μας, καὶ τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό»³. Ἐφόσον παραλαμβάνεται καὶ ὁ Χριστὸς μαζί με τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα κατὰ τὴ χορήγηση τῶν θείων χαρισμάτων, καὶ χορηγεῖ κι' αὐτὸς μαζί με τὸν Πατέρα τὰ δῶρα στοὺς ἁγίους, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ τοποθετήθηκε στὴ θέση Θεοῦ καὶ μπορεῖ νὰ κάνει εὐκόλα τὰ πάντα, αὐτὰ ποὺ μπορεῖ νὰ κάνει καὶ ἐκεῖνος ποὺ τὸν γέννησε; Καὶ βέβαια δὲν δεχόμαστε ὅτι εἶναι ταυτόσημη ἢ φυσικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ δημιουργήματος, ὥστε οὔτε τὸ δημιούργημα νὰ τὸ ἀνεβάσουμε στὴ θεία οὐσία, οὔτε ὅμως τὴν ἐξαίρετη θέση τῆς θείας φύσεως νὰ τὴν κατεβάσουμε στὴ θέση ποὺ ἀνήκει στὰ δημιουργήματα. Γιατὶ αὐτὰ στὰ ὁποῖα ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμη εἶναι ἀπαράλλακτα ἴδια, εἶναι ἀπαραίτητο σ' αὐτὰ νὰ ὑπάρχει ἐνότητα εἶδους. Ἐξάλλου καὶ ὅταν ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγει, «Κύριε, ὁ Θεὸς μας, δῶσε μας εἰρήνη»⁴, ἐμφανίζεται αὐτὴν νὰ τὴν χορηγεῖ ὁ Υἱὸς μαζί με τὸν Πατέρα. Ἄρα λοιπόν εἶναι Θεός, καὶ Θεὸς ἀληθινός, αὐτὸς ποὺ κάνει τὰ πάντα μέσα ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ μαζί με τὸν Πατέρα.

ΑΛΛΟ,

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Νουθετώντας τοὺς μαθητὲς του ὁ Χριστὸς καὶ ἐπειγόμενος ὅσο

3. Ρωμ. 1, 7.

4. Ἡσ. 26, 12.

οὐδέπω μέλλων ἤδη πρὸς τὸ σωτήριον ἀναθήσεσθαι πάθος, «εἰρήνην», φησί, «τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν». Εἰ τοίνυν ἑαυτοῦ τὴν εἰρήνην εἶναί φησιν, ὡς ἴδιον ἀγαθὸν καὶ φυσικῶς ἐνυπάρχον αὐτῷ, πῶς οὐκ ἔσται παντί τῳ σαφές, 5 ὅτιπερ οὐ μετοχικῶς ἐπὶ τὸν Υἱὸν τὰ Πατρὸς ἐξαίρετα διαβαίνει, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς λογικοῖς κτίσμασιν, ἀλλ' οὐσιώδης ἔλκει λόγος ἐπὶ τὸν γεγεννημένον τὰ τοῦ γεννήσαντος ἴδια; Διὸ δὴ καὶ συνδοτὴρ καὶ συγχορηγὸς φυσικῶς τε καὶ ἀδιαστάτως παραλαμβάνεται, καὶ διανέμει σὺν Πατρὶ τοῖς ἀγίοις τὰς δωρεάς. Ὁ δὲ 10 οὕτως ἔχων οὐσίας, πῶς οὐκ ἂν εἶη φύσει Θεός; Εἰ δὲ φύσει Θεός, οὐ ποίημα.

ΑΛΛΟ.

«Ἀποκαλύπτεται», γάρ φησιν, «ὄργη Θεοῦ ἀπὸ οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν 15 ἀδικία κατεχόντων, διότι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε αἰδῖος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης». Εἰ τοίνυν ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς ποιήμασι μεγαλοουργίας ἀναλόγως ἢ τοῦ μεγαλοουργήσαντος ὁρᾶται θειότης, ἔξω μὲν πάντων τῶν γεννητῶν 20 ὁ Υἱὸς κείσεται. Ἐπειδὴ δὲ πάλιν αὐτός ἐστιν ὁ πάντων ποιητής, αὐτοῦ δηλονότι καὶ ἡ θειότης διὰ τῶν πεποιημένων ὁρᾶται. πῶς οὖν ποίημα ἢ κτίσμα ὂν ἢ τῶν γεννητῶν φύσις δι' αὐτοῦ τοῦ πεποιηθῆναι δεικνύει Θεοῦ ὄντα κατὰ φύσιν;

ΑΛΛΟ.

25 Τοὺς ἐκ τῶν ποιημάτων ἀναλόγως τοῦ δημιουργοῦ τὴν θεότητα δυναμένους ὁρᾶν, ἀναπολογήτους ἔσεσθαι φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, διότι, γνόντες τὸν Θεόν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ ἠὲ χαρίστησαν. Οὐκοῦν, εἰ Θεὸν ἐπιγινώσκουσιν οἱ τὸν τῆς κτίσεως ὁρῶντες δημιουργόν, τῷ δὲ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, 30 Θεὸς ἄρα, καὶ οὐ ποίημα ὁ Υἱός, ὁ πάντα πρὸς τὸ εἶναι

5. Ἰω. 14, 27.

6. Ρωμ. 1, 18-19.

ποτέ ἄλλοτε νὰ φτᾶσει στὸ πάθος, τοὺς λέγει· «Σᾶς δίνω τὴ δική μου εἰρήνη, σᾶς ἀφήνω τὴ δική μου εἰρήνη»⁵. Ἀφοῦ λοιπὸν λέγει ὅτι ἡ εἰρήνη εἶναι δική του, πού ὑπάρχει σὰν ἰδιαίτερο ἀγαθὸ σ' αὐτὸν κατὰ τρόπο φυσικὸ, πῶς δὲ γίνεται φανερὸ στὸν καθένα, ὅτι τὰ ἰδιαίτερα προσόντα τοῦ Πατέρα δὲν μεταβιβάζονται στὸν Υἱὸ κατὰ συμμετοχὴν, ὅπως καὶ στὰ λογικὰ κτίσματα, ἀλλὰ ἡ ταυτότητα τῆς οὐσίας ἐλκύει σ' αὐτὸν πού γεννήθηκε τὰ ἰδιώματα ἐκείνου πού τὸν γέννησε; Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς χρησιμοποιεῖται ὡς δότης καὶ χορηγὸς κατὰ φύση καὶ ἀχωρίστως, καὶ διανέμει μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα τὶς δωρεές στους ἁγίους. Καὶ αὐτὸς πού ἔχει τέτοια οὐσία, πῶς δὲν εἶναι κατὰ φύση Θεός; Καὶ ἐὰν εἶναι κατὰ φύση Θεός, δὲν εἶναι δημιούργημα.

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ», λέγει, «ἐκδηλώνεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σὲ κάθε ἀσέβεια καὶ ἀδικία τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν κακία τους καταπνίγουν τὴν ἀλήθεια, γιατί ὅ,τι εἶναι δυνατὸ νὰ γίνῃ γνωστὸ γιὰ τὸν Θεό, εἶναι φανερὸ σ' αὐτούς. Γιατὶ οἱ ἀόρατες ἰδιότητές του, δηλαδή ἡ αἰώνια δύναμη καὶ θεότητά του, βλέπονται καθαρὰ μέσω τῶν δημιουργημάτων ἀπὸ τότε πού δημιουργήθηκε ὁ κόσμος»⁶. Ἐφόσον λοιπὸν ἡ θεότητα αὐτοῦ πού μεγαλουργεῖ βλέπεται κατ' ἀναλογία ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ ἔργα του, καὶ ὁ Υἱὸς βέβαια βρίσκεται ἔξω ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα, καὶ ἐπίσης ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς ὅλων, εἶναι φανερὸ ὅτι αὐτοῦ ἡ θεότητα βλέπεται μέσω τῶν δημιουργημάτων, τότε πῶς, ἐνῶ εἶναι δημιούργημα ἢ κτίσμα ἢ φύση τῶν κτισμάτων μὲ τὴ δημιουργία της δείχνει ὅτι εἶναι κατὰ φύση Θεός;

ΑΛΛΟ.

Αὐτοὶ πού μποροῦν ἀπὸ τὰ δημιουργήματα νὰ δοῦν κατ' ἀναλογία τὴ θεότητα τοῦ δημιουργοῦ, θὰ εἶναι ἀναπολόγητοι, λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, γιατί, ἐνῶ γνώρισαν τὸν Θεό, δὲν τὸν πίστεψαν οὔτε τὸν εὐχαρίστησαν ὡς Θεὸ⁷. Ἐπομένως, ἐφόσον αὐτοὶ πού βλέπουν τὸν δημιουργὸ τῆς κτίσεως γνωρίζουν τὸν Θεό, καὶ οἱ οὐρανοὶ δημιουργήθηκαν μὲ τὸν Λόγο τοῦ Κυρίου⁸, ἄρα εἶναι Θεὸς καὶ ὄχι

7. Ρωμ. 1, 21.

8. Ψαλμ. 32, 6.

καλέσας, ὃν καὶ δοξάσαι παραιτησάμενοι μένουσιν ἀναπολόγητοι, περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος. Δοξολογία δὲ πάλιν χρεωστεῖται καὶ πρέπει μόνῳ Θεῷ, γεννητῆς δὲ φύσεως ἀλλότριον, ὃ καὶ διδάσκων ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ, πρὸς τοὺς οἰκείους φησὶ μαθητάς· «Λαμπάτω τὸ
5 φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Οὐ γὰρ τοῖς μαθηταῖς τὴν ἐφ' οἷς εὐδοκίμουσι δόξαν ἀνακειῖσθαι δεῖν ἐδοκίμασε, Θεῷ δὲ μᾶλλον ὡς αὐτῷ χρεωστούμενην. Εἰ δὲ χρῆναι
δοξάζεσθαι τὸν Χριστόν, ὡς ἀποδέδεικται, καὶ ὁ τῆς ἀληθείας
10 μάρτυς φησὶ, πῶς οὐκ ἔστι Θεὸς ὁ τὴν Θεῷ πρέπουσαν δόξαν περικειμένος;

ΑΛΛΟ.

Παραδεδόσθαι φησὶν ὁ μακάριος Παῦλος εἰς ἀδόκιμον νοῦν καὶ εἰς πάθη ἀτιμίας «τοὺς ἀλλάξαντας τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν
15 τῷ ψεύδει, οἳ καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὃς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν». Εἰ τοίνυν ἀλλάττει τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ ψεύδει ὁ τῇ κτίσει λατρεύων παρὰ τὸν κτίσαντα, φυλάττει δηλαδὴ τὴν ἀλήθειαν ὁ μὴ τοῦτο ποιῶν, ἀλλ' ἐξ ἀντιστρόφου τοῖς πλανωμένοις τῷ κτίσῃ λατρεύων καὶ ποιητῇ.
20 Κτίστης δὲ καὶ ποιητῆς ὁ Υἱός, καὶ αὐτῷ λατρεύομεν ὡς Θεῷ πάντων. Οὐ γὰρ ἔτι πλανώμεθα τὴν ἀλήθειαν οὐκ ἀλλάξαντες. Οὐκοῦν οὐ ποίημα ὁ ἐξ ἀντιστρόφου τοῖς ποιήμασιν, ὡς κτίστης μετὰ Πατρὸς νοούμενος, καὶ ὑπάρχων εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΑΛΛΟ.

25 Πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῖς οἰκείοις πταισίμασιν οὐκ εἰδότας μετανοεῖν, ἄρρηκτον δὲ ὥσπερ ἐπιθέντας ἑαυτοῖς τῆς φαυλότητος τὸν δεσμόν, ὁ Παῦλός φησι· «Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρα ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ
30 τὰ ἔργα αὐτοῦ». Εἶτα πάλιν ἑτέροις «Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς δεῖ

9. Ματθ. 5, 16.

10. Ρωμ. 1, 25.

11. Ρωμ. 2, 5-6.

κτίσμα ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος κάλεσε τὰ πάντα στήν ὑπαρξη, καὶ μένουν ἀναπολόγητοι αὐτοὶ ποὺ ἀποφεύγουν νὰ τὸν δοξάσουν, γιὰ τοὺς ὁποῖους κάνουμε λόγο. Δοξολογία πάλι ὀφείλεται καὶ ταιριάζει μόνο στὸν Θεό, ἐνῶ εἶναι ξένη πρὸς τὴν κτιστὴ φύση. Αὐτὸ ἀκριβῶς διδάσκοντάς μας ὁ Σωτήρας, λέγει στοὺς μαθητὲς του· «Ἄς λάμψει τὸ φῶς σας μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ δοῦν τὰ καλὰ ἔργα σας καὶ νὰ δοξάσουν τὸν οὐράνιο Πατέρα σας»⁹. Δὲν ἐνέκρινε δηλαδή ἡ δόξα γι' αὐτὰ ποὺ κάνουν νὰ μένει στοὺς μαθητὲς, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἀποδίδεται στὸν Θεό, ἐπειδὴ ὀφείλεται σ' αὐτόν. Ἐάν λοιπὸν πρέπει ὁ Χριστὸς νὰ δοξάζεται, ὅπως ἀποδείχθηκε, καὶ τὸ λέγει καὶ ὁ μάρτυρας τῆς ἀλήθειας, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ περιβάλλεται μὲ τὴ δόξα ποὺ ταιριάζει στὸν Θεό;

ΑΛΛΟ.

«Παραδόθηκαν», λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, «σὲ ἀνάξιο νοῦ καὶ σὲ ἀτιμωτικὰ πάθη, ἐκεῖνοι ποὺ ἀντάλλαξαν τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ψέμα, οἱ ὁποῖοι σεβάσθηκαν καὶ λατρευσαν τὴν κτίση καὶ ὄχι τὸν κτίστη, ὁ ὁποῖος εἶναι εὐλογητὸς στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν»¹⁰. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀνταλλάσσει τὴν ἀλήθεια μὲ τὸ ψέμα αὐτὸς ποὺ λατρεύει τὴν κτίση καὶ ὄχι τὸν κτίστη, τότε διαφυλάσσει τὴν ἀλήθεια ἐκεῖνος ποὺ δὲν τὸ κάνει αὐτό, ἀλλὰ, ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς πλανώμενους, λατρεύει τὸν κτίστη καὶ δημιουργό. Κτίστης ὅμως καὶ δημιουργὸς εἶναι ὁ Υἱός, καὶ αὐτὸν λατρεύουμε ὡς Θεὸ τῶν ὅλων. Γιατὶ δὲν βρισκόμαστε πιά σὲ πλάνη, ἀφοῦ δὲν τὴν ἀνταλλάξαμε μὲ τὴν ἀλήθεια. Ἐπομένως δὲν εἶναι κτίσμα αὐτὸς ποὺ, ἀντίθετα πρὸς τὰ κτίσματα, πιστεύεται ὡς κτίστης μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, καὶ εἶναι εὐλογητὸς στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΑΛΛΟ.

Πρὸς ἐκείνους ποὺ δὲν ἐννοοῦν νὰ μετανοήσουν γιὰ τὰ ἁμαρτήματά τους καὶ κατὰ κάποιον τρόπο δένονται ἄρρηκτα μὲ τὴν φαυλότητα, ὁ Παῦλος λέγει· «Ἀνάλογα μὲ τὴ σκληρότητα καὶ τὴν ἀμετανόητη καρδιά σου ἐπισωρεύεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου ὀργὴ κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως τῆς δίκαιας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ἀποδώσει στὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του»¹¹.

φανερωθῆναι ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ᾧ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε φαῦλον». Οὐκοῦν εἰ παραστησόμεθα πάντες τῷ θήματι τοῦ Χριστοῦ («οὐδὲ γὰρ ὁ Πατήρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ»),
 5 καὶ αὐτὸς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, πῶς οὐκ ἔσται φύσει Θεός, τοῦ Παύλου λέγοντος ἀποκάλυψιν ἔσεσθαι δικαιοκρισίας Θεοῦ, τὴν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν κρινομένων παρ' αὐτοῦ τιθεμένην ψῆφον δηλαδή, ὡς τοῖς μὲν φαύλοις εἰπεῖν, «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον», τοῖς δὲ τῆς εἰς αὐτὸν
 10 εὐσεβείας ἐργάταις, «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου», καὶ τὰ ἐξῆς:

ΑΛΛΟ.

Γέγραπται πάλιν «Διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. Διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας,
 15 νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. Δικαιοσύνη δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας». Ὅτε τοίνυν πιστεύοντες εἰς Χριστὸν δικαιούμεθα, ὡς τὸν ὄντα φύσει καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐπιγνόντες Θεὸν (τοῦτον γὰρ ἐπισφραγίζει καὶ
 20 αὐτὸς ὁ Παῦλος τοῖς ἐξ ἔθνῶν ἐπιστέλλων «Νυνὶ δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ»), πῶς ἔσται ποίημα ἢ κτίσμα ὁ Υἱός, καὶ οὐχὶ μᾶλλον Θεός, κατὰ τὰς τῶν ἀγίων φωνάς;

ΑΛΛΟ.

Τοῖς δικαιουμένοις διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν συναγο-
 25 ρεύων Παῦλος, φησί· «Λογιζόμεθα γὰρ δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου ἢ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνων, οὐχὶ καὶ ἔθνῶν; Ναὶ καὶ ἔθνῶν, εἴπερ εἰς Θεός, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως,

12. Β' Κορ. 5, 10.

13. Ἰω. 5, 22.

14. Ματθ. 25, 41.

Ἔπειτα πάλι σὲ ἄλλους· «Γιατί ὅλοι ἡμεῖς πρέπει νὰ παρουσιασθοῦμε μπροστὰ στὸν Χριστό, γιὰ νὰ λάβει ὁ καθένας ὅ,τι τοῦ ἀρμόζει, γιὰ ὅσα ἔκανε μὲ τὸ σῶμα του, εἴτε καλῶ, εἴτε κακῶ»¹². Ἀφοῦ λοιπὸν θὰ παρουσιασθοῦμε ὅλοι στὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ (γιατὶ λέγει, «ὁ Πατέρας δὲν δικάζει κανέναν, ἀλλὰ ὅλη τὴν κρίση τὴν ἔδωσε στὸν Υἱό») ¹³, καὶ αὐτὸς θὰ ἀποδώσει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του, πῶς δὲν εἶναι κατὰ φύση Θεός, ἀφοῦ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι θὰ γίνῃ ἀποκάλυψη τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τῆς ἀπόφασης ποὺ θὰ ἐκδοθεῖ ἀπὸ αὐτὸν γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς προηγουμένους, ὥστε τοὺς κακοὺς νὰ πεῖ, «φύγετε ἀπὸ μπροστὰ μου, καταραμένοι, στὴν αἰώνια φωτιά»¹⁴, καὶ τοὺς ἐργάτες τῆς εὐσέβειας πρὸς αὐτόν, «Ἐλᾶτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου»¹⁵, καὶ τὰ ἑξῆς;

ΑΛΛΟ.

Ἔχει ἐπίσης γραφεῖ· «Γιατὶ κανένας ἄνθρωπος δὲν θὰ δικαιωθεῖ μπροστὰ του ἐπειδὴ τήρησε τὸν νόμο· γιατί ὁ νόμος συντελεῖ ἀπλῶς στὸ νὰ γνωρίσει κανεὶς τὴν ἁμαρτία, ἐνῶ τώρα φανερώθηκε ἡ δικαίωση ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, χωρὶς τὴ μεσολάβηση τοῦ νόμου, καὶ ἡ ὁποία βεβαιώνεται ἀπὸ τὸν νόμο καὶ τοὺς προφῆτες. Ἡ δικαίωση ὅμως τοῦ Θεοῦ φανερώνεται μὲ τὴν πίστη στὸν Ἰησοῦ Χριστό σὲ ὅλους ὅσους πιστεύουν»¹⁶. «Ὅταν λοιπὸν δικαιωνόμαστε πιστεύοντας στὸν Χριστό, ἐπειδὴ γνωρίσαμε αὐτόν ποὺ εἶναι κατὰ φύση καὶ ἀληθινὸς Θεός (γιατὶ αὐτὸ ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος γράφοντας τοὺς ἐξ ἔθνῶν Χριστιανούς, «Τώρα λοιπὸν, ἀφοῦ γνωρίσατε τὸν Θεό, ἢ μᾶλλον γνωρισθήκατε ἀπὸ τὸν Θεό»¹⁷), πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ Υἱὸς δημιούργημα καὶ κτίσμα, καὶ ὄχι Θεός, σύμφωνα μὲ τὶς μαρτυρίες τῶν ἁγίων:

ΑΛΛΟ.

Συμφωνώντας ὁ Παῦλος μὲ ἐκείνους ποὺ δικαιώνονται μέσω τῆς πίστεως στὸν Χριστό, λέγει· «Πιστεύουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος δικαιώνεται χωρὶς τὰ ἔργα τοῦ νόμου· ἢ μήπως ὁ Θεός εἶναι μόνο τῶν Ἰουδαίων καὶ ὄχι καὶ τῶν ἐθνικῶν; Ναί, εἶναι καὶ τῶν ἐθνικῶν, ἐφό-

15. Ματθ. 25, 34.

16. Ρωμ. 3, 20-22.

17. Γαλ. 4, 9.

καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως». Τοῦτο ποιοῦντα Χριστὸν εὐρίσκομεν. Δικαιοῦν γὰρ ὑπισχνούμενος τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν, «Ἀμήν», φησί, «λέγω ὑμῖν ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ κρίνεται, ἀλλ' ἔχει ζωὴν αἰώνιον». Εἰ δὲ πρέπει μόνω τὸ δικαιοῦν τῷ Θεῷ, 5 δικαιοῖ δὲ Χριστός, πῶς οὐκ ἔστι φύσει Θεός; Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ ποίημα

ΑΛΛΟ.

Φησί πον πάλιν ὁ Παῦλος περὶ τοῦ προπάτορος ἡμῶν Ἀβραάμ· «Ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν, καθὼς γέγραπται· Ὅτι πατέρα 10 πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε κατέναντι Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκρούς». Θεοῦ τοιγαροῦν ζωογονεῖν τοὺς νεκρούς λεγομένου, εἶτα τοῦ Υἱοῦ φάσκοντος, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ», πάλιν, «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ γὰρ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ» καὶ πάλιν, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ», τίς οὐκ ἂν 15 ὁμολογήσειεν, εἴ γε νοῦν ἔχοι, τῆς οὐσίας αὐτόν ὑπάρχειν τῆς τοῦ Πατρὸς γνήσιόν τε καὶ ἀληθέστατον γέννημα, πάντα φέρον ἐν ἑαυτῷ φυσικῶς τὰ τοῦ γεννήσαντος ἴδια; Εἰ δὲ τοῦτο, Θεὸς ἄρα τὸ ἐκ Θεοῦ, καὶ οὐ κτίσμα ἢ ποίημα

ΑΛΛΟ.

20 Τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἐπιστέλλων ὁ Παῦλος φησι· «Μνημονεύετε γὰρ ὑμεῖς τὰ ἔθνη οἱ καλούμενοι ἀκροβυστία, ὅτι ἤτε ποτε ἀπεξενωμένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ κεχωρισμένοι τῆς εὐλογίας τοῦ Ἰσραήλ, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ, νυνὶ δὲ ἐπιγνόντες Θεόν». Εἶτα τὸν τρόπον τῆς ἐπιγνώσεως αὐτοῖς ἐξη- 25 γούμενος λέγει· «Ἐγγύς σου τὸ ρῆμά ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τουτέστι, τὸ ρῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρούσομεν. Ὅτι, εἰ ὁμολογήσης ἐν τῷ στόματί σου, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς, καὶ πιστεύσης, ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτόν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν,

18. Ρωμ. 3, 28-30.

21. Ρωμ. 4, 17.

19. Ἰω. 3, 18.

22. Ἰω. 14, 6.

20. Γέν. 17, 4.

23. Ἰω. 6, 40.

σον ἕνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος θὰ δικαιώσει καὶ τὸν περιτετημημένο μέσω τῆς πίστεως, καὶ τὸν ἀπερίτμητο διὰ τῆς πίστεως»¹⁸. Καὶ βλέπουμε ὅτι αὐτὸ τὸ κάνει ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ὑπόσχεται ὅτι θὰ δικαιώσει ἐκείνους ποὺ πιστεύουν σ' αὐτόν, λέγοντας· «Σᾶς διαβεβαιώνω, ὅτι αὐτὸς ποὺ πιστεύει σὲ μένα δὲν θὰ κριθεῖ, ἀλλὰ θὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια»¹⁹. Ἐφοῦ λοιπὸν ἡ δικαίωση ταιριάζει μόνο στὸν Θεό, καὶ αὐτὸς ποὺ δικαιώνει εἶναι ὁ Χριστός, πῶς δὲν εἶναι κατὰ φύσιν Θεός; Καὶ ἐὰν εἶναι αὐτὸ, τότε δὲν εἶναι δημιούργημα.

ΑΛΛΟ.

Λέγει πάλι κάπου ὁ Παῦλος γιὰ τὸν προπάτορά μας Ἄβραάμ· «Αὐτὸς θὰ γίνεαι πατέρας ὅλων μας, ὅπως ἔχει γραφεῖ²⁰ γιὰτὶ σὲ κατέστησα πατέρα πολλῶν ἐθνῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς»²¹. Ἐφοῦ λοιπὸν ὁ Θεὸς λέγεται ὅτι ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς, καὶ ἄφοῦ ὁ Υἱὸς λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωὴ»²², καὶ, «Αὐτὸς ποὺ πιστεύει σὲ μένα ἔχει ζωὴ αἰώνια, καὶ ἐγὼ θὰ τὸν ἀναστήσω κατὰ τὴν ἔσχατη ἡμέρα»²³, καὶ, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ»²⁴, ποῖος λοιπὸν δὲν θὰ ὁμολογήσει, ἐὰν φυσικὰ ἔχει μυαλό, ὅτι αὐτὸς εἶναι γνήσιο καὶ ἀπόλυτα ἀληθινὸ γέννημα τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα, καὶ ἔχει μέσα του κατὰ φύσιν ὅλα τὰ ἰδιώματα τοῦ Πατέρα του; Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ὄχι κτίσμα ἢ δημιούργημα.

ΑΛΛΟ.

Ὁ Παῦλος γράφοντας στοὺς ἐθνικοὺς λέγει· «Γι' αὐτὸ νὰ θυμᾶστε, σεῖς οἱ ἐθνικοί, οἱ λεγόμενοι ἀπερίτμητοι, ὅτι κάποτε ἦσασταν ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὶς διαθήκες τῆς ὑποσχέσεως, καὶ χωρισμένοι ἀπὸ τὴν εὐλογία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, χωρὶς νὰ ἔχετε ἐλπίδα, καὶ ἄθεοι στὸν κόσμον, ἀλλὰ τώρα γνωρίσατε τὸν Θεό»²⁵. Ἐπειτα, ἐξηγώντας σ' αὐτοὺς τὸν τρόπο τῆς γνώσεως, λέγει· «Κοντὰ σου εἶναι ὁ λόγος, στὸ στόμα σου καὶ στὴν καρδιά σου, ὁ λόγος δηλαδὴ τῆς πίστεως, τὸν ὁποῖο κηρύττουμε. Γιατί, ἐὰν ὁμολογήσεις μὲ τὸ στόμα σου, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι Κύριος, καὶ πιστέψεις μὲ τὴν καρδιά σου, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, θὰ σωθεῖς»²⁶. Τῆ

24. Ἰω. 11, 25.

25. Ἐφ. 2, 11-12.

26. Ρωμ. 10, 8-9.

σωθήση». Ὅτε τοίνυν ὁ πιστεύων εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν καὶ ὁμολογῶν ὅτι Κύριός ἐστιν, ὡς Θεὸν ἐπιγνοῦς τὸν ἀληθινόν, δικαιούται, πῶς οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν Θεός ὁ Υἱός; Ὁ δὲ τοῦτο ὑπάρχων, πῶς ἂν εἴη καὶ ποιήμα;

5

ΑΛΛΟ.

Τῶν θείων μυστηρίων οἰκονόμον καὶ λειτουργὸν ἑαυτὸν ἀναδεικνύων ὁ Παῦλος, «τολμηρότερον δέ», φησὶν, «ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμήσκων ὑμᾶς διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὰ 10 ἔθνη ἱερουργοῦντα τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν Πνεύματι ἁγίῳ». Ἴδου πάλιν ἐνθάδε σαφῶς εἰληφέναι μὲν ἐν χάριτος μέρει παρὰ τοῦ Θεοῦ διίσχυρίζεται τὸ εἶναι λειτουργὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶτα τῆς ἱερουργίας τὸν τρόπον ἐξηγούμενος, «εἰς τὸ Εὐαγγέλιον», 15 φησὶ, «τοῦ Θεοῦ», καίτοι Χριστὸν Ἰησοῦν κηρύσσων καὶ ἐαγγελιζόμενος, οὕτως οἶδε φύσει Θεὸν ὄντα τὸν Υἱόν. Οὐ γὰρ ἂν ὠνόμασε Θεὸν μὴ τοῦτο κατὰ φύσιν ὑπάρχοντα, οὐδ' ἂν ἐφ' ἑαυτῷ πολὺν λίαν ἐκαυχῆσατο λέγων, «εὐδόκησεν ὁ Θεός ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ δι' ἐμοῦ», εἴπερ ἦν κτίσμα καὶ ποιήμα.

20

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους Α΄.

Περὶ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς μαριρίας τοὺς λόγους ποιούμενος, «Εἰ γὰρ ἔγνωσαν», φησὶν, «οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Οὐκοῦν, εἰ τῆς δόξης Κύριός ἐστιν ὁ τὸν σταυρὸν ὑπομείνας Υἱός, πῶς οὐκ ἔστι φύσει Θεός; 25 Πῶς δὲ κτίσμα ἢ ποιήμα, ὁ καὶ ὑπὸ τῶν Σεραφίμ ὑμνούμενος; Πλήρη γὰρ εἶναι φασὶ τὸν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ Κύριον Σαβαώθ ὀνομάζουσι. Δῆλον γὰρ ὅτι περὶ αὐτοῦ τὰ τοιαῦτά φασιν, εἴπερ ἐστὶ τῆς δόξης Κύριος, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν.

30

ΑΛΛΟ.

«Οὕτω», φησὶν, «ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος ὡς ὑπηρέτας

στιγμή λοιπόν πού δικαιώνεται αὐτός πού πιστεύει στὸν Ἰησοῦ Χριστό, καὶ ὁμολογεῖ ὅτι εἶναι Κύριος, ἀναγνωρίζοντάς τον ὡς ἀληθινὸ Θεό, πῶς ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι κατὰ φύση Θεός; Καὶ αὐτός πού εἶναι Θεός, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ δημιουργημα;

ΑΛΛΟ.

Ὁ Παῦλος, δείχνοντας ὅτι εἶναι οἰκονόμος καὶ λειτουργὸς τῶν θείων μυστηρίων, λέγει· «Σᾶς ἔγραψα μὲ περισσότερη τόλμη σὲ μερικὰ σημεῖα, γιὰ νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω, ἐξαιτίας τῆς χάριτος πού μοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, νὰ εἶμαι ὑπηρέτης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κηρῦττοντας τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ στὰ ἔθνη, γιὰ νὰ γίνει ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτη, ἁγιασμένη μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα»²⁷. Καὶ ἐδῶ πάλι ἰσχυρίζεται καθαρά, ὅτι ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεὸ ὑπὸ μορφήν χάριτος τὸ νὰ εἶναι ὑπηρέτης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἔπειτα, ἐξηγώντας τὸν τρόπο τῆς διακονίας του, λέγει· «στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ»²⁸. Ἄν καὶ βέβαιαν κήρυττε καὶ εὐαγγελιζόταν τὸν Ἰησοῦ Χριστό, γνώριζε ὅτι ὁ Υἱὸς ἦταν κατὰ φύση Θεός. Γιατὶ δὲν θὰ τὸν ὀνόμαζε Θεό, ἐὰν δὲν ἦταν Θεός κατὰ φύση, οὔτε καὶ θὰ καυχόταν πάρα πολὺ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του λέγοντας, «Εὐδόκησε ὁ Θεὸς νὰ φανερώσει τὸν Υἱὸ του μέσω ἐμοῦ»²⁹, ἐὰν ἦταν κτίσμα καὶ δημιουργημα.

Ἄπο τὴν Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή.

Κάνοντας λόγο γιὰ τοὺς ἄρχοντες τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ τῆ μωρία πού τοὺς διακρίνει, λέγει· «Γιατί, ἂν τὸν γνώριζαν, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»³⁰. Ἐπομένως, ἐφόσον ὁ Υἱὸς πού ὑπέστη τὴ σταύρωση³¹ εἶναι Κύριος τῆς δόξας, πῶς δὲν εἶναι κατὰ φύση Θεός; Καὶ πῶς εἶναι κτίσμα ἢ δημιουργημα αὐτός πού ὑμνεῖται καὶ ἀπὸ τὰ Σεραφίμ; Γιατὶ λένε, ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ τῆ δόξα του, καὶ τὸν ὀνομάζουν Κύριο τῶν Δυνάμεων³². Εἶναι φανερὸ δηλαδὴ ὅτι γι' αὐτὸν τὰ λένε αὐτά, ἐφόσον, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου, εἶναι Κύριος τῆς δόξας.

ΑΛΛΟ.

«Ἔτσι», λέγει, «πρέπει νὰ μᾶς θεωροῦν οἱ ἄνθρωποι, ὡς ὑπη-

30. Α΄ Κορ. 2, 8.

31. Ἐβρ. 10, 2.

32. Ρωμ. 9, 29.

Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ». Εἰ τοίνυν τὸ περὶ τοῦ Υἱοῦ μυστήριον, Θεοῦ μυστήριον ὁ Παῦλος ἀποκαλεῖ, πῶς οὐκ ἔσται φύσει Θεός, ἢ πῶς ἐν ποιήμασι τετάξεται ὁ διὰ τῶν ἀποστόλων ὑπηρετούμενος; Πῶς δὲ οὐκ ἀληθεύσει, Θεοῦ μυστήριον ὀνομάζων τὸ Εὐαγγέλιον Χριστοῦ, ὁ μετὰ πολλῆς παρηρησίας εἰπών, «Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὐδὲ ἐδιδάχθην, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ»; Ὅτε τοίνυν, θεοδίδακτος ὢν, Θεὸν ὄντα τὸν Υἱὸν ἐπιγινώσκει, τίς τῶν ἕτερα διδασκόντων ἀνέξεται;

10

ΑΛΛΟ.

«Ὅποτε», φησί, «μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκούτου, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἐκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ». Ἐν δὲ τοῖς Εὐαγγελίοις, στήσιν μὲν ἐκ δεξιῶν τὰ πρό-
 15 βατα, ἐξ εὐωνύμων δὲ τὰ ἐρίφια Χριστὸς ἐπαγγέλλεται, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας, καὶ τοὺς μὲν τῆς ἀνομίας ἐργάτας ἐκπέμψειν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τοῖς δέ γε τὸν δεξιὸν ἐπέχουσι τόπον τοὺς ἐπαίνους ὁμοῦ τοῖς μισθοῖς ἀποδώσειν, λέγων τό, «δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε
 20 τὴν ἠτομασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου». Οὐκ οὖν εἰ τὸν τῆς ἀρετῆς ἐργάτην καὶ ἐπιστήμονα ἐπαινέσειν μέλλοντος τοῦ Θεοῦ, Χριστὸς ἔστιν ὁ ἐπαινῶν, πῶς ἔσται ποίημα, καὶ οὐχὶ μᾶλλον Θεὸς ἐκ Θεοῦ, τῆς πατρῶας οὐσίας ὅλον ἔχων τὸ ἴδιον, καὶ ὢν διὰ τοῦτο φύσει Θεός, ὥσπερ καὶ ὁ γεννήσας αὐτόν;

25

ΑΛΛΟ.

«Δοκῶ», γάρ, φησὶν, «ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους». Ἴδου πάλιν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ἀποδείξαι λεγομένου τοῦ Θεοῦ, Χριστὸς ἔστιν ὁ ἀναδείξας Πῶς οὖν οὐ φύσει Θεός, ὁ τοῦτο ὢν καὶ καλούμενος; Ὁ δὲ
 30 οὕτως ἔχων, πῶς ἔσται ποιητός;

ρέτες τοῦ Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ»³³. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Παῦλος τὸ μυστήριον τοῦ Υἱοῦ τὸ ὀνομάζει μυστήριον τοῦ Θεοῦ, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς κατὰ φύσιν, ἢ πῶς κατατάσσεται μεταξύ τῶν δημιουργημάτων αὐτὸς ποὺ ὑπηρετεῖται ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους; Καὶ πῶς δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν, ὅταν ὀνομάζει μυστήριον τοῦ Θεοῦ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ποὺ μὲ πολὺ θάρρος εἶπε, «Οὔτε ἐγὼ τὸ παρέλαβα ἀπὸ ἀνθρώπου, οὔτε τὸ διδάχθηκα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεοῦ»³⁴; Ὅταν λοιπὸν, ὄντας θεοδίδακτος, ἀναγνωρίζει ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι Θεός, ποίος θὰ ἀνεχθεῖ αὐτοὺς ποὺ διδάσκουν ἄλλα;

ΑΛΛΟ.

«Ῥωστε», λέγει, «μὴ κρίνετε τίποτε πρὶν ἀπὸ τὸν ὀρισμένον καιρὸν, μέχρι ποὺ νὰ ἔρθῃ ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος θὰ φέρει στὸ φῶς αὐτὰ ποὺ εἶναι κρυμμένα στὸ σκοτάδι, καὶ θὰ φανερώσει τίς σκέψεις τῶν καρδιῶν, καὶ τότε θὰ γίνῃ ὁ ἔπαινος τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὸν Θεόν»³⁵. Στὰ εὐαγγέλια πάλι ὁ Χριστὸς ὑπόσχεται ὅτι θὰ τοποθετήσῃ κατὰ τὸν καιρὸ τῆς δευτέρας του Παρουσίας στὰ δεξιὰ του τὰ πρόβατα, καὶ τὰ ἐρίφια στὰ ἀριστερὰ του, καὶ ἐκείνους ποὺ διέπραξαν ἀνομία θὰ τοὺς στείλῃ στὴν αἰώνια φωτιά, ἐνῶ σ' ἐκείνους ποὺ θὰ κατέχουν τὴ δεξιὰ θέσιν θὰ ἀποδώσῃ μαζὶ μὲ τοὺς μισθοὺς καὶ ἐπαίνους, λέγοντας· «Ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομήστε τὴ βασιλείαν ποὺ εἶναι ἐτοιμασμένη γιὰ σᾶς ἀπὸ τότε ποὺ δημιουργήθη ὁ κόσμος»³⁶. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Θεὸς πρόκειται νὰ ἐπαινέσῃ τὸν ἐργάτη καὶ ἐπιστήμονα τῆς ἀρετῆς, καὶ αὐτὸς ποὺ δίνει τοὺς ἐπαίνους εἶναι ὁ Χριστὸς, πῶς εἶναι δημιούργημα καὶ ὄχι Θεὸς ποὺ προῆλθε ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἔχει ὅλα τὰ ἰδιώματα τῆς πατρικῆς οὐσίας, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι κατὰ φύσιν Θεός, ὅπως καὶ ἐκεῖνος ποὺ τὸν γέννησε;

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ νομίζω», λέγει, «ὅτι ὁ Θεὸς ἐμᾶς τοὺς ἀποστόλους μᾶς ἀφησε τελευταίους, σὰν μελλοθάνατους»³⁷. Νὰ πάλι, λέγοντας ὅτι ὁ Θεὸς ἀνέδειξε τοὺς ἀποστόλους, ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τοὺς ἀνέδειξε. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι κατὰ φύσιν Θεός, αὐτὸς ποὺ εἶναι καὶ ὀνομάζεται Θεός; Κι' αὐτὸς ποὺ εἶναι τέτοιος, πῶς εἶναι κτιστός;

35. Α' Κορ. 4, 5.

36. Ματθ. 25, 31 ἔ.

37. Α' Κορ. 4, 9.

ΑΛΛΟ.

«Ἐγενόμην», φησί, «τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεοῦ, ἀλλ' ἔνομος Χριστοῦ, ἵνα κερδάνω τοὺς ἀνόμους». Θεὸς οὖν ἄρα ὁ Χριστός, οὗ τὸν νόμον ἔχοντες, οὐκ ἐσμὲν ἄνομοι Θεοῦ.
5 Ὅτι δὲ πάλιν μόνῳ Θεῷ τὸ νομοθετεῖν οἰκεῖον, οὐκ ἀμφίβολον.

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους Β΄.

«Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς», φησὶν, «ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ὑπὲρ δύναμιν ἐβαρῆθημεν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ
10 ζῆν· ἀλλ' αὐτοὶ ἐν αὐτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποισμένοι ᾖμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς». Ἴδου πάλιν ἐνθάδε σαφῶς Θεὸν εἶναί φησι τὸν ἐγείροντα τοὺς νεκρούς. Τοῦτο δὲ Χριστὸς ἐργάζεται, λέγων, ποτὲ μὲν, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ», ποτὲ δὲ πάλιν «Ὁ
15 πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ γὰρ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ». Θεὸς οὖν ἄρα κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, ἐνεργεῖν δυνάμενος, ἃ μόνῳ πρέπει Θεῷ. Οὐκοῦν οὐ ποίημα, οὐδὲ γενητός.

ΑΛΛΟ.

20 «Πιστός δὲ ὁ Θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἔστι, ναι καὶ οὐ. Ὁ τοῦ Θεοῦ γὰρ Υἱός Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθείς, δι' ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο, ναι καὶ οὐ, ἀλλὰ ναι ἐν αὐτῷ γέγονεν». Ὅταν οὖν κηρύττηται μὲν ὡς Υἱός, τοῦ Πατρὸς λέγοντος περὶ αὐτοῦ, «Οὗτός ἐστιν
25 ὁ Υἱός μου», καὶ πάλιν, «Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε», ποίημα δὲ καὶ κτίσμα παρὰ τινων ὀνομάζεται, πῶς οὐκ ἔστι, ναι καὶ οὐ; Οὐ γὰρ ἂν εἶη κτίσμα τὸ φύσει γεννώμενον, οὐδ' ἂν γένοιτο φύσει τέκνον τὸ πεπονημένον. Ἐπειδὴ δὲ ἀλήθειά ἐστιν

38. Α' Κορ. 9, 21.

40. Ἰω. 11, 25.

39. Β' Κορ. 1, 8-9.

41. Ἰω. 6, 40.

ΑΛΛΟ.

«Ἐγίνα», λέγει, «γιά ἐκείνους πού ἦταν ἐκτός τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, σάν νά ἦμουν καί ἐγὼ ἐκτός τοῦ νόμου, χωρίς βέβαια νά εἶμαι ἐκτός τοῦ νόμου, ἀλλά μέσα στὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ, γιά νά κερδίσω τοὺς ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο»³⁸. Ἔρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός, τοῦ ὁποίου τὸν νόμο ἔχοντας, δὲν εἴμαστε ἐκτός τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Ὅτι πάλι μόνο ὁ Θεὸς μπορεῖ νά νομοθετεῖ, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία.

Ἐπὶ τῆ Β΄ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολή.

«Δὲν θέλουμε», λέγει, «νά ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, τὴ θλίψη πού μᾶς βρῆκε στὴν Ἀσία, γιατί τὸ βάρος τῆς ἦταν μεγαλύτερο ἀπὸ τίς δυνάμεις μας, ὥστε παραλίγο νά χάσουμε καί τὴ ζωὴ μας. Τὸ εἶχαμε πάρει ἀπόφαση ὅτι ἡ καταδίκη μας σὲ θάνατο ἦταν ἀναπόφευκτη, γι' αὐτὸ καί δὲν ἐλπίσαμε πιά στοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ μόνο στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς»³⁹. Νά, καί πάλι ἐδῶ λέγει καθαρά, ὅτι εἶναι Θεὸς αὐτὸς πού ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς. Αὐτὸ ὅμως τὸ κάνει ὁ Χριστός, λέγοντας ἄλλοτε, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀνάστασις καί ἡ ζωὴ»⁴⁰, καί ἄλλοτε πάλι, «αὐτὸς πού πιστεύει σέ μένα, θά ἔχει ζωὴ αἰώνια, καί ἐγὼ θά τὸν ἀναστήσω κατὰ τὴν ἔσχατη ἡμέρα»⁴¹. Ἔρα λοιπὸν ὁ Υἱὸς εἶναι Θεὸς κατὰ φύσιν, ἀφοῦ ἔχει τὴ δύναμη νά κάνει αὐτὰ πού μόνο στὸν Θεὸ ταιριάζουν. Συνεπῶς οὔτε δημιουργία εἶναι οὔτε γενητός.

ΑΛΛΟ.

«Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεός, ὅτι τὸ κήρυγμά μας πρὸς σᾶς δὲν εἶναι ναι καί ὄχι. Γιατὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πού κηρύχθηκε σὲ σᾶς ἀπὸ μᾶς, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Σιλουανὸ καί τὸν Τιμόθεο, δὲν ἦταν ναι καί ὄχι, ἀλλὰ σ' αὐτὸν ἦταν μόνο ναι»⁴². Ὅταν λοιπὸν κηρύσσεται βέβαια ὡς Υἱός, ἀφοῦ ὁ Πατέρας λέγει γι' αὐτόν, «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου»⁴³, καί, «Σὲ γέννησα ἀπὸ τοὺς κόλπους μου πρὶν ἀπὸ τὸν Ἐωσφόρο»⁴⁴, ἀλλὰ ἀπὸ μερικοὺς ὀνομάζεται δημιουργία καί κτίσμα, πῶς δὲν εἶναι ναι καί ὄχι; Γιατὶ δὲν μπορεῖ νά εἶναι κτίσμα αὐτὸ πού γεννήθηκε κατὰ φύσιν, οὔτε θά προοῦσε νά γίνει κατὰ φύσιν τέκνο τοῦ Θεοῦ αὐτὸ πού δημιουργήθηκε. Ἐπειδὴ λοι-

42. Β΄ Κορ. 1, 18-19.

43. Ματθ. 3, 17.

44. Ψαλμ. 109, 3.

ὁ Χριστός, καὶ γέγονεν ἐν αὐτῷ τὸ «ναί», καθά φησιν ὁ Παῦλος, Υἱὸς ὑπάρχων, καὶ οὕτω, κηρυττόμενος, οὐκ ἂν εἶη κτίσμα ἢ ποίημα.

ΑΛΛΟ.

5 «Τῷ δὲ Θεῷ χάρις», φησί, «τῷ πάντως τε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι, δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις». Οὐκοῦν, εἰ διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων φανεράν τῷ κόσμῳ καθίστησιν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὴν
10 ὁσμὴν τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ, τουτέστι, τὸν περὶ τῆς ἐπιγνώσεως αὐτοῦ λόγον, οἱ δὲ τοῦτον λαβόντες οὐκ ἔτι πλανῶνται, οὔτε μὴν ἐν τοῖς ἀθέοις καὶ ἐλπίδα μὴ ἔχουσι καταταχθήσονται, ἀλλ' ἔγνωσαν μὲν τὸν Θεόν, ἢ φησιν ὁ Παῦλος, μᾶλλον δὲ ἐγνώσθησαν ὑπὸ Θεοῦ, Θεὸς ἄρα κατὰ ἀλήθειαν ὁ Χριστός, ὁ τῶν ψευδωνύ-
15 μων θεῶν ἀποστήσας τὰ ἔθνη, καὶ γνωσθεῖς μὲν αὐτοῖς κατὰ τοῦτο, ἐπιγνοῦς δὲ πάλιν αὐτὰ διὰ τῆς εἰς ἑαυτὸν πίστεως. Ὁ δὲ ἀληθῶς ὑπάρχων Θεός, πῶς ἂν εἶη κτίσμα ἢ ποίημα;

ΑΛΛΟ.

«Οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ κατηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ
20 Θεοῦ». Οὐκοῦν, εἰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ λόγος τὸ περὶ τοῦ Σωτῆρός ἐστι κήρυγμα, Θεὸς ἄρα ἐστὶν ὁ Υἱός, οὗ τὸν λόγον οὐ κατηλεύουσιν οἱ οὕτω κηρύττοντες, καὶ ποίημα λέγειν αὐτὸν ἢ κτίσμα παραιτούμενοι. Ἐκκρατος οὖν ὥσπερ ἐστὶν ὁ περὶ τῆς ἀληθείας λόγος, τὰς ὑδαρεστέρας τῶν αἰρετικῶν ψευδοδοξίας οὐκ
25 ἔχων.

ΑΛΛΟ.

Εἰς τό, «τῷ δὲ Θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν».

30 Ὁ φανερούμενος διὰ τε τῶν ἀποστολικῶν καὶ εὐαγγελικῶν

πὸν ὁ Χριστὸς εἶναι ἀλήθεια, καὶ πραγματοποιήθηκε σ' αὐτὸν τὸ ναί, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, ἀφοῦ εἶναι Υἱὸς καὶ ἔτσι κηρύσσεται, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα.

ΑΛΛΟ.

«Ἀλλὰ δόξα στὸν Θεὸ ποὺ μᾶς κάνει ὅπωςδῆποτε νὰ θριαμβεύουμε διὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ φανερώνει παντοῦ μὲ ἡμᾶς τὴν ὁσμὴ τῆς γνώσεώς του, γιατί εἴμαστε εὐωδία τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεὸ μεταξὺ ἐκείνων ποὺ σώζονται καὶ ἐκείνων ποὺ χάνονται»^{44α}. Ἐπομένως, ἀφοῦ μέσω τῶν ἀγίων ἀποστόλων κάνει φανερὴ στὸν κόσμον ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τὴν ὁσμὴ τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τὸν λόγο γιὰ ἐπίγνωση αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὸν δέχθηκαν δὲν πλανῶνται πιά, οὔτε κατατάσσονται μεταξὺ τῶν ἀθέων καὶ ἐκείνων ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα, ἀλλὰ γνώρισαν τὸν Θεό, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, ἢ καλύτερα γνωρίσθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό, ἄρα εἶναι ἀληθινὸς Θεὸς ὁ Χριστός, αὐτὸς ποὺ ἀπομάκρυνε τὰ ἔθνη ἀπὸ τοὺς ψεύτικους θεοὺς, καὶ γνωρίσθηκε βέβαια ὡς πρὸς αὐτὸ σ' αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ γνώρισε καλὰ μέσω τῆς πίστεώς τους σ' αὐτόν. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ εἶναι ἀληθινὸς Θεός, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα;

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ δὲν εἴμαστε σὰν τοὺς πολλοὺς ποὺ νοθεύουν τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ»⁴⁵. Ἐὰν λοιπὸν ὁ λόγος τῶν ἀγίων ἀποστόλων εἶναι τὸ κήρυγμα γιὰ τὸν Σωτήρα, ἄρα ὁ Υἱὸς εἶναι Θεός, τοῦ ὁποίου τὸν λόγο δὲν τὸν νοθεύουν αὐτοὶ ποὺ τὸν κηρύπτουν ἔτσι, καὶ ἀρνοῦνται νὰ τὸν ποῦν δημιούργημα ἢ κτίσμα. Ἐπομένως ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας εἶναι ὅπωςδῆποτε ἀνόθευτος, μὴ ἔχοντας τίς νερωμένες ψευτοδοξασιές τῶν αἰρετικῶν.

ΑΛΛΟ.

Στὴ ρήση· «Δόξα στὸν Θεὸ ποὺ μᾶς κάνει νὰ θριαμβεύουμε πάντοτε διὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ φανερώνει μὲ μᾶς τὴν ὁσμὴ τῆς γνώσεώς του».

Αὐτὸς ποὺ φανερώνεται μὲ τὰ ἀποστολικά καὶ εὐαγγελικά

45. Β' Κορ. 2, 17.

κηρυγμάτων, τίς ἂν ἕτερος εἶη παρὰ Χριστόν; Αὐτός τοιγαροῦν ἐστὶν ἡ ὁσμὴ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, κατὰ τὸ εἰρημένον παρ' αὐτοῦ· «Οὐδείς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ». Καὶ πάλιν· «Ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα». Ὁσμὴ τοιγαροῦν ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, οὐκ ἂν εἶη πρὸς αὐτὸν ἕτερούσιος, ἀλλ' ὥσπερ ἡ ἐξ ἀνθέων εὐωδία φυσικῶς τε καὶ οὐσιωδῶς προεκκύπτουσα, τοῦ γεννήσαντος αὐτὴν εἶδους ἐστὶν ἐκφαντική, οὕτω καὶ ὁ Υἱός, ὁσμὴ τις ὥσπερ ὑπάρχων τῆς πατρῴας οὐσίας, ἀφ' ἧς ἐστὶν αὐτός, τὸν γεννήσαντα δηλοῖ. Οὐκοῦν οὐ ποίημα, ἐπεὶ μὴ τοῦτό ἐστὶν ὁ Πατήρ.

ΑΛΛΟ.

«Οὐ γὰρ ἑαυτούς», φησί, «κηρύττομεν, ἀλλὰ Χριστόν Ἰησοῦν Κύριον, ἑαυτούς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Χριστοῦ. Ὅτι ὁ Θεὸς ὁ εἰπών, Ἐκ σκότους φῶς λάμπει, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις 15 ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης αὐτοῦ». Ἴδου δόξαν τοῦ Πατρός ὀνομάζει τὸν Υἱόν. Ἐλλάμψαντος γὰρ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, φωτιζόμεθα πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ, καθὰ καὶ αὐτός πού φησιν· «Οὐδείς δύναται ἔλθειν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατήρ, ὁ πέμψας με, ἔλκυσῃ αὐτόν». Ἐλκει δὲ πρὸς 20 ἐπίγνωσιν τοῦ Υἱοῦ τὴν ἐκάστου φωτίζων καρδίαν. Δόξα τοιγαροῦν ὑπάρχων τοῦ Πατρός, πῶς ἔσται ποίημα, καὶ οὐχὶ μᾶλλον Υἱός, καὶ Θεὸς ἐκ Θεοῦ, διὰ τῆς ἐνούσης αὐτῷ μεγαλειότητος φυσικῆς παρασκευάζων δοξάζεσθαι τὸν γεννήσαντα αὐτόν, ὡς ἐν εἰκόνι τῷ Υἱῷ φαινόμενος, κατὰ τὸ παρ' αὐτοῦ λεγόμενον, «Ὁ 25 ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα»;

ΑΛΛΟ,

Εἰς τὸ αὐτό.

Εἰ δόξα τοῦ Πατρός ὑπάρχων ὁ Υἱός, ποίημα καὶ κτίσμα ἐστί, λεγέσθω καὶ ἕκαστον τῶν πεπονημένων δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ Πα- 30 τρός. Εἰ γὰρ ὅλως ἐνδέχεται κτιστὴν καὶ πεπονημένην οὐσίαν ἀναθῆναι πρὸς τοῦτο, τὸ καλύον οὐδὲν ἐπὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἄγεσθαι

46. Ἰω. 14, 6.

47. Ἰω. 14, 9.

48. Β' Κορ. 4, 5-6.

κηρύγματα, ποιός άλλος μπορεί νά εἶναι, παρὰ ὁ Χριστός; Αὐτός λοιπὸν εἶναι ἡ ὁσμὴ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ὁ ἴδιος εἶπε· «Κανένας δὲν ἔρχεται στὸν Πατέρα, παρὰ μόνο δι' ἐμοῦ»⁴⁶. Καὶ πάλι· «Αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁴⁷. Ἐφοῦ λοιπὸν εἶναι ὁσμὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, δὲν μπορεί νά εἶναι διαφορετικῆς οὐσίας ἀπὸ αὐτόν, ἀλλά, ὅπως ἡ εὐωδία πού θγαίνει ἀπὸ τὰ λουλούδια κατὰ τρόπο φυσικὸ καὶ οὐσιαστικὸ φανερώνει τὸ εἶδος πού τὴν γέννησε, ἔτσι καὶ ὁ Υἱός, ὄντας κατὰ κάποιον τρόπο εὐωδία τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται αὐτός, φανερώνει ἐκεῖνον πού τὸν γέννησε. Ἐπομένως δὲν εἶναι δημιουργημὰ, ἀφοῦ δὲν εἶναι δημιούργημα καὶ ὁ Πατέρας.

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ δὲν κηρύττουμε», λέγει, «τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ὡς Κύριο, ἐνῶ τοὺς ἑαυτοὺς μας δούλους δικούς σας γιὰ χάρι τῶ Χριστοῦ. Γιατὶ ὁ Θεὸς πού εἶπε νά λάμψει τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι, αὐτὸς ἔλαμψε μέσα στὶς καρδιές μας, γιὰ νά φέρει στὸ φῶς τὴ γνώση τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ»⁴⁸. Νά, ὀνομάζει τὸν Υἱὸ δόξα τοῦ Πατέρα. Ἐφοῦ δηλαδὴ ἔλαμψε στὶς καρδιές μας ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, φωτιζόμαστε γιὰ νά γνωρίσουμε τὸν Χριστό, σύμφωνα μ' αὐτὰ πού λέγει κάπου καὶ ὁ ἴδιος· «Κανένας δὲν μπορεί νά ἔρθει σέ μένα, ἐὰν δὲν τὸν ἐλκύσει ὁ Πατέρας πού μὲ ἔστειλε»⁴⁹. Καὶ ἔλκει φωτίζοντας τὴν καρδιὰ καθενός, γιὰ νά γνωρίσει τὸν Υἱό. Ἐφόσον λοιπὸν εἶναι δόξα τοῦ Πατέρα πῶς μπορεί νά εἶναι δημιούργημα καὶ ὄχι Υἱός, καὶ Θεὸς προερχόμενος ἀπὸ Θεό, ὁ ὁποῖος μὲ τὴ φυσικὴ μεγαλειότητά του κάνει νά δοξασθεῖ ἐκεῖνος πού τὸν γέννησε, ἐμφανιζόμενος στὸν Υἱὸ σὰν εἰκόνα, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ὁ ἴδιος λέγει, «αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁵⁰;

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν ὁ Υἱός, μολονότι εἶναι δόξα τοῦ Πατέρα, εἶναι δημιούργημα καὶ κτίσμα, τότε ὡς λέγεται καὶ καθένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Γιατί, ἐὰν γενικὰ εἶναι δυνατόν ἡ κτιστὴ καὶ δημιουργημένη οὐσία νά φθάσει στὸ σημεῖο αὐτό, τότε τίπο-

49. Ἰω. 6, 44.

50. Ἰω. 14, 9.

τὸ ἀξίωμα. Τὸ γὰρ δυνάμει πεφυκός τι γενέσθαι, γένοιτ' ἂν ἔσθ' ὅτε, καὶ εἰ μὴ πω γέγονεν. Εἰ δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐδὲν τὸ τοιοῦτον εἴρηται, μόνῳ δὲ πρόσεστι τῷ Υἱῷ, οὐκ ἄρα εἰς τῶν πάντων ἐστίν. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ ποίημα· τὸ γὰρ ἔξω πάντων ὄν, οὐκ ἐν τοῖς πᾶσιν 5 ἔσται, ἀλλ' ἕτερόν τι παρὰ πάντα, ὅπερ ἐστὶ Θεός

ΑΛΛΟ.

«Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ», φησὶν, «ἔμπροσθεν τοῦ θήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα δὴ κομίσηται ἕκαστος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε φαῦλον». Οὐκοῦν, εἰ Χριστῷ παρα- 10 στησόμεθα, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ κρίνων τὴν γῆν, καὶ ἀποδιδούς ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καθά φησιν ὁ Ψαλμωδός, Θεός ἄρα ἐστὶ καὶ Υἱός, οὐ ποίημα. Ἐπεὶ καὶ ὁ πάνσοφος Σολομὼν ἐν Ἐκκλησιαστῇ τοιοῦτόν τι φησιν· «Ὅτι σύμπαν τὸ ποίημα ἄξει ὁ Θεός εἰς κρίσιν ἐν παντὶ παρεωραμένῳ, ἂν ἀγαθόν, ἂν πονη- 15 ρόν».

ΑΛΛΟ.

«Οὐ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ ἐν καρδίᾳ. Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν Θεῷ, εἴτε σω- 20 φρονοῦμεν ὑμῖν». Ἴδου πάλιν ὁ Παῦλος Θεὸν ὀνομάζει Χριστόν, ᾧ καὶ ἐκστῆναί φησιν. Καὶ ὅπως ἐξέστη, διδάξει λέγων αὐτός· «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ τοῦ Χριστοῦ σταυρῷ, δι' οὗ ἔμοι κόσμος ἐσταύρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ»· καὶ πάλιν ἐν ἑτέροις· «Ἐβραῖοί εἰσι, καὶ γὰρ Ἰσραηλιταί εἰσι, καὶ γὰρ». «Ἐ- 25 βραῖος ἐξ Ἐβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος. Ἀλλ' ἄτινα ἦν μοι κέρδη,

51. Β' Κορ. 5, 10.

52. Ψαλμ. 61, 13.

53. Ἐκκλ. 12, 14.

54. Β' Κορ. 5, 12-13.

τε δὲν ἐμποδίζει ἢ τιμὴ αὐτὴ νὰ ἐπεκταθεῖ σὲ ὅλη τὴν κτίση. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ ἀπὸ τὴ φύση του μπορεῖ νὰ γίνεи κάτι, κάποτε μπορεῖ νὰ γίνεи, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμα δὲν ἔγινε. Ἐφόσον ὅμως κάτι τέτοιο δὲν εἰπώθηκε σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ἄλλα, καὶ ὑπάρχει μόνο στὸν Υἱό, ἄρα ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ἓνας ἀπὸ ὅλα. Καὶ ἔὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε δὲν εἶναι δημιούργημα· γιατί αὐτὸ ποὺ βρῖσκεται ἔξω ἀπὸ ὅλα, δὲν συγκαταλέγεται ἀνάμεσα σὲ ὅλα, ἀλλὰ εἶναι κάτι ἄλλο ἀπὸ ὅλα, καὶ αὐτὸ βέβαια εἶναι ὁ Θεός.

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ ὅλοι ἐμεῖς», λέγει, «πρέπει νὰ παρουσιαθοῦμε προστὰ στὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ λάβει ὁ καθένας ὅ,τι τοῦ ἀξίζει ἀνάλογα μ' αὐτὰ ποὺ ἔκανε, εἴτε καλὸ εἴτε κακό⁵¹. Ἐπομένως, ἀφοῦ θὰ παρουσιαθοῦμε στὸν Χριστό, καὶ αὐτὸς εἶναι ποὺ θὰ κρίνει τὴ γῆ καὶ θὰ ἀποδώσει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του, ὅπως λέγει ὁ Ψαλμωδός⁵², ἄρα εἶναι Θεὸς καὶ Υἱὸς καὶ ὄχι δημιούργημα. Ἀλλὰ καὶ ὁ πάνσοφος Σολομὼν στὸν Ἐκκλησιαστή καὶ παρόμοιο λέγει· «Ὅτι ὅλα τὰ δημιουργήματα θὰ τὰ ὀδηγήσει ὁ Θεὸς σὲ κρίση γιὰ κάθε τι ποὺ παρέβλεψαν, εἴτε εἶναι καλὸ, εἴτε κακό»⁵³.

ΑΛΛΟ.

«Δὲν συστήνουμε πάλι τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ σᾶς δίνουμε ἀφορμὴ νὰ εἶστε ὑπερήφανοι γιὰ μᾶς, γιὰ νὰ ἔχετε νὰ πεῖτε κάτι σ' ἐκείνους ποὺ καυχῶνται γιὰ τὸ πρόσωπο καὶ ὄχι γι' αὐτὸ ποὺ βρῖσκεται μέσα στὴν καρδιά. Γιατὶ, ἔὰν ἀπαρνηθήκαμε τὸν ἑαυτὸ μας, τὸ κάναμε γιὰ τὸν Θεό, καὶ ἔὰν φερόμαστε μὲ σύνεση, αὐτὸ γίνεται γιὰ τὴ δική σας ὠφέλεια»⁵⁴. Νὰ πάλι ὁ Παῦλος ὀνομάζει τὸν Χριστὸ Θεό, γιὰ τὸν ὁποῖο λέγει ὅτι ἀπαρνήθηκε τὸν ἑαυτὸ του. Καὶ μὲ ποιὸ τρόπο τὸν ἀπαρνήθηκε μᾶς τὸ λέγει ὁ ἴδιος· «Σὲ μένα εἶθε νὰ μὴ συμβεῖ νὰ καυχηθῶ γιὰ κάτι ἄλλο, παρὰ μόνο γιὰ τὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ κόσμος ὡς πρὸς ἐμένα ἔχει σταυρωθεῖ, καὶ ἐγὼ γιὰ τὸν κόσμον»⁵⁵. Καὶ πάλι σὲ ἄλλους· «Ἐβραῖοι εἶναι αὐτοί; Κι' ἐγὼ Ἰσραηλῖτες εἶναι; Καὶ ἐγὼ»⁵⁶. Ἐβραῖος ἀπὸ Ἐβραίους, ὡς πρὸς τὸν νόμο Φαρισαῖος, ὡς πρὸς τὴ δικαιοσύνη τοῦ νόμου ἄμε-

55. Γαλ. 6, 14.

56. Β' Κορ. 11, 22.

ταῦτα ἡγῆμαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλον εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδάνω, καὶ εὐρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, ἀλλὰ δικαιοσύνην τὴν διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ὁρᾷς ὅπως ἀπάντων τῶν κατὰ νόμον ἐξέστη 5 καυχημάτων, ἵνα κερδάνῃ Χριστόν; Ὅπερ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ Σωτὴρ, ὡς ἐν παραβολῆς εἰσηγεῖται σχήματι, λέγων· «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας, εὐρῶν δὲ ἓνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακεν ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν». Οὐκοῦν, εἰ ἐξέστη 10 Χριστῷ, Θεῷ δὲ τοῦτο πεποιηκέναι φησί, πῶς οὐ Θεὸς κατὰ φύσιν ὁ Υἱός; Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ ποίημα.

ΑΛΛΟ.

«Τὰ ἀρχαῖα», φησί, «παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά. Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ 15 Χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, ὡς ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ, κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν». Ζητητέον ἐν τούτοις τῆς πρὸς Θεὸν ἡμῶν καταλλαγῆς τὸν τρόπον. Ἄλλ' ἔστι δῆλον ὅτι πιστεύσαντες εἰς Χριστόν, ὡς Υἱὸς τε εἶη τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸν 20 αὐτὸν ἀληθινὸν παραδέξασθαι, δι' αὐτοῦ προσίμεν τῷ Πατρὶ, καθὰ καὶ αὐτὸς φησιν· «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ». Ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοὺς διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀποστήσαντας ἐκ φιλανθρωπίας καλεῖ πρὸς ἑαυτόν, καὶ ἑαυτῷ καταλλάσσων ἔλεγε· «Δεῦτε πάντες πρὸς με, οἱ κοπιῶντες καὶ 25 πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Οὐκοῦν, εἰ προσιόντες καὶ καταλασσόμενοι τῷ Χριστῷ, Θεῷ καταλασσόμεθα, καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν κομιζόμεθα, πῶς οὐκ ἔσται Θεὸς ἐκ Θεοῦ, ὁ ἐν Πατρὶ καὶ μετὰ Πατρός, δικαίων μὲν τὸν προσερχόμενον,

57. Φιλ. 3, 5-9.

58. Μαθ. 13, 45-46.

μπτος. Αὐτὰ ὅμως πού μοῦ ἦταν κέρδη, αὐτὰ τὰ θεώρησα ἕξαιτίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ θεωρῶ ὅτι εἶναι μειονέκτημα, γιὰ νὰ κερδίσω τὸν Χριστό καὶ νὰ βρεθῶ ἐνωμένος μ' αὐτόν, πετυχαίνοντας τὴ δικαίωση πού προέρχεται ὄχι ἀπὸ τὴν τήρηση τοῦ νόμου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πίστη στὸν Ἰησοῦ Χριστό»⁵⁷. Βλέπεις ὅτι ἀπαρνήθηκε ὅλα ἐκεῖνα πού σύμφωνα μὲ τὸν νόμο ἦταν καυχήματα, γιὰ νὰ κερδίσει τὸν Χριστό; Αὐτὸ ἀκριβῶς μᾶς λέγει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας μὲ μορφὴ παραβολῆς· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μοιάζει μὲ ἄνθρωπο ἔμπορο, ὁ ὁποῖος ψάχνει νὰ βρεῖ καλὰ μαραριτάρια, καὶ ὅταν βρεῖ ἓνα πολύτιμο μαργαριτάρι πηγαίνει πουλᾷει ὅλα ὅσα εἶχε καὶ τὸ ἀγοράζει»⁵⁸. Ἐὰν λοιπὸν τὰ ἀπαρνήθηκε γιὰ τὸν Χριστό, ἀλλὰ λέγει ὅτι τὸ ἔκανε γιὰ τὸν Θεό, τότε πῶς δὲν εἶναι κατὰ φύσιν Θεὸς ὁ Υἱός; Καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι σωστό, δὲν εἶναι δημιούργημα.

ΑΛΛΟ.

«Τὰ παλιά», λέγει, «πέρασαν, ὅλα ἔχουν γίνει καινούργια. Ὅλα ὅμως προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος μᾶς συμφιλίωσε μὲ τὸν ἑαυτό του διὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ μᾶς ἀνέθεσε τὴν ὑπηρεσία τῆς συμφιλίωσης. Γιατὶ ὁ Θεὸς ἦταν αὐτὸς πού στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ συμφιλίωσε τὸν κόσμο μαζί του, χωρὶς νὰ τοὺς καταλογίσει τὰ παραπτώματά τους»⁵⁹. Πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε σ' αὐτὰ τὸν τρόπο τῆς συμφιλίωσέως μας μὲ τὸν Θεό. Ἄλλ' εἶναι φανερό ὅτι, ἀφοῦ πιστέψαμε στὸν Χριστό, ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφοῦ τὸν παρδεχθήκαμε ὡς ἀληθινὸ Θεό, μέσω αὐτοῦ πλησιάσαμε τὸν Πατέρα, ὅπως λέγει καὶ ὁ ἴδιος· «Κανένας δὲν ἔρχεται στὸν Πατέρα, παρὰ μόνο μέσω ἐμοῦ»⁶⁰. Ἐξάλλου καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας ἐκείνους πού ἀπομακρύνθηκαν ἕξαιτίας τῆς ἁμαρτίας, ἀπὸ φιλανθρωπία τοὺς καλεῖ κοντά του, καὶ συμφιλιώνοντάς τους μὲ τὸν ἑαυτό του, λέγει· «Ἐλᾶτε σὲ μένα ὅλοι ὅσοι κοπιάζετε καὶ εἶστε φορτωμένοι, κι' ἐγὼ θὰ σᾶς ξεκουράσω»⁶¹. Ἄρα λοιπὸν, ἀφοῦ ὅταν προσερχόμαστε καὶ συμφιλιωνόμαστε μὲ τὸν Χριστό, συμφιλιωνόμαστε μὲ τὸν Θεὸ καὶ λαμβάνουμε τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν μας, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς προσερχόμενος ἀπὸ Θεό, αὐτὸς πού μὲ τὸν Πατέρα καὶ μαζί μὲ τὸν Πατέρα δικαιώνει αὐτόν πού προσέρχεται σ' αὐτόν, καὶ συμφιλιώνει τὸν

59. Β' Κορ. 5, 17-19.

60. Ἰω. 14, 6.

61. Ματθ. 11, 28.

κόσμον δὲ καταλλάσσων ἑαυτῷ; Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, οὐκ ἔσται γενητός

ΑΛΛΟ.

«Υπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦν-
5 τος δι' ἡμῶν δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ. Τὸν
γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡ-
μεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ». Οὐκοῦν, ὥσπερ ὁ
μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας γενόμε-
10 τος εἰς αὐτὸν διὰ τῆς πίστεως, δικαιοσύνη Θεοῦ γεγενῆσθαι λεγό-
μεθα, ὅπερ ἐστὶ κυρίως ὁ Υἱός. Ἡμεῖς μὲν γὰρ τῶν αὐτῷ φύσει
προσόντων ἀγαθῶν ἠξιώμεθα, μέτοχοι γεγονότες αὐτοῦ διὰ τοῦ
Πνεύματος, αὐτὸς δὲ πάλιν εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεται τὰ ἀνθρώπινα,
πρὸς τὸ θεῖον κάλλος ἐν ἑαυτῷ τὴν φύσιν ἀναζωγραφῶν. Ὅτε τοί-
15 νων ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἢ δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς, πῶς ἂν εἶη γενη-
τός, καὶ οὐχὶ μᾶλλον τῷ γεννήσαντι συναΐδιος, εἴπερ αἰεὶ ἦν δίκαι-
ος ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, συνούσης αὐτῷ δηλονότι τῆς δικαιοσύνης
αὐτοῦ, τουτέστι τοῦ Υἱοῦ;

Ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας.

20 «Εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.
Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν Θεόν; Ἡ ζητῶ ἀνθρώποις
ἀρέσκειν; Εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν
ἦμην». Ὁ πείθων Θεόν, τουτέστιν, ἐπὶ τοῖς οἰκείοις τρόποις, ὡς ἐπ'
ἀγαθοῖς πληροφορεῖν ἐπαγόμενος, οὐκ ἀνθρώποις ἀρέσαι ζητεῖ,
25 ἀλλ' ἵνα μᾶλλον δουλεύσῃ Χριστῷ. Θεὸς ἄρα κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, ᾧ
τὴν ἐξ ἔργων ἀγαθῶν δουλείαν προσάγοντες ὡς Θεῷ καὶ Δεσπότη
πάντες ἀπολογούμεθα· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ πείθειν αὐτόν. Ὁ δὲ
φύσει Θεός, οὐκ ἂν εἶη γενητός.

62. Β' Κορ. 5, 20-21.

63. Α' Κορ. 1, 30.

κόσμο με τὸν ἑαυτὸ του; Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, τότε δὲν εἶναι κτιστός.

ΑΛΛΟ.

«Ἐμεῖς ἐρχόμαστε σὰν πρεσβευτὲς τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶναι σὰν νὰ σᾶς παρακαλεῖ ὁ Θεὸς μετὰ τὰ δικά μας λόγια. Σᾶς παρακαλοῦμε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, συμφιλιωθεῖτε μετὰ τὸν Θεό. Γιατὶ ἐκεῖνον ποὺ δὲ γνώρισε ἁμαρτία τὸν ἔκανε ἁμαρτία πρὸς χάρη μας, γιὰ νὰ γίνουμε ἔμεῖς μέσω αὐτοῦ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ»⁶². Λοιπὸν, ὅπως ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἔλαβε τὴ μορφὴ τῆς ἁμαρτωλῆς σάρκας, ἔγινε ὁ ἴδιος ἁμαρτία, ἔτσι καὶ ἔμεῖς, ἀφοῦ μεταμορφωθήκαμε ἑνωμένοι μὲ αὐτὸν διὰ τῆς πίστεως, λεγόμεστε ὅτι γίναμε δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ ποὺ κυρίως εἶναι ὁ Υἱός. Γιατὶ ἔμεῖς γίναμε ἄξιοι τῶν ἀγαθῶν ποὺ σὲ αὐτὸν ἀνήκουν κατὰ φύση, γινόμενοι μέτοχοι αὐτοῦ μέσω τοῦ Πνεύματος, ἐνῶ αὐτὸς πάλι ἀναλαμβάνει στὸν ἑαυτό του τὰ ἀνθρώπινα, μεταμορφώνοντας μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του τὴ φύση μας πρὸς τὸ θεϊκὸ κάλλος. Ὅταν λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Πατέρα⁶³, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι κτιστός, καὶ ὄχι μᾶλλον συναιώνιος μετὰ ἐκεῖνον ποὺ τὸν γέννησε, ἐφόσον βέβαια ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας ἦταν δίκαιος πάντοτε, μετὰ τὸ νὰ εἶναι δηλαδὴ μαζὶ μὲ αὐτὸν ἡ δικαιοσύνη του, δηλαδὴ ὁ Υἱός;

Ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς.

«Ἐὰν κάποιος σᾶς κηρύξει εὐαγγέλιο διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ παραλάβατε, αὐτὸς ἄς εἶναι ἀνάθεμα. Μήπως δηλαδὴ ζητῶ νὰ πείσω τοὺς ἀνθρώπους ἢ τὸν Θεό; ἢ μήπως ζητῶ νὰ γίνω ἀρεστὸς στοὺς ἀνθρώπους; Ἐὰν ζητοῦσα νὰ ἀρέσω τοὺς ἀνθρώπους, δὲν θὰ ἦμουν δούλος τοῦ Χριστοῦ»⁶⁴. Αὐτὸς ποὺ ζητᾷ τὴν ἐπιδοκιμασία τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ γιὰ τοὺς τρόπους του, ἐπικαλούμενος γι' αὐτὸ τὸ ὅτι κηρύττει ἀγαθὰ, δὲν ζητᾷ νὰ ἀρέσει τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Χριστό. Ἄρα ὁ Υἱὸς εἶναι Θεὸς κατὰ φύση, στὸν ὁποῖο ὅλοι ὁμολογοῦμε ὅτι προσφέρουμε τὴ δουλεία τῶν ἀγαθῶν ἔργων μας σὰν σὲ Θεὸ καὶ Δεσπότη. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸν πείθουμε. Ὁ κατὰ φύση ὅμως Θεὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστός.

64. Γαλ. 1, 9-10.

ΑΛΛΟ.

«Ὡστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκ ἔτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. Πάντες γὰρ Υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν 5 Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε». Εἰ δὲ Χριστόν ἐνδυσάμενοι διὰ τῆς πίστεως, ἀνεμορφώθημεν εἰς αὐτόν καὶ διὰ τοῦτο χρηματίζομεν υἱοὶ Θεοῦ, κατὰ θέσιν δηλονότι, τὰ δὲ κατὰ θέσιν αἰεὶ πρὸς μίμησιν τοῦ κατὰ φύσιν γίνεται· φύσει ἄρα καὶ οὐ θετῶς Υἱὸς ὁ Χριστός. Τὸ δὲ φύσει γεν- 10 νηθὲν ἀπὸ Θεοῦ, πῶς ἂν εἴη κτίσμα ἢ ποιήμα, πάντας ἡμᾶς ἐπαναγκάζοντος λόγου τῷ γεννήσαντι τὴν αὐτὴν ἔχειν οὐσίαν ὁμολογεῖν τὸ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον;

ΑΛΛΟ.

«Λέγω δὲ ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν 15 διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὢν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπων ἐστὶ καὶ οἰκονόμων, ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρὸς. Οὕτω καὶ ἡμεῖς ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι, ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ 20 νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν». Εἰ τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις, ὡς ποιήμασι δουλεύοντες, νήπιοί τε ἦμεν καὶ παράφρονες, ποιήμα δὲ καὶ κτίσμα κατ' ἐκείνους ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἔτι τοῖς ἀρχαίοις ἐγκλήμασιν ἐνεχόμεθα, νήπιοι δὲ οὐδὲν ἤττον καὶ νῦν ἐσμεν, δουλεύοντες κτίσματι πάλιν παρὰ τὸν κτίσα- 25 ντα. Εἰ δὲ ἐπεγνωκότες ὡς ἀληθινὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην τὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον ἐκ γυναικός, καὶ γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἐξέβημεν τοῦ λατρεύειν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· Θεὸς ἄρα καὶ Υἱὸς ἀληθινὸς ὁ Χριστός, οὗ καὶ ἡμεῖς ἀναδεικνύμενοι μέτοχοι, τὴν υἰοθεσίαν ἀπολαμβάνομεν, ἐλεύθεροί τε ἤδη χρηματίζομεν, ὡς 30 αὐτὸν ἐνδυσάμενοι τὸν ἐλεύθερον Υἱόν, ἵνα τὸ τῆς δουλείας ἡμῶν ἀφανίζεται σχῆμα.

ΑΛΛΟ.

«Ὡστε ὁ νόμος ἦταν παιδαγωγός μας στὸν Χριστό, γιὰ νὰ δικαιωθοῦμε μὲ τὴν πίστη. Τώρα ὅμως πού ἦρθε ἡ πίστη, δὲν βρισκόμαστε πιά κάτω ἀπὸ παιδαγωγό. Γιατὶ ὅλοι εἴσατε υἱοὶ Θεοῦ μὲ τὴν πίστη στὸν Ἰησοῦ Χριστό. Καθόσον, ὅσοι βαπτισθήκατε στὸν Χριστό, φορέσατε τὸν Χριστό»⁶⁵. Ἐὰν λοιπὸν μὲ τὴν πίστη μας φορέσαμε τὸν Χριστό, μεταμορφωθήκαμε σ' αὐτόν, καὶ γι' αὐτὸ εἴμαστε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, κατὰ θέση βέβαια, καὶ τὰ κατὰ θέση γίνονται πάντοτε κατ' ἀπομίμηση τοῦ κατὰ φύση, ἄρα ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς κατὰ φύση καὶ ὄχι κατὰ θέση. Ἐκεῖνο ὅμως πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ κατὰ φύση πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα, ἀφοῦ ὅλους ἡμᾶς ὁ λόγος μᾶς ἀναγκάζει νὰ ὁμολογοῦμε, ὅτι ἔχει τὴν ἴδια οὐσία μὲ ἐκεῖνον πού τὸ γέννησε αὐτὸ πού γεννήθηκε ἀπὸ ἐκεῖνον;

ΑΛΛΟ.

«Καὶ λέγω ὅτι, ὅσο χρόνο ὁ κληρονόμος εἶναι ἀνήλικος, δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν δοῦλο, ἂν καὶ εἶναι κύριος ὅλων, ἀλλὰ εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία ἐπιτροπῶν καὶ διαχειριστῶν, μέχρι τὴν προθεσμία πού ὅρισε ὁ πατέρας. Ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ὅταν ἦμασταν ἀνήλικοι, ἦμασταν ὑποδουλωμένοι στὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, ὅταν ὅμως σὺ πληρώθηκε ὁ χρόνος, τότε ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸ του, πού γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα καὶ διετέλεσε ὑπὸ τὸν νόμο, γιὰ νὰ ἐξαγοράσει ἐκείνους πού ἦταν δοῦλοι κάτω ἀπὸ τὸν νόμο, γιὰ νὰ λάβουμε τὴν υἰοθεσία»⁶⁶. Ἐὰν ὅταν δουλεύαμε στὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ὡς κτίσματα ἦμασταν ἀνήλικοι καὶ παράφρονες, δημιούργημα ὅμως καὶ κτίσμα, σύμφωνα μὲ ἐκείνους, εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐξακολουθοῦμε ἄρα καὶ τώρα νὰ εἴμαστε ἔνοχοι γιὰ τὰ ἀρχαῖα ἐγκλήματα, καὶ εἴμαστε ὄχι λιγώτερο νήπιοι πνευματικά, καὶ τώρα πού γνωρίσαμε ὡς ἀληθινὸ Θεὸ καὶ Δεσπότη αὐτόν πού γιὰ μᾶς γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα καὶ διετέλεσε ὑπὸ τὸν νόμο, παύσαμε νὰ λατρεύουμε τὴν κτίση καὶ ὄχι τὸν κτίστη, ἄρα εἶναι Θεὸς καὶ ἀληθινὸς Υἱὸς ὁ Χριστός, τοῦ ὁποῦ γινόμενοι καὶ ἡμεῖς μέτοχοι, λαμβάνουμε τὴν υἰοθεσία καὶ εἴμαστε πιά ἐλεύθεροι, ἐπειδὴ ἐνδυθήκαμε τὸν ἴδιο τὸν ἐλεύθερο Υἱό, γιὰ νὰ ἐξαφανισθεῖ ἡ δουλική μας κατάσταση.

ΑΛΛΟ.

«Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ Εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπὲρ ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὐδὲ ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως 5 Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἴδωμεν τοίνυν τί περὶ τοῦ Υἱοῦ φησιν ὁ παρ' αὐτοῦ τὸ περὶ αὐτοῦ μεμαθηκῶς μυστήριον «Ἰησοῦς Χριστός», φησί, «χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας». Ἴδου σαφῶς τὸ ἐν ἀτρέπτῳ καὶ ἀμεταποιήτῳ φύσει κεῖσθαι τὸν Υἱὸν ὁμολογεῖ, ὅπερ ἴδιον μόνου Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἑτέρῳ δὲ πρόσεστι 10 τῶν γενητῶν οὐδενί. Οὐκοῦν, εἰ μόνος ἀτρέπτος ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ἐν ταυτότητι δὲ φύσεως καὶ ὁ Υἱός, αἰεὶ τοῦτο ὢν ὅπερ ἔστιν ὁ γεννήσας αὐτόν, πῶς ἂν εἴη τῶν γενητῶν εἷς, ὁ μόνος τῷ φύσαντι κατὰ τὸν ἄφραστον τῆς οὐσίας λόγον ἀμιλλώμενος, καὶ τοῦτο ὢν κατὰ φύσιν, ὅπερ ἔστιν ὁ Πατὴρ δίχα μόνου τοῦ εἶναι 15 Πατῆρος;

ΑΛΛΟ.

«Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμον νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα Θεῷ ζήσω, Χριστῶ συννεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». Εἰ τοῦ Σωτῆρος τὸν νέον παραδεξάμενοι νόμον, ζῶμεν μὲν τῷ Θεῷ, νόμῳ 20 δὲ τῷ διὰ Μωσέως ἀποθνήσκουμεν (οὐ γὰρ ἔτι κατ' ἐκεῖνον βιούμεν ἢ πολιτευόμεθα), Θεὸς ἄρα Χριστός καὶ Θεὸς ἀληθινός. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ ποίημα. Ὅτι δὲ ζῶμεν αὐτῷ τῷ Χριστῷ, μαρτυρήσει λέγων αὐτὸς τῆς ἀληθείας ὁ κήρυξ· «Εἰ γὰρ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, 25 ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι». Εἰ δὲ ζῶντες τῷ Χριστῷ, Θεῷ ζῆν λεγόμεθα, πῶς οὐκ ἔστι Θεός; Πῶς δὲ ἔστι κτίσμα ἢ ποίημα;

ΑΛΛΟ.

«Προϊδοῦσα δὲ ἡ Γραφή, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοὶ τὰ ἔθνη ὁ

ΑΛΛΟ.

«Σᾶς κάνω γνωστό, ἀδελφοί, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο πὸν κηρύχθηκε ἀπὸ μένα δὲν εἶναι ἀνθρώπινο, γιατί οὔτε ἐγὼ τὸ ἔλαβα ἢ τὸ διδάχθηκα ἀπὸ ἀνθρώπο, ἀλλὰ μὲ ἀποκάλυψη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁶⁷. Ἦς δοῦμε λοιπὸν τί λέγει γιὰ τὸν Υἱὸ αὐτὸς πὸν ἔμαθε ἀπὸ ἐκεῖνον τὸ μυστήριον γι' αὐτόν. «Ὁ Ἰησοῦς Χριστός», λέγει, «εἶναι ὁ ἴδιος χθὲς καὶ σήμερον καὶ αἰώνια»⁶⁸. Νὰ μὲ σαφήνεια ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει φύση ἀμετάτρεπτη καὶ ἀμετάβλητη, πράγμα πὸν ἀποτελεῖ ἰδίωμα μόνο τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρας, καὶ δὲν ὑπάρχει σὲ κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ κτιστά. Ἐπομένως, ἐὰν μόνο ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας εἶναι ἀμετάβλητος, καὶ ἡ φύση τοῦ Υἱοῦ ταυτίζεται μὲ τοῦ Πατέρα, ἀφοῦ εἶναι πάντοτε αὐτὸ πὸν εἶναι καὶ ἐκεῖνος πὸν τὸν γέννησε, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ἕνας ἀπὸ τὰ κτίσματα, ὁ μόνος πὸν εἶναι ἰσάξιος ὡς πρὸς τὴν ἀπερίγραπτη οὐσία μὲ ἐκεῖνον πὸν τὸν γέννησε, καὶ εἶναι κατὰ φύσιν αὐτὸ πὸν εἶναι ὁ Πατέρας, ἐκτὸς μόνο τοῦ νὰ εἶναι Πατέρας;

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ ἐγὼ διὰ τοῦ νόμου πέθανα ὡς πρὸς τὸν νόμο, γιὰ νὰ ζήσω μὲ τὸν Θεό. Ἔχω σταυρωθεῖ μαζί μὲ τὸν Χριστό, καὶ δὲν ζῶ πιά ἐγὼ, ἀλλὰ μέσα μου ζεῖ ὁ Χριστός»⁶⁹. Ἐὰν λοιπὸν, ἀφ' ὃ ἀποδεχθήκαμε τὸν νέο νόμο τοῦ Σωτήρα, ζοῦμε βέβαια μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ πεθάνουμε ὡς πρὸς τὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ (γιατὶ δὲν ζοῦμε πιά, οὔτε συμπεριφερόμαστε σύμφωνα μὲ ἐκεῖνον), ἄρα ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς καὶ Θεὸς ἀληθινός. Καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε δὲν εἶναι δημιουργημα. Ὅτι ὅμως ζοῦμε μὲ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό τὸ βεβαιώνει ὁ ἴδιος ὁ κήρυκας τῆς ἀλήθειας. Γιατὶ λέγει: «Ἐὰν ἕνας πέθανε γιὰ ὅλους, ἄρα πέθαναν ὅλοι, ὥστε αὐτοὶ πὸν ζοῦν νὰ μὴ ζοῦν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνον πὸν πέθανε γιὰ χάρι τους καὶ ἀναστήθηκε»⁷⁰. Ἐὰν λοιπὸν ζώντας γιὰ τὸν Χριστό, λεγόμαστε ὅτι ζοῦμε γιὰ τὸν Θεό, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός; Καὶ πῶς εἶναι κτίσμα ἢ δημιουργημα;

ΑΛΛΟ.

«Ἐπειδὴ ἡ Γραφή προέβλεψε, ὅτι ὁ Θεὸς δικαιώνει τοὺς ἔθνι-

70. Β' Κορ. 5, 14-15.

Θεός, προεσηγελίσατο τῷ Ἀβραάμ, ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη». Εἰ Θεός τὰ ἔθνη λέγεται δικαιοῦν, Χριστὸς δὲ ἔστιν ὁ τοῦτο ποιῶν καὶ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν, Θεὸς ἄρα ἔστιν ὁ Υἱός, καὶ Θεὸς ἀληθινός.
5 Πονηροὶ γὰρ ὄντες Ἰουδαῖοι, μόνον ἐκεῖνο λέγουσιν ἀληθές, ὡς οὐδεὶς ἁμαρτίας ἀφεῖναι δύναται, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός, ὡς τοῦ νόμου Κύριος.

ΑΛΛΟ.

«Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες Θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ
10 οὔσι θεοῖς, νῦν δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς πάλιν ἐπιστρέφετε ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε;». Εἰ τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις, γενητὴν ἔχουσι τὴν φύσιν, ἀντιπραβάλλεται Χριστός, ὡς μὴ τοῦτο ὢν, ὅπερ ἐκεῖνα, οὐκ ἄρα τῶν γενητῶν εἷς καὶ αὐτὸς
15 εὐρίσκεται, ὁ τοσοῦτον διεστηκώς, ὡς τὰ μὲν μὴ εἶναι φύσει θεοῦς, τὸν δὲ τοῦτο ὑπάρχειν ἀληθινῶς. Ταύτην γὰρ ὁ Παῦλος εἰσφέρει τὴν διαφορὰν διὰ τοῦ προτεθέντος κεφαλαίου. Ὅτι δὲ τὸν Χριστὸν ὡς Θεὸν ἐπέγνωκε τὰ ἔθνη, πᾶσιν ἔστιν, ὡς οἶμαι, καταφανές. Εἰς αὐτὸν γὰρ πιστεύοντα, τῆς πολυθέου πλάνης ἀπαλλάττε-
20 ται. Ὅτι δὲ πάλιν αὐτὸν ἐπέγνωκε τὰ ἔθνη, καὶ ἐπεγνώσθη παρ' αὐτοῦ, ἄκουε λέγοντος «Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκουσί με τὰ ἐμὰ».

ΑΛΛΟ.

«Ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν, οὐδέν με ἠδικήσατε, οἴδατε δὲ ὅτι δι'
25 ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον, καὶ τὸν πειρασμὸν ὑμῶν τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον Θεοῦ ἐδέξασθέ με ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν». Ὑποδεξάμενος καὶ λίαν θαυμάσας τῶν ἐν Γαλατία τὴν τε εἰς Θεὸν εὐλάβειαν, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην, εἰρηκῶς τε, ὅτι «ὡς ἄγγε-

κούς με τὴν πίστη, προανήγγειλε στὸν Ἀβραάμ, ὅτι μέσω σοῦ θὰ εὐλογηθοῦν ὅλα τὰ ἔθνη»⁷¹. Ἐφόσον λέγεται ὅτι ὁ Θεὸς δικαιώνει τὰ ἔθνη, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τὸ κάνει αὐτό, καὶ σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου, σύμφωνα με τὰ λόγια τοῦ Ἰωάννη⁷², ἄρα ὁ Υἱὸς εἶναι Θεὸς καὶ Θεὸς ἀληθινός. Οἱ Ἰουδαῖοι ὅμως, ὄντας πονηροί, μόνο αὐτὸ λένε ἀληθινό, ὅτι κανένας δὲν μπορεῖ νὰ συγχωρεῖ ἁμαρτίες, παρὰ μόνον ὁ Θεός, ὡς Κύριος τοῦ νόμου.

ΑΛΛΟ.

«Ἀλλὰ τότε βέβαια, μὴ γνωρίζοντας τὸν Θεό, ὑποδουλωθήκατε σὲ ἐκείνους ποὺ δὲν ἦταν θεοὶ κατὰ φύση, ἐνῶ τῶρα, ποὺ γνωρίσατε τὸν Θεό, ἢ μᾶλλον γνωρισθήκατε ἀπὸ τὸν Θεό, γιατί ἐπιστρέφετε πάλι στὰ ἀδύνατα καὶ φτωχὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, στὰ ὅποια θέλετε καὶ πάλι νὰ γίνετε δοῦλοι, ὅπως καὶ πρὶν;»⁷³. Ἐὰν στὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, τὰ ὅποια ἔχουν κτιστὴ φύση, ἀντιπαραβάλλεται ὁ Χριστός, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ὅ,τι εἶναι ἐκεῖνα, ἄρα δὲν εἶναι ἓνας ἀπὸ τὰ κτιστὰ καὶ αὐτὸς ποὺ τόσο πολὺ διαφέρει, ὥστε ἐκεῖνα νὰ μὴ εἶναι θεοὶ κατὰ φύση, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ἀληθινὸς Θεός. Αὐτὴ τὴ διαφορὰ παρουσιάζει ὁ Παῦλος στὸ χωρίο ποὺ ἀναφέρθηκε. Ὅτι ὅμως τὰ ἔθνη γνώρισαν τὸν Χριστό ὡς Θεό, νομίζω πῶς εἶναι ὀλοφάνερο σὲ ὅλους. Γιατὶ πιστεύοντας σ' αὐτόν, ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὴν πλάνη τῆς πολυθείας. Ὅτι πάλι τὰ ἔθνη γνώρισαν τὸν Θεὸ καὶ γνωρίσθηκαν ἀπὸ αὐτόν, ἄκουσε τὸν ἴδιο νὰ λέγει: «Τὰ δικά μου πρόβατα ἀκοῦνε τὴ φωνή μου, καὶ γνωρίζω αὐτὰ ποὺ εἶναι δικά μου, καὶ με ἀναγνωρίζουν τὰ δικά μου»⁷⁴.

ΑΛΛΟ.

«Ἀδελφοί, σᾶς ἱκετεύω, δὲν μοῦ κάνατε κανένα κακό. Γνωρίζετε ὅτι τὴν προηγούμενη φορὰ σᾶς κήρυξα τὸ Εὐαγγέλιο ἐνῶ ὑπέφερα ἀπὸ σωματικὴ ἀσθένεια, καὶ παρόλο ποὺ τὸ σῶμα μου ἦταν γιὰ σᾶς πειρασμός, δὲν με περιφρονήσατε, οὔτε με ἀηδιάσατε, ἀλλὰ με δεχθήκατε σὰν ἄγγελο τοῦ Θεοῦ, σὰν τὸν Ἰησοῦ Χριστό»⁷⁵. Ἀφοῦ ἔγινε δεκτὸς καὶ θαύμασε πολὺ τὴν εὐλάβεια τῶν Γαλατῶν στὸν Θεὸ καὶ τὴν ἀγάπη τους σ' αὐτόν, καὶ ἀφοῦ εἶπε, «Μὲ δεχθήκατε σὰν

73. Γαλ. 4, 8-9.

74. Ἰω. 10, 14.

75. Γαλ. 4, 13-14.

λον Θεοῦ ἐδέξασθέ με», καὶ ἐπὶ πολὺ μείζον ἀναβαίνει, προσθεῖς, «ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν». Τίς οὖν ὑπεροχὴ Χριστοῦ πρὸς ἀγγέλους, αὐτὸς διδασκέτω, λέγων· «Ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ». Καὶ πάλιν· «Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε», καί, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου»; Γέγραπται δὲ πάλιν περὶ αὐτῶν· «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα». Τοσαύτης τοι-
 10 γαροῦν μεταξὺ κειμένης διαφορᾶς, ὡς τὸν μὲν Υἱὸν προσκνυεῖσθαι, λειτουργεῖν δὲ αὐτῷ τοὺς ἀγγέλους, καὶ τὸν μὲν ἐν τάξει βασιλέως καὶ Υἱοῦ καὶ Δεσπότη καθεζεσθαι, τοὺς δὲ ἀποστέλλεσθαι εἰς διακονίαν, πῶς οὐκ ἔσται Θεὸς ὁ καὶ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ὡς τοῦτο ἂν κατὰ φύσιν γινωσκόμενος; Εἰ γὰρ ποιήμα ἐστὶ, κατὰ τὴν
 15 τῶν ἑτεροδοξούντων ἀβουλίαν, ὥρα λέγειν οὐ μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἐν οὐρανοῖς πεπλανησθαι δυνάμεις, ὡς λατρεύειν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα. Εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον (οὐ γὰρ ἂν τις πλανᾶσθαι φήσειε τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, ἀληθῆς δὲ μᾶλλον ἐν αὐτοῖς ἢ περὶ τοῦ Θεοῦ γνῶσις, καὶ προσκνυοῦσιν ὡς τοῦτο κατὰ
 20 φύσιν ὄντα τὸν Υἱόν), οὐκ ἄρα κτίσμα ἐστίν, οὐδὲ ποιήμα. Τὸ γὰρ ὄλως ποιηθέν, οὐκ ἂν εἶη φύσει Θεός.

ΑΛΛΟ.

«Διό, ἀδελφοί, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρου τῆ ἐλευθερίας ἧ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν (στήκετε)». Εἰ
 25 Δεσπότη τὸ ἐλευθεροῦν, ἐλευθεροῖ δὲ ἡμᾶς ὁ Χριστός, καὶ τὸν ξυγόν τῆς δουλείας ἀνίησιν εἰς υἰότητα καλῶν, οὐκ ἄρα δούλος, ἀλλὰ Υἱός καὶ Δεσπότης, ὅπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν, τοῦτο τοῖς ἀξίοις κατὰ χάριν περιτιθεῖς.

Ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους.

30 «Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ θελήματος Θεοῦ,

76. Ἐβρ. 1, 6.

77. Ἐβρ. 1, 5-13.

ἄγγελο τοῦ Θεοῦ», προχωρεῖ πολὺ πιὸ πάνω, προσθέτοντας: «Σὰν τὸν Ἰησοῦ Χριστό». Ποιὰ βέβαια εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, τὸ διδάσκει ὁ ἴδιος λέγοντας: «Ὅταν ὁμῶς παρουσιάζει τὸν πρωτότοκο στὴν οἰκουμένη, λέγει: Ἔστω τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»⁷⁶. Καί πάλι: «Σὲ ποιόν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους εἶπε ποτέ, Ἐσὺ εἶσαι Υἱὸς μου, ἐγὼ σήμερα σὲ γέννησα», καί, «Κάθισε στὰ δεξιὰ μου, μέχρι νὰ θέσω τοὺς ἐχθρούς σου πάτημα γιὰ τὰ πόδια σου»⁷⁷; Γιατὶ ἔχει γραφεῖ ἐπίσης γι' αὐτούς: «Αὐτὸς ποὺ κάνει τοὺς ἀγγέλους λεπτοὺς καὶ ταχεῖς σὰν τὸν ἄνεμο καὶ τοὺς ὑπηρέτες του σὰν τὴ φλόγα τῆς φωτιᾶς»⁷⁸. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπάρχει τόσο μεγάλη διαφορὰ, ὥστε ὁ Υἱὸς νὰ προσκυνεῖται, καὶ οἱ ἄγγελοι νὰ τὸν ὑπηρετοῦν, καὶ αὐτὸς βέβαια νὰ κάθεται σὲ θέση βασιλιᾶ καὶ Υἱοῦ καὶ Δεσπότη, ἐνῶ ἐκεῖνοι νὰ στέλλονται γιὰ ὑπηρεσία, πῶς μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ἀναγνωρίζεται ὅτι εἶναι Θεὸς κατὰ φύση; Γιατί, ἐὰν εἶναι κτίσμα, σύμφωνα τὴν ἀπερισκεψία τῶν ἑτεροδόξων, ὥρα εἶναι νὰ ποῦν, ὅτι ὄχι μόνο ἐμεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιες οἱ οὐράνιες δυνάμεις ἔχουν πλανηθεῖ, ὥστε νὰ λατρεύουν τὴν κτίση καὶ ὄχι τὸν κτίστη⁷⁹. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι παράλογο (γιατὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ ὅτι πλανῶνται οἱ ἄγγελοι, ἀλλὰ ἡ γνώση γιὰ τὸν Θεὸ εἶναι ἀληθινή, καὶ προσκυνοῦν τὸν Υἱὸ ὡς Θεὸ κατὰ φύση), ἄρα δὲν εἶναι κτίσμα. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ γενικὰ ἔχει κτισθεῖ, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κατὰ φύση Θεός.

ΑΛΛΟ.

«Γι' αὐτό, ἀδελφοί, δὲν εἶμαστε παιδιὰ τῆς δούλης, ἀλλὰ τῆς ἐλεύθερης· μείνετε λοιπὸν σταθεροὶ στὴν ἐλευθερία γιὰ τὴν ὁποία μᾶς ἐλευθέρωσε ὁ Χριστός»⁸⁰. Ἐὰν ἡ ἐξουσία τῆς ἀπελευθερώσεως ἀνήκει στὸν Δεσπότη, καὶ μᾶς ἐλευθερώνει ὁ Χριστός, ποὺ ἀφαιρεῖ τὸν ζυγὸ τῆς δουλείας καλώντας μας σὲ υἰοθεσία, ἄρα δὲν εἶναι δούλος, ἀλλὰ Υἱὸς καὶ Δεσπότης, καὶ αὐτὸ ποὺ εἶναι κατὰ φύση, αὐτὸ τὸ δίνει σὲ ὅσους ἀξίζουν κατὰ χάρη.

Ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς.

«Παῦλος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τὸ θέλημα τοῦ

78. Ψαλμ. 103, 4.

79. Ρωμ. 1, 25.

80. Γαλ. 4, 31 ἔ.

τοῖς ἀγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Ὁ διὰ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς προκεχειρισμένος εἰς ἀποστολήν, ὡς αὐτὸς ἐνθάδε διίσχυρίζεται, ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ τὸν Υἱὸν 5 ἀποκαλεῖ. Εἶτα πῶς τῆς ἀκρίστου καὶ ἀγενήτου τοῦ Πατρὸς οὐσίας τε καὶ ὑποστάσεως ἔσται χαρακτήρ ὁ Υἱός, εἴπερ ἐξ οὐκ ὄντων ὑπέστη, κατὰ τινας; Ἀνάγκη γὰρ πᾶσα τὴν τινος εἰκόνα ἀκριδῆ τὴν ὁμοίωσιν ἔχειν ὡς πρὸς ἐκεῖνον, οὗ καὶ ἔστιν εἰκὼν. Εἰ δὲ χαρακτήρ ἐστὶν ὁ Υἱός τοῦ ἀγενήτου Πατρὸς, ἔσται καὶ αὐτὸς 10 κατ' ἐκεῖνον ἀγένητος, ἄκριστός τε καὶ τὸ πᾶν ἤδη Θεὸς ἀληθινός. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ ποίημα

ΑΛΛΟ.

«Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ποτὲ ὑμεῖς τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποι- 15 ἦτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς, οἳ ποτε ὄντες μακράν, ἐγενήθητε ἐγγύς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ». Εἰ καθ' ὃν ἐπλανᾶτο τὰ ἔθνη καιρόν, κεχώριστο τοῦ 20 Χριστοῦ, καὶ ἦν διὰ τοῦτο καὶ ἐλπίδος ἔρημα χρηστῆς, καὶ ἄθεα ἐν τῷ κόσμῳ, Χριστὸς ἄρα ἐστὶν ἡ πάντων ἐλπίς καὶ Θεός, ὃν εἴπερ ἐπιγνοίῃ τὰ ἔθνη, τὸ εἶναι λοιπὸν ἐν ἀθεότητι διαφεύξεται, ὡς μεμαθηκότα τὸν ὄντως Κύριον. Πῶς οὖν ἂν εἴη κτίσμα ἢ ποίημα ὁ παρὰ τῶν πλανωμένων ὡς Θεὸς ἐπιγινωσκόμενος, καὶ διασώζων 25 τοὺς εὐρίκοντας αὐτόν, εἴσω τε πάσης ἀγαθῆς ἐλπίδος εἰσφέρων, κατὰ τό, «Εὐδούλε ἀγαθὰ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω, εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου».

ΑΛΛΟ.

«Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν, 30 καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν, ἐν τῇ σαρκί

Θεοῦ, πρὸς ὄλους τοὺς ἁγίους ποὺ ὑπάρχουν στὴν Ἔφεσο, καὶ εἶναι πιστοὶ στὸν Ἰησοῦ Χριστό⁸¹. Αὐτὸς ποὺ μὲ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ἐκλέχθηκε γιὰ νὰ ἀποσταλεῖ, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ ἴδιος ἐδῶ, ὀνομάζει τὸν Υἱὸ ἀκτινοβολία τοῦ Πατέρα καὶ εἰκόνα τῆς ὑποστάσεώς του⁸². Πῶς λοιπὸν ὁ Υἱὸς εἶναι εἰκόνα τῆς ἀκτιστῆς καὶ ἀδημιούργητης οὐσίας καὶ ὑποστάσεως τοῦ Πατέρα, ἐὰν δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸ μηδέν, σύμφωνα μὲ κάποιους; Γιατὶ εἶναι ἀνάγκη κάθε εἰκόνα κάποιου νὰ εἶναι ὅμοια πρὸς ἐκεῖνον τοῦ ὁποῖου εἶναι εἰκόνα. Καὶ ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀγένητου Πατέρα, θὰ εἶναι καὶ αὐτὸς ἀγένητος ὅπως ἐκεῖνος, καὶ ἀκτιστος, καὶ κατὰ πάντα Θεὸς ἀληθινός. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, δὲν εἶναι δημιούργημα.

ΑΛΛΟ.

«Γι' αὐτὸ νὰ θυμᾶστε, ὅτι κάποτε σεῖς οἱ ἐθνικοὶ κατὰ σὰρκα, οἱ λεγόμενοι ἀπερίτμητοι, ἀπὸ τὴ λεγόμενη περιτομὴ ποὺ γίνεται στὴ σὰρκα μὲ χέρι ἀνθρώπινο, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸ ἐκεῖνο ἤσασταν χωρὶς Χριστό, ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι ἀπὸ τὶς διαθῆκες τῆς ὑποσχέσεως, ζώντας χωρὶς ἐλπίδα καὶ ἄθεοι στὸν κόσμο. Τώρα ὁμως διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, σεῖς ποὺ κάποτε ἤσασταν μακριὰ, ἤρθατε κοντὰ μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ»⁸³. Ἐφόσον κατὰ τὸν χρόνον ποὺ τὰ ἔθνη ζοῦσαν σὲ πλάνη, ἦταν χωρισμένα ἀπὸ τὸν Χριστό, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ ἦταν στερημένα τῆς καλῆς ἐλπίδας, καὶ ἄθεοι στὸν κόσμον, ἄρα ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἐλπίδα ὅλων καὶ ὁ Θεός, τὸν ὁποῖον ἐὰν τὸν γνωρίσουν οἱ ἐθνικοὶ, θὰ παύσουν νὰ ζοῦν σὲ ἀθεΐα, ἐπειδὴ θὰ ἔχουν γνωρίσει τὸν ἀληθινὸ Κύριο. Πῶς λοιπὸν μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα, αὐτὸς ποὺ ἀπὸ τοὺς πλανημένους ἀναγνωρίζεται ὡς Θεός, καὶ σώζει ἐκείνους ποὺ τὸν βρίσκουν, καὶ ὁδηγεῖ μέσα σὲ κάθε καλὴ ἐλπίδα, σύμφωνα μὲ τό, «Εὔγε, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· σὰ λίγα φάνηκες ἀξιόπιστος· θὰ σὲ ἐγκαταστήσω σὲ πολλὰ. Εἰσελθε στὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου σου»⁸⁴.

ΑΛΛΟ.

«Αὐτὸς εἶναι ἡ εἰρήνη μας, ὁ ὁποῖος συνένωσε τὰ δύο μέρη καὶ γκρέμισε τὸν μεσότοιχο τοῦ φραγμοῦ, δηλαδή τὴν ἔχθρα, καταργώ-

83. Ἐφ. 2, 11-12.

84. Ματθ. 25, 23.

αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας». Γέγραπται πού περὶ τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων, ὡς ἐπ' αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθήναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν Ἐποφήσαντος τοίνυν τὸ τοιοῦτον παντελῶς τοῦ Θεοῦ, καὶ μηδενὶ λέγοντος ἐξεῖναι προσθήναι τι τοῖς παρ' αὐτοῦ διατεταγμένοις, ἢ καὶ ἀφελεῖν, τοῦτο μόνος πεποικηκῶς εὐρίσκειται Χριστός. Ἀφεῖλε μὲν γὰρ καταργήσας τῶν ἐντολῶν τὸν νόμον, προστέθηκε δὲ τὰ περὶ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως τε καὶ εὐσεβείας δόγματα. Καὶ πῶς ἡμῖν ἐν τοῖς γενητοῖς ἀριθμηθήσεται, ὁ τὴν τῷ Θεῷ πρέπουσαν ἐξουσίαν περικειμένος, 10 καὶ μόνος ἐργασάμενος, ἁ μόνῳ προσήκει Θεῷ;

ΑΛΛΟ.

«ἘΑρα οὖν οὐκ ἔτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολιταὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ». Εἶτα πῶς οὐκ ἔσται Θεὸς ὁ Υἱός, εἴπερ αὐτῷ διὰ τῆς πίστεως συναπτόμενοι, οἰκεῖοι Θεοῦ διὰ 15 τοῦτο χρηματίζουσιν; Καὶ αὐτὸς δὲ πού τῆς κατὰ πνεῦμα συγγενείας ἐπιδεικνύων τὸν τρόπον, λέγει περὶ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν «Ὅστις γὰρ ἂν ποιῇ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου καὶ μήτηρ ἐστίν».

ΑΛΛΟ.

20 Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρακῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται. Τὰ κατὰ θέσιν αἰεὶ γινόμενα τοῖς κατὰ φύσιν ἀπεικάζεται. Πάλιν τε αὖ καὶ τὰ κατὰ μίμησιν τὴν τινος ἀνατυπούμενα, τῆς τῶν πρωτοτύπων ἀληθείας ἀπολμπάνεται. Εἰ τοίνυν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ πατρότητος, τὸ τῆς 25 πατριᾶς ὄνομα διαβαίνει καὶ εἰς ἡμᾶς, πῶς οὐ λίαν ἀσεβοῦσιν οἱ λέγοντες, δεῖν ἡμᾶς μὲν εἶναι φύσει τῶν ἐξ ἡμῶν πατέρας, τοὺς κατὰ μίμησιν τοῦ ἀληθινοῦ τοῦτο γεγονότας καὶ κεκλημένους, τὸν δὲ ἀρχέτυπον καὶ πρῶτον Πατέρα Θεόν, τῆς ἐν τῷ γεννᾶν ἀληθείας ἀποστερεῖσθαι, καὶ μὴ ἐξ αὐτοῦ μηδὲ οὐσιωδῶς προελθόντα 30 τὸν Υἱὸν ὁμολογεῖν, ἀλλ' ἔκφυλόν τινα τῆς πατρῴας οὐσίας καὶ ἐπείσακτον φαντάζεσθαι; Πῶς δ' ἂν ὄλως εἶη καὶ Πατὴρ ὁ μηδὲν

ντας μὲ τῆ σάρκα του τὸν νόμο τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν διατάξεων»⁸⁵. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ κάπου γιὰ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, ὅτι σ' αὐτοὺς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προστεθεῖ, οὔτε νὰ ἀφαιρεθεῖ τίποτε. Καὶ ἐνῶ αὐτὸ τὸ ἀποφάσισε ὀριστικὰ ὁ Θεός καὶ εἶπε, ὅτι σὲ κανέναν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσθέσει κάτι σ' αὐτὰ πού αὐτὸς διέταξε ἢ νὰ ἀφαιρέσει, αὐτὸ παρουσιάζεται νὰ τὸ κάνει ὁ Χριστός. Γιατὶ ἀφήρεσε καὶ κἀτάργησε τὸν νόμο τῶν ἐντολῶν, καὶ πρόσθεσε τὰ δόγματα τῆς πίστεως καὶ εὐσεβείας σ' αὐτόν. Πῶς λοιπὸν νὰ συγκαταλεχθεῖ σὲ μᾶς τοὺς κτιστοὺς, αὐτὸς πού φέρει τὴν ἐξουσία πού ἀρμόζει στὸν Θεό, καὶ εἶναι ὁ μόνος πού ἔκανε αὐτὰ πού ταιριάζουν στὸν Θεό;

ΑΛΛΟ.

«Ἐπομένως δὲν εἶστε ξένοι καὶ παρεπίδημοι, ἀλλὰ συμπολίτες τῶν ἀγίων καὶ ἀνήκετε στὴν οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ»⁸⁶. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι Θεός ὁ Υἱός, ἐφόσον συνδεόμενοι μὲ αὐτόν μέσω τῆς πίστεως γίνονται ἔτσι συγγενεῖς τοῦ Θεοῦ; Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος κάπου, δείχνοντας τὸν τρόπο τῆς πνευματικῆς συγγένειας, λέγει γιὰ τοὺς μαθητὲς του· «Γιατί, ὅποιος κάνει τὸ θέλημα τοῦ οὐράνιου Πατέρα μου, αὐτὸς εἶναι ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου καὶ μητέρα μου»⁸⁷.

ΑΛΛΟ.

«Γι' αὐτὸ γονατίζω μπροστὰ στὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο παίρνουν τὸ ὄνομά τους ὅλα τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια ὄντα»⁸⁸. Πάντοτε αὐτὰ πού εἶναι θετὰ μοιάζουν μὲ τὰ κατὰ φύση. Ὅπως ἐπίσης, αὐτὰ πού γίνονται κατ' ἀπομίμηση κάποιου, ὑπολείπονται ἀπὸ ἐκεῖνο πού εἶναι πραγματικὰ τὰ πρωτότυπα. Ἐὰν λοιπὸν τὸ ὄνομα τοῦ γένους μας μεταδιβάζεται σὲ μᾶς ἀπὸ τὴν πατρότητα τοῦ Θεοῦ, πῶς δὲν ἀσεβοῦν πάρα πολὺ αὐτοὶ πού λένε, ὅτι ἐμεῖς βέβαια πρέπει νὰ εἴμαστε κατὰ φύση πατέρες αὐτῶν πού γεννιοῦνται ἀπὸ μᾶς, ἐμεῖς πού γίναμε καὶ ὀνομαζόμαστε πατέρες κατ' ἀπομίμηση τοῦ ἀληθινοῦ Πατέρα, ἐνῶ ὁ πρωτότυπος καὶ πρῶτος Πατέρας Θεός νὰ στερεῖται τὴν ἀλήθεια τῆς γεννήσεως, καὶ νὰ μὴ ὁμολογοῦμε ὅτι ἀπὸ αὐτόν προῆλθε κατ' οὐσία ὁ Υἱός, ἀλλὰ νὰ τὸν φανταζόμαστε ὅτι εἶναι κάποιος ξένος πρὸς τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, πού ἦρθε ἀπὸ ἔξω;

87. Ματθ. 12, 50.

88. Ἐφ. 3, 14.

γεννήσας, εἴ γε τὸ «πατὴρ» ὄνομα, τῆς ἐν τῷ δύνασθαι γεννᾶν ἐπιτηδειότητός ἐστι σημαντικόν, καὶ τὸν γεννήσαντα τῷ γεγεννημένῳ διὰ γεννήσεως ὥσπερ ὠδίνος εἰς ἐνότητα τῆς οὐσίας συνδεῖ· Ἐπεὶ οὖν ἀληθεύει λέγων ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν ἴδιον Υἱόν, «Ἐκ 5 γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε», καὶ γεγέννηκεν ὄντως αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ (τοῦτο γὰρ σημαίνει τό, «ἐκ γαστρὸς»), οὐκ ἂν εἴη ποίημα, Θεὸς δὲ μᾶλλον ὡς ἐκ Θεοῦ, καὶ Υἱὸς ὡς ἐκ Πατρὸς φυσικῶς.

ΑΛΛΟ.

10 «Εἷς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἷς Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν». Ἐνὸς ὄντος Κυρίου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, πῶς ἔται Κύριος ὁ Υἱός, εἴ γε ποίημα ἢ κτίσμα ἐστί; Πρόδηλον γὰρ ὅτι τὰ πεποιημένα δούλην ἔχει τὴν φύσιν. Πῶς δὲ καὶ πίστεως οὔσης μιᾶς ὁ πιστεύων εἰς τὸν 15 Υἱόν, εἰς τὸν Πατέρα πιστεύει, εἴ γε κατὰ τὴν τινῶν ἀβουλίαν διακέκοπται τῆς πρὸς τὸν Πατέρα κοινωνίας φυσικῆς; Ἄλλ' ὄντος Κυρίου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, Κύριός ἐστι καὶ ὁ Υἱός, καὶ ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, εἰς τὸν Πατέρα πιστεύει. Ἐκ Πατρὸς γὰρ δηλονότι καὶ ἐν Πατρὶ φυσικῶς ὑπάρχων Υἱός, ἔχων τε αὐτὸν 20 ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, συνθεολογεῖται καὶ συνδοξάζεται. Καὶ οὕτως εἰς μίαν ἀναβαίνει θεότητα τῶν προσιόντων ἢ πίστις. Πῶς οὖν ἐν ποιήμασιν, ὁ πάντα ἔχων κοινὰ πρὸς τὸν Πατέρα, ὡς ἀληθῆς αὐτοῦ τῆς οὐσίας καρπός, καὶ οὐ καθάπερ ἡμεῖς θετοὶ πρὸς υἰότητα καὶ ἐγκεκεντρισμα βλαστήματα;

25

ΑΛΛΟ.

«Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν». Ὅρα δὴ πάλιν ὅπως Θεὸν οἶδέ τε καὶ

89. Ψαλμ. 109, 3.

90. Ἐφ. 4, 5-6.

91. Ἐφ. 5, 1-2.

Καὶ πῶς γενικὰ θὰ ἦταν Πατέρας αὐτὸς ποὺ δὲν γέννησε, ἐφόσον τὸ ὄνομα Πατέρας σημαίνει τὴν ιδιότητα τοῦ νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ γεννᾷ, καὶ μὲ τὴ γέννηση συνδέει αὐτὸν ποὺ γέννησε μὲ ἐκεῖνον ποὺ γεννήθηκε, σὰν νὰ τὸν κοιλοπόνεσε, σὲ μιὰ οὐσία; Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι ἀληθινὰ αὐτὰ ποὺ λέγει ὁ Πατέρας στὸν Υἱό του, «Σὲ γέννησα ἀπὸ τοὺς κόλπους μου, προτοῦ νὰ γίνει ὁ Ἐωσφόρος»⁸⁹, καὶ τὸν γέννησε πραγματικὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἀπὸ τὴ γαστέρα»), δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δημιούργημα, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι Θεὸς ἐπειδὴ προῆλθε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ Υἱὸς ἐπειδὴ προῆλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα κατὰ τρόπο φυσικῶ.

ΑΛΛΟ.

«Ἐνας Κύριος, μιὰ πίστη, ἓνα βάπτισμα, ἓνας Θεὸς καὶ Πατέρας ὅλων, ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπεράνω ὅλων καὶ δι' ὅλων καὶ σὲ ὅλους»⁹⁰. Ἐφοῦ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς καὶ Πατέρας εἶναι ἓνας, πῶς εἶναι Κύριος ὁ Υἱὸς, ἂν βέβαια εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα; Γιατὶ εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι τὰ δημιουργήματα ἔχουν δουλικὴ φύση. Πῶς ἐπίσης, ἀφοῦ καὶ ἡ πίστη εἶναι μία, αὐτὸς ποὺ πιστεύει στὸν Υἱὸ, πιστεύει στὸν Πατέρα, ἂν φυσικὰ, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπερισκεψία μερικῶν, εἶναι διακεκομμένη ἢ φυσικὴ ἐπικοινωνία τοῦ Υἱοῦ μὲ τὸν Πατέρα; Ἀλλὰ ἀφοῦ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας εἶναι Κύριος, Κύριος εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ ὁποῖος πιστεύει σ' αὐτόν, πιστεύει καὶ στὸν Πατέρα. Δηλαδή, ἀφοῦ ὁ Υἱὸς προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ὑπάρχει μέσα στὸν Πατέρα κατὰ τρόπο φυσικῶ, καὶ ἔχει ἐπίσης μέσα του τὸν Πατέρα, πιστεύεται ὁ Θεὸς καὶ δοξάζεται μαζί μ' ἐκεῖνον. Ἐτσι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἀνάγεται σὲ μιὰ θεότητα ἢ πίστη αὐτῶν ποὺ πιστεύουν. Πῶς λοιπὸν συγκαταλέγεται ἀνάμεσα στὰ δημιουργήματα, αὐτὸς ποὺ ἔχει τὰ πάντα κοινὰ πρὸς τὸν Πατέρα, ὡς ἀληθινὸς καρπὸς τῆς οὐσίας ἐκεῖνου, καὶ ὄχι σὰν ἐμᾶς ποὺ εἴμαστε υἱοθετημένοι καὶ μπολιασμένοι βλαστοί;

ΑΛΛΟ.

«Νὰ γίνεσθε λοιπὸν μμητὲς τοῦ Θεοῦ, σὰν παιδιὰ ἀγαπητὰ, καὶ νὰ φέρεσθε μὲ ἀγάπη, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ἀγάπησε ἐμᾶς, καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτό του γιὰ μᾶς»⁹¹. Κοίταξε καὶ πάλι, ὅτι γνωρίζει καὶ

ὀνομάζει Χριστόν. Εἰρηκῶς γὰρ δεῖν ἡμᾶς μιμητὰς γενέσθαι Θεοῦ, εὐθὺς παρατίθῃσιν αὐτόν, καὶ ὅπως μιμεῖσθαι προσήκει, διδάσκει λέγων «Καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἑαυτὸν ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν». Θεοῦ τοιγαροῦν ὄντος τε φύσει καὶ ὀνομαζομένου Χριστοῦ, καὶ τοῦτο παρὰ τοῦ πεπιστευμένου τὸ Εὐαγγέλιον παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τίς τῶν ἕτερα λεγόντων ἀνέξεται; Ὁ δὲ φύσει Θεός, πῶς ἂν εἴη κτίσμα ἢ ποίημα;

ΑΛΛΟ.

«Τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ 10 πλεονέκτης, ὅς ἐστι εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ». Ἴδού πάλιν Χριστόν ὀνομάσας, εὐθὺς αὐτόν εἰσφέρει καὶ Θεόν, ὡς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐν αὐτῷ βασιλεύοντος, αὐτοῦ τε αὖ πάλιν ἐν τῷ Πατρὶ, κατὰ τὸ παρ' αὐτοῦ λεγόμενον ὡς πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτι «πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστί, καὶ τὰ 15 σὰ ἐμὰ». Ἐν δὲ τῶν πάντων ἡ βασιλεία, κοινὴ μὲν Υἱῷ πρὸς Πατέρα, κοινὴ δὲ Πατρὶ πρὸς Υἱόν, συμβασιλεύοντος δηλαδὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὕτω γὰρ ἡ ἁγία καὶ προσκυνουμένη Τριάς εἰς τὴν μίαν τῆς θεότητος ἀναφέρεται φύσιν. Πῶς οὖν ποίημα ὁ βασιλεύων ἐν Πατρὶ καὶ μετὰ Πατρὸς Θεός Λόγος;

20

ΑΛΛΟ.

«Μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις. Διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας». Καὶ τίνες ἂν εἴεν οἱ τῆς ἀπειθείας υἱοί, εἰ μὴ πάντως οἱ διὰ τοῦ πλημμελεῖν τῶν τοῦ Σωτῆρος ἀποσκοπήσαντες νόμων; Εἰ δὲ τούτοις ἐπάγων τὴν ὀρ- 25 γήν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ Σωτὴρ διὰ τοῦ λέγειν «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον», καὶ Θεὸν αὐτόν ὁ μακάριος Παῦλος οἶδέ τε ὄντα, καὶ εἰσφέρει διὰ τούτων, τίς τῶν ποίημα λεγόντων ἀνέξεται;

92. Ἐφ. 5, 5.

93. Ἰω. 17, 10.

ὀνομάζει τὸν Χριστὸ Θεό. Γιατὶ λέγοντας ὅτι πρέπει νὰ γίνουμε μιμητὲς τοῦ Θεοῦ, ἀμέσως παραθέτει καὶ αὐτόν, καὶ μᾶς διδάσκει πῶς πρέπει νὰ τὸν μιμούμαστε, λέγοντας· «Ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ἀγάπησε ἡμᾶς καὶ θυσίασε τὸν ἑαυτό του γιὰ μᾶς». Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι κατὰ φύσιν Θεὸς καὶ ὀνομάζεται ἔτσι, καὶ αὐτὸ λέγεται ἀπὸ ἐκεῖνον στὸν ὁποῖο ἐμπιστεύθηκε τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα;

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ νὰ γνωρίζετε τὸ ἐξῆς· ὅτι κάθε πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης ποὺ εἶναι εἰδωλολάτρης, δὲν θὰ ἔχει κληρονομία στὴ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ»⁹². Νὰ καὶ πάλι, ἀναφέροντας τὸν Χριστό, ἀμέσως τὸν παρουσιάζει καὶ Θεό, ἐπειδὴ μέσα σ' αὐτόν βασιλεύει ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, καὶ αὐτὸς πάλι μέσα στὸν Πατέρα, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ λέγεται ἀπὸ τὸν ἴδιο γιὰ τὴ σχέση του μὲ τὸν Πατέρα· «Ὅλα τὰ δικά μου εἶναι δικά σου καὶ τὰ δικά σου εἶναι δικά μου»⁹³. Ἐνα βέβαια ἀπὸ ὅλα εἶναι ἡ βασιλεία, ποὺ εἶναι κοινὴ γιὰ τὸν Υἱὸ σὲ σχέση μὲ τὸν Πατέρα, καὶ στὸν Πατέρα σὲ σχέση μὲ τὸν Υἱό, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους φυσικὰ βασιλεύει καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατὶ ἔτσι ἡ ἁγία καὶ προσκυνητὴ ἁγία Τριάδα ἀνάγεται στὴ μία φύσιν τῆς θεότητος. Πῶς λοιπὸν εἶναι δημιούργημα αὐτὸς ποὺ βασιλεύει μέσα στὸν Πατέρα καὶ μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα Θεὸς Λόγος;

ΑΛΛΟ.

«Κανένας νὰ μὴ σᾶς ἀπατᾶ μὲ κούφια λόγια. Γιατὶ ἐξαιτίας αὐτῶν ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ στοὺς ἀπειθεῖς ἀνθρώπους»⁹⁴. Καὶ ποιοὶ θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀπειθείας, ἐὰν ὅπως-δήποτε δὲν εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ, μὲ τὸ νὰ ἀπατῶνται, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Σωτήρα; Ἐὰν ὅμως αὐτὸς ποὺ ἐπιφέρει τὴν ὀργὴ εἶναι ὁ Σωτήρας, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ λέγει, «Φύγετε ἀπὸ μπροστὰ μου, οἱ καταραμένοι, στὴν αἰώνια φωτιὰ»⁹⁵, καὶ ὁ μακάριος Παῦλος γνωρίζει ὅτι αὐτὸς εἶναι Θεὸς καὶ τὸν παρουσιάζει ἔτσι, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀνεχθεῖ αὐτοὺς ποὺ τὸν λένε δημιούργημα;

94. Ἐφ. 5, 6.

95. Ματθ. 25, 41.

ΑΛΛΟ.

«Διὸ λέγει· Ἔγειρε, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάνου σοι ὁ Χριστός». Εἰ Κυρίου τὸ δύνασθαι φωτίζειν, ἔργον ἐστὶ φῶς, φωτίζει δὲ ὁ Χριστός, φῶς ἄρα ἐστὶ, καὶ φῶς 5 ἀληθινόν. «Ἡ γὰρ σκοτεία αὐτὸν οὐ κατέλαβε». Φῶς δὲ καὶ ὁ Πατὴρ ἀληθινόν, φῶς ἄρα ἐκ τοῦς φῶτος ὁ Υἱός, καὶ Θεὸς ἐκ Θεοῦ. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ ποίημα.

ΑΛΛΟ,

Εἰς τὸ αὐτό.

10 Τὸ ἐκ μετοχῆς ἐτέρου τὸ δύνασθαι φωτίζειν ἐσχηκός, ἐπίκτητον ἔχει τὴν χάριν, καὶ οὐκ ἂν αὐτὸ κυρίως ὀνομάζοιτο φῶς Ὁ δὲ Υἱός οὐχ οὕτως «Ἐγὼ γάρ εἰμι», φησί, «τὸ φῶς». Ἀληθινόν ἄρα φῶς ὡσπερ καὶ ὁ Πατήρ. Τὸ δὲ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ φύσιν ἀπαραλλάκτως ἔχον, πῶς ἂν εἴη κτίσμα ἢ ποίημα; Ὡρα γὰρ ἤδη 15 καὶ αὐτὸν τὸν Πατέρα τοῦτο καλεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἀτοπώτατον, καὶ ἄμετρον ἔχον τὴν δυσφημίαν.

ΑΛΛΟ.

«Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα 20 αὐτὴν ἀγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ρήματι». Εἰ μηδὲν τῶν προσόντων τῆ θείᾳ φύσει πλεονεκτημάτων ἐν οὐδενὶ τῶν γενητῶν εὐρίσκειται φυσικῶς τε καὶ κυρίως ὑπάρχον, ἐνεσπαρμένον δὲ μᾶλλον καὶ ἐντεθειμένον παρὰ τοῦ πεποιηκότος αὐτά, ὡσπερ οὖν ἀμέλει καὶ ὁ Παῦλος τοιοῦτόν τινα κατὰ πάντων 25 ὅρον τιθεὶς ἀληθέστατον «Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;», λέγει, πρόδηλον ὅτι καὶ ἡ ἀγιότης ἐν μόνῳ κεῖται Θεῷ, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὐκ ἔτι. Ἀγιάζεται γὰρ μᾶλλον παρὰ τοῦ ἁγίου Θεοῦ, καθάπερ ἀπὸ πηγῆς δεχόμενα τὸν ἁγιασμόν. Αὐτὰ δὲ ἀγιάζειν οὐ δύναται. Οὐκοῦν, εἰ μηδενὸς τῶν πεποιημένων ἀγιάζειν ἰσχύοντος, τοῦτο

ΑΛΛΟ.

«Γι' αὐτὸ λέγει· Σήκω ἐπάνω σὺ ποῦ κοιμᾶσαι καὶ ἀναστήσου ἀπὸ τοὺς νεκροῦς, καὶ ὁ Χριστὸς θὰ σέ φωτίσει»⁹⁶. Ἐὰν ἔργο τοῦ φωτὸς εἶναι ἢ δυνατότητα τοῦ Κυρίου νὰ φωτίζει, καὶ φωτίζει ὁ Χριστὸς, ἄρα εἶναι φῶς, καὶ φῶς ἀληθινόν. «Γιατὶ τὸ σκοτάδι δὲν τὸν κατανίκησε»⁹⁷. Ἀλλὰ φῶς ἀληθινὸ εἶναι καὶ ὁ Πατέρας· ἄρα ὁ Υἱὸς εἶναι φῶς ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὸ φῶς, καὶ Θεὸς προερχόμενος ἀπὸ Θεοῦ. Ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε δὲν εἶναι δημιούργημα.

ἌΛΛΟ,

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Ἐκεῖνο ποῦ μὲ τὴ συμμετοχὴ του σὲ ἄλλο ἀπέκτησε τὴ δυνατότητα νὰ φωτίζει, αὐτὸ ἔχει τὸ χάρισμα ἐπίκτητο, καὶ δὲν μπορεῖ αὐτὸ νὰ ὀνομάζεται στὴν κυριολεξία φῶς. Ὁ Υἱὸς ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι· Γιατὶ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς»⁹⁸. Ἄρα εἶναι ἀληθινὸ φῶς, ὅπως καὶ ὁ Πατέρας, καὶ αὐτὸ ποῦ εἶναι ἀπαράλλακτο ὡς πρὸς τὴ φύση μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα; Ὡρα λοιπὸν εἶναι νὰ ποῦν τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸν Πατέρα, πρᾶγμα ποῦ εἶναι πάρα πολὺ παράλογο καὶ ἔχει ἀμέτρητη βλασφημία.

ΑΛΛΟ.

«Οἱ ἄνδρες νὰ ἀγαπᾶτε τὶς γυναῖκες σας, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ἀγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτό του γι' αὐτὴν γιὰ νὰ τὴν ἀγιάσει, ἀφοῦ τὴν καθάρισε μὲ τὸ λουτρὸ τοῦ ὕδατος μὲ τὸν λόγον»⁹⁹. Ἐὰν κανένα ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματα ποῦ ὑπάρχουν στὴ θείαν φύση δὲν ὑπάρχει κατὰ τρόπο φυσικὸ καὶ κύριο σὲ κανένα ἀπὸ τὰ κτιστὰ, ἀλλὰ βρίσκεται φυτεμένο καὶ βαλμένο ἀπὸ τὸν δημιουργό τους, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος ἔθεσε ἕνα τέτοιο ὄρισμό γιὰ ὅλα πολὺ ἀληθινὸ λέγοντας, «Τί λοιπὸν ἔχεις ποῦ δὲν τὸ ἔλαβες;»¹, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι καὶ ἡ ἀγιότητα ὑπάρχει μόνο στὸν Θεό, ἐνῶ στὰ ἄλλα ὄχι ἀκόμα. Γιατὶ ἀγιάζονται ἀπὸ τὸν ἅγιον Θεό, δεχόμενα τὸν ἀγιασμό ἀπὸ αὐτὸν σὰν ἀπὸ πηγῆ. Αὐτὰ ὅμως δὲν μποροῦν νὰ ἀγιάσουν. Ἄρα λοιπὸν, ἀφοῦ κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δὲν

98. Ἰω. 8, 12.

99. Ἐφ. 5, 25-26.

100. Α' Κορ. 4, 7.

ποιῶν εὐρίσκεται Χριστός, ἕτερος ἔσται κατὰ φύσιν ὡς πρὸς αὐτά
 Ὁ δὲ τὸ εἶναι ποίημα διαφυγῶν, καὶ τὰ τῆς θείας φύσεως ἔχων
 ἀγαθά, πῶς οὐκ ἂν εἶη φύσει Θεός;

Ἐκ τῆς πρὸς Φιλιππησίους.

5 «Πάντα ποιεῖτε», φησί, «χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν,
 ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα Θεοῦ ἄμωμα». Εἰ,
 καθάπερ αὐτὸς πού φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, Χριστός ἐστὶν ὁ
 λέγων περὶ ἡμῶν, «Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός»,
 αὐτοῦ δηλονότι τέκνα ἐσμὲν διὰ προσοχῆς ἀμώμητα». Θεός οὖν
 10 ἄρα ὁ Χριστός Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς ἔσται ποίημα;

ΑΛΛΟ.

«Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ Σω-
 τῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίζει
 τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης
 15 αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι
 αὐτῷ τὰ πάντα». – «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», φησί πού πρὸς τὸν
 Υἱὸν ὁ Πατήρ, «ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν πο-
 δῶν σου». Ἄλλ' ἰδού καὶ Παῦλος ἐπιμαρτυρεῖ τὸ δύνασθαι τῷ Υἱῷ
 καὶ ὑποτάττειν ἑαυτῷ τὰ πάντα, καὶ τοῦτο ραδίως ἐπιτελέσειν,
 20 ὅπερ ἐν μόνῃ κεῖται τῇ τοῦ Πατρὸς ἰσχύϊ. Ἐπειδὴ δὲ ἀπλοῦς ὁ Θε-
 ός, οὐχ ἕτερόν τι παρ' αὐτὸν ἢ ἰσχὺς ἢ ἐν αὐτῷ, ἀλλ' αὐτὸς δηλονό-
 τι ὁ Υἱός, μίαν ἔχων ὡς πρὸς αὐτὸν τὴν οὐσίαν, καὶ τῇ ταυτότητι
 τῆς φύσεως ὥσπερ ἐνυπάρχων πρὸς τὸν γεννήσαντα, εἰ καὶ Θεός
 25 ἐκ Θεοῦ, καὶ φῶς ἐξέλαμψεν ἐκ φωτός, Υἱός καὶ οὐ Πατήρ νοού-
 μενος Εἰ τοίνυν πᾶσα ἐνέργεια καὶ δύναμις τοῦ Πατρὸς δι' ἧς τὰ
 πάντα ἐργάζεται, πῶς ἂν εἶη φύσεως τῆς γεννητῆς; Οὐκοῦν οὐ ποί-
 ημα ὁ Υἱός κατὰ τινων ἀβουλίαν.

1. Φιλ. 2, 14-15.

3. Φιλ. 3, 20.

2. Ἐβρ. 2, 13.

4. Ψαλμ. 109, 1.

μπορεῖ νὰ ἀγιάσει, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς ἐμφανίζεται νὰ τὸ κάνει, τότε εἶναι διαφορετικὸς κατὰ τὴ φύση ὡς πρὸς αὐτὰ. Καὶ αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι δημιουργημὰ καὶ ἔχει τὰ ἀγαθὰ τῆς θείας φύσεως, πῶς δὲν εἶναι κατὰ φύση Θεός;

Ἐκ τῆς πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῆς.

«Ὅλα νὰ τὰ κάνετε», λέγει, «χωρὶς γογγυσμοὺς καὶ ἀμφισβητήσεις, γιὰ νὰ γίνεται ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, παιδιά τοῦ Θεοῦ ἄμεμπτα»¹. Ἐάν, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ὁ μακάριος Παῦλος λέγει, ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ λέγει γιὰ μᾶς, «Νά, ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ποὺ μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός»², εἶναι φανερό πῶς εἴμαστε παιδιά δικὰ του ἄμεμπτα μὲ τὴν προσήλωσή μας σ' αὐτόν. Ἄρα λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός. Καὶ ἐὰν εἶναι Θεός, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι δημιουργημὰ;

ΑΛΛΟ.

«Ἡ πατρίδα ἢ δική μας βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς, ἀπὸ ὅπου περιμένουμε Σωτήρα τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος θὰ μεταμορφώσῃ τὸ ταπεινὸ σῶμα μας κάνοντάς το ὅμοιο μὲ τὸ ἔνδοξο σῶμα του, μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐξουσία ποὺ ἔχει νὰ ὑποτάξῃ στὸν ἑαυτὸ του τὰ πάντα»³. «Κάθισε στὰ δεξιὰ μου», λέγει κάπου ὁ Πατέρας στὸν Υἱό, «μέχρι ποὺ νὰ θέσω τοὺς ἐχθροὺς σου ὡς πάτημα κατὰ τὰ πόδια σου»⁴. Ἀλλὰ νά, καὶ ὁ Παῦλος ἐπιβεβαιώνει ὅτι ὁ Υἱὸς μπορεῖ νὰ ὑποτάξῃ στὸν ἑαυτὸ του τὰ πάντα, καὶ αὐτὸ νὰ τὸ κάνει εὐκόλα, πρῶγμα ποὺ βρίσκεται μόνο στὴν ἐξουσία τοῦ Πατέρα. Ἐπειδὴ βέβαια ὁ Θεὸς εἶναι ἀπλός, ἢ δύναμη ποὺ ἔχει μέσα του δὲν εἶναι κάτι κοντὰ σ' αὐτόν, ἀλλ' εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος ἔχει μία μὲ αὐτόν οὐσία, καὶ μὲ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως κατὰ κάποιον τρόπο ὑπάρχει μέσα σ' αὐτόν ποὺ τὸν γέννησε, ἂν καὶ εἶναι Θεὸς προερχόμενος ἀπὸ Θεὸ καὶ φῶς ποὺ ἐκπέμφθηκε ἀπὸ φῶς, νοούμενος ὡς Υἱὸς καὶ ὄχι Πατέρα. Ἐφόσον λοιπὸν εἶναι ἐνέργεια καὶ δύναμη τοῦ Πατέρα⁵, μὲ τὴν ὁποία τὰ κάνει ὅλα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι φύσεως κτιστῆς; Ἄρα λοιπὸν ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι δημιουργημὰ, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπερισκεψία κάποιων.

5. Α' Κορ. 1, 24.

ΑΛΛΟ,

Τοῦ αὐτοῦ συλλογιστικῶς.

Εἰ πᾶν τὸ ὡς ἐν ὑποστάσει πεποιημένον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη, Χριστὸς δὲ σοφία καὶ δύναμις ὧν τοῦ Θεοῦ καὶ 5 Πατρὸς τῆς τῶν γενητῶν ἐστι φύσεως κατὰ τινὰς, ἀνάγκη συνολογεῖν ἄσοφον μὲν ποτε καὶ ἀδύνατον εἶναι τὸν Θεόν, ὕστερον δὲ πῶς γενέσθαι τοῦτο, πρὸς τὸ εἶναί ποτε κληθέντος τοῦ Υἱοῦ. Τοιαύτη γὰρ τῶν γενητῶν ἢ φύσις. Ἄλλ' ὁμοῦ δύσφημον τε καὶ ἀμαθές, τὸ τοιαύτην ἔχειν περὶ Θεοῦ τὴν δόξαν. Δύσφημον μὲν, 10 οὐ γὰρ ἦν ἄσοφός ποτε καὶ ἰσχύος ἔρημος ὁ Πατήρ· ἀμαθές δὲ πάλιν διὰ τοῦτο. Εἰ γὰρ καὶ πεποιήται κατ' ἐκείνους ὁ Υἱός, πεποιήται δηλονότι παρὰ Πατρός. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἰσχύος τε ὁμοῦ καὶ σοφίας ἔρημος ὦν ὁ Πατήρ, πρὸς τὸ εἶναι παρήγαγεν τὸν τοσοῦτον Υἱόν, ὡς καὶ εἰκόνα καὶ χαρακτῆρα καλεῖσθαι τῆς ὑπο- 15 στάσεως αὐτοῦ. Πῶς γὰρ ἂν γένοιτο μὴ ἐν ἰσχύει καὶ σοφίᾳ ὁ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν Υἱός, ὅπου καὶ τὴν τοσοῦτον αὐτοῦ μείονα κτίσιν ἐν σοφίᾳ πεποιῆσθαι φησιν ἡ θεία Γραφή καὶ ἐν δυνάμει Θεοῦ; Καὶ εἰ τῶ μικρῶ σοφίαν ἐδέησε τῆς τοῦ ποιούντος πρὸς τὸ γενέσθαι καλῶς, πῶς οὐ πολλῶ μᾶλλον τῶ μείζονι; Ἄλλὰ πολὺ 20 μᾶλλον ἐν τούτοις ἢ τῶν λογισμῶν ἀτοπία. Ἦν δὲ αἰεὶ σοφός τε καὶ δυνατός ὁ Πατήρ, οὐκ ἄρα τῶν γενητῶν ἐστὶν ὁ Υἱός, ὁ τῶ Πατρὶ συναΐδιος, ὡς σοφία καὶ δύναμις ὑπάρχων αὐτοῦ

ΑΛΛΟ.

«Ὁ Κύριος», φησὶν, «ἐγγύς, μηδὲν μερμινᾶτε». Ὅρα δὴ πάλιν, 25 ὅπως ἡμῖν καὶ διὰ τούτου Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινὸς ὁ Υἱὸς ἀναδείκνυται. Παύλου γὰρ ἡμῖν ἐγγύς εἶναι φάσκοντος τὸν Χριστὸν ὡς Κύριον, αὐτὸς δι' ἐνός φησι τῶν προφητῶν «Θεὸς ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι, λέγει Κύριος, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν». Αὐτοῦ τοιγαροῦν τοῦ Υἱοῦ Θεὸν ἑαυτὸν εἰδότος τε καὶ ἀποκαλοῦντος, ὡς

6. Α' Κορ. 1, 24.

7. Ἐβρ. 1, 3.

ΑΛΛΟ,

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, μὲ συλλογισμούς.

Ἐὰν κάθε τι πού δημιουργήθηκε ὡς ὑπόσταση ἦρθε στήν ὑπαρξη ἀπὸ τὸ μηδέν, καὶ ὁ Χριστός, πού εἶναι ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα⁶, ἀνήκει, σύμφωνα μὲ μερικούς, στή φύση τῶν κτιστῶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ συμφωνήσουν ὅτι ὁ Θεὸς ἦταν κάποτε ἄσοφος καὶ ἀδύνατος, καὶ κάπως ἀργότερα ἔγινε σοφὸς καὶ δυνατός, ὅταν κλήθηκε στήν ὑπαρξη ὁ Υἱός. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ φύση τῶν κτιστῶν. Ἀλλὰ εἶναι βλάσφημο καὶ ἀμάθεια τὸ νὰ ἔχει κανεὶς τέτοια γνώμη γιὰ τὸν Θεό. Βλάσφημο εἶναι, γιατί ὁ Πατέρας δὲν ἦταν ποτὲ ἄσοφος καὶ γυμνὸς ἀπὸ δύναμη, καὶ ἀμάθεια πάλι γιὰ τὸ ἔξις: Γιατὶ, ἔὰν δημιουργήθηκε, σύμφωνα μ' ἐκείνους, ὁ Υἱός, ἔγινε φυσικὰ ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἀλλὰ ὁ Πατέρας ἔὰν ἦταν γυμνὸς ἀπὸ δύναμη καὶ σοφία μαζί, δὲν θὰ μπορούσε νὰ φέρει στήν ὑπαρξη τὸν τόσο μεγάλο Υἱό, ὥστε νὰ ὀνομάζεται εἰκόνα καὶ σφραγίδα τῆς ὑποστάσεώς του⁷. Γιατὶ πῶς θὰ μπορούσε νὰ γίνεῖ χωρὶς δύναμη καὶ σοφία ὁ Υἱός, πού εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση, τῆ στιγμῆ πού καὶ τὴν τόσο κατώτερη ἀπὸ αὐτὸν κτίση τὴν ἔκανε μὲ σοφία, λέγει ἡ ἁγία Γραφή, καὶ μὲ δύναμη Θεοῦ; Καὶ ἔὰν γιὰ τὸ μικρὸ χρειάσθηκε ἡ σοφία τοῦ δημιουργοῦ γιὰ νὰ γίνεῖ καλῶς, πῶς δὲν χρειάσθηκε πολὺ περισσότερο γιὰ τὸ μεγαλύτερο; Ἀλλὰ μάλλον πολὺ περισσότερη εἶναι τὸ παράλογο τῶν συλλογισμῶν γι' αὐτά. Ὁ Πατέρας λοιπὸν ἦταν πάντοτε σοφὸς καὶ δυνατός, καὶ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ κτιστὰ ὁ Υἱός, ὁ συναιώνιος μὲ τὸν Πατέρα, ὡς σοφία καὶ δύναμη αὐτοῦ.

ΑΛΛΟ.

«Ὁ Κύριος», λέγει, «εἶναι κοντά, μὴ μεριμνᾶτε γιὰ τίποτε»⁸. Κοίταξε λοιπὸν καὶ πάλι πῶς καὶ μ' αὐτὸ ἀποδεικνύεται σὲ μᾶς ὅτι ὁ Υἱός εἶναι Θεὸς ἀληθινός. Γιατὶ, αὐτὸ πού λέγει σὲ μᾶς ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Χριστὸς ὡς Κύριος εἶναι κοντά, ὁ ἴδιος τὸ λέγει μέσω ἑνὸς ἀπὸ τοὺς προφῆτες: «Ἐγὼ εἶμαι Θεὸς πού εἶμαι πλησίον, λέγει ὁ Κύριος, καὶ ὄχι Θεὸς πού βρίσκομαι μακριά»⁹. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ ἴδιος ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ γνωρίζει τὸν ἑαυτό του καὶ τὸν ἀποκαλεῖ, ὅπως ἀκούσαμε,

8. Φιλ. 4, 5.

9. Ἱερ. 23, 23.

ἠκούσαμεν, πῶς ἂν τις εἶ τῷ ποίημα δοκεῖν λέγειν αὐτόν, οὕτως ἔχων ὀφθήσεται, καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃ;

ΑΛΛΟ.

«Ἄλλ' ἐν παντί, τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει, μετ' εὐχαριστίας
5 τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωρίζεσθω πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ
Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν
καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Διαλεγόμενός πού
φησιν ὁ Σωτὴρ πρὸς τοὺς οἰκείους μαθητάς· «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν
δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν». Ὅτε τοίνυν ἑαυτοῦ
10 μὲν εἶναί φησιν τὴν εἰρήνην, Παῦλος δὲ αὐτὴν τοῦ Θεοῦ λέγει,
Θεὸν ὄντα τὸν Υἱὸν δηλονότι ἐπίσταται, τὸν τῆς εἰρήνης τοῖς ἀγί-
οις χορηγόν, πρὸς ὃν καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας προφητικῶ κινού-
μενος πνεύματι, ὡς ἐκ προσώπου τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων
φησί· «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν· Πάντα γὰρ ἀπέδω-
15 κας ἡμῖν». Οὐκοῦν Θεὸν ὁ Παῦλος οἶδέ τε ὄντα καὶ ὁμολογεῖ τὸν
Υἱόν, οἰχέσθω μακρὰν τῶν ἕτερα δοξαζόντων ὁ λῆρος.

ΑΛΛΟ.

«Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια,
ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὐφημα, εἶ τις ἀρετῆ, εἶ τις ἔπαινος,
20 ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς
εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν». Ἴδου πάλιν Θεὸν ἐνθάδε καλεῖ τὸν
λέγοντα Χριστόν· «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν». Ἐφαρμόσεις
τοίνυν καὶ τούτοις τὸν ἐν τοῖς ὀπίσω προαποδοθέντα λόγον.

Ἐκ τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς.

25 «Ἐν παντί», φησίν, «ἔργῳ ἀγαθῶ καρποφοροῦντες καὶ αὐξά-
νόμενοι τῇ ἐπιγνώσει τοῦ Θεοῦ». Εἶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν
Χριστόν ἐπιγινώσκοντες διὰ τῶν ἀποστολικῶν τε καὶ εὐαγγελ-
λικῶν κηρυγμάτων, οὐχ ἓν τι τῶν ποιημάτων, ἀλλ' αὐτὸν ἤδη τὸν
ἐπὶ πάντων Θεὸν ἐπιγινώσκομεν, πῶς οὐκ ἔστι κατὰ ἀλήθειαν
30 Θεὸς ὁ Υἱός, συνεισάγων μὲν ἑαυτῷ τὴν περὶ τοῦ Πατρὸς γνῶσιν,

10. Φιλ. 4, 6-7.

11. Ἰω. 14, 27.

12. Ἦσ. 26, 12.

πῶς θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ ἐμφανισθεῖ λέγοντας, ὅτι αὐτὸς εἶναι δημιούργημα, καὶ δὲν θὰ ἁμαρτήσῃ;

ΑΛΛΟ.

«Ἀλλὰ γιὰ κάθε τι ἃς γίνονται γνωστὰ τὰ αἰτήματά σας στὸν Θεὸ μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴ δέηση μαζί μὲ εὐχαριστία. Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, πὺν ξεπερνᾷ κάθε σκέψη, θὰ φρουρήσῃ τις καρδιές καὶ τις σκέψεις σας μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹⁰. Μιλώντας κάπου ὁ Σωτήρας στοὺς μαθητές του λέγει· «Σᾶς δίνω τὴ δική μου εἰρήνη, σᾶς ἀφήνω τὴ δική μου εἰρήνη»¹¹. Ὄταν λοιπὸν λέγει, ὅτι ἡ εἰρήνη εἶναι δική του, καὶ ὁ Παῦλος τὴν ὀνομάζει τοῦ Θεοῦ, ἀναγνωρίζει δηλαδή ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι Θεός, ὁ ὁποῖος χορηγεῖ τὴν εἰρήνη στοὺς ἁγίους, πρὸς τὸν ὁποῖο καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας, κινούμενος ἀπὸ προφητικὴ ἔμπνευση, λέγει ὡς ἐκπρόσωπος ἐκείνων πὺν πιστεύουν σ' αὐτόν, «Κύριε, Θεέ μας, δῶσε μας εἰρήνη· γιὰτι ὅλα μᾶς τὰ ἔδωσες»¹², ἄρα λοιπὸν, ἀφοῦ ὁ Παῦλος γνωρίζει καὶ ὀμολογεῖ τὸν Υἱὸ Θεό, ἃς ἐκλείψει ἡ φλυαρία ἐκείνων πὺν πιστεύουν ἄλλα.

ΑΛΛΟ.

«Λοιπὸν, ἀδελφοί, ὅσα εἶναι ἀληθινὰ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα ἀγαπητὰ, ὅσα ἔχουν καλὴ φήμη, ὅποιαδήποτε ἀρετὴ, καὶ ὅποιαδήποτε ἔπαινο, αὐτὰ νὰ σκέφτεσθε. Αὐτὰ πὺν μάθατε καὶ παραλάβετε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης θὰ εἶναι μαζί σας»¹³. Νᾶ καὶ πάλι ἔδῳ ὀνομάζει Θεὸ τὸν Χριστό πὺν λέγει· «Σᾶς δίνω τὴ δική μου εἰρήνη»^{13α}. Ἐφάρμοσε λοιπὸν καὶ σ' αὐτὰ τὸν λόγο πὺν ἔχει ἀναφερθεῖ καὶ στὰ προηγούμενα.

Ἐπὶ τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολὴν.

«Φέροντας», λέγει, «ὡς καρπὸ κάθε εἶδους καλὰ ἔργα, καὶ αὐξανόμενοι στὴν ἀκριβῆ γνώση γιὰ τὸν Θεό»¹⁴. Ἐὰν γνωρίζουμε τὸν Κύριο μας Ἰησοῦ Χριστό μὲ τὰ ἀποστολικά καὶ εὐαγγελικά κηρύγματα, τὸν γνωρίζουμε ὄχι σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ ὡς τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ τῶν ὄλων, πῶς τότε ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ἀληθινὰ Θεός, ὁ ὁποῖος προσφέρει μὲ τὸν ἑαυτό του τὴ γνώση γιὰ τὸν Πατέρα, καὶ

13. Φιλ. 4, 8-9.

13α. Ἰω. 14, 27.

14. Κολ. 1, 10.

ἀντεισφερόμενος δὲ αὐθις διὰ τῆς τοῦ Πατρὸς ἐπωνυμίας ὡς Υἱός· Ἀνάγκη γὰρ θάτερον ἐν θατέρῳ, ἐπεὶπερ οὗτος τῶν ὡς πρὸς τι ἐχόντων ὀνομάτων ὁ τύπος. Καὶ αὐτὸς δὲ πού φησιν ὁ Σωτὴρ ὡς πρὸς τὸν ἴδιον Πατέρα· «Ἐφανερώσα σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώ-
5 ποις», γνωστὸν ἐμαυτὸν δηλονότι καταστήσας αὐτοῖς. Ἄμα γὰρ ἔγνω τις τί ἐστὶν Υἱός, ἔγνω καὶ τοῦ γεγεννηκότος τὸν ὄρον, ἦτοι τὸ τί ἐστὶ Πατήρ. Ὅτε τοίνυν Υἱός ἐστι καὶ Θεός, πῶς ἂν εἴη πεποιημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον γεγεννημένος, ὡς ἐκ Πα-
τρός; Ὅπερ ἐστὶ καὶ ἀληθές.

10

ΑΛΛΟ.

Εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἀγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρούσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ τὴν
15 ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν». Πᾶσαν τῶν γενητῶν τὴν φύσιν τῷ κανόνι τῆς πρὸς Θεὸν δουλείας ὑποτίθησιν ἡ θεία Γραφή λέγουσα, ὅτι «τὰ σύμπαντα δοῦλα σά». Μόνῳ δὲ τῷ Θεῷ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα τετήρηκεν ὡς ἐξαιρέτον συνημιμένως βοῶσα· «Σὺ εἶ αὐτὸς ὁ βασι-
λεύς μου καὶ ὁ Θεός μου», ὡς ἐπομένου πάντως τῷ κατὰ φύσιν
20 βασιλεῖ τοῦ εἶναι καὶ Θεόν. Οὐκοῦν, εἰ μηδενὸς ἐτέρου τῶν γενη-
τῶν εἰς τὴν βασιλίδα παραλαμβανομένου τιμὴν, κατὰ φύσιν καὶ κατὰ ἀλήθειαν βασιλεύει μετὰ Πατρός ὁ Υἱός, πῶς ἂν εἴη τῶν γε-
νητῶν ὁ τῆς θείας τε καὶ πατρῶας οὐσίας ἔχων ἐν ἑαυτῷ φυσικῶς τὰ ἴδια καὶ ἐξαιρέτα;

25

ΑΛΛΟ.

«Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε ὄρατά, εἴτε ἀόρατα». Εἰ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα ἐκτίσθη, οὐκ ἂν τοῖς πᾶσι συναριθμοῖτο δικαίως, πάντων δὲ μᾶλλον αὐτὸς ἔξω

15. Ἰω. 17,6.

16. Κολ. 1,12-14.

φέρεται αντίστροφα και αὐτὸς ὡς Υἱὸς μὲ τὴν ὀνομασία τοῦ Πατέρα; Γιατὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχει τὸ ἓνα στὸ ἄλλο· καθὼς αὐτὸς εἶναι ὁ τύπος τῶν ὀνομάτων ποὺ ἔχουν σχέση μετὰξὺ τους. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας λέγει κάπου ἀναφερόμενος στὸν Πατέρα του· «Φανέρωσα τὸ ὄνομά σου στοὺς ἀνθρώπους»¹⁵, κάνοντας δηλαδὴ γνωστὸ τὸν ἑαυτό μου σ' αὐτοὺς. Γιατὶ μόλις κάποιος γνωρίσει τί εἶναι ὁ Υἱός, γνωρίζει καὶ τὸν ὄρισμό ἐκείνου ποὺ τὸν γέννησε, δηλαδὴ τὸ τί εἶναι ὁ Πατέρας. Ἄφοῦ λοιπὸν εἶναι Υἱός καὶ Θεός, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι δημιουργημένος ἀπὸ αὐτόν, καὶ δὲν εἶναι μᾶλλον γεννημένος, ἀφοῦ προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα; Πρᾶγμα τὸ ὁποῖο εἶναι καὶ ἀληθινό.

ΑΛΛΟ.

«Εὐχαριστώντας τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ποὺ μᾶς ἔκανε ἱκανοὺς νὰ ἔχουμε μερίδιο στὴν κληρονομία τῶν ἁγίων στὴ σφαῖρα τοῦ φωτός, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔσωσε ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ σκότους καὶ μᾶς μετέφερε στὴ βασιλεία τοῦ ἀγαπητοῦ του Υἱοῦ, μέσω τοῦ ὁποῖου ἔχουμε τὴν ἀπολύτρωση καὶ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν»¹⁶. Ἡ ἁγία Γραφή ὑποτάσσει ὅλη τὴ φύση τῶν κτιστῶν στὸν κανόνα τῆς δουλείας πρὸς τὸν Θεό, λέγοντας, «Γιατὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἶναι δοῦλα σὲ σένα»¹⁷, καὶ μόνο στὸν Θεὸ ἀποδίδει τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα ὡς ἔξαιρετο καὶ ἀχώριστο ἰδίωμα του, φωνάζοντας, «Σὺ ὁ ἴδιος εἶσαι ὁ βασιλιάς μου καὶ ὁ Θεός μου»¹⁸, σὰν νὰ εἶναι ὅπωςδήποτε ἀναγκαῖο ἐπακόλουθο στὸν κατὰ φύση βασιλιὰ τὸ νὰ εἶναι καὶ Θεός. Ἄρα λοιπὸν, ἀφοῦ κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ κτιστὰ δὲν συμπεριλαμβάνεται στὴν βασιλικὴ τάξη, καὶ βασιλεύει φυσικὰ καὶ ἀληθινὰ μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα μόνο ὁ Υἱός, πῶς μπορεῖ νὰ ἀνήκει στὰ κτιστὰ αὐτὸς ποὺ ἔχει στὸν ἑαυτό του κατὰ τρόπο φυσικὸ τὰ ἰδιαίτερα καὶ ἔξαιρετικά ἰδιώματα τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα του;

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ δι' αὐτοῦ δημιουργήθηκαν τὰ πάντα, στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ, τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα»¹⁹. Ἐφόσον ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, δὲν μπορεῖ νὰ συναριθμεῖται δίκαια στὰ «πάντα», ἀλλὰ μᾶλλον

17. Ψαλμ. 118, 91.

18. Ψαλμ. 83, 4.

19. Κολ. 1, 16.

κείσεται. Ἐν γὰρ τῷ «τὰ πάντα» εἶπεῖν, οὐδὲν ἀφήκεν ἐκτὸς τῶν ὅσα πρὸς γένεσιν ἐξ οὐκ ὄντων ἐνεχθέντα φαίνεται. Εἰ δὲ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τῶν πάντων ἕτερος, πῶς ἂν εἴη κτίσμα, ὃ τὸ ἐν τοῖς πᾶσιν εἶναι διαφυγὼν διὰ τὸ τῆς φύσεως ἐξηλλαγμένον;

5

ΑΛΛΟ.

«Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχων ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ πάντων ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιθασθέντες ἐν ἀγάπῃ, εἰς πᾶν τὸ πλῆθος τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως
10 εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι». Εἰ πάσης γνώσεως μέτρον ὑπεραίρει τὸ περὶ Θεοῦ μυστήριον, καὶ πάσης σοφίας τε καὶ συνέσεως τὸ ἀκρότατον ἐν τοῖς περὶ αὐτοῦ λόγοις ὁρᾶται, καὶ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῷ περὶ Χριστοῦ πάντες εἰσὶν οἱ θη-
15 σαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι, πῶς οὐκ ἔσται Θεός, ὃ πάσης μὲν γλώττης ἀναβαίνων τὸ μέτρον, πάντα δὲ νοῦν καὶ σοφίαν ἐξαλλόμενος, οὐ πρὸς κατάληψιν οὐδὲν ἐξαρκεῖν τῶν πεπονημένων φαίνεται; «Τὴν γενεὰν γὰρ αὐτοῦ τίς διηγήσεται;», καθά φησιν ὁ προφήτης

20

ΑΛΛΟ.

«Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὐ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος». Εἰ τῶν πεπονημένων οὐδὲν τῷ βασιλεῖ τῶν ὅλων ὁμόθρονόν τέ ἐστι καὶ σύνοδρον («τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου;»), πάντες δὲ
25 μᾶλλον εἰσι λειτουργικὰ πνεύματα, εἶτα μόνος ἔχων ὁ Υἱὸς τὸ ἀξίωμα φαίνεται, καὶ συνεδρεύει καὶ συμβασιλεύει τῷ Πατρὶ, πῶς ἂν εἴη τῶν πεπονημένων εἷς, ὃ τὸ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἀξίωμα φέρων, ὡς Θεός, καὶ τῶν βασιλικῶν θρόνων τῷ γεννήσαντι κοινω-
νός

αὐτὸς βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὰ πάντα. Γιατὶ λέγοντας «τά πάντα», δὲν ἄφησε κανένα ἀπὸ ὅσα φαίνονται νὰ ἔχουν γίνε ἀπὸ τὸ μηδέν. Καὶ ἐφόσον ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὰ πάντα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα, αὐτὸς ποὺ ἀποκλείεται νὰ ἀνήκει στὰ πάντα ἔξαιτίας τῆς φυσικῆς του διαφορᾶς;

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ θέλω νὰ γνωρίζετε τὸ πόσο μεγάλο ἀγῶνα διεξάγω γιὰ σᾶς καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ εἶναι στὴ Λαοδίκεια καὶ γιὰ ὅλους ὅσους δὲν ἔχουν δεῖ τὸ πρόσωπό μου, γιὰ νὰ πάρουν θάρρος οἱ καρδιές τους, ἐνωμένοι μὲ τὴν ἀγάπη καὶ πλουτισμένοι μὲ τὴ βεβαιότητα ποὺ δίνει ἡ ἀληθινὴ γνώση, ὥστε νὰ γνωρίσουν καλὰ τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο βρίσκονται κρυμμένοι ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσης»²⁰. Ἐὰν τὸ μέτρο κάθε γνώσεως τὸ ξεπερνᾷ τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἀποκορύφωμα ὅλης τῆς σοφίας καὶ συνέσεως βρίσκεται στοὺς λόγους γι' αὐτόν, καὶ ἐφόσον στὸ μυστήριον γύρω ἀπὸ τὸν Χριστὸ εἶναι κρυμμένοι ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ ξεπερνᾷ τὸ μέτρο κάθε γλώσσας καὶ βρίσκεται ψηλότερα ἀπὸ κάθε νοῦ καὶ σοφία, καὶ γιὰ τὴν κατανόησιν τοῦ ὁποίου δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἰκανὸ κανένα ἀπὸ τὰ κτίσματα; γιατί, ὅπως λέγει ὁ προφήτης, «Ποιὸς μπορεῖ νὰ διηγηθεῖ τὴ γενεά του;»²¹.

ΑΛΛΟ.

«Ἐφόσον λοιπὸν ἔχετε ἀναστηθεῖ μαζί μὲ τὸν Χριστό, νὰ ἐπιδιώκετε τὰ ὑψηλά, ἐκεῖ ὅπου βρίσκεται ὁ Χριστὸς καθισμένος στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ»²². Ἐὰν κανένα ἀπὸ τὰ κτίσματα δὲν εἶναι ὁμόθρονον καὶ συνέδρον μὲ τὴν βασιλιά των ὅλων (γιατὶ λέγει, «σὲ ποιὸν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους εἶπε ποτέ, Κάθισε στὰ δεξιὰ μου;»)²³, ἀλλὰ ὅλοι εἶναι υπηρετικὰ πνεύματα²⁴, καὶ μονο αὐτὸς ἐμφανίζεται νὰ ἔχει τὸ ἀξίωμα τοῦ Υἱοῦ, καὶ κάθεται καὶ βασιλεύει μαζί μὲ τὸν Πατέρα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνας ἀπὸ τὰ κτίσματα, αὐτὸς ποὺ φέρει τὸ ἀξίωμα τὸ ἀνώτερον ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση, ὡς Θεὸς, καὶ κάθεται στοὺς βασιλικοὺς θρόνους μαζί μὲ ἐκείνον ποὺ τὸν γέννησε;

22. Κολ. 3, 1.

23. Ἐβρ. 1, 13.

24. Ἐβρ. 1, 14.

ΑΛΛΟ.

«Τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ. Ὄταν ὁ Χριστὸς φανερωθῆ ὑμῖν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ». Εἰ ἐν Θεῷ 5 πάντες καὶ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, πῶς οὐκ ἔσται Θεὸς ὁ Υἱὸς ἢ πάντων ζωὴ; Εἰ γὰρ μόνῳ τὸ δύνασθαι ζωογονεῖν πρόσεστι κατὰ φύσιν Θεῷ, τῶν πεπονημένων οὐδὲν ζωὴ κυρίως τε καὶ ἀληθῶς κληθήσεται, ζωῆς δὲ μᾶλλον τῆς τοῦ χορηγοῦντος μέτοχον. Εἰ δὲ ἐν Χριστῷ τὸ ἐψευσμένον οὐδὲν (ἀλήθεια γάρ), ζωὴ 10 κατὰ φύσιν ἄρα ἐστίν· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ Θεός.

ΑΛΛΟ.

«Μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν». 15 Εἰς Χριστὸν ἀναμορφούμεθα διὰ τῆς πίστεως. Τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ὁ Παῦλος διδάσκει λέγων· «Τεκνία μου, οὓς πάλιν ᾠδίῳ, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν». Καὶ πάλιν· «Ὡσπερ γὰρ ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοῦκου, οὕτω φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου». Ὅτε τοίνυν τὴν αὐτοῦ λαβόντες ὁμοίωσιν, κατ' εἰκόνα 20 τοῦ κτίσαντος ἀναδεικνύμεθα, κτίζει δὲ τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, κατὰ τό, «καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον», Θεὸς ἄρα ὁ Χριστός, καὶ κτίστης μᾶλλον, οὐ κτίσμα, ποιητῆς, καὶ οὐχὶ ποίημα.

Ἐκ τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α'.

«Ἀφ' ὑμῶν», γάρ, φησί, «ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἢ πίστις ὑμῶν ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἐξελέλυθεν». Εἰ οἱ Χριστῷ πιστεύοντες, οὐχ ἑτέρῳ τινὶ τῶν ὄντων, ἀλλ' αὐτῷ πιστεύουσι τῷ Θεῷ, πῶς οὐκ ἔσται Θεὸς ὁ Χριστός; Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο, οὐκ ἔσται ποίημα.

25. Κολ. 3,2-4.

27. Κολ. 3,9-10.

26. . Ἰω. 14,6.

28. Γαλ. 4,19.

ΑΛΛΟ.

«Νὰ σκέφτεσθε τὰ οὐράνια, ὄχι τὰ ἐπίγεια. Γιατί ἔχετε πεθάνει, καὶ ἡ ζωὴ σας εἶναι κρυμμένη μαζὶ μὲ τὸν Χριστό. Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθεῖ μέσα σας, τότε καὶ σεῖς θὰ φανερωθεῖτε μαζὶ του δοξασμένοι»²⁵. Ἐὰν ὅλοι ζοῦμε καὶ κινουῦμαστε καὶ ὑπάρχουμε μέσα στὸν Θεό, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Υἱός, πού εἶναι ἡ ζωὴ ὅλων; Γιατί, ἐὰν μόνο στὸν κατὰ φύσιν Θεὸ ὑπάρχει ἡ δύναμη νὰ δίνει ζωὴ, ἐνῶ κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δὲν ὀνομάζεται κυριολεκτικὰ καὶ ἀληθινὰ ζωὴ, ἀλλὰ μᾶλλον μέτοχο τῆς ζωῆς ἐκείνου πού τὴ χορηγεῖ, καὶ ἂν στὸν Χριστὸ δὲν ὑπάρχει τίποτε πού νὰ εἶναι ψέμα (γιατὶ εἶναι ἡ ἀλήθεια)²⁶, ἄρα εἶναι ζωὴ κατὰ φύσιν· καὶ ἐὰν εἶναι αὐτό, τότε εἶναι καὶ Θεός.

ΑΛΛΟ.

«Νὰ μὴ λέτε ψέματα ὁ ἓνας στὸν ἄλλο, ἀφοῦ ἔχετε ἀποβάλλει τὸν παλιὸ ἄνθρωπο μὲ τὶς πράξεις του, καὶ ντυθήκατε τὸν νέο, αὐτὸν πού ἀνανεώνεται συνεχῶς σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ δημιουργοῦ του»²⁷. Μὲ τὴν πίστη μας στὸν Χριστὸ παίρνουμε τὴ μορφή αὐτοῦ. Αὐτὸ βέβαια μᾶς τὸ διδάσκει ὁ Παῦλος λέγοντας· «Παιδιά μου, γιὰ τὰ ὅποια πάλι κοιλοπονῶ μέχρι νὰ μορφωθεῖ μέσα σας ὁ Χριστός»²⁸. Καὶ πάλι· «Γιατί, ὅπως φορέσαμε τὴν εἰκόνα τοῦ γήινου, ἔτσι θὰ φορέσουμε καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου»²⁹. Ἀφοῦ λοιπὸν, παίρνοντας τὴν εἰκόνα του, ἀναδεικνυόμαστε σὲ εἰκόνα τοῦ δημιουργοῦ, καὶ τὸν ἄνθρωπο τὸν δημιουργεῖ ὁ Θεός, σύμφωνα μὲ τό, «Καὶ δημιούργησε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο»³⁰, ἄρα ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, καὶ μᾶλλον κτίστης καὶ ὄχι κτίσμα, δημιουργὸς καὶ ὄχι δημιούργημα.

Ἐκτὸς τῆν Α΄ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολή.

«Γιατὶ ἀπὸ σᾶς ἀντήχησε ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ὄχι μόνο στὴ Μακεδονία καὶ τὴν Ἀχαΐα, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε τόπο ἐγίνε γνωστὴ ἡ πίστη σας στὸν Θεό»³¹. Ἐὰν αὐτοὶ πού πιστεύουν στὸν Χριστό, δὲν πιστεύουν σὲ κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ ὄντα, ἀλλὰ στὸν ἴδιον Θεό, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός; Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ, δὲν εἶναι αὐτὸς κτίσμα.

29. Α΄ Κορ. 15, 49.

30. Γεν. 1, 27.

31. Α΄ Θεσσ. 1, 8.

ΑΛΛΟ.

Ὡσπερ τινῶν διαλεγόμενος, «αὐτοί», φησί, «περὶ ἡμῶν ἐπαγγέλλουσιν ὅποιαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἀπεστρέψατε ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ». *Εἰ 5 τὴν ἀρχαίαν διαφυγόντες πλάνην οἱ ἐξ ἔθνῶν διὰ τοῦ πιστεύειν εἰς Χριστόν, ἐπιστρέφουσι πρὸς Θεόν, καὶ εἰ Χριστῷ δουλεύοντα διὰ τῆς των εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων φυλακῆς δουλεύειν Θεῷ τῷ ἀληθινῷ, πῶς οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν Θεὸς ὁ Υἱός; Τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ ἀληθινόν. Ὁ δὲ φύσει Θεός, πῶς ἔσται καὶ ποιήμα;*

10

ΑΛΛΟ.

«Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοί, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν Φιλίπποις, ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι». *15 Ἴδου πάλιν, ἀναφανδὸν Θεὸν ὀνομάζει Χριστόν· αὐτοῦ γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον.*

ΑΛΛΟ,

Τούτῳ ὁμοιον.

«Ἄλλ' ἐγενήθημεν νήπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἐὰν τροφὸς θάλῃ *20* τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἡμειρόμενοι ὑμῶν εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς». Καὶ πάλιν εὐθύς ἐφέξῃς· «Μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, τὸν κόπον ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ *25* Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ».

ΑΛΛΟ.

«Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλά, καθὼς ἔστιν ἀληθῶς, λόγον Θεοῦ, ὃς καὶ *30* ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν».

ΑΛΛΟ.

Σάν νά μιλάει μέ κάποιους, λέγει· «Γιατί αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀναφέρουν γιά μᾶς τί εἶδους ἐπίσκεψη σᾶς κάναμε, καὶ πῶς ἐπιστρέψατε ἀπὸ τὰ εἶδωλα, ὥστε νὰ δουλεύετε σὲ Θεὸ ζωντανὸ καὶ ἀληθινὸ»³². Ἐὰν οἱ ἔθνικοὶ πιστεύοντας στὸν Χριστὸ διέφυγαν τὴν ἀρχαία πλάνη καὶ ἐπιστρέφουν στὸν Θεό, καὶ ἐὰν ὑποτασσόμενοι στὸν Χριστὸ μέ τὴν τήρηση τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ὑποτάσσονται στὸν ἀληθινὸ Θεό, πῶς ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι κατὰ φύση Θεός; Γιατί αὐτὸ εἶναι τὸ ἀληθινὸ. Καὶ ὁ κατὰ φύση Θεὸς πῶς εἶναι καὶ κτίσμα;

ΑΛΛΟ.

«Γιατί οἱ ἴδιοι γνωρίζετε, ἀδελφοί, ὅτι ἡ ἐπίσκεψή μας σὲ σᾶς δὲν ἔγινε μάταια, ἀλλὰ ἂν καὶ προηγουμένως εἶχαμε ὑποφέρει καὶ κακοποιηθεῖ, ὅπως γνωρίζετε, στοὺς Φιλίππους, πήραμε τὸ θάρρος μέ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ μας νὰ σᾶς κηρύξουμε τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ μέ μεγάλο ἀγώνα»³³. Νὰ πάλι ὀλοφάνερα ὀνομάζει τὸν Χριστὸ Θεό· γιατί αὐτοῦ εἶναι τὸ Εὐαγγέλιο.

ΑΛΛΟ,

Ὅμοιο μέ αὐτό.

«Ἄλλὰ ἤμασταν στοργικοὶ μεταξύ σας, ὅπως μὰ μητέρα περιθάλλει τὰ παιδιά της, καὶ ἦταν τόση ἡ φροντίδα μας γιά σᾶς, ὥστε εἴμασταν ἔτοιμοι νὰ σᾶς μεταδώσουμε ὄχι μόνο τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ σᾶς προσφέρουμε τὴν ἴδια τὴ ζωή μας»³⁴. Καὶ ἀμέσως παρακάτω· «Γιατί θυμᾶστε, ἀδελφοί, τὸν κόπο καὶ τὸν μόχθο μας· γιατί ἐργαζόμενοι νύχτα καὶ μέρα, γιά νὰ μὴ ἐπιβαρύνουμε κανένα ἀπὸ σᾶς, σᾶς κηρύξαμε τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ»³⁵.

ΑΛΛΟ.

«Γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς εὐχαριστοῦμε τὸν Θεὸ ἀδιάκοπα, γιατί, ὅταν ἀκούσατε ἀπὸ μᾶς τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, τὸν δεχθήκατε ὄχι σὰν λόγος ἀνθρώπινο, ἀλλὰ ὡς λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ εἶναι πραγματικά, ὁ ὁποῖος λόγος ἐνεργεῖ σὲ σᾶς πού πιστεύετε»³⁶. Ἐὰν ὁ λόγος τῶν μα-

35. Α' Θεσσ. 2, 9.

36. Α' Θεσσ. 2, 13.

λοις ὁ λόγος περὶ τῆς εἰς Χριστὸν γέγονε πίστεως, κατὰ τὸ εἰρημέ-
νον παρὰ τοῦ Παύλου, «Οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ
'Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον», εἶτα λόγον Θεοῦ τὸ
περὶ αὐτοῦ καλοῦσι κήρυγμα, τίς ἄρα οὕτως θρασύς ὡς τολμῆσαι
5 ποίημα λέγειν τὸν διὰ γλώττης ἀποστολικῆς Θεὸν ὀνομαζόμενον,
καὶ ριψοκινδύνως τοῖς διὰ Πνεύματος λαλοῦσιν ἀντιφωνεῖν;

Ἐκ τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς Β΄.

«Πιστός δέ ἐστιν ὁ Κύριος, ὃς στηρίζει ὑμᾶς καὶ φυλάξει ἀπὸ
τοῦ πονηροῦ». Εἰ πιστός ἐστιν ὁ Σωτὴρ ὅτι πιστοὺς ἀπεργάζεται
10 τοὺς προσιόντας αὐτῷ, στηρίζων διὰ τῆς πίστεως, ἔσται δηλονότι
καὶ φύσει Θεός, ὅτι θεοὺς ἀποτελεῖ τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν.
Πιστοῦ μὲν γὰρ τὸ πιστοποιεῖν, Θεοῦ δὲ πάλιν τὸ θεοποιεῖν,
ὥσπερ ἀμέλει καὶ τοῦ φωτὸς τὸ φωτίζειν ἔργον ἐστίν.

Ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους.

15 «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς
πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλά-
λησε ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθετο κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ ἐποίησε
τοὺς αἰῶνας». Κρείττονα τῆς διὰ Μωσέως Διαθήκης καὶ τῶν προ-
φητικῶν κηρυγμάτων τὴν εὐαγγελικὴν ἀποδεικνύων παιδευσιν,
20 ἀπὸ τῆς τῶν προσώπων διαφορᾶς ποιεῖται τὴν διάκρισιν. Κατὰ
μὲν οὖν τὸ ἀρχαῖον διὰ τῶν προφητῶν τοῖς πατράσιν ἀνακεκηρύ-
χθαι τὸν λόγον δισχυρίσατο, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν καιρῶν δι' Υἱοῦ,
τοῦ τοσαύτην ἔχοντος πρὸς ἐκείνους τὴν ὑπεροχὴν, ὡς τοὺς μὲν τὸ
οἰκετικὸν οὐχ ὑπερβαίνοντας μέτρον, τό, «τάδε λέγει Κύριος»,
25 ἀναφωνεῖν, τὸν δὲ τὸ δεσποτικὸν ἀξίωμα φοροῦντα λέγειν ὡς
Υἱόν «Ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις Οὐ μοιχεύσεις ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν»,
καὶ ἐξῆς. Πῶς οὖν ἐν κτίσμασιν ὁ κατὰ φύσιν Θεὸς ἢ πῶς ἐν δού-
λοις ὁ πάντων Δεσπότης τετάξεται; Καὶ εἰ πάντων ἐστὶ κληρονό-

37. Α' Κορ. 2, 22.

38. Β' Θεσσ. 3, 3.

κάρων ἀποστόλων ἀντικείμενο εἶχε τὴν πίστη στὸν Χριστό, σύμφωνα μ' αὐτό πού λέγει ὁ Παῦλος, «Γιατὶ δὲν θεώρησα σωστὸ νὰ γνωρίζετε κάτι ἄλλο, παρὰ μόνο τὸν Ἰησοῦ Χριστό, καὶ αὐτὸν σταυρωμένον»³⁷, καὶ λόγο τοῦ Θεοῦ ὀνομάζουν τὸ κήρυγμα γιὰ τὸν Χριστό, ποιὸς ἄραγε εἶναι τόσο πολὺ θρασύς, ὥστε νὰ τολμήσει νὰ πεῖ, ὅτι εἶναι δημιούργημα αὐτὸς πού μετὰ τὴν ἀποστολικὴ γλώσσα ὀνομάζεται Θεός, καὶ νὰ προβάλλει ριψοκίνδυνα ἀντιρροήσεις σ' ἐκείνους πού μιλοῦν μετὰ τὴν ἔμπνευση τοῦ Πνεύματος;

Ἐκ τῆς Β' πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῆς.

«Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος θὰ σᾶς στηρίξει καὶ θὰ σᾶς προφυλάξει ἀπὸ τὸν πονηρό»³⁸. Ἐὰν ὁ Σωτὴρας εἶναι ἀξιόπιστος, ἐπειδὴ κάνει πιστοὺς ἐκείνους πού ἔρχονται σ' αὐτόν, στηρίζοντάς τους μετὰ τὴν πίστη, τότε εἶναι καὶ κατὰ φύσιν Θεός, γιατί κάνει θεοὺς ἐκείνους πού ἐλπίζουν σ' αὐτόν. Γιατὶ γνώρισμα τοῦ ἀξιόπιστου εἶναι νὰ ἐπιβεβαιώνει αὐτὸ πού κάνει, καὶ ιδιότητα τοῦ Θεοῦ νὰ κάνει θεοὺς, ὅπως βέβαια ἔργο τοῦ φωτὸς εἶναι νὰ φωτίζει.

Ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς.

«Ἀφοῦ ὁ Θεὸς μετὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους μίλησε κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους στοὺς πατέρες μέσω τῶν προφητῶν, κατὰ τὶς τελευταῖες αὐτὲς ἡμέρες μίλησε σὲ μᾶς μέσω τοῦ Υἱοῦ τὸν ὁποῖο ἔκανε κληρονόμο ὅλων, καὶ μετὰ τὸν ὁποῖο δημιούργησε τὸν κόσμον»³⁹. Δείχνοντας ὅτι ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν Διαθήκη τοῦ Μωυσῆ καὶ τὰ κηρύγματα τῶν προφητῶν, ἀπὸ τὴν διαφορὰ τῶν προσώπων κάνει τὴν διάκριση. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους λοιπὸν ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ λόγος κηρύχθηκε στοὺς πατέρες μέσω τῶν προφητῶν, ἐνῶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους διὰ τοῦ Υἱοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει τόσο μεγάλη ὡς πρὸς ἐκείνους ὑπεροχή, ὥστε ἐκεῖνοι, μὴ ξεπερνώντας τὸ μέτρο τοῦ δούλου, νὰ φωνάζουν, «αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος», ἐνῶ αὐτὸς φωνάζοντας τὸ δεσποτικὸ ἀξίωμα νὰ λέγει ὡς Υἱός: «Εἰπώθηκε στοὺς ἀρχαίους· Νὰ μὴ μοιχεύσεις· Ἐγὼ ὁμῶς σᾶς λέγω»⁴⁰, καὶ τὰ λοιπά. Πῶς λοιπὸν συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν κτισμάτων ὁ κατὰ φύσιν Θεός; Ἡ πῶς κατατάσσεται μεταξὺ τῶν δούλων ὁ

39. Ἑβρ. 1, 1-2.

40. Ματθ. 5, 27 ἔ.

μος, ἕτερός ἐστι παρὰ πάντα, ὧν καὶ ἔστι κληρονόμος. Καὶ εἰ δι' αὐτοῦ πεποιήκε τοῦς αἰῶνας, οὐκ ἂν εἶη τῶν γενητῶν ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων, ἐπεὶ οὐδὲν τῶν κτισμάτων προγενεστέραν τοῦ αἰῶνος ἔχει τὴν γένεσιν, ἀλλ' ἐν χρόνῳ πεποιήται. Μόνῳ δὲ προσέστι τῷ Υἱῷ, τὸ ἀχρόνως εἶναι μετὰ Πατρός.

ΑΛΛΟ.

Εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παρὰ βασίς καὶ παρακοή ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας, ἣτις ἀρ-
10 χὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη»; Ἐνταῦθα σαφῶς ἐκ τῆς τῶν προσώπων διαφορᾶς, ὅσην ἔχει τὴν ὑπεροχὴν τὰ εὐαγγελικὰ κηρύγματα ὡς πρὸς τὰς διὰ τοῦ νόμου σκιάς, ἀποδεικνύειν πειράται. Εἰ γὰρ τοῖς δι' ἀγγέλων, φησί, διατεταγμένοις προσῆν οὕτως τὸ ἀξιόπιστον
15 ὡς τοῖς παραβαίνειν ἐπιχειροῦσι τὴν χαλεπωτάτην ἐπηρτηῆσθαι κόλασιν, πῶς οὐ μᾶλλον τοσοῦτον μειζόνως εἰς τὸ κολάζεσθαι δικαιότερος ὁ τὰ δι' Υἱοῦ παραβαίνων φανεῖται, ὅσον περ ἂν εἶη τῆς εἰς ἀγγέλους τιμῆς ἀξιολογώτερος ὁ Υἱός; Εἰ δὲ χρὴ καὶ τὸ ἐκάστου μέτρον συνιδεῖν, οἱ μὲν παρεστῶτες ὑμνοῦσι, λειτουργικά
20 τέ εἰσι πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, ὁ δὲ ὑμνολογεῖται μετὰ Πατρός, σύνθρονός τε ὢν καὶ συμβασιλεύων αὐτῷ, καὶ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων διακονούμενος, κατὰ τὸ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, «Καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ», πῶς οὖν ὁ τοσοῦτον ὑπερέχων, ἐν τοῖς τοσοῦτον ὑποβεδηκόσιν, ὡς ὁ Μονογενής,
25 εὐρεθήσεται; Πῶς δὲ ὁ Πατρὶ συγκαθήμενος, ἐν τοῖς παρεστηκόσι, καὶ ἐν τοῖς διακονοῦσιν ὁ διακονούμενος, ἢ ἐν τοῖς βασιλευομένοις ὁ βασιλικὸν ἀξίωμα περικείμενος;

ΑΛΛΟ.

Εἰς Χριστὸν ἀναφέρων ὁ μακάριος Παῦλος τὸ ἐν ὀγδόῳ ψαλ-

Δεσπότης τῶν ὅλων; Καὶ ἐφόσον εἶναι κληρονόμος ὅλων, εἶναι διαφορετικός ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τῶν ὁποίων εἶναι κληρονόμος. Κι' ἀφοῦ δι' αὐτοῦ ἔκανε τὸν κόσμον, δὲν μπορεῖ νὰ ἀνήκει στὰ κτίσματα αὐτὸς ποὺ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸν κόσμον, ἐπειδὴ κανένα ἀπὸ τὰ κτίσματα δὲν ἔγινε πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, ἀλλ' ἔγινε μέσα στὸν χρόνο, καὶ μόνο στὸν Υἱὸ προσιδιάζει τὸ νὰ ὑπάρχει ἀχρόνως μαζί με τὸν Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

«Γιατί, ἐὰν ὁ λόγος ποὺ κηρύχθηκε διὰ τῶν ἀγγέλων εἶχε κῦρος, καὶ κάθε παράβαση καὶ παρακοή ἔλαβε δίκαια μισθαποδοσία, πῶς ἐμεῖς θὰ ξεφύγουμε, ἐὰν ἀμελήσουμε τόσο μεγάλη σωτηρία, ἣ ὁποία ἄρχισε νὰ κηρύσσεται ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ βεβαιώθηκε σ' ἐμᾶς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὴν ἄκουσαν»⁴¹; Ἐδῶ, ξεκινώντας ἀπὸ τὴ διαφορὰ τῶν προσώπων, ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξει μὲ σαφήνεια πόσο πολὺ ὑπερέχουν τὰ εὐαγγελικὰ κηρύγματα ἀπὸ τὶς σκιές τοῦ νόμου. Γιατί, ἐὰν σ' αὐτὰ ποὺ κηρύχθηκαν διὰ τῶν ἀγγέλων, λέγει, ὑπῆρχε τόση ἀξιόπιστία, ὥστε σ' ἐκείνους ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ τὰ παραβοῦν νὰ ἐπιφυλάσσεται τόσο φοβερὴ κόλαση, δὲν ἀξίζει νὰ τιμωρηθεῖ τόσο περισσότερο ἐκεῖνος ποὺ ἐμφανίζεται νὰ παραβαίνει αὐτὰ ποὺ κήρυξε ὁ Υἱός, ὅσο πιὸ ἀξιόλογος εἶναι ὁ Υἱός ἀπὸ τὴ τάξη τῶν ἀγγέλων; Ἐὰν ὅμως πρέπει νὰ λάβουμε ὑπόψη μας καὶ τὸ μέτρο τοῦ καθενός, οἱ ἄγγελοι παριστάμενοι τὸν ὕμνοῦν καὶ εἶναι λειτουργικὰ πνεύματα ποὺ ἀποστέλλονται σὲ ὑπηρεσία, ἐνῶ αὐτὸς ὑμνεῖται μαζί με τὸν Πατέρα, εἶναι σύνθρονός του, βασιλεύει μαζί με αὐτόν, καὶ ὑπηρετεῖται ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, σύμφωνα με τὸν εὐαγγελικὸ λόγο· «Καὶ νὰ, ἦρθαν ἄγγελοι καὶ τὸν διακονοῦσαν»⁴². Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ποὺ ὑπερέχει τόσο πολὺ, ὡς ὁ Μονογενής, βρίσκεται μαζί με τοὺς τόσο κατωτέρους; Καὶ πῶς αὐτὸς ποὺ κάθεται μαζί με τὸν Πατέρα, συγκαταλέγεται μαζί με ἐκείνους ποὺ παραστέκονται σ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς ποὺ ὑπηρετεῖται μαζί με τοὺς ὑπηρέτες, ἢ με ἐκείνους ποὺ εἶναι ὑπήκοοι, αὐτὸς ποὺ φέρει τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα;

ΑΛΛΟ.

Ὁ μακάριος Παῦλος ἀποδίδοντας στὸν Χριστὸ τὸ λεγόμενο

42. Ματθ. 4, 11.

μῶ, λέγει· «Τί ἐστὶν ἄνθρωπος ὅτι μιμήσκη αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν; Ἠλάττωσας αὐτόν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτόν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν πο-
 5 δῶν αὐτοῦ». Εἶτα τούτοις συνάπτει· «Ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξει αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφήκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον». Ἐρ' οὖν οὐχὶ βασιλέα καὶ Κύριον, καὶ τὴν θεοπρεπῆ περικειῖσθαι δόξαν ὁμολογήσαμεν ὧς τὰ πάντα ὑποτέτακται; Πῶς οὖν οὐ Θεός; Πῶς δὲ ἐν τοῖς παῖσιν ὁ ὑπὲρ πάντα, καὶ τοσοῦτον τῶν γενητῶν τὴν φύσιν ὑπερ-
 10 κείμενος, ὡς τὰ μὲν ὑποτετάχθαι, καὶ τῷ τῆς δουλείας ἐνέχεσθαι ζυγῶ, τὸν δὲ αὖ πάλιν περικειῖσθαι μὲν τῆς κυριότητος τὸ ἐλεύθερον ἀξίωμα, πάντα δὲ ἔχειν ὑπὸ τοὺς πόδας, ὡς καὶ αὐτὸς πούφησι δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν, «Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου»;

15

ΑΛΛΟ.

«Ὁθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωσῆς ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Πλείονος γὰρ οὗτος δόξης παρὰ Μωσῆν ἠξίωται,
 20 καθόσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν, πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος, ὁ δὲ πάντα κατασκευάσας, Θεός». Οὐκ ἐν ἴσῳ μέτρῳ τὸν ποιηθέντα τῷ πεποιηκότι τιμᾶσθαι δεῖν ἐκδιδάσκων, δῆλος ἂν εἶη δῆπουθεν οὐκ ἐπιτρέπων ἐν ποιήμασι κατατάττεσθαι τὸν Υἱόν· «Πλείονα», γάρ, φησί, «τιμὴν ἔχει
 25 τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν». Καὶ τίς ὁ τότε τὸ σύμπαν τεχνησάμενος, λεγέτω πάλιν αὐτὸς περὶ τοῦ Υἱοῦ, ὅτι «δι' αὐτοῦ ἐκτίσθη τὰ ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Ἀρχαί, εἴτε Κυριότητες, τὰ πάντα ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ ἐκτίσθη, καὶ αὐτὸς ἐστὶ πρὸ πάντων». Πῶς οὖν ἐν ποιήμασιν ὁ ποιητής; Καὶ εἰ ἐν τοῖς

43. Ἐβρ. 2, 6-8.

45. Ἦσ. 66, 1.

44. Ἐβρ. 2, 8.

46. Ἐβρ. 3, 1-5.

στόν ὄγδοο ψαλμῶ, λέγει· «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νά τόν θυμᾶσαι, ἢ τί εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νά τόν προσέχεις; Τόν ἔκανες λίγο κατώτερο ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, τόν στεφάνωσες μὲ δόξα καὶ τιμῆ, καὶ τόν ἔκανες κυρίαρχο τῶν ἔργων σου. “Ὅλα τὰ ὑπέταξες κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του»⁴³. Ἔπειτα προσθέτει σ’ αὐτὰ· «Ἐφοῦ λοιπὸν τὰ ὑπέταξε ὅλα σ’ αὐτόν, δὲν ἄφησε τίποτε ἀνυπότακτο σ’ αὐτόν»⁴⁴. Ἄρα λοιπὸν δὲν θὰ ὁμολογήσουμε ὅτι εἶναι βασιλιάς καὶ Κύριος καὶ ὅτι περιβάλλεται μὲ τῆ δόξα ποὺ ταιριάζει σὲ Θεό, αὐτὸς στόν ὁποῖο εἶναι ὑποταγμένα τὰ πάντα; Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι Θεός; Καὶ πῶς συγκαταλέγεται ἀνάμεσα στὰ πάντα, αὐτὸς ποὺ εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλα, καὶ εἶναι τόσο ἀνώτερος κατὰ φύση ἀπὸ τὰ κτίσματα, ὥστε αὐτὰ νά εἶναι ὑποταγμένα καὶ ὑποδουλωμένα στὸ ζυγὸ τῆς δουλείας, ἐνῶ ἐκεῖνος νά φέρει πάλι τὸ ἐλεύθερο ἀξίωμα τῆς κυριότητος καὶ νά ἔχει τὰ πάντα κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, ὅπως λέγει καὶ ὁ ἴδιος κάπου μέσω ἑνὸς προφήτη, «Ὁ οὐρανὸς εἶναι γιὰ μένα θρόνος, καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιο τῶν ποδῶν μου»⁴⁵;

ΑΛΛΟ.

«Γι’ αὐτὸ, ἅγιοι ἀδελφοί, σεῖς ποὺ εἶστε μέτοχοι οὐράνιας κλήσεως, κατανοῆστε τὸν ἀπόστολο καὶ ἀρχιερέα τῆς πίστεώς μας Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος φάνηκε πιστὸς σ’ ἐκεῖνον ποὺ τόν ἔκανε, ὅπως ἦταν καὶ ὁ Μωυσῆς σὲ ὅλον τὸν οἶκο ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως θεωρήθηκε ἄξιος μεγαλύτερης δόξας ἀπὸ τὸν Μωυσῆ, ὅπως μεγαλύτερη τιμῆ ἀπὸ ἕνα σπίτι ἔχει ἐκεῖνος ποὺ τὸ κατασκευάζει. Γιατὶ κάθε σπίτι κατασκευάζεται ἀπὸ κάποιον, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ δημιουργήσε τὰ πάντα εἶναι ὁ Θεός»⁴⁶. Διδάσκοντας ὅτι δὲν πρέπει νά τιμᾶται ἐξίσου αὐτὸς ποὺ δημιουργήθηκε μὲ ἐκεῖνον ποὺ τόν δημιουργήσε, εἶναι φανερὸ ἀπὸ κάθε ἀποψη, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νά κατατάσσεται ὁ Υἱὸς μεταξὺ τῶν δημιουργημάτων· γιατί λέγει, «Μεγαλύτερη τιμῆ ἀπὸ τὸ σπίτι ἔχει ἐκεῖνος ποὺ τὸ κατασκεύασε». Καὶ ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ κατασκεύασε τότε τὸ σύμπαν τὸ λέγει ὁ ἴδιος γιὰ τὸν Υἱό· «Δι’ αὐτοῦ δημιουργήθηκαν τὰ ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε Ἀρχές, εἴτε Κυριότητες. Ὅλα μὲ αὐτόν καὶ δι’ αὐτοῦ δημιουργήθηκαν, καὶ αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα»⁴⁷. Πῶς

47. Κολ 1, 16.

πᾶσι καὶ αὐτὸς ὁ χρόνος ἐστίν, ὡς ἐν τῶν πάντων, ἔστι δὲ πρὸ πάντων αὐτός, δῆλον ὅτι καὶ τοῦ χρόνου πρεσβύτερος ὁ Υἱός «Δι' αὐτοῦ», γὰρ φησι, «τοὺς αἰῶνας ἐποίησε. «Πῶς οὖν ὁ πρὸ αἰώνων ἐν τοῖς ἐν χρόνῳ γενομένοις ἀριθμηθήσεται; Ἐπεὶ καὶ πᾶν ὅπερ ἂν εἴη ποιηθὲν ὡς ἐν γενέσει, τοῦτο πάντως ἔσται καὶ ἐν χρόνῳ τοῦ εἶναι ἀρξάμενον, εἴπερ μόνῃ σώζεται τὸ αἶδιον, ὡς ἐξαίρετον, τῆ θείᾳ καὶ ἀκηράτῳ φύσει.

ΑΛΛΟ.

«Καὶ Μωσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, 10 εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων. Χριστὸς δὲ ὡς Υἱός ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς». Ἀπὸ τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ὑπεροχῆς ποιεῖται τὴν σύγκρισιν, καὶ τῆς οὐσιώδους, ἴν' οὕτως εἴπω, ποιότητος τὴν διαφορὰν δεικνύει, ἣν ἔχει Χριστὸς πρὸς Μωσέα, καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς πάντα τὰ πεποιημένα 15 Τρέχει γὰρ ὁ λόγος εἰς τουτὶ τὸ συμπέρασμα. Εἰ τοίνυν ὁ μὲν ὡς θεράπων, ὁ δὲ ὡς Υἱός, καὶ ὁ μὲν ὡς οἰκέτης ἐν τῷ οἴκῳ πιστός, ὁ δὲ ὡς κληρονόμος, οὐκ ἐν τῷ οἴκῳ, ἀλλ' ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, πῶς ἔσται λοιπὸν ὁμογενής, ὁ τοσοῦτον αὐτοῦ διενεγκών; Ὁ δὲ Μωσῆς μῆτε ὁμογενής ὑπάρχων γεννητῆς ὄντι φύσεως, μῆτε μὴν ἄλλως 20 ὁμόδουλος, οὐκ ἂν ἐτέρῳ τινὶ κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον ὁμοφυῆς συντάττοιτο. Πρὸς γὰρ τὰ πεποιημένα, καὶ οὐ πρὸς Μωσέα πάντως ἢ σύγκρισις, εἰ καὶ τὸ Μωσέως πρόσωπον ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐξετάζεται.

ΑΛΛΟ,

25

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ σχήματος.

Εἰ πᾶν τὸ εἰς γένεσιν ἐναχθέν, δοῦλόν ἐστι τοῦ πεποιηκότος Θεοῦ, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς μελωδούμενον, ὅτι «τὰ σύμπαντα δοῦλα σά», ἐλεύθεροι δὲ εἰσιν οἱ υἱοί, κατὰ τὴν ἀψευδῆ τοῦ Σωτῆρος

48. Ἐβρ. 1, 2.

49. Ἐβρ. 3, 5-6.

λοιπὸν κατατάσσεται ὁ δημιουργὸς στὰ δημιουργήματα; Καὶ ἐὰν μέσα σὲ ὅλα εἶναι καὶ ὁ ἴδιος ὁ χρόνος, σὰν ἓνα ἀπὸ ὅλα, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι πρὶν ἀπὸ ὅλα, εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι μεγαλύτερος καὶ ἀπὸ τὸν χρόνο. Γιατὶ λέγει, «δι' αὐτοῦ δημιούργησε τοὺς αἰῶνες»⁴⁸. Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ποὺ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες θὰ ἀριθμηθεῖ μὲ αὐτὰ ποὺ ἔγιναν μέσα στὸν χρόνο; Γιατὶ καὶ κάθε τι ποὺ δημιουργήθηκε κατὰ τὴ γένεση, αὐτὸ ἔχει ὅπωςδήποτε τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς του μέσα στὸν χρόνο, ἀφοῦ μόνο στὴ θεία καὶ ἀμόλυπτη φύση ὑπάρχει ἡ αἰωνιότητα, ὡς ἐξαίρετο ἰδίωμά της.

ΑΛΛΟ.

«Καὶ ὁ Μωυσῆς βέβαια ἦταν πιστὸς σὲ ὅλον τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, σὰν δοῦλος, γιὰ νὰ δώσει μαρτυρία γιὰ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ λεχθοῦν, ὁ Χριστὸς ὅμως ὡς Υἱὸς εἶναι στὸν οἶκο του, οἶκος τοῦ ὁποίου εἴμαστε ἐμεῖς»⁴⁹. Ἀπὸ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπεροχῆς κάνει τὴ σύγκριση καί, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, δείχνει τὴ διαφορὰ τῆς οὐσιαστικῆς ποιότητας, τὴν ὁποία ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν Μωυσῆ, καὶ μέσω αὐτοῦ ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα. Σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ὀδηγεῖ ὁ λόγος. Ἐὰν λοιπὸν ὁ ἓνας σὰν ὑπηρέτης, καὶ ὁ ἄλλος ὡς Υἱὸς, καὶ ὁ ἓνας ἦταν πιστὸς ὡς ὑπηρέτης στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ἄλλος ὡς κληρονόμος, ὄχι στὸν οἶκο ἄλλου, ἀλλὰ στὸν δικό του οἶκο, πῶς λοιπὸν ἀνήκει στὸ ἴδιο γένος αὐτὸς ποὺ τόσο διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνον; Καὶ αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι οὔτε ὁμογενῆς μὲ τὸν Μωυσῆ, ποὺ εἶναι κτιστῆς φύσεως, οὔτε κατ' ἄλλο τρόπο εἶναι ὁμόδουλος, δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηρίζεται ὁμοφυῆς μὲ κάποιον ἄλλο ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς φύσεως. Γιατὶ ἡ σύγκριση γίνεται πρὸς τὰ δημιουργήματα, καὶ ὄχι ὅπωςδήποτε πρὸς τὸν Μωυσῆ, ἂν καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ ἐξετάζεται τὸ πρόσωπο τοῦ Μωυσῆ.

ΑΛΛΟ,

Ἐπὶ τὸ ἴδιο σχῆμα.

Ἐὰν κάθε τι ποὺ ἦρθε στὴν ὑπαρξὴ εἶναι ὑπόδουλο στὸ Θεὸ ποὺ τὸ δημιούργησε, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ψάλλεται στοὺς Ψαλμοὺς, ὅτι, «Ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἶναι δοῦλα σὲ σένα»⁵⁰, ἐνῶ οἱ υἱοὶ

50. Ψαλμ. 118, 91.

φωνήν, πῶς ἂν ἐνδέχοιτο τῆς αὐτῆς εἶναι φύσεως τοῖς διὰ τὸ πεποιοῖσθαι δουλεύουσι τὸν διὰ τὴν ἐκ Πατρὸς ἄρρητον γέννησιν ἐλεύθερον Υἱόν;

ΑΛΛΟ,

5 Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, εἰς τό, «οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς».

Εἰ ὁ Θεός ἐστιν ὁ ἐν προφήταις εἰπών, ὅτι «ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μου λαός», πῶς νῦν ἡμεῖς οἶκός ἐσμεν τοῦ Υἱοῦ, εἴπερ μὴ ἔστι φύσει Θεός; «Ἄλλ' εὐχόμεθα», καθά φησιν ὁ Παῦλος, «κατοικῆ-
10 σαι τὸν Χριστὸν εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, καὶ οἶκος τοῦ Υἱοῦ ἐσμέν τε καὶ χρηματίζομεν». Θεὸς ἄρα ὁ Χριστός. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ ποίημα.

ΑΛΛΟ.

«Βλέπετε ἀδελφοί, μὴ ποτε ἔσται ἐν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ
15 ἀπιστίας ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος». Εἰς Χριστὸν ἢ πίστις, καὶ ἐπ' αὐτῇ τοῖς ἀγίοις τὰ γέρα, καὶ ἡ ἀπέραντος χρεωστεῖται ζωῆ. Τοῦτο γὰρ ἐκδιδάσκων ἡμᾶς αὐτός πού φησιν· «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον» Εἴπερ οὖν ὁ τὴν πίστιν εἰς αὐτὸν ἀρνούμενος, καὶ καρδίαν ἀναλαβὼν πονη-
20 ράν, Θεοῦ ζῶντος ἀποστατεῖ, πῶς οὐ κατὰ φύσιν Θεὸς ὁ Υἱός; Πῶς δὲ κτίσμα ἢ ποίημα, τοῦτο ὑπάρχων, ὅπερ ἂν εἴη καὶ ὁ Πατὴρ οὗ καὶ ἔστιν Υἱός, πάντα φέρων τὰ τοῦ γεννήσαντος ἴδια καὶ ἐξαιρέτα; Ζῶν γοῦν Θεὸς ὁ Πατὴρ, ζῶν ὁμοίως καὶ ὁ Υἱός.

ΑΛΛΟ.

25 «Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐναργής, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ δικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἄρμου τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, Καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ,

εἶναι ἐλεύθεροι, σύμφωνα μὲ τὰ ἀψευδῆ λόγια τοῦ Σωτήρα, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως μὲ ἐκεῖνα πού ὑπηρετοῦν, ἐπειδὴ εἶναι δημιουργημένα, ὁ ἕξαιτίας τῆς ἀπερίγραπτης γέννησής του ἀπὸ τὸν Πατέρα ἐλεύθερος Υἱός;

ΑΛΛΟ,

Ἐπὶ τὸ ἴδιο, στή ρήση· «τοῦ ὁποίου οἶκος εἴμαστε ἐμεῖς».

Ἐὰν ὁ Θεός εἶναι ἐκεῖνος πού εἶπε μέσω τῶν προφητῶν, «θὰ κατοικήσω μέσα τους καὶ θὰ περπατήσω ἀνάμεσά τους, καὶ θὰ εἶμαι Θεός τους καὶ αὐτοὶ θὰ εἶναι λαός μου»⁵¹, πῶς τώρα ἐμεῖς εἴμαστε οἶκος τοῦ Υἱοῦ, ἐὰν δὲν εἶναι κατὰ φύσιν Θεός; «Ἄλλὰ εὐχόμεσθε», ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, «νὰ κατοικήσει ὁ Χριστὸς στὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο, καὶ νὰ εἴμαστε καὶ νὰ γίνουμε οἶκος τοῦ Υἱοῦ»⁵². Ἄρα ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός· καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, δὲν εἶναι δημιούργημα.

ΑΛΛΟ.

«Προσέχετε, ἀδελφοί, μὴ τυχὸν ὑπάρχει σὲ κάποιον ἀπὸ σᾶς κακὴ καρδιὰ γεμάτη ἀπιστία, ὥστε νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν ζωντανὸ Θεό»⁵³. Ἡ πίστις ἀναφέρεται στὸν Χριστό, καὶ γι' αὐτὴν ἀπονέμονται τὰ βραβεῖα στοὺς ἀγίους καὶ σ' αὐτὴν χρεωστεῖται ἡ αἰώνια ζωὴ. Αὐτὸ λοιπὸν διδάσκοντάς μας ὁ ἴδιος, λέγει κάπου· «Ἀλήθεια σᾶς λέγω, ἐκεῖνος πού πιστεύει σ' ἐμένα ἔχει ζωὴ αἰώνια»⁵⁴. Ἐφόσον λοιπὸν ἐκεῖνος πού ἀρνεῖται τὴν πίστιν σ' αὐτὸν καὶ ἀποκτᾷ καρδιὰ πονηρὴ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν ζωντανὸ Θεό, πῶς δὲν εἶναι κατὰ φύσιν Θεός ὁ Υἱός; Καὶ πῶς εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα ὄντας αὐτὸ πού εἶναι καὶ ὁ Πατέρας, τοῦ ὁποίου εἶναι Υἱός, ἔχοντας ὅλα τὰ ἰδιαιτέρα καὶ ἐξαιρέτα ἰδιώματα ἐκείνου πού τὸν γέννησε; Γιατὶ ζωντανὸς Θεός εἶναι ὁ Πατέρας, ζωντανὸς ἐπίσης Θεός καὶ ὁ Υἱός.

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωντανὸς καὶ δραστηκὸς καὶ κοφτερὸς περισσότερο ἀπὸ κάθε δίκωπο μαχαίρι, καὶ εἰσχωρεῖ βαθειά, ὡς ἐκεῖ πού χωρίζει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ πνεῦμα, τὸ κόκκαλο ἀπὸ τὸ μεδούλι, καὶ κρίνει τοὺς διαλογισμοὺς καὶ τίς προθέσεις τῆς καρ-

53. Ἐβρ. 3, 12.

54. Ἰω. 6, 47.

πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ». Ταῦτα δὴ πάλιν ἔξεστιν ὁρᾶν τὰ τοῦ Πατρὸς ἴδια φέροντα τὸν Υἱόν, καὶ τοιούτοις ἐπαγλαιζόμενον ἀγαθοῖς, οἷσπερ ἂν φαίνοιτο καὶ ὁ γεννήσας αὐτόν. Τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τοιγαροῦν φέροντος 5 ἐτοιμῶς πάντα, καὶ πᾶσιν ἀκωλύτως ἐνατενίζοντος, εἰδότος ἔτι καρδίας καὶ νεφρούς, καὶ διὰ τοῦτο λέγοντος, ποτὲ μὲν, «Τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλήν;», ποτὲ δέ, «Θεὸς ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι, λέγει Κύριος, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν. Μὴ ἀπ' ἐμοῦ κρυθήσεται τι;», ταῦτα προσεῖναι καὶ τῷ Υἱῷ, δι' ὧν ἔφησεν ὁ Παῦλος ἐπιμαρτυρεῖ 10 εἶτα ζῶντος καὶ τοῦ Πατρὸς διὰ τὸ εἶναι ζωὴν, ζῶντα καὶ τὸν Λόγον ἀποκαλεῖ, διὰ τὸ εἶναι καὶ αὐτόν κατὰ φύσιν ζωὴν. Πάντων οὖν ὅσα δίκαια πρόσεσι τῷ Πατρὶ κατὰ φύσιν καὶ ἐν Υἱῷ κειμένων φυσικῶς τε καὶ οὐσιωδῶς, τίς οὐκ ἔσται, ποίημα λέγων αὐτόν, τοῖς ἀφύκτοις τῆς δυσφημίας ἐγκλήμασιν ἔνοχος; 15 Πῶς γὰρ οὐκ εἶεν ἀλλήλοις ὁμοφυῆ τὰ τῆς αὐτῆς ὄντα φύσεώς τε καὶ οὐσιώδους ἐνεργείας;

ΑΛΛΟ.

«Πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ρήματι Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὸ βλεπόμενον γεγονέναι». Εἰ τῶν ποιημάτων οὐδὲν προαιώνιον ἔχει τὴν ὑπαρξιν, τῷ δὲ θείῳ ρήματι, τουτέστι τῷ Θεῷ Λόγῳ καὶ Υἱῷ καὶ αὐτοὺς κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας πιστεύομεν, ἀνάγκη προὑπάρχειν αὐτόν καὶ τῶν αἰώνων ὁμολογεῖν. Ὡν γὰρ καὶ ὑπάρχων πρότερον αὐτός, τοὺς οὐκ ὄντας αἰῶνάς ποτε πρὸς τὸ εἶναι παράγει. Πῶς οὖν ἐν ποιήμασιν ὁ ποιητής; Πῶς δὲ πάλιν ἐν τοῖς ὑπὸ χρόνον ὁ χρόνων ἐργάτης καὶ τὴν μόνην πρόπευσαν τῷ Θεῷ Πατρὶ φέρων ἀιδιότητα;

ΑΛΛΟ.

«Τῆς δὲ εὐποιίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις

55. Ἐβρ. 4, 12-13.

57. Ἰωβ 42, 3.

56. Ψαλμ. 7, 10.

58. Ἰερ. 23, 24.

59. Ἐβρ. 11, 3.

διᾶς. Καὶ δὲν ὑπάρχει δημιούργημα ποῦ νὰ μπορεῖ νὰ κρυφτεῖ ἀπ' αὐτόν, ἀλλ' ὅλα εἶναι γυμνὰ καὶ φανερὰ στὰ μάτια του»⁵⁵. Καὶ ἐδῶ μποροῦμε πάλι νὰ δοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει ὅλα τὰ ἰδιώματα τοῦ Πατέρα καὶ κοσμεῖται μὲ τέτοια ἀγαθὰ, ὅπως ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα ἐμφανίζεται καὶ ἐκεῖνος ποῦ τὸν γέννησε. Ὅπως δηλαδὴ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας ἔχει τὰ πάντα φανερὰ μπροστά του καὶ τὰ ἀτενίζει ὅλα ἀνεμπόδιστα, καὶ γνωρίζει ἐπίσης τίς καρδιές καὶ τοὺς νεφρούς⁵⁶, καὶ γι' αὐτὸ ἄλλοτε λέγει, «Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποῦ μου κούβει τὴ σκέψη του»⁵⁷, καὶ ἄλλοτε, «Ἐγὼ εἶμαι Θεὸς ποῦ βρίσκομαι κοντά, καὶ ὄχι Θεὸς ποῦ βρίσκομαι μακριά. Μήπως μπορεῖ κάτι νὰ κρυφτεῖ ἀπὸ μένα;»⁵⁸. Ὅλα αὐτὰ ἐπιβεβαιώνει ὁ Παῦλος μὲ ὅσα λέγει, ὅτι ὑπάρχουν καὶ στὸν Υἱό. Ἐπειτα, ὅπως ζεῖ ὁ Πατέρας, ἐπειδὴ εἶναι ζωή, ἔτσι ἀποκαλεῖ καὶ τὸν Λόγο ζωντανό, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι κατὰ φύση ζωή. Ἐφόσον λοιπὸν ὅλα ὅσα δίκαια ὑπάρχουν στὸν Πατέρα κατὰ φύση, ὑπάρχουν καὶ στὸν Υἱὸ κατὰ φύση καὶ οὐσία, ποιός, λέγοντας αὐτὸν δημιούργημα, δὲν εἶναι ἔνοχος ἀναπόφευκτων ἐγκλημάτων βλασφημίας; Πῶς δηλαδὴ εἶναι δυνατόν νὰ μὴ εἶναι μετὰξὺ τους ὅμοια κατὰ φύση, αὐτὰ ποῦ εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως καὶ οὐσιαστικῆς ἐνέργειας;

ΑΛΛΟ.

«Μὲ τὴν πίστη κατανοοῦμε ὅτι δημιουργήθηκε ὁ κόσμος μὲ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἀπὸ ἀόρατος νὰ γίνεи ὄρατος»⁵⁹. Ἐὰν κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δὲν ἔχει προαιώνια ὑπαρξη, ἀλλὰ πιστεύουμε ὅτι μὲ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ μὲ τὸν Θεὸ Λόγο καὶ Υἱὸ ἔγιναν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ αἰῶνες, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι αὐτὸς ὑπάρχει καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες. Γιατί, ὄντας καὶ ὑπάρχοντας πρὸ μπροστά αὐτῶν, φέρνει κάποτε στὴν ὑπαρξη τοὺς αἰῶνες ποῦ δὲν ὑπῆρχαν. Πῶς λοιπὸν ὁ δημιουργὸς συγκαταλέγεται μετὰξὺ τῶν δημιουργημάτων; Καὶ πῶς πάλι μπορεῖ νὰ ἀνήκει σ' αὐτὰ ποῦ εἶναι ὑποταγμένα στὸν χρόνο, αὐτὸς ποῦ ἔκανε τοὺς χρόνους καὶ ἔχει τὴν αἰωνιότητα ἢ ὁποῖα ταιριάζει μόνο στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα;

ΑΛΛΟ.

«Νὰ μὴ λησμονεῖτε νὰ κάνετε τὸ καλὸ καὶ νὰ διαθέτετε ἀπὸ ὅ,τι

γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός». Ὅρα πάλιν ὅπως ἐνθάδε Θεὸν ὁ Παῦλος τὸν Υἱὸν ἀποκαλεῖ. Εἰ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ σύμπαν ἄγων εἰς κρίσιν τὸ ποίημα, καὶ ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, διὰ τοι τοῦτο καὶ τοὺς εὐποιοῦντας τὸν πλησίον ἀποδεχόμενος καὶ λέγων, «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με», πῶς οὐκ ἔσται Θεός, οὕτως ἀποκεκλημένος διὰ τῆς ἀψευδοῦς τῶν ἁγίων φωνῆς, καὶ τὰς τῶν εὖ ποιούντων θυσίας ἀποδεχόμενος, ἀποδιδούς τε ἐκάστῳ τὴν αὐτῷ πρόπουσαν ἀμοιβὴν καὶ εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν εἰσπέμπων τὸν τῶν ἁγίων χορὸν.

Ἐκ τῆς πρὸς Τιμόθεον Α΄.

«Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει». Ἴδου κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀναδεδέχθαι τὴν τῆς ἀποστολῆς λειτουργίαν ὁ Παῦλος δισχυρίσατο. Ἀλλ' ἴδωμεν ἐξετάζοντες ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, εἰ μὴ Χριστός ἐστιν ὁ ἐπιτάξας αὐτῷ. Ὅτε τοίνυν πορθήσων, ὡς γέγραπται, τοὺς μαθητὰς ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων εἰς Δαμασκὸν ἠπειέγετο, κατὰ μέσσην ὄντι τὴν ὁδόν, ἐπιφαίνεται Χριστός λέγων· «Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις», Παύλου δὲ ἀναπνυθανομένου καὶ λέγοντος, «Τίς εἶ, Κύριε; Ἐγώ», φησὶν, «εἰμὶ Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις Ἀλλὰ ἀνάστηθι, καὶ εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ λαληθήσεται σοι ὁ τί σε δεῖ ποιεῖν». Τί οὖν ἄρα πρὸς αὐτὸν ἐλαλήθη πάλιν, ἐν ταῖς Πράξεσιν τῶν ἀποστόλων εὐρίσκομεν, ὅτι «νηστευόντων δὲ αὐτῶν καὶ λειτουργούντων τῷ Κυρίῳ, εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς». Εἶτα πάλιν γέγραπται περὶ αὐτῶν, ὅτι «Οἱ μὲν οὖν πεμφθέντες διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἀπῆλθον εἰς Σελεύκειαν, ἐκεῖθεν δὲ ἀπέπλευσαν εἰς Κύπρον. Καὶ γενόμενοι ἐν Σα-

60. Ἐβρ. 13, 16.

62. Ματθ. 25, 34-35.

61. Ρωμ. 2, 6.

63. Α' Τιμ. 1, 1-2.

ἔχετε καὶ στοὺς ἄλλους, γιατί μὲ τέτοιες θυσίες εὐχαριστεῖται ὁ Θεός»⁶⁰. Πρόσεχε πάλι ὅτι καὶ ἐδῶ ὁ Παῦλος ἀποκαλεῖ Θεὸν τὸν Υἱό. Γιατί, ἐὰν αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πού θά ὀδηγήσει ὅλη τὴν κτίση σὲ κρίση καὶ θά ἀποδώσει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του⁶¹, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ δεχόμενος κοντὰ τοὺς ἐκείνους πού κάνουν καλὲς πράξεις τοὺς λέγει, «Ἐλᾶτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομήστε τὴ βασιλεία πού εἶναι ἐτοιμασμένη γιὰ σᾶς ἀπὸ τότε πού ἔγινε ὁ κόσμος. Γιατί πείνασα καὶ μοῦ δώσατε νὰ φάω· δίψασα, καὶ μὲ ποτίσατε»⁶², πῶς δὲν εἶναι Θεός, αὐτὸς πού ἀποκαλεῖται ἔτσι μὲ τὴν ἀψευδῆ γλώσσα τῶν ἁγίων καὶ ἀποδέχεται τίς θυσίες αὐτῶν πού κάνουν ἔλεημοσύνες, καὶ ἀνταποδίδει στὸν καθένα τὴν ἀμοιβή πού τοῦ πρέπει, καὶ εἰσάγει μέσα στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν τὸν χορὸ τῶν ἁγίων;

Ἐκ τῆς Α΄ πρὸς Τομόθεον ἐπιστολῆς.

«Παῦλος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ, κατ' ἐντολή τοῦ Σωτήρα μας Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι ἡ ἐλπίδα μας, στὸν Τιμόθεο τὸ γνήσιο τέκνο μου ὡς πρὸς τὴν πίστη»⁶³. Νᾶ, ὁ Παῦλος ἰσχυρίζεται ὅτι μὲ ἐντολή τοῦ Σωτήρα μας Θεοῦ δέχθηκε τὸ ἀποστολικὸ λειτούργημα. Ἀλλὰ ἂς δοῦμε, ἐξετάζοντας τὸ θέμα ἀπὸ τὰ λεγόμενα τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐὰν δὲν εἶναι ὁ Χριστὸς πού τοῦ ἔδωσε τὴν ἐντολή. Ὅταν λοιπόν, ὅπως εἶναι γραμμένο, πῆγαινε διαστικὰ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα στὴν Δαμασκὸ γιὰ νὰ συλλάβει τοὺς μαθητές, καὶ ἐνῶ βρισκόταν στὴ μέση τοῦ δροῦμου ἐμφανίσθηκε ὁ Χριστὸς λέγοντας, «Σαούλ, Σαούλ, γιατί μὲ καταδιώκεις;», καὶ ὁ Παῦλος ρώτησε καὶ εἶπε, «Ποιὸς εἶσαι, Κύριε; Ἐγώ», λέγει, «εἶμαι ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖο ἐσὺ καταδιώκεις. Ἀλλὰ σήκω καὶ πῆγαινε στὴν πόλη, καὶ θά σοῦ εἰπωθεῖ τί πρέπει νὰ κάνεις»⁶⁴. Τί ἦταν ἄραγε ἐκεῖνο πού τοῦ εἰπώθηκε πάλι, τὸ βρίσκουμε στὶς Πράξεις τῶν ἀποστόλων· «Ἐνῶ αὐτοὶ νήστευαν καὶ λειτουργοῦσαν στὸν Κύριο, εἶπε τὸ ἅγιο Πνεῦμα· Ξεχωρίστε μου τὸν Βαρνάβα καὶ τὸν Σαῦλο γιὰ τὸ ἔργο στὸ ὁποῖο τοὺς προσκάλεσα»⁶⁵. Ἐπειτα πάλι ἔχει γραφεῖ γι' αὐτούς· «Αὐτοὶ πού στάλθηκαν ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, πῆγαν στὴν Σελεύκεια καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀπέπλευσαν στὴν Κύπρο. Καὶ ὅταν ἔφτασαν στὴ Σαλαμίνα,

64. Πράξ. 9, 1-7.

65. Πράξ. 13, 2.

λαμίῃ, κατήγγειλαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων». Ὁρᾷς ὅπως κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος κηρύξων ἀποστέλλεται; Ὅτε τοίνυν καὶ Θεὸν αὐτὸν καὶ Σωτῆρα καὶ ἐλπίδα ἡμῶν ἀποκαλεῖ, πῶς οὐ λίαν ἄσεβες 5 τὸ ποῖημα λέγειν τὸν Υἱόν; Εὐρεθησόμεθα γάρ, ἂν οὕτως ἔχη, καὶ ποιήματι λατρεύοντες, καὶ διὰ ποιήματος ἀνασσεσωσμένοι, καὶ εἰς ποῖημα τὴν ἐλπίδα ἔχοντες, καὶ τὸ πλεόν οὐδὲν ἡμῖν παρὰ τοὺς τῆ κτίσει λατρεύοντας.

ΑΛΛΟ.

10 «Δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις». Εἴτα τούτοις ἕτερα προσαριθμήσας κακά, τελευταῖον ἐνάγει. «Καὶ εἴ τι ἕτερον τῆ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου Θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ». Τίνος οὖν ὁ Παῦλος ἐπιστεύθη τὸ Εὐαγγέλιον; Τίνος δὲ κήρυξ ἐστὶ καὶ ἀπό-
15 στολος, εἰ μὴ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ὃν δὴ μακάριον ὀνομάζων Θεόν, ποιητὸν εἶναι λέγειν οὐκ ἐπιτρέπει τις; Πῶς γὰρ ἔτι Θεὸς τὸ πεποιημένον καὶ πρόσφατον; Εἰ γὰρ πᾶν τὸ κτιζόμενον καὶ γενητὴν ἔχον τὴν οὐσίαν, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι καλεῖται, πῶς οὐ πρόσφατον; Τὸ δὲ τοιοῦτον, οὐ Θεός. «Οὐ γὰρ ἔσται ἐν σοὶ
20 Θεὸς πρόσφατος», φησὶν ἡ θεία Γραφή. Ἐπειδὴ Θεὸς ὁ Υἱός, οὐ πρόσφατος ἄρα. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ ποῖημα. Ὅτι δὲ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὁ μακάριος Παῦλος ἐπιστεύθη παρ' αὐτοῦ, δηλοῖ πάλιν αὐτὸς ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐπιλέγων. «Χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ, ὅτι πιστόν με ἠγήσατο θέμενος εἰς διακο-
25 νίαν, τὸ πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν. Ἀλλὰ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ».

ΑΛΛΟ.

«Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς

66. Πράξ. 13, 4-5.

67. Α' Τιμ. 1, 9.

κήρυξαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ σὺν συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων»⁶⁶. Βλέπεις ὅτι μὲ ἐντολὴ τοῦ Σωτήρα μας, διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, στέλνεται νὰ κηρύξει; Ὅταν λοιπὸν τὸν ἀποκαλεῖ καὶ Θεὸς καὶ Σωτήρα καὶ ἐλπίδα μας, πῶς δὲν εἶναι μεγάλη ἀσέβεια νὰ λέμε τὸν Υἱὸν δημιουργοῦ; Γιατί, ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, θὰ βρεθοῦμε νὰ λατρεύουμε καὶ τὸ δημιούργημα, νὰ ἔχουμε σωθεῖ διὰ τοῦ δημιουργήματος, καὶ νὰ στηρίζουμε τὴν ἐλπίδα μας σὲ δημιούργημα, καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει τίποτε περισσότερο σ' ἐμᾶς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ λατρεύουν τὴν κτίση.

ΑΛΛΟ.

«Ὁ νόμος δὲν προορίζεται γιὰ τοὺς καλοὺς, ἀλλὰ γιὰ τοὺς παράνομους καὶ τοὺς ἀνυπότακτους»⁶⁷. Ἐπειτα, ἀφοῦ πρόσθεσε σ' αὐτὰ καὶ ἄλλα κακά, τελευταῖα προσθέτει· «Καὶ καθέ τι ποὺ ἀντίκειται στὴν ὀρθὴ διδασκαλία, σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακάριου Θεοῦ, τὸ ὁποῖο αὐτὸς μοῦ ἐμπιστεύθηκε»⁶⁸. Τίνος τὸ Εὐαγγέλιον λοιπὸν ἐμπιστεύθηκε στὸν Παῦλον; Τίνος κήρυκας καὶ ἀπόστολος εἶναι, ἂν ὄχι τοῦ Σωτήρα μας Χριστοῦ, τὸν ὁποῖο ὀνομάζοντάς τον μακάριον Θεό, δὲν ἐπιτρέπει σὲ μερικοὺς νὰ τὸν λένε δημιουργημένον. Πῶς δηλαδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι Θεὸς αὐτὸ ποὺ δημιουργήθηκε καὶ εἶναι πρόσφατο; Γιατί, ἐὰν καθέ κτιστὸ ποὺ ἔχει κτιστὴ οὐσία, καλεῖται στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸ μηδέν, πῶς δὲν εἶναι πρόσφατο; Καὶ αὐτὸ ποὺ εἶναι τέτοιο δὲν εἶναι Θεός. Γιατί λέγει ἡ ἁγία Γραφή· «Δὲν ὑπάρχει σὲ σένα Θεὸς πρόσφατος»⁶⁹. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς εἶναι Θεός, ἄρα δὲν εἶναι πρόσφατος. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε δὲν εἶναι δημιούργημα. Ὅτι ὅμως τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Σωτήρα μας τὸ ἐμπιστεύθηκε στὸν μακάριον Παῦλον αὐτὸς, τὸ δηλώνει πάλι ὁ ἴδιος παρακάτω λέγοντας· «Εὐχαριστῶ τὸν Χριστὸ ποὺ μὲ ἐνδυνάμωσε, γιατί μὲ θεώρησε ἄξιον ἐμπιστοσύνης καὶ μὲ διόρισε στὴν ὑπηρεσίαν του, ἂν καὶ ἤμουν προηγουμένως βλάσφημος καὶ διώκτης καὶ ὑβριστής. Ἄλλὰ ἐλεήθηκα, γιατί ἐπὶ ἀγνοία ἐνεργοῦσα κατὰ τρόπο ἄπιστον»⁷⁰.

ΑΛΛΟ.

«Εἶναι ἀξιόπιστος καὶ ἄξιος ἀποδοχῆς ὁ λόγος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς

68. Α' Τιμ. 1, 10-11.

69. Ψαλμ. 80, 10.

70. Α' Τιμ. 1, 12-13.

Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθη, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρῶτον ἐνδείξηται Χριστὸς τὴν ἅπασαν μακροθυμίαν, εἰς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον». Εἰ διὰ πίστεως τῆς εἰς 5 Χριστὸν σωζόμεθα καὶ τῆς αἰωνίου μετίσχομεν ζωῆς, τὸν τοῦ θανάτου ζυγὸν ἀποσειόμενοι, πῶς οὐ Θεὸς κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, ὁ καὶ ζωῆς παρεκτικός, ὡς αὐτὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχων ζωὴ, καὶ διασώζων ὡς ὁ Θεός, ὁ μόνος τοῦτο ποιεῖν δυνάμενος, καὶ διὰ τοῦτο λέγων, «Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς ὁ σῶζων σε, καὶ οὐκ ἔστι πάρεξ 10 ἐμοῦ»; Καὶ γὰρ ὄντως τε καὶ ἀληθῶς οὐ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς, ὁ πάλαι μὲν σῶζειν διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ὑπισχνούμενος, κατὰ δὲ τὸν τῆς ἐπιδημίας καιρὸν ἑαυτὸν ἤδη παρόντα δεικνύων, καὶ διὰ τοῦτο βοῶν· «Αὐτὸς ὁ λαλῶν πάρεμι. Ὡς ὠραῖοι ἐπὶ τῶν ὀρέων, ὡς πόδες εὐαγγελιζομέ- 15 νων ἀκοὴν εἰρήνης». Ἐλθὼν γὰρ εὐηγγελίσατο εἰρήνην ἡμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν.

ΑΛΛΟ.

«Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ Θεῷ, τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν». Εἰ βασιλεὺς τῶν αἰώνων 20 ἐστὶν ὁ Υἱός, ὡς αἰεὶ τε καὶ ἀτελευτήτως κρατῶν, αὐτοὺς δὲ τοὺς αἰῶνας πεποιηκώς, αὐτὸν ἄρα καὶ Θεὸν ἀφθαρτὸν τε καὶ ἀόρατον ἀποκαλεῖ. Ὁ δὲ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ἔχων ἐν ἑαυτῷ φυσικῶς τε καὶ οὐσιωδῶς τὰ ἐξαίρετα, πῶς ἂν εἴη πρὸς αὐτὸν ἑτεροούσιος, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ὁμοφυῆς τε καὶ ἐξ αὐτοῦ, οὐδενὸς ἐπιτρέποντος 25 λόγου προσεῖναι τοῖς κτίσμασιν φυσικῶς τὰ τῆς θεότητος ἴδια; Ὅτι δὲ βασιλεὺς τῶν αἰώνων ἐστὶν ὁ Υἱός, καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ἐπιμαρτυρήσει λέγων περὶ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἁγίαν Παρθένον· «Οὗτος ἔσται μέγας καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ

71. Α' Τιμ. 1, 15-16.

73. Ἦσ. 63, 9.

72. Ἦσ. 45, 21. 43, 11.

74. Ἦσ. 52, 6-7.

Χριστὸς ἦρθε στὸν κόσμον νὰ σώσει ἁμαρτωλούς, πρῶτος τῶν ὁποίων εἶμαι ἐγώ. Ἄλλὰ γι' αὐτὸ ἐλεήθηκα, γιὰ νὰ δείξει ὁ Χριστὸς ὅλη τὴν μακροθυμία του πρῶτα σὲ μένα, καὶ νὰ χρησιμεύσω ὡς πρότυπο σ' ἐκείνους πού μελλοντικά θὰ πιστέψουν σ' αὐτὸν γιὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν αἰώνια ζωή»⁷¹. Ἐὰν μὲ τὴν πίστη στὸν Χριστὸ σωζόμεστε καὶ παίρνουμε μέρος στὴν αἰώνια ζωή, ἀποτινάσσοντας τὸν ζυγὸ τοῦ θανάτου, τότε πῶς δὲν εἶναι Θεὸς κατὰ φύση ὁ Υἱός, αὐτὸς πού χορηγεῖ τὴ ζωή, ἀφοῦ ὁ ἴδιος εἶναι κατὰ φύση ζωή, καὶ σώζει ὡς Θεός, ὁ μόνος πού μπορεῖ νὰ τὸ κάνει αὐτό, καὶ ὁ ὁποῖος γι' αὐτὸ ἀκριβῶς λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς πού σὲ σώζει, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ μένα»⁷²; Γιατὶ πραγματικά καὶ ἀληθινὰ «οὔτε μεσίτης, οὔτε ἄγγελος, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μᾶς ἔσωσε»⁷³, αὐτὸς πού παλιὰ ὑποσχόταν μέσω τῶν ἀγίων προφητῶν ὅτι θὰ μᾶς σώσει, καὶ κατὰ τὸν καιρὸ τῆς παρουσίας του, δείχνοντας τὸν ἑαυτὸ του ἤδη παρόντα, φώναξε· «Ἐγὼ πού μιλῶ εἶμαι παρών. Ὅπως ἡ ἀνοιξη πάνω στὰ βουνά, ὅπως τὰ πόδια ἐκείνων πού φέρνουν τὸ χαρμόσυνο ἀγγελμα τῆς εἰρήνης»⁷⁴. Καὶ πράγματι, ἀφοῦ ἦρθε, κήρυξε εἰρήνη σὲ μᾶς πού βρισκόμασταν μακριὰ, καὶ εἰρήνη σ' ἐκείνους πού βρίσκονταν κοντὰ, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου⁷⁵.

ΑΛΛΟ.

«Στὸν βασιλιά τῶν αἰώνων, τὸν ἀφθαρτο, τὸν ἀόρατο, τὸν μόνο Θεό, τιμὴ καὶ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν»⁷⁶. Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι βασιλιάς τῶν αἰώνων, ἐπειδὴ πάντοτε καὶ χωρὶς τέλος κυριαρχεῖ, καὶ ἔχει δημιουργήσει τοὺς αἰῶνες, ἄρα αὐτὸν ὀνομάζει καὶ Θεὸ ἀφθαρτο καὶ ἀόρατο. Καὶ αὐτὸς πού ἔχει στὴν ἴδια τὴ φύση καὶ τὴν οὐσία του τὰ ἐξαίρετα ιδιώματα τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι διαφορετικῆς οὐσίας ἀπὸ αὐτόν, καὶ ὄχι ὁμοούσιος καὶ προερχόμενος ἀπὸ αὐτόν, ἀφοῦ καμμιά λογικὴ δὲν ἐπιτρέπει νὰ ὑπάρχουν στὰ κτίσματα κατὰ φύση τὰ ιδιώματα τῆς θεότητος; Ὅτι ὅμως ὁ Υἱὸς εἶναι βασιλιάς τῶν αἰώνων, μᾶς τὰ ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ λέγοντας γι' αὐτόν στὴν ἁγία Παρθένο· «Αὐτὸς θὰ γίνεῖ μεγάλος καὶ θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Ὑψίστου. Καὶ θὰ τοῦ δώσει ὁ Κύριος καὶ Θεὸς τὸν θρόνο τοῦ πατέρα του Δαβίδ, καὶ θὰ

75. Ἐφ. 2, 17.

76. Α' Τιμ. 1, 17.

πατρός αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος».

ΑΛΛΟ.

Τὰς ὑπὲρ ἀπάντων ποιεῖσθαι προσευχάς, ὑπὲρ τε βασιλέων
5 ὄντων ἐν ὑπεροχῇ ἐπιτάξας ὁ Παῦλος τῷ οἰκείῳ μαθητῇ, χρησί-
μως ἐπάγει· «Τοῦτο καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος
ἡμῶν Θεοῦ, ὃς πάντα ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνω-
σιν ἀληθείας ἔλθειν». Οὐκοῦν, εἴπερ ἐστὶν ἀπάντων Σωτὴρ ὁ Θε-
ός, σωζόμεθα δὲ τὴν ἀλήθειαν ἐπιγινώσκοντες, ἀλήθεια δὲ ὁ Χρι-
10 στός, αὐτὸς ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ Σωτὴρ. Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς οὐ φύ-
σει Θεὸς ὁ Υἱός; Πῶς δὲ καὶ ὁ φύσει Υἱὸς ἐν ποιήμασι ἐξαριθμοῖ-
το; Ἄτοπον γὰρ ὁμοῦ τε καὶ δύσφημον. Οὐκοῦν, οὐ ποιήμα ὁ
Υἱός, Θεὸς δὲ μᾶλλον καὶ Σωτὴρ, ἐκ Σωτῆρος καὶ Θεοῦ Πατρός.

ΑΛΛΟ.

15 «Εἷς γὰρ Θεός, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρω-
πος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δούς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων». Εἰ
μεσίτης ἐστὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων Ἰησοῦς ὁ Χριστός, οὐ φύσει καὶ
οὐσιωδῶς Θεῷ τε καὶ ἀνθρώποις συναπτόμενος, διαλλάττων δὲ
μόνον, καὶ εἰς φιλίαν εἰσάγων τὰ τῆς πρὸς ἄλληλα κοινωνίας ἀπο-
20 στατήσαντα, τουτέστιν ἄνθρωπον καὶ Θεόν, πῶς ἓνα φησὶν ὁ
Παῦλος αὐτόν, ἐπεὶ καὶ ἕτεροι τῶν ἁγίων πολλοὶ τῆς τοιαύτης
ἡξίωνται λειτουργίας, καὶ αὐτὸς δὴ πρῶτος, ἀναβοῶν, «Δεόμεθα
ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ»; Γέγονε μεσίτης καὶ ὁ μακά-
ριος Μωσῆς διακονήσας τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὸν παρὰ Θεοῦ νόμον.
25 Μεσίτης ὑπῆρχε καὶ ὁ πάνσοφος Ἱερεμίας λέγων πρὸς Θεὸν ὡς
περὶ τῶν ἐκ γένους Ἰσραὴλ· «Μνήσθητι ἑστηκότος μου κατὰ πρό-
σωπόν σου, τοῦ λαλῆσαι ὑπὲρ αὐτῶν». Ἀλλὰ καὶ ἕκαστος τῶν
ἁγίων προφητῶν τοῦτο πεποιηκῶς εὐρίσκεται. Πῶς οὖν μεσίτης

77. Λουκᾶ 1, 32-33.

79. Ἰω. 14, 6.

78. Α' Τιμ. 2, 3-4.

80. Α' Τιμ. 2, 5.

βασιλεύσει στή φυλή τοῦ Ἰακώβ αἰώνια, καὶ ἡ βασιλεία του δὲν θὰ ἔχει τέλος»⁷⁷.

ΑΛΛΟ.

Ὁ Παῦλος δίνοντας ἐντολὴ στὸν μαθητὴ του νὰ κάνει προσευχὲς γιὰ ὅλους, καὶ γιὰ τοὺς βασιλεῖς πὺν ὑπερέχουν, προσθέτει μὲ μὲ βεβαιότητα: «Αὐτὸ εἶναι καλὸ καὶ εὐπρόσδεκτο ἀπὸ τὸν Σωτῆρα μας Θεό, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια»⁷⁸. Ἄρα λοιπόν, ἀφοῦ ὁ Θεὸς εἶναι Σωτῆρας ὅλων καὶ σωζόμεστε ὅταν γνωρίζουμε τὴν ἀλήθεια, καὶ ἀλήθεια εἶναι ὁ Χριστός⁷⁹, ἄρα αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς καὶ Σωτῆρας. Καὶ ἐὰν εἶναι ἔτσι, πῶς δὲν εἶναι κατὰ φύση Θεὸς ὁ Υἱός; Καὶ πῶς ὁ κατὰ φύση Υἱὸς θὰ μπορούσε νὰ καταταγεῖ ἀνάμεσα στὰ δημιουργήματα; Εἶναι ὅπως ὅποτε παράλογο καὶ μαζὶ καὶ βλάσφημο. Ἐπομένως ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι δημιούργημα, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι Θεὸς καὶ Σωτῆρας, προερχόμενος ἀπὸ τὸν Σωτῆρα καὶ Θεὸ Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ ἓνας Θεὸς ὑπάρχει, καὶ ἓνας μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὁ ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὸν ἑαυτό του ἀντίλυτρο γιὰ χάρη ὅλων»⁸⁰. Ἐὰν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, χωρὶς νὰ συνάπτεται κατὰ φύση καὶ οὐσιαστικὰ μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μόνο συνδιαλλάσσοντας καὶ συμφιλιώνοντας αὐτὰ πὺν εἶχαν ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν μεταξὺ τους ἐπικοινωνία, δηλαδή τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν Θεό, τότε πῶς ὁ Παῦλος λέγει ὅτι αὐτὸς εἶναι ἓνας; Ἐπειδὴ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀξιώθηκαν νὰ προσφέρουν αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία, καὶ μάλιστα πρῶτος αὐτὸς φωνάζει: «Σᾶς ἱκετεύουμε γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ, συμφιλιωθεῖτε μὲ τὸν Θεό»⁸¹. Μεσίτης ἔγινε καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς ὑπηρετώντας στοὺς Ἰσραηλιῖτες τὸ νόμο πὺν δέχθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Μεσίτης ἦταν καὶ ὁ πάνσοφος Ἰερεμίας, λέγοντας στὸν Θεὸ ἐκ μέρους τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους: «Θυμήσου με, καθὼς στέκομαι μπροστὰ σου, γιὰ νὰ μιλήσω γι' αὐτούς»⁸². Ἀλλὰ καὶ καθένας ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφήτες βρίσκεται νὰ τὸ ἔχει κάνει

81. Β΄ Κορ. 5, 20.

82. Ἰερ. 18, 20.

εἷς ὁ Χριστός, εἰ μή τι ξένον τὸ ἐπ' αὐτοῦ; Ἄλλ' ἔστιν εἷς, ὡς ὁ Παῦλος ἀληθεύων φησί. Ξένως ἄρα καὶ οὐχ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις, καὶ ὅπως εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Οὐκοῦν, ἐπειδήπερ τὰ δύο τινῶν κατὰ μέσου κείμενον, ἀμφοτέρων δηλαδή τοῖς ἰδίους ἄκροις ἐφάπτεται, συνέχων εἰς ἐνότητα τὰ διηρημένα, μεσίτης δὲ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐστὶν ὁ Χριστός, πρόδηλον ὅτι Θεοῦ μὲν ὡς Θεός, ἀνθρώπων δὲ ὡς ἄνθρωπος ἀπτεται φυσικῶς. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, διὰ τῆς πρὸς ἡμᾶς ὁμοιώσεως εἰς ἐνότητα καὶ κοινωνίαν τῆς θείας οὐσίας τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἀναδεσμῶν. Ἐπει-
 5 πῶς ἂν ἐτέρως εὐρισκοίμεθα θείας φύσεως κοινωνοί; Οὐκοῦν, εἵπερ ἐστὶ φύσει Θεός, τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ καὶ Πατρὶ συμφυῆς τε καὶ ὁμοούσιος, πῶς ἂν εἴη κτίσμα ἢ ποιήμα, πολλὴν ἔχοντος τοῦ λόγου τὴν ἀτοπίαν;

ἌΛΛΟ.

15 «Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος· εἰς τοῦτο γὰρ κοπιῶμεν καὶ ἀγωνιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι, ὃς ἐστὶ Σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν». Ὁ μακάριος Ψαλμῶδός διὰ Πνεύματος ἁγίου τὰ ἐσόμενα ὁρῶν, καὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὴν χάριν ἐκδιδασκόμενος, ἀνεφώνει βοῶν
 20 ὡς πρὸς αὐτόν· «Ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περὰ τῶν τῆς γῆ, καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ μακρῶν». Ὅτι τοίνυν ἡ πάντων ἐλπίς ἐστὶν ὁ Χριστός, καὶ ἐπ' αὐτῷ πάντες ἠλπίκαμεν οἱ πιστεύοντες, Θεὸν δὲ ζῶντα ὁ Παῦλος αὐτὸν ἀποκαλεῖ, τοῦτο κατὰ φύσιν ὄντα γινώσκων, πῶς ἔσται τῶν γενητῶν εἷς τις καὶ αὐτός, καὶ οὐχὶ μᾶλλον Υἱὸς ζῶν ἐκ
 25 ζῶντος Πατρός, διαβαινούσης εἰς αὐτὸν φυσικῶς τῆς τοῦ γεννήσαντος ιδιότητος;

ἌΛΛΟ.

«Παραγγέλλω σοι, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωογονοῦντος τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πι-

αυτό. Πῶς λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας μεσίτης, εἴαν δὲν ὑπάρχει κάτι ἄλλο σ' αὐτόν; Ἄλλ' εἶναι ἓνας, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος ἀληθινά. Ἔρα εἶναι διαφορετικὸς καὶ ὄχι κατ' ἀνάγκη ὅμοιος μὲ τοὺς ἄλλους. Ἔρα λοιπὸν, ἐπειδὴ αὐτὸ πού βρῖσκεται ἀνάμεσα σὲ δύο πράγματα, ἐφάπτεται καὶ τῶν δύο μὲ τὰ ἄκρα του, ἐνώνοντας αὐτὰ πού εἶναι χωρισμένα, καὶ ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἄπτεται τοῦ Θεοῦ ὡς Θεὸς καὶ τῶν ἀνθρώπων ὡς ἄνθρωπος, κατὰ τρόπο φυσικό. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἡ εἰρήνη μας, ὁ ὁποῖος, μὲ τὴν ὁμοίωσή του μὲ μᾶς, ἐπανασυνδέει σὲ ἐνότητα καὶ ἐπικοινωνία τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Γιατὶ πῶς ἀλλιῶς θὰ μπορούσαμε νὰ γίνουμε μέτοχοι τῆς θείας φύσεως; Ἔρα λοιπὸν, ἀφοῦ εἶναι κατὰ φύση Θεός, σύμφυτος καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν κατὰ φύση Θεὸ καὶ Πατέρα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα, πράγμα πού εἶναι ὅλως διόλου παράλογο;

ΑΛΛΟ.

«Αὐτὰ πού λέγω εἶναι ἀληθινὰ καὶ ἄξια νὰ γίνουν πέρα γιὰ πέρα ἀποδεκτὰ· γι' αὐτὸ ἄλλωστε κοπιᾶζουμε καὶ ἀγωνιζόμαστε, ἐπειδὴ στηρίξαμε τὶς ἐλπίδες μας στὸν ζωντανὸ Θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι Σωτήρας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἰδιαίτερα τῶν πιστῶν»⁸³. Ὁ μακάριος Ψαλμωδὸς βλέποντας ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα αὐτὰ πού ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, καὶ διδάσκοντάς μας τὴ χάρη τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Σωτήρα, φώναζε δυνατὰ πρὸς αὐτόν· «Σὺ εἶσαι ἡ ἐλπίδα ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς καὶ ὅλων ὅσων ταξιδεύουν σὶς μακρινὲς θάλασσες»⁸⁴. Ἄφοῦ λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἐλπίδα ὅλων, καὶ σ' αὐτόν στηρίζουμε τὶς ἐλπίδες μας ὅλοι ὅσοι πιστεύουμε, καὶ ὁ Παῦλος τὸν ὀνομάζει Θεὸ ζωντανό, γνωρίζοντας ὅτι εἶναι Θεὸς κατὰ φύση, πῶς μπορεῖ καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι ἓνας κάποιος ἀπὸ τὰ κτιστά, καὶ ὄχι ζωντανὸς Υἱὸς ἀπὸ ζωντανὸ Πατέρα, στὸν ὁποῖο μεταδιβάζεται κατὰ τρόπο φυσικό ἢ ἰδιότητα αὐτοῦ πού τὸν γέννησε;

ΑΛΛΟ.

«Σοῦ παραγγέλλω μπροστὰ στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος ζωοποιεῖ τὰ πάντα, καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἔδω-

84. Ψαλμ. 64, 6.

λάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίους δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασία, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον». Αὐτὸς ἄρα τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν καιροῖς ἰδίους δείξει Χριστός, ἢ μᾶλλον ὁ τούτου Πατῆρ. Εἰ μὲν οὖν αὐτὸν εἶναί φαμεν τὸν ἐπιδεικνύντα Χριστόν, πῶς ὁ τοσοῦτοις ἀξιώμασι φυσικοῖς εἰς ἀκρότητα δόξης μαρτυρούμενος γενητὸς εἶναι νομισθήσεται; Φθάσει γὰρ οὕτω
10 δυνάμει καὶ ἐφ' ἕκαστον τῶν γενητῶν, ἃ μόνον πρέπει τῇ θεῖα φύσει. Καὶ οὐδὲν ἔσται λοιπὸν ἐν αὐτῇ τὸ παράδοξον, εἴπερ ὅλως καὶ τοῖς γενητοῖς προσεῖναι ταῦτα δύναται φυσικῶς, ἅπερ ἂν αὐτῆς ὑπάρχει καὶ μόνῃς ἴδια. Ἄλλ' οὐδὲν κοινόν, εἰς θεότητος λόγον, τοῖς πεποιημένοις πρὸς τὸν ποιητὴν, πάντα δὲ πρόσεστι τῷ
15 Κυρίῳ τὰ τοῦ Πατρὸς ἴδια, καὶ ἡ τῆς θεότητος φύσις ἐν αὐτῷ διαγράφεται, οὐκ ἄρα τῶν ποιημάτων εἰς ἔσται. Εἰ δὲ ὁ Πατὴρ ἐπιδείξει τοῦ Υἱοῦ τὴν παρουσίαν, καὶ αὐτῷ μᾶλλον τῶν θεοπρεπῶν ἀξιωμάτων τὸν κατάλογον περιτίθῃσι τῆς ἀληθείας ὁ κήρυξ, πῶς μόνου τοῦ Πατρὸς ἀθανασία ἔχοντος, ἔχει ταύτην ὁ Υἱός; «Ἐγὼ
20 γὰρ εἰμι», φησὶν, «ἡ ζωὴ»» Ἄλλ' ἔστι δηλονότι τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας οὐκ ἀλλότριος ὤν, οὐδὲ εἰς ἔκφυλόν τινα καὶ ξένην ἐκβεβηκῶς ιδιότητα, καθάπερ τὰ πεποιημένα. Μένει δὲ καὶ σώζεται καὶ ἔστιν εἰκὼν τοῦ γεννήσαντος ἀπαράλλακτος, καὶ διὰ τοῦτο δαιφεύγων τὸ εἶναι γενητός, Θεὸς δὲ μᾶλλον ὡς ἐκ Θεοῦ, καὶ φῶς
25 ἐκ φωτός, καὶ ζωὴ πάλιν ἐκ ζωῆς. Οὐκ ἄρα ποίημα ἢ κτίσμα ἐστὶ κατὰ τὰς τινῶν ἀθυρογλωσσίας.

Ἐκ τῆς Πρὸς Τιμόθεον Β'.

«Μὴ οὖν ἐπαισχυνθῆς τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ
30 κατὰ δύναμιν Θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγία». Ἴδου πάλιν ἀναφανδὸν καὶ Θεὸν καὶ Σωτῆρα τὸν Υἱὸν

σε τὴν καλὴ ὁμολογία, νὰ κρατήσεις τὴν ἐντολὴ ἀκηλίδωτη καὶ ἀδι-
 ἀβλητη μέχρι τὴν ἐμφάνιση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν
 ὁποία θὰ δείξει κατὰ τοὺς ὀρισμένους χρόνους ὁ μακάριος καὶ
 ὁ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλιάς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν ἐξου-
 σιαστῶν, ὁ μόνος ποῦ εἶναι ἀθάνατος καὶ κατοικεῖ σὲ ἀπλησίαστο
 φῶς»⁸⁵. Ἄρα ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς θὰ δείξει στὸν κατάλληλο καιρὸ τὴν
 παρουσία του, ἢ μᾶλλον ὁ Πατέρας του. Ἐὰν λοιπὸν λέμε ὅτι ὁ ἴδιος
 ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ θὰ δείξει τὴν παρουσία του, πῶς αὐτός,
 ποῦ μὲ τόσα φυσικὰ ἀξιώματα ὁμολογεῖται ὅτι θὰ ἔρθει δοξασμένος
 στὸ ἔπακρο, μπορεῖ νὰ νομίζεται ὅτι εἶναι κτιστός; Γιατί τότε θὰ
 ἀποδοθοῦν δυνάμει καὶ σὲ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ κτιστὰ, αὐτὰ ποῦ ται-
 ριάζουν μόνο στὴ θεία φύση, καὶ τότε δὲν θὰ ὑπάρχει τίποτε τὸ πα-
 ράδοξο σ' αὐτήν, ἐὰν γενικὰ μποροῦν νὰ ὑπάρχουν κατὰ φύση στὰ
 κτιστὰ αὐτὰ ποῦ εἶναι ἰδιώματα μόνο τῆς θείας φύσεως. Ἀλλὰ δὲν
 ὑπάρχει τίποτε κοινό, σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ θεότητα, ἀνάμεσα στὰ κτί-
 σματα καὶ στὸν κτίστη, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἰδιώματα τοῦ Πατέρα ὑπάρ-
 χουν στὸν Κύριο, καὶ διαγράφεται μέσα σ' αὐτὸν ἡ φύση τῆς θεο-
 τητας· ἄρα δὲν εἶναι ἓνας ἀπὸ τὰ δημιουργήματα. Καὶ ἐφόσον ὁ
 Πατέρας θὰ δείξει τὴν παρουσία τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὁ κήρυκας τῆς ἀλή-
 θειας ἀποδίδει σ' αὐτὸν ὅλο τὸ σύνολο τῶν ἀξιωμάτων ποῦ ταιριά-
 ζουν στὸν Θεό, πῶς, ἀφοῦ μόνον ὁ Πατέρας ἔχει ἀθανασία, τὴν ἔχει
 καὶ ὁ Υἱός; Γιατί λέγε, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωὴ»⁸⁶. Ἀλλὰ εἶναι φανερό ὅτι
 δὲν εἶναι ξένος πρὸς τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, οὔτε ξέπεσε σὲ κάποια
 ἐκφυλὴ καὶ ξένη ἰδιότητα, ὅπως τὰ κτίσματα. Ἀλλὰ μένει καὶ σώζε-
 ται καὶ εἶναι εἰκόνα ἀπαράλλακτη ἐκείνου ποῦ τὸν γέννησε, καὶ γι'
 αὐτὸ δὲν εἶναι κτίσμα, ἀλλὰ Θεός, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ Θεοῦ, καὶ
 φῶς ἀπὸ φῶς, καὶ ζωὴ πάλι ἀπὸ ζωὴ. Ἄρα δὲν εἶναι δημιούργημα
 ἢ κτίσμα, σύμφωνα μὲ τὶς ἀθυροστομίες κάποιων.

Ἐκ τῆς Β΄ πρὸς Τιμόθεο ἐπιστολῆς.

«Νὰ μὴ ντραπεῖς λοιπὸν τὴ μαρτυρία ὑπὲρ τοῦ Κυρίου μας, οὔτε
 ἐμένα τὸν φυλακισμένο του, ἀλλὰ κακοπάθησε καὶ σὺ γιὰ τὸ Εὐαγ-
 γέλιο μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔσωσε καὶ μᾶς κάλεσε μὲ
 κλήση ἅγια»⁸⁷. Νὰ πάλι ὀλοφάνερα ὀνομάζει τὸν Υἱὸ Θεοῦ καὶ Σω-

85. Α΄ Τιμ. 6, 13-16.

86. Ἰω. 14, 6.

87. Β΄ Τιμ. 1, 8-9.

ὀνομάζει. Αὐτός γάρ ἐστιν ὁ καλῶν ἡμᾶς διὰ τοῦ λέγειν· «Δεῦτε πάντες πρὸς με, οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Πῶς οὖν ἔσται γενητός, εἴπερ ὄντως ἐστὶ καὶ Θεὸς καὶ Σωτὴρ; Οὐ γὰρ ἂν διὰ κτίσματος, ἀλλὰ διὰ μόνου Θεοῦ σεσώσμε-
5 θα

Ἐκ τῆς πρὸς Τίτον.

«Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώ-
ποι, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα, ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κο-
σμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν
10 τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν
τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Εἰ πάντων ἐλπίς ἐστὶν ὁ Χριστός, ἔστι δὲ καὶ Θεὸς μέγας καὶ
Σωτὴρ, πῶς οὐ λίαν εἰσὶ δυσσεβεῖς καὶ παράφρονες οἱ ποίημα
λέγοντες τὸν Υἱόν, καὶ ἐν δούλοις κατατάττειν τολμῶντες τὸν ᾧ
15 πάντα πρόσεστιν, ὅσα μόνη πρέπει τῇ θείᾳ φύσει, καὶ δι' ὧν ὄντως
τοῦτο οὐσα γινώσκεται;

ΑΛΛΟ.

Εἰ, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, εὐλογημένος ὁ ἄνθρωπος
ὃς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔστι Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ, κρατήσῃ
20 πάντως καὶ ἐναντίον· ἔξω γὰρ ἀπάσης εὐλογίας κείσεται τις οὐκ
ἔχων ἐπὶ Θεὸν τὴν ἐλπίδα. Εἴπερ οὖν κτίσμα καὶ ποίημά ἐστιν ὁ
Υἱός, δούλος ἄρα ἐστὶ, καὶ οὐ φύσει Κύριος. Πῶς οὖν κατὰ τὸν
ἅγιον Ψαλμωδόν, «Εὐλογημένοι ἡμεῖς τῷ Κυρίῳ, οἱ τὴν ἐλπίδα
ἔχοντες εἰς αὐτόν»; Πῶς δὲ καὶ αὐτὸς ἀληθεύσει λέγων ὁ Παῦλος,
25 «Εὐλογητός ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογία πνευματικῇ»; Κύριος ἄρα
κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱός. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ ποίημα. Κατὰ γὰρ τῶν
ποιημάτων λέγεται· «Ὅτι τὰ σύμπαντα δούλα σά».

88. Ματθ. 11, 28.

90. Ψαλμ. 39, 5.

89. Τίτ. 2, 11-13.

91. Ψαλμ. 77, 22.

τήρα. Γιατί αὐτὸς εἶναι ποὺ μᾶς καλεῖ, λέγοντας· «Ἐλᾶτε σὲ μένα ὄλοι οἱ κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω»⁸⁸. Πῶς λοιπὸν εἶναι κτιστός, ἐὰν εἶναι πραγματικά καὶ Θεὸς καὶ Σωτήρας; Γιατί δὲν μπορούσαμε νὰ σωθοῦμε μέσω κτίσματος, ἀλλὰ μόνο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεό.

Ἐκ τῆς πρὸς Τίτον ἐπιστολῆς.

«Γιατὶ ἐφανίσθηκε ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ποὺ σώζει ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, ἡ ὁποία μᾶς διδάσκει νὰ ἀρνηθοῦμε τὴν ἀσέβεια καὶ τὶς κοσμικὲς ἐπιθυμίες, καὶ νὰ ζοῦμε στὸν κόσμον αὐτὸν μὲ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ εὐσέβεια, περιμένοντας τὴν εὐλογημένη ἐλπίδα καὶ ἐμφάνιση τῆς δόξας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁸⁹. Ἐὰν ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἐλπίδα ὅλων, ἀλλὰ εἶναι καὶ Θεὸς μέγας καὶ Σωτήρας, πῶς δὲν εἶναι πολὺ ἀσεβεῖς καὶ παράφρονες αὐτοὶ ποὺ ὀνομάζουν τὸν Υἱὸ κτίσμα, καὶ τολμοῦν νὰ κατατάσσουν μεταξὺ τῶν δούλων αὐτὸν στὸν ὁποῖο ὑπάρχουν ὅλα ὅσα ταιριάζουν μόνο στὴ θεία φύση, καὶ μὲ τὰ ὁποία ἀναγνωρίζεται ὅτι πραγματικά εἶναι θεία;

ἌΛΛΟ.

Ἐὰν, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ προφήτη, εἶναι εὐλογημένος ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει ἐμπιστοσύνη στὸν Κύριο, καὶ ὁ Κύριος εἶναι ἡ ἐλπίδα του⁹⁰, ἰσχύει ὁπωσδήποτε καὶ τὸ ἀντίθετο· ὅτι δηλαδὴ βρῖσκεται ἔξω ἀπὸ κάθε εὐλογία κάποιος ποὺ δὲν ἔχει τὴν ἐλπίδα του στηριγμένη στὸν Θεό⁹¹. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Υἱὸς εἶναι κτίσμα καὶ δημιούργημα, τότε εἶναι δούλος καὶ ὄχι Κύριος κατὰ φύση. Πῶς λοιπὸν, σύμφωνα μὲ τὸν Ψαλμωδὸ, «ἐμεῖς εἴμαστε εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Κύριο, ἐπειδὴ στηρίζουμε τὴν ἐλπίδα μας σ' αὐτόν»⁹²; Καὶ πῶς ἀληθεύει ὁ Παῦλος λέγοντας, «Ἄς εἶναι εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς εὐλόγησε μὲ κάθε πνευματικὴ εὐλογία»⁹³; Ἄρα ὁ Υἱὸς εἶναι Κύριος κατὰ φύση. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε δὲν εἶναι δημιούργημα· γιατί γιὰ τὰ δημιουργήματα λέγεται· «Ἄρα τὰ δημιουργήματα εἶναι δούλα σὲ σένα»⁹⁴.

92. Ψαλμ. 113, 17 ἔ.

93. Ἐφ. 1, 3.

94. Ψαλμ. 118, 91.

Ἐκ τῶν Πράξεων.

«Διῆλθον δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαλήσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Ἐλθόντες δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν, πειράζοντες εἰς τὴν Βιθυνίαν πορεύθησθε, καὶ οὐκ εἶασεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα Ἰησοῦ». Ἴδου πάλιν ἐνθάδε σαφῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Πνεῦμα κέκληκεν Ἰησοῦ. Ὅτε τοίνυν τὸ τοῦ Πατρὸς Πνεῦμα, καὶ Υἱοῦ Πνεῦμά ἐστι, πῶς οὐκ ἔσται κατὰ φύσιν Θεὸς ὁ τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἔχων οὐσιωδῶς τὰ ἴδια καὶ ἐξαιρέτα; Ἄλλως τε κἀκεῖνο πρὸς 10 τῶδε θεωρητέον. Εἰ μὲν γὰρ ἀγγέλου τυχὸν ἢ ἐτέρας τινὸς λογικῆς δυνάμεως εἴρηται ποτε Πνεῦμα τὸ ἐν Θεῷ φυσικῶς ἅγιον Πνεῦμα, τετάχθω μετὰ τῶν ποιημάτων καὶ ὁ Υἱός, οὐδὲν ἔχων ὡς πρὸς ταῦτα τὸ πλεόν αὐτοῦ, κἂν Πνεῦμα αὐτοῦ λέγηται τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εἰ δὲ ἐπὶ μόνου φέρεται τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Υἱοῦ τὸ τοι- 15 οῦτον, πῶς ἂν εἴη τοῖς ἄλλοις ὁμογενής, ὁ τοσοῦτον αὐτῶν ὑπερκεείμενος, ὡς μόνον ἔχειν αὐτὸν τῆς πατρῴας φύσεως τὸ θεοπρεπὲς ἀξίωμα, καὶ κοινοποιεῖσθαι τὰ τῆς οὐσίας τῶ ἰδίῳ γεννήτορι;

ΑΛΛΟ.

«Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλός τε καὶ Σύλας προσευχόμε- 20 νοι ὕμνον τὸν Θεόν, ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμοι. Ἄφνω δὲ σεισμός μέγας ἐγένετο, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμοτηρίου· ἀνεψῆχθησαν δὲ αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη». Εἶτα διὰ μέσον θεῖς τὸν ἐπὶ τούτῳ τοῦ δεσμοφύλακος θόρυβον, καὶ τὰς τοῦ Παύλου φωνάς, πάλιν ἐπιφέρει· «Ἐντρομος 25 δὲ γενόμενος (ὁ δεσμοφύλαξ δηλονότι), προσέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σύλᾳ. Καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς εἰς τὸ ἔξω, ἔφη· Κύριοι τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ; Οἱ δὲ εἶπον· Πίστευσον εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, σὺν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς 30 ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτός, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἔβα-

Ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων.

«Ἀφοῦ πέρασαν τὴ Φρυγία καὶ τὴ χώρα τῆς Γαλατίας, ἐπειδὴ ἐμποδίσθησαν ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα νὰ κηρύξουν τὸν λόγο στὴν Ἀσία, πῆγαν στὴ Μυσία, προσπαθώντας νὰ μεταβοῦν στὴ Βιθυνία, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἄφησε τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ»⁹⁵. Νά, καὶ ἐδῶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα τὸ ὀνομάζει καθαρὰ Πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ. Ὅταν λοιπὸν τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατέρα εἶναι καὶ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ, πῶς δὲν εἶναι κατὰ φύση Θεός, αὐτὸς ποὺ ἔχει κατ' οὐσίαν τὰ ἐξαίρετα ἰδιώματα ἐκείνου ποὺ εἶναι κατὰ φύση Θεὸς καὶ Πατέρας; Ἐξάλλου καὶ ἐκεῖνο πρέπει νὰ τὸ δοῦμε σὲ σχέση πρὸς αὐτό. Ἐὰν τὸ ἅγιο Πνεῦμα ποὺ ὑπάρχει κατὰ φύση στὸν Θεό, ὀνομάσθηκε κάποτε Πνεῦμα κάποιου ἀγγέλου ἢ κάποιου ἄλλης λογικῆς δυνάμεως, τότε ἂς καταταχθεῖ καὶ ὁ Υἱὸς μαζί μὲ τὰ δημιουργήματα, ἀφοῦ δὲν ἔχει τίποτε περισσότερο ἀπὸ αὐτά, ἔστω καὶ ἂν τὸ ἅγιο Πνεῦμα λέγεται Πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἐφόσον ὅμως ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς τοῦ Πνεύματος ἀναφέρεται μόνο σ' αὐτὸν ποὺ εἶναι κατὰ φύση Υἱός, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ὅμοιος μὲ τὰ ἄλλα, αὐτὸς ποὺ βρῖσκεται τόσο πάνω ἀπὸ αὐτά, ὥστε μόνο αὐτὸς νὰ ἔχει τὸ θεοπρεπὲς ἀξίωμα τῆς φύσεως τοῦ Πατέρα, καὶ νὰ μετέχει ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν μὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν γέννησε;

ἌΛΛΟ.

«Κατὰ τὰ μεσάνυχτα ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας προσεύχονταν καὶ ἔψαλλαν ὕμνους στὸν Θεό, καὶ οἱ ἄλλοι φυλακισμένοι τοὺς ἄκουαν. Ξαφνικὰ ὅμως ἔγινε μεγάλος σεισμός, ὥστε σαλεύθηκαν τὰ θεμέλια τῆς φυλακῆς, ἀνοιξαν ὅλες οἱ πόρτες, καὶ λύθηκαν τὰ δεσμὰ ὅλων»⁹⁶. Ἐπειτα, ἀναφέροντας τὴν ταραχὴ τοῦ δεσμοφύλακα, ἐξαιτίας τοῦ σεισοῦ, καὶ τὶς φωνὲς τοῦ Παύλου, προσθέτει· «Κυριευμένος ἀπὸ τρόμο (ὁ δεσμοφύλακας δηλαδὴ) ἔπεσε στὰ πόδια τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα. Ὑστερα τοὺς ὀδήγησε ἔξω καὶ ρώτησε· Κύριοι, τί πρέπει νὰ κάνω γιὰ νὰ σωθῶ; Καὶ ἐκεῖνοι τοῦ εἶπαν· Πίστευε στὸν Κύριον Ἰησοῦν καὶ θὰ σωθεῖς καὶ σὺ καὶ τὸ σπίτι σου. Καὶ κήρυξαν τὸν λόγο τοῦ Κυρίου σ' αὐτὸν καὶ σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ βρῖσκονταν στὸ σπίτι του. Καὶ ἀφοῦ τοὺς πῆρε ἐκείνη τὴν ὥρα τῆς νύχτας, ἔπλυνε

96. Πράξ. 16, 25-26.

πίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα Ἐναγαγὼν τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικεῖ πεπιστευκῶς τῷ Θεῷ». Ὁ πιστεύσας εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, κατὰ τὴν τῶν ἀποστόλων παραίνεσιν, ὡς Θεῷ πιστεύσας ἠγαλλιάσατο πανοικεῖ πεπιστευκῶς. Ἄλλ' εἶπερ ἦν ποίημα καὶ κτίσμα ὁ Υἱός, κατὰ τὸν δυσσεβῆ τῶν αἵρετικῶν λόγον, διατί μὴ πρὸς γνῶσιν ἀληθῆ χειραγωγεῖται παρὰ τῶν ἀποστόλων ὁ δεσμοφύλαξ, ἀκούων, Οὐκ εἰς Θεόν, ὡς οὗτος, ἐπίστευσας, ἀλλ' εἰς ἓν τι τῶν ποιημάτων καὶ γενητῶν; Νυνὶ δέ, τοῦτο μὲν εἰπόντες οὐ φαίνονται, ἦν δὲ μᾶλλον αὐτοῖς καὶ λίαν ἀποδεκτὸς ὡς ἄριστα διατιθέμενος, καὶ ἀληθῆ περὶ τῆς πίστεως τὴν διάληψιν ἔχων. Καὶ πῶς οὐκ ἤδη παντί τῳ σαφές, ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ὁ Υἱός; Ὁ δὲ τοῦτο ὑπάρχων, πῶς ἂν εἶη κτίσμα καὶ ποίημα;

Ἐκ τῆς Ἰακώβου Ἐπιστολῆς.

15 «Ἰάκωβος, Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν». Θεὸν ἐνθάδε καὶ Κύριον ἀποκαλεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τοῦτο κατὰ φύσιν ὄντα γινώσκων τῆς ἀληθείας ὁ κήρυξ. Καὶ πῶς εἰς τοσοῦτον ἀποθρασύνεται τῶν ἑτεροδοξούντων ὁ νοῦς, ὡς τὸν οὕτως ἔχοντα φύσεως 20 Υἱόν, γενητὸν ἢ ποιητὸν ὑπολαμβάνειν; Οὐ γὰρ ἔξω θήσουσι ψόγου τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ὄντα φύσει καὶ Κύριον, ὥσπερ οὖν καὶ ἔστιν ὁ Υἱός, εἶπερ ὅλως ἐνδέχεται γενητῆς εἶναι φύσεως τὸν ὄντως Θεόν. Ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον, καὶ γυμνήν ἔχων φαίνεται τὴν εὐσέβειαν. Οὐκοῦν, οὐ κτίσμα ὁ Υἱός, Θεὸς δὲ μᾶλλον οὐσιωδῶς 25 καὶ Κύριος, ὥσπερ ὁ ἐξ οὐπερ ἐτέχθη Πατήρ.

ΑΛΛΟ.

«Ἀδελφοί, μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης». Ἐν τοῖς ἀγίοις προφήταις ὁ Θεὸς πού φησι· «Τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω». Πῶς οὖν 30 ἔσται τῆς δόξης Κύριος ὁ Υἱός, εἶπερ ὄντως ἀλλογενῆς τέ ἐστι καὶ

97. Πράξ. 16, 27-34.

98. Ἰακ. 1, 1.

τις πληγές τους, και άμέσως βαπτίσθηκε αυτός και όλοι οί δικοί του. "Επειτα τούς ανέβασε στο σπίτι του, τούς έστρωσε τραπέζι και χαιρόταν μαζί με τούς δικούς του, για την πίστη τους στον Θεό»⁹⁷. Αυτός που πίστεψε στον Κύριο Ίησοῦ, σύμφωνα με την παραίνεση τών αποστόλων, χάρηκε οίκογενειακώς επειδή πίστεψε στον Θεό. Έάν όμως ό Υίός ήταν δημιουργημα ή κτίσμα, όπως λένε οί αίρετικοί με άσέβεια, γιατί οί απόστολοι δέν οδηγούν τον δεσμοφύλακα στην άληθινή γνώση λέγοντάς του, Δέν πίστεψες στον Θεό, φίλε, αλλά σε ένα από τὰ δημιουργήματα ή κτίσματα; Τώρα όμως δέν φαίνεται να του είπαν κάτι τέτοιο, αντίθετα τούς ήταν πολύ αποδεκτός, επειδή φέρθηκε άριστα και είχε σχηματίσει άληθινή αντίληψη για την πίστη. Και πώς λοιπόν δέν είναι σαφές στον καθένα, ότι ό Υίός είναι Θεός κατά φύση; Και αυτός που είναι Θεός, πώς μπορεί να είναι κτίσμα ή δημιουργημα;

Ή Από την έπιστολή του Ίακώβου.

«Ίακωβος, δούλος του Θεού και του Κυρίου Ίησοῦ Χριστού, προς τις δώδεκα φυλές που βρίσκονται στη διασπορά, χαιρέτε»⁹⁸. Τον Ίησοῦ Χριστό έδω τον όνομάζει Θεό και Κύριο, γνωρίζοντας ό κήρυκας της άλήθειας ότι είναι αυτό κατά φύση. Και πώς φθάνει σε τόσο μεγάλο θράσος ό νοῦς τών έτεροδόξων, ώστε τον Υίο, που είναι τέτοιος από τή φύση του, να τον θεωρούν κτιστόν ή δημιουργημένο; Γιατι δέν θα αφήσουν έξω από την κατηγορία αυτόν που είναι Πατέρας και Θεός κατά φύση και Κύριος, όπως βέβαια και είναι ό Υίός, εάν γενικά είναι δυνατόν ό άληθινός Θεός να είναι κτιστής φύσεως. Άλλ' αυτό είναι άτοπο και απογυμνωμένο από την ευσέβεια. Έπομένως ό Υίός δέν είναι κτίσμα, αλλά μάλλον Θεός κατ' ουσία και Κύριος, όπως και ό Πατέρας από τον όποιο γεννήθηκε.

ΑΛΛΟ.

«Άδελφοί, μη συνδέετε με προσωποληψίες την πίστη του ένδόξου Κυρίου μας Ίησοῦ Χριστού»⁹⁹. Στους άγίους προφήτες λέγει κάπου ό Θεός: «Τή δόξα μου δέν θα τή δώσω σε άλλον»¹⁰⁰. Πώς λοιπόν ό Υίός είναι Κύριος τής δόξας, εάν πραγματικά είναι άλλο-

99. Ίακ. 2, 1.

100. Ήσ. 42, 8.

τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ἀλλότριος; Οὐδὲν γὰρ φορέσει τὴν μόνω
 πρέπουσαν τῷ Θεῷ δόξαν, εἴπερ ὅλως εἶη πεποιημένον. Ἄλλ' ἔστι
 Κύριος τῆς δόξης ὁ Υἱός· οὐ γὰρ ψεύδεται τῆς ἀληθείας τὸ Πνεῦ-
 μα τὸ ἐν τοῖς ἀγίοις τὰ τοιαῦτα λαλοῦν. Οὐκοῦν οὐ γενητός, εἰκὼν
 5 δὲ μᾶλλον καὶ χαρακτήρ τοῦ Πατρὸς, ὅς ἐστι τῆς δόξης Κύριος.
 Ἐρ δὲ πάντα πρόσσεσι φυσικῶς τὰ τοῦ Πατρὸς ἴδια, ἔποιτο ἂν
 εἰκότως μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸ εἶναι τῆς δόξης Κύριον.

Ἐκ τῆς Πέτρου Ἐπιστολῆς.

«Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ συμπρεσβύτερος,
 10 καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ τῆς μελλούσης ἀποκα-
 λύπτεσθαι δόξης κοινωνός· ποιμαίνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ
 Θεοῦ». Σαφῶς πάλιν ἐνθάδε Θεὸν ὁ Πέτρος ἀποκαλεῖ τὸν Υἱόν,
 τοῦτο κατὰ φύσιν ὄντα γινώσκων· οὐ γὰρ ψεύδεται. Ἀκηκοῶς
 γὰρ αὐτὸς παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ, «Σίμων Ἰωνᾶ,
 15 φιλεῖς με; Βόσκει τὰ ἄρνια μου», καὶ πάλιν, «ποιμαίνετε τὰ πρόβατά
 μου», τὴν ὁποίαν δίδωσιν ἐντολήν, Θεοῦ ποιμνιον τὰ τοῦ Σω-
 τῆρος ὀνομάζων, ὡς ἄνωθεν ἐκ Πατρὸς, καὶ οὐ διὰ σαρκὸς καὶ
 αἵματος τοῦ θείου μυστηρίου τὴν γνῶσιν παραλαβών. Εἰ δὲ Θεὸς
 κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱός, πῶς ἔσται κτίσμα ἢ ποιήμα;

20

ΑΛΛΟ.

Ποιητοῦ καὶ ποιήματος ἄμετρόν τινα καὶ ἀσύγκριτον οὖσαν
 τὴν διαφορὰν ἐπιδεικνύων ὁ Ψαλμωδός, ἀναφθέγγεται· «Αὐτὸς
 ἐποίησε ἡμᾶς, καὶ οὐχ ἡμεῖς ἡμεῖς δὲ λαὸς νομῆς αὐτοῦ, καὶ πρό-
 βατα χειρὸς αὐτοῦ». Ἐν μὲν οὖν τῷ δύνασθαι ποιεῖν τε καὶ κτίζειν
 25 ἢ θεία καὶ δεσπόζουσα φύσις διαγινώσκεται, ἐν δὲ τῷ πεποιηθῆναι
 καὶ παρῆχθαι πρὸς γένεσιν, ἢ δούλη καὶ γενητή. Ἐπειδὴ δὲ πάν-
 των δημιουργός ἐστιν ὁ Υἱός, οὔτε εἷς ἔσται τῶν πάντων, οὔτε ἐν
 τοῖς πεποιημένοις τετάξεται, ὁ διὰ τοῦ δύνασθαι κτίζειν ἑτερο-
 φηγής ὡς πρὸς τὴν κτίσιν ἀναδεικνύμενος, καὶ τὸ δουλικὸν ἀναβε-

1. Ἐβρ. 1,3.

2. Α' Πέτρ. 5,1-2.

γενής και ξένος τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα; Γιατί κανένα ὄν δὲν ἔχει τὴ δόξα ποὺ ταιριάζει μόνο στὸν Θεό, ἐὰν γενικὰ εἶναι δημιουργημένο. Ὁ Υἱὸς ὅμως εἶναι Κύριος τῆς δόξας· γιατί δὲν λέγει ψέματα τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας, τὸ ὁποῖο ἐμπνέει αὐτὰ στοὺς ἀγίους. Ἔρα λοιπὸν δὲν εἶναι κτιστός, ἀλλὰ εἰκόνα και σφραγίδα τοῦ Πατέρα¹, αὐτὸς ποὺ εἶναι Κύριος τῆς δόξας. Καὶ σ' αὐτὸν ποὺ ὑπάρχουν κατὰ φύση τὰ ἰδιώματα τοῦ Θεοῦ, εὐλογα μαζί μὲ τὰ ἄλλα ἀκολουθεῖ και τὸ ὅτι εἶναι Κύριος τῆς δόξας.

Ἐκ τῆν ἐπιστολῆ τοῦ Πέτρου.

«Τοὺς πρεσβυτέρους σας τοὺς ἀπευθύνω τὴν παρὰ κληση, σὰν πρεσβύτερος κι' ἐγὼ και μάρτυρας τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ και μέτοχος στὴ δόξα του ποὺ πρόκειται νὰ ἀποκαλυφθεῖ· ποιμαίνετε τὸ ποίμνιο τοῦ Θεοῦ ποὺ σᾶς ἔχει ἐμπιστευθεῖ»². Μὲ τρόπο σοφὸ πάλι και ἐδῶ ὁ Πέτρος ὀνομάζει τὸν Υἱὸ Θεοῦ, γνωρίζοντας ὅτι εἶναι αὐτὸ κατὰ φύση· και βέβαια δὲν λέγει ψέματα. Γιατί, ἔχοντας ἀκούσει ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν Σωτήρα μας Χριστό, «Σίμων, υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, μὲ ἀγαπᾶς; Βόσκει τὰ ἄρνια μου»· και πάλι· «Ποίμανε τὰ πρόβατὰ μου»³, δίνει τὴν ἴδια ἐντολή, ὀνομάζοντας ποίμνιο τοῦ Θεοῦ τὰ πρόβατὰ τοῦ Σωτήρα, ἐπειδὴ εἶχε λάβει τὴ γνώση τοῦ μυστηρίου ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸν Πατέρα και ὄχι ἀπὸ ἄνθρωπο. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Υἱὸς εἶναι κατὰ φύση Θεός, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα;

Ἄλλο.

Ὁ Ψαλμωδὸς δείχνοντας τὴν ἀμέτρητη και ἀσύγκριτη διαφορὰ ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν Δημιουργὸ και τὸ δημιούργημα, ἀναφωνεῖ· «Αὐτὸς ἔκανε ἐμᾶς και ὄχι ἐμεῖς. Ἐμεῖς εἴμαστε λαὸς ποὺ βόσκει ἐκεῖνος, και πρόβατὰ ποὺ τρέφει τὸ χέρι του»⁴. Μὲ τὸ νὰ μπορεῖ λοιπὸν νὰ δημιουργεῖ και νὰ κτίζει, ἀναγνωρίζεται ἡ θεία και κυρίαρχη φύση, ἐνῶ μὲ τὸ ὅτι δημιουργήθηκε και ἤρθε στὴν ὑπαρξη ἀναγνωρίζεται ἡ δούλη και κτιστὴ φύση. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργὸς τῶν ὄλων, οὔτε ἓνας ἀπὸ τὰ πάντα μπορεῖ νὰ εἶναι, οὔτε στὰ κτιστὰ νὰ καταταγεῖ, αὐτὸς ποὺ, μὲ τὸ νὰ μπορεῖ νὰ κτίζει, ἀποδεικνύεται διαφορετικῆς φύσεως ὡς πρὸς τὴν κτίση, και ἀνώτερος

3. Ἰω. 21, 15-17.

4. Ψαλμ. 99, 3-4.

θηκῶς μέτρον, ὥστε καὶ ἐντὸς ὄρων τῆς δεσποζούσης οὐσίας ὑπάρχειν.

Ἐκ τῆς Ἰωάννου Ἐπιστολῆς.

«Γράφω ὑμῖν, φησί, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς». *Εἰ 5 τῶν ποιημάτων οὐδὲν ἀπ' ἀρχῆς ἢ ἐν ἀρχῇ, διὰ τὸ πάντα ἐν χρόνῳ κεκληῖσθαι πρὸς γένεσιν, ἦν δὲ ἀπ' ἀρχῆς ὁ Υἱός, ὃν καὶ ἐγκώκασι πρὸς οὓς ὁ λόγος, πῶς ἔσται τῶν ποιημάτων ὁ μὴ οὕτως ἔχων καθάπερ ἐκεῖνα;*

ΑΛΛΟ.

10 «Ὁ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἀρνεῖται, καὶ ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱόν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει». Ἀρνήσεταιί τις τὸν Υἱὸν οὐχ ἑτέρως, εἰ μὴ διὰ τοῦ ποιήμα λέγειν αὐτὸν καὶ τῆς τοῦ Πατρὸς ἐκπέμπειν ὁμοουσιότητος, ὁμολογήσει δὲ πάλιν ἀποσώζων αὐτῶ γνήσιόν τε καὶ ἀληθὲς τὸ τῆς υἰότητος ἀξίωμα καὶ τῆς 15 πρὸς Πατέρα ὁμοιώσεως φυσικῆς οὐκ ἀποστερίσκων αὐτόν. Οὐκοῦν, ὅπερ ἂν ὑπὸ τοῦ περὶ τοῦ Πατρὸς λέγηται, τοῦτο πάντως καὶ περὶ τοῦ Υἱοῦ, δίχα μόνου ὅτι Πατὴρ ἔστι. Καὶ ὅπερ ἂν ἐφ' Υἱοῦ τάττοιτο, τοῦτο κρατήσῃ καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς, δίχα μόνου καὶ πάλιν τοῦ ὅτι Υἱός ἔστιν. Οἶον ὁ Πατὴρ Θεὸς κατὰ φύσιν, 20 παντοκράτωρ, δημιουργός, Κύριος βασιλεύς, ἄφθαρτος, ἀθάνατος, ζωὴ, ἀρχὴν τοῦ εἶναι μὴ ἔχων, ἀλλ' οὐδὲ ἐκ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρενεχθεῖς ταῦτα καὶ ὁ Υἱός ἀπαράλλάκτως. Εἰ δὲ δίδως μὲν ταῦτα προσεῖναι τῷ Πατρί, καὶ οὕτως ἔχειν αὐτὸν ὁμολογεῖς, ἐκβάλλεις δὲ αὐτὸν τὸν Υἱόν, ποιήμα λέγων, καὶ τὸν δημιουργὸν 25 ἐν τῇ τῶν κτισμάτων τάξει καταφέρων, ἐξωθήσεις αὐτῶν καὶ τὸν Πατέρα, καταδικάζων ἀμαθῶς τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ θεοπρεποῦς ἀξιώματος ἀλλότριον εἶναι φάσκων τὸν τοῦ γεννήσαντος χαρακτῆρα, εἰς ὃν ἐνορῶντες τὴν τοῦ Πατρὸς φύσιν κατεθεώμεθα κατὰ τὸ παρ' αὐτοῦ τοῖς μαθηταῖς εἰρημένον «Ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε

ἀπὸ τὸ μέτρο τῆς δουλικότητος, ὥστε νὰ βρῖσκειται μέσα στὰ ὅρια τῆς οὐσίας πού ἐξουσιάζει.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωάννη.

«Γράφω σὲ σᾶς», λέγει, «πατέρες, ἐπειδὴ γνωρίσατε ἐκεῖνον πού ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀρχή»⁵. Ἐάν κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δὲν ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχή ἢ στὴν ἀρχή, ἐπειδὴ ὅλα ἦρθαν στὴν ὑπαρξὴ μέσα στὸν χρόνον, ἐνῶ ὁ Υἱὸς ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, τὸν ὁποῖο καὶ γνώρισαν αὐτοὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται ὁ λόγος, πῶς μπορεῖ νὰ ἀνήκει στὰ δημιουργήματα, αὐτὸς πού δὲν εἶναι ὅπως ἐκεῖνα;

ΑΛΛΟ.

«Ἐκεῖνος πού ἀρνεῖται τὸν Πατέρα, ἀρνεῖται καὶ τὸν Υἱό, καὶ ἐκεῖνος πού ἀρνεῖται τὸν Υἱό, δὲν ἔχει οὔτε τὸν Πατέρα»⁶. Ἀρνεῖται κάποιος τὸν Υἱό ὄχι μὲ ἄλλο τρόπο, παρὰ μὲ τὸ νὰ τὸν λέγει δημιουργήμα, καὶ νὰ τὸν διαχωρίζει ἀπὸ τὴν ὁμοουσιότητα τοῦ Πατέρα, ἀντίθετα τὸν ὁμολογεῖ ἐκεῖνος πού τοῦ ἀναγνωρίζει τὴ γνησιότητα καὶ τὴν ἀλήθεια τοῦ ἀξιώματος τῆς υἰότητος, καὶ δὲν τοῦ ἀποστερεῖ τὴ φυσικὴ ὁμοιότητά του πρὸς τὸν Πατέρα. Ἄρα λοιπόν, ὅ,τι λέγεται ἀπὸ κάποιον γιὰ τὸν Πατέρα, αὐτὸ λέγεται ὅπως ὅποτε καὶ γιὰ τὸν Υἱό, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι Πατέρας. Καὶ ὅ,τι ὑποδίδεται στὸν Υἱό, τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν Πατέρα, ἐκτὸς πάλι μόνον ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι Υἱός. Ὅπως γιὰ παράδειγμα ὁ Πατέρας εἶναι Θεὸς κατὰ φύσιν, παντοκράτωρ, δημιουργός, Κύριος, βασιλεὺς, ἀφθαρτος, ἀθάνατος, ζωὴ, ἀναρχος, καὶ ὅτι δὲν ἦρθε στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸ μηδέν· τὰ ἴδια ἔχει καὶ ὁ Υἱὸς ἀπαράλλακτα. Ἐάν λοιπόν δέχεσαι ὅτι αὐτὰ ὑπάρχουν στὸν Πατέρα, καὶ ὁμολογεῖς ὅτι ἔτσι ἔχουν, ἀλλὰ ἐξαιρεῖς τὸν Υἱόν, λέγοντας ὅτι εἶναι δημιουργήμα καὶ ὑποδιβάζοντας τὸν Δημιουργὸ στὴν τάξιν τῶν κτισμάτων, θὰ ἀποξενώσεις ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὸν Πατέρα, καταδικάζοντας ἀπὸ ἀμάθεια τὸν Υἱό, καὶ λέγοντας ὅτι εἶναι ξένος ἀπὸ τὸ ἀξίωμα πού ταιριάζει στὸν Θεό, αὐτὸς πού εἶναι σφραγίδα ἐκείνου πού τὸν γέννησε, στὸν ὁποῖο ἀτενίζοντας βλέπουμε καθαρὰ τὴ φύσιν τοῦ Πατέρα, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού εἶπε στοὺς μαθητὲς του· «Αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁷.

7. Ἰω. 14, 9.

τὸν Πατέρα». Οὐκοῦν, ἀγενήτου τυγχάνοντος τοῦ Πατρὸς, ἀγένη-
τον εἶναι χρὴ καὶ τὸν Υἱὸν ἀγένητον δέ φημι τὸ μὴ πεπονημένον

ΑΛΛΟ.

«Καὶ ἐωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν
5 ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἣτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἐφανερώθη
ὑμῖν». Τὸ αἰῶνος ὄνομα, πολλάκις ἐπὶ Θεοῦ τέθειται παρὰ τῆς ἁγίας
Γραφῆς, ὡς τὴν ἐν τῷ χρόνῳ γένεσιν ἀναιροῦν ἐπὶ τῆς θείας καὶ
ἀκηράτου φύσεως, ᾧ καὶ μόνῃ τὸ μὴ πεπονηθῆναι πρόσσεστιν οὐ-
σιωδῶς. Εἰ τοίνυν αἰώνιος ἦν ἡ ζωὴ παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, του-
10 τέστιν ὁ Υἱός, πῶς ἂν εἴη γενητός, κατὰ τὴν τινῶν ἀβουλίαν; Τὸ
γὰρ ὅλως γενηθέν, οὐκ αἰώνιον.

ΑΛΛΟ.

«Καὶ οἶδαμεν ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν διά-
νοϊαν, ἵνα γινώσκομεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ἐσμέν ἐν τῷ ἀλη-
15 θινῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ
ζωὴ καὶ ἡ αἰώνιος». Τί πάλιν ἐροῦσιν οἱ φιλεγκλήμονες αἵρετικοὶ
καὶ πρὸς ταύτας τοῦ ἁγίου τὰς ἀψευδεῖς τε καὶ ἠκριθωμένας φω-
νάς; Εἰ Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Υἱός, οὐσιωδῶς ἄρα τοῦτο ἐστὶ καὶ οὐ
χάριτι, καθάπερ καὶ τὰ ποιήματα. Ὁ δὲ φύσει Θεός, εἰ πεποιήται,
20 κατ' αὐτούς, οὐδὲν ὅλως οὐδὲ ἐν τῷ Πατρὶ τὸ ἐξαιρέτον, καὶ εἰ λέ-
γοιτο φύσει Θεός. Τὸ γὰρ ἅπαξ ποιητὸν ἢ κτιστὸν τοῦ πεποιῆ-
σθαι τὴν αἰτίαν, κἂν ποιηθὲν οὕτω φαίνηται, οὐδαμῶς διαφεύξε-
ται, ποιεῖσθαι πεφυκός ὥρα τοίνυν καὶ εἰς αὐτὸν ἀσεβεῖν τὸν Πα-
τέρα Ἄλλ' οὐ παραδέχεται τὸν τοῦ πεποιῆσθαι λόγον ἢ θεία καὶ
25 ἀκήρατος φύσις τοῦτο δέ ἐστὶν ὁ Υἱός οὐκ ἄρα ποιητός, ἀγένη-
τος δὲ μᾶλλον, ὡς φύσει Θεός καὶ ἀληθινός καὶ ζωὴ αἰώνιος.

Ἐκ τῆς Ἰούδα Ἐπιστολῆς.

«Ὑπομνήσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ἅπαξ πάντα, ὅτι

ἼΑρα λοιπόν, ἀφοῦ ὁ Πατέρας εἶναι ἄκτιστος, ἄκτιστος πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ Υἱός· καὶ ἄκτιστο ἐννοῶ αὐτό πού δέν ἔχει δημιουργηθεῖ.

ΑΛΛΟ.

«Καὶ εἶδαμε καὶ σᾶς διαβεβαιώνουμε καὶ σᾶς κηρύττουμε τὴν αἰώνια ζωὴ ἣ ὁποία ἦταν μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ φανερώθηκε σὲ μᾶς»⁸. Τὸ ὄνομα αἰώνιος χρησιμοποιεῖται πολλές φορές στὴν ἁγία Γραφή γιὰ τὸν Θεό, γιὰ νὰ ἀναιρέσει τὴν ἐν χρόνῳ δημιουργία τῆς θείας καὶ ἀθάνατης φύσεως, στὴν ὁποία καὶ μόνο ὑπάρχει τὸ οὐσιαστικὸ ἰδίωμα ὅτι δέν δημιουργήθηκε. Ἐφόσον λοιπόν ἡ ζωὴ στὸ Θεὸ καὶ Πατέρα ἦταν αἰώνια, δηλαδή ὁ Υἱός, πῶς θὰ μπορούσε νὰ εἶναι κτιστός, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπερισκεψία κάποιων; Γιατὶ γενικὰ αὐτὸ πού δημιουργήθηκε δέν εἶναι αἰώνιο.

ΑΛΛΟ.

«Καὶ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει ἔρθει καὶ μᾶς ἔδωσε νοῦ γιὰ νὰ γνωρίζουμε τὸν ἀληθινὸ Θεό, καὶ νὰ εἴμαστε ἀφοσιωμένοι στὸν ἀληθινὸ Υἱὸ τοῦ τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός καὶ ἡ αἰώνια ζωὴ»⁹. Τί θὰ πουν πάλι οἱ αἵρετικοί, πού ρέπουν πρὸς τὶς κατηγορίες, γι' αὐτὰ τὰ ἀψευδῆ καὶ ἐξακριβωμένα λόγια τοῦ ἁγίου; Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι Θεὸς ἀληθινός, αὐτὸ σημαίνει ὅτι εἶναι κατ' οὐσία καὶ ὄχι κατὰ χάρη, ὅπως εἶναι τὰ δημιουργήματα. Ἐνῶ ὁ κατὰ φύση Θεός, ἐὰν ἔχει δημιουργηθεῖ, ὅπως λένε αὐτοί, δέν ἔχει τίποτε τὸ ἰδιαίτερο οὔτε ὁ Πατέρας, ἔστω καὶ ἂν λέγεται κατὰ φύση Θεός. Γιατὶ αὐτὸ πού μὰ φορὰ δημιουργήθηκε ἢ κτίσθηκε, ἔστω καὶ ἂν δέν φαίνεται ἀκόμα, δέν ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν αἰτία τῆς δημιουργίας, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι δημιουργημένο. Ὡρα λοιπόν εἶναι νὰ ἀσεβήσουν καὶ στὸν ἴδιο τὸν Πατέρα. Ὁμως ἡ θεία καὶ ἀθάνατη φύση δέν ἐπιδέχεται τὸν λόγο περὶ δημιουργία τῆς· καὶ αὐτὸ εἶναι ὁ Υἱός· ἄρα δέν εἶναι κτιστός, ἀλλὰ ἄκτιστος, γιατί κατὰ φύση εἶναι καὶ ἀληθινὸς Θεός καὶ ζωὴ αἰώνια.

Ἐπὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰούδα

«Θέλω νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω ὅλα ἐκεῖνα πού ξέρετε ἤδη, ὅτι ὁ

9. Α' Ἰω. 5, 20.

Ἰησοῦς λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύαντας ἀπώλεσεν». Εἰ κατὰ τὴν προκειμένην τοῦ ἁγίου φωνὴν διέσωσεν ὁ Ἰησοῦς ἐξ Αἰγύπτου τὸν λαόν, αὐτὸς ἄρα ἐστὶν ὁ λέγων πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα· «Ἐγὼ εἶμι ὁ ὢν ἀκούων 5 ἤκουσα τοῦ στεναγμοῦ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτούς». Εἴπερ οὖν ὄντως αὐτὸς ἐστὶν ὁ ὢν, πῶς ἂν εἶη καὶ γενητός; Οὐκ ἔτι γὰρ ὢν, ἀλλὰ πεπονημένος. Ἄλλ' οὐ ψεύδεται Χρι-στός. Ὡν γάρ ἐστι καὶ ὑπάρχων ἀεὶ, οὐκ ἄρα πεπονημένος εὐρίσκεται, οὐδὲ ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαχὼν τὴν ἐν χρόνῳ, καθάπερ τὰ 10 ποιήματα.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου.

«Ἰωσήφ, υἱὸς Δαβὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματος ἐστὶν ἁγίου. Τέξεται δὲ Υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Αὐτὸς γὰρ 15 σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ». Εἰ διασώζει τὸν οἰκεῖον λαὸν ὁ Υἱός, καὶ ἀφήσιν ἁμαρτίας, ὡς τοῦ νόμου Κύριος καὶ Θεός, τίς τοῖς ποιήμασι συντάξει τὸν εἶσω θεηκότα τῶν τῆς θεότητος ὄρων, καὶ αὐτὸν κατὰ φύσιν ὄντα Θεόν; Οἶμαι δὲ ὅτι πᾶς ὅστις οὖν ἐρεῖ καὶ συνθήσεται μόνῳ χρεωστεῖσθαι Θεῷ τὸ κε- 20 κτῆσθαι λαόν, ὡς Δεσπότη καὶ βασιλεῖ.

ΑΛΛΟ.

«Τοῦτο δὲ ὄλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶ 25 μεθερμηνευόμενον, "Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός"». Εἰ μὴ Θεὸς κατὰ φύσιν ὑπῆρχεν ὁ Υἱός, οὐκ ἂν ἐκλήθη μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, ὃ δὴ καὶ γέγονεν ὅτε διὰ γυναικὸς ἐγεννήθη τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ἀναλαβών. Οὐκ ἀγγέλου δὲ ὄλως, ἀλλ' οὐδὲ ἐτέρου τινὸς εὐρημα τῶν γενητῶν τὸ Ἐμμανουήλ, ἀλλ' ὁ Πατὴρ οὕτως ὠνόμασε τὸν Υἱόν, 30 καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ ἅγιος προφήτης περὶ τοῦ θείου γεννήμα-

10. Ἰούδα 5.

11. Ἐξ. 3, 14.

Ἰησοῦς, ἀφοῦ ἔσωσε τὸν λαὸ ἀπὸ τῆ γῆ τῆς Αἰγύπτου, στή συνέχεια κατέστρεψε ἐκείνους ποὺ δὲν πίστεψαν»¹⁰. Ἐφόσον σύμφωνα μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ ἁγίου ὁ Ἰησοῦς ἔσωσε τὸν λαὸ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἄρα αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ λέγει στὸν ἱεροφάντη Μωυσῆ· «Ἐγὼ εἶμαι αὐτὸς ποὺ ὑπάρχει· ἄκουσα τὸν ἀναστεναγμὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ κατέβηκα νὰ τοὺς ἐλευθερώσω»¹¹. Ἐφόσον λοιπὸν πραγματικὰ αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ὑπάρχει, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ κτιστός; Ὅτι δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει πλέον, ἀλλ' εἶναι δημιουργημένος. Ἀλλὰ ὁ Χριστὸς δὲν ψεύδεται. Γιατὶ ὑπάρχει καὶ ὑπάρχει πάντοτε· ἄρα δὲν εἶναι δημιουργημένος, οὔτε εἶχε ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεώς του μέσα στὸν χρόνο, ὅπως τὰ δημιουργήματα.

Ἀπὸ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο

«Ἰωσήφ, υἱὲ τοῦ Δαβίδ, μὴ φοβηθεῖς νὰ πάρεις μαζί σου τὴν Μαρία τὴ γυναῖκα σου, γιατί αὐτὸ ποὺ γεννήθηκε μέσα της προέρχεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ θὰ γεννήσει υἱό, τὸν ὁποῖο θὰ ὀνομάσεις Ἰησοῦ· γιατί αὐτὸς θὰ σώσει τὸν λαὸ του ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες του»¹². Ἐφόσον ὁ Υἱὸς σώζει τὸν λαὸ του, καὶ συγχωρεῖ ἁμαρτίες, ὡς Κύριος τοῦ νόμου καὶ Θεός, ποῖος θὰ κατατάξει ἀνάμεσα στὰ δημιουργήματα, αὐτὸν ποὺ μπῆκε μέσα στὰ ὅρια τῆς θεότητας καὶ εἶναι κατὰ φύση Θεός; Νομίζω, ἀντίθετα, ὅτι ὁ καθένας θὰ πεῖ καὶ θὰ συμφωνήσει, ὅτι μόνον στὸν Θεὸ ἐπιτρέπεται νὰ ἔχει λαὸ, σὰν Δεσπότης καὶ βασιλιάς ποὺ εἶναι.

ΑΛΛΟ.

«Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν, γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ ἐκεῖνο ποὺ εἶπε ὁ προφήτης Ἡσαΐας· Νά, ἡ παρθένος θὰ συλλάβει καὶ θὰ γεννήσει υἱό, ποὺ θὰ τὸν ὀνομάσουν Ἐμμανουήλ, τὸ ὁποῖο μεταφραζόμενο σημαίνει “Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας”»¹³. Ἐὰν ὁ Υἱὸς δὲν ἦταν Θεὸς κατὰ φύση, δὲν θὰ ὀνομαζόταν, Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας, πράγμα φυσικὰ ποὺ ἔγινε ὅταν γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα παίρνοντας τὴ δική μας μορφή. Τὸ ὄνομα βέβαια Ἐμμανουήλ δὲν εἶναι εὔρημα κανενὸς ἀγγέλου οὔτε κάποιου ἄλλου ἀπὸ τοὺς κριστούς, ἀλλὰ ὁ Πατέρας ὀνόμασε ἔτσι τὸν Υἱό, καὶ θὰ τὸ βεβαιώσει ὁ ἅγιος προφήτης ποὺ

12. Ματθ. 1, 20-21.

13. Ματθ. 1, 22-23. Ἡσ. 7, 14.

τος «Καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ καινόν, ὃ Κύριος ὀνομάσει αὐτό». Καινὸν γὰρ ὄντως ὄνομα τῷ Υἱῷ τὸ Ἐμμανουήλ, τουτέστι, «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός». Πρὸ μὲν γὰρ τῆς μετὰ σαρκὸς ἐν τῷ κόσμῳ παρουσίας, αὐτὸ δὴ τοῦτο γυμνῶς ἦν τε καὶ ἐκαλεῖτο Θεός, 5 μετὰ δὲ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν, οὐκέτι μόνον Θεός, ἀλλὰ μεθ' ἡμῶν, τουτέστιν, ἐναθρωπήσας Θεός. Θεὸν τοιγαροῦν ὀνομάζοντος τοῦ Πατρὸς τὸν ἴδιον Υἱόν, ἐρυθριάτωσαν οἱ πεποιῆσθαι λέγοντες αὐτὸν δυσσεβῶς τε καὶ ἀμαθῶς. Ὁ γὰρ φύσει Θεός, οὐκ ἔστι ποίημα.

10

ΑΛΛΟ.

«Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, ὅτι οὐ φονεύσεις ὃς δ' ἂν φονεύσει, ἐνοχος ἔσται τῇ κρίσει. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ἐνοχος ἔσται τῇ κρίσει». Δέχου μοι 15 σοι φανοῦμαι λέγων ὀρθῶς Ἐπειδὴ μόνῳ τὸ νομοθετεῖν βασιλεῖ προεπωδέστατον, οὐδενὶ τῶν ὄντων ἐφήσει Θεὸς προσθεῖναί τι τοῖς παρ' αὐτοῦ διὰ Μωσέως τετυπωμένοις. Λέγει γάρ· Ἐπ' αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθεῖναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν. Εἰ δὲ ἀφεῖλε τὸ ἔλαττον ὁ Σωτὴρ, προσέθηκε δὲ τὸ μείζον καὶ τελεώτερον, ὡς Θεός 20 ἄρα καὶ τοῦ νόμου Κύριος τοῦτο ἐργάζεται, ἢ πάντως, εἰ μὴ τοῦτό ἐστιν, οὐκ ἂν εἴη παρανομίας ἐλεύθερος, παραλύσας τὴν ἐντολήν. Ἄλλ' ἔστιν ἀληθὲς τὸ γεγραμμένον, «ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν». Ὡς Θεὸς ἄρα τὴν μὲν πρώτην ἀπεσκεύασεν ἐντολήν, ἀντεισφέρει δὲ τὴν δευτέραν ἐξουσιαστικῶς. Τοῦτο γὰρ σημαίνειν ἔοικε τό, 25 «ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν». Πῶς οὖν ἔσται γενητὸς ἢ κτιστός, ὁ νομοθετῶν ὡς φύσει Θεός, διὰ τε τοῦτο πρόσφατος εἶναι μὴ δυνάμενος;

ΑΛΛΟ.

«Ἐὰν γὰρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, εἰ δὲ μὴ ἀφήτε τοῖς 30 ἀνθρώποις, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν». Τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀφιέντος ἁμαρτίας καὶ τὸν ταῖς παρανομί-

λέγει για τὸ θεῖο βρέφος· «Καὶ θὰ τοῦ δώσουν ὄνομα καινούργιο, αὐτὸ ποὺ ὁ Κύριος θὰ τοῦ δώσει»¹⁴. Καὶ πραγματικὰ εἶναι καινούργιο ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τὸ Ἐμμανουήλ, δηλαδή, ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας. Γιατί πρὶν ἀπὸ τὴν παρουσία στὸν κόσμο μὲ σὰρκα ἦταν καὶ ὀνομαζόταν ἀπλῶς Θεός, μετὰ ὅμως ἀπὸ τὴ γέννησή του ἀπὸ τὴν Παρθένο δὲν ἦταν μόνο Θεός, ἀλλὰ μαζί μας, δηλαδή Θεός ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Πατέρας ὀνομάζει τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἅς κοκκινίσουν ἀπὸ ντροπὴ ὅσοι λένε ἀπὸ ἀμάθεια καὶ ἀσέβεια, ὅτι δημιουργήθηκε. Γιατί ὁ κατὰ φύση Θεὸς δὲν εἶναι δημιούργημα.

ΑΛΛΟ.

«Ἀκούσατε ὅτι εἰπώθηκε στοὺς ἀρχαίους· Νὰ μὴ φονεῦσεις ἐκεῖνος ποὺ θὰ φονεύσει, θὰ δικασθεῖ. Ἐγὼ ὅμως σᾶς λέγω, ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ὀργίζεται ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του, θὰ δικασθεῖ»¹⁵. Δέξου σὲ παρακαλῶ καὶ ἐδῶ κάποιον συλλογισμό, καὶ πρόσεχε καλά, ἂν σοῦ δώσω τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν μιλάω ὀρθά. Ἐπειδὴ τὸ δικαίωμα νὰ νομοθετεῖ ταριάζει μόνο στὸν Θεό, σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ προσθέσει κάτι σ' αὐτὰ ποὺ διατύπωσε αὐτὸς διὰ τοῦ Μωυσέως. Γιατί λέγει· Σ' αὐτὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσθέσεις, οὔτε νὰ ἀφαιρῆσεις ἀπὸ αὐτὰ¹⁶. Ἐφόσον ὅμως ὁ Σωτῆρας ἀφαίρεσε τὸ κατώτερο καὶ πρόσθεσε τὸ ἀνώτερο καὶ τελειότερο, τὸ ἔκανε αὐτὸ ὡς Θεὸς καὶ Κύριος τοῦ νόμου, ἢ ὅπωςδήποτε, ἐὰν δὲν εἶναι αὐτό, τότε παρανόμησε καταργώντας τὴν ἐντολή. «Ὅμως εἶναι ἀληθινὸ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ· «ὅτι δὲν ἔκανε ἁμαρτία»¹⁷. Ἄρα ὡς Θεὸς διόρθωσε τὴν πρώτη ἐντολή καὶ ἔδωσε δεύτερη, ἔχοντας τὴν ἐξουσία νὰ τὸ κάνει. Γιατί αὐτὸ φαίνεται νὰ σημαίνει τό, «ἐγὼ σᾶς λέγω». Πῶς λοιπὸν εἶναι κτιστὸς ἢ δημιουργημένος αὐτὸς ποὺ νομοθετεῖ ὡς Θεός, καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πρόσφατος;

ΑΛΛΟ.

«Γιατί, ἐὰν συγχωρήσετε στοὺς ἀνθρώπους τὰ παραπτώματά τους, θὰ συγχωρήσει καὶ σὲ σᾶς ὁ οὐράνιος Πατέρας τὰ δικά σας. Ἐὰν ὅμως δὲν συγχωρήσετε τὰ πταίσματα τῶν ἀνθρώπων, οὔτε ὁ Πατέρας θὰ συγχωρήσει τὰ δικά σας παραπτώματα»¹⁸. Ἐφόσον ὁ

16. Δευτ. 13, 1.

17. Α' Πέτρ. 2, 22.

18. Ματθ. 6, 14-15.

αἰς ἔνοχον ἀπολύοντος, ἐξουσίαν ἔχει τοῦτο χαρίζεσθαι καὶ ποιεῖν καὶ ὁ Υἱός. Καὶ γοῦν ὁ Σωτὴρ που πρὸς τινὰ φησι «Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου». Ὅτε τοίνυν τοσαύτης ἐξουσίας ἐπιλημμένον ὀρῶμεν τὸν Υἱόν, ἧς ἂν ἔχη καὶ ὁ Πατήρ, πῶς αὐτὸν 5 ἕτεροφυῆ τε καὶ ἔκφυλον λεγόντων ἀνεξόμεθα τῶν ἀνοσιῶν αἰρετικῶν, ἐν οὐδενὶ τῶν πεπονημένων ἐπιδειξαι δυναμένων κειμένην οὕτω τὴν μόνῃ Θεῷ πρέπουσαν ἐξουσίαν;

ΑΛΛΟ.

«Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ 10 δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν». Ὅρος οὗτος ἐξ ἑνὸς κατὰ πάντων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀληθέστατος. Ἴδωμεν τοίνυν ἀκριβῶς τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἤδη τῆς θείας οὐσίας ἐξεταζέσθω τὸ πρᾶγμα. Οὐκοῦν τό τινος κατὰ τι γένος τῶν ἀγαθῶν ἐλαττούμενον, ὡς πρὸς ἐκεῖνο τὸ νικῶν, οὐ καλόν· οὐ γὰρ 15 ὁμοιον οὐδὲ ἴσον ἀπαραλλάκτως αὐτῷ. Καλοῦ δὲ ὄντος τοῦ ἀγενήτου λίαν, ἐν ἐλάττονι μοῖρα τὸ γενητὸν εὐρίσκειται, καὶ ὡς πρὸς ἐκεῖνο, οὐ καλόν. Πῶς ἔσται καρπὸς γενητὸς ἐν ἀγενήτου φυτοῦ, εἴπερ ὢν ἀγένητος ὁ Πατήρ πιστεύεται; Εἰ γὰρ οὐ δύναται δένδρον καλὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, δένδρον τε καλὸν ὁ Θεὸς 20 καὶ Πατήρ καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀγένητος, πῶς δὴ καὶ πόθεν ὁ ἐξ αὐτοῦ καρπὸς ἔσται γενητός, ὡς ἐντεῦθεν ὀρᾶσθαι πονηρόν, διὰ τὸ ψεύδεσθαι τοῦ γεννήσαντος αὐτὸν τὴν εὐγένειαν; Ἀλλὰ μὴν ἀγαθὸν ὁ καρπός, ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ τὸ φυτόν. Οὐκ ἄρα διαψεύσεται τοῦ Πατρὸς τὴν εὐγένειαν ὁ Υἱός, ἐξ ἀγενήτου γενητός 25 ἀναδεικνύμενος. Ἔσται δὲ καὶ αὐτὸς ἀγένητος ὥσπερ καὶ ὁ Πατήρ. Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς ἔσται ποίημα ἢ κτίσμα, κατὰ τὴν τῶν αἰρετικῶν ἀβουλίαν;

ΑΛΛΟ.

«Καὶ ἰδοὺ προσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ λεπρός, λέγων Κύριε,

Θεός και Πατέρας συγχωρεῖ τις ἁμαρτίες και ἀφήνει ἐλεύθερο αὐτὸν πὺ εἶναι ἔνοχος γιὰ παρανομίες, ἔχει τὸ δικαίωμα αὐτὸ νὰ τὸ χαρίζει και νὰ τὸ κάνει και ὁ Υἱός. Γιατὶ και ὁ Σωτήρας λέγει κάπου σὲ κάποιον· «Παιδί μου, συγχωροῦνται οἱ ἁμαρτίες σου»¹⁹. Ὅταν λοιπὸν βλέπουμε τὸν Υἱὸ νὰ ἔχει τόσο μεγάλη ἐξουσία, ὅσην ἔχει και ὁ Πατέρας, πῶς ν’ ἀνεχθοῦμε τοὺς ἀνόσιους αἵρετικούς νὰ τὸν ὀνομάζουν ἑτεροφυῆ και ξένον, ἂν και δὲν μποροῦν σὲ κανένα κτίσμα νὰ δείξουν ὅτι ὑπάρχει τέτοια ἐξουσία, ἢ ὁποία ταιριάζει μόνο στὸν Θεό;

ΑΛΛΟ.

«Δὲν μπορεῖ ἓνα καλὸ δένδρο νὰ κάνει καρποὺς κακοὺς, οὔτε ἓνα σάπιο δένδρο νὰ κάνει καρποὺς καλοὺς»²⁰. Αὐτὸς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὀρισμοὺς τοῦ Σωτήρα μας κατὰ πάντα ἀληθινός. Ἄς δοῦμε λοιπὸν τὴν ἀκριβῆ σημασία αὐτῶν πὺ λέγονται, και ἄς ἐξετάσουμε τὸ νόημα ἐφαρμόζοντάς το και στὴν ἴδια τὴ θεία οὐσία. Λοιπὸν τὸ γένος κάποιου πράγματος, πὺ εἶναι κατὰ τι κατώτερο ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ κάποιου ἄλλου, σὲ σύγκριση πρὸς ἐκεῖνο πὺ ὑπερτερεῖ, δὲν εἶναι καλό· γιατί δὲν εἶναι ὅμοιο οὔτε ἀπαράλλακτα ἴσο μὲ αὐτό. Ἄφοῦ λοιπὸν τὸ ἄκτιστο εἶναι πολὺ καλό, τὸ κτιστὸ βρῖσκεται σὲ κατώτερη μοῖρα, και ὡς πρὸς ἐκεῖνο δὲν εἶναι καλό. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξει καρπὸς κτιστός ἀπὸ φυτὸ ἄκτιστο, ἐφόσον ὁ Πατέρας πιστεύεται ὅτι εἶναι ἄκτιστος; Ἄφοῦ δηλαδή δὲν μπορεῖ ἓνα καλὸ δένδρο νὰ κάνει καρποὺς κακοὺς, και ὁ Θεός και Πατέρας εἶναι δένδρο καλό, και γιὰ τὸν λόγο ὅτι εἶναι ἄκτιστος, πῶς λοιπὸν και ἀπὸ ποῦ ὁ καρπὸς πὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν εἶναι κτιστός, ὥστε ἀπὸ αὐτὸ νὰ φαίνεται κακός, μὲ τὸ νὰ παρουσιάζεται ψεύτικη ἢ εὐγένεια ἐκείνου πὺ τὸν γέννησε; Ἄλλ’ ὅμως ὁ καρπὸς εἶναι καλός, ὅπως βεβαίως και τὸ φυτό. Ἄρα λοιπὸν ὁ Υἱὸς δὲν θὰ διαψεύσει τὴν εὐγένεια τοῦ Πατέρα, ἐμφανιζόμενος κτιστός ἀπὸ ἄκτιστον Πατέρα. Εἶναι λοιπὸν και αὐτὸς ἄκτιστος, ὅπως και ὁ Πατέρας. Και ἐφόσον αὐτὸ εἶναι ἔτσι, πῶς εἶναι δημιούργημα ἢ κτίσμα, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπερισκεψία τῶν αἵρετικῶν;

ΑΛΛΟ.

«Και νὰ, τὸν πλησίασε ἓνα λεπρὸς και τὸν προσκυνοῦσε λέ-

εἰάν θέλης δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἤψατο αὐτοῦ, λέγων· Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα». Ἐξ αὐθεντίας ἢ χάρις δεσποτικὸν τὸ ἐπίταγμα. Πῶς οὖν ἐν δούλοις ὡς γενητός ὁ Υἱός, ὁ καὶ ἐν τῷ ἐθελῆσαι μόνον 5 πάντα ποιεῖν δυνάμενος, καὶ τὸ θεϊκὸν ἀξίωμα καὶ τοῦ τεκόντος ἴδιον καὶ κατὰ τοῦτο φέρων; Γέγραπται γὰρ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὅτι «πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν», ὡς ἐν τῇ θείᾳ θελήσει τῶν ἔργων εὐθὺς ὑφισταμένων, καὶ νεύματι μόνῳ πρὸς τὸ εἶναι καλουμένων. Ὁ δὲ τοῦ ἰδίου Πατρός τὴν τε δύναμιν ἔχων καὶ τὴν 10 ἐξουσίαν, πῶς ἂν εἶη πρὸς αὐτὸν ἑτεροφυῆς διὰ τὸ εἶναι γενητός, οὐχ οὕτω φύσεως ἐχούσης ἐκείνου; Φιλεῖ γὰρ αἰεὶ τὰ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχοντα, τῆς αὐτῆς ὑπάρχων καὶ οὐσίας, καὶ τὸ ἑτεροφυῆς ἐν τούτοις ἀπίθανον. Οὐκοῦν ὁμοφυῆς ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί, καὶ 15 μᾶλλον αὐτὸς ὢν ἢ ζῶσα καὶ οὐσιώδης ἐνέργεια καὶ δύναμις καὶ σοφία τοῦ Πατρός,

ἌΛΛΟ.

«Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες Πο- 20 दाπὸς ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ ἡ θάλασσα καὶ οἱ ἄνεμοι ὑπακούουσιν αὐτῷ;». Εἰς ἀπεόδειξιν τῆς ἐνούσης αὐτῷ μεγαλειότητος, φησὶ πού Θεὸς δι' ἐνὸς τῶν προφητῶν πρὸς τοὺς ἀναίδην ἐξαμαρτάνοντας «Μὴ ἐμὲ οὐ φοβεῖσθε; λέγει Κύριος, Ἡ ἀπὸ τοῦ προσώπου μου οὐκ ἐυλαβηθήσεσθε, τὸν τάξαντα ἄμμον ὄριον τῇ θα- 25 λάσῃ, πρόσταγμα αἰώνιον, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό;». Καὶ πάλιν αὐτὸ δὴ τοῦτο σημαίνων ἐν Ἰωβ περὶ τῆς θαλάσσης φησὶν· «Ἐθέμην δὲ αὐτῇ ὄρια ἐπιθεῖς κλειῖθρα καὶ πύλας εἶπα δὲ αὐτῇ· Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ, καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ· ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεταιί σου τὰ κύματα». Ὁ δὲ γε μακάριος Ψαλμωδὸς τὴν πνευμα- 30 τικὴν ἀνακρουόμενος λύραν εἰς δοξολογίας, φησὶ πρὸς Θεόν· «Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, καὶ τὸν σάλον τῶν κυμάτων

21. Ματθ. 8, 2-5.

22. Ψαλμ. 113, 11.

23. Ματθ. 8, 26-27.

γοντας· Κύριε, ἔὰν θέλεις μπορεῖς νὰ μὲ καθαρίσεις. Καὶ ἀπλώνοντας τὸ χέρι τὸν ἄγγιξε καὶ τοῦ εἶπε· Θέλω, καθαρίσου. Καὶ ἀμέσως καθαρίσθηκε ἡ λέπρα του»²¹. Ἡ χάρις προέρχεται ἀπὸ τὴν αὐθεντία· ἡ ἐντολὴ εἶναι δεσποτική. Πῶς λοιπὸν ὁ Υἱὸς κατατάσσεται μεταξὺ τῶν δούλων ὡς κτιστός, αὐτὸς ποὺ καὶ μόνο μὲ τὸ νὰ θελήσει μπορεῖ νὰ κάνει τὰ πάντα, ἔχοντας καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ θεϊκὸ ἀξίωμα ποὺ εἶναι ἰδιαίτερο γνώρισμα ἐκείνου ποὺ τὸν γέννησε; Γιατί ἔχει γραφεῖ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ὅτι «Ὅλα ὅσα θέλησε, τὰ ἔκανε»²², γιατί μὲ τὴν ἐκδήλωση τῆς θεϊκῆς θέλησης τὰ ἔργα γίνονταν, καὶ μὲ μόνο τὸ νεῦμα του ἔπαιρναν ὑπαρξή. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἔχει τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐξουσία τοῦ Πατέρα, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχει ἄλλη φύση, μὲ τὸ νὰ εἶναι κτιστός καὶ νὰ μὴ ἔχει τὴ φύση ἐκείνου; Γιατί συνηθίζουν πάντοτε αὐτὰ ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια ἐνέργεια, νὰ εἶναι καὶ τῆς ἴδιας οὐσίας, καὶ εἶναι ἀπίθανο νὰ ἀνήκουν σὲ ἄλλη φύση. Ἄρα λοιπὸν ὁ Υἱὸς ἔχει τὴν ἴδια φύση μὲ τὸν Πατέρα, καὶ εἶναι ἄκτιστος ἀπὸ ἄκτιστο, ἐπειδὴ ἔχει τὴν ἴδια ἐξουσία καὶ δύναμη, ἢ μᾶλλον ὁ ἴδιος εἶναι ἡ ζωντανὴ καὶ οὐσιώδης ἐνέργεια καὶ δύναμη καὶ σοφία τοῦ Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

«Τότε σηκώθηκε, ἐπέπληξε τὸν ἄνεμο καὶ τὴ θάλασσα καὶ ἔγινε μεγάλη γαλήνη. Καὶ οἱ ἄνθρωποι θαύμασαν καὶ ἔλεγαν· Τί εἶδους ἄνθρωπος εἶναι αὐτός, ἀφοῦ καὶ ἡ θάλασσα καὶ οἱ ἄνεμοι ὑπακούουν σ' αὐτόν;»²³. Γιὰ νὰ δείξει τὸ μεγαλεῖο τοῦ ὁ Θεὸς λέγει κάπου, μέσω τῶν προφητῶν, ἀπευθυνόμενος σ' ἐκείνους ποὺ ἀμαρτάνουν μὲ ἀναίδεια· «Μήπως δὲν μὲ φοβᾶστε; λέγει ὁ Κύριος. Ἡ δὲν θὰ αἰσθανθεῖτε ἱερὸ δέος μπροστὰ σὲ μένα, ὁ ὁποῖος ἔβαλα τὴν ἄμμο ὡς ὄριο στὴ θάλασσα, πρόσταγμα αἰώνιο, τὸ ὁποῖο δὲν θὰ τὸ ὑπερβεῖ;»²⁴. Ἄλλὰ καὶ στὸν Ἰώβ, δηλώνοντας τὸ ἴδιο, λέγει γιὰ τὴ θάλασσα· «Ἐβαλα ὄρια σ' αὐτὴν τοποθετώντας κλειδιὰ καὶ πύλες· καὶ εἶπα σ' αὐτὴν· Μέχρι τὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ πηγαίνεις καὶ δὲν θὰ τὸ ξεπεράσεις, καὶ τὰ κύματά σου θὰ συντριβόνται μέσα σου»²⁵. Ὁ μακάριος πάλι Ψαλμωδός, ἀνακρούοντας τὴν πνευματικὴ λύρα του σὲ δοξολογία, λέγει στὸν Θεό· «Ἐσὺ ἐξουσιάζεις ἀπόλυτα τὴ δύναμη τῆς θάλασ-

24. Ἰερ. 5, 22.

25. Ἰώβ 38, 8-11.

αὐτῆς σὺ καταπραῦνεις». Ὅτε τοίνυν τὴν θείαν χαρακτηρίζει φύσιν καὶ τὸ δύνασθαι τῆς θαλάσσης κρατεῖν καὶ νόμους ἐπιθεῖναι τοῖς ὕδασιν, ἄγειν τε ὑπὸ τὸν τῆς δεσποτείας ζυγὸν τῶν ἐν κόσμῳ στοιχείων τὰ καιριώτατα, τοῦτο δὲ ποιῶν μετὰ πολλῆς τιнос 5 τῆς ἐξουσίας ὁ Υἱὸς φαίνεται, κατὰ τίνα τρόπον οὐκ ἔσται φύσει Θεός; Πῶς δ' ἂν εἶη γενητὸς ὁ καὶ μάλα ραδίως ἐξανύειν δυνάμενος ὅσα μόνῳ πρέπει τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ; Εἰ μὲν γὰρ οὐδὲν ὅλως εἶναί φασιν τὸ δύνασθαι τῆς θαλάσσης κρατεῖν, κλειθρὰ τε αὐτῇ καὶ πύλας ἐπιτιθέναί, τί μᾶτην ἐπικομπάζει τούτοις, ὡς πολὺ τὸ 10 ἀξιοπίστον ἔχουσιν, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ; Εἰ δὲ μόνῃς τῆς θεοπρεποῦς δυνάμεώς τε καὶ δόξης ἐξήρηται τὸ δύνασθαι ταῦτα ποιεῖν, οὐδεὶς ἐπιτρέψει λόγος τῇ τῶν γενητῶν οὐσία χαρίζεσθαι τὰ μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει χρεωστούμενα. Οὐκοῦν οὐκ ἂν εἶη γενητὸς ὁ Υἱὸς ὁ τῶν τῆς θεότητος ὄρων εἴσω θεβηκῶς διὰ τοῦ ταῦτα δύνασθαι 15 φυσικῶς ἐνεργεῖν, ἅπερ ἐκείνης ἰδιᾶ τε καὶ ἐξαίρετα φαίνεται.

ἌΛΛΟ.

«Οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτόν, λέγοντες· Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἀπόστειλον ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξεληθόντες ἀπῆλθον εἰς τοὺς 20 χοίρους, καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη πᾶσα κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν». Ἔτι καὶ τοῦτό ἐστι τῆς θείας οὐσίας τὸ ἐξαίρετον, τὸ δύνασθαι πάντα συνέχειν ὀφθαλμῶν, καὶ μέχρι τῶν εὐτελεστάτων τῆς ἐφ' ἐκάστῳ προνοίας λόγους ἐξαπλοῦν. Καὶ μαρτυρήσει λέγων αὐτὸς ὁ Σωτὴρ· «Οὐχὶ δύο 25 στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἐν ἑξ' αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Εἰ τοίνυν μέγα καὶ τοῦτο καὶ θεοπρεπὲς ἐν τῷ Πατρὶ τὸ ἀξίωμα, φέρει δὲ τοῦτο καὶ ὁ Υἱός, τοῖς πονηροῖς δαμονίοις οὐδὲ χοίρων ἔχειν ἐπιτρέπων τὴν ἐξουσίαν (ἀξιούσι γὰρ λαβεῖν, ὡς οὐκ ἔχοντας δηλαδὴ), ποῖον 30 ἔχει λόγον ἑτεροφυῆ καὶ ποιητὸν ὑπολαμβάνειν τὸν ἐκ Θεοῦ πεφυκότεν Θεὸν Λόγον, καὶ πάντα ἔχοντα φυσικῶς τὰ τοῦ γεννησαντος ἰδιᾶ;

σας, καὶ καταπραΰνεις τὸν σάλο τῶν κυμάτων τῆς»²⁶. «Ὅταν λοιπὸν τῆ θεία φύση τὴν χαρακτηρίζει καὶ τὸ ὅτι μπορεῖ νὰ κυριαρχεῖ στὴ θάλασσα, καὶ τὸ ὅτι ἐπιβάλλει νόμους στὰ νερά, καὶ ὑποτάσσει στὸν ζυγὸ τῆς κυριαρχίας τῆς τὰ κυριώτερα στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ ἐμφανίζεται νὰ τὸ κάνει αὐτὸ καὶ ὁ Υἱὸς μὲ μεγάλη ἐξουσία, πῶς δὲν εἶναι κατὰ φύση Θεός; Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστὸς αὐτὸς ποὺ μπορεῖ πολὺ εὐκόλα νὰ κατορθώνει ὅσα ταιριάζουν μόνο στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα; Γιατί, ἐὰν ποῦμε ὅτι δὲν εἶναι τίποτε τὸ νὰ μπορεῖ νὰ συγκρατεῖ τὴ θάλασσα καὶ νὰ τῆς βάζει κλειδιά καὶ πύλες, τότε γιατί καυχίεται ἄδικα γι' αὐτὰ, σὰν νὰ ἔχουν μεγάλη πειστικότητα, ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας; Ἐὰν ὅμως μόνο ἀπὸ τὴ θεία δύναμη καὶ δόξα ἐξαρτᾶται τὸ νὰ μπορεῖ νὰ τὰ κάνει αὐτά, καμμιά λογικὴ δὲν θὰ ἐπιτρέψει νὰ χαρίζονται στὴν οὐσία τῶν κτιστῶν, αὐτὰ ποὺ μόνο στὴ θεία φύση ὀφείλονται.» Ἄρα λοιπὸν δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστὸς ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος ἔχει εἰσέλθει μέσα στὰ ὅρια τῆς θεότητος, μὲ τὸ νὰ μπορεῖ νὰ κάνει κατὰ τρόπο φυσικὸ, αὐτὰ ποὺ φαίνονται ὅτι εἶναι ἰδιώματα καὶ ἐξαίρετα ἐκείνης.

ΑΛΛΟ.

«Καὶ οἱ δαίμονες τὸν παρακαλοῦσαν λέγοντας· Ἐὰν μᾶς βγάλεις, στείλε μας στὴν ἀγέλη τῶν χοίρων. Καὶ ὁ Ἰησοῦς τοὺς εἶπε· Πηγαίνετε. Καὶ ἐκεῖνοι βγήκαν καὶ πῆγαν στοὺς χοίρους, καὶ νά, ὀλόκληρη ἡ ἀγέλη ὄρμησε στὸν κρημνὸ στὴ θάλασσα, καὶ πέθαναν ὅλοι μέσα στὰ νερά»²⁷. Καὶ αὐτὸ ἀκόμα εἶναι ἐξαίρετο ἰδίωμα τῆς θείας οὐσίας, τὸ νὰ μπορεῖ δηλαδὴ νὰ συγκρατεῖ τὰ πάντα, καὶ νὰ ἀπλώνει τὴν πρόνοιά του γιὰ τὸ καθένα μέχρι καὶ τὰ πλέον εὐτελεῖ. Καὶ τὸ βεβαιώνει ὁ ἴδιος ὁ Σωτὴρας λέγοντας· «Δὲν πωλοῦνται δύο σπουργίτια γιὰ μὰ πεντάρια; Καὶ ὅμως οὔτε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ δὲν πέφτει στὴ γῆ χωρὶς τὴ θέληση τοῦ Πατέρα σας τοῦ ἐπουράνιου»²⁸. Ἐὰν λοιπὸν καὶ αὐτὸ εἶναι μεγάλο καὶ ἀξίωμα ποὺ ταιριάζει στὸν Θεὸ Πατέρα, ἀλλὰ τὸ ἔχει καὶ ὁ Υἱός, ἐπιτρέποντας στοὺς πονηροὺς δαίμονες νὰ μὴ ἔχουν οὔτε στοὺς χοίρους ἐξουσία (γιατὶ ζητοῦν νὰ πάρουν τὴν ἄδεια, ἐπειδὴ δὲν τὴν εἶχαν), ποιά δικαιολογία ὑπάρχει νὰ θεωροῦμε ἄλλης φύσεως καὶ κτιστὸ τὸν Θεὸ Λόγο ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ἔχει κατὰ φύση ὅλα τὰ ἰδιώματα ἐκείνου ποὺ τὸν γέννησε;

ΑΛΛΟ.

«Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν». Ὅρα 5 μοι πάλιν ἐνθάδε θείκην τοῦ Υἱοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ οὐ γεννητῆ πρόπευσαν φύσει. Τὸ μὲν γὰρ δύνασθαι δοῦν τι τῶν ὅσα δικαίως θαυμάζεται, καὶ τοῖς ἀγίοις προσῆν οὐ φυσικῶς, ἀλλ' ἐκ μετοχῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ παρὰ Θεοῦ, τὸ δὲ καὶ ἑτέροις διδόναι τὴν ἐπὶ τούτοις χάριν, παντελῶς τῆς ἐκείνων δυνάμεώς τε καὶ 10 ἐξουσίας ἀλλότριον. Πῶς γὰρ ἂν δύναιτο γεννητῆ δεσπόζειν φύσις τῶν τοῦ Πνεύματος χαρισμάτων; Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ἅτε Θεός τε ὑπάρχων φύσει καὶ Υἱός, θεραπεύει μὲν ἐξουσιαστικῶς, οὐκ εὐχῆς ἔργον ἐπιδεικνύων, καθάπερ ἐκεῖνοι, ἀλλ' οἰκειάς καὶ οὐσιώδους ἐνεργείας ἀποτελέσματα. Χορηγεῖ δὲ 15 ὁμοίως οἷσπερ ἂν βούλοιτο τὴν ἐπὶ τούτῳ χάριν, οὐκ ἀλλοτρίαν ἐπ' αὐτοὺς δύναμιν καλῶν, ἀλλ' οἰκοθεν ἐντιθείς, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ τὸ πῦρ τοῖς αὐτῷ πλησιάζουσιν, ἐμβάλλοι τῆς ἑαυτοῦ φύσεως τὴν ἐνέργειαν. Πῶς οὖν ὁ μετόχους τῆς θείας οὐσίας ἀποτελῶν τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, γεννητός τε εἶη καὶ 20 πεπονημένος, καὶ οὐχὶ μᾶλλον φύσει Θεός;

ΑΛΛΟ.

«Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ Υἱός». Οὐ δυναμένης τῆς τῶν γεννητῶν διανοίας περιδράττεσθαι τρόπον τινὰ τῆς θείας οὐσίας, διὰ τὸ πάντα ὑπερκεῖσθαι νοῦν, καὶ πάσης διανοίας ἐξάλλεσθαι τὸ ὑπερφυές αὐτῆς καὶ ἀκήρατον κάλλος, ὑπὸ μόνης ἑαυτῆς ὅπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν γινώσκεται. Οὐκοῦν ἀφ' ὧν ἐστὶν ὁ Πατήρ, οἶδε τὸν ἴδιον Υἱόν, καὶ πάλιν ἀφ' ὧν ἐστὶν ὁ Υἱός, οἶδε τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα. 30 Καὶ οὕτω γὰρ καὶ ἂν ἀληθεύοι λέγων· «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί», καί, «ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα».

ΑΛΛΟ.

«Καὶ ἀφοῦ προσκάλεσε τοὺς δώδεκα μαθητὲς του, τοὺς ἔδωσε ἐξουσία πάνω στὰ ἀκάθαρα πνεύματα, ὥστε νὰ τὰ θγάξουν καὶ νὰ θεραπεύουν κάθε ἀσθένεια καὶ κάθε ἀδυναμία»²⁹. Πρόσεχε πάλι καὶ ἐδῶ τὴ θεϊκὴ ἐξουσία τοῦ Υἱοῦ, ἡ ὁποία δὲν ταιριάζει στὴν κτιστὴ φύση. Γιατὶ τὸ νὰ μπορεῖ νὰ κάνει κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού θαυμάζονται ὑπῆρχε καὶ στοὺς ἁγίους, ὅμως ὄχι κατὰ φύση, ἀλλὰ κατὰ συμμετοχὴ στὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἀπὸ τὸν Θεό. Ὅμως τὸ νὰ δίνουν τὴ χάρη πάνω σ' αὐτὰ καὶ σὲ ἄλλους, εἶναι τελείως ξένο ἀπὸ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐξουσία ἐκείνων. Πῶς δηλαδὴ θὰ μπορούσε κτιστὴ φύση νὰ δεσπάζει στὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος; Ἐνῶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἐπειδὴ εἶναι κατὰ φύση Θεὸς καὶ Υἱός, θεραπεύει μὲ ἐξουσία, χωρὶς νὰ δείχνει ἔργο προερχόμενο ἀπὸ προσευχὴ, ὅπως ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ἀποτελέσματα τῆς δικῆς του οὐσιώδους ἐνέργειας. Καὶ χορηγεῖ σὲ ὅποιους θέλει τὴ χάρη γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό, χωρὶς νὰ ἐπικαλεῖται ξένη δύναμη ἐπάνω τους, ἀλλὰ βάζοντάς τιν μέσα τους ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ φωτιὰ μεταβιβάζει τὴν ἐνέργεια τῆς φύσεώς της σὲ ἐκείνους πού τὴν πλησιάζουν. Πῶς λοιπὸν αὐτὸς πού κάνει κοινωνοὺς τῆς θείας οὐσίας σὲ ὅποιους συμβεῖ νὰ ἔρθει μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος, μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστὸς καὶ δημιουργημένος, καὶ ὄχι κατὰ φύση Θεός;

ΑΛΛΟ.

«Ὅλα μοῦ παραδόθηκαν ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, καὶ κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν Υἱό, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας, καὶ οὔτε τὸν Πατέρα τὸν γνωρίζει κανεὶς, παρὰ μόνο ὁ Υἱός»³⁰. Ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ ὁ νοῦς τῶν κτιστῶν νὰ περιλάβει κατὰ κάποιον τρόπο τὴ θεία οὐσία, γιατί ὑπερβαίνει κάθε νοῦ, καὶ ξεφεύγει κάθε διάνοια τὸ ὑπερφυσικὸ καὶ ἀθάνατο κάλλος της, αὐτὸ πού εἶναι κατὰ φύση γνωρίζεται μόνο ἀπὸ τὴν ἴδια. Λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι ὁ Πατέρας, γνωρίζει τὸν Υἱό του, καὶ ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι ὁ Υἱός, γνωρίζει τὸν Πατέρα του. Γι' αὐτὸ καὶ ἀληθεύει ὅταν λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα, καὶ ὁ Πατέρας μέσα σὲ μένα»³¹, καὶ «αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»³².

31. Ἰω. 14, 11.

32. Ἰω. 14, 9.

Οὐδεμιᾶς τοιγαροῦν ἐξαλλαγῆς μεταξὺ κειμένης, ὅσον εἰς θεότητος φύσιν, πῶς ἂν εἶη γενητός. ὁ Υἱός, οὐκ ὄντος τοῦτο τοῦ Πατρὸς, οὗ καὶ ἐστὶν εἰκὼν καὶ χαρακτήρ ἀπαράλλακτος;

ΑΛΛΟ.

5 «Δεῦτε πρὸς με», φησί, «πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς». Εἰ πᾶσα τῶν γενητῶν ἢ φύσις ὑπὸ τὸν θεϊόν ἐστι ζυγόν, καὶ μόνῳ δουλεύει τῷ κτίσαντι, κλίνασα τὸν αὐχένα, κατὰ τὸν λέγοντα πρὸς Θεόν, «ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλά σου», ὑπάγει δὲ ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ καὶ
10 ὑποτίθησι τῷ οἰκειῷ ζυγῷ, Δεσπότης ἄρα ἔσται καὶ Κύριος καὶ κτίστης ὡς Θεός, πῶς ἐν ποιήμασιν ὁ τοιοῦτος; Πῶς δὲ ὑπὸ ζυγοῦ καὶ δουλείας ὁ πάντα ἡνιοχῶν καὶ διθύνων ὡς Κύριος; Εἰ γὰρ μὴ τοῦτό ἐστι, προσκυνοῦντες ἀλωσόμεθα ποίημα, καὶ κτίσματι παρὰ τὸν κτίστην δουλεύοντες. Ἐχει δὲ οὐχ οὕτω τὰ καθ' ἡμᾶς ἀλη-
15 θινὸς γὰρ Θεὸς ὁ Υἱός. Οὐκ ἄρα ἐστὶ κτίσμα ἢ ποίημα.

ΑΛΛΟ.

«Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς Σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ Σάββατον βεβηλοῦσι καὶ ἀναίτιοί εἰσι; Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ἐστὶ». Καὶ πλεόν ἔχει τὸ σέβας τοῦ ἐκ λίθων
20 διηρητισμένου ναοῦ, Θεὸς ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῷ καὶ ἀγιάζων αὐτόν, οὗ καὶ εἰς δόξαν ἢ τοῦ ἱεροῦ γέγονε κατασκευή. Πλείονα πῶς οὖν τοῦ ἱεροῦ τὴν τιμὴν ἔχει Χριστός, εἴπερ οὐκ ἔστι Θεὸς ὁ ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ προσκυνούμενος; Ἄλλ' ἔχει τὸ πλεόν καὶ ἀλη-
θεύει πῶς γὰρ οὐ; Θεὸς ἄρα ἐστὶν ὡς Υἱός ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πε-
25 φηνῶς. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ ποίημα οὐδὲ κτίσμα ἐστίν. Οὐ γὰρ ἐπλανᾶτο λατρεύων αὐτῷ καὶ προσκυνῶν ὁ Ἰσραὴλ ἐν τῷ ἱερῷ, πρὸς ὧν εἰρηταί που· «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις».

33. Ἐβρ. 1, 3.

35. Ψαλμ. 118, 91.

34. Ματθ. 11, 28-29.

36. Ματθ. 12, 5-6.

37. Δευτ. 6, 13.

Ἐφοῦ λοιπὸν δὲν ὑπάρχει καμμιά διαφορὰ μεταξύ τους, ὅσον ἀφορᾷ τῆ φύση τῆς θεότητος, πῶς μπορεῖ ὁ Υἱὸς νὰ εἶναι κτιστός, ἀφοῦ δὲν εἶναι κτιστός ὁ Πατέρας, τοῦ ὁποίου (ὁ Υἱὸς) εἶναι εἰκόνα καὶ σφραγίδα ἀπαράλλακτη³³;

ΑΛΛΟ.

«Ἐλᾶτε σὲ μένα», λέγει, «ὄλοι οἱ κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω. Σηκῶστε ἐπάνω σας τὸν ζυγὸ μου»³⁴. Ἐὰν ὅλη ἡ φύση τῶν κτιστῶν βρῖσκεται κάτω ἀπὸ τὸν θεῖο ζυγὸ, καὶ ὑπηρετεῖ μόνο τὸν κτίστη σκύβοντας τὸν αὐχένα, σύμφωνα μ' ἐκεῖνον ποῦ λέγει στὸν Θεό, «Ὅλα τὰ κτίσματα σὲ ὑπηρετοῦν ὡς δοῦλοι»³⁵, καὶ ὁ Σωτήρας μᾶς ὁδηγεῖ καὶ μᾶς βάζει κάτω ἀπὸ τὸν δικό του ζυγὸ, ἄρα εἶναι Δεσπότης καὶ Κύριος καὶ κτίστης ὡς Θεός. Πῶς λοιπὸν αὐτὸς νὰ καταταγεῖ ἀνάμεσα στὰ δημιουργήματα; Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κάτω ἀπὸ ζυγὸ καὶ δουλεία αὐτὸς ποῦ ὁδηγεῖ καὶ διευθύνει τὰ πάντα ὡς Κύριος; Γιατὶ ἐὰν δὲν εἶναι αὐτὸ, θὰ συλληφθοῦμε νὰ προσκυνοῦμε ἓνα δημιούργημα, καὶ νὰ ὑπηρετοῦμε κτίσμα καὶ ὄχι τὸν κτίστη. Ὅμως τὰ δικά μας δὲν εἶναι ἔτσι· γιατί ὁ Υἱὸς εἶναι ἀληθινὸς Θεός. Ἄρα δὲν εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα.

ΑΛΛΟ.

«Ἡ δὲν διαβάσατε στὸν νόμο, ὅτι κατὰ τὰ Σάββατα οἱ ἱερεῖς βεβηλώνουν τὸ Σάββατο στὸν ναὸ καὶ εἶναι ἀθῶοι; Σᾶς λέγω λοιπὸν ὅτι αὐτὸ ἐδῶ εἶναι κάτι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸν ναὸ»³⁶. Καὶ ἔχει μεγαλύτερο σεβασμὸ, ἀπὸ τὸν ναὸ ποῦ εἶναι κατασκευασμένος μὲ πέτρες, ὁ Θεὸς ποῦ κατοικεῖ μέσα σ' αὐτὸν καὶ τὸν ἀγιάζει, πρὸς δόξαν τοῦ ὁποίου ἔγινε καὶ ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ἱεροῦ. Πῶς λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἔχει μεγαλύτερη τιμὴ ἀπὸ τὸ ἱερό, ἐὰν δὲν εἶναι Θεός, αὐτὸς ποῦ προσκυνεῖται μέσα στὸ ἴδιο τὸ ἱερό; Ἀλλὰ ἔχει περισσότερη τιμὴ καὶ αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Πῶς δηλαδὴ ὄχι; Ἄρα εἶναι Θεὸς ὡς Υἱὸς ποῦ φανερώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα. Καὶ ἐφόσον αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ, δὲν εἶναι οὔτε δημιούργημα οὔτε κτίσμα. Γιατὶ δὲν βρισκόταν σὲ πλάνη ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ποῦ τὸν λάτρευε καὶ τὸν προσκυνοῦσε στὸ ἱερό, στὸν ὁποῖο εἶχε κάπου λεχθεῖ: «Θὰ προσκυνήσεις τὸν Κύριο τὸν Θεό σου, καὶ μόνο αὐτὸν θὰ λατρεύσεις»³⁷.

ΑΛΛΟ.

«Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν· ἀπὸ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται». Καρπὸς δὲ 5 τοῦ Πατρὸς ἐστὶν ὁ Υἱὸς· τοιοῦτος ἂν εἴη πάντως αὐτός, ὁποῖόν- περ ἂν ὑπάρχοι τὸ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέν. Οὐκοῦν, εἰ κτίσμα καὶ ποιή- ημά ἐστὶν ὁ Υἱὸς, ἔσται τοῦτο καὶ ὁ Πατήρ, εἰ δὲ ἀγέννητος ὁ Πα- τήρ, ἀγέννητος ἔσται καὶ ὁ Υἱὸς, ἐπεὶ κατὰ τινὰ τρόπον ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον ἐπιγνωσθήσεται.

10

ΑΛΛΟ.

Ἐβασανίζετό ποτε τῶν ἀποστόλων τὸ σκάφος, χειμῶνος ὄντος κατὰ τὴν λίμνην σφοδρουῦ, καὶ πνευμάτων ἀφορήτου βίας τῶν ὑδάτων καταρρηγνυμένων. Τετάρτη δὲ φυλακῇ, ὡς ἐπὶ ξηραῶς βαδίζων ἐπὶ τοῦ κύματος ὁ Σωτήρ, κατὰ μέσην τὴν λίμνην τοῖς 15 μαθηταῖς ἐπιφαίνεται. Οἱ δὲ φάντασμα βλέπειν οἰηθέντες, ὑπὸ τοῦ δέους ἔκραζον. Ὡς δὲ παρεθάρσυνεν αὐτούς ὁ Σωτήρ λέγων, «ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε», μόγις μὲν τὸν φόβον ἐξέπτυσαν, εἰσδέ- χονται δὲ αὐτὸν εἰς τὸ σκάφος, καὶ παραχρῆμα, φησὶν, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. Οἱ δὲν ἐν τῷ πλοίῳ προσεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες· «Ἄλη- 20 θῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ». Τί οὖν πάλιν ἐρουῶσιν οἱ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενοι, καὶ μόνοις τοῖς ἰδίῳ ἀκολουθοῦντες θελήμασιν, ὅταν ἴδωσιν ὄλον ὁμοῦ τὸν τῶν ἀποστόλων χορὸν ὡς Θεῷ προσκυνοῦντα τῷ Υἱῷ, καὶ μεθ' ὄρκου λέγοντα, ὅτι περ ἀληθῶς Υἱὸς εἶη Θεοῦ; Δῆλον δὲ ὅτι καὶ Θεός. Εἰ γὰρ ἐν τῶν κτισμάτων ἐστὶ κατὰ τὴν αὐτῶν ἀμα- 25 θίαν, πῶς ἀληθῶς Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ; Ἀμήχανον γὰρ τὸν μὴ ἔκ- τινος κατὰ φύσιν προεληλυθότα καὶ τὸ ἴδιον τῆς τοῦ γεννήσαντος οὐσίας ἐπαγόμενον, ἀληθῶς εἶναι υἱόν. Πῶς δέ, εἴπερ ἐσφάλλοντο τοῦτο λέγοντες οἱ μαθηταί, σεσιώπηκε ὁ Σωτήρ, καίτοι σφαλλομέ- νους οὐ δυσαποούμενος. Καὶ γοῦν τῷ Πέτρῳ φησὶ οὐκ ὀρθῶς ἀπο- 30 κριναμένῳ· «Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν μοι εἶ, ὅτι οὐ

ΑΛΛΟ.

«Ἡ κάνετε τὸ δένδρο καλό, καὶ τὸν καρπὸ του καλό, ἢ κάνετε τὸ δένδρο σάπιο, καὶ τὸν καρπὸ του σάπιο· γιατί ἀπὸ τὸν καρπὸ του ἀναγνωρίζεται τὸ δένδρο»³⁸. Καρπὸς ὅμως τοῦ Πατέρα εἶναι ὁ Υἱός· καὶ αὐτὸς ὅπωςδήποτε εἶναι ἀκριβῶς τέτοιο πὺ εἶναι καὶ ἐκεῖνο πὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν. Ἐπομένως, ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι κτίσμα καὶ δημιουργημα, τέτοιος θὰ εἶναι καὶ ὁ Πατέρας. Ἐὰν ὅμως ὁ Πατέρας εἶναι ἄκτιστος, εἶναι ἄκτιστος καὶ ὁ Υἱός, ἐπειδὴ κατὰ κάποιον τρόπο τὸ δένδρο ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸν καρπὸ του.

ΑΛΛΟ.

Κάποτε τὸ σκάφος τῶν ἀποστόλων κλυδωνιζόταν μέσα στὴ λίμνη, ὅπου ὑπῆρχε σφοδρὴ θαλασσοταραχὴ, καὶ τὰ κύματα ὑψώνονταν ἀπὸ τὴν ἀφόρητη βιαιότητα τῶν ἀνέμων. Κατὰ τὴν τέταρτη βάρδια τῆς νύχτας ἐφανίσθηκε στοὺς μαθητὲς ὁ Σωτήρας στὴ μέση τῆς λίμνης, βαδίζοντας πάνω στὸ κῦμα σὰν σὲ ξηρὰ. Καὶ ἐκεῖνοι, νομίζοντας ὅτι βλέπουν φάντασμα, ἀπὸ τὸν φόβο τους ἄρχισαν νὰ φωνάζουν. Ὅταν ὅμως τοὺς ἐνθάρρυνε ὁ Σωτήρας λέγοντας, «Ἐγὼ εἶμαι, μὴ φοβάστε», μόλις ἀπέβαλαν τὸν φόβο, δέχθηκαν αὐτὸν στὸ σκάφος καὶ ἀμέσως», λέγει, «ἐκόπασε ὁ ἄνεμος. Τότε ὅσοι ἦταν μέσα στὸ πλοῖο τὸν προσκίνησαν λέγοντας· Πραγματικὰ εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»³⁹. Τί θὰ ποῦν λοιπὸν πάλι αὐτοὶ πὺ πολεμοῦν τὴν ἀλήθεια, καὶ ἀκολουθοῦν μόνο τὰ δικά τους θελήματα, ὅταν βλέπουν ὀλόκληρο τὸν χορὸ τῶν ἀποστόλων μαζί νὰ προσκυνᾷ τὸν Υἱὸ ὡς Θεό, καὶ μὲ ὄρκο νὰ λέγει ὅτι ἀληθινὰ εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Εἶναι φανερὸ πὺ εἶναι καὶ Θεός. Ἐὰν ὅμως, σύμφωνα μὲ τὴν ἀμάθειά τους, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κτίσματα, πὺ εἶναι πραγματικὰ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Γιατὶ εἶναι ἀδύνατον αὐτὸς πὺ δὲν προῆλθε ἀπὸ κάποιον κατὰ φύση καὶ δὲν φέρει τὸ ἰδίωμα τῆς οὐσίας ἐκείνου πὺ τὸν γέννησε, νὰ εἶναι πραγματικὰ υἱὸς του. Καὶ πὺς, ἂν ἔκαναν λάθος οἱ μαθητὲς λέγοντας αὐτό, σώπασε ὁ Σωτήρας, καὶ δὲν τοὺς ἐπέπληξε μολονότι ἔσφαλλαν; Γιατὶ στὸν Πέτρο, ὅταν δὲν ἀπάντησε σωστά, εἶπε· «Πήγαινε πίσω μου, Σατανᾶ· μοῦ εἶσαι σκάνδαλο, γιατί δὲν σκέφτεσαι αὐτὰ πὺ ἀρέ-

39. Ματθ. 14, 24-26.

φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων». Ἐπειδὴ σεσιώπηκε, ἀληθῶς Υἱὸς εἶναι Θεοῦ λεγόμενος, δι' ὧν ὡς σφαλέντας οὐκ ἤλεγξεν, δηλὸς ἐστὶν ὡς ὀρθῶς λέγοντας ἀποδεχόμενος. Υἱὸν οὖν αὐτὸν καὶ ἀληθῶς εἶναι φασκόντων τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτῳ συνεπινεύοντος τοῦ Χριστοῦ, τίς τῶν ἕτερα θρηγλούντων ἀνέξεται;

ΑΛΛΟ,

Ἵως ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Καὶ πῶς οὐ πάσης ἔξω κείσονται φρενὸς ἀγαθῆς οἱ τολμῶντες 10 ποίημα λέγειν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ; Εἰ γὰρ ἀληθῶς Υἱὸς ἐστὶ, πῶς ἂν εἶη γενητός, ὁ ἐκ τῆς πατρῴας προελθὼν οὐσίας; Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ τῆς υἰότητος ὄνομα, φυσικῶς κατὰ τινος τεταγμένον Ἔτερον δὲ τὸ σχῆμα τῶν κατὰ θέσιν υἱῶν. Ἐπειδὴ οὐκ ἐν τούτῳ Χριστός, ἀληθῶς ἄρα Υἱὸς ἐστὶν, ὡς διὰ τοῦτο τοῖς κατὰ θέσιν 15 ἡμῖν ἀντιδιαστέλλεσθαι· οὐκ ἂν γὰρ εἶη τὸ κατὰ θέσιν καὶ ὁμοίωσιν, μὴ προὔποκεμένου πρότερον τοῦ ἀληθοῦς, πρὸς ὃ καὶ μορφοῦται τὸ εἰς ὁμοίωσιν αὐτοῦ διὰ τινος τέχνης καὶ χάριτος καλούμενον.

ΑΛΛΟ.

20 «Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων· Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον· Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν, ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπε· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος εἶ, Σίμων Βᾶρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ἐκ τῶν προκειμένων ἔξεστιν ὁρᾶν, καὶ αὐτῆς δὲ μάλιστα τῆς τοῦ Κυρίου φωνῆς, ὡς ὁ Πατήρ ἀπεκάλυψε τῷ Πέ- 30 τρω, καὶ οὐκ ἀνθρωποδίδακτος ἦν, Υἱὸν ὁμολογῶν τὸν τοῦ Θεοῦ

σουν στὸν Θεό, ἀλλὰ τὰ ἄρεστὰ στοὺς ἀνθρώπους»⁴⁰. Ἐπειδὴ σιώπησε, ὀνομαζόμενος ἀληθινὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἤλεγξε τοὺς μαθητές του ὅτι κάνουν λάθος, φαίνεται ὅτι δέχθηκε ὡς ὀρθὸ αὐτὸ πού εἶπαν. Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι τὸν ἀποκάλεσαν πραγματικὰ Υἱό, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς συγκατένευσε σ' αὐτό, ποιὸς θὰ ἀνεχθεῖ ἐκείνους πού διαδίδουν ἄλλα;

ΑΛΛΟ,

Μὲ τὸν ἴδιο συλλογισμό.

Καὶ πῶς δὲν βρίσκονται ἔξω ἀπὸ κάθε σκέψη ἀγαθὴ ἐκεῖνοι πού τολμοῦν νὰ ὀνομάζουν δημιουργητὰ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ; Γιατί, ἐὰν εἶναι πραγματικὰ Υἱός, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστός αὐτὸς πού προῆλθε ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα; Γιατί αὐτὸ σημαίνει τὸ ὄνομα Υἱός, ὅταν χρησιμοποιεῖται γιὰ κάποιον ὡς πρὸς τὴ φύση. Ἄλλη εἶναι ἡ κατηγορία τῶν κατὰ θέση (θετῶν) υἱῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Χριστὸς δὲν ὑπάγεται στὴν κατηγορία αὐτή, ἄρα εἶναι πραγματικὰ Υἱός, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ διακρίνεται ἀπὸ ἐμᾶς πού εἴμαστε θετοί. Γιατί δὲν θὰ ὑπῆρχε τὸ κατὰ θέση καὶ ὁμοιότητα, ἂν δὲν προῦπῆρχε τὸ ἀληθινό, σύμφωνα πρὸς τὸ ὁποῖο διαμορφώνεται ἐκεῖνο πού γίνεται ὡς ὁμοίωμα αὐτοῦ, δημιουργούμενο μὲ κάποια τέχνη καὶ χάρη.

ΑΛΛΟ.

«Ὅταν ὁ Ἰησοῦς πῆγε στὰ μέρη τῆς Καισάρειας τοῦ Φιλίππου, ρωτοῦσε τοὺς μαθητές του· Ποιὸς λένε οἱ ἄνθρωποι, ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; Καὶ ἐκεῖνοι εἶπαν Ἄλλοι λένε ὅτι εἶναι ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ἄλλοι ὁ Ἡλίας, καὶ ἄλλοι ὁ Ἰερεμίας, ἢ ἓνας ἀπὸ τοὺς προφῆτες. Λέγει σ' αὐτούς· Σεῖς ποιὸς λέτε ὅτι εἶμαι; Καὶ ἀπαντώντας ὁ Πέτρος εἶπε· Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἀπαντώντας ὁ Ἰησοῦς τοῦ εἶπε· Εἶσαι μακάριος, Σίμωνά υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, γιατί αὐτὸ δὲν σοῦ τὸ ἀποκάλυψε ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ Πατέρας μου ὁ οὐράνιος»⁴¹. Ἀπὸ τὰ παραπάνω μποροῦμε νὰ δοῦμε, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, ὅτι ὁ Πατέρας ἀποκάλυψε στὸν Πέτρο, καὶ δὲν εἶχε διδαχθεῖ ἀπὸ ἄνθρωπο, τὴν ὁμολογία του, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὁ

41. Ματθ. 16, 13-17.

Λόγον. Καίτοι μετὰ σαρκὸς ὄρων ἐπὶ γῆς ἀνθρώποις συνδιαιτώμενον, καὶ τό γε παραδοξώτερον, Υἱὸν ὁμολογῶν, οὐκ ἐν τοῖς κατὰ χάριν εἰς τοῦτο τεθειμένοις ὀρίζεται. Οὐ γὰρ εἶπεν, Εἰς ὑπάρχει τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἓνα καὶ μονοειδῶς, ὡς δὴ καὶ 5 κυρίως κατὰ φύσιν ἐστὶν Υἱὸς τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ἐξαστραφείς, αὐτὸν εἶναί φησι τὸν Χριστόν. Μακαρίζεται δὲ ὡς ἀληθεύων, καὶ τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπου διάνοιαν θεόθεν ἐκδιδαγμένος. Πῶς οὖν ποίημα ἢ κτίσμα τολμῶσι λέγειν ὃν οἶδεν Υἱὸν ὁ Πατήρ, καὶ οὗτος αὐτὸν τοῖς ἀξίοις ἀποκαλύπτει;

10

ΑΛΛΟ.

«Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ». Εἰ ἀληθεύει λέγων ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, «Τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω», πῶς αὐτὴν δίδωσι τῷ Υἱῷ, εἶπερ 15 ὄντως διὰ τὸ εἶναι γενητός, ἑτεροφυῆς τέ ἐστι καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν φυσικῆς κοινωνίας διωρισμένος; Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀληθεύειν ἀνάγκη συνομολογεῖν τὸν Πατέρα. Καὶ δέδωκε τὴν ἑαυτοῦ δόξαν τῷ Υἱῷ, οὐκ ἔξω τῆς μιᾶς θεότητος ταύτην τιθείς. Οὕτω γὰρ ἀληθεύσει φύσεως ἅρα κοινωνόν, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας οἶδεν ὄντα τὸν 20 Υἱόν. Οὕτω γὰρ εἰς μίαν θεότητα σύμπαν ὄρα διὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος ἀποπληρωμένην. Πῶς οὖν ποίημα ἢ κτίσμα ὁ Υἱὸς ὁ τῷ Πατρὶ κατ' οὐσίαν ὁ αὐτὸς ὡς Υἱὸς ἐκ Πατρὸς ἀληθινός;

ΑΛΛΟ.

25 «Καὶ ἰδοὺ, νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασε αὐτούς· καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα». Εἰ μὴ πολὺ τι τὸ μεταξὺ φαίνεται ποιήματος καὶ Υἱοῦ, ταυτὸν δὲ εἶναι δοκεῖ παρά τισιν, πᾶν ὅπερ ἐστὶ ποίημα, τοῦτο πάντως ἔσται καὶ Υἱός, καὶ εἴ τί ἐστιν Υἱός, τοῦτο καὶ ποίημα 30 μα. Εἰ δὲ τίκτομεν μὲν ἐξ αὐτῶν τὰ γεννώμενα, ποιουῦμεν δέ τι τῶν

Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἐάν καὶ τὸν ἔβλεπε νὰ φέρει σάρκα πάνω στὴ γῆ καὶ νὰ συναναστρέφεται ἀνθρώπους, καί, τὸ πιὸ παράδοξο, ὁμολογώντας τὸν Υἱόν, δὲν τὸν κατατάσσει μεταξύ ἐκείνων ποὺ εἶναι υἱοὶ κατὰ χάρη. Γιατὶ δὲν εἶπε, Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας καὶ μοναδικός, καθὼς ἐπίσης καὶ κυρίως κατὰ φύση Υἱός, ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα. Καὶ μακαρίζεται ἐπειδὴ λέγει τὴν ἀλήθεια καὶ ἔχει διδαχθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ αὐτὰ ποὺ ξεπερνοῦν τὸ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Πῶς λοιπὸν τολμοῦν νὰ λένε δημιούργημα ἢ κτίσμα αὐτὸν ποὺ ὁ Πατέρας τὸν ἀναγνωρίζει Υἱό, καὶ αὐτὸς ἀποκαλύπτει τὸν Πατέρα σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι ἄξιοι;

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ προῖκεται νὰ ἔρθει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ δόξα τοῦ Πατέρα του μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους του, καὶ τότε θὰ ἀνταποδώσει στὸν καθένα σύμφωνα μὲ ὅ,τι ἔκανε»⁴². Ἐάν λέγει τὴν ἀλήθεια ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας λέγοντας, «Τῆ δόξα μου δὲν θὰ τὴ δώσω σὲ ἄλλον»⁴³, πῶς τὴν δίνει στὸν Υἱό, ἐάν πραγματικά, ἐπειδὴ εἶναι κτιστός, εἶναι καὶ διαφορετικῆς φύσεως, καὶ χωρισμένος ἀπὸ τὴ φυσικὴ κοινωνία μ' αὐτόν; Ἄλλ' ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσουμε, ὅτι ὁ Πατέρας λέγει τὴν ἀλήθεια. Καὶ ἔδωσε τὴ δόξα του στὸν Υἱό, χωρὶς νὰ τὴ δίνει ἔξω ἀπὸ τὴ μία θεότητα. Γιατὶ ἔτσι ἀποδεικνύεται ὅτι λέγει τὴν ἀλήθεια. Ἐάν γνωρίζει ὅτι ὁ Υἱὸς συμμετέχει στὴ φύση του καὶ εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας. Γιατὶ ἔτσι τὸ σύμπαν βλέπει διὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδας νὰ ὀλοκληρώνεται ἢ μία Θεότητα. Πῶς λοιπὸν εἶναι δημιούργημα ἢ κτίσμα ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος ὡς πρὸς τὴν οὐσία εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Πατέρα, ὡς Υἱὸς ἀληθινὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα;

ΑΛΛΟ.

«Καὶ νὰ, ἓνα σύννεφο τοὺς σκίασε, καὶ μία φωνὴ ἀπὸ τὸ σύννεφο ἔλεγε· Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, στὸν ὁποῖο ἐγὼ εὐαρεστήθηκα»⁴⁴. Ἐάν δὲν φαίνεται νὰ εἶναι μεγάλη ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα στὸ δημιούργημα καὶ τὸν Υἱό, καὶ ἀπὸ μερικοὺς μάλιστα φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο, τότε καθὲ δημιούργημα εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ Υἱός, καὶ ἐάν κάτι εἶναι Υἱός, αὐτὸ εἶναι καὶ δημιούργημα. Ἐφόσον ὅμως

44. Ματθ. 17, 5.

ἔξωθεν, ἀλλοτρίαν τῆς ἐαυτῶν φύσεως ὕλην λαμβάνοντες, πῶς οὐ πολὺ τὸ διάφορον Υἱοῦ καὶ ποιήματος; Ὅπερ οὖν ἐστὶν ἐφ' ἡμῶν ἀληθές, σωζέσθω τοῦτο καὶ ἐπὶ Θεοῦ. Εἶτα πῶς ἐνδέχεται τὸν ὄντως Υἱὸν ποιητὸν ἢ κτιστὸν ὑπολαμβάνειν, καὶ ταῦτα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἄνωθεν ἐπιδοῶντος, «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου»; Οὐχ εἷς τῶν υἱῶν, ἀλλ' ὁ κυρίως καὶ κατὰ φύσιν Υἱός, οὗ κατὰ μίμησιν οἱ κατὰ θέσιν υἱοί, διὰ τὸ δύνασθαι βοᾶν ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Υἱοῦ· «Ἀβῶα, ὁ Πατήρ».

ΑΛΛΟ.

10 «Διδάσκαλε, τί ἀγαθὸν ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός». Τὸ κυρίως ἀγαθόν, οὐ κατὰ μετοχὴν τὴν ἐξ ἐτέρου τοῦτό ἐστιν, ἀλλ' ἐν τῇ οἰκειᾷ φύσει κεμένην ἔχει τὴν ἀρετὴν, καὶ ὥσπερ ἐξ ἐαυτοῦ πηγάζουσιν, μᾶλλον δὲ αὐτὸ δὴ τοῦτο κατὰ 15 φύσιν ὑπάρχει ὅπερ εἶναί φασιν τὸ ἀγαθόν ὄντως οὖν ἐν ἰδίᾳ μὲν ὑπάρξει τοῦ Πατρὸς, ὄντος δὲ πάλιν ἐν ἰδίᾳ ὑπάρξει τοῦ Υἱοῦ, τίνι καὶ μόνῳ τὸ ἀγαθὸν περιθήσομεν, ἢ ποῖον ὄντως ἔσται τὸ ἀγαθόν; Ἀλλ' ἴσως φήσειεν ἄν τις πρόπειν αὐτὸ τῷ Πατρί. Καλῶς ἐχέτω καὶ τῆδε· συνθησόμεθα γάρ, ὡς ἔτι γυμνάζοντες τὸ θεώρημα 20 μα. Εἶτα τίς ἀποτολμήσει λέγειν οὐκ εἶναι φύσει τὸν Υἱὸν ἀγαθόν, ὅταν ἀκούσῃ λέγοντος, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν», «Ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα»; Εἰ γὰρ μὴ ἀγαθὸς κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, πῶς ἡμῖν ἐν ἐαυτῷ δεικνύει τὸν κατὰ φύσιν ἀγαθὸν ὄντα Πατέρα; Ἀλλ' ἔστιν εἰκὼν καὶ κατὰ τοῦτο τοῦ Πατρὸς Ἀγαθός 25 ἄρα καὶ αὐτός, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Πατήρ. Πῶς οὖν εἷς ἐστὶν ἀγαθός κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνήν; Δῆλον ὅτι τῆς ἁγίας Τριάδος διὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας εἰς μίαν θεότητα δι' ἐαυτῆς ἀναπλεκομένης, ὡς εἶναι μόνην τὴν θείαν οὐσίαν τὸ κυρίως ἀγαθόν. Ὁ δὲ εἷς τοσαύ-

45. Ρωμ. 8, 15.

46. Ματθ. 19, 16-17.

γεννᾶμε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας αὐτὰ πὺ γεννιοῦνται, ἀλλὰ δημιουργοῦμε κάτι ἔξω ἀπὸ μᾶς, χρησιμοποιώντας ὕλη διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ δική μας φύση, πῶς δὲν εἶναι μεγάλη ἢ διαφορὰ μεταξὺ υἱοῦ καὶ δημιουργήματος; Αὐτὸ λοιπὸν πὺ εἶναι σὲ μᾶς ἀληθινὸ, ἃς ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν Θεό. "Ἐπειτα, πῶς γίνεται νὰ θεωροῦμε τὸν πραγματικὸ Υἱὸ δημιουργημένον ἢ κτισμένον, τὴ στιγμή πὺ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας ἀπὸ πάνω φωνάζει, «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου»; "Ὁχι ἓνας ἀπὸ τοὺς υἱούς μου, ἀλλὰ ὁ κυρίως καὶ κατὰ φύση Υἱός, κατὰ μίμηση τοῦ ὁποῦ ὑπάρχουν οἱ κατὰ θέση (θετοὶ) υἱοί, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ φωνάζουν μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ «'Αββᾶ, Πατέρα μας»⁴⁵.

ΑΛΛΟ.

«Δάσκαλε, τί καλὸ πρέπει νὰ κάνω, γιὰ νὰ κληρονομήσω τὴν αἰώνια ζωή; Καὶ ἐκεῖνος τοῦ εἶπε· Γιατί μὲ ρωτᾶς γιὰ τὸ ἀγαθὸ; Κανένας δὲν εἶναι ἀγαθός, παρὰ μόνο ἓνας, ὁ Θεός»⁴⁶. Τὸ καθεαυτὸ ἀγαθὸ δὲν εἶναι ἀγαθὸ μὲ τὴ συμμετοχὴ του σὲ ἄλλο, ἀλλὰ ἔχει μέσα στὴ φύση του τὴν ἀρετὴ, ἢ ὁποῖα πηγάζει κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. "Ἡ, καλύτερα, αὐτὸ τὸ ἴδιο εἶναι κατὰ φύση αὐτὸ πὺ λέμε ἀγαθὸ. Ἄφου λοιπὸν ὑπάρχει στὴν ἴδια τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Πατέρα, καὶ ὑπάρχει ἐπίσης καὶ στὴν ἴδια τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Υἱοῦ, σὲ ποιὸν καὶ μόνο νὰ ἀποδώσουμε τὸ ἀγαθὸ; "Ἡ ποιὸ εἶναι πραγματικὰ τὸ ἀγαθὸ; "Ἰσως βέβαια θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ πεῖ, ὅτι αὐτὸ ταιριάζει στὸν Πατέρα. "Ἄς ἔχει καλῶς καὶ ἔτσι· θὰ συμφωνήσουμε, ἀφου ἀκόμα διερευνοῦμε τὸ θέμα. Τότε ποιὸς θὰ τολμήσει νὰ πεῖ, ὅτι δὲν εἶναι κατὰ φύση ἀγαθὸς ὁ Υἱός, ὅταν τὸν ἀκούει νὰ λέγει, «'Εγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»⁴⁷, καὶ «αὐτὸς πὺ εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁴⁸; Γιατί, ἐὰν δὲν εἶναι κατὰ φύση ἀγαθὸς ὁ Υἱός, πῶς μᾶς δείχνει στὸν ἑαυτὸ του τὸν Πατέρα πὺ εἶναι κατὰ φύση ἀγαθός; "Ὁμως εἶναι καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ εἰκόνα τοῦ Πατέρα. "Ἄρα εἶναι καὶ αὐτὸς ἀγαθός, ὅπως εἶναι καὶ ὁ Πατέρας. Πῶς ὁμως εἶναι ἓνας ὁ ἀγαθός, σύμφωνα μὲ τὰ δικὰ του λόγια; Εἶναι φανερὸ ὅτι, ἐφόσον ἢ ἁγία Τριάδα, λόγω τῆς ταυτότητος τῆς οὐσίας τῆς, συμπλέκεται σὲ μία θεότητα, τὸ κυρίως ἀγαθὸ εἶναι μόνο ἢ θεία οὐσία, καὶ ὁ Θεός

47. Ἰω. 10, 30.

48. Ἰω. 14, 9.

την ἐνότητα τῷ Πατρὶ περισφιγγόμενος φυσικῶς Θεὸς Λόγος,
πῶς ἂν εἶη γενητὸς ἢ πεποιημένος;

ΑΛΛΟ.

Ἐρωτώμενος ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου Χριστός, εἰ αὐτὸς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, «σὺ εἶπας», φησὶν, οὐκ ἀρνούμενος. Εἶτα προστιθεὶς λέγει «Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπάρτι ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ». Τί οὖν ἡμῖν τὸ ἐντεῦθεν συναγόμενον; Ὅτι ὅταν ἐπὶ Θεοῦ λέγηται τὸ καθέζεσθαι
10 καὶ θρόνος, τότε ἀρχικόν τε καὶ δεσποτικόν, βασιλικόν τε ὁμοῦ καὶ πάντων κρατοῦν ἀξίωμα σημαίνεται. Οὐ γὰρ δήπου φήσειεν ἄν τις τῶν σοφῶν κατὰ τὰς ἐν τοῖς πίναξιν ὀρωμένων γραφὰς χοῆναι νοεῖσθαι περὶ Θεοῦ, οὐδὲ θρόνον μὲν τινα λογιούμεθα κεῖσθαι, τῶν δὲ ἀπάντων Κύριον ἀνακεκλίσθαι πιστεύομεν ἐπ' αὐτῷ, ἀλλ'
15 οὐδὲ ὄλως εἶναι δεξιόν τε καὶ ἀριστερόν ἐπὶ τῆς θείας καὶ ἀπερινοήτου φύσεως. Σωμάτων γὰρ οἰκειὸν καὶ σχῆμα καὶ τόπος, ἴδρυσίς τε καὶ ἔγερσις. Ταύτην οὖν ἐχόντων τὴν δύναμιν ἐπὶ Θεοῦ, τῶν τε ὀνομάτων καὶ τῶν λέξεων, ὅσαι δηποτοῦν τὰ τοιαῦτα σημαίνουσι, κατὰ τίνα τρόπον ὁ Υἱὸς ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καθεζόμενον
20 ἑαυτὸν ὀφθήσεσθαι λέγει, ἢ ὡς ὁμόθρονον δηλαδὴ καὶ οὐ δεύτερον εἰς τιμὴν, ὡσπερ ἂν εἴ τις οἰηθείη, τοῦ Πατρὸς; Τοῦτο γὰρ τὸ «ἐκ δεξιῶν» ἔοικε δηλοῦν, ἀπὸ τῆς παρ' ἡμῖν συνηθείας τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς ἀνατυποῦν. Πῶς οὖν ὁμότιμός τε καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς τῷ Πατρὶ θρόνοις ὁ Υἱὸς ὢν εὑρεθήσεται, εἴπερ οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν
25 Υἱὸς τὴν τοῦ Πατρὸς ιδιότητα φυσικῶς ἔχων ἐν ἑαυτῷ, ποίημα δὲ μᾶλλον ὡς ἐκεῖνοι ληροῦντές φασιν; Ἡ γὰρ ἀνάγκη συνομολογεῖν μὴ ὑπὸ μόνου τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ βασιλεύεσθαι τὴν κτίσιν, ἐπιστατεῖν δὲ αὐτῇ καὶ ἕτερόν τινα γενητὸν καὶ ἐπείσακτον θεόν, καὶ οὐκ ἔτι Θεὸς εἷς ἐφ' ἡμᾶς, κατὰ τὴν Γραφήν, ἢ, εἴπερ εἷς
30 ἐστὶν ὁ Θεός, συμβασιλεύει δὲ αὐτῷ Θεὸς ὢν ὁ Υἱός, τῆς αὐτῆς ἂν εἶη φύσεως εἰκότως, ἥσπερ ἂν ὢν ὑπάρχει καὶ ὁ Πατήρ. Οὕτω γὰρ

Λόγος πού συνάπτεται με τόση ένότητα κατά τρόπο φυσικό πρὸς τὸν Πατέρα, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι κτιστός ἢ δημιουργημένος;

ΑΛΛΟ.

«Ὅταν ρωτήθηκε παρουσία τῶν ἀρχιερέων ἀπὸ τὸν Πόντιο Πιλάτο ὁ Χριστός, ἐὰν εἶναι αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀπάντησε· «Ἐσὺ τὸ εἶπες», καὶ δὲν τὸ ἀρνήθηκε. Ἐπειτα πρόσθεσε· «Ἄλλὰ σᾶς λέγω, ὅτι ἀπὸ τώρα θὰ δεῖτε τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου νὰ κάθεται στὰ δεξιὰ τῆς δυνάμεως καὶ νὰ ἔρχεται πάνω στὰ σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ»⁴⁹. Ποιὸ λοιπὸν εἶναι τὸ συμπέρασμα πού βγαίνει ἀπὸ ἐδῶ; Ὅτι, ὅταν γιὰ τὸν Θεὸ χρησιμοποιοῦνται οἱ λέξεις ‘κάθεται’ καὶ ‘θρόνος’, φανερώνεται τὸ κυριαρχικό, τὸ δεσποτικό, τὸ βασιλικὸ καὶ τὸ παντοκρατορικό του ἀξίωμα. Γιατὶ δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς ἀπὸ τοὺς σοφοὺς νὰ ἰσχυρισθεῖ, ὅτι πρέπει νὰ φανταζόμαστε τὸν Θεὸ, ὅπως τὸν βλέπουμε στὶς παραστάσεις τῶν εἰκόνων, οὔτε σκεπτόμαστε ὅτι ὑπάρχει κάποιος θρόνος καὶ πιστεύουμε ὅτι ὁ Κύριος ὅλων εἶναι καθισμένος πάνω σ’ αὐτόν, ἀλλ’ οὔτε ὑπάρχει γενικὰ δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ στὴ θεία καὶ ἀκατάληπτη φύση. Γιατὶ τὸ σχῆμα καὶ ὁ τόπος, τὸ νὰ κάθεται καὶ νὰ σηκώνεται εἶναι πράγματα πού ταιριάζουν στὰ σώματα. Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὴ τὴ σημασία ἔχουν στὸν Θεὸ τὰ ὀνόματα καὶ οἱ λέξεις, ὅσες δηλαδὴ σημαίνουν τὰ πράγματα αὐτά, με ποιὸν τρόπο λέγει ὁ Υἱὸς ὅτι θὰ ἐμφανισθεῖ νὰ κάθεται στὰ δεξιὰ τῆς δυνάμεως, παρὰ ὡς ὁμόθρονος δηλαδὴ καὶ ὄχι ὡς δεύτερος σὲ τιμὴ, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ νομίσει κανεὶς, ἀπὸ τὸν Πατέρα; Γιατὶ αὐτὸ φαίνεται νὰ σημαίνει τὸ στὰ δεξιὰ, ἀναπαριστώντας ἀπὸ τὴ δική μας συνήθεια αὐτὸ πού εἶναι πάνω ἀπὸ μᾶς. Πῶς λοιπὸν θὰ ἐμφανισθεῖ ἰσότημος καὶ καθισμένος στοὺς ἴδιους θρόνους με τὸν Πατέρα ὁ Υἱός, ἐὰν δὲν εἶναι κατὰ φύση Υἱὸς πού ἔχει κατὰ φύση μέσα του τὰ ἰδιώματα τοῦ Πατέρα, ἀλλὰ εἶναι δημιούργημα, ὅπως λένε ἐκεῖνοι φλυαρώντας; Γιατὶ ἢ πρέπει ἀναγκαστικὰ νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι ἡ κτίση δὲν βασιλεύεται ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ Θεό, καὶ ὅτι ἐπιστατεῖ σ’ αὐτὴν καὶ κάποιος ἄλλος κτιστός καὶ ξένος θεός, ὅποτε δὲν εἶναι ἕνας ὁ Θεὸς σὲ μᾶς, σύμφωνα με τὴν Γραφή⁵⁰, ἢ, ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας, καὶ βασιλεύει μαζί μ’ αὐτόν ὁ Υἱὸς πού εἶναι Θεός, τότε εὐλόγα θὰ εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως, αὐτῆς πού εἶναι καὶ ὁ Πατέρας. Ἐτσι λοιπὸν ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας,

εἷς ἔσται Θεός, τῇ τῆς φύσεως ταυτότητι πρὸς θεότητα μίαν τρε-
χούσης τῆς ἁγίας Τριάδος, εἰ καὶ ἐν τῇ καθ' ἕκαστον τῶν ὀνομά-
των θέσει καὶ ἰδιαζόντως ἐν ὑπάρξει μοναδικῇ νοουμένη, τὸν τριτ-
τὸν εὐρύθμως ἀριθμὸν ἐπιδέχοιτο. Ὅτε τοίνυν τῆς αὐτῆς οὐσίας
5 ἔστιν ὁ Υἱὸς τῷ ἀκτίστῳ Πατρί, πῶς ἂν αὐτὸς ὡς κτίσμα νοοῖτο,
κατὰ τὴν τῶν αἰρετικῶν ἀβουλίαν, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ὡς γνήσιον
γέννημα, ὅπερ ἔστι καὶ ἀληθές;

Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου.

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Εἰ ἦν ἐν ἀρχῇ τῇ κατ' ἐπίνοιαν χρο-
10 νικῇ (οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐσηματίσθω πρὸς τὸ παρὲν οἰκονομικῶς ὁ
λόγος), πῶς ἂν ἐγένετο μετ' αὐτήν; Τὸ γὰρ ὅλως διὰ τοῦ πεποιῆ-
σθαι πρὸς τὸ εἶναι κεκλημένον, οὐκ ἂν ὑπάρχειν ἐν ἀρχῇ νοοῖτό
ποτε, ἀλλ' οὐδ' ἂν ὅλως ἀρχὴ καλοῖτο, χρόνου μὲν αὐτῆς προβαδί-
ζοντος, φαίνεσθαι δέ τι πρὸ αὐτῆς ἐπιτρέποντος ἢ τοίνυν οὐδὲν
15 ὅλως εἶναι πρὸ αὐτῆς λεγέτωσαν, καὶ λελύσθω διὰ τούτου τὸ
ζητούμενον, ἢ, εἴτερ ἀρχὴν τινα τῆς ἀρχῆς ἕτεραν εἶναί φασιν,
ἴστωσαν μὲν τοῦτο λέγοντες ἀμαθῶς, πλήν καὶ παρ' ἡμῶν ἀκουέ-
τωσαν, ὡς ἦνπερ ἂν ἀνωτάτω δοῖεν ἀρχὴν, ταύτην εἶναί φαμεν
καθ' ἣν ἦν ὁ Λόγος. Πῶς δὲ ἡμῖν οὐκ ἀρκέσει τό, «ἦν», πρὸς ἀνα-
20 τροπὴν τῶν πεποιῆσθαι λεγόντων αὐτόν; Εἰ γὰρ ἦν, οὐκ ἐγένετο,
εἰ ἐγένετο, οὐκ ἦν. Ἐπειδὴ δὲ ἦν, οὐκ ἐγένετο· τὸ γὰρ ὄν καὶ ὑπάρ-
χον ἤδη, καὶ τοῦτο ἐν ἀρχῇ, οὐκ ἂν λέγοιτο πεποιῆσθαι ποτε.

ΑΛΛΟ.

«Καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν». Φαίνεται λοιπὸν ὁ μακά-
25 ριος εὐαγγελιστῆς σαφέστερον ἡμῖν ἐρμηνεύων τὸ τῆς ἀρχῆς ὄνο-
μα. Οὐδὲν γὰρ ἕτερον, ὡς εἰκός, τὴν ἀρχὴν εἶναί φησιν, ἢ αὐτὸν
τὸν Πατέρα, ἀφ' οὗπερ ὁ ζῶν ἐξέλαμψε Λόγος, καθάπερ ἐξ ἡλίου
τὸ φῶς. Ἐτερον μέντοι παρ' αὐτόν εἶναι νοούμενον, οὐκ ἔξω δὲ
ὁμῶς τῆς τοῦ ἐκπέμποντος οὐσίας κείμενον. Οὐκοῦν ἀρχὴ τῷ Υἱῷ
30 ὁ Πατήρ. Ἀρχὴν δὲ οὐ τὴν ἐν διαστήμασι χρονικοῖς μετρουμένην

γιατι ἡ ἁγία Τριὰδα, με τὴν ταυτότητα τῆς φύσεώς της, ἐνώνεται σὲ μία θεότητα, ἂν καί, στή θέση τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ ὀνόματα, καὶ ἐνῶ νοεῖται ἰδιαιτέρως μοναδικῇ στήν ὑπαρξή, δέχεται μὲ τρόπο ἁρμονικό τὸν ἀριθμὸ τρία. Ὅταν λοιπὸν ὁ Υἱὸς εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας μετὸν ἄκτιστο Πατέρα, πῶς θὰ μπορούσε αὐτὸς νὰ νοηθεῖ ὡς κτίσμα, σύμφωνα με τὴν ἀπερισκεψία τῶν αἰρετικῶν, καὶ ὄχι ὡς γνήσιο γέννημα, ὅπως καὶ εἶναι πραγματικά;

Ἐκ τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο.

«Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος»⁵¹. Ἐφόσον ὑπῆρχε στήν ἀρχὴ τοῦ χρόνου ὅπως τὴ φανταζόμαστε (ὡς διαμορφωθεῖ πρὸς τὸ παρὸν κατ' οἰκονομίαν ἔτσι ὁ λόγος μας), πῶς θὰ μπορούσε ὁ Λόγος νὰ γίνεῖ μετὰ ἀπὸ αὐτήν; Γιατὶ γενικὰ αὐτὸ πού με τὴν δημιουργία ἐρχεται στήν ὑπαρξή, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ νοηθεῖ στήν ἀρχή, οὔτε θὰ μπορούσε νὰ ὀνομασθεῖ ἀρχὴ γενικὰ, ἀφοῦ πρὶν ἀπὸ αὐτήν ὑπάρχει ὁ χρόνος, καὶ φαίνεται ὅτι ὑπάρχει κάτι πρὶν ἀπὸ αὐτήν. Ἡ λοιπὸν ὡς ποῦν ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἀπολύτως τίποτε πρὶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ νὰ λύσουν ἔτσι τὸ θέμα, ἢ ἐὰν λένε ὅτι ὑπάρχει κάποια ἄλλη ἀρχὴ τῆς ἀρχῆς, ὡς τὸ λένε αὐτὸ ἀπὸ ἀμάθεια, ἀλλὰ ὡς ἀκούσουν καὶ ἀπὸ μᾶς, ὅτι ἡ ἀνωτέρα αὐτῆ ἀρχὴ ποὺ δέχονται, εἶναι αὐτή, λέμε, κατὰ τὴν ὁποία ὑπῆρχε ὁ Λόγος. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ εἶναι ἀρκετὸ σὲ μᾶς τὸ «ἦταν», γιὰ νὰ ἀνατρέψουμε αὐτοὺς ποὺ λένε ὅτι δημιουργήθηκε; Γιατί, ἐὰν ὑπῆρχε, δὲν δημιουργήθηκε· ἂν δημιουργήθηκε, δὲν ὑπῆρχε. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπῆρχε, δὲν δημιουργήθηκε· γιατί αὐτὸ πού εἶναι καὶ ὑπάρχει ἤδη, καὶ μάλιστα στήν ἀρχή, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ λέγεται ὅτι δημιουργήθηκε.

ἌΛΛΟ.

«Καὶ ὁ Λόγος ἦταν μετὸν Θεό»⁵². Ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς φαίνεται νὰ μᾶς ἐρμηνεύει πιὸ καθαρὰ τὴν ἔννοια τῆς ἀρχῆς. Λέγει λοιπὸν, ὅτι τίποτε ἄλλο, ὅπως εἶναι φυσικό, δὲν εἶναι ἡ ἀρχή, παρὰ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔλαμψε ὁ ζωντανὸς Λόγος, ὅπως τὸ φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὸ ὁποῖο νοεῖται ὅτι εἶναι ἄλλο πρᾶγμα ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν οὐσία ἐκείνου πού τὸ ἐκπέμπει. Ἄρα

52. Ὁπ. π.

φαμέν, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τοιαύτην, ἐφ' ἧς τό τε ἅμα καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς νοεῖται. Οἶον ἢ ἐκ πυρὸς θερμότης ἀρχὴν ἔχει τὸ πῦρ, ἀλλ' ἅμα καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ νοεῖται καὶ ἀχωρίστως ἢ ψύξις ἢ ἐξ ὕδατος ἀρχὴν ἔχει τὸ ὕδωρ, ἀλλ' ἅμα καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ πάλιν ἀχω-
 5 ρίστως Ἀμήχανον γάρ τι τῶν εἰρημένων δίχα τῶν προσόντων αὐτῷ φυσικῶν, ἢ εἶναι, ἢ φαίνεσθαι· εἴ γε μὴ διὰ τινος μηχανῆς ἑτέρας ἐκδισθέν, τῆς ἐξ ἔθους αὐτῷ καὶ φύλης ἐνεργείας παρα-
 σαλεύοιτο, ὥσπερ ἀμέλει τὸ ὕδωρ ἐκ πυρὸς εἰς θερμότητα συνω-
 θούμενον. Ἡ θεία καὶ ἀκήρατος φύσις πολὺ τῶν παρενεχθέντων
 10 ὑποδειγμάτων τὴν δύναμιν ἀναβαίνουσα, πάντως σου στήσεται μὲν ἐφ' ἑαυτῇ, ἔξει δὲ αἰεὶ ὡσαύτως, ἐπεὶ καὶ παντὸς ἐλευθέρου πάθους ἐστίν. Οὐκοῦν ὡς ἐν ἀρχῇ τῷ Πατρὶ ἦν ὁ Λόγος, ἵνα νοῆς ἅμα τε ὄντα τὸν Πατέρα, καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ Λόγον, οὐδενὸς μεσολαβοῦντος χρόνου τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ. Τὸ γάρ, ἦν,
 15 οὕτω νοεῖν ἡμᾶς ἀναγκάζει.

ἌΛΛΟ.

«Καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος». Ἐνταῦθα σαφῶς ἀναιρεῖται τὸ πρόσ-
 φατον εἶναι Θεὸν τὸν Υἱόν. Ἦν γὰρ Θεὸς ὢν, φησὶν ὁ ἅγιος εὐαγ-
 γελιστής. Ὁ δὲ τοῦτο ὢν ἐν ἀρχῇ, πῶς ἂν εἶη πεποιημένος; Ἄλλως
 20 τε κάκεινο πρὸς τούτοις εἰδέναί καλόν, τὸ ἐν χάριτος μέρει θεοποι-
 ούμενον, καὶ Θεὸς κατὰ φύσιν οὐκ ὄν, ἀνάγκη καθ' ἑαυτὸ καὶ ἰδι-
 αζόντως ὑπάρχειν τι καὶ ὑφεστάναι, εἴθ' οὕτω προσθήκην ὥσπερ
 τινὰ τὴν τοῦ ἀξιώματος δέχεσθαι περιβολήν ὥσπερ οὖν καὶ ἡμεῖς
 ἄνθρωποι κατὰ φύσιν ὑπάρχοντες, χάριτι πλουτοῦμεν τὸ καλεῖ-
 25 σθαι θεοί. Ἡ τοίνυν λεγέτωσαν τί μὲν πρότερον ἦν ὁ ἐκ Πατρὸς
 Θεὸς προελθὼν Λόγος, πῶς δὲ καὶ ὕστερον ἐκλήθη Θεός, ἢ, εἴπερ
 αἰσθάνονται δυσσεβοῦντες ἀμέτρως, τῆς κατὰ φύσιν θεότητος
 ἀπογυμνοῦντες τὸν Υἱόν, παυέσθωσαν ἀμαθῶς πεποιησθαι λέ-

λοιπὸν ἀρχὴ γιὰ τὸν Υἱὸ εἶναι ὁ Πατέρας. Ἀλλὰ λέγοντας ἀρχὴ δὲν ἐννοοῦμε αὐτὴν ποῦ μετριέται μὲ χρονικὰ διαστήματα, ἀλλὰ ἐκείνην στήν ὁποία νοεῖται τὸ ταυτόχρονο καὶ τὸ ἀπὸ αὐτὴν. Ὅπως ἡ θερμότητα τῆς φωτιᾶς ἔχει ἀρχὴ τῆ φωτιᾶ, ἀλλὰ νοεῖται ταυτόχρονα ὅτι προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἀνήκει σ' αὐτὴν καὶ εἶναι ἀχώριστη ἀπὸ αὐτὴν. Τὸ κρῦο ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὸ νερό, ἔχει ἀρχὴ τὸ νερό, ἀλλὰ ὑπάρχει ταυτόχρονα καὶ ἀπὸ αὐτό, καὶ βρῖσκεται μέσα σ' αὐτό καὶ εἶναι ἀχώριστο ἀπ' αὐτό. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο κάποιον ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἀναφέρθηκαν νὰ ὑπάρχει ἢ νὰ ἐμφανίζεται χωρὶς τὰ ἰδιώματα τῆς φύσεώς του, ἐκτὸς βέβαια ἐὰν ἐκβιασθεῖ ἀπὸ κάποια ἄλλη δύναμη καὶ διασαλευθεῖ ἢ συνηθισμένη σ' αὐτό καὶ ἀγαπητὴ ἐνέργεια· ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸ νερό ποῦ ἀναγκάζεται νὰ γίνῃ ζεστό ἀπὸ τὴ φωτιᾶ. Ἡ θεία καὶ ἀμετάβλητη φύση, ποῦ εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τὰ παραδείγματα ποῦ ἀναφέρθηκαν, ὅπωςδὴποτε μένει πάντοτε στὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ μένει πάντοτε ἀμετάβλητη, ἐπειδὴ εἶναι ἐλεύθερη καὶ ἀπὸ κάθε πάθος. Λοιπὸν λέγεται ὅτι ὁ Λόγος ὑπῆρχε στήν ἀρχὴ μὲ τὸν Πατέρα, γιὰ νὰ καταλάβεις, ὅτι ὑπῆρε ταυτόχρονα ὁ Πατέρας καὶ ὁ Λόγος ποῦ προῆλθε ἀπὸ αὐτὸν καὶ ὑπῆρχε μέσα σ' αὐτόν, χωρὶς νὰ ἔχει μεσολαβῆσει κανένας χρόνος στήν ὑπαρξὴ αὐτοῦ. Γιατὶ τὸ «ὑπῆρχε» μᾶς ἀναγκάζει ἔτσι νὰ τὸ κατανοήσουμε.

ΑΛΛΟ.

«Καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός». Ἐδῶ ἀναιρεῖται καθαρὰ ἡ ἄποψη, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι Θεὸς νεοφερμένος. Γιατὶ ὁ ἅγιος εὐαγγελιστὴς λέγει ὅτι ἦταν Θεός. Καὶ αὐτὸς ποῦ εἶναι Θεὸς στήν ἀρχὴ, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι δημιουργημένος; Ἐξάλλου κοντὰ σ' αὐτὰ εἶναι καλὸ νὰ γνωρίζουμε καὶ ἐκεῖνο ποῦ θεοποιεῖται κατὰ χάρη, καὶ δὲν εἶναι κατὰ φύση θεός, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχει καὶ νὰ ὑφίσταται κάτι καθεαυτὸ καὶ χωριστὰ, καὶ ἔπειτα νὰ δέχεται σὰν κάποια προσθήκη τὴν περιβολὴ τοῦ ἀξιώματος· ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐμεῖς, ἐνῶ εἴμαστε ἄνθρωποι κατὰ φύση, κατὰ χάρη ὀνομαζόμεστε θεοί⁵³. Ἡ λοιπὸν ἄς ποῦν τί ἀκριβῶς ἦταν προηγουμένως ὁ Θεὸς Λόγος ποῦ προῆλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ πῶς ὕστερα ὀνομάσθηκε Θεός, ἢ, ἐὰν ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἀσεβοῦν πάρα πολὺ, ἀπογυμνώνοντας τὸν Υἱὸ ἀπὸ τὴν κατὰ φύση θεότητα, νὰ παύσουν νὰ λένε κατὰ τρόπον ἀμαθῆ, ὅτι ἔχει

γοντες τὸν κατὰ φύσιν ὄντα Θεόν, οὐδενὸς αὐτοῖς τοῦτο φρονεῖν ἐπιτρέποντος λόγου.

ΑΛΛΟ.

«Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν». Οὐκ ἔξωθεν ὄντα τῆς τοῦ
 5 Πατρὸς οὐσίας ἐπιδεικνύει τὸν Υἱόν, ἀλλ' ἐν αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ
 κατὰ φύσιν ὑπάρχοντα. Καὶ τοῦτο πάλιν, οὐκ ἐν χρόνῳ φησὶ
 λαβεῖν τὸ ἀξίωμα, ἀλλ' οὕτως εἶναι ἐν ἀρχῇ. Ὁ δὲ τῆς τοῦ γεννή-
 σαντος οὐσίας καρπὸς ἀληθῆς, κατὰ τίνα τρόπον ἑτεροφυῆς εὐρε-
 θήσεται; Ὡσπερ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν οὐκ ἂν τις τρυγήσαι σταφυλάς,
 10 οὕτως ἀδύνατον ἐξ ἀμπέλου τεχθῆναι τὴν ἀκανθαν. Οὐκοῦν, ἐπει-
 δήπερ Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Πατήρ, οὕτως ἡμῖν ἔξει καὶ ὁ
 Υἱός, ἵνα μὴ φαίνεται τῶν ἑαυτοῦ ποιημάτων ἐλάττων ὁ Θεὸς καὶ
 Πατήρ· εἴ γε τὰ μὲν οὐκ ἔκφυλον τὸν ἐξ ἑαυτῶν ἀποτίκτει καρπὸν,
 ὁ δὲ τοῦτο φαίνοιτο παθὼν διὰ τὸ γεννᾶν τὸν μὴ φύσει Θεόν.
 15 Τοῦτο γὰρ τὸ πεποιῆσθαι δίδωσι νοεῖν καθ' οὗπερ ἂν φέροιτο. Οὐ
 γὰρ ἂν εἶη φύσει Θεὸς ὁ πεποιημένος.

ΑΛΛΟ.

«Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν».
 Εἰ ἐν τῷ πάντα εἰπεῖν, οὐδὲν ὅλως καταλελοιπὸς εὐρίσκεται, ὃ μὴ
 20 τῷ τῶν γεγονότων ἀριθμῷ συγγράφεται, ἕτερος ἄρα ἐστὶ παρὰ
 πάντα λοιπόν, ὃ πάντα πρὸς τὸ εἶναι κεκληκῶς Θεὸς Λόγος. Πῶς
 οὖν ἕτερος, εἴπερ ἐστὶν ὁμογενῆς τε αὐτοῖς καὶ συμπεποιημένος;
 Ἐπειδὴ δὲ ἕτερος, οὐκ ἄρα ὁμογενῆς. Οὐκοῦν οὐδὲ ποίημα, ποι-
 ητῆς δὲ μᾶλλον καὶ κτίστης, ὡς Θεός.

25

ΑΛΛΟ.

Γέγραπται: «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ
 μόνῳ λατρεύσεις». Πῶς οὖν, εἴπερ ἐστὶ ποίημα, κατ' ἐκείνους, ὁ
 Υἱός, προσκυνεῖται παρ' ἡμῶν τε καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων; Καὶ

54. Ἰω. 1, 2.

55. Ἰω. 1, 3.

δημιουργηθεῖ αὐτὸς ποῦ εἶναι Θεὸς κατὰ φύσιν, ἀφοῦ κανένας λόγος δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ τὸ πιστεύουν αὐτό.

ΑΛΛΟ.

«Αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἦταν μὲ τὸν Θεό»⁵⁴. Δείχνει ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν ἦταν ἔξω ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, ἀλλὰ ὑπῆρχε μέσα σ' αὐτὸν καὶ προερχόταν ἀπὸ αὐτὸν κατὰ φύσιν. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀξιῶμα, λέγει, δὲν τὸ ἔλαβε μέσα στὸν χρόνο, ἀλλ' ἦταν ἔτσι ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ὁ ἀληθινὸς λοιπὸν καρπὸς τῆς οὐσίας ἐκείνου ποῦ τὸν γέννησε πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ θεωρηθεῖ ἄλλης φύσεως; Γιατί, ὅπως δὲν μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τὰ ἀγκάθια νὰ τριγύσει σταφύλια, ἔτσι εἶναι ἀδύνατον ἀπὸ ἀμπέλι νὰ γεννηθεῖ ἀγκάθι. Ἄρα λοιπὸν, ἐπειδὴ ὁ Πατέρας εἶναι κατὰ φύσιν Θεός, ἔτσι εἶναι γιὰ μᾶς καὶ ὁ Υἱός, γιὰ νὰ μὴ παρουσιάζεται ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας κατώτερος ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του· ἐφόσον ἐκεῖνα δὲν γεννοῦν ἐκφυλο τὸν καρπὸ τους, ἐνῶ ὁ Πατέρας θὰ φαινόταν ὅτι τὸ παθαίνει αὐτὸ μὲ τὸ νὰ μὴ γεννᾷ αὐτὸν ποῦ δὲν εἶναι κατὰ φύσιν Θεός. Γιατὶ αὐτὸ ἀφήνει νὰ νοήσουμε τὴ δυνατότητα νὰ δημιουργεῖ γι' αὐτὸν στὸν ὅποιο ἀναφέρεται. Γιατὶ αὐτὸς ποῦ δημιουργήθηκε δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι Θεός.

ΑΛΛΟ.

«Ὅλα ἔγιναν μέσω αὐτοῦ καὶ χωρὶς αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε»⁵⁵. Ἐὰν λέγοντας «ὄλα», βρίσκεται νὰ μὴ παρέλειψε τίποτε, ποῦ νὰ μὴ περιλαμβάνεται στὸν ἀριθμὸ ἐκείνων ποῦ ἔγιναν, ἄρα εἶναι διαφορετικὸς ἀπὸ τὰ ὄλα ὁ Θεὸς Λόγος, ποῦ κάλεσε τὰ πάντα στὴν ὑπαρξιν. Πῶς ὅμως εἶναι διαφορετικὸς, ἐὰν εἶναι ὁμογενὴς μὲ αὐτὰ καὶ ἔχει δημιουργηθεῖ μαζί τους; Ἐπειδὴ ὁμογενὴς εἶναι διαφορετικὸς, ἄρα δὲν εἶναι ὁμογενὴς μ' αὐτὰ. Ἐπομένως οὔτε δημιούργημα εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι δημιουργὸς καὶ κτίστης ὡς Θεός.

ΑΛΛΟ.

Ἐχει γραφεῖ: «Τὸν Κύριο καὶ Θεό σου νὰ προσκυνεῖς καὶ μόνο αὐτὸν νὰ λατρεύεις»⁵⁶. Πῶς λοιπὸν, ἐὰν, σύμφωνα μ' ἐκείνους, εἶναι δημιούργημα ὁ Υἱός, προσκυνεῖται ἀπὸ μᾶς καὶ τοὺς ἁγίους ἀγγέ-

56. Δευτ. 6, 13. Ματθ. 4, 10.

μάρτυς ὁ Παῦλος παρέσται λέγων· «Ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν Πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ». Πῶς δέ, εἶπέ μοι, κατὰ τῶν λελατρευκόντων τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσατα, βαρὺ τι τὸ ἔγκλημα φέρεται, εἴπερ 5 ὧδε φύσεως ἔχοντα τὸν Υἱὸν καὶ κτίσμα τυγχάνοντα, κατ' αὐτούς, θεραπεύουσιν ὡς Θεὸν καὶ αἱ καθαρώταται τῶν οὐρανῶν δυνάμεις, αἷς δὴ καὶ μάλιστα τὸ μηδαμοῦ πλανᾶσθαι δοίη τις ἂν προσεῖναι δικαίως, ὅσῳ δὴ καὶ μᾶλλον εἰσι τῶν παρ' ἡμῖν συνετῶν νουνεχέστεραι; Ἄλλ' οὐδεὶς ὁ ἔλεγχος τοῖς λατρεύουσι Χριστῷ, ἐκ 10 δὲ τῶν ἐναντίων πολὺς ὁ μισθός. Οὐκ ἄρα ἐστὶ ποίημα, Θεὸς δὲ μᾶλλον, ἀκατηγορήτως τε καὶ ἀνεγκλήτως παρὰ πάσης ὁμοῦ τῆς κτίσεως προσκυνούμενος.

ΑΛΛΟ,

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

15 Εἰ ποίημα καὶ κτίσμα, κατ' ἐκείνους, ἐστὶν ὁ Υἱός, πάντα δὲ δι' αὐτοῦ γεγονότα φαίνεται, ἑαυτὴν ἢ κτίσις δημιουργεῖ, καὶ μάτην ὡς ποιητῆς ἐπικομπάζει, λέγων· «Ἡ χεὶρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα». Ἄλλ' οὐδὲν τῶν πεποιημένων φαίνεται δημιουργοῦν, Θεὸν δὲ ἢ κτίσις ἀνακηρύττει τὸν ποιητὴν. Οὐκ ἄρα κτίσμα ἐστὶν ὁ 20 Υἱός, οὐδὲ τῶν ποιημάτων ἓν, κατὰ τὴν τῶν πλανωμένων ἀβουλίαν τε ὁμοῦ καὶ ἀσέβειαν.

ΑΛΛΟ.

«Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν». Εἰ φωτὸς ὄντος ἀληθινοῦ τοῦ Πατρὸς, φῶς ἀληθινόν ἐστι καὶ ὁ Υἱός, ποίαν ἔξει τὴν διαφορὰν, κατὰ 25 τὰ γε τὸν τῆς φύσεως λόγον, ὡς πρὸς αὐτὸν ὁ ἐν ἴσῃ τάξει καὶ κατὰ τοῦτο τιθέμενος αὐτῷ; Εἰ δὲ ὑπάρχων ἑτεροφυῆς, κατὰ τὴν τῶν ἀνοσίων αἰρετικῶν ἀβουλίαν, ἀληθινὸν εἶναι δύναται φῶς, τίς ἢ ἐπιτήρησις τοῖς ἀγίοις εὐαγγελισταῖς; Τί δὲ ὡς μέγα καὶ ἐξαίρετον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ εἶναι φῶς ἀληθινὸν ἀπονέμουσι; Φαί-

λους; Καὶ μάρτυρας γίνεται ὁ Παῦλος πού λέγει· «Ὅταν παρουσιάζει τὸν πρωτότοκο στὴν οἰκουμένη, λέγει· Νὰ τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»⁵⁷. Πῶς ὅμως, πές μου, καταλογίζεται βαρὺ ἔγκλημα εἰς βάρος ἐκείνων πού ἔχουν λατρεύσει τὴν κτίση καὶ ὄχι τὸν κτίστη, εἴαν ἐδῶ τὸν Υἱὸ πού ἔχει φύση κτίσματος καὶ εἶναι κτίσμα, σύμφωνα μ' αὐτοὺς, τὸν λατρεύουν ὡς Θεὸ καὶ οἱ πιὸ καθαρὲς οὐράνιες δυνάμεις, οἱ ὅποτες, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ δεχθεῖ, ὅτι δίκαια ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ μὴ πλανῶνται πουθενά, τόσο περισσότερο μάλιστα, ὅσο πιὸ μυαλωμένες εἶναι ἀπὸ τοὺς δικούς μας συνेतούς; Ἀλλὰ κανένας ἔλεγχος δὲν θὰ γίνῃ σ' αὐτοὺς πού λατρεύουν τὸν Χριστό, ἀντίθετα μάλιστα θὰ εἶμαι μεγάλος ὁ μισθὸς τους. Ἐὰν δὲν εἶναι κτίσμα, ἀλλὰ Θεός, πού προσκυνεῖται χωρὶς κατηγορία καὶ μομφὴ ἀπὸ ὅλη μαζὶ τὴν κτίση.

ΑΛΛΟ,

Ἐκ τὸ ἴδιο.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς, σύμφωνα μὲ ἐκείνους, εἶναι δημιουργημὰ καὶ κτίσμα, ἀλλὰ ὅλα φαίνεται ὅτι ἐγέναν δι' αὐτοῦ, τότε ἢ κτίση δημιουργεῖ τὸν ἑαυτὸ της, καὶ ἄδικα κομπάζει ὁ Υἱὸς ὡς δημιουργὸς λέγοντας· «Τὸ χέρι μου τὰ ἔκανε ὅλα αὐτά»⁵⁸. Ἀλλὰ κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δὲν φαίνεται νὰ δημιουργεῖ, ἀντίθετα ἢ κτίση ἀνηκηρῦσει δημιουργὸ τὸν Θεὸ. Ἐὰν ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι κτίσμα, οὔτε ἐκ τὸν ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπερισκεψία καὶ ἀσέβεια αὐτῶν πού πλανῶνται.

ΑΛΛΟ.

«Ἦταν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸ»⁵⁹. Ἐφόσον ἀληθινὸ φῶς εἶναι ὁ Πατέρας, καὶ εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς φῶς ἀληθινὸ, τότε ποιά διαφορὰ ἔχει κατὰ τὴ φύση σὲ σχέση μ' ἐκεῖνον, αὐτὸς πού τοποθετεῖ σὲ ἴση μοῖρα τὸν ἑαυτὸ του μ' ἐκεῖνον καὶ ὡς πρὸς αὐτό; Ἐὰν πάλι, ἂν καὶ ἔχει διαφορετικὴ φύση, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπερισκεψία τῶν ἀνόσιων αἰρετικῶν, μπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθινὸ φῶς, τί νόημα ἔχει ἢ παρατήρηση τῶν ἁγίων εὐαγγελιστῶν; Καὶ γιατί ἀναφέρουν σὰν κάτι μεγάλο καὶ ἐξαιρετοστὸν Θεὸ καὶ Πατέρα τὸ ὅτι εἶναι φῶς ἀληθινὸ, ἀφοῦ καὶ ὁ Υἱὸς

59. Ἰω. 1, 9.

νεται γάρ, καίτοι κατ' ἐκείνους γενητὸς ὧν ὁ Υἱός, φῶς ὑπάρχων ἀληθινόν. Εἴτερον οὖν ἄβατα τοῖς γενητοῖς ἐστι τὰ θεῖα πλεονεκτήματα, καὶ οὐκ ἂν τι τῶν πεπονημένων οὐσιωδῶς, ἤτοι κυρίως, τοῦτο ὑπάρχει ποτέ, ὅπερ ἂν εἴη φυσικῶς κατὰ τι γοῦν ὁ ἐπὶ 5 πάντων Θεός («Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;», εἰρήσθω τῇ κτίσει), εὐρίσκεται δὲ φυσικῶς ἐνυπάρχοντα τῷ Υἱῷ τὰ τοῦ Πατρὸς ἴδια, ὁμοούσιος ἄρα ἐστὶν ὡς πρὸς αὐτόν, καὶ τοσοῦτον τῆς τῶν γενητῶν ὁμογενείας ἀπρωκισμένος, ὅσον ἂν τις ἴδοι καὶ τὸν γεννήσαντα αὐτόν. Διὰ τοῦτο καὶ ἄβατον ἔχει τὸ θεοπρεπὲς ἀξίωμα, καὶ τοῦτο 10 οὐ μερικῶς, ἀλλ' ὀλοκλήρως

ΑΛΛΟ.

«¹ Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον». Εἰ τὸ ἀποστελλόμενον τῷ κόσμῳ φῶς παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ Λόγος ἐστὶν ὃ ἐξ αὐτοῦ προελθὼν, κατὰ τὸ 15 εἰρημένον παρ' αὐτοῦ· «² Εγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἤκω», καὶ πάλιν, «³ Εγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα», πρὸς αὐτόν ἄρα φησὶ καὶ ὁ μακάριος Ψαλμωδός, τὴν πνευματικὴν ἀνακρουόμενος λύραν· «⁴ Ὅτι σὺ φωτιεῖς λύχνον μου, Κύριε ὁ Θεός, φῶς εἰς τὸ σκότος μου». ⁵ Ὅτε τοίνυν κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνὴν ὁ μακά- 20 ριος Δαβὶδ ἐν Πνεύματι Κύριον αὐτόν ὁμολογεῖ καὶ Θεόν, πῶς ἔσται ποιήμα, κατὰ τίνα δὲ τρόπον γενητὸς ὄλως ὁ φύσει Θεός;

ΑΛΛΟ.

«⁶ Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι». Περιθρεῖτω μοι πάλιν καὶ τοῦτο τοιῶσδε, καὶ ἀκουέ- 25 τω καὶ νῦν ὁ φιλεγκλήμων αἵρετικός. Τόπος ὡσπερ οἰκειός ἐστὶν ἐκάστῳ τῶν ὄντων, ὁ ἴδιος τῆς φύσεως λόγος, ἢ καὶ τὸ τοῦ προσόντος ἀξιώματος μέτρον. Οἶον ἐπὶ μὲν τοῦ λόγου τοῦ κατὰ τὴν φύσιν, ἐγὼ μὲν ἄνθρωπος, ἄγγελος δὲ ἕτερος. Τὸ δὲ ὅσον εἰς ἀξίωμα, τὸ μὲν τοι δοῦλόν ἐστι, τὸ δὲ οὐ τοῦτο τυχόν, ἀλλ' ἐλεύθερον. Ἄλλ' 30 ὅταν τι τούτων τῷ βελτιοῦν εἰδότη συμπλακέν, ἕτερόν τι φαίνεται

60. Α' Κορ. 4, 7.

61. Ἰω. 1, 9.

62. Ἰω. 16, 28.

παρουσιάζεται ως φῶς ἀληθινό, παρόλο πού, σύμφωνα μ' ἐκείνους, εἶναι κτιστός; Ἐφόσον λοιπὸν τὰ θεῖα ἰδιώματα εἶναι ἀπρόσιτα σὰ κτιστά, καὶ κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι κατὰ τὴν οὐσία, ἤτοι κυρίως, αὐτὸ πὺν εἶναι κατὰ φύση ὡς πρὸς κάτι ὁ Θεὸς τῶν ὄλων (γιατὶ λέγεται στὴν κτίση: «Τί ἔχεις, πὺν νὰ μὴ τὸ ἔχεις λάβει;»⁶¹), στὸν Υἱὸ ὅμως ὑπάρχουν κατὰ φύση ὅλα τὰ ἰδιώματα τοῦ Πατέρα, ἄρα εἶναι ὁμοούσιος μὲ αὐτόν, καὶ διαφέρει τόσο πολὺ ἀπὸ τὴ φύση τῶν κτιστῶν, ὅσο καὶ ἐκεῖνος πὺν τὸν γέννησε. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀπλησίαστο τὸ ἀξίωμα πὺν ταιριάζει στὸν Θεό, καὶ αὐτὸ ὄχι κατὰ ἓνα μέρος, ἀλλὰ ὀλόκληρο.

ΑΛΛΟ.

«Ἦταν τὸ φῶς τὸ ἀληθινό, τὸ ὁποῖο φωτίζει κάθε ἄνθρωπο πὺν ἔρχεται στὸν κόσμο»⁶¹. Ἐὰν τὸ φῶς πὺν στέλνεται στὸν κόσμο ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα εἶναι ὁ Λόγος πὺν προῆλθε ἀπὸ αὐτόν, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πὺν λέγει ὁ ἴδιος, «Ἐγὼ ἄγῃκα ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἦρθα»⁶², καὶ πάλι, «Ἐγὼ ἦρθα σὰν φῶς στὸν κόσμο»⁶³, ἄρα σ' αὐτόν λέγει ὁ μακάριος Ψαλμωδός, ἀνακρούοντας τὴν πνευματικὴ λύρα: «Γιατὶ σὺ θὰ βάζεις λάδι στὸ λυχνάρι μου γιὰ νὰ μὲ φωτίζει στὸ σκοτάδι μου»⁶⁴. Ὅταν λοιπὸν, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ Σωτήρα, ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸν ὁμολογεῖ Κύριο καὶ Θεό, πῶς εἶναι δημιουργήμα, καὶ μὲ ποιὸ τρόπο γενικὰ εἶναι κτιστός ὁ κατὰ φύση Θεός;

ΑΛΛΟ.

«Σὲ ὅσους τὸν δέχθηκαν ἔδωσε τὴν ἐξουσία νὰ γίνουν παιδιά τοῦ Θεοῦ»⁶⁵. Ἄς μοῦ κάνει τὴ χάρη νὰ τὸ προσέξει καλὰ αὐτό, καὶ ἂς ἀκούσει καὶ τώρα ὁ αἰρετικὸς πὺν ἀγαπᾷ τὴν παρανομία. Τόπος οἰκεῖος κατὰ κάποιον τρόπο γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα εἶναι ὁ ἴδιος ὁ λόγος τῆς φύσεώς του, ἢ τὸ μέτρο τοῦ ἀξιώματός του. Ὅπως γιὰ παράδειγμα, ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς φύσεως, ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος, ἐνῶ ὁ ἄγγελος εἶναι ἄλλος, ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα ὅμως, τὸ ἓνα εἶναι ὑπόδουλο, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἐνδεχομένως δὲν εἶναι τέτοιο, ἀλλὰ ἐλεύθερο. Ὅταν ὅμως κάποιον ἀπὸ αὐτὰ συνδεθεῖ μὲ ἄλλο πὺν γνωρίζει νὰ βελτιώνει,

63. Ἰω. 12, 46.

64. Ψαλμ. 17, 29.

65. Ἰω. 1, 12.

γεγονός παρ' ὅπερ ἦν ἐξ ἀρχῆς, ἐξηλκύσθη τρόπον τινὰ τοῦ οἰκείου
 του τόπου, καὶ πρὸς τὴν τοῦ βελτιοῦντος μετακεχώρηκε θέσιν. Τοῦ-
 το καὶ ἡμεῖς ὑπομείναντες, εἰς υἰότητα τὴν Θεοῦ καὶ Πατρὸς μετέ-
 στημεν ἐκ δουλείας, τὸ μὲν οἰκεῖον ἐκβεβηκότες μέτρον, εἰς δὲ τὸ
 5 τοῦ χαριζομένου καὶ τοῦτο ἡμῖν μεταπηδήσαντες, εἰ καὶ μὴ τῇ
 φύσει κατὰ γοῦν τὸ κεκλήσθαι τέκνα Θεοῦ. Ἐὰρ οὖν οὐκ ὠφελῆ-
 σθαι τὴν ἀνθρώπου φύσιν κατὰ τοῦτο φήσομεν; Ἀλλ' ἔστιν ὁμο-
 λογούμενον. Εἴτα τίς ἔσται τῆς ὠφελείας ὁ τρόπος, εἰ μηδὲν ὅλως
 τὸ μεταξὺ ποιήματος καὶ Υἱοῦ; Ποία δὲ ὅλως ἐν ἡμῖν φαίνεται
 10 μετὰστασις ἢ ἐπὶ τὸ ἄμεινον, εἰ μηδὲν ἐν υἰότητι τὸ πλέον παρὰ τὸ
 πεποιῆσθαι κείσεται; Ἡ πῶς ἂν αὐτοὶ χρηματίσαιμεν υἱοί, ὡς λα-
 βόντες ἐν αὐτοῖς τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, εἰ μὴ κατὰ φύσιν Υἱὸς
 ὑπάρχει τοῦ Πατρὸς; Εἰ δὲ Υἱὸς κατὰ φύσιν ἐστί, πῶς ἂν εἶη καὶ
 ποίημα, οὐκ ἐνδεχομένου μὴ πάντως ἐκ τῆς τοῦ γεννήσαντος εἶναι
 15 φύσεως, ὅπερ ἂν εἶη γεννηθὲν ὑπό τινος;

ΑΛΛΟ.

«Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ
 Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο». Εἰ μὴ Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱός, θε-
 τὸς ἄρα καὶ διεψευσμένος. Ἀλλ' εἴτερ ἀλήθεια καὶ τῆς ἀληθείας
 20 ἐργάτης ἐστί, πῶς ἂν εἶη καὶ ἐψευσμένος; Οὐκοῦν κατὰ φύσιν
 Θεός. Ὁ δὲ τοῦτο ὑπάρχων, πῶς ἂν εἶη γενητός;

ΑΛΛΟ.

«Ἴδε ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». Φησί
 πού πρὸς τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην ὁ μακάριος προφήτης
 25 Ἡσαΐας «Τίς Θεὸς ὥσπερ σύ, ἐξαίρων ἀνομίας καὶ ὑπερβαίνων
 ἀδικίαν;». Ὅτε τοίνυν Θεοῦ ταῦτα ποιεῖν λεγομένου, Χριστός
 ἐστὶν ἀφαιρῶν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, πῶς οὐκ ἔστι Θεός; Εἰ
 δὲ τοῦτο, οὐ ποίημα.

ΑΛΛΟ.

30 «Τῇ ἐπαύριον», φησὶν, «ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν,

66. Ἰω. 1, 17.

67. Ἰω. 1, 29.

68. Ἦσ. 43, 25.

καὶ παρουσιάζεται νὰ ἔχει γίνει διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸ ποῦ ἦταν ἀρχικὰ, ἔχει κατὰ κάποιον τρόπο τραδηχητῆ ἔξω ἀπὸ τὴ δική του θέση, καὶ μετακινήθηκε πρὸς τὴ θέση ἐκείνου ποῦ τὸ βελτίωσε. Αὐτὸ ἔχουμε ὑποστῆ καὶ ἐμεῖς καὶ μετατεθήκαμε ἀπὸ τὴ δουλεία στὴν υἰότητα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, βγαίνοντας ἀπὸ τὸ δικό μας μέτρο καὶ μεταπηδώντας στὸ μέτρο ἐκείνου ποῦ μᾶς τὸ χαρίζει καὶ αὐτό, ἂν καὶ ὀνομασθήκαμε παιδιά τοῦ Θεοῦ ὄχι κατὰ φύσιν. Ἐὰν λοιπὸν θὰ ποῦμε ὅτι δὲν ὠφελείται ἡ ἀνθρώπινη φύσιν ὡς πρὸς αὐτό; Αὐτὸ ὅμως εἶναι ὁμολογημένο. Τότε ποιὸς εἶναι ὁ τρόπος τῆς ὠφέλειας, ἐὰν δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀνάμεσα στὸ δημιουργημὰ καὶ τὸν Υἱό; Καὶ γενικὰ ποιὰ εἶναι ἡ μετακίνησή μας πρὸς τὸ καλύτερο, ἐὰν δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερο στὴν υἰότητα, παρὰ μόνον τὸ ὅτι δημιουργηθήκαμε; Ἡ πῶς ἐμεῖς γινόμαστε υἱοί, ἐπειδὴ δεχθήκαμε μέσα μας τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐὰν αὐτὸς δὲν εἶναι κατὰ φύσιν Υἱὸς τοῦ Πατέρα; Ἐὰν πάλι εἶναι Υἱὸς κατὰ φύσιν, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ δημιουργημὰ, ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατόν αὐτὸ ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ κάποιον, νὰ μὴ εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν ἐκείνου ποῦ τὸ γέννησε;

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ ὁ νόμος δόθηκε μέσω τοῦ Μωυσέως, ἐνῶ ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια ἦρθε μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁶⁶. Ἐὰν ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι κατὰ φύσιν Θεός, ἄρα εἶναι θετὸς καὶ ψεύτικος. Ἐφόσον ὅμως εἶναι ἀλήθεια καὶ ἐργάζεται τὴν ἀλήθεια, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ψεύτικος; Ἐπομένως εἶναι κατὰ φύσιν Θεός, καὶ αὐτὸς ποῦ εἶναι Θεός, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστός;

ΑΛΛΟ.

«Νὰ ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ ποῦ σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου»⁶⁷. Λέγει κάποιος ὁ μακάριος προφήτης Ἠσαΐας πρὸς τὸν Δεσπότη τῶν ὄλων «Ποιὸς Θεὸς εἶναι σὰν ἐσένα, ποῦ συγχωρεῖς τὶς ἁμαρτίες καὶ παραβλέπει τὴν ἀδικία;»⁶⁸. Ὅταν λοιπὸν λέγεται ὅτι αὐτὰ τὰ κάνει ὁ Θεός, καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἀφαιρεῖ τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου, πῶς δὲν εἶναι Θεός; Ἐὰν πάλι εἶναι, τότε δὲν εἶναι κτίσμα.

ΑΛΛΟ.

«Τὴν ἄλλη μέρα», λέγει, «θέλησε (ὁ Ἰησοῦς) νὰ πάει στὴ Γαλι-

καὶ εὐρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι». Ἀναδείκνυσιν ἐν τούτοις μαθητὴν τὸν Φίλιππον ὁ Σωτὴρ. Σκόπει δὴ οὖν εἰ μὴ σοφός τις καὶ ἐπ' αὐτῷ διήρτισται λόγος, συναινεῖν ἀναπέθων, ὅτι δὴ καὶ ὑπάρχουσι Θεὸς κατὰ φύσιν ὁ Υἱός. Πολλῶν αἰεὶ τῶν
 5 Σωτῆρι προσεδρευόντων, καὶ μυριάδων τοὺς μαθητὰς περιθέοντος πλήθους, ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμούς, ἔφησεν αὐτοῖς ὁ Σωτὴρ· «Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ Κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ»· θερισμὸν οὐδὲν ἕτερον εἶναι λέγων, ἢ τοὺς διὰ τῆς πίστεως
 10 τῆς εἰς ἑαυτὸν ἀσταχύν δίκην ἀναπλαστῶντας εἰς εὐλάβειαν. Τούτων δὲ τίς ἂν εἴη Κύριος, εἰ μὴ πάντων Θεός; Ἐξ δὴ καὶ ὁ Παῦλος διὰ μετανοίας συνάπτεσθαι τοὺς ἔτι κληρονόμους παρακαλεῖ βοῶν· «Δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ». Ὅτι τοίνυν μόνος ἐστὶ τοῦ θερισμοῦ Κύριος ὁ Θεός, ἅτε δὴ πάντων
 15 ὑπάρχων Δεσπότης καὶ ποιητής, αὐτῷ δὲ προσήκειν μόνῳ καὶ τῆν τῶν ἐργατῶν ἀνάδειξιν ἔφησεν ὁ Σωτὴρ· εἶτα τοῦτο ποιήσας αὐτὸς ἐξ οἰκειᾶς ἀνθεντίας ὁρᾶται· ἀκολουθεῖν γὰρ αὐτῷ κελεύει τὸν Φίλιππον. Θεὸς ἄρα ἐστὶν ἀληθινός, ἅτε δὴ καὶ τοῦ θερισμοῦ Κύριος δι' αὐτοῦ καταληφθεὶς τοῦ πράγματος.

20

ΑΛΛΟ.

Ἔρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς, οἶκον ἐμπορίου». Εἰ ποιήμα ἐστὶν ὁ Υἱός, κατὰ χάριν ἔχει δηλονότι καὶ τὸ κεκληθῆσθαι Θεός, καὶ θετὸν αὐτῷ τὸ τῆς υἰότητος ὄνομα, καθάπερ οὖν καὶ τοῖς ἄλλοις λογικοῖς κτίσμασιν, οἷς οὐχ ἡ φύσις
 25 τὸ ἀξίωμα προξενουῖσα φαίνεται, ἀλλ' ἡ τοῦ λέγοντος χάρις· «Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες». Εἰ τοίνυν οὐκ οὐσιωδῶς Υἱός ἐστιν, ἀδελφὸς ἄρα τῶν κεκλημένων εἰς υἰότητα Θεοῦ. Πῶς οὖν, εἴτη τις ἂν εἰκότως, οὐδὲν ἔχων, ὡς πρὸς ἡμᾶς τὸ πλεόν εἰς τὸ τῆς υἰότητος ἀξίωμα, τὸν κοινὸν δὴ καὶ πάντων μόνος
 30 ἰδιοποιεῖται Πατέρα, λέγων· «Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς

69. Ἰω. 1, 43.

70. Λουκᾶ 10, 2.

71. Β' Κορ. 5, 20.

λαία· βρίσκει τότε τὸν Φίλιππο καὶ τοῦ λέγει· Ἐκολούθησέ με»⁶⁹. Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια κάνει ὁ Σωτῆρας τὸν Φίλιππο μαθητή. Προσέχε λοιπὸν ἂν δὲν εἶναι καὶ στὴν περίπτωσι αὐτῆ διαρθρωμένος μὲ σοφία ὁ λόγος του, πὺ πείθει νὰ συναινέσουμε στὸ ὅτι εἶναι καὶ Υἱὸς κατὰ φύσιν. Καθὼς ἦταν πολλοὶ ἐκεῖνοι πὺ ὑπηρετοῦσαν τὸν Κύριο, καὶ μυριάδες πλῆθος πὺ ἀκολουθοῦσε τοὺς μαθητῆς, σηκώνοντας ὁ Κύριος τὰ μάτια του εἶπε· «Ὁ θερισμὸς εἶναι πολὺς, καὶ οἱ ἔργατες λίγοι· παρακαλέστε λοιπὸν τὸν Κύριο τοῦ θερισμοῦ νὰ στείλει ἔργατες στὸν θερισμὸ του»⁷⁰. Λέγοντας θερισμὸ δὲν ἐννοοῦσε τίποτε ἄλλο, παρὰ ἐκείνους πὺ μὲ τὴν πίστη τους σ' αὐτὸν βλαστάνουν σὰν στάχυα τὴν εὐλάβεια στὸν ἑαυτὸ τους. Καὶ αὐτῶν ποιὸς μπορεῖ νὰ εἶναι Κύριος, ἂν ὄχι ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, μὲ τὸν ὁποῖο καὶ ὁ Παῦλος παρακαλεῖ τοὺς κληρονόμους νὰ συνδεθοῦν διὰ τῆς μετανοίας, λέγοντας, «Σᾶς παρακαλοῦμε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, συμφιλιωθεῖτε μὲ τὸν Θεό»⁷¹; Ἐπειδὴ λοιπὸν μόνος Κύριος τοῦ θερισμοῦ εἶναι ὁ Θεός, ἀφοῦ εἶναι Δεσπότης καὶ δημιουργὸς ὄλων, εἶπε καὶ ὁ Σωτῆρας, ὅτι σ' αὐτὸν ἀνήκει μόνο ἡ ἐπιλογή τῶν ἔργατῶν. Καὶ ἀφοῦ τὸ ἔκανε αὐτό, ἐμφανίζεται ὁ ἴδιος μὲ δική του αὐθεντία· γιατί διατάζει τὸν Φίλιππο νὰ τὸν ἀκολουθήσει. Ἄρα εἶναι ἀληθινὸς Θεός, ἀφοῦ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἀναδείχθη καὶ Κύριος τοῦ θερισμοῦ.

ΑΛΛΟ.

«Σηκῶστε τα αὐτὰ ἀπὸ ἔδῳ· μὴ κάνετε τὸ σπίτι τοῦ Πατέρα μου σπίτι ἐμπορίου»⁷². Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι δημιούργημα, τότε ἔχει κατὰ χάριν τὸ δικαίωμα νὰ ὀνομάζεται Θεός, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ εἶναι θετό, ὅπως καὶ στὰ ἄλλα λογικὰ κτίσματα, στὰ ὁποῖα τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος δὲν τὸ προξενεῖ ἡ φύσι τους, ἀλλὰ ἡ χάρις ἐκείνου πὺ λέγει· «Ἐγὼ εἶπα· εἴσατε ὄλοι Θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»⁷³. Ἐὰν λοιπὸν δὲν εἶναι Υἱὸς ὡς πρὸς τὴν οὐσία, ἄρα εἶναι ἀδελφὸς ἐκείνων πὺ ἔχουν κληθεῖ σὲ υἰοθεσία ἀπὸ τὸν Θεό. Πῶς λοιπὸν, θὰ πεῖ κάποιος εὐλόγα, ἀφοῦ δὲν ἔχει τίποτε περισσότερο ἀπὸ μᾶς ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος, ἰδιοποιεῖται μόνος τὸν κοινὸ καὶ Πατέρα ὄλων, λέγοντας, «Μὴ κάνετε τὸ σπίτι τοῦ Πατέρα μου»; Γιατὶ ἔπρεπε αὐτὸς πὺ εἶναι δίκαιος καὶ ἀγαθὸς νὰ πεῖ στοὺς ἐμπόρους· Μὴ κά-

72. Ἰω. 2, 16.

73. Ψαλμ. 81, 6.

μου»; Ἐχρῆν γὰρ δὴ τὸν ὄντα δίκαιόν τε καὶ ἀγαθὸν τοῖς ἐμπο-
 ρευομένοις εἰπεῖν· Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς ὑμῶν, οἶκον
 ἐμπορίου. Ἀλλὰ μὴν τοῦτο εἰπὼν οὐ φαίνεται, ἑαυτῷ δὲ μόνῳ τὸ
 τοῦ Πατρὸς ὄνομα μετὰ πολλῆς τινος ἐπιγράφει τῆς ἐξουσίας
 5 Οἶδεν ἄρα κυρίως ὄντα ἑαυτὸν καὶ κατὰ φύσιν Υἱόν, οὗ κατὰ
 μίμησιν ἡμεῖς εἰς τοῦτο παρὰ Θεοῦ κεκλήμεθα. Ὁ δὲ οὕτως ἔχων
 φύσεως Υἱός, πῶς ἂν εἶη γενητός;

ΑΛΛΟ.

«Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς
 10 καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
 ἐγερῶ αὐτόν». Ὅτι ναὸν τὸ ἴδιον ἀποκαλεῖ σῶμα Χριστός, καὶ
 αὐτὸς ἡμῖν ὁ εὐαγγελιστῆς καταστήσει φανερόν· εὐθύς ἐπάγων·
 «Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ». Ὅτε οὖν
 ἠγέρθη ἐκ τῶν νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταί, ὅτι τοῦτο ἦν ὁ ἔλε-
 15 γεν αὐτοῖς· Ναὸς τοιγαροῦν οὐκ ἂν λέγοιτό τι κυρίως καὶ ἀληθῶς
 μὴ ἐνοικοῦντος ἐν αὐτῷ τοῦ Θεοῦ. Ὡσπερ οὖν καὶ ἐφ' ἡμῶν οὐκ
 ἂν τις ὀνομάσαι τὸ σῶμα ναὸν τῆς ἐνοικούσης ἐν αὐτῷ ψυχῆς· ναοὶ
 δὲ τότε χρηματίζομεν, ὅτε διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τὸ Πνεῦμα
 ἡμῖν τὸ ἅγιον ἐνοικίζεται. Ναὸς δὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ δικαίως
 20 τε καὶ ἀληθῶς ἐν αὐτῷ γὰρ εὐδόκησεν ἐγκα-τοικῆσαι πᾶν τὸ πλή-
 ρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, ὡς ὁ Παῦλος φησιν· ἀλλ' ἔστι δη-
 λον ὡς ὁ Θεὸς Λόγος ὁ ἐνοικήσας ἐστί. Πῶς ἂν οὖν ὑπάρχοι γενη-
 τός, ὁ ναὸν ἀποδείξας ὡς φύσει Θεὸς τὸ ἐν ᾧ περ ἦν ἅγιον σῶμα;

ΑΛΛΟ.

25 «Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ,
 πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ
 σημεῖα ἃ ἐποίει. Αὐτὸς δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευσε αὐτὸν αὐτοῖς διὰ
 τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν εἶχεν ἵνα τις μαρ-
 τυρήσῃ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώ-
 30 πῳ». Τὴν θείαν ὑπερθαυμάζων φύσιν ὁ Ψαλμωδός, ὡσανεὶ μέγα
 τι καὶ ἀξιολογώτατον πλεονέκτημα καὶ αὐτῇ μόνῃ κυρίως προσόν,

νετε τὸ σπίτι τοῦ Πατέρα σας, σπίτι ἐμπορίου. Αὐτὸ βέβαια δὲν φαίνεται νὰ τὸ εἶπε, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα τὸ χρησιμοποιεῖ μόνο ὅταν μιλάει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του μὲ μεγάλη ἐξουσία. Ἔρα γνωρίζει ὅτι αὐτὸς κυρίως εἶναι κατὰ φύσιν Υἱός, κατὰ μίμηση τοῦ ὁποίου κληθήκαμε καὶ ἐμεῖς σ' αὐτὸ ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ αὐτὸς ποῦ εἶναι κατὰ φύσιν Υἱός, πῶς θὰ μπορούσε νὰ εἶναι κτιστός;

ΑΛΛΟ.

«Τί σημεῖο μᾶς δείχνεις ὅτι ἔχεις δικαίωμα νὰ τὰ κάνεις αὐτά; Ἀποκρίθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ τοὺς εἶπε· Γκρεμίστε τὸν ναὸ αὐτόν, καὶ σὲ τρεῖς ἡμέρες θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω»⁷⁴. «Ὅτι ναὸ ἐδῶ ὁ Χριστὸς ὀνομάζει τὸ τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα, μᾶς τὸ κάνει φανερὸ ὁ ἴδιος ὁ εὐαγγελιστὴς προσθέτοντας ἀμέσως· «Ἐκεῖνος ὅμως ἐννοοῦσε τὸν ναὸ τοῦ σώματός του»⁷⁵. Ὅταν λοιπὸν ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, θυμήθηκαν οἱ μαθητῆς, ὅτι αὐτὸ ἦταν ποῦ τοὺς ἔλεγε. Ναὸς λοιπὸν δὲν μπορεῖ νὰ λεχθεῖ κάτι, κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν, ἐὰν δὲν κατοικεῖ μέσα του ὁ Θεός. Ὅπως λοιπὸν καὶ σὲ μᾶς, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ὀνομάσει τὸ σῶμα ναὸ τῆς ψυχῆς ποῦ κατοικεῖ μέσα σ' αὐτόν, ἀλλὰ τότε γινόμαστε ναοί, ὅταν μὲ τὴ πίστη μας στὸν Χριστὸ ἐγκαθίσταται μέσα μας τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ὅμως τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι δίκαια καὶ ἀληθινὰ ναὸς· γιὰ αὐτὸ εὐαρεστήθηκε νὰ κατοικήσει ὅλο τὸ πλῆρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος⁷⁶. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ κατοίκησε μέσα του. Πῶς λοιπὸν μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστός, αὐτὸς ποῦ ἀνέδειξε σὲ ναὸ τὸ ἅγιον σῶμα στὸ ὁποῖο ἦταν ὡς κατὰ φύσιν Θεός;

ΑΛΛΟ.

«Ὅταν ἦταν στὰ Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, πολλοὶ πίστεψαν στὸ ὄνομά του, βλέποντας τὰ θαύματα ποῦ ἔκανε. Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Ἰησοῦς δὲν τοὺς ἐμπιστευόταν τὸν ἑαυτὸ του, ἐπειδὴ τοὺς ἤξερε ὅλους καὶ δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ τοῦ πεῖ κανεὶς γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ τὸ ἴδιον γινώριζε τί ὑπῆρχε μέσα στὸν ἄνθρωπο»⁷⁷. Ὁ Ψαλμωδός, θαυμάζοντας πάρα πολὺ τὴ θεία φύσιν, προβάλλει σὰν κάτι τὸ μεγάλο καὶ πολὺ ἀξιόλογο προσὸν ποῦ ὑπάρχει σ' αὐτήν,

76. Κολ. 2,9.

77. Ἰω. 2,23-25.

προΐσχεται, λέγων ὡς πρὸς τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην· «Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν, ὁ συνιείς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν». Ἔστι δέ, ὡς οἶμαι, δῆλον ὅτι περὶ ἀνθρώπων τὰ τοιαῦτά φησιν· «Ὅτε τοίνυν μόνου τοῦ κατὰ τὴν ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ τὸ εἰδέναι 5 ἐστὶ καρδίαν, καὶ πάντα συνιέναι τὰ ἐν ἀνθρώπῳ κρυπτά, συνιήσι καὶ οἶδεν ὁ Υἱός, πῶς οὐκ ἂν εἶη φύσει τε καὶ ἀληθῶς Θεός; Εἰ δέ τοῦτο, πῶς ἂν εἶη γενητός;

ΑΛΛΟ.

Τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ πρὸς Ναθαναήλ εἰπόντος, «Πρὸ 10 τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν σκῆην, εἰδόν σε», πάλιν αὐτός φησιν, ὁ Ναθαναήλ, ὡς Θεὸν ἀποθανυμάζων ἐξ ἑνός δὴ τούτου καὶ μόνου σημείου· «Ραβδί, σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ». Εἵπερ οὖν, κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μαρτυρίαν, ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ὑπῆρχεν ὁ Ναθαναήλ, ἐν ᾧ 15 δόλος οὐκ ἦν, πῶς ἂν αὐτὸν ἐνδέχοιτο ψεύδεσθαι περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγοντα, ὅτι «Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ»; Εἰ γὰρ οἶδεν ὅλως τὸ ψεύδεσθαι, δόλον ἐπὶ γλώττης φορεῖ. Εἰ δέ ἀληθῆς ἢ τοῦ Σωτῆρος φωνή, δόλον οὐκ εἶχε, ψεύδους καὶ ἀπάτης ἐλεύθερος ᾧν. Οὐκοῦν ἀληθῆς, Υἱὸν ἀποκαλῶν 20 τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον καὶ μετὰ σαρκός, καὶ τὸ τῷ κατὰ φύσιν Υἱῷ πρέπον ἀξίωμα συνάψας βασιλέα γὰρ Ἰσραήλ ὀνομάζει. Ὁ δὲ ὑπάρχων Υἱὸς καὶ βασιλεὺς διὰ τοῦτο, πῶς ἂν εἶη δοῦλός τε ὁμοῦ καὶ πεποιημένος;

ΑΛΛΟ.

25 Εὐρίσκεται πον Χριστὸς ἀπαιδευτῶς ἐρωτᾶν ἐπιχειροῦσι τοῖς Φαρισαίοις εἰπών· «Πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς»· ἦν γὰρ δὴ καὶ ὄντως διδασκάλῳ σοφῷ πρεπωδέστατον σπούδασμα, καὶ τοὺς οἵπερ ἦσαν ἐπερωτῶντες ἐπανορθοῦν, καὶ τοῖς οὐκ εἰδόσιν ἡγεῖσθαι τὰ κάλλιστα. Οὐκοῦν, εἵπερ ὄντως τῆς ἀληθείας ὁ Ναθαναήλ 30 ἀπεσφάλλετο, καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ τὸν Χριστὸν ἀποκαλῶν, τί μὴ παραχρηῖμα πρὸς τὴν εὐθεϊαν ἤγετο

λέγοντας πρὸς τὸν Δεσπότη τῶν ὅλων· «Αὐτὸς ποὺ ἔπλασε τὶς καρδιές μία-μία, καὶ ὁ ὅποιος γνωρίζει ὅλα τὰ ἔργα του»⁷⁸. Καὶ εἶναι, νομίζω, φανερὸ ὅτι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τὰ λέγει αὐτά. Ὅταν λοιπὸν μόνο τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἰδιότητα εἶναι νὰ γνωρίζει τὴν καρδιὰ καὶ νὰ καταλαβαίνει ὅλα τὰ κρυφὰ τοῦ ἀνθρώπου, τὰ καταλαβαίνει ὅμως καὶ τὰ γνωρίζει καὶ ὁ Υἱὸς, πῶς μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι κατὰ φύση καὶ ἀληθινὰ Θεός; Καὶ ἐὰν εἶναι, τότε πῶς εἶναι κτιστός;

ΑΛΛΟ.

Ὅταν ὁ Σωτήρας μας Χριστὸς εἶπε στὸν Ναθαναήλ, «Προτοῦ νὰ σὲ φωνάξει ὁ Φίλιππος, σὲ εἶδα ποὺ ἦσουν κάτω ἀπὸ τὴ συκιά»⁷⁹, πάλι ὁ Ναθαναήλ λέγει, θαυμάζοντάς τον ἀπὸ ἓνα καὶ μόνο θαῦμα· «Διδάσκαλε, σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶσαι ὁ βασιλιὰς τοῦ Ἰσραήλ»⁸⁰. Ἐφόσον λοιπὸν, σύμφωνα μὲ τὴ μαρτυρία τοῦ Σωτήρα μας γι' αὐτὸ, ὁ Ναθαναήλ ἦταν ἀληθινὰ Ἰσραηλίτης, στὸν ὅποιο δὲν ὑπῆρχε δόλος, πῶς ἦταν δυνατὸ νὰ ψεύδεται λέγοντας γιὰ τὸν Χριστὸ, «Σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ βασιλιὰς τοῦ Ἰσραήλ»; Γιατί, ἐὰν γνώριζε ὅτι ἔλεγε ψέματα, εἶχε στὴ γλῶσσα του δόλο. Ἐφόσον ὅμως εἶναι ἀληθινὰ τὰ λόγια τοῦ Σωτήρα, δὲν εἶχε δόλο, καὶ ἦταν ἀπαλλαγμένος ἀπὸ ψέμα καὶ ἀπάτη. Ἄρα λοιπὸν ἔλεγε τὴν ἀλήθεια ἀποκαλώντας Υἱὸ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ μαζὶ μὲ τὴ σάρκα, καὶ συνάπτοντας τὸ ἀξίωμα ποὺ ταιριάζει στὸν κατὰ φύση Υἱὸ· γιατί τὸν ὀνομάζει βασιλιὰ τοῦ Ἰσραήλ. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι Υἱὸς καὶ βασιλιὰς, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ δοῦλος καὶ δημιουργημένος;

ΑΛΛΟ.

Ὅταν κάποτε οἱ Φαρισαῖοι ἐπιχείρησαν νὰ τὸν ρωτήσουν κάτι κατὰ τρόπο ἀμαθῆ, ὁ Χριστὸς εἶπε· «Πλανᾶσθε, γιατί δὲν γνωρίζετε τὶς Γραφές»⁸¹. Ἦταν πραγματικὰ ἓνα μάθημα ποὺ ταίριαζε πολὺ σὲ σοφὸ δάσκαλο, ποὺ καὶ διόρθωσε ἐκείνους ποὺ ρωτοῦσαν, καὶ ἔκανε ἐκείνους ποὺ δὲν γνώριζαν νὰ ὀδηγηθοῦν στὰ καλύτερα. Ἄρα λοιπὸν, ἐὰν πραγματικὰ ὁ Ναθαναήλ ἔκανε λάθος ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια, ἀποκαλώντας τὸν Χριστὸ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλιὰ τοῦ Ἰσραήλ, γιατί δὲν ὀδηγήθηκε ἀμέσως πρὸς τὴν ἀληθινὴ γνώση, ἀκούοντας

80. Ἰω. 1, 48-49.

81. Ματθ. 22, 29.

γνώσιν, ἐπλανήθης, ὡς οὗτος, ἀκούων; Ἐχει γὰρ οὐχ οὕτως, καθάπερ αὐτὸς ὑπετόπησας. Εἰ μὴ γὰρ οὐχ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποιήμα δὲ μάλλον καὶ βασιλεὺς μὲν οὐδαμῶς, δούλος δὲ ὡς πεποιημένος. Τοῦτο γὰρ ἦν οὕτως ὠφελῆσαι μάλιστα πρὸς τὰ καιριώτατα τὸν
 5 εἰς μαθητείαν ἄρτι κεκλημένον καὶ πρὸς τοῦτο βαδίζοντα. Ἄλλως τε καὶ τὴν αὐτῷ πρόπευσαν ἐπιστήμην ὁ διδάσκαλος ἀλοιδότητον ἂν διεσώσατο, πρῶτον αὐτῷ καὶ σωτήριοι ὡς περ μάθημα παραθείς, τῆς οὐκ ἀληθοῦς διαλήψεως τὴν ἀπαλλαγὴν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ποιεῖν εἰθισμένος ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἐπὶ ταῖς τοῦ Ναθαναὴλ
 10 ὁμολογίαις μονονουχὶ καὶ ἐκπλήττεται, δῆλος ἂν εἴη δήπουθεν ὡς σοφῶς τε καὶ εὐπαιδευτῶς νενικότα τιμῶν. Εἰ δὲ τὸ εἶναι Υἱὸς Θεοῦ καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταδέχεται, πῶς ἂν εἴη γενητὸς ἢ πεποιημένος, ἢ Λόγος ἐστίν; Οὔτε γὰρ εἰς υἰότητα τὸ ποιηθέν, οὔτε μὴν εἰς βασιλείαν τὴν κατὰ φύσιν κεκλήσεται. Δούλα γὰρ
 15 τοῦ πεποιηκότος τὰ σύμπαντα, καὶ τὸ ποιηθέν ὅλως, οὐκ ἂν εἴη γεγεννημένον.

ΑΛΛΟ.

«Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, μὴ ἀπόληται,
 20 ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον». Εἰ τὸ μέγα καὶ ὑπερφυῆς τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Κυρίου ἔχει περὶ τὸν κόσμον, ἐν τούτῳ διαγιγνώσκειται, ἐν τῷ εἶναι Υἱὸν τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτόν σαρκὶ κινδυνεύσαντα, σμικρὸν ἄρα φαίνεται τὸ πρᾶγμα, καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξιον, εἰ μὴ Υἱὸς ἐστίν, ἀλλὰ ποιήμα τὸ δοθέν ὑπὲρ αὐτοῦ. Εἴη δ'
 25 ἂν καὶ ἑτέρως τὸ τοῦ Μονογενοῦς ὄνομα πεπλασμένον τε καὶ οὐκ ἀληθές. Εἰ γὰρ ἐστὶ τῶν ποιηθέντων ὁ Υἱός, πῶς ἂν νοοῖτο μονογενής; Ἐπειδὴ δὲ μεγάλη τε καὶ ἐξαίρετος ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, Υἱὸς ἄρα ἐστὶν ὁ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου δοθείς σωτηρίας. Ἐν τούτῳ γὰρ ὄντως ἐστὶ τοῦ πράγματος τὸ ἀξίωμα. Ἔστι δὲ καὶ
 30 μονογενής οὐκ ἄρα τῶν ποιημάτων εἷς, ἀλλ' ὡς μόνος ἐκ Πατρὸς

νά τοῦ λέγει· Πλανήθηκες, φίλε; Γιατί τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἔτσι ὅπως ἐσὺ νόμισες. Γιατί, ἐὰν δὲν εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἶναι μᾶλλον δημιούργημα, καὶ δὲν εἶναι βασιλιάς, ἀλλὰ δούλος, ὡς δημιουργημένος. Γιατί ἔτσι αὐτὸ θὰ ὠφελοῦσε πάρα πολὺ στὰ πιὸ καίρια θέματα αὐτὸν ποὺ μόλις εἶχε κληθεῖ νὰ μαθητεύσει καὶ προχωροῦσε γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτόν. Ἐξάλλου ὁ δάσκαλος ἔτσι θὰ διέσωζε τὴ διδασκαλία ποὺ ταίριαζε σ' αὐτόν ἄψογη, προσφέροντας στὸν Ναθαναήλ ἓνα πρῶτο καὶ σωτήριο μάθημα, τὴν ἀπαλλαγὴ του ἀπὸ τὶς ψεύτικες ἀντιλήψεις. Ἐπειδὴ ὅμως στοὺς ἄλλους ἦταν συνηθισμένος νὰ τὸ κάνει αὐτό, ἐνῶ μὲ τὴν ὁμολογία τοῦ Ναθαναήλ κατὰ κάποιον τρόπο ἐξεπλάγη, φάνηκε ὅπωςδῆποτε ὅτι τὸν τιμᾶ ἔπειδὴ μίλησε κατὰ τρόπο σοφὸ καὶ παιδευμένο. Καὶ ἐφόσον δέχεται τὸ ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστὸς ἢ δημιουργημένος, ἀφοῦ εἶναι ἀληθινὸς Λόγος; Γιατί τὸ δημιούργημα δὲν καλεῖται οὔτε σὲ υἰότητα οὔτε σὲ βασιλεία κατὰ φύση. Καθόσον ὅλα στὸ σύμπαν εἶναι ὑπόδουλα στὸν Δημιουργὸ καὶ αὐτὸ ποὺ δημιουργήθηκε δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι γεννημένο.

ΑΛΛΟ.

«Γιατί τόσο πολὺ ἀγάπησε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε ἔδωσε τὸν Υἱὸν τοῦ τὸν Μονογενῆ, γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ ὅποιος πιστεῦει σ' αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια»⁸². Ἐὰν ἡ μεγάλη καὶ ὑπερφυσικὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, τὴν ὁποία ἔχει ὁ Κύριος γιὰ τὸν κόσμον, διαπιστώνεται ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι Υἱὸς ἐκεῖνος ποὺ κινδύνευσε κατὰ σάρκα γι' αὐτόν καὶ ἔξαιτίας αὐτοῦ, τότε τὸ πρᾶγμα φαίνεται μικρὸ καὶ ἀνάξιο λόγου, ἐὰν δὲν εἶναι Υἱός, ἀλλὰ δημιούργημα αὐτὸ ποὺ δόθηκε γιὰ χάρη τοῦ κόσμου. Θὰ μπορούσε νὰ εἶναι καὶ κατὰ ἄλλον τρόπο τὸ ὄνομα τοῦ Μονογενοῦς πλαστὸ καὶ ὄχι ἀληθινό. Γιατί, ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, πῶς θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ μονογενής; Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα εἶναι μεγάλη καὶ τελείως ξεχωριστή, ἄρα εἶναι Υἱὸς αὐτὸς ποὺ δόθηκε γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Γιατί σ' αὐτὸ βρίσκεται πραγματικὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ πράγματος. Ἀλλὰ εἶναι καὶ μονογενής· ἄρα δὲν εἶναι ἓνας ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ εἶναι μονογενής, ἔπειδὴ εἶναι ὁ μόνος ποὺ

γεννηθείς. Τοῦτο γὰρ πάντως σημαίνει τὸ τοῦ μονογενοῦς ὄνομά τε καὶ προᾶγμα.

ΑΛΛΟ.

«Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος». Τὸ μέγα τοῦ πάντων Δεσπότης πρόσωπον, ἡμῖν εἰσφέρων ὁ προφήτης Ἡσαΐας, φησὶν· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἔστι πάρεξ ἐμοῦ σῶζων δίκαιος καὶ Σωτὴρ». Εἰ δὲ ταῦτα πάντα ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ διασώζει τὸν κόσμον, διὰ τε τοῦτο παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀπεστάλθαι λέγεται, 10 αὐτὸς ἄρα ἐστὶν ὁ διὰ τοῦ προφήτου λέγων· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἔστι πάρεξ ἐμοῦ». Εἶτα πῶς ἂν ὁ τοῦτο ὑπάρχων νοοῖτο καὶ γενητός;

ΑΛΛΟ.

Ἰωάννης φησὶν ὁ μακάριος Βαπτιστῆς περὶ τοῦ Σωτῆρος 15 ἡμῶν Χριστοῦ, ὅτι «ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι». Ἄρ' οὖν εἶποι τις ἂν, ὅτι δὴ τὸ νοεῖν ἄριστα περισπούδαστον, τὴν τε αὐξήσιν ἐνθάδε καὶ τὴν ἐλάττωσιν περὶ τὰς τῶν σωμάτων ἡλικίας σημαίνεσθαι καὶ πῶς οὐκ ἂν φαίνοιτο ληρῶν εἶ γέ τοι τοιοῦτον ἐκλάβοι κατὰ διάνοιαν; Αὐξήν μὲν γὰρ ἐπιδέχεται τυχόν 20 τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἢ φύσις, τὸ δὲ κάτω πίπτον καὶ τὸ ἅπαξ ἐξυφανθὲν παρὰ τῆς φύσεως μέτρον, ἀδύνατον ὑφίζάνειν αὐτομάτως καὶ ἀπλεονέκτως· πολλὰ γὰρ τὰ τοῖς ἡμετέροις σώμασιν ἐπισυμβαίνοντα πάθη. Οὐκοῦν ἀπίθανον κομιδῇ περὶ σωμάτων εἰρησθαι τό, «ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι». Ἄξι- 25 ὀπιστον δέ τι καὶ τῆς Ἰωάννου διανοίας οὐ ξένον ἀκόλουθον ἐννοεῖν. Αὐξεῖ τοιγαροῦν Χριστὸς αἰεὶ τὸν Ἰωάννην ἐλάττονα δεικνύς οὐκ ἐν τῷ προφέρειν ὡς ἄνθρωπον ἀνθρώπου, ἢ ὡς ποιῆμα ποιήματος (μικρὰ γὰρ καὶ οὐ λίαν ἀξιόχρεως ἢ διαφορὰ), ἀλλ' ἐν τῷ διὰ τῶν ἔργων αὐτὸν μὲν ὁρᾶσθαι Θεόν, καὶ πρὸς τὸ ἐντεῦθεν 30 ἀναβαίνειν ὑψος αἰεὶ, τὸν δὲ ὡς ἄνθρωπον ὑποπίπτειν τοσοῦτον,

γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα. Γιατὶ αὐτὸ ὁπωσδήποτε σημαίνει τὸ ὄνομα καὶ τὸ πραγματικὸ νόημα τοῦ μονογενοῦς.

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ δὲν ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸ του στὸν κόσμο, γιὰ νὰ δικάσει τὸν κόσμο, ἀλλὰ γιὰ νὰ σωθεῖ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ»⁸³. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας, παρουσιάζοντάς μας τὸ μεγάλο πρόσωπο τοῦ Δεσπότη τῶν ὄλων, λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός, καὶ δὲν ὑπάρχει ἐκτὸς ἀπὸ μένα ἄλλος ποὺ σώζει, ποὺ εἶναι δίκαιος καὶ Σωτήρας»⁸⁴. Ἐὰν ὅμως ὅλα αὐτὰ εἶναι ὁ Υἱὸς καὶ σώζει τὸν κόσμο, καὶ γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι στάλθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἄρα αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ λέγει μέσω τοῦ προφήτη· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ μένα». Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ποὺ εἶναι Θεός, θὰ μποροῦσε νὰ νοηθεῖ κτιστός;

ΑΛΛΟ.

Ὁ μακάριος Βαπτιστὴς Ἰωάννης λέγει γιὰ τὸν Σωτήρα μας Χριστό, ὅτι «ἐκεῖνος πρέπει νὰ αὐξάνει, καὶ ἐγὼ νὰ μικραίνω»⁸⁵. Ἄρα θὰ μποροῦσε κάποιος, ποὺ μπορεῖ ἄριστα νὰ κατανοεῖ, ὅτι ἐδῶ γίνεται λόγος γιὰ τὴν αὐξηση καὶ τὴν ἐλάττωση τοῦ ἀναστήματος τῶν σωμάτων. Καὶ πῶς δὲν θὰ φανεῖ ὅτι φλυαρεῖ, ἐὰν βάλει κάτι τέτοιο στὸν νοῦ του; Γιατὶ αὐξηση βέβαια ἐπιδέχεται ἡ φύση τῶν ἀνθρώπινων σωμάτων, τὸ νὰ πέσει ὅμως πρὸς τὰ κάτω τὸ ὕψος ποὺ δόθηκε μὰ φορὰ ἀπὸ τὴ φύση, εἶναι ἀδύνατο νὰ ζαρώνει ἀπὸ μόνο του καὶ νὰ μὴ αὐξάνεται. Βέβαια εἶναι πολλὰ τὰ παθήματα ποὺ συμβαίνουν στὰ σώματά μας, ὅμως εἶναι πολὺ ἀπίθανο νὰ ἔχει λεχθεῖ γιὰ τὰ σώματα τό, «Ἐκεῖνος πρέπει νὰ μεγαλώνει, καὶ ἐγὼ νὰ μικραίνω». Ἀντίθετα, πολὺ πιθανὸ καὶ σύμφωνο μὲ τὴ σκέψη τοῦ Ἰωάννη εἶναι νὰ τὸ ἐννοήσουμε ὡς ἐξῆς· Αὐξάνει δηλαδή ὁ Χριστὸς δείχνοντας πάντοτε ὅτι ὁ Ἰωάννης εἶναι κατώτερος, ὄχι ὡς ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον, ἢ ὡς δημιουργητὴ πρὸς δημιουργητὴ (γιατὶ ἡ διαφορὰ εἶναι μικρὴ καὶ ὄχι πολὺ ἀξιόλογη), ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ φαίνεται αὐτὸς μὲ τὰ ἔργα του ὅτι εἶναι Θεὸς καὶ ἀνεβαίνει διαρκῶς πρὸς τὸ ἀντίστοιχο ὕψος, ἐνῶ ἐκεῖνος, ὡς ἄνθρωπος, μὲ τὸ νὰ μειώνεται τόσο, ὅσο τὸ ἀνθρώπινο γένος εἶναι κατώτερο ἀπὸ τὴ θεία οὐσία. Πῶς λοιπὸν δὲν

85. Ἰω. 3, 30.

ὅσον τῆς θείας οὐσίας τὸ ἀνθρώπινον ἐλαττοῦται γένος. Εἶτα πῶς οὐ λίαν ἔσται δυσσεβῆς ὁ τὸν εἰς τοῦτο τρέχοντα τὸ ἀξίωμα τῆ τοῦ πεποιοῦσθαι σμικροπρεπεία περιβάλλειν ἀποτολμῶν;

ΑΛΛΟ.

5 «Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστί». Τὸ ἄνωθεν ἐν τούτοις οὐδὲν ἕτερον, οἶμαι, σημαίνει, ἢ τὸ ἐκ τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας. Οὐ γὰρ δήπου σωματικοῖς, ἴν' οὕτως εἴπωμεν, καὶ τοπικοῖς ὑψώμασιν ἐναμβρύνεσθαι τὸν Υἱὸν ἐροῦμέν τε ἡμεῖς, ἢ καὶ τὸν ἅγιον Βαπτιστὴν δισχυρίζεσθαι δώσομεν. Ὅπου τοίνυν
10 τὸ «ἄνωθεν» οὐκ ἐκ τόπου νοεῖται σωματικοῦ, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἀπό τινος εἰς ἕτερόν τι κίνησιν ἔχει πραγματικῶς, τί ἂν ἕτερον εἴη λοιπόν, ἢ ὅπερ εἴπομεν φθάσαντες, αὐτῆς ἄνωθεν οὐσίας, τῆς ἐν τῷ εἶναι, θεοπρεπῶς τὸ τοῦ ἀξιώματος ὑψος ἐχούσης; Πῶς οὖν ὁ ἐντεῦθεν προεληλυθὼς Θεὸς Λόγος τὴν μὲν ἀπογεννήσασαν αὐ-
15 τὸν διαψεύσεται φύσιν, ἀνατελεῖ δὲ ἡμῖν ἕτερογενῆς τε καὶ ἔκφυλος, ποιῆμα μᾶλλον καὶ οὐχ Υἱός, δούλος καὶ οὐ Δεσπότης; Πῶς δ' ἂν καὶ ἐπάνω πάντων νοηθεῖη λοιπόν, ὁ διὰ τὸ εἶναι τοῖς πᾶσιν ὁμογενῆς, μετὰ πάντων ὑποκεισθαι παρ' ἐκείνων ἀναγκαζόμενος, εἴπερ ὄντως ἐστὶ πεπονημένος; Καὶ γὰρ ἀληθεύει λέγων ὁ Ψαλμω-
20 δός, ὡς πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα: «Ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλά σου». Τοῦτο γὰρ τὸ πρέπον τῆ κτίσει μέτρον, ὁ δὲ Υἱὸς ἐπάνω πάντων ἐστίν. Οὐκ ἄρα τῶν ὑποκειμένων δουλικῶς εἰς ὑπάρχει καὶ αὐτός, μᾶλλον δὲ τὸ ἐναντίως ἔχον τῷ τοιῶδε σχήματί τε καὶ πράγματι.

ΑΛΛΟ,

25 Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Εἰ ἐπάνω πάντων ἐστὶν ὁ Υἱός, οὐκ ἐν τοῖς πᾶσι τετάξεται, ἀλλ' ἕτερος ἔσται παρὰ πάντα καὶ ἐπάνω, τουτέστιν ἐν ὑψηλοτέρῃ τινὶ καὶ ἀρρήτῃ φύσει τὴν ὁμοίωσιν ὑπερκειμένη τὴν πρὸς τὰ γενητά. Τοῦτο γὰρ πάλιν ἡμῖν τὸ «ἐπάνω» σημαίνει, τὴν ὡς ἐν
30 τόπῳ σωματικῶς παραιτούμενον θέσιν ἐπὶ Θεοῦ. Εἰ δὲ οὕτως ἔχει

εἶναι πολὺ ἀσεβῆς ἐκεῖνος ποὺ τολμᾷ νὰ περιβάλλει μὲ τὴ μικροπρέπεια τοῦ δημιουργήματος αὐτὸν ποὺ σπεύδει πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ Υἱοῦ;

ΑΛΛΟ.

«Ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται ἀπὸ πάνω, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους»⁸⁶. Τὸ «ἀπὸ πάνω» ἐδῶ νομίζω πὼς δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀπὸ τὴν οὐσία ποὺ εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλες. Γιατὶ δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ἐμεῖς, ὅτι ὁ Υἱὸς καμαρώνει γιὰ τὰ σωματικά, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ἔτσι, ἢ τὰ τοπικὰ ἀνεβάσματα, ἢ νὰ δεχθοῦμε ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Βαπτιστὴς ἰσχυρίζεται κάτι τέτοιο. Ὅταν λοιπὸν τὸ «ἀπὸ πάνω» δὲν σημαίνει τόπο σωματικό, ἀλλὰ οὔτε καὶ κίνηση πραγματικῆ ἀπὸ κάτι σὲ κάτι ἄλλο, τί ἄλλο μπορεῖ νὰ σημαίνει τότε, παρὰ αὐτὸ ποὺ προλάβουμε καὶ εἶπαμε ἤδη, δηλαδή τὴν ἀνώτατη οὐσία, ἢ ὅποια ἔχει στὴν ὑπαρξὴ τῆς τὸ ὕψος ποὺ ταιριάζει στὸ ἀξίωμά της; Πῶς λοιπὸν ὁ Θεὸς Λόγος, ποὺ προῆλθε ἀπὸ αὐτὴν, τὴν φύση ποὺ τὸν γέννησε τὴν διαψεύδει, καὶ ἀνατέλλει σὲ μᾶς ἑτερογενῆς καὶ ἑτερόφυλος, μᾶλλον δημιουργημάτων καὶ ὄχι Υἱός, δούλος καὶ ὄχι Δεσπότης; Καὶ πῶς θὰ νοηθεῖ πάνω ἀπὸ ὅλους αὐτὸς ποὺ μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁμογενῆς μὲ ὅλα τὰ κτίσματα, εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ὑποτάσσεται μαζί μὲ ὅλα σ' ἐκεῖνα, ἐὰν πραγματικὰ εἶναι δημιουργημένος; Γιατὶ λέγει τὴν ἀλήθεια ὁ Ψαλμωδός, ὅταν λέγει στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα· «Ὅλα στὸ σύμπαν εἶναι ὑποταγμένα σὲ σένα»⁸⁷. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ θέση ποὺ ταιριάζει στὴν κτίση. Ὁ Υἱὸς ὅμως εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλα. Ἄρα δὲν εἶναι καὶ αὐτὸς ἓνας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶναι ὑποταγμένοι δουλικά, ἀλλὰ μᾶλλον κατέχει ἀντίθετη θέση πρὸς αὐτὸ τὸ σχῆμα καὶ τὴν πραγματικότητα.

ΑΛΛΟ,

ἀπὸ τὸ ἴδιο.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς βρίσκεται πάνω ἀπὸ ὅλα, δὲν κατατάσσεται ἀνάμεσα στὰ πάντα, ἀλλὰ εἶναι διαφορετικὸς καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα, δηλαδή ἀνήκει σὲ κάποια ὑψηλότερη καὶ ἀπερίγραπτη φύση, ἢ ὅποια ξεπερνᾷ τὴν ὁμοίότητα πρὸς τὰ κτιστά. Γιατὶ αὐτὸ πάλι τὸ ἑπ'άνω γιὰ μᾶς σημαίνει ὅτι εὐρισκόμενος σὰν σὲ τόπο σωματικά, ἔχει ἀφήσει τὴ

87. Ψαλμ. 118, 91.

φύσεώς τε καὶ λόγων τῶν καθ' ἑαυτὸν ὁ Υἱός, πῶς ἂν νοοῖτο καὶ πεποιημένος;

ΑΛΛΟ.

Περὶ τοῦ Σωτῆρός φησιν ὁ μακάριος Βαπτιστής, ὅτι «Ὁ λαμ-
5 βάνων αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισε ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθής ἐστιν». Εἰ ὁ πιστεύων οἷς ἂν λέγοι καὶ διαβεβαιοῖτο Χριστός, ἐσφράγισε ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθής ἐστι, Χριστός ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς ὁ ὢν ἀληθής παρὰ τῶν ἀκροωμένων πιστευόμενος, Θεοῦ δὲ οὐκ ὄντως ἐν ἡμῖν προσφάτου, πῶς ἂν εἶη γενητός;

10

ΑΛΛΟ.

Φησί που πάλιν ὁ Σωτήρ· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωή». Καὶ οὕτως ἔχει περὶ αὐτοῦ πιστευτέον, εἴ γε Θεὸς οὐ ψεύδεται. Ἀλλὰ μὴν οὐ ψεύδεται· ἀληθής γάρ ἐστι. Ζωὴ δὲ κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, οὐκ ἄρα γενητός οὐδὲ πεποιημένος, ζωὴ δὲ μᾶλλον ὡς ἐκ ζωῆς, οὐσιωδῶς
15 ἔχουσα τὸ εἶναι διὰ παντός. Ὅπερ ἐστὶ τῷ γενέσθαι πολεμιώτατον. Τὸ γὰρ ὅλως γεγονὸς ἀνάγκη λέγειν οὐκ εἶναι μὲν διὰ παντός, ἦχθαι δὲ χρόνῳ μᾶλλον εἰς γένεσιν.

ΑΛΛΟ.

«Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι». Διὰ
20 τοῦτο οὐκ ἄλλο ἐξήτουν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ Σάββατον, ἀλλὰ καὶ Πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν Θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ. Ἀγανακτοῦσιν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ὅτι φαινόμενος ἄνθρωπος, μὴ μᾶλλον Πατέρα κοινόν, ἀλλ' ἴδιον ἀποκαλεῖ τὸν Θεόν, λέγων «Ὁ
25 Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται». Ἀπὸ δὲ τοῦ λέγειν αὐτὸν ἴδιον Πατέρα τὸν Θεόν, πρὸς φυσικὴν τινα καὶ ἀληθῆ θεωρίαν καλούμενοι, καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἀρπάξουσιν ἰσότητά φασιν αὐτόν, ἐπειτέρ τὸ ἐκ τινος φυσικῶς προελθόν, ἴσον ἐστὶ κατὰ τὸν τοῦ πῶς εἶναι

88. Ἰω. 3, 33.

89. Ἰω. 14, 6.

θέση τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν ὁ Υἱὸς ἔχει ἔτσι ὡς πρὸς τὴ φύση καὶ τὰ λόγια τὰ δικά του, τότε πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι δημιουργημένος;

ΑΛΛΟ.

Ὁ μακάριος Βαπτιστὴς λέγει γιὰ τὸν Σωτῆρα, ὅτι «ἐκεῖνος ποὺ δέχθηκε τὴ μαρτυρία του βεβαίωσε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀληθής»⁸⁸. Ἐὰν αὐτὸς ποὺ πιστεύει σὲ ὅσα λέγει καὶ ἐπιβεβαιώνει ὁ Χριστὸς, βεβαιώνει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀληθής, ἄρα ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Θεὸς ποὺ εἶναι ἀληθής καὶ πιστεύεται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸν ἀκοῦνε. Καὶ ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει σὲ μᾶς Θεὸς πρόσφατος, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστός;

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάποιος ὁ Σωτῆρας: «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωή»⁸⁹. Καὶ ἔτσι πρέπει νὰ πιστεύουμε ὅτι εἶναι, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν ψεύδεται. Καὶ ὅπωςδήποτε δὲν ψεύδεται, γιὰτὶ εἶναι ἀληθής. Ζωὴ ὅμως κατὰ φύση εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς ἄρα δὲν εἶναι κτιστός, οὔτε δημιουργημένος, καὶ μᾶλλον ζωὴ ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴ ζωή, καὶ ἔχει ὡς γνώρισμα τῆς οὐσίας του τὸ ὅτι ὑπάρχει πάντοτε, πράγμα ποὺ εἶναι τελείως ἀντίθετο μὲ τὸ νὰ ἔχει δημιουργηθεῖ. Γιὰτὶ ἐκεῖνο γενικὰ ποὺ ἔχει δημιουργηθεῖ, εἶναι ἀνάγκη νὰ λέμε ὅτι δὲν εἶναι αἰώνιο, ἀλλὰ μᾶλλον ἦρθε στὴν ὑπαρξὴ μέσα στὸν χρόνο.

ΑΛΛΟ.

«Ὁ Πατέρας μου μέχρι τώρα ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι»⁹⁰. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς οἱ Ἰουδαῖοι ζητοῦσαν νὰ σκοτώσουν τὸν Ἰησοῦ, γιὰτὶ ὄχι μόνο καταργοῦσε τὴν ἀργία τοῦ Σαββάτου, ἀλλὰ ὀνόμαζε καὶ τὸν Θεὸ Πατέρα του, κάνοντας τὸν ἑαυτό του ἴσο μὲ τὸν Θεό. Ἀγανακτοῦν οἱ Ἰουδαῖοι ἐναντίον τοῦ Σωτῆρα μας Χριστοῦ, ἐπειδὴ, ἐνῶ φαινόταν ἄνθρωπος, ἀποκαλοῦσε τὸν Θεὸ ὄχι κοινὸ Πατέρα ὅλων, ἀλλὰ Πατέρα δικό του, λέγοντας: «Ὁ Πατέρας μου μέχρι τώρα ἐργάζεται». Ὁδηγούμενοι λοιπόν, ἀπὸ τὸ ὅτι ὀνομάζει τὸν Θεὸ Πατέρα του, πρὸς κάποια φυσικὴ καὶ ἀληθινὴ παρατήρηση, λένε ὅτι αὐτὸς ἰδιοποιεῖται καὶ τὴν ἰσότητά πρὸς τὸν Θεό, ἐπειδὴ αὐτὸ ποὺ προῆλθε κατὰ τρόπο φυσικὸ ἀπὸ κάτι, εἶναι ἴσο ὡς πρὸς τὸν τρόπο

90. Ἰω. 5, 17-18

λόγον τῷ ἐξ οὐπερ ἐστί. Ταύτας οὖν ἐχόντων τῶν Ἰουδαίων τὰς ὑπονοίας περὶ Χριστοῦ, τίς δὴ ὁ σφάλλῃσθαι τῆς ὀρθότητος καὶ τῆς ἀληθείας εἰπὼν τοὺς τῆδε διακειμένους, ὅτι Πατέρα ἴδιον τὸν Θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ἐποίει τῷ γεγεννηκότι; Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ Σω-
 5 τῆρ, καίτοι τῆς ἀληθείας προστάτης ὑπάρχων αἰεὶ καὶ διὰ ταύτης τοὺς προσιόντας αὐτῷ χειραγωγῶν εἰς ἀπλανῆ καὶ καθαρωτάτην διάληψιν, τῆς τῶν Ἰουδαίων ὑπονοίας ἐπιλαμβάνεται. Ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων φαίνεται καὶ ὅπερ ὑπετόπησαν θεβαιοῶν διὰ τοῦ λέγειν ἐφεξῆς· «Ἄ γὰρ ἐὰν ὁ Πατὴρ ποιῆ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως
 10 ποιεῖ». Ἰδιον ἄρα Πατέρα τὸν Θεὸν ἐπίσταται, καὶ ἴσος ἐστὶν αὐτῷ, φυσικὴν ἔχων εἰς πάντα τὴν ὁμοίωσιν. Ὁ δὲ τοιοῦτος Υἱός, πῶς ἂν εἴη καὶ ποιῆμα;

ΑΛΛΟ.

«Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ,
 15 οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὖς θέλει ζωοποιεῖ». Ποῖ ποτε ἄρα δραμεῖται καὶ νῦν τοῖς Χριστομάχοις ὁ λόγος; Ἡ τί καὶ πρὸς ταύτην ἐρουῖσι τοῦ Υἱοῦ τὴν φωνήν; Πῶς ἀνίστησι τοὺς νεκροὺς ὁ Πατὴρ; Ἐρα ζωῆς τῆς ἐξ ἑτέρου μετέχων, ἢ αὐτὸς ὑπάρχων ἢ ζωὴ κατὰ φύσιν; Ἄλλ', οἴμαι, πάντως αὐτὸν εἶναι δώσουσι τὴν ζωὴν, οὕτω τε δύνα-
 20 σθαι ζωογονεῖν τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο μεθεκτός. Οὐκοῦν ἐπειδή-περ οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς ζωογονεῖ τοὺς νεκροὺς, ζωὴ πάντως ἐκ ζωῆς κατὰ φύσιν ἐστίν. Ὁ δὲ οὕτως ἔχων ἀπαραλλάκτως πρὸς τὸν Πατέρα, πῶς ἂν εἴη γενητός, εἴπερ οὐ τοῦτό ἐστιν ὁ Πατὴρ; Ἀλλὰ μὴν οὐ τοῦτο. Ἦν γὰρ αἰεὶ καὶ ἔστιν ὡς ζωὴ. Οὐκ ἄρα ποιῆμα ὁ
 25 Υἱός, αἰεὶ ζῶν καὶ ὑπάρχων, ὡς ὁ Πατὴρ.

ΑΛΛΟ.

«Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα». Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Πατὴρ ὁμολογουμένως. Ὁ δὲ
 30 Υἱὸς κατὰ τὴν τῶν ἑτεροδοξούντων μανίαν, κτίσμα τε ὑπάρχων

τῆς ὑπάρξεώς του μὲ ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖο προῆλθε. Ἐνῶ λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν τέτοιες ὑποψίες γιὰ τὸν Χριστό, ποιὸς εἶπε σὲ ἐκείνους πού ἔτσι σκέφτονταν, ὅτι κάνουν λάθος καὶ ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια, γιὰ τὸ ὅτι ἔκανε τὸν Θεὸ Πατέρα του, καὶ τὸν ἑαυτὸ του ἴσον μὲ ἐκεῖνον πού τὸν γέννησε; Ἄλλ' οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας, ἂν καὶ πάντοτε ἦταν προστάτης τῆς ἀλήθειας, καὶ δι' αὐτῆς ὀδηγοῦσε ὅσους ἔρχονταν σ' αὐτὸν σὲ σωστή καὶ καθαρὴ ἀντίληψη, καταπιάνεται μὲ τὴν ὑπόνοια τῶν Ἰουδαίων. Ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἀντίθετα φαίνεται νὰ τοὺς βεβαιώνει γι' αὐτὸ πού ὑποψιάστηκαν, λέγοντάς τους· «Γιατὶ αὐτὰ πού κάνει ὁ Πατέρας, αὐτὰ κάνει ἐπίσης καὶ ὁ Υἱός»⁹¹. Ἄρα γνωρίζει καλὰ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πατέρας του, καὶ εἶναι ἴσος μὲ αὐτὸν, ἔχοντας φυσικὴ ὁμοιότητα σὲ ὅλα. Καὶ πῶς αὐτὸς ὁ Υἱὸς μπορεῖ νὰ εἶναι δημιουργημᾶ;

ΑΛΛΟ.

«Γιατί, ὅπως ὁ Πατέρας ἀνασταίνει τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς δίνει ζωὴν, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ζωοποιεῖ αὐτοὺς πού θέλει»⁹². Ποῦ ἄραγε θὰ τρέξει καὶ τώρα ὁ λόγος τῶν Χριστομάχων; Ἡ τί θὰ ποῦν καὶ σ' αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Υἱοῦ; Πῶς ἀνασταίνει τοὺς νεκροὺς ὁ Πατέρας; Ἄραγε μετέχοντας τῆς ζωῆς ἀπὸ κάποιον ἄλλον, ἢ ἐπειδὴ ὁ ἴδιος εἶναι κατὰ φύσιν ἢ ζωὴ; Ἀλλὰ, νομίζω, ὅπωςδήποτε θὰ δεχθοῦν ὅτι αὐτὸς εἶναι ἢ ζωὴ, καὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ ζωογονεῖ ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ὁποίους μετέχεται. Ἄρα λοιπὸν, ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ Υἱὸς ζωογονεῖ τοὺς νεκροὺς, εἶναι ὅπωςδήποτε κατὰ φύσιν ζωὴ ἀπὸ τῆ ζωῆ. Καὶ αὐτὸς πού εἶναι τόσο ἀπαράλλακτος πρὸς τὸν Πατέρα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστός, ἀφοῦ δὲν εἶναι κτιστός ὁ Πατέρας; Ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτό. Γιατὶ ἦταν ἀνέκαθεν καὶ εἶναι ζωὴ. Ἄρα δὲν εἶναι δημιουργημᾶ ὁ Υἱός, ἀφοῦ πάντοτε ζεῖ καὶ ὑπάρχει ὅπως ὁ Πατέρας.

ΑΛΛΟ.

«Οὔτε ὁ Πατέρας κρίνει κανένα, ἀλλὰ ὅλη τὴν κρίση τὴν ἔδωσε στὸν Υἱό, γιὰ νὰ τιμοῦν ὅλοι τὸν Υἱό, ὅπως τιμοῦν καὶ τὸν Πατέρα»⁹³. Ὁ Πατέρας εἶναι ὁμολογουμένως Θεὸς κατὰ φύσιν. Ἐνῶ ὁ Υἱός, σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἑτεροδόξων, ἐπειδὴ εἶναι κτίσμα καὶ

23. Ἰω. 5, 22-23.

καὶ ποίημα, Θεὸς εἶναι κατὰ φύσιν οὐ δύναται. Πῶς οὖν, εἶποι τις ἄν, ἰσοστάθμῳ καὶ ἰσορρόπῳ τιμῇ καὶ τὸν Θεὸν καὶ τὸ ποιηθὲν θεραπεύσομεν, καὶ οὐχ ἁμαρτήσομεν; Ἡ πῶς αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Πατὴρ δοῦν ἐπιτάττει, κελεύει δὲ ὥσπερ λατρεύειν τῇ κτίσει παρὰ 5 τὸν κτίσαντα, καίτοι διὰ Μωσέως εἰπών, «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις»; Ἄλλ' ἔστιν, ὡς φαίνεται, τῶν λίαν ἀτοπωτάτων τῇ κτίσει λατρεύειν ἡμᾶς ἐθέλειν οἶσθαι τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. Ἐπιτάττει δὲ οὕτω τιμᾶσθαι τὸν Υἱὸν ὥσπερ οὖν καὶ ἑαυτόν. Οἶδεν ἄρα κατὰ φύσιν ὄντα Θεόν, καὶ τῆς 10 οὐσίας τῆς ἑαυτοῦ καρπὸν ἀληθῆ τε καὶ γνήσιον. Εἶτα πῶς ἂν λέγοιτο γενητὸς ὁ οὕτως ἔχων φύσεως Υἱός, εἰ τοῦ πεποιῆσθαι μακρὰν τὸν ἐξ οὐτέρου ἔστιν ὁμολογοῦμεν Πατέρα;

ΑΛΛΟ.

«Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ Υἱῷ 15 δέδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ». Εἰ οὕτως ἔχει τὴν ζωὴν ὁ Υἱὸς ἐν ἑαυτῷ, ὥσπερ ἔχει καὶ ὁ Πατὴρ, οὐσιωδῶς ἄρα, καὶ οὐ μεθεκτῶς Οὐσιώδης γὰρ ἡ ζωὴ ἐν Πατρὶ, μᾶλλον δὲ αὐτοζωὴ κατὰ φύσιν ἔστιν ὁ Πατὴρ. Μὴ γὰρ δὴ θορυβεῖτω τοὺς ἀκροωμένους ὁ Υἱὸς δεδόσθαι λέγων ἑαυτῷ παρὰ Πατρός τὴν ζωὴν. Ὅμοιον γὰρ ὡς 20 ἂν εἰ καὶ ἡ ἐκ τοῦ πυρὸς προιδῦσα λέγοι θερμότης Ὡσπερ τὸ πῦρ ἔχει τὸ θερμὸν ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καί μοι δέδωκεν ἔχειν ἐν ἑμαυτῇ. Καὶ οὐ δήπου κατὰ μετοχὴν τοῦ λαμβάνοντος, ἢ κατὰ ἀπομερισμὸν τινα καὶ ἀποκοπὴν τὴν ὡς ἐκ τοῦ διδόντος ἐν τοῖς τοιούτοις ἢ λῆξις νοεῖται, ἀλλ' ὡς ἐξ ἐνότητος τῆς πρὸς τὸ ἐκπέμπτον οὐσιώ- 25 δους ἀποτελεῖται τοῦ πεμπομένου φορὰ. Ἐχων οὖν ὁ Υἱὸς οὕτω ἐν ἑαυτῷ τὴν ζωὴν ὥσπερ ἔχει καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ τοῦτο ὑπάρχων ἀπαραλλάκτως ὅπερ ἐκεῖνός ἐστι, πῶς ἂν εἴη γενητὸς, οὐκ ἔχοντος οὕτως τοῦ γεννήσαντος αὐτόν;

ΑΛΛΟ.

30 «Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἑμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής, ἄλλος ἔστιν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθινή

δημιούργημα, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι Θεὸς κατὰ φύση. Πῶς λοιπόν, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, θὰ λατρεύουμε μὲ ἰσόβαρη καὶ ἰσόρροπη τιμὴ καὶ τὸν Θεὸ καὶ τὸ δημιούργημα χωρὶς νὰ ἁμαρτήσουμε; Ἡ γιὰτί ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας μᾶς διατάζει νὰ τὸ κάνουμε καὶ μᾶς προστάζει κατὰ κάποιον τρόπο νὰ λατρεύουμε τὴν κτίση καὶ ὄχι τὸν κτίστη, ἂν καὶ βέβαια μέσω τοῦ Μωυσέως εἶπε, «Νὰ προσκυνᾶς τὸν Κύριο καὶ Θεὸ σου, καὶ μόνο αὐτὸν νὰ λατρεύεις»⁹⁴; Ἄλλ' εἶναι, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τὰ πιὸ ἄτοπα, νὰ νομίζουμε ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας θέλει νὰ λατρεύουμε τὴν κτίση. Προστάζει ὅμως νὰ τιμᾶται ὁ Υἱὸς ἔτσι, ὅπως καὶ ἐκεῖνος. Ἄρα γνωρίζει ὅτι εἶναι κατὰ φύση Θεός, καὶ καρπὸς γνήσιος καὶ ἀληθινὸς τῆς δικῆς του οὐσίας. Ἐπομένως πῶς μπορεῖ νὰ λέγεται κτιστὸς ὁ Υἱὸς πού εἶναι τέτοιας φύσεως, ἀφοῦ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Πατέρας ἀπὸ τὸν ὁποῖο προῆλθε εἶναι ἀδημιούργητος;

ΑΛΛΟ.

«Ὅπως ὁ Πατέρας ἔχει μέσα του ζωὴ, ἔτσι ἔδωσε καὶ στὸν Υἱὸ νὰ ἔχει μέσα του ζωὴ»⁹⁵. Ἐὰν ὁ Υἱὸς ἔχει μέσα του τὴ ζωὴ, ὅπως τὴν ἔχει καὶ ὁ Πατέρας, ἄρα τὴν ἔχει κατ' οὐσίαν καὶ ὄχι κατὰ μέθεξιν. Γιατί ἡ ζωὴ στὸν Πατέρα φρίσκειτὴν στὴν οὐσίαν του, ἢ μᾶλλον ὁ Πατέρας εἶναι κατὰ φύση αὐτοζωή. Καὶ ἄς μὴ θορυβεῖ τοὺς ἀκροατὲς λέγοντας ὁ Υἱὸς ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα. Γιατί αὐτὸ μοιάζει σὰν νὰ ἔλεγε γιὰ τὴ θερμότητα πού προέρχεται ἀπὸ τὴ φωτιά: Ὅπως ἡ φωτιά ἔχει μέσα της τὴ θερμότητα, ἔτσι ἔδωσε καὶ σέ μένα νὰ τὴν ἔχω μέσα μου. Καὶ ἡ κατοχὴ αὐτὴ δὲν νοεῖται ὡς συμμετοχὴ αὐτοῦ πού τὴν παίρνει, ἢ ὡς ἀποχωρισμὸς καὶ ἀποκοπὴ ἀπὸ ἐκεῖνον πού τὴ δίνει σ' αὐτούς, ἀλλὰ ἡ κίνησις αὐτοῦ πού ἐκπέμπεται ἀποτελεῖ οὐσιώδη ἐνότητα πρὸς ἐκεῖνον πού τὸ ἐκπέμπει. Ἐχοντας λοιπόν ὁ Υἱὸς μέσα του τὴ ζωὴ ἔτσι ὅπως τὴν ἔχει καὶ ὁ Πατέρας, καὶ μάλιστα ἀπαράλλακτα ὅπως ἐκεῖνος, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι δημιούργημα, ἀφοῦ δὲν εἶναι δημιούργημα αὐτὸς πού τὸν γέννησε;

ΑΛΛΟ.

«Ἐὰν ἐγὼ δίνω μαρτυρία γιὰ τὸν ἑαυτό μου, ἡ μαρτυρία μου δὲν εἶναι ἀληθινή. Ἄλλος εἶναι ἐκεῖνος πού δίνει μαρτυρία γιὰ μένα, καὶ

95. Ἰω. 5, 26.

αὐτοῦ ἢ μαρτυρία ἦν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. Ἐγὼ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω». Μεμαρτύρηκε μὲν τῇ ἀληθείᾳ καὶ ὁ μακάριος Βαπτιστῆς περὶ τοῦ Σωτῆρος εἰπὼν· «Ἴδε ὁ 5 Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ φησὶν ὁ Σωτῆρ, οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν βούλεσθαι λαβεῖν, ἄλλον δὲ εἶναι τὸν ἀληθῆ μαρτυροῦντα περὶ αὐτοῦ, τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὁ καὶ τῆς Ἰωάννου φωνῆς ἀξιολογώτερος; Ἡ δὴ δηλονότι πάντως πού φησι τὸν Πατέρα, τὸν Ἰωάννη λέγοντα· 10 «Ἐφ' ὃν ἂν εἶδης τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι ἁγίῳ»· ὅτε καὶ ἄνωθεν ἢ τοῦ Πατρὸς ἠνέχθη φωνὴ λέγοντος· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα». Τοῦ Θεοῦ τοιγαροῦν καὶ Πατρὸς Υἱὸν ἀποκαλοῦντος αὐτόν, καὶ ἀληθῆ ποιουμένου τὴν τοιαύτην ἐπ' αὐτῷ μαρτυρίαν, τίς ὁ ποίημα λέγων αὐτόν, καὶ οὐ διαρρήδην τῇ τοῦ πάντων κρατοῦντος ἀπομαχόμενος γνώσει, ἣν ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου γεννήματος; Ὁ δὲ τοιοῦτος πῶς ἂν ὄλως φαίνοιτο σωφρονῶν;

ΑΛΛΟ.

«Ἐγὼ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου. Τὰ γὰρ ἔργα ἃ 20 δέδωκέ μοι ὁ Πατήρ, ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ Πατήρ με ἀπέσταλκεν». Εἰ τὸ δύνασθαι μαρτυρεῖν περὶ αὐτοῦ, μικρὰν μὲν εἶναι τυχὸν τὴν Ἰωάννου φωνῆς, διαβεβαιουῦται Χριστός, οὐχ ὡς Ἰωάννου τὸ ἀξιοχρεῶν ἐν τῷ μαρτυρεῖν οὐκ ἔχοντος ἀληθῶς (ἐπεὶ πῶς ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν ἵνα 25 μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, καὶ τοῦτο ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Θεοῦ), ἀλλ' ὅτι παρὰ τοῖς ἀνοσίοις Ἰουδαίοις ἐν τῷ μηδενὶ λελόγισται καὶ αὐτός, καίτοι τοσοῦτος ὑπάρχων εἰς ἀρετὴν. Ἀξιολογωτάτην δ' οὖν ὅμως τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων ἀπόδειξιν ἔσεσθαι φησιν, ὅτιπερ εἶη Θεὸς ἐκ Θεοῦ Πατρὸς προελθὼν. Ἀπὸ γὰρ τῆς 30 ἐν τοῖς ἔργοις μεγαλειότητος ἀξιοῖ γνωρίζεσθαι, καθά φησιν αὐτός, ὅτιπερ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθε καὶ ἦκει, ὡς οὐκ ἂν ἰσχύσας

γνωρίζω ὅτι ἡ μαρτυρία πού δίνει γιά μένα εἶναι ἀληθινή. Σεῖς στείλατε ἀνθρώπους στόν Ἰωάννη, καί ἔδωσε μαρτυρία γιά τήν ἀλήθεια. Ἐγὼ δέν λαμβάνω τή μαρτυρία ἀπό ἀνθρώπο»⁹⁶. Ἐδωσε πραγματικά καί ὁ μακάριος Ἰωάννης μαρτυρία γιά τόν Σωτήρα λέγοντας, «Νά ὁ Ἀμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος σηκώνει τίς ἀμαρτίες τοῦ κόσμου»⁹⁷, ἐπειδή ὁμως ὁ Σωτήρας λέγει ρητὰ, ὅτι δέν θέλει νά ἔχει μαρτυρία ἀπό ἀνθρώπο, ἀλλά νά εἶναι ἄλλος ἐκεῖνος πού δίνει μαρτυρία γι' αὐτόν, ποιός ἄραγε εἶναι αὐτός, πού εἶναι πιό ἀξιόλογος καί ἀπό τή φωνή τοῦ Ἰωάννη; Ὁπωσδήποτε ἐννοεῖ τόν Πατέρα, ὁ ὁποῖος λέγει κάπου στόν Ἰωάννη· «Σέ ὅποιον δεῖς νά κατεβαίνει τό Πνεῦμα καί νά μένει ἐπάνω του, αὐτός εἶναι πού βαπτίζει μέ ἅγιο Πνεῦμα»⁹⁸, τότε πού ἀκούστηκε καί ἀπό τόν οὐρανὸ ἡ φωνή τοῦ Πατέρα πού ἔλεγε· «Αὐτός εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ὁ ὁποῖος εἶναι εὐάρεστος σέ μένα»⁹⁹. Ἀφοῦ λοιπόν ὁ Θεός καί Πατέρας τόν ὀνομάζει Υἱό του, καί δίνει ἀληθινή μαρτυρία γι' αὐτόν, ποιός εἶναι αὐτός πού λέγει ὅτι εἶναι δημιούργημα καί δέν ἔρχεται σέ ρητὴ ἀντίθεση μέ τή γνώση πού ἔχει ὁ Παντοκράτορας γιά τόν ἴδιο τόν Υἱό του; Καί αὐτός πού τό κάνει αὐτό πῶς θά μπορούσε νά εἶναι σὰ καλά του;

ΑΛΛΟ.

«Ἐγὼ ὁμως ἔχω μαρτυρία μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Ἰωάννη, γιατί τὰ ἔργα πού μοῦ ἔδωσε ὁ Πατέρας νά φέρω εἰς πέρας, αὐτὰ τὰ ἔργα πού κάνω, μαρτυροῦν γιά μένα ὅτι ὁ Πατέρας μέ ἔστειλε»¹⁰⁰. Ἐάν ὁ Χριστός διαβεβαιώνει, ὅτι ἡ φωνή τοῦ Ἰωάννη εἶναι μικρὴ ὥστε νά μπορεῖ νά μαρτυρήσει γι' αὐτόν, δέν τό κάνει αὐτό ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης δέν εἶναι ἀξιόπιστος στό νά δώσει ἀληθινή μαρτυρία (τότε πῶς ἦρθε νά μαρτυρήσει γιά τό φῶς, καί μάλιστα σταλμένος ἀπὸ τόν Θεό;), ἀλλά ἐπειδὴ καί αὐτός δέν ὑπολογιζόταν καθόλου ἀπὸ τοὺς ἀνόσιους Ἰουδαίους, ἂν καί ἦταν τόσο μέγας στήν ἀρετή. Λέγει λοιπόν ὅτι πολὺ πιό ἀξιόλογη εἶναι ἡ ἀπόδειξη ἀπὸ τὰ ἔργα του, ὅτι εἶναι Θεός πού προῆλθε ἀπὸ τόν Θεὸ Πατέρα. Γι' αὐτό καί ἀξιώνει νά γίνεται γνωστός ἀπὸ τὰ μεγαλειώδη ἔργα του, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ὅτι ἀπὸ τόν Πατέρα προῆλθε καί ἦρθε, ἐπειδὴ δέν θά μπορούσε νά

99. Ματθ. 3, 17.

100. Ἰω. 5, 36.

ἐργάσασθαι τι τῶν ὅσα μόνη πρόπει Θεῷ, εἴτερ ἦν ὄντως ἑτεροφυῆς ὡς πρὸς τὸν γεννήσαντα αὐτόν. Ὅταν οὖν φαίνεται τοσαῦτα ἰσχύων ὅσα καὶ ὁ Πατήρ, πῶς οὐκ ἀναγκαῖον Θεὸν ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ὄντα πιστεύειν, καὶ μὴ ποίημα λέγοντας βλασφημεῖν ἀσεβῶς τε καὶ ἀμαθῶς;

ΑΛΛΟ.

«Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου καὶ οὐ λαμβάνετε με, ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε». Πῶς ἐλήλυθεν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός; Ὡς Θεὸς δηλονότι, ὡς Κύριος, ὡς ζωή, ὡς παντοκράτωρ, ὡς φῶς, ὡς ζωογονεῖν τοὺς νεκροὺς δυνάμενος. Ταῦτα γὰρ ἐστὶν ὁ Πατήρ. Ἄλλ' εἴτερ ἐστὶν ἀλήθεια κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, ἔστι δὲ πάντως, οὐδὲν τῶν εἰρημένων ἐν αὐτῷ διεψευσμένον εὐρεθήσεται, ὁ δὲ τοῦτο ὢν κατὰ φύσιν, ὅπερ ἂν εἴη καὶ ὁ Πατήρ δίχα μόνου τοῦ εἶναι Πατήρ, πῶς ἂν εἴη γενητός, οὐκ ἔχοντος οὕτως τοῦ γεννήσαντος αὐτόν.

ΑΛΛΟ.

«Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με καὶ κεῖνος ζήσει δι' ἐμέ». Ἀπεστάλθαι φησὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, κατὰ τὸν τῆς ὑπακοῆς τε καὶ ἐναθρωπήσεως τρόπον. Ἐαυτὸν γὰρ ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, καὶ γέγονεν ὑπήκοος μέχρι θανάτου, ἢ καθάπερ ἐξ ἡλίου τὸ ἐξ αὐτοῦ τικτόμενον τε καὶ ἐκπεμπόμενον φῶς, ἢ καὶ ἐκ πυρὸς θερμότης, ἀμερίστως τε καὶ ἀδιαστάτως ἐπὶ τὸν μετέχοντα διατρέχουσα, ζῆν δὲ πάλιν διὰ τὸν Πατέρα, φησὶν, οὐ ζωῆς μέτοχος, καθάπερ ἡμεῖς, γινόμενος, ἀλλ' ὡς τῆς Πατρὸς ιδιότητος φυσικῶς διαδαινούσης εἰς αὐτόν, ἅτε δὴ καὶ Υἱὸν ὄντα, καὶ οὐσιωδῶς ἐξ αὐτοῦ προεληλυθότα. Ἰδιότητος δὲ τοῦ Πατρὸς τὸ ζῆν. Τοῦτο δὴ οὖν ὑπάρχει καὶ ὁ Υἱός διὰ τὸν Πατέρα. Ἦν γὰρ δὴ καὶ ἀμήχανον μὴ οὐχί

1. Ἰω. 5, 43.

2. Ἰω. 6, 58.

κάνει κάτι ἀπὸ αὐτὰ πὺν ταιριάζουν μόνο στὸν Θεό, ἐὰν ἦταν διαφορετικῆς φύσεως σὲ σχέση μὲ ἐκεῖνον πὺν τὸν γέννησε. Ὅταν λοιπὸν ἐμφανίζεται νὰ μπορεῖ νὰ κάνει τόσα πολλὰ, ὅσα καὶ ὁ Πατέρας, πῶς δὲν εἶναι ἀναγκαῖο νὰ πιστεύουμε ὅτι εἶναι Θεὸς προερχόμενος ἀπὸ Θεὸ κατὰ φύση, καὶ νὰ μὴ λέμε ὅτι εἶναι δημιούργημα, βλασφημώντας μὲ ἀσέβεια καὶ ἀμάθεια;

ΑΛΛΟ.

«Ἐγὼ ἦρθα στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα μου καὶ δὲν μὲ δέχεσθε, ἐὰν ἔρθει ἄλλος στὸ ὄνομα τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐκεῖνον θὰ τὸν δεχθεῖτε»¹. Πῶς ἦρθε στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα ὁ Υἱός; Ἀσφαλῶς ὡς Θεός, ὡς Κύριος, ὡς ζωὴ, ὡς Παντοκράτορας, ὡς φῶς, ὡς ἔχοντας τὴ δύναμη νὰ ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς. Γιατὶ αὐτὰ εἶναι ὁ Πατέρας. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι πραγματικὰ κατὰ φύση Υἱός, καὶ ὅπωςδήποτε εἶναι, τότε δὲν θὰ βρεθεῖ νὰ λείπει σ' αὐτὸν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πὺν εἰπώθησαν. Αὐτὸς λοιπὸν πὺν εἶναι κατὰ φύση, ὅ,τι καὶ ὁ Πατέρας, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι Πατέρας, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστός, ἀφοῦ ἐκεῖνος πὺν τὸν γέννησε δὲν εἶναι κτίσμα;

ΑΛΛΟ.

«Ὅπως μὲ ἔστειλε ὁ ζωντανὸς Πατέρας, ἔτσι καὶ ἐγὼ ζῶ γιὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὅποιος μὲ τρώει, θὰ ζήσει κι' αὐτὸς ἕξαιτίας μου»². Λέγει ὅτι ὁ Υἱὸς στάλθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα μὲ τὸν τρόπο τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως. Γιατὶ ταπεινώσε τὸν ἑαυτὸ του παίρνοντας τὴ μορφή δούλου, καὶ ἔγινε ὑπήκοος μέχρι θανάτου³, ἢ ὅπως τὸ φῶς πὺν γεννιέται καὶ στέλνεται ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἢ καὶ ἡ θερμότητα ἀπὸ τὴ φωτιά, ἢ ὅποια μεταβαίνει σὲ ἐκεῖνον πὺν εἶναι κοντά της, χωρὶς νὰ μοιράζεται καὶ νὰ ἀποσπᾶται ἀπὸ αὐτήν, καί, λέγει, ὅτι ζεῖ ἕξαιτίας τοῦ Πατέρα, ὄχι μὲ τὸ νὰ γίνεται μέτοχος τῆς ζωῆς, σὰν ἐμᾶς, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ιδιότητα τοῦ Πατέρα μεταδιβάεται κατὰ φύση σ' αὐτόν, ἀφοῦ καὶ Υἱὸς εἶναι καὶ προῆλθε ἀπὸ αὐτόν ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Καὶ ἡ ζωὴ εἶναι ιδιότητα τοῦ Πατέρα. Γι' αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ζωὴ καὶ ὁ Υἱὸς ἕξαιτίας τοῦ Πατέρα του. Γιατὶ θὰ ἦταν ἀδύνατον νὰ μὴ ζεῖ

3. Φιλ. 2, 7-8.

πάντως ζῆν τὸν ἐκ ζῶντος Πατρός, εἶπερ ἐστὶν ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ γεννήσαντος αὐτὸν ὁ Υἱός. Ὡσπερ οὖν ἐκ ζῶντός ἐστι Πατρός, ζῶν ἐστὶ καὶ αὐτός, οὕτω τῆς φυσικῆς ὁμοιότητος ἀνασῶζων τὸν χαρακτήρα πανταχοῦ, ἐπεὶ ἐστὶν ἐξ ἀγενήτου Πατρός, ἀγενήτος ἔσται καὶ αὐτός. Καὶ ἐπεὶ ἐκ Θεοῦ τοῦ κατὰ ἀλήθειαν, ἀληθινὸς ἔσται Θεός, καὶ οὐ ποιητὸς ἢ κτιστὸς ἢ πρόσφατος.

ΑΛΛΟ.

«Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς Οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν Πατέρα μου 10 εἰ ἐμὲ ἤδείτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἂν ἤδείτε». Ὅρα μοι πάλιν ἐντεῦθεν ἀκριβεστάτην ὄντα τοῦ Πατρός εἰκόνα τὸν Υἱόν. Εἰ γάρ, εἴ τις αὐτὸν εἰδείη, γινώσκει πάντως καὶ τὸν Πατέρα, πῶς οὐ πρόδηλον ὡς ἀνάγκη πᾶσα τοιοῦτον εἶναι πιστεύειν, ὁποῖός περ ἂν 15 ὑπάρχοι κατὰ φύσιν ἐκεῖνος; Οὐδεμιᾶς τοιγαροῦν μεσολαβούσης παραλλαγῆς, σωζομένης τε τῆς ὁμοιότητος ἀπαράλλάκτου, πῶς ἂν εἶη γενητὸς ὁ Υἱός, οὐκ ἔχοντος οὕτω τοῦ Πατρός;

ΑΛΛΟ.

Τὰ πρὸς τί πως ἔχοντα τῶν ὀνομάτων οὐ μόνον νοεῖται καὶ ἰδιαζόντως καθ' ἑαυτά, ὥσπερ οὖν καὶ τὰ λοιπά, ἀλλ' εἰσφέρει πάντως 20 καὶ τοῦ ἑτέρου τὴν δήλωσιν, καὶ κατασημαίνει κακεῖνο πρὸς ὅπερ ἔχει τὴν σχέσιν. Οἶον, ἡμέραν εἰπὼν τις, οὐδὲ νυκτὸς ἀμνημονεῖ δεξιὸν ὡσαύτως ὡς πρὸς ἀριστερόν· οὕτω καὶ υἱὸν ὡς πρὸς πατέρα. Οὐκοῦν οὐ ποῖημα λέγων τὸν Υἱόν, οὐκ εὐλόγως αὐτὸν ἀντιδιαστέλλει τῷ Πατρί. Ὁ δὲ Υἱὸν ὁμολογῶν, οἶδεν ὅτι καὶ Πατέρα 25 ἔχει. Ποιήματος γὰρ ὁ ποιητὴς οὐκ ἂν νοοῖτο πατήρ, κτίστης γὰρ μᾶλλον καὶ δημιουργός. Ἐπεὶ οὖν εἰδέναι βουλόμεθα τὸν Θεὸν ὄντα Πατέρα, Υἱὸν κατὰ φύσιν ὁμολογῶμεν τὸν ἐξ αὐτοῦ, ἢ πάντη τε καὶ πάντως μετὰ τῶν ἀπαιδευτῶν Ἰουδαίων ἀκουσόμεθα παρ' αὐτοῦ· «Εἰ ἐμὲ ἤδείτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἂν ἤδείτε».

ὄπως δὴποτε αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ ζωντανὸ Πατέρα, ἐφόσον ὁ Υἱὸς εἶναι ἀπαράλλακτη εἰκόνα ἐκείνου ποὺ τὸν γέννησε. Ὅπως λοιπὸν προέρχεται ἀπὸ ζωντανὸ Πατέρα καὶ ζεῖ καὶ αὐτὸς, ἔτσι, διατηρώντας σὲ ὅλα τὴ σφραγίδα τῆς φυσικῆς ὁμοιότητος, ἀφοῦ προέρχεται ἀπὸ ἄκτιστο Πατέρα, εἶναι καὶ αὐτὸς ἄκτιστος. Καὶ ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ ἀληθινὸ Θεό, εἶναι Θεὸς ἀληθινός, καὶ ὄχι δημιουργημένος ἢ κτιστὸς ἢ πρόσφατος.

ΑΛΛΟ.

«Ἀπάντησε ὁ Ἰησοῦς· Οὔτε ἐμένα γνωρίζετε οὔτε τὸν Πατέρα μου· ἐὰν γνωρίζατε ἐμένα, θὰ γνωρίζατε καὶ τὸν Πατέρα μου»⁴. Πρόσεχε πάλι καὶ ἐδῶ, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι πιστότατη εἰκόνα τοῦ Πατέρα. Γιατί, ἐὰν ὅποιος γνωρίζει αὐτόν, γνωρίζει ὄπως δὴποτε καὶ τὸν Πατέρα, πῶς δὲν εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι κατ' ἀνάγκη πρέπει νὰ πιστεύουμε πῶς καὶ αὐτὸς εἶναι τέτοιος ποὺ εἶναι κατὰ φύση καὶ ἐκεῖνος; Καὶ ἀφοῦ δὲν τοὺς χωρίζει καμμιά διαφορὰ καὶ διατηρεῖται ἡ ὁμοιότητὰ τοὺς ἀπαράλλακτη, πῶς μπορεῖ ὁ Υἱὸς νὰ εἶναι κτιστός, ἀφοῦ ὁ Πατέρας δὲν εἶναι;

ΑΛΛΟ.

Τὰ ὀνόματα ποὺ εἶναι σχετικὰ μεταξὺ τους δὲν νοοῦνται μόνον τους καὶ τελείως ἀποκομμένα, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ δηλώνουν ὄπως δὴποτε καὶ τὴ σημασία τοῦ ἄλλου, καὶ κάνουν πιὸ κατανοητὸ ἐκεῖνο πρὸς τὸ ὁποῖο σχετίζονται. Ὅπως, γιὰ παράδειγμα, λέγοντας κάποιος τὴ λέξη ἡμέρα, δὲν λησμονεῖ καὶ τὴ νύχτα· τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ δεξιὸ ὡς πρὸς τὸ ἀριστερό, καὶ μὲ τὸν υἱὸ σὲ σχέση μὲ τὸν πατέρα. Ἐπομένως, λέγοντας ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι δημιούργημα, δὲν τὸν ἀντιδιαστέλλει εὐλόγα ἀπὸ τὸν Πατέρα. Καὶ αὐτὸς ποὺ ὁμολογεῖ τὸν Υἱό, γνωρίζει ὅτι ἔχει καὶ Πατέρα. Γιατί ὁ δημιουργὸς ἑνὸς δημιουργήματος δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ πατέρας του, ἀλλὰ μᾶλλον νοεῖται κτίστης καὶ δημιουργός του. Ἐπειδὴ λοιπὸν θέλουμε νὰ γνωρίσουμε τὸν Θεὸν ποὺ εἶναι Πατέρας, ἃς ὁμολογοῦμε ὅτι εἶναι Υἱὸς κατὰ φύση αὐτὸς ποὺ προῆλθε ἀπὸ ἐκεῖνον, γιὰτι ἀλλιῶς μαζὶ μὲ τοὺς ἀπαιδευτοὺς Ἰουδαίους θὰ ἀκούσουμε ὄπως δὴποτε ἀπὸ αὐτόν· «Ἐὰν γνωρίζατε ἐμένα, θὰ γνωρίζατε καὶ τὸν Πατέρα μου».

ΑΛΛΟ.

«Ἀπεκρίθησαν», φησίν, «οἱ Ἰουδαῖοι Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγενήμεθα, ἓνα πάτερα ἔχομεν, τὸν Θεόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ ὁ Θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ. Ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἤκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν». Οἱ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πεφυκότα Υἱὸν οὐκ ἀγαπήσαντες, πῶς ἂν ἀληθεύσειαν λέγοντες ἠγαπηκέναι τὸν ἐξ οὐπὲρ ἔστι; Καὶ οἱ τὸν καρπὸν ἀτιμάσαντες, ποίαν καὶ προσοίσουσι τῷ δένδρῳ τιμὴν; Εἰ δὲ καρπὸς ἔστι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ 10 Υἱὸς (τοῦτο γὰρ σημαίνει τό, «ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἤκω»), πῶς ἂν εἴη γενητός; Πῶς δὲ ὅλως ἢ τῆς θεότητος ἄρρητος φύσις ἐκφυλὸν τι καὶ ἀλλογενὲς ὡς πρὸς ἑαυτὴν ἀποτεξέεται, οὐδὲ τῆς γενητῆς οὐσίας ἀνεχομένης τοῦτο παθεῖν; Ἄνθρωπος γὰρ ἐξ ἀνθρώπου, καὶ βοῦς ἐκ βοός. Οὐκοῦν ἀνάγκη Θεὸν ἐκ Θεοῦ πεφυ- 15 κέναι τὸν Υἱὸν ὁμολογεῖν, ἵνα μὴ φαίνεται τῶν ἑαυτοῦ κτισμάτων ἐλάττων ὁ Πατήρ. Ἀπεστάλθαι δὲ παρ' αὐτοῦ φησιν ὁ Υἱός, οὐτόπον ἐκ τόπου μεταμείδων (σωμάτων γὰρ τοῦτό γε), ἀλλ' ὡς ἐκ πυρός ἢ αὐτοῦ θερμότης, ἢ καθάπερ ἐκ φωτός ὁ ἐξ αὐτοῦ φωτισμός.

20

ΑΛΛΟ.

Ἄ Πατήρ μου, ὃς δέδωκέ μοι, πάντων μείζων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἀρπάσαι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρὸς. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν». Εἰ πάντων μείζων ἐστὶν ὁ Πατήρ, θεοπρεπῆ δηλονότι τὴν ὑπεροχὴν ἔχων ὡς πρὸς τὰ ποιήματα, καὶ ἔξω πάντων καὶ ἐπὶ 25 πάντων ἐστίν. Ὁ δὲ οὕτως ἔχων φύσεώς τε καὶ ἀξιώματος, ἐν ἔστι πρὸς τὸν Υἱόν. Εἶτα πῶς ἔσται γενητός, ὁ τῷ ἀγενήτῳ Πατρὶ κατ' οὐσίαν ὁ αὐτός; ἢ πῶς ἐν τοῖς πᾶσιν ὡς ποῖημα λογισθήσεται, ὁ μείζων πάντων μετὰ Πατρὸς, μείζων δὲ ὡσεὶ Θεὸς πρὸς ποιήματα;

ΑΛΛΟ.

«Ἀποκρίθηκαν», λέγει, «οἱ Ἰουδαῖοι· Ἐμεῖς δὲν γεννηθήκαμε ἀπὸ πορνεία· ἓνα Πατέρα ἔχουμε, τὸν Θεό. Καὶ ὁ Ἰησοῦς τοὺς εἶπε· Ἐὰν ὁ Θεὸς ἦταν Πατέρας σας, θὰ μὲ ἀγαπούσατε, γιατί ἐγὼ ἀπὸ τὸν Θεὸ βγῆκα καὶ ἦρθα. Γιατί δὲν ἦρθα ἀπὸ μόνος μου, ἀλλὰ μὲ ἔστειλε ἐκεῖνος»⁵. Ἐκεῖνοι πὺ δὲν ἀγάπησαν τὸν Υἱὸ πὺ προῆλθε κατὰ φύση ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, πῶς θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι εἰλικρινεῖς ὅταν λένε ὅτι ἀγαποῦν αὐτὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖο προῆλθε; Καὶ αὐτοὶ πὺ ἀτίμασαν τὸν καρπὸ, ποῖα τιμὴ μπορούν νὰ προσφέρουν στὸ δένδρο; Ἐὰν λοιπὸν ὁ Υἱὸς εἶναι καρπὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, γιατί αὐτὸ σημαίνει τό, «Ἀπὸ τὸν Πατέρα βγῆκα καὶ ἦρθα», πῶς μπορεί νὰ εἶναι κτιστός; Καὶ πῶς, γενικὰ, ἡ ἀπερίγραπτη φύση τῆς θεότητος γέννησε κάτι τὸ ὁποῖο εἶναι ξένο πρὸς τὴ φύση καὶ τὴν οὐσία της, κάτι πὺ δὲν ἀνέχεται νὰ τὸ πάθει αὐτὸ οὔτε ἡ κτιστὴ οὐσία; Γιατί ὁ ἄνθρωπος γεννιέται ἀπὸ ἄνθρωπο, καὶ τὸ βόδι ἀπὸ βόδι. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατὰ φύση Θεός, πὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ μὴ ἐμφανίζεται ὁ Θεὸς κατώτερος ἀπὸ τὰ κτίσματα τοῦ. Καὶ στάλθηκε ἀπὸ αὐτὸν ὁ Υἱὸς», λέγει, «χωρὶς νὰ ἀνταλλάξει τὸν ἓνα τόπο μὲ ἄλλον (γιατί αὐτὸ εἶναι ἰδιότητα τῶν σωμάτων), ἀλλὰ ὅπως ἡ θερμότητα ποῦ ἐκπέμπεται ἀπὸ τὴ φωτιὰ, ἢ ὁ φωτισμὸς πὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ φῶς.

ΑΛΛΟ.

«Ὁ Πατέρας μου, πὺ μοῦ τὰ ἔχει δώσει, εἶναι ἀνώτερος ὅλων, καὶ κανένας δὲν μπορεί νὰ τὰ ἀρπάξει ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»⁶. Ἐφόσον ὁ Πατέρας εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλα, ἔχει δηλαδὴ ὑπεροχὴ τέτοια πὺ ταιριάζει σὲ Θεό, σὲ σχέση μὲ τὰ δημιουργήματα, βρῖσκεται καὶ ἔξω ἀπὸ ὅλα καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα, καὶ αὐτὸς πὺ ἔχει τέτοια φύση καὶ ἀξίωμα, εἶναι ἓνα μὲ τὸν Υἱό, πῶς λοιπὸν εἶναι κτιστός, αὐτὸς πὺ ὡς πρὸς τὴν οὐσία εἶναι ἴδιος μὲ τὸν ἄκτιστο Πατέρα; ἢ πῶς μπορεί νὰ καταταγεῖ μέσα σὲ ὅλα ὡς δημιουργήματα αὐτὸς πὺ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλα μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, καὶ εἶναι ἀνώτερος ὡς Θεὸς σὲ σχέση μὲ τὰ δημιουργήματα;

6. Ἰω. 10, 29-30.

ΑΛΛΟ.

«Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ Πατρὸς μου. Διὰ ποῖον ἔργον αὐτῶν ἐμὲ λιθάζετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Περί καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι σύ, ἄν-
 5 θρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν». Τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν διαλεγόμε-
 νου καὶ φάσκοντος, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν», ἀγανακτοῦσιν
 οἱ Ἰουδαῖοι, μὴ νοοῦντες τίς ὁ ταῦτα λέγων ἐστί, μόνην δὲ εἰς τὴν
 σάρκα βλέποντες, εἶτα καταλεύειν αὐτὸν ἐβούλοντό τε καὶ ἐπεχεί-
 ρουν, ἤδη βλασφημίας ἐγκλήματι περιβάλλοντες. Διὰ γὰρ τοῦ
 10 φάναι, φασίν, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν», Θεὸν σεαυτὸν κατὰ
 φύσιν ποιεῖς, τοῦτο μόνον νοοῦντες ὀρθῶς. Κρείττους οὖν ἄρα
 τῶν ἀνοσίων Ἀρειανῶν Ἰουδαῖοι, τὸν ὅλως εἰπεῖν θαρρήσαντα,
 «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν», ὥσπερ ἐξ ἀναγκαίου λόγου λοιπὸν
 πρὸς τὸ τῆς θεότητος ἀναβαίνειν ἀξίωμα διαβεβαιούμενοι. Πῶς
 15 γὰρ ἂν ἐν ὑπάρχοι πρὸς τὸν φύσει Θεόν, ὁ μὴ τοῦτο ὑπάρχων;
 Ἐπειδὴ δὲ οὐ ψεύδεται, κατὰ φύσιν ἄρα καὶ αὐτὸς ὑπάρχων
 Θεός, ἐν ἐστί πρὸς τὸν Πατέρα. Ὁ δὲ τοιοῦτος, πῶς ἂν εἴη γενητὸς
 ἢ πεποιημένος;

ΑΛΛΟ.

20 «Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ
 νόμῳ ὑμῶν· Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε; Εἰ ἐκείνους εἶπε θεούς, πρὸς οὓς
 ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφή, ὃν ὁ
 Πατὴρ ἠγάπησε, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι
 βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι;». Ὁρᾶς ὅπως ἑαυτὸν
 25 ἀντιδιαστέλλει σαφῶς τοῖς κατὰ θέσιν θεοῖς, ὡς αὐτὸς δηλονότι
 κατὰ φύσιν ὑπάρχων, ὅπερ ἐκείνοις ἐν χάριτος μέρει προστίθεται;
 Πῶς οὖν ἐνδέχεται τὸν οὐσιωδῶς ὄντα Θεὸν μὴ οὐχὶ καὶ πάντως
 τὸ εἶναι ποιήμα διαφεύγειν, εἴπερ ἄνω τοῦ κτίζεσθαι θήσομεν τὴν
 θείαν τε καὶ ἀπερινόητον φύσιν;

ΑΛΛΟ.

«Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς, μὴ πιστεύετε μοι. Εἰ δὲ

ΑΛΛΟ.

«Πολλὰ καλὰ ἔργα σᾶς ἔδειξα ἀπὸ τὸν Πατέρα μου. Γιὰ ποιὸ ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ μὲ λιθοβολεῖτε; Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ ἀπάντησαν Δὲν σὲ λιθοβολοῦμε γιὰ κάποιο καλὸ ἔργο, ἀλλὰ γιὰ βλασφημία· γιατί ἐσύ, ἐνῶ εἶσαι ἄνθρωπος, κάνεις τὸν ἑαυτὸ σου Θεό»⁷. Καθὼς ὁ Σωτήρας μας μιλοῦσε καὶ ἔλεγε, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἕνα», ἀγανακτοῦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, μὴ καταλαβαίνοντας ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ τὰ ἔλεγε αὐτὰ, καὶ βλέποντάς τον μόνο ὡς ἄνθρωπο, ἤθελαν καὶ ἐπιχειροῦσαν νὰ τὸν σκοτώσουν μὲ λιθοβολισμό, κατηγορώντας τον γιὰ ἔγκλημα βλασφημίας. Γιατί μὲ τὸ νὰ λές, ἔλεγαν, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἕνα», κάνεις τὸν ἑαυτὸ σου κατὰ φύση Θεό, κατανοώντας μόνο αὐτὸ σωστὰ. Οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδὴ ἀποδείχθηκαν ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀνόσιους Ἀρειανούς, βεβαιώνοντας, ὅτι αὐτὸς ποὺ τόλμησε νὰ πεῖ, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἕνα», κατ' ἀνάγκη ἀνεβάζει τὸν ἑαυτὸ του στὸ ἀξίωμα τῆς θεότητος. Πῶς ὅμως μπορεῖ νὰ εἶναι ἕνα μὲ τὸν κατὰ φύση Θεὸ αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι Θεός; Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ψεύδεται, ἄρα καὶ αὐτὸς, ὄντας κατὰ φύση Θεός, εἶναι ἕνα μὲ τὸν Πατέρα. Καὶ αὐτὸς ποὺ εἶναι ἕνα μὲ τὸν Πατέρα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστὸς ἢ δημιουργημένος;

ΑΛΛΟ.

«Τοὺς ἀπάντησε ὁ Ἰησοῦς· Δὲν εἶναι γραμμένο στὸν νόμο σας· Ἐγὼ εἶπα· εἶσατε θεοί; Ἐὰν ἐκείνους στοὺς ὁποίους ἀπευθυνόταν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τοὺς εἶπε θεούς, καὶ ἡ Γραφή δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ καταργηθεῖ, σεῖς λέτε, σ' ἐκεῖνον ποὺ ὁ Πατέρας τὸν ἀγίασε καὶ τὸν ἔστειλε στὸν κόσμον, Ἐβλασφημεῖς, ἐπειδὴ εἶπα ὅτι εἶμαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁸; Βλέπεις ὅτι διακρίνει μὲ σαφήνεια τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τοὺς θετοὺς θεούς, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι κατὰ φύση αὐτὸ ποὺ σ' ἐκείνους δίνεται ὡς χάρισμα; Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν αὐτὸς ποὺ εἶναι Θεὸς ὡς πρὸς τὴν οὐσία, νὰ μὴ ἀποκλείεται ὅπωςδὴποτε ὅτι εἶναι δημιουργημα, ἀφοῦ τὴ θεία καὶ ἀκατανόητη φύση τὴν τοποθετοῦμε ψηλότερα ἀπὸ τὴν κτίση;

ΑΛΛΟ.

«Ἐὰν δὲν κάνω τὰ ἔργα τοῦ Πατέρα, μὴ μὲ πιστεύετε. Ἐὰν ὅμως

ποιῶ, κὰν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύετε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ ἐν τῷ Πατρὶ». Ὅτι τὰ κατὰ φύσιν τῆς ἀλλήλων ὁμογενείας διεστηκότα, διάφορον ἔχει καὶ τὴν ἐνέργειαν, σαφέστατα δὲ δεικνύει δι' ὧν ἔφησεν ὁ Σωτήρ. Εἰ γὰρ εἰς τὴν τῆς σαρκὸς 5 εὐτέλειαν ἀποβλέποντες, οὐ πιστεύετε, φησὶν, εἰς ἐμέ, ἀλλὰ γε τῶν ἔργων ἢ μεγαλειότης ἀξιόχρεῶς τε καὶ ἀξιολογωτάτη πρὸς τὸ δύνασθαι πείθειν ὑμᾶς ὅτιπέρ εἰμι Θεὸς ἐκ Θεοῦ προεληλυθώς. Ὁ γὰρ ἐν ἔργοις ἴσος ὢν τῷ Πατρὶ, πῶς ἂν εἴη δευτερεύων κατὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ; Καὶ ὁ τὴν αὐτὴν ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν ἐκείνω 10 περικειόμενος, πῶς ἂν γένοιτο πρὸς αὐτὸν ἕτεροφυής; Μᾶλλον δὲ πῶς οὐχὶ κατὰ πάντα προσεικῶς, καὶ οὕτω πρὸς ἐμφέρειαν οὐσιώδη καλῶς ἀπηκριβωμένος, ἔχων τε ὅλον τοῦ γεννήσαντος ἐν ἑαυτῷ τὸ ἰδίωμα φυσικῶς, ὡς εἶναι μὲν αὐτὸν ἐν Πατρὶ, ἔχειν τε ὁμοίως ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα; Εἶτα τίς ὁ τολμῶν ποίημα λέγειν τοῦ 15 Πατρὸς τὴν εἰκόνα, καὶ οὐχὶ πάντως εἰς αὐτὸν ἀσεβῶν τὸν Πατέρα;

ΑΛΛΟ.

«Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή». Εἰ ποίημα καὶ κτίσμα, κατὰ τινος, ὑπάρχων ὁ Υἱός, ἀνάστασις ἐστὶ καὶ ζωή, μὴ θαυμαζέ- 20 σθω ταῦτα ὧν ὁ Πατήρ. Τί γὰρ τὸ πλεόν ἐν αὐτῷ παρὰ τὰ ποιήματα; Εἰ δὲ τῶν ποιημάτων τοσοῦτον, ὅσον ἴσμεν, ἀπώκισται κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον καὶ διὰ τὸ εἶναι ζωή, πῶς ἂν εἴη ποίημα ὁ Υἱός, ζωή καὶ αὐτὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχων, ὥσπερ οὐκ ἀμέλει καὶ ὁ γεννήσας αὐτόν; Ζωὴ δὲ ὅλως τῶν ποιημάτων οὐδέν ἐστι, ζωῆς δὲ 25 μᾶλλον τῆς ἀπὸ τοῦ ζῶντος Θεοῦ μέτοχα. Ἐπεὶ καὶ ἐν Θεῷ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς ὁ Παῦλός φησιν.

ΑΛΛΟ.

«Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με». Εἰ τοσαύτην ἔχει τὴν ὁμοίωσιν ὁ Υἱός πρὸς τὸν ἑαυτοῦ

τὰ κάνω, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν πιστεύετε σὲ μένα, πιστέψετε στὰ ἔργα μου, γιατί ὁ Πατέρας βρῖσκετα μέσα σὲ μένα καὶ ἐγὼ μέσα στὸν Πατέρα»⁹. «Ὅτι ἐκεῖνα πού κατὰ φύση ἀνήκουν σὲ διαφορετικὸ γένος, ἔχουν καὶ διαφορετικὴ ἐνέργεια, τὸ δείχνει ὁ Σωτήρας μὲ αὐτὰ πού εἶπε. Γιατί, ἐὰν βλέποντας τὴν εὐτέλεια τῆς σάρκα μου δὲν πιστεύετε, λέγει, σὲ μένα, ὅμως τὸ μέγεθος τῶν ἔργων μου εἶναι ἱκανὸ καὶ σημαντικὸ στὸ νὰ μπορεῖ νὰ σᾶς πείσει ὅτι εἶμαι Θεὸς καὶ προῆλθα ἀπὸ Θεό. Γιατί αὐτὸς πού στὰ ἔργα εἶναι ἴσος μὲ τὸν Πατέρα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κατώτερος ὡς πρὸς τὴ φύση ἀπὸ αὐτόν; Καὶ αὐτὸς πού ἔχει τὴν ἴδια ἐνέργεια καὶ δύναμη μὲ ἐκεῖνον, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι διαφορετικῆς φύσεως ἀπὸ αὐτόν; Ἡ καλύτερα, πῶς δὲν εἶναι σὲ ὅλα ὁμοῖος καὶ τόσο τέλειος ὡς πρὸς τὴν ὁμοιότητα τῆς οὐσίας, ἔχοντας στὸν ἑαυτό του ὅλα τὰ ἰδιώματα ἐκείνου πού τὸν γέννησε κατὰ φύση, ὥστε αὐτὸς νὰ βρῖσκεται μέσα στὸν Πατέρα, καὶ νὰ ἔχει ὅμοια μέσα του τὸν Πατέρα;» Ἐπειτα, ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού τολμᾷ νὰ λέγει δημιουργήματα τὴν εἰκόνα τοῦ Πατέρα καὶ νὰ μὴ ἀσεβῆ ὅπως δῆποτε στὸν ἴδιο τὸν Πατέρα;

ΑΛΛΟ.

«Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀνάσταση καὶ ἡ ζωή»¹⁰. Ἐάν, ὄντας δημιουργήματα καὶ κτίσμα ὁ Υἱός, σύμφωνα μὲ κάποιους, εἶναι ἀνάσταση καὶ ζωή, τότε δὲν πρέπει νὰ θαυμάζεται ὁ Πατέρας ἐπειδὴ εἶναι κι' αὐτὸς ἀνάσταση καὶ ζωή. Γιατί τί περισσότερο ὑπάρχει σ' αὐτόν ἀπὸ τὰ δημιουργήματα; Ἐάν ὅμως διαφέρει ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τόσο πολύ, ὅσο γνωρίζουμε, ὡς πρὸς τὴ φύση καὶ ἐπειδὴ εἶναι ζωή, πῶς μπορεῖ ὁ Υἱός νὰ εἶναι δημιουργήματα, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς εἶναι κατὰ φύση ζωή, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐκεῖνος πού τὸν γέννησε; Ζωὴ γενικὰ δὲν εἶναι κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ εἶναι μέτοχα τῆς ζωῆς πού ἔχουν ἀπὸ τὸν ζωντανὸ Θεό. Γιατί, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, σὲ κοινωνία μὲ τὸν Θεὸ κινούμαστε καὶ ὑπάρχουμε¹¹.

ΑΛΛΟ.

«Ὅποιος πιστεύει σὲ μένα, δὲν πιστεύει σὲ μένα, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνον πού μὲ ἔστειλε»¹². Ἐάν ὁ Υἱός ἔχει τόση ὁμοιότητα μὲ τὸν Πατέρα

11. Πράξ. 17, 28.

12. Ἰω. 12, 44.

Πατέρα, ὡς ἀνακεκράσθαι τρόπον τινὰ κατ' οὐσίαν αὐτῷ καὶ τὴν ἐκείνου φύσιν καθάπερ ἐν εἰκόνι δεικνύειν, πῶς οὐ λίαν ἐστὶ δυσσεβῆς ὁ ποιῆμα λέγειν αὐτὸν ἀποτολμῶν, εἰ μὴ καὶ αὐτῷ τὸ πεποιῆσθαι δίδωσι τῷ Πατρὶ. Εἶναι γὰρ ἀνάγκη τοιοῦτον τὸν Υἱὸν ὅποιός περ ἂν ὑπάρχοι κατὰ φύσιν ὁ Πατήρ. Ἐπειδὴ δὲ οὐ ποιῆμα ὁ Πατήρ, οὐκ ἄρα ἔσται ποιῆμα ὁ Υἱός, ἄκτιστος δὲ μᾶλλον, ὥσπερ ὁ γεννήσας αὐτόν. Οὕτω γὰρ ἔξει καὶ τὸ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν ὁ Υἱός, καὶ ἐν αὐτῷ τὸν Πατέρα θεωρήσομεν.

ΑΛΛΟ.

10 «Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμὰ ἐστίν». Εἰ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ταῦτά ἐστι καὶ τοῦ Υἱοῦ (πρόδηλον δὲ ὅτι τοῖς φυσικοῖς ἀξιώμασι τοῦ γεννήσαντος ἐναμιβρύνεται), πρόσσεσι δὲ τῷ Πατρὶ μετὰ τῶν ἄλλων θεοπρεπῶν ἀγαθῶν καὶ τὸ εἶναι ἀγενήτως, ἔξει τοῦτο καὶ ὁ Υἱός. Ἔστι γὰρ οὐ πεποιημένος, ἀλλ' ἦν ἐν ἀρχῇ μετὰ 15 Πατρὸς καὶ ἐν Πατρὶ, Θεός τε ὢν Λόγος, ἄρρητον δὲ καὶ ἀφραστον ἔχων τὸν τῆς γεννήσεως τρόπον.

ΑΛΛΟ.

«Ἐξῆλθον ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, καὶ πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα. Λέ- 20 γουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἴδε νῦν παρρησία λαλεῖς καὶ παρομίαν οὐδεμίαν λέγεις. Νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. Ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες». Ἀξιολογωτάτη λίαν ἢ τῶν ἁγίων ἀποστόλων σφραγίς τε καὶ μαρτυρία διατεθεῖσθαι φασκόντων πεπιστευμένοι τε ἤδη 25 καὶ μάλα γοργῶς, ὅτι περ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐξέλαμψεν ὁ Υἱός. Τοῦτο γὰρ οἶμαι σημαίνειν, καὶ οὐχ ἕτερόν τι, τὸ «ἐξελθεῖν ἐκ Πατρὸς». Ζητητέον δὲ ὅμως πόθεν αὐτοῖς τὸ πιστεῦσαι συμβέβηκε, καὶ ἐπὶ τίσιν ἢ ποίαις ἀφορμαῖς ἢ τῆς συνέσεως δέδοται ψῆφος. «Νῦν», φασίν, «οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ 30 χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. Ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ

του, ὥστε κατὰ κάποιο τρόπο νὰ ἀναμειγνύεται ὡς πρὸς τὴν οὐσία μὲ αὐτὸν καὶ νὰ ἐμφανίζει τὴ φύση ἐκείνου σὰν σὲ εἰκόνα, πῶς δὲν εἶναι πολὺ ἀσεβῆς ὅποιος τολμᾷ νὰ τὸν ὀνομάζει δημιουργήμα, ἐὰν δὲν ἀποδίδει καὶ στὸν ἴδιο τὸν Πατέρα τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ δημιουργήματος; Γιατί πρέπει ὁ Υἱὸς νὰ εἶναι ὅ,τι εἶναι κατὰ φύση καὶ ὁ Πατέρας. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Πατέρας δὲν εἶναι δημιουργήμα, ἄρα οὔτε ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργήμα, ἀλλὰ εἶναι ἄκτιστος ὅπως καὶ ἐκεῖνος ποὺ τὸν γέννησε. Γιατί ἔτσι εἶναι πραγματικὰ Υἱός, καὶ στὸ πρόσωπό του βλέπουμε τὸν Πατέρα.

ΑΛΛΟ.

«Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας εἶναι δικὰ μου»¹³. Ἐφόσον ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, αὐτὰ ἔχει καὶ ὁ Υἱὸς (καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι καμαρώνει γιὰ τὰ φυσικὰ ἰδιώματα ἐκείνου ποὺ τὸν γέννησε), ἔχει ὅμως ὁ Πατέρας μαζί μὲ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ποὺ ταιριάζουν στὸ Θεὸ καὶ τὸ νὰ εἶναι ἄκτιστος, τὸ ἰδίωμα αὐτὸ θὰ τὸ ἔχει καὶ ὁ Υἱός. Γιατί δὲν εἶναι δημιουργημένος, ἀλλὰ ὑπῆρχε στὴν ἀρχὴ μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ μέσα στὸν Πατέρα, ὄντας Θεὸς καὶ Λόγος, καὶ ἔχοντας ἀπερίγραπτο καὶ ἀνέκφραστο τὸν τρόπο τῆς γεννήσεώς του.

ΑΛΛΟ.

«Βγῆκα ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἦρθα στὸν κόσμο, καὶ πάλι ἀφήνω τὸν κόσμο καὶ πηγαίνω στὸν Πατέρα μου. Τοῦ λένε οἱ μαθητές του· Νὰ τώρα μιᾶς φανερὰ καὶ δὲν χρησιμοποιεῖς καμμιά παραβολή. Τώρα καταλάβαμε ὅτι τὰ γνωρίζεις ὅλα, καὶ δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ σὲ ρωτάει κάποιος. Γι' αὐτὸ πιστεύουμε ὅτι ἐξῆλθες ἀπὸ τὸν Θεό»¹⁴. Εἶναι πολὺ ἀξιόλογη ἢ ἐπιβεβαίωση καὶ μαρτυρία τῶν ἁγίων ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι λένε ὅτι συμφωνοῦν καὶ πιστεύουν ἤδη, καὶ μάλιστα πολὺ γρήγορα, ὅτι ὁ Υἱὸς προῆλθε ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Γιατί αὐτό, νομίζω, σημαίνει καὶ ὄχι κάτι ἄλλο, τὸ «βγῆκε ἀπὸ τὸν Πατέρα». Πρέπει ὅμως νὰ ἐρευνήσουμε ἀπὸ ποῦ προέκυψε σ' αὐτοὺς ἡ πίστη, καὶ μὲ ποιά ἀφορμὴ ἐκφράστηκε ἡ γνώμη τους ὅτι γνωρίζουν. «Τώρα», λένε, «γνωρίζουμε ὅτι γνωρίζεις τὰ πάντα, καὶ δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ σὲ ρωτάει κανεὶς. Γι' αὐτὸ πιστεύουμε ὅτι βγῆκες

13. Ἰω. 16, 15.

14. Ἰω. 16, 28-30.

ἐξῆλθες». Ἐν τῷ εἰδέναι τὰ πάντα τὸν Υἱόν, διετέθησαν οἱ μαθηταὶ ὅτιπερ ὄντως εἶη παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκφανεῖς. Θεότητος γὰρ ὄντως ἴδιον τὸ μηδὲν ἀγνοεῖν, ὅπερ ἦν ἐν Υἱῷ. Διὸ δὴ καὶ Θεὸν εἶναι πιστεύουσιν αὐτόν, ἀναπεφάνθαι τε γεννητῶς ἐκ Πατρὸς, ἔχοντα τὰ ἐκείνου φυσικῶς ἐν ἑαυτῷ. Εἶτα πῶς ἔσται γεννητὸς ὁ τοῖς τῆς θεότητος ἰδιώμασιν ἐκλάμπων, καὶ οὐ μόνον ἔχων τὸ πάντα εἰδέναι, ἀλλὰ γὰρ καὶ μεγάλη λέγων τῇ φωνῇ, «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἔστι»;

ΑΛΛΟ.

10 «Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν». Εἰ τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς τῶν ἐθνῶν ἀντιδιαστελλόμενος, μόνος ἐστὶν ἀληθινὸς ὁ Πατήρ, συνημμένος δηλαδὴ κατὰ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως τῷ Υἱῷ, ὁράτωσαν οἱ ποιήματα λέγοντες αὐτόν, εἰ μὴ πάσης
15 ἀσεβείας ἐπέκεινα βαδιοῦνται, γεννητὸν εἶναι φάσκοντες τὸν ᾧ πρόσεσι κατὰ ἀλήθειαν τὸ εἶναι Θεὸν μετὰ τοῦ γεννήσαντος αὐτόν.

ΑΛΛΟ.

«Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις». Ἐπειδὴ οὖν ἄρα ποῖον
20 ὄνομα τοῦ Πατρὸς φησὶν ὁ Σωτὴρ, ὃ δὴ καὶ φανερόν τοῖς ἀνθρώποις καταστῆσαι διῴσχυρίζεται; Ἄλλ' ἔστιν εἰπεῖν ὅτι, Θεὸν σε παρὰ ἀνθρώποις ἐκήρυξα; Τί δὲ ἄρα τῶν προφητῶν οἱ λόγοι; Θεὸν ἢ οὐχ οὕτω καλοῦσι τὸν ἀπάντων Δεσπότην τοσοῦτοις ἄνωθεν τῆς ἐναθρωπήσεως χρόνοις; Τί οὖν τὸ πλέον διὰ Χριστοῦ;
25 Ἄλλ' ἴσως, δημιουργόν, φησὶ καὶ τοῦ παντὸς κόσμου ποιητὴν τε καὶ φιλοτεχνήμονα καταγγέλλων διατετέλεκα. Καίτοι πρῶτος ὁ μακάριος Μωσῆς, τὸ περὶ τῆς κοσμοποιΐας συντιθεὶς βιβλίον, ὁμοῦ καὶ Θεὸν καὶ ποιητὴν αὐτόν εἰσφέρει, λέγων, «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Ποῖον οὖν ὄνομα
30 πεφανερῶσθαί φησιν; Ἡ δὴλον ὅτι τοῦ Πατρὸς; Ἐπειδὴ γὰρ

15. Ἰω. 16, 15.

16. Ἰω. 17, 3.

ἀπὸ τὸν Θεό». Ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Υἱὸς γνωρίζει τὰ πάντα, πείσθησαν οἱ μαθητὲς ὅτι πραγματικὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. Γιατὶ πραγματικὰ εἶναι ἰδίωμα τῆς θεότητος τὸ νὰ μὴ ἀγνοεῖ τίποτε, πρῶγμα πού εἶχε ὁ Υἱός. Γι' αὐτὸ λοιπὸν πιστεύουν ὅτι εἶναι Θεός, καὶ φανερώθηκε μὲ γέννηση ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἔχοντας στὸν ἑαυτὸ του κατὰ τρόπο φυσικὸ ὅλα ὅσα ἔχει ἐκεῖνος. Ἔρα λοιπὸν πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι δημιουργημένος αὐτὸς πού διακρίνεται γιὰ τὰ θεϊκὰ του ἰδιώματα, καὶ δὲν ἔχει μόνο τὸ ἰδίωμα νὰ τὰ γνωρίζει ὅλα, ἀλλὰ λέγει καὶ μὲ δυνατὴ φωνή· «Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, εἶναι δικά μου»¹⁵;

ΑΛΛΟ.

«Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ· τὸ νὰ γνωρίζουν ἐσένα τὸν μόνο ἀληθινὸ Θεό, καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν ὁποῖο ἐσὺ ἔστειλες»¹⁶. Ἐὰν διακρινόμενος πρὸς τοὺς ψεύτικους θεοὺς τῶν ἐθνικῶν, μόνος ἀληθινὸς Θεὸς εἶναι ὁ Πατέρας, ἐνωμένος δηλαδή ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως μὲ τὸν Υἱό, ὡς προσέξουν ἐκεῖνοι πού τὸν ὀνομάζουν δημιουργήματα, μήπως προχωροῦν πέρα ἀπὸ κάθε ἀσέβεια, λέγοντας ὅτι εἶναι κτιστός, αὐτὸς πού εἶναι πραγματικὰ Θεὸς μαζί μὲ ἐκεῖνον πού τὸν γέννησε.

ΑΛΛΟ.

«Φανέρωσα τὸ ὄνομά σου στοὺς ἀνθρώπους»¹⁷. Ποιὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα ἄραγε ἐννοεῖ ὁ Σωτήρας, τὸ ὁποῖο ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ φανέρωσε στοὺς ἀνθρώπους; Μήπως θὰ μπορούσε νὰ πεῖ, ὅτι σὲ κήρυξα ὡς Θεὸ στοὺς ἀνθρώπους; Τί κάνουν τότε οἱ λόγοι τῶν προφητῶν; Δὲν ἀποκαλοῦν Θεὸ τὸν Δεσπότη τῶν ὅλων τόσα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση; Τί περισσότερο λοιπὸν ἔκανε ὁ Χριστός; Ἴσως ὁμως πεῖ· Σὲ κήρυξα Δημιουργὸ καὶ κτίστη καὶ τεχνίτη ὅλου τοῦ κόσμου. Ἄν καὶ βέβαια πρῶτος ὁ μακάριος Μωυσῆς, πού συνέγραψε τὸ βιβλίον γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ κόσμου, τὸν παρουσιάζει Θεὸ μαζί καὶ Δημιουργό, λέγοντας· «Στὴν ἀρχὴ δημιούργησε ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ»¹⁸. Ποιὸ λοιπὸν ὄνομα λέγει ὅτι φανέρωσε; Ἡ μήπως δὲν εἶναι φανερὸ ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα;

17. Ἰω. 17, 6.

18. Γέν. 1, 1.

πεπιστεύκασιν ὡς Υἱόν, συνωμολόγησαν δηλονότι τὸ εἶναι Πατέρα, καὶ ἔγνωσαν τίς ἐστὶν καὶ ὁποῖος ὁ Πατὴρ ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν ὠραιότητος τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸ τοῦ γεννήσαντος κάλλος χειραγωγούμενοι, καὶ ἀπὸ τῆς ἀκριβοῦς εἰκόνης τὸ ἀρχέτυπον βλέποντες. Τί οὖν ἄρα ἐστὶν τὸ διὰ τούτων κατασκευαζόμενον; Εἰ ποίημά ἐστὶν ὁ Υἱός, οὐκ ἂν ἐξ αὐτοῦ νοοῖτο Πατὴρ ὢν ὁ Θεός· ποίημα γὰρ ὡς πρὸς ποιητήν, υἱὸς δὲ πρὸς πατέρα νοεῖται· τοιαύτη γὰρ ἡ θέσις αἰεὶ τῶν πρὸς τί πως ἐχόντων ἐστίν. Εἰ δὲ χρὴ κατὰ ἀλήθειαν ἐνεργεῖα καὶ πράγματι Πατέρα νοεῖσθαι Θεόν, 10 Υἱὸν ὁμολογητέον τὸν ἐξ αὐτοῦ, ὁ δὲ αὐτὸς καὶ ἐφ' Υἱοῦ κρατήσῃ λόγος· Γέννημα γὰρ εἶναι καὶ οὐ ποίημα πιστευόμενος, συνεισώσει πάντως ἑαυτῷ τὴν τοῦ γεννήσαντος γνῶσιν, καὶ οὕτως ἀληθεύει λέγων, «ἐφανερώσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις».

ΑΛΛΟ.

15 Ὁ Σωτὴρ που φησὶ πρὸς τὴν Μαριάμ, μετὰ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι· «Μὴ μου ἄπτου, οὕτω γὰρ ἀναδέδηκα πρὸς τὸν Πατέρα μου· πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπέ αὐτοῖς, ὅτι ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν». Θεὰ δὴ πάλιν μικρὸν ἐπιστήσας τοῖς λεγο- 20 μένοις τὸν νοῦν, ὅτι πάρεστι κατὰ ἀλήθειαν ὁ Υἱὸς ὁ ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρός ἀναλάμψας Λόγος, καὶ οὐχὶ κτίσμα, κατὰ τὴν τῶν αἵρετικῶν ἀπόνοιάν τε ὁμοῦ καὶ ἀπαιδευσίαν. Διασκευάσθω δὴ πάλιν ὁμοῦ κατὰ τόνδε τὸν τρόπον ἡ τοῦ θεωρήματος δύναμις· Εἰς τὸ 25 τῆς ἀνθρωπότητος σχῆμά τε καὶ πράγμα καταβεβηκώς ὁ Θεὸς Λόγος, ἵνα διασώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἅτε δὴ λοιπὸν τοῦτο γεγονώς ὅπερ ἡμεῖς κατὰ φύσιν ἐσμέν, λαμβάνει μὲν εἰς ἑαυτὸν τὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια, τὰ δὲ οἰκεῖα πάλιν αὐτὸς ἀντιδίδωσιν ἡμῖν, καὶ οὕτως εἰς τὴν αὐτῷ φύσει πρέπουσαν τιμὴν ἀναφέρει τὸν 30 ἄνθρωπον, αὐτῆς ἀρχαίας κατολισθήσαντα δόξης διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν. Ἀναμίξας τοίνυν τρόπον τινὰ καὶ ἀνακεράσας

Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸν πίστευσαν ὡς Υἱό, ὁμολόγησαν ταυτόχρονα ὅτι εἶναι Πατέρας, καὶ γνώρισαν ποιὸς καὶ τί εἶδους εἶναι ὁ Πατέρας, ὀδηγούμενοι ἀπὸ τῆ φυσικῆ ὠραιότητα τοῦ Υἱοῦ, στὴν ὠραιότητα ἐκείνου πού τὸν γέννησε, καὶ ἀπὸ τὴν πιστὴ εἰκόνα βλέποντας τὸ πρωτότυπο¹⁹. Ποιὸ λοιπὸν εἶναι τὸ συμπέρασμα πού βγαίνει ἀπὸ αὐτά; Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι δημιούργημα, δὲν θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ἀπὸ αὐτὸ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πατέρας· γιατί τὸ δημιούργημα νοεῖται σὲ σχέση πρὸς τὸν δημιουργό, καὶ ὁ υἱὸς σὲ σχέση πρὸς τὸν πατέρα· γιατί αὐτὴ εἶναι πάντοτε ἡ θέσις ἐκείνων πού ἔχουν σχέση μὲ κάποιον ἄλλο. Ἐὰν λοιπὸν πρέπει ἀληθινὰ καὶ πραγματικὰ νὰ νοεῖται ὁ Θεὸς Πατέρας, τότε πρέπει νὰ ὁμολογεῖται Υἱὸς αὐτὸς πού προῆλθε ἀπὸ ἐκείνον. Τὸ ἴδιο ἰσχύει ἀναλογικὰ καὶ γιὰ τὸν Υἱό. Ὅταν λοιπὸν πιστεύεται ὅτι εἶναι γέννημα καὶ ὄχι δημιούργημα, τότε φέρει μέσα του ὀπωσδήποτε καὶ τὴ γνώσις ἐκείνου πού τὸν γέννησε, καὶ ἔτσι ἀληθεύει ὅταν λέγει· «Φανέρωσα τὸ ὄνομά σου στοὺς ἀνθρώπους».

ΑΛΛΟ.

Λέγει ὁ Σωτήρας, μετὰ τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τοὺς νεκρούς, στὴ Μαρία· «Μὴ μὲ ἀγγίζεις, γιατί δὲν ἀνέβηκα ἀκόμα στὸν Πατέρα μου· πήγαινε ὅμως στοὺς ἀδελφούς μου καὶ πές τους, ὅτι ἀνεβαίνω στὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σας, καὶ Θεὸ μου καὶ Θεὸ σας»²⁰. Πρόσεχε λοιπὸν καὶ πάλι συγκεντρώνοντας τὸ νοῦ σου γιὰ λίγο σ' αὐτὰ πού λέγονται, ὅτι εἶναι παρὼν ἀληθινὰ ὁ Υἱὸς, ὁ Λόγος πού προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, καὶ ὄχι κτίσμα, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνοησία καὶ ἀπαιδευσία τῶν αἰρετικῶν. Ἄς ἀνασκευάσουμε λοιπὸν πάλι μαζὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴ σημασία τοῦ θέματος. Κατεβαίνοντας στὴν ἀνθρώπινη μορφή καὶ πραγματικότητα ὁ Θεὸς Λόγος, γιὰ νὰ σώσει τὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ δηλαδὴ ἔγινε αὐτὸ πού εἴμαστε ἐμεῖς κατὰ φύση, ἔλαβε βέβαια στὸν ἑαυτὸ του τὰ ιδιώματα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, καὶ μεταβίβασε ἀντίστοιχα σὲ μᾶς τὰ δικά του, καὶ ἔτσι ἐπανεφέρε τὸν ἄνθρωπο στὴ τιμητικὴ θέσις πού τοῦ ταίριαζε ἀπὸ τὴ φύση του, ἀπὸ τὴν ἀρχαία δόξα, ἀπὸ τὴν ὁποία εἶχε ἐκπέσει ἐξαιτίας τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἀνέμξε κατὰ κάποιον τρόπο καὶ ἔκανε ἓνα μίγμα ἐμᾶς μὲ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ τὸν ἑαυτὸ του μὲ μᾶς,

20. Ἰω. 20, 17.

ἡμᾶς ἐν ἑαυτῷ, καὶ πάλιν ἡμῖν ἑαυτόν, κάτεισι μὲν εἰς τὰ ἡμέτερα αὐτός, ἀναρπάξει δὲ ἡμᾶς εἰς τὰ ἑαυτοῦ· οἷον ἄνθρωποι μὲν κατὰ φύσιν ἡμεῖς, αὐτὸς δὲ εἰς τὸ παρὰ φύσιν διὰ φιλανθρωπίαν καταδραμών, γέγονε ἄνθρωπος Δοῦλοι Θεοῦ κατὰ φύσιν ἡμεῖς ὡς
 5 ποιήματα· δοῦλος ἐχρημάτισε καὶ αὐτὸς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐνεχθείς, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος Ἄλλα καὶ τὸ ἐναντίον, Θεὸς κατ' οὐσίαν αὐτὸς θεοὶ καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἀναβαίνοντες διὰ τὴν χάριν· ἄνθρωποι γάρ· Υἱὸς κατὰ φύσιν αὐτός· υἱοὶ καὶ ἡμεῖς κατὰ θέσιν, ὡς εἰς ἀδελφότητα τὴν πρὸς αὐτὸν κεκλημένοι. Οὐκ-
 10 οὔν, εἴπερ ἡμεῖς κατὰ θέσιν υἱοὶ καὶ θεοί, τοῦτο πάλιν αὐτὸς ἔσται κατὰ ἀλήθειαν ὡς τοῖς κατὰ θέσιν ἀντινοούμενος. Ὁ δὲ ἀληθινὸς Υἱὸς τε ὑπάρχων καὶ Θεός, πῶς ἂν εἴη γενητός, οὐδαμῶθεν παραδεχομένης τὸ κτίζεσθαι τῆς θείας οὐσίας;

ΑΛΛΟ.

15 Ὁ Σωτὴρ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς φησί πον πάλιν· «Εἰρήνη ὑμῖν καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ ἀποστέλλω ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον». Δημιουργικὸν κατὰ φύσιν τὸ Πνεῦμα εἰδὼς καὶ ὁ Ψαλμῶδός, φησί πρὸς τὸν ὄλων Δεσπότην Θεὸν καὶ Πατέρα· «Ἐξαπο-
 20 στελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς». Ὅτε τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ δημιουργεῖ καὶ ἀνακαινίζει τὰ πάντα, τοιαύτην ἔχον τὴν φύσιν, πῶς ἂν εἴη γενητός, ἢ πῶς ἂν κτίσμα νοοῖτο κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, ὁ τοῦ κτίζειν ἰσχύοντος Πνεύματος χορηγός;

25

ΑΛΛΟ.

Θωμᾶς ὁ μακάριος μαθητὴς ἀπαγγελλόντων αὐτῷ τῶν συναποστόλων, ὅτι δὴ Θεθάμεθα τὸν Κύριον ἐκ νεκρῶν ἐγηγεργμένον, ὀλίγον ἀπιστήσας, φησὶν· «Ἐὰν μὴ θάλω τὰς χεῖράς μου εἰς τοὺς τύπους τῶν ἥλων, οὐ μὴ πιστεύσω». Ἐπειδὴ δὲ παρῆν ὁ Σωτὴρ
 30 καὶ αὐτὸν ἀποπείσων, καὶ δὴ καὶ τὰς χεῖρας τοῖς τύποις τῶν ἥλων ἐντιθέναί προσέταπτεν, ἀνακεκλημένος εἰς πίστιν ὁ μαθητὴς, λέγει πρὸς αὐτόν· «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου». Καὶ τοῦτο εἰπὼν, οὐ

21. Ψαλμ. 81, 6. Ἰω. 10, 34.

22. Ἰω. 20, 21-22.

23. Ψαλμ. 103, 30.

αὐτὸς δέβαια κατέδηκε στὰ δικά μας, καὶ ἐμᾶς μᾶς ἄρπαξε καὶ μᾶς ἀνέδασε στὰ δικά του. Δηλαδή, ἐνῶ ἐμεῖς εἴμαστε ἄνθρωποι κατὰ φύση, αὐτὸς κατεβαίνοντας ἐξαιτίας τῆς φιλανθρωπίας του στὸ παρὰ φύση, ἔγινε ἄνθρωπος. Καὶ ὅπως ἐμεῖς εἴμαστε δοῦλοι τοῦ Θεοῦ κατὰ φύση, ὡς δημιουργήματα, ἔγινε δοῦλος καὶ αὐτὸς κατεβαίνοντας στὸ παρὰ φύση, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος. Ἄλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετο· Αὐτὸς εἶναι Υἱὸς κατὰ φύση· καὶ ἐμεῖς γινόμαστε υἱοὶ κατὰ θέση, ἐπειδὴ ἔχουμε κληθεῖ νὰ γίνουμε ἄδελφοί του²¹. Ἄρα λοιπὸν, ἀφοῦ ἐμεῖς εἴμαστε κατὰ θέση υἱοὶ καὶ θεοί, τὸ ἴδιο εἶναι καὶ αὐτὸς ἀληθινὰ, νοούμενος ἀντίστροφα πρὸς ἐμᾶς τοὺς κατὰ θέση. Αὐτὸς ὅμως πὺ εἶναι ἀληθινὸς Υἱὸς καὶ Θεὸς πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστός, ἀφοῦ ἡ θεία οὐσία δὲν ἐπιδέχεται κατὰ κανένα τρόπο τὸ κτίζεσθαι;

ΑΛΛΟ.

Ὁ Σωτῆρας λέγει πάλι κάπου στοὺς μαθητὲς του· «Σᾶς φέρνω εἰρήνη· ὅπως ὁ Πατέρας ἔστειλε ἐμένα, ἔτσι καὶ ἐγὼ στέλνω ἐσᾶς. Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ, φύσησε στὸ πρόσωπό τους καὶ εἶπε· Λάβετε ἅγιο Πνεῦμα»²². Καὶ ὁ Ψαλμωδός, γνωρίζοντας ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι κατὰ φύση δημιουργικό, λέγει στὸν Δεσπότη τῶν ὅλων Θεὸ καὶ Πατέρα· «Θὰ ἐξαποστείλεις τὸ Πνεῦμα σου καὶ θὰ κτιστοῦν, καὶ θὰ ἀνακαινίσεις τὸ πρόσωπο τῆς γῆς»²³. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ δημιουργεῖ καὶ ἀνακαινίζει τὰ πάντα, ἔχοντας τέτοια φύση, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι δημιούργημα, ἢ πῶς μπορεῖ νὰ νοηθεῖ κτίσμα κατὰ φύση ὁ Υἱός, ὁ χορηγὸς τοῦ Πνεύματος πὺ ἔχει τὴ δύναμη νὰ κτίζει;

ΑΛΛΟ.

Ὁ μακάριος μαθητὴς Θωμᾶς, ὅταν οἱ συναπόστολοί του τοῦ ἔλεγαν, Εἶδαμε τὸν Κύριο ἀναστημένον ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἀπιστώντας γιὰ λίγο, εἶπε· «Ἐὰν δὲν βάλω τὰ χέρια μου στὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιά, δὲν θὰ πιστέψω»²⁴. Ὅταν ὅμως παρουσιάσθηκε ὁ Σωτῆρας, γιὰ νὰ τὸν πείσει καὶ αὐτόν, καὶ τὸν πρόσταξε νὰ βάλει τὰ χέρια του στὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιά, ξαναβρίσκοντας τὴν πίστη του ὁ μαθητὴς, τοῦ εἶπε· «Ὁ Κύριός μου καὶ Θεός μου»²⁵. Καὶ ἐπειδὴ εἶπε αὐτὸ, ὄχι

24. Ἰω. 20, 24-26.

25. Ἰω. 20, 28.

μόνον παρὰ τοῖς τὸ τηνικάδε συμβιοτεύουσιν αὐτῷ, ἀλλὰ μέχρι νῦν καὶ παρ' ἡμῖν θαυμάζεται, ὡς ὀρθῶς δηλονότι καὶ ἀληθῶς περὶ τοῦ Σωτῆρος διαλαβῶν. Εἰ τοίνυν καὶ Κύριός ἐστι καὶ Θεός, πῶς ἔσται τῶν ποιηθέντων εἷς; Πᾶν γὰρ τὸ πεποιημένον, καὶ δοῦ-
5 λον τῇ φύσει, καὶ οὐ Θεός κατὰ φύσιν, ὁ δὲ Σωτὴρ φύσει Κύριος καὶ Θεός, οὐκ ἄρα γενητός, ᾧ τὰ τῆς θείας οὐσίας ἐφήρμοσται κάλλη.

ΑΛΛΟ,

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

10 Εἰ κτίσμα κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱός, οὕτω δὲ ἔχοντι κατ' ἐκεί-
νους φησὶν ὁ Θωμᾶς, «ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου», καὶ τὸ ἐκ
τῆς δυσφημίας ἔγκλημα διαπέφενγε, ὡς ἐξὸν καὶ κτίσματι ταῦτα
καλεῖσθαι, τί κωλύσει καὶ ἀγγέλοις καὶ ἐκάστῳ τῶν ἁγίων τυχὸν
τοῦτο λέγειν ἡμῶν, ὅταν αὐτοὺς ἐπὶ τισι παραδόξοις θαυμάζωμεν;
15 Ἄλλ' οὐκ ἂν τις εἴποι νοῦν ἔχων ἐνὶ τῶν κατειλεγμένων τὴν τοιαύ-
την φωνήν, ὡς μόνῃ πρόπευσαν Θεῷ, μακράν τε εἶναί φαμεν τοῦ
διεσφάλθαι τὸν μαθητήν. Οὐκοῦν ἀληθεύει Θεὸν αὐτὸν ἀπο-
καλῶν καὶ Κύριον, ὁ δὲ τοῦτο ὑπάρχων φυσικῶς καὶ οὕτω κεκλη-
μένος, κατὰ τίνα τρόπον ἔσται γενητός;

20

ΑΛΛΟ.

«Πολλὰ μὲν», φησί, «οὖν καὶ ἄλλα ἐποίησε σημεῖα ὁ Ἰησοῦς
ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ
τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ
Χριστὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Λεγέτωσαν ἡμῖν οἱ θεομαχεῖν ἀνοήτως
25 ἀποτολμῶντες Ἀρειανοί, εἰ ποίημα λέγοντες τὸν Χριστόν, καθὸ
λόγος ἐστίν, Υἱὸς αὐτὸν ὁμολογοῦσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ἄλλ'
οἴμαί γε σφόδρα κατηγορήσειν αὐτοὺς τῆς ἑαυτῶν ἀβουλίας, εἰς
τὸν ἐπὶ τούτοις ἀναβλέποντας λογισμόν, καὶ τί μὲν ἔστι τὸ ποιη-
θέν, τί δὲ τὸ γεννηθὲν ὑπὸ του θεωρήσαντος ἀκριβῶς. Τὸ μὲν γὰρ
30 ποιηθὲν οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ποιούντος λαμβάνεται, τὸ δὲ γεν-
νώμενον, τὴν τοῦ γεννῶντος φύσιν ἀποσυλᾷ. Τοῦτο δὲ φαμεν ὡς

μόνο ἀπὸ ἐκείνους πὺν ζοῦσαν τότε μαζὶ μὲ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τώρα θαυμάζεται ἀπὸ μᾶς, ἐπειδὴ μίλησε σωστὰ καὶ ἀληθινὰ γιὰ τὸν Σωτήρα. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι καὶ Κύριος καὶ Θεός, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνας ἀπὸ τὰ δημιουργήματα; Γιατὶ κάθε τι τὸ δημιουργημένο εἶναι δοῦλο κατὰ φύσιν καὶ ὄχι κατὰ φύσιν Θεός, ἐνῶ ὁ Σωτήρας εἶναι κατὰ φύσιν Κύριος καὶ Θεός καὶ ἄρα δὲν εἶναι κτιστός, αὐτὸς στὸν ὁποῖο ὑπάρχουν τὰ κάλλη τῆς θείας οὐσίας.

ΑΛΛΟ,

Ἐπὶ τὸ ἴδιο χωρίο.

Ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι κατὰ φύσιν κτίσμα, καὶ ἐνῶ εἶναι ἔτσι, σύμφωνα μὲ ἐκείνους, λέγει ὁ Θωμᾶς, «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου», καὶ διαφεύγει τὴν κατηγορία τῆς βλασφημίας, ἐπειδὴ ἐπιτρέπεται καὶ σὲ κτίσμα νὰ ἀποδίδονται τὰ ὀνόματα αὐτά, τότε τί μᾶς ἐμποδίζει νὰ τὰ λέμε καὶ στοὺς ἀγγέλους καὶ σὲ καθένα ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἐνδεχομένως, ὅταν τοὺς θαυμάζουμε γιὰ κάποια θαύματά τους; Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν ἓνας πὺν ἔχει μυαλὸ νὰ πεῖ γιὰ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀναφερθέντες τὰ λόγια αὐτά, ἐπειδὴ ταιριάζουν μόνο στὸν Θεό, οὔτε καὶ ὁ μαθητής, λέμε, ὅτι ἔκανε σφάλμα. Ἐπομένως λέγει τὴν ἀλήθεια ὅταν τὸν ἀποκαλεῖ Θεὸ καὶ Κύριο· καὶ αὐτὸς πὺν εἶναι Θεός καὶ Κύριος κατὰ φύσιν καὶ ὀνομάζεται ἔτσι, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα;

ΑΛΛΟ.

«Καὶ πολλὰ ἄλλα θαύματα», λέγει, «ἔκανε ὁ Ἰησοῦς μπροστὰ στοὺς μαθητές του, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι γραμμένα στὸ βιβλίον αὐτό. Κι' αὐτὰ ἔχουν γραφεῖ γιὰ νὰ πιστέψετε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»²⁶. Ἄς μᾶς ποῦν οἱ Ἀρειανοί, πὺν τολμοῦν ἀνόητα νὰ πολεμοῦν τὸν Θεό, ἐάν, λέγοντας τὸν Χριστὸ κτίσμα, ἐνῶ εἶναι Λόγος, τὸν ὁμολογοῦν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι θὰ τοὺς κατηγορήσουμε πάρα πολὺ γιὰ τὴν ἀπερισκεψία τους ἀναφερόμενοι στὸν συλλογισμὸ αὐτῶν καὶ ἐξετάζοντας ἀκριβῶς τί εἶναι αὐτὸ πὺν δημιουργήθηκε καὶ τί αὐτὸ πὺν γεννήθηκε ἀπὸ κάποιον. Γιατὶ ἐκεῖνο πὺν δημιουργεῖται, δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ δημιουργοῦ, ἐνῶ αὐτὸ πὺν γεννιέται λαμβάνει τὴ φύσιν ἐκείνου πὺν τὸ

26. Ἰω. 20, 30-31.

ἐπὶ σωμάτων, ἕτερον ἔχοντος τοῦ πράγματος τύπον ἐπὶ Θεοῦ, ὁμῶς δ' οὖν ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀληθεστάτην εἰσφέροντος τὴν εἰκόνα. Τοσαύτης τοίνυν μεταξὺ κειμένης διαφορᾶς, καὶ οὕτω μακροῦ διορίζοντος λόγου ποίημα καὶ Υἱόν, ὅτου δὴ χάριν ὁ μακάριος 5 εὐαγγελιστὴς τὰς ἐκ τοῦ Πνεύματος ἡμῖν διακονῶν ἀληθείας, πολλὰ καὶ ἀξιοθαύμαστα γενέσθαι σημειᾷ φησιν, ἵνα πιστεύσωμεν, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς αὐτὸς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον εἷς τῶν ποιηθέντων παρὰ Θεοῦ, εἴπερ ἐστὶ γενητός, ὡς ἐκεῖνοι ληροῦντές φασιν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ φησιν, εἰς δὲ τὴν τῆς 10 υἰότητος ἔννοιαν ἀναφέρει τῶν ἀκρωμένων τὸν νοῦν. Οὐκ ἄρα γενητὸν νοεῖσθαι δούλεται τὸν Υἱόν, καθὸ Λόγος

ΛΟΓΟΣ ΛΓ'.

Ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν τὸ Πνεῦμα καὶ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, δι' Υἱοῦ δὲ τῆ κτίσει χορηγούμενον.

15

Πρότασις ὡς ἐκ τῶν δι' ἐναντίας.

Εἰ διὰ τὸ λέγεσθαι, φασί, παρὰ ταῖς θείας Γραφαῖς ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, τῆς οὐσίας αὐτὸ δώσομεν τοῦ Πατρὸς, καὶ ὁμοούσιον ὁμολογήσομεν τῆ τὰ πάντα ὑπερκειμένη φύσει, ἔστω καὶ πάντα τὰ ἄλλα κατὰ τόνδε τὸν τρόπον, ἐπειδήπερ τὰ πάντα ἐκ Θεοῦ τῆς 20 ἀληθείας ὁ κήρυξ ὁμολογεῖ. Τί δὴ λοιπὸν τὸ ἐντεῦθεν; Πλήθος ἄπειρον ἡμῖν εἰσῆκται θεῶν, εἴπερ τὸ ἐξ οὗ τοῖς πᾶσι προσκειόμενον, πάντα δείκνυσιν ὁμοούσια τῷ Πατρί.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Τοῖς μὲν συνιέναι τὰς θείας ἐπιθυμοῦσι Γραφάς, χρεῖα τις εἰς 25 τὸ πιστεύειν ἑτοιμότητος, «Ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε», φησί που λόγος προφητικός, Ἐπειδὴ δὲ ἀμαθῶς καὶ ταῦτα προτείνουσιν οἱ δι' ἐναντίας, ἀνάγκη δὴ λοιπὸν ἐπ' ἐκεῖνα χωρεῖν, δι' ὧν τὸ ἐξ ὧν δυσφημοῦσιν ἀμαθῶς ἀποκρουσθήσεται

γεννά. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ λέμε γιὰ τὰ σώματα, ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα ἔχει διαφορετικὴ μορφή στὴν περίπτωση τοῦ Θεοῦ, ὅμως ἀπὸ τὰ δικά μας προσφέρει πολὺ ἀληθινὴ εἰκόνα καὶ γιὰ τὸ θέμα μας. Ἀφοῦ λοιπὸν ὑπάρχει τόσο μεγάλη μεταξύ τους διαφορὰ καὶ τόσο μακρὺς λόγος προσδιορίζει τὴν ἔννοια τῶν λέξεων δημιουργήματα καὶ Υἱός, γι' αὐτὸ ὁ μακάριος εὐαγγελιστής, ὑπηρετώντας τὴν ἀλήθειαν τοῦ Πνεύματος σὲ μᾶς, λέγει ὅτι ἔγιναν πολλὰ καὶ ἀξιοθαύμαστα θαύματα, γιὰ νὰ πιστέψουμε ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ἓνας ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, ἐὰν φυσικὰ εἶναι κτίσμα, ὅπως λένε φλυαρώντας ἐκεῖνοι. Ἀλλὰ αὐτὸ βέβαια δὲν τὸ λέγει, ἀλλὰ κατευθύνει τὴ σκέψη τῶν ἀκροατῶν στὴν ἔννοια τῆς υἰότητος. Ἐπομένως δὲν θέλει νὰ νοεῖται κτιστὸς ὁ Υἱός, ἀφοῦ εἶναι Λόγος.

ΛΟΓΟΣ ΛΓ'.

Ἔστι τὸ Πνεῦμα εἶναι κατὰ φύσιν Θεὸς καὶ ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Πατέρα, καὶ χορηγεῖται στὴν κτίση διὰ τοῦ Υἱοῦ.

Ἐνσταση ἐκ μέρους τῶν αἵρετικῶν.

Ἐάν, λένε, ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα στὶς ἅγιες Γραφές λέγεται ὅτι ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεό, δεχθῶμε ὅτι ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Πατέρα, καὶ ὁμολογήσουμε ὅτι εἶναι ὁμοούσιο μὲ τὴ φύσιν ποὺ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ ὅλα, τότε καὶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο, ἀφοῦ ὁ κήρυκας τῆς ἀλήθειας ὁμολογεῖ ὅτι ὅλα δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό. Ποιὸ λοιπὸν τὸ συμπέρασμα ἀπὸ ἐδῶ; Εἰσάγεται ἄπειρο πλῆθος θεῶν, ἐὰν τὸ “ ἐξ οὗ ” ποὺ ὑπάρχει σὲ ὅλα, δείχνει ὅτι ὅλα εἶναι ὁμοούσια μὲ τὸν Πατέρα.

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Γιὰ ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ κατανοήσουν τὴν ἅγιαν Γραφήν, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ εἶναι ἔτοιμοι νὰ πιστέψουν. Γιατὶ λέγει κάποιος ὁ προφητικὸς λόγος «Ἐάν δὲν πιστέψετε, δὲν θὰ καταλάβετε»¹. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ αὐτὰ οἱ ἀντίθετοι τὰ προβάλλουν μὲ τρόπον ἀμαθῆ, εἶναι ἀνάγκη νὰ προχωρήσουμε σ' ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἀποτραπῆ

1. Ἦσ. 7, 9.

βλάβος Οὐχ οὕτως, ὡς βέλτιστοι, τὰ πάντα φαμέν ἐκ Θεοῦ, καθάπερ καὶ τὸ Πνεῦμα. Τὸ μὲν γὰρ ἐστὶ φυσικῶς ἐνυπάρχον αὐτῷ καὶ οὐσιωδῶς ἐμπεπηγός, ἵν' οὕτως εἴπωμεν, καὶ ἀμερίστως ἐξ αὐτοῦ προϊόν, τὰ δὲ τῆς ἐνεργείας ἔργα καὶ ποιήματα δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι γεγονότα καὶ οὕτως ἐκ Θεοῦ νοούμενα. Εἰ δὲ τούτοις ἡμῶν οὐ πείθεσθε τοῖς λόγοις, ἐν ἴσῃ δὲ τάξει τοῖς πεπονημένοις καὶ τὸ Πνεῦμα θήσετε, διὰ τὸ ἐκ Θεοῦ καὶ αὐτὸ λέγεσθαι, καθάπερ ἐκεῖνοι, τί τὸ κωλύον καὶ ἡμᾶς ἀνθυπενεγκόντας εἰπεῖν, Εἰ ἐκ Θεοῦ τὰ πάντα ἐστίν, ὥσπερ καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ ἐξαίρετον οὐδὲν ἐν αὐτῷ παρὰ τὰ ποιήματα, διατί μὴ καὶ ἕκαστον τῶν γεγόνότων, ἐπειδήπερ ἐκ Θεοῦ εἶναι λέγεται, οἶδε τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐρευνᾷ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ; Διατί μὴ διὰ πάντων ἀποκαλύπτει Θεός, ἀλλὰ διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος; "Οτε τοίνυν τὰ μὲν ἄλλα ποιήματα, διὰ τοῦ Πνεύματος τὴν ἀποκάλυψιν ἔχει, αὐτὸ δὲ τὸ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ φυσικῶς ὑπάρχον, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἀνθρώπινον, πρόδηλον δήποθεν ὡς Θεός μὲν τὸ Πνεῦμα τὸ ἐξ οὗ κυρίως ἔχον καὶ φυσικῶς ἐν Θεῷ. Τὰ δ' ἄλλα ποιήματα καταχρηστικώτερον, ὡς ἐκ ποιητοῦ καὶ δημιουργοῦ πεφηνότα, τὸ ἐξ οὗ λεγόμενα.

20

Μαρτυρίαι τοῦ ρητοῦ.

Ὁ Παῦλος· «Ἡμεῖς δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐλάβομεν, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν». Καὶ πάλιν «Τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; Οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἐν αὐτῷ».

ΑΛΛΟ.

«Ἡμῖν γὰρ ἀπεκάλυψεν ὁ Θεός διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ. Τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ.

2. Α' Κορ. 2, 10.

4. Α' Κορ. 2, 11.

3. Α' Κορ. 2, 12.

5. Α' Κορ. 2, 10.

ἡ βλάβη ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὰ ὅποια βλασφημοῦν κατὰ τρόπον ἀμαθῆ. Δὲν λέμε, φίλοι, ὅτι ὅλα προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεὸ ἔτσι ὅπως καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατὶ αὐτὸ ὑπάρχει κατὰ τρόπο φυσικὸ μέσα σ' αὐτόν, εἶναι φυτεμένο στὴν οὐσία του, καὶ προέρχεται ἀπὸ αὐτόν χωρὶς νὰ μοιράζεται, ἐνῶ τὰ ἔργα καὶ τὰ δημιουργήματα, ἐπειδὴ ἔγιναν διὰ τοῦ Υἱοῦ μὲ τὴν συνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, γι' αὐτὸ λέγονται ὅτι προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεὸ. Ἐὰν ὅμως δὲν πείθεσθε στὰ λόγια μας αὐτὰ καὶ βάζετε τὸ Πνεῦμα σὲ ἴση μοῖρα μὲ τὰ δημιουργήματα, ἐπειδὴ κι' αὐτὸ λέγεται ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, ὅπως ἰσχυρίζονται ἐκεῖνοι, τί ἐμποδίζει καὶ ἐμᾶς ἀντερωτώντας νὰ ποῦμε Ἐὰν ὅλα εἶναι ἀπὸ τὸν Θεό, ὅπως καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἐξαιρετικὸ σ' αὐτὸ πὸν δὲν ἔχουν τὰ δημιουργήματα, γιατί καὶ κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ πὸν δημιουργήθηκαν, ἀφοῦ λέγεται ὅτι εἶναι ἀπὸ τὸν Θεό, νὰ μὴ γνωρίζουν τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴν ἐρευνοῦν τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ; Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν κάνει ἀποκαλύψεις μέσω ὄλων, ἀλλὰ μόνο διὰ τοῦ Πνεύματος; Ὅταν λοιπὸν τὰ ἄλλα δημιουργήματα ἔχουν τὴν ἀποκάλυψη μέσω τοῦ Πνεύματος, ἐνῶ τὸ ἴδιο τὸ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ², ἐπειδὴ ὑπάρχει ἀπὸ αὐτόν καὶ μέσα σ' αὐτόν κατὰ τρόπο φυσικὸ, ὅπως καὶ μέσα στὸν ἄνθρωπο τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεός, καὶ ἔχει τὴν ὑπαρξή του κατὰ τρόπο κύριο καὶ φυσικὸ στὸν Θεό, ἐνῶ τὰ ἄλλα δημιουργήματα λέγονται καταχρηστικά ὅτι προέρχονται ἀπὸ αὐτόν, ἐπειδὴ εἶναι ποιητὴς καὶ δημιουργὸς τους.

Μαρτυρίες τοῦ χωρίου.

Ὁ Παῦλος· «Ἐμεῖς δεχθήκαμε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ γνωρίσουμε ἐκεῖνα πὸν μᾶς χαρίσθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό»³. Καὶ πάλι· «Ποιὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γνωρίζει τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, παρὰ μόνο τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου πὸν εἶναι μέσα του; Ἔτσι καὶ τὸ τί εἶναι ὁ Θεὸς δὲν τὸ γνωρίζει κανεὶς, παρὰ μόνο τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πὸν βρίσκεται μέσα του»⁴.

ΑΛΛΟ.

«Σ' ἐμᾶς ὁ Θεὸς τὰ ἀποκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματός του. Γιατὶ τὸ Πνεῦμα τὰ ἐρευνᾷ ὅλα, ἀκόμα καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»⁵.

ΑΛΛΟ.

Εἰ τὸ πνεῦμα τὸ ἀνθρώπινον οὐκ ἐξ ἀποκαλύψεως ἑτέρου τινὸς οἶδε τὰ ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ὡς φυσικῶς καὶ κυρίως ὑπάρχον αὐτοῦ, τὰ τῆς καρδίας βάθη γινώσκει καὶ ἐρευνᾷ, οὕτω δὲ ἐν Θεῷ 5 καὶ Πατρὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Τῆς φύσεως ἄρα τῆς θείας ἔσται, καθάπερ καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἀνθρώπινον

ΑΛΛΟ.

Ἐπιστέλλει δέ τισιν ὁ Παῦλος «Ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν Πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δέ τις Πνεῦμα 10 Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην». Δέχου μοι πάλιν ἐντεῦθεν ὀρθὰς περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰς ἐννοίας, ἵνα δὴ καὶ ἐκμάθῃς ἀπὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ὑπάρχον οὐσίας, καὶ τῆς μιᾶς θεότητος οὐκ ἀλλότριον. Πνεῦμα γὰρ ἀποκα- 15 λέσας αὐτοῦ Θεοῦ, εὐθύς αὐτὸ καὶ Πνεῦμα λέγει Χριστοῦ. Δεικνύων μὲν ὅτι πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς ἴδια, διαβαίνει ἐπὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ φυσικῶς γεννηθέντα Υἱόν. Χριστὸν δὲ πάλιν εὐθύς τὸ Πνεῦμα καλεῖ, λέγων «Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν», οὐκ ἀλλότριον αὐτὸ δεικνύων τῆς τοῦ Λόγου φύσεως. Ἄλλ' οὕτως ἠνωμένον, εἰ 20 καὶ ἔστιν ἰδιοσύστατον, ὡς αὐτό τε ὑπάρχει ἐν Υἱῷ, καὶ Υἱὸν ἐν αὐτῷ διὰ τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα.

ΑΛΛΟ.

Ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι φάμεν, καὶ οὕτω πιστεύομεν. Ἄλλ' οἱ πρὸς μόνον τὸ δυσφημεῖν ἐτοιμότεροι, καὶ τὰ ἄλλα 25 πάντα ἐκ Θεοῦ γενέσθαι φασί, τοῦ Παύλου γράφοντος «Εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα». Εἶτα νομίζουσιν δύνασθαι ἀνατρέπειν τὸ ἐκ τῆς οὐσίας εἶναι τε τοῦ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα, διὰ τὸ φέρεσθαι κατὰ τῶν ποιημάτων, τό, «ἐξ οὗ», ὅπερ ἐπὶ τοῦ Πνεύματος κείμενον, ἐκ τῆς οὐσίας αὐτὸ φυσικῶς ὑπάρχον ἀποδεικνύον, ἀλλ' ἔστι

ΑΛΛΟ.

Ἐάν τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν γνωρίζει τὰ ὅσα ὑπάρχουν μέσα στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ ἀποκάλυψη κάποιου ἄλλου, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι δικό του κατὰ φύση καὶ κυριότητα, γνωρίζει καὶ ἐρευνᾷ τὰ βάθη τῆς καρδιάς του, ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. Ἐὰν ἀνήκει στὴ θεία φύση, ὅπως καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἀνθρώπινη.

ΑΛΛΟ.

Γράφει σὲ κάποιους ὁ Παῦλος· «Σεῖς δὲν εἶστε σαρκικοί, ἀλλὰ πνευματικοί, ἐφόσον κατοικεῖ μέσα τους τὸ Πνεῦμα Θεοῦ. Ἐάν κάποιος δὲν ἔχει τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ, αὐτὸς δὲν εἶναι δικός του. Ἐάν ὅμως ὁ Χριστὸς εἶναι μέσα σας, τότε τὸ σῶμα σας εἶναι νεκρὸ ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα σας εἶναι ζωὴ λόγῳ τῆς δικαιοσεώς σας»⁶. Δέξου σὲ παρακαλῶ ὀρθὰ τὶς ἐννοιες γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, γιὰ νὰ μάθεις ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, καὶ δὲν εἶναι ξένο τῆς μιᾶς θεότητος. Γιατὶ ὀνομάζοντάς το Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἀμέσως τὸ ἴδιο τὸ λέγει καὶ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐτσι δείχνει ὅτι ὅλα τὰ ιδιώματα τοῦ Πατέρα μεταβαίνουν στὸν Υἱὸ πού γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὸν κατὰ φύση. Ἀμέσως ὅμως ἀποκαλεῖ τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ, λέγοντας· «Ἐάν ὅμως ὑπάρχει ὁ Χριστὸς μέσα σας», δείχνοντας ὅτι τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι ξένο πρὸς τὴ φύση τοῦ Λόγου, ἀλλὰ εἶναι ἔτσι ἐνωμένο, ἂν καὶ εἶναι αὐθύπαρκτο, ὥστε καὶ αὐτὸ νὰ ὑπάρχει μέσα στὸν Υἱό, καὶ ὁ Υἱὸς μέσα σ' αὐτὸ λόγῳ τῆς ταυτότητος τῆς οὐσίας τους.

ΑΛΛΟ.

Λέμε ὅτι τὸ ἅγιο Πνεῦμα προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ἔτσι πιστεύουμε. Ἐκεῖνοι ὅμως πού εἶναι ἐτοιμότετοι μόνο γιὰ νὰ βλασφημοῦν, λένε ὅτι καὶ ὅλα τὰ ἄλλα προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό, ἀφοῦ ὁ Παῦλος γράφει· «Ἐνας Θεὸς ὑπάρχει, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται ὅλα»⁷. Ἐτσι νομίζουν ὅτι μποροῦν νὰ ἀνατρέψουν τὴν πίστη, ὅτι τὸ Πνεῦμα προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, ἐπειδὴ ἀναφέρεται καὶ στὰ δημιουργήματα τὸ “ἀπὸ τὸν ὁποῖο”, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖται γιὰ τὸ Πνεῦμα, δείχνοντας ὅτι αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ

πρὸς τοῦτο λέγειν, ὅτι καὶ ἐφ' Υἱοῦ κυρίως μὲν κεῖται τὸ νιὸς ὄνομα, κεῖται δὲ καὶ ἐπ' ἀνθρώπων καταχρηστικῶς. Καὶ οὐ δὴ πού τὸ θέσει τισὶ καὶ κατὰ χάριν προσκειμένον, ἀνατρέψει τὸν ἔχοντα φυσικῶς· οὕτω καὶ τό, «ἐξ οὗ», τῶν ποιημάτων κατηγο-
 5 ρούμενον, οὐ κατοίσει πρὸς τὴν οἰκειάν ταπεινώσιν τε καὶ ὁμοιό-
 τητα τὸ τοῦ Πνεύματος ὑψηλόν τε καὶ θεϊκόν, ἀλλὰ μενεῖ μὲν αὐτῶ
 κυρίως τό, «ἐξ οὗ», διὰ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας εἶναι τοῦ Πατρὸς, χω-
 ρήσει δὲ καὶ ἐπ' ἐκεῖνα, διὰ τὸ ἐκ Θεοῦ πρὸς τὸ εἶναι τὰ οὐκ ὄντα
 δραμεῖν, δι' Υἱοῦ δηλαδή. Εἰ δὲ τὸ πλεόν οὐδὲν ἐν Πνεύματι καὶ
 10 ποιήμασι διὰ τὸ κατηγορεῖσθαι τὸ «ἐξ οὗ» κατ' ἀμφοῖν, λεγέτω-
 σαν ἡμῖν ὅτου δὴ χάριν, τοῦ μὲν Πατρὸς οἰκοῦντος ἐν ἡμῖν, Χρι-
 στὸς ἐν ἡμῖν ἐστίν, ἐτέρου δέ τινος τῶν ποιημάτων ἀγγέλου τυχόν
 ἢ ἀρχαγγέλου ἢ λαλοῦντος ἢ ἐνεργοῦντος ἐν ἡμῖν, οὐκ ἔτι Χρι-
 στὸς καὶ Θεὸς λέγεται κατοικεῖν; Ὅπου δὲ ταύτη διαφορὰ φαίνε-
 15 ται, πῶς οὐχὶ καὶ πάντα τὴν φύσιν αὐτῆς ὑπάρχειν ἐξηλλαγμένην
 ὁμολογεῖν ἀναγκαῖον, ὡς τὰ μὲν εἶναι ποιήματα, τὸ δὲ ποιητικόν,
 φυσικῶς μὲν ἐνυπάρχον τῷ Ποιητῇ, φοροῦν δὲ πάλιν ἐν ἑαυτῷ τὸν
 ποιητὴν διὰ τῆς φύσεως ταυτότητα, καὶ τὸ τῆς οὐσιώδους ποιότη-
 τος ἀπαράλλακτον;

20

ΑΛΛΟ.

Ἐπιστέλλει τισὶν ὁ Παῦλος, καὶ μάλα δὴ φρονῶν τε καὶ λέγων ὀρθῶς· «Ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι Θεοῦ υἱοὶ εἰσιν. Οὐ γὰρ ἐλάβετε Πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλά-
 βετε Πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κρόζομεν Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ». Οὐκοῦν,
 25 εἰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον υἱοῦς ἀποδεικνύει Θεοῦ τοὺς ἐν οἷς κατοικεῖ,
 καὶ θείας ἐργάζεται φύσεως κοινωνούς, ὡς ἐντεῦθεν ἡμᾶς ἠνωμένους ὄντας τῷ ὑπὲρ πάντα ὄντι Θεῷ, μετὰ παρορησίας ἀνα-
 βοᾶν Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ», οὐκ ἐν δούλοις οὐδὲ ἐν τοῖς ποιήμασι
 τετάξεται, φορέσει δὲ μᾶλλον φυσικῶς τὸ τῆς θείας οὐσίας ἀξίω-
 30 μα, ἐξ αὐτῆς τε ὑπάρχον καὶ παρ' αὐτῆς, τοῖς ἀγίοις δι' Υἱοῦ χρη-

τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα κατὰ τρόπο φυσικό. Σ' αὐτό λοιπὸν ἔχουμε νὰ ποῦμε, ὅτι καὶ στὸν Υἱὸ χρησιμοποιεῖται ὡς κύριο γνώρισμά του τὸ ὄνομα υἱός, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖται καταχρηστικά καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Ἄλλὰ πουθενὰ ἐκεῖνο πὺν ὑπάρχει κατὰ θέση καὶ χάρη, δὲν ἀνατρέπει αὐτὸν πὺν τὸ ἔχει κατὰ φύση. Ἔτσι καὶ τὸ “ἀπὸ τὸν ὁποῖο”, πὺν λέγεται γιὰ τὰ δημιουργήματα, δὲν κατεβάζει πρὸς τὴ δική του ταπεινότητα καὶ ὁμοιότητα τὴν ὑψηλότητα καὶ τὴ θεϊκότητα τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ τὸ “ἀπὸ τὸν ὁποῖο” μένει στὸ ἅγιο Πνεῦμα ὡς κύριο γνώρισμα του, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, χρησιμοποιεῖται ὅμως καὶ σ' ἐκεῖνα, ἐπειδὴ αὐτὰ πὺν δὲν ὑπῆχαν ἢ ῆσαν στὴν ὑπαρξη ἀπὸ τὸν Θεό, φυσικά διὰ τοῦ Υἱοῦ. Ἐὰν δὲν ὑπάρχει τίποτε ἐπὶ πλέον στὸ Πνεῦμα καὶ στὰ δημιουργήματα, ἐπειδὴ καὶ στὰ δύο χρησιμοποιεῖται τὸ “ἀπὸ τὸν ὁποῖο”, ἅς μᾶς ποῦν γιὰ ποιὸ λόγο, ὅταν λέγεται ὁ Πατέρας κατοικεῖ μέσα μας, εἶναι μέσα μας ὁ Χριστός, ἐνῶ γιὰ κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ἄγγελο ἢ ἀρχάγγελο, πὺν ὁμιλεῖ ἢ ἐνεργεῖ μέσα μας, δὲν λέγεται ὅτι κατοικεῖ μέσα μας ὁ Χριστός καὶ ὁ Θεός; Ὅταν λοιπὸν ἐμφανίζεται διαφορὰ σ' αὐτήν, πῶς δὲν πρέπει νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι καὶ ὅλα ἔχουν διαφορετική φύση, ὥστε αὐτὰ νὰ εἶναι δημιουργήματα, ἐνῶ τὸ Πνεῦμα δημιουργικό, πὺν ὑπάρχει μέσα στὸν Δημιουργὸ κατὰ φύση, ἀλλὰ φέρει καὶ μέσα του τὸν Δημιουργό, ἐπειδὴ ταυτίζεται ἢ φύση τους καὶ εἶναι ἀπαράλλακτη ἢ ποιότητα τῆς οὐσίας τους;

ΑΛΛΟ.

Γράφει σὲ κάποιους ὁ Παῦλος, πιστεύοντας πολὺ καὶ μιλώντας ὀρθά: «Ὅσοι ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ εἶναι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ δὲν ἐλάβετε Πνεῦμα δουλείας, γιὰ νὰ ἐξακολουθήσετε νὰ φοβόσαστε, ἀλλὰ ἐλάβετε Πνεῦμα πὺν σᾶς κάνει υἱούς, μὲ τὸ ὁποῖο φωνάζουμε, «Ἄβδᾶ, Πατέρα»⁸. Ἐπομένως, ἀφοῦ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀναδεικνύει υἱούς τοῦ Θεοῦ ἐκείνους στοὺς ὁποίους κατοικεῖ, καὶ τοὺς κάνει κοινωνοὺς τῆς θείας φύσεως, ὥστε ἔτσι ἐμεῖς, ὄντας ἐνωμένοι μὲ τὸν Θεὸ πὺν εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλα, νὰ φωνάζουμε μὲ θάρρος, «Ἄβδᾶ, Πατέρα», δὲν κατατάσσεται μεταξὺ τῶν δούλων, οὔτε τῶν δημιουργημάτων, ἀλλὰ φέρει κατὰ φύση τὸ ἀξίωμα τῆς θείας οὐσίας, καί, προερχόμενο ἀπὸ αὐτήν, χορηγεῖται στοὺς ἀγίους διὰ τοῦ

γούμενον, διά τε τοῦτο θεοποιούν, καί εἰς νιότητα καλοῦν τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο.

ΑΛΛΟ.

Γέγραπται πάλιν· «*Αὐτὸ γὰρ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ*
5 πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ». Ὡς γὰρ ἐκ τῆς οὐσίας
 ὑπάρχον τῆς τοῦ χορηγοῦντος αὐτὸ τοῖς ἀγίοις, Χριστοῦ δηλαδή,
 καὶ ὡς τοῦ Θεοῦ Λόγου διὰ Πνεύματος ἡμῖν ἐνοικιζομένου καὶ ἐν
 ἡμῖν γινομένου, πρὸς τὸ τῆς νιοθεσίας ἀναβαίνομεν ἀξίωμα, αὐ-
 τὸν ἔχοντες ἐν αὐτοῖς τὸν Υἱόν, πρὸς ὃν καὶ ἀναμορφούμεθα τῇ
 10 τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ μετοχῇ, καὶ εἰς τὸ ἴσον τῆς παρρησίας ἀνα-
 βαίνοντες σχῆμα, τολμῶμεν λέγειν· «*Ἀβδᾶ, ὁ Πατήρ*». Οὐκοῦν τὸ
 Πνεῦμα Θεός, εἴπερ ἐργάζεται θεοὺς τοὺς δεχομένους αὐτό.

ΑΛΛΟ.

Ἐπιστέλλει πάλιν ὁ Παῦλός τισιν· «*Ὡσπερ γὰρ ἐφορέσαμεν*
 15 *τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου*»,
 χοϊκὸν εἶναι λέγων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὸν ἀρχηγέτην Ἀδάμ,
 οὗ τὴν εἰκόνα πεφορέκαμεν ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως
 Ἀδάμ καταβεθηκότος εἰς θάνατον καὶ φθοράν, ἐπουράνιον δὲ τὸν
 Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὗ τὴν εἰκόνα λαβόντες, τὸ ἐνοικη-
 20 σαν ἐν ἡμῖν ζωοποιόν τε καὶ ἅγιον Πνεῦμα, πρὸς αὐτὸν ἀναμορ-
 φούμεθα τὸν ζῶντα τοῦ Θεοῦ Λόγον, πάλιν εἰς ἀφθαρσίαν ἀνα-
 βαίνοντες, καὶ εἰς αἰώνιον ἀνακαινιζόμενοι ζωὴν. «*Τὸ γὰρ Πνεῦ-
 μά ἐστι τὸ ζωοποιούν*», κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνήν. Ὡσ-
 περ οὖν ἐπειδήπερ εἰκὼν ἐστὶν ἀκριβεστάτη τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὁ
 25 δεξάμενος αὐτὸν καὶ τὸν Πατέρα ἔχει, οὕτως ἐπὶ τὸ ἴσον σχῆμα
 τῆς ἀναλογίας τρεχούσης, ὁ δεξάμενος τοῦ Υἱοῦ τὴν εἰκόνα, του-
 τέστι τὸ Πνεῦμα, ἔχει πάντως δι' αὐτοῦ τὸν Υἱόν, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ
 Πατέρα. Πῶς οὖν ἐν ποιήμασι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταριθμηθή-
 σεται, εἴπερ ἐστὶν εἰκὼν ἀπαράλλακτος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ; Οὐ
 30 γὰρ δὴ πού καὶ εἰς τοῦτο παρανοίας βαδιούνται τινες, ὡς τολ-
 μῆσαι λέγειν ἐν τοῖς πεπονημένοις τοῦ ποιῶντος εἰκόνα δύνασθαι

Υίου, και γι' αὐτὸ θεοποιεῖ και καλεῖ σε υἱοθεσία ἐκείνους στοὺς ὁποίους ἐπιφοιτᾷ.

ΑΛΛΟ.

Εἶναι ἐπίσης γραμμένο· «Αὐτὸ λοιπὸν τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ μαζί με τὸ πνεῦμα μας, ὅτι εἴμαστε παιδιὰ τοῦ Θεοῦ»⁹. Ἐπειδὴ δηλαδὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία ἐκείνου πού τὸ χορηγεῖ στοὺς ἀγίους, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, και ἐπειδὴ, ὅταν ἔρχεται και κατοικεῖ μέσα μας διὰ τοῦ Πνεύματος ὁ Θεὸς Λόγος, ἀνεβαίνουμε στὸ ἀξίωμα τῆς υἱοθεσίας, ἔχοντας μέσα μας τὸν Υἱό, τὴ μορφὴ τοῦ ὁποίου παίρνουμε με τὴ συμμετοχὴ μας στὸ Πνεῦμα ἐκείνου, και ἀνερχόμενοι στὴν ἴση θέση τῆς παρρησίας, τολμοῦμε νὰ λέμε· «Ἄββᾶ, Πατέρα». Ἐπομένως τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεός, ἐφόσον κάνει θεοὺς ἐκείνους πού τὸ δέχονται.

ΑΛΛΟ.

Γράφει ἐπίσης ὁ Παῦλος σε κάποιους· «Ὅπως φορέσαμε τὴν εἰκόνα τοῦ γήινου, θὰ φορέσουμε και τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου»¹⁰. Λέγοντας γήινο, ἐννοεῖ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ ἀνθρώπινου γένους Ἄδὰμ, τοῦ ὁποίου τὴν εἰκόνα φορέσαμε, ἀφοῦ με τὴν ὁμοιότητα τῆς παραβάσεως τοῦ Ἄδὰμ πέσαμε στὸ θάνατο και τὴ φθορὰ. Ἐπουράνιο πάλι ὀνομάζει τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, τοῦ ὁποίου παίρνοντας τὴν εἰκόνα, δηλαδὴ τὸ ζωοποιὸ και ἅγιο Πνεῦμα πού κατοίκησε μέσα μας, μεταβαλλόμεστε σε ζωντανὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀνυψωνόμεστε πάλι στὴν ἀφθαρσία, και ἀνακαινίζόμεστε πρὸς συμμετοχὴ μας στὴν αἰώνια ζωὴ. «Γιατὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι αὐτὸ πού ζωοποιεῖ», σύμφωνα με τὰ λόγια τοῦ ἴδου τοῦ Σωτήρα. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνος πού δέχθηκε αὐτὸν ἔχει μέσα του και τὸν Πατέρα, ἀφοῦ ὁ Υἱὸς εἶναι ἀκριβέστατη εἰκόνα τοῦ Πατέρα, ἔτσι, ἰσχύοντας ἢ ἴδια ἀναλογία, αὐτὸς πού δέχθηκε τὴν εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ, δηλαδὴ τὸ Πνεῦμα, ἔχει ὁπωσδήποτε μέσω αὐτοῦ τὸν Υἱὸ και τὸν Πατέρα πού εἶναι μέσα σ' αὐτόν. Πῶς λοιπὸν κατατάσσεται ἀνάμεσα στὰ δημιουργήματα τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἐφόσον εἶναι ἀπαράλλακτη εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ; Γιατὶ ἀσφαλῶς δὲν θὰ φτάσουν και σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τῆς παραφροσύνης μερικοί, ὥστε νὰ τολμήσουν νὰ ποῦν ὅτι ἡ εἰκόνα τοῦ δημιουργοῦ μπορεῖ νὰ διαπρέπει ἀπαράλλακτα ἀνάμεσα στὰ δημιουργήμα-

διαπρέπειν ἀπαράλλάκτως, καὶ πάντα φέρειν ἐν ἑαυτῇ φυσικῶς ὅσαπερ ἐκεῖνῳ πρόσεστιν, οὗ καὶ ἔστιν εἰκῶν. Εἰ δὲ εἰκῶν τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα καλεῖται, Θεὸς ἄρα καὶ οὐχ ἑτέρως

ΑΛΛΟ.

5 Γέγραπται πάλιν «Προφήται δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν». Εἴτ᾽ αὖ φησιν· «Ἐὰν δὲ πάντες προφητεύουσι, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων. Τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ Θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὄντως ὁ Θεὸς ἐν 10 ἡμῖν ἔστιν». Ὅτε τοίνυν οἱ τὸ Πνεῦμα λαμβάνοντες τὸ ἅγιον, Θεὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς προφητεύουσι, καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζονται, πῶς ἔσται ποιήμα, καὶ οὐχὶ μᾶλλον τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας μετάληψις σχετική, φυσικῶς διαβαίνουσα παρὰ Πατρός δι' Υἱοῦ πρὸς τοὺς ἐπιτηδεῖους εἰς τὸ λαβεῖν, ὥσπερ ἂν γένοιτο καὶ ἐκ 15 πυρὸς θερμότης ἐν σώματι;

ΑΛΛΟ.

Γέγραπται πάλιν «Ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσαις, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ. Οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, Πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια». Ἴδου τὸν γλῶσσαις λαλοῦντα, Θεῷ διαλέγεσθαι 20 σαφῶς ὁ Παῦλός φησιν. Εἴτα Θεὸν δεικνύων τὸ Πνεῦμα, συνάψας ἐπάγει· «Πνεύματι δὲ λαλεῖται μυστήρια». Πῶς οὖν οὐκ ἔσονται τοῖς τῆς δυσφημίας ἐγκλήμασιν ἔνοχοι, οἱ τὸ Πνεῦμα τολμῶντες καταριθμεῖν ἐν ποιήμασιν;

ΑΛΛΟ.

25 Ἐπιστέλλει πάλιν Κορινθίοις ὁ Παῦλος· «Ἡμεῖς γὰρ ναοὶ ἐσμεν Θεοῦ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός· Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσονται μοι εἰς λαόν, καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν». Καὶ πάλιν ἐπὶ τούτοις· «Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ τὸ ἐνοικοῦν ἐν ἡμῖν». Καὶ πάλιν· «Εἴ τις οὖν τὸν ναὸν

11. Α' Κορ. 14, 29.

12. Α' Κορ. 14, 24-25.

τα, καὶ νὰ φέρει μέσα της κατὰ τρόπο φυσικὸ ὅσα ἔχει ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου εἶναι εἰκόνα. Καὶ ἐφόσον τὸ Πνεῦμα ὀνομάζεται εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ, εἶναι Θεὸς καὶ ὄχι τίποτε ἄλλο.

ΑΛΛΟ.

Ἔχει γραφεῖ ἐπίσης· «Δύο ἢ τρεῖς προφῆτες ἄς μιλοῦν»¹¹. Ἐπειτα λέγει· «Ἐὰν προφητεύουν ὅλοι καὶ μπεῖ μέσα κάποιος ἄπιστος ἢ ἀπλοϊκός, τότε αὐτὸς ἐλέγχεται ἀπὸ ὅλους, ἀνακρίνεται ἀπὸ ὅλους, ἀποκαλύπτονται τὰ κρυφὰ τῆς καρδιᾶς του, καὶ τότε πέφτοντας κάτω μὲ τὸ πρόσωπο θὰ προσκυνήσει τὸν Θεὸ καὶ θὰ πεῖ ὅτι πραγματικὰ ὁ Θεὸς βρῖσκεται ἀνάμεσά σας»¹². Ὄταν λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ δέχονται τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἔχοντας τὸν Θεὸ μέσα τους, προφητεύουν καὶ θαυμάζονται γι' αὐτό, πῶς εἶναι δημιουργηματα καὶ ὄχι σχετικὴ συμμετοχὴ στὴν ἀνώτατη ὄλων οὐσία, ἣ ὁποία μεταδιβάσκει κατὰ τρόπο φυσικὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα διὰ τοῦ Υἱοῦ πρὸς ἐκείνους ποὺ εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὴ δεχθοῦν, ὅπως καὶ ἡ θερμότητα μεταδίδεται ἀπὸ τὴ φωτιὰ στὸ σῶμα;

ΑΛΛΟ.

Ἔχει πάλι γραφεῖ· «Ἐκεῖνος ποὺ μιλάει γλῶσσες, δὲν μιλάει στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ στὸ Θεό, ἀφοῦ κανένας δὲν ἀκούει, ἀλλὰ λέγει μυστήρια μὲ ἔμπνευση τοῦ Πνεύματος»¹³. Νά, ἐκεῖνος ποὺ μιλάει γλῶσσες, λέγει ὁ Παῦλος μὲ σαφήνεια, μιλάει μὲ τὸν Θεό. Ἐπειτα, δείχνοντας ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεός, προσθέτει· «Μὲ ἔμπνευση τοῦ Πνεύματος ἀποκαλύπτονται μυστήρια». Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἔνοχοι γιὰ ἐγκλήματα βλασφημίας, αὐτοὶ ποὺ τολμοῦν νὰ κατατάσσουν τὸ Πνεῦμα ἀνάμεσα στὰ δημιουργήματα;

ΑΛΛΟ.

Γράφει ἐπίσης ὁ Παῦλος σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς Κορινθίους· «Γιατὶ ἐμεῖς εἴμαστε ναοὶ τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, ὅπως εἶπε ὁ Θεός· Θὰ κατοικήσω μέσα σ' αὐτοὺς καὶ θὰ περπατήσω, καὶ θὰ εἶναι λαὸς μου, καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι Θεὸς τους»¹⁴. Καὶ πάλι μαζὶ μ' αὐτά· «Καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ ἅγιο Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ποὺ κατοικεῖ μέσα σας»¹⁵. Καὶ πάλι·

13. Α' Κορ. 14, 2.

14. Β' Κορ. 6, 16.

15. Ἐφ. 4, 30.

τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός. Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς». Οὐκοῦν, εἰ τὸ Πνεῦμα λαβόντες, καὶ ναὸς καὶ οἶκος Θεοῦ χρηματίζομεν, ὡς Θεὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς οἰκοῦντα καὶ ἐμπεριπατοῦντα, καθὼς γέγραπται, πῶς οὐ
5 Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κἂν μὴ βούλωνταί τινες τῶν δι' ἐναντίας, οἷς τὸ μὴ πείθεσθαι τῇ θείᾳ Γραφῇ σύνηθές τε καὶ φίλον;

ΑΛΛΟ.

Ὁ μακάριος Παῦλος δούλον ἑαυτὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κλητὸν ἀπόστολον ἀποκαλῶν, ἀφωρίσθαι φησὶν εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ. Εἶτα πάλιν ἑτεροτρόπως τὸ αὐτὸ σημαίνων, ἐπιστέλλει πρὸς
10 οὓς τινὰς ὡς περὶ Θεοῦ· «Ὅς ἰκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους Καινῆς Διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος». Εἰ τοίνυν διαθήκην Πνεύματος οἶδεν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ εἰς ὃ καὶ ἀφωρίσθαι φησί, πῶς οὐ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον;

15

ΑΛΛΟ.

Γέγραπται πάλιν «Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Χριστὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τοῦ ἐνοικούντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν». Ἄλλ' εἵπερ ἦν ὄντως ποίημα
20 καὶ κτίσμα κατὰ τὴν τῶν ἑτεροδόξων μανίαν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς ὄλην ἔχει τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν; Οὐ γὰρ δὴ τις τοσοῦτον, οἶμαι, τοῦ φρονεῖν ὀρθῶς ἐκδήσεται, ὡς τολμήσαι καὶ μόνον εἰπεῖν τὴν θείαν οὐσίαν δι' ὀργάνων τινῶν ἔξωθεν εἰς τὸ εἶναι παρενεχθέντων διακονεῖσθαι πρὸς ἐνέργειαν τὴν ἐξ αὐτῆς φυ-
25 σικῶς διαβαίνουσαν πρὸς τινὰς τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὸ λαβεῖν. Ἐπειδὴ δὲ ζωὴ μὲν ἐστὶ κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, ζωοποιεῖ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ παρ' αὐτοῦ χωρηγούμενον, ἀνάγκη λοιπὸν ἐκ τῆς οὐσίας ὑπάρχειν ὁμολογεῖν αὐτὸ τῆς τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ πᾶσαν

16. Α' Κορ. 3, 17.

17. Ρωμ. 1, 1.

«Ἐὰν λοιπὸν κάποιος καταστρέφει τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ, θὰ τὸν καταστρέψει ὁ Θεός. Γιατὶ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἅγιος, καὶ ὁ ναὸς αὐτὸς εἴσαστε ἐσεῖς»¹⁶. Ἔπειτα, λέγοντας τὸ ἴδιο μὲ ἄλλο τρόπο, γράφει σὲ κάποιους γιὰ τὸν Θεό· «Αὐτὸς μᾶς ἔκανε ἱκανοὺς νὰ γίνουμε ὑπηρέτες Νέας Διαθήκης, ὄχι τοῦ γραμματος, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος»¹⁸. Ἐὰν λοιπὸν γνωρίζει ὅτι εἶναι διαθήκη τοῦ Πνεύματος τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴ διάδοση τοῦ ὁποῖου ὀρίσθηκε, ὅπως λέγει, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς τὸ ἅγιο Πνεῦμα;

ΑΛΛΟ.

Ὁ μακάριος Παῦλος, ὀνομάζοντας τὸν ἑαυτὸ του δοῦλο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κλητὸ ἀπόστολο, λέγει ὅτι ὀρίσθηκε νὰ κηρύξει τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ»¹⁷. Ἐπειτα, λέγοντας τὸ ἴδιο μὲ ἄλλο τρόπο, γράφει σὲ κάποιους γιὰ τὸν Θεό· «Αὐτὸς μᾶς ἔκανε ἱκανοὺς νὰ γίνουμε ὑπηρέτες Νέας Διαθήκης, ὄχι τοῦ γραμματος, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος»¹⁸. Ἐὰν λοιπὸν γνωρίζει ὅτι εἶναι διαθήκη τοῦ Πνεύματος τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴ διάδοση τοῦ ὁποῖου ὀρίσθηκε, ὅπως λέγει, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς τὸ ἅγιο Πνεῦμα;

ΑΛΛΟ.

Ἐχει ἐπίσης γραφεῖ· «Ἐὰν τὸ Πνεῦμα ἐκείνου ποὺ ἀνέστησε τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς κατοικεῖ μέσα σας, τότε ἐκεῖνος ποὺ ἀνέστησε τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς θὰ ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματά σας, μὲ τὸ Πνεῦμα του ποὺ κατοικεῖ μέσα σας»¹⁹. Ὅμως ἐὰν ἦταν πραγματικὰ δημιούργημα καὶ κτίσμα, σύμφωνα μὲ τὴ μανία τῶν ἑτεροδόξων, τὸ ἅγιο Πνεῦμα, πῶς ἔχει ὅλη τὴν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ; Γιατὶ δὲν νομίζω ὅτι κάποιος θὰ μπορούσε νὰ παραστρατήσῃ τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν ὀρθὴ πίστη, ὥστε νὰ τολμᾷ καὶ μόνο νὰ πεῖ, ὅτι ἡ θεία οὐσία ὑπηρετεῖται μὲ κάποια ὄργανα, τὰ ὁποῖα ἤρθαν στὴν ὑπαρξη ἔξω ἀπὸ αὐτὴν στὴν ἐνέργειά της, ἢ ὁποῖα προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν κατὰ τρόπο φυσικὸ καὶ μεταβαίνει σὲ ὀρισμένους ποὺ εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὴ λάβουν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Υἱὸς εἶναι ζωὴ κατὰ φύση, καὶ ζωοποιεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ὁποῖο χορηγεῖται ἀπὸ αὐτόν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀμολογοῦμε ὅτι αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ ἔχει ὅλη τὴ δύναμη καὶ ἐνέργεια αὐτοῦ, ὅπως ἀκριβῶς

18. Β΄ Κορ. 3, 6.

19. Ρωμ. 8, 11.

αὐτοῦ τὴν τε δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἔχον, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ ὕδατος ἀτμὶς ἀναβαίνοι, καὶ δι' ὧν ἐνεργεῖ τοὺς παρ' οἷς ἂν γένοιτο ψύχουσα, τοῦ ἐκπέμποντος αὐτὴν τὴν φύσιν σημαίνουσα.

ΛΟΓΟΣ ΛΔ'.

- 5 *Παράθεσις ρητῶν ἐφεξῆς, ἐν οἷς ἔστι τὸν ἐπιτηροῦντα θεωρεῖν, ὅτι Θεὸς τὸ Πνεῦμα, καὶ τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν ἔχον τῷ Υἱῷ πανταχοῦ, καὶ οὐκ ἀπεξενωμένον τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ὁμοῦ δὲ διδάσκουσιν ὅτι Θεοῦ λεγομένου κατοικεῖν ἐν ἡμῖν, τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ἐνοικοῦν.*
- 10 *Πρὸς Τιμόθεον ὁ Παῦλος «Τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον, διὰ Πνεύματος ἁγίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν». Πρὸς Ρωμαίους «Οὐ τολμῶ μὲν λαλεῖν τι, ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει Πνεύματος Θεοῦ». Καὶ πάλιν «Παρακαλῶ οὖν*
- 15 *ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς». Πρὸς Κορινθίους «Ἡ οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ;». Καὶ πάλιν «Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐν Πνευμά ἐστίν».*
- 20 *Ἴδού σαφῶς ἐνθάδε Πνεῦμα λέγει Κύριον, σαφέστερον δὲ τοῦτο ποιῶν, ἐπιστέλλει πάλιν περὶ τῶν Ἰουδαίων «Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. Ἄλλ' ἕως σήμερον ἡνίκα ἀναγινώσκηται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν*
- 25 *αὐτῶν κεῖται. Ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστίν. Οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία». Καὶ πάλιν «Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπιριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ*

1. Β' Τιμ. 1, 14.

2. Ρωμ. 15, 18.

3. Ρωμ. 15, 30.

ἀνεβαίνει καὶ ὁ ἀτμός τοῦ νεροῦ, καὶ μ' αὐτὰ πού κάνει δροσίζοντας αὐτούς μὲ τοὺς ὁποίους ἔρχεται σὲ ἐπαφή, φανερώνει τὴ φύση ἐκείνου πού τὸ ἐκπέμπει.

ΛΟΓΟΣ ΛΔ'.

Παράθεση στὴ συνέχεια ρήσεων, στίς ὁποῖε μπορεῖ ὁ προσεκτικὸς ἐρευνητὴς νὰ δεῖ, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεός, καὶ ἔχει τὴν ἐνέργειά του παντοῦ στὸν Υἱό, καὶ δὲν εἶναι ἀποξενωμένο ἀπὸ τὴν οὐσία του. Ταυτόχρονα διδάσκουν ὅτι, ὅταν λέγεται, ὅτι μέσα μας κατοικεῖ ὁ Θεός, τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο πού κατοικεῖ.

Γράφει ὁ Παῦλος στὸν Τιμόθεο· «Φύλαξε τὴν καλὴ παρακαταθήκη διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πού κατοικεῖ μέσα μας»¹. Στούς Ρωμαίους· «Δὲν τολμῶ βέβαια νὰ πῶ κάτι πού δὲν ἔκανε ὁ Χριστὸς μέσον ἐμοῦ, γιὰ νὰ φέρει σὲ ὑπακοή τὰ ἔθνη, μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα, μὲ τὴ δύναμη σημείων καὶ τεράτων, μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ»². Καὶ πάλι· «Σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφοί, διὰ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, νὰ γίνετε συναγωνιστές μου στίς προσευχές»³. Στούς Κορινθίους· «Ἡ δὲν γνωρίζετε ὅτι τὰ σώματά σας εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο ἔχετε ἀπὸ τὸν Θεό;»⁴. Καὶ πάλι· «Ἐκεῖνος πού προσκολλᾶται στὸν Κύριο, εἶναι ἓνα πνεῦμα μὲ αὐτόν»⁵. Νᾶ, ἐδῶ ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα Κύριο. Κάνοντάς το αὐτὸ βέβαια πιὸ σαφές, γράφει πάλι γιὰ τοὺς Ἰουδαίους· «Γιατὶ μέχρι σήμερα τὸ ἴδιο κάλυμμα μένει κατὰ τὴν ἀνάγνωσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ δὲν ἀφαιρεῖται, γιὰτὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ καταργεῖται. Ἀλλὰ μέχρι σήμερα κάθε φορὰ πού διαβάζεται ὁ Μωυσῆς, ὑπάρχει κάλυμμα στὴν καρδιά τους. Μόλις ὅμως κάποιος ἐπιστρέψει στὸν Κύριο, ἀφαιρεῖται τὸ κάλυμμα. Ὁ Κύριος ὅμως εἶναι τὸ Πνεῦμα, καὶ ὅπου εἶναι τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ ὑπάρχει ἐλευθερία»⁶. Καὶ πάλι· «Ἐμεῖς ὅλοι ὅμως μὲ ἀκάλυπτο τὸ πρόσωπο, ἀντανανκλώντας τὴ δόξα τοῦ Κυρίου, μεταμορφωνώμαστε ἀπὸ δόξα

4. Α' Κορ. 6, 19.

5. Α' Κορ. 6, 17.

6. Β' Κορ. 3, 14-17.

Κυρίου Πνεύματος». «Ότε τοίνυν εἷς ἐστὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, Κύριον δὲ τὸ Πνεῦμα καλεῖ, οὐδεμίαν ἄρα φύσεως οἶδε διαφορὰν τοῦ Υἱοῦ καὶ Πνεύματος, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ φυσικῶς ὑπάρχον τῷ τῆς κυριότητος ὀνόματι καλεῖ.

ΑΛΛΟ.

Γράφει πάλιν· «Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ὃς συμβιδάσει αὐτόν; Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν»· τὸ Πνεῦμα λέγων τὸ ἐνοικοῦν ἐν ἡμῖν. «Ότε τοίνυν νοῦς ἀπεκλήθη Χριστοῦ, πῶς ἂν εἶη 10 τῶν πεπονημένων, οὐκ ἐνδεχομένου τὴν θεῖαν καὶ ἀκήρατον φύσιν ἔχειν τι τῶν ἔξωθεν οὐσιωδῶς ἐν αὐτῇ;

ΑΛΛΟ.

Εὐρίσκεται πού γεγραμμένον, μᾶλλον δὲ φησιν ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης· «Ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστὶν 15 ὁ Θεός, ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ ἔδωκεν ἡμῖν». Εἰ τοίνυν ἐνοικισθέντος ἡμῖν διὰ μετοχῆς τοῦ Πνεύματος, Θεός ἐστὶν ὁ ἐνοικῶν, καὶ ἡμεῖς μὲν ἐν αὐτῷ γινόμεθα, αὐτὸς δὲ πάλιν ἐν ἡμῖν, διὰ τὸ Πνεῦμα φορεῖν, πῶς οὐκ ἔσται τὸ Πνεῦμα Θεός, ὅλην ἔχων οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῷ τὴν ιδιότητα τοῦ Πατρὸς καὶ Θεοῦ, οὗ καὶ Πνεῦμά ἐστι 20 δι' Υἱοῦ τῇ κτίσει χορηγούμενον;

ΑΛΛΟ.

Φησί πού Χριστὸς Ἰουδαίοις προσδιαλεγόμενος· «Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ». Καὶ δάκτυλόν φησιν ἐνθάδε τὸ Πνεῦμα τὸ 25 ἅγιον, τρόπον τινὰ τῆς θείας οὐσίας ἐκπεφυκὸς καὶ φυσικῶς αὐτῆς ἐκκρεμάμενον, ὥσπερ καὶ ὁ δάκτυλος ἐκ τῆς ἀνθρωπειᾶς χειρός. Βραχίονα μὲν γὰρ καὶ δεξιὰν Θεοῦ τὸν Υἱὸν ἀποκαλοῦσιν αἱ θεῖαι Γραφαί, κατὰ τό· «Ἔσωσεν αὐτόν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, καὶ ὁ βραχίον ὁ ἅγιος αὐτοῦ». Καὶ πάλιν· «Κύριε, ὑψηλός σου ὁ βραχίων,

7. Β' Κορ. 3, 18.

8. Α' Κορ. 2, 16.

9. Α' Ἰω. 4, 13.

σὲ δόξα, μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος, πού εἶναι ὁ Κύριος»⁷. Ὅταν λοιπὸν εἶναι ἓνας ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου, καὶ Κύριο ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα, δὲν γνωρίζει ἐπομένως καμμιά διαφορὰ ἀνάμεσα στὸν Υἱὸ καὶ στὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ ὀνομάζει μὲ τὸ ὄνομα τῆς κυριότητος, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν καὶ βρίσκεται μέσα σ' αὐτὸν κατὰ φύση.

ΑΛΛΟ.

Γράφει ἐπίσης· «Ποιὸς γνώρισε τὴ σκέψη τοῦ Κυρίου, ὥστε νὰ τοῦ γίνῃ σύμβουλος; Ἐμεῖς ὅμως ἔχουμε νοῦν Χριστοῦ»⁸, ἐννοώντας τὸ Πνεῦμα πού κατοικεῖ μέσα μας. Ὅταν λοιπὸν ἀποκαλεῖται νοῦς τοῦ Χριστοῦ, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ἀφοῦ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει τὴ θεία καὶ ἀφθαρτὴ φύση κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι ἔξω ἀπὸ αὐτὴν ὡς πρὸς τὴν οὐσία;

ΑΛΛΟ.

Εἶναι κάπου γραμμένο, ἢ μᾶλλον λέγει ὁ μακάριος εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης· «Μὲ αὐτὸ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεὸς μένει μέσα μας, ἀπὸ τὸ Πνεῦμα πού μᾶς ἔδωσε»⁹. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸς πού κατοίκησε μέσα μας μὲ τὴν κοινωνία τοῦ Πνεύματος εἶναι Θεός, καὶ ἔμεῖς βρισκόμαστε μέσα σ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς μέσα σὲ μᾶς, ἐπειδὴ φέρουμε τὸ Πνεῦμα, πῶς δὲν εἶναι τὸ Πνεῦμα Θεός, ἀφοῦ ἔχει μέσα του ὅλα τὰ ἰδιώματα τοῦ Πατέρα καὶ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου εἶναι Πνεῦμα, πού χορηγεῖται στὴν κτίση διὰ τοῦ Υἱοῦ;

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάπου ὁ Χριστὸς μιλώντας μὲ τοὺς Ἰουδαίους· «Ἐὰν ἐγὼ μὲ τὸ δάκτυλο τοῦ Θεοῦ βγάζω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφτασε σὲ σᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»¹⁰. Καὶ δάκτυλο ἔδω ὀνομάζει τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο ἔχει ἐκβλαστήσει κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὴ θεία οὐσία, καὶ κρέμεται ἀπὸ αὐτὴν κατὰ τρόπο φυσικό, ὅπως καὶ τὸ δάκτυλο ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ οἱ ἅγιες Γραφές ἀποκαλοῦν τὸν Υἱὸ βραχίονα καὶ δεξιὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὸ· «Τὸν ἔσωσε τὸ δεξιὸ χέρι του καὶ ὁ ἅγιος βραχίονάς του»¹¹. Καὶ πάλι· «Κύριε, ὁ βρα-

10. Λουκᾶ 11, 20.

11. Ψαλμ. 97, 1.

καὶ οὐκ ἤδειςαν, γνόντες δὲ αἰσχυνθήσονται». Ὡσπερ οὖν ὁ βρα-
 χίων φυσικῶς ἐνήρμοσται τῷ ὅλῳ σώματι, πάντα ἐνεργῶν ὅσαπερ
 ἂν δόξη τῇ διανοίᾳ, καταχρῖει δὲ συνήθως, τῷ δακτύλῳ πρὸς τοῦ-
 το κεχρημένος, οὕτω τὸν μὲν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐ-
 5 τῷ φυσικῶς ἠρμοσμένον, ἔν', οὕτως εἶπω, καὶ ἐμπεφυκότα λογιζώ-
 μεθα, ἐν δὲ τῷ Υἱῷ φυσικῶς τε καὶ οὐσιωδῶς διῆκον παρὰ Πατρὸς
 τὸ Πνεῦμα, δι' οὗ τὰ πάντα χρίων ἀγιάζει. Οὐκοῦν οὐκ ἀλλότριον
 οὐδὲ ἀπεξενωμένον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς θείας φύσεως φαίνε-
 ται, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ φυσικῶς. Ὡσπερ οὖν καὶ ὁ τοῦ
 10 σώματος δάκτυλος ἐν τῇ χειρὶ, ὁμοφυῆς ὢν αὐτῇ, καὶ ἡ χεὶρ αὐ-
 πάλιν ἐν τῷ σώματι οὐχ ἑτερούσιος ὡς πρὸς αὐτὸ τυγχάνουσα.
 Τούτων δὲ ἡμῖν ἐχόντων τῆδε, Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμα ἔστι, καὶ οὐχ
 ἑτέρως.

ΑΛΛΟ.

15 Λέγει πον ψάλλον ὁ μακάριος Δαβὶδ, καὶ τοὺς λόγους ἀνα-
 τείνων πρὸς τὸν Θεόν· «Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου,
 καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρα-
 νόν, σὺ ἐκεῖ εἶ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην πάρει. Ἐὰν ἀναλάβω τὰς
 πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς
 20 θαλάσσης, καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὀδηγήσει με καὶ καθέξει με ἡ
 δεξιὰ σου». Ὅτε τοίνυν τὸ Πνεῦμα καὶ πρόσωπον ἀποκαλεῖ τοῦ
 Πατρὸς, ὡς ἐξεικονίζον διὰ τῆς θεοπρεποῦς ἐνεργείας τὴν ἐξ ἧς
 ἔστιν οὐσίαν, ἀποκαλεῖ δὲ καὶ χεῖρα διὰ τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ
 παντοργὸν δύναμιν, πῶς οὐκ ἂν εἶη Θεὸς κατ' οὐσίαν τῷ Πατρὶ
 25 συνημμένον, ἐξ αὐτοῦ τε ὄν καὶ ἐν αὐτῷ, ὥσπερ οὖν καὶ ἡ χεὶρ τοῦ
 ἀνθρωπίου σώματος οὐ κεχώρισται, δέδεται δὲ μᾶλλον ἐν αὐτῷ
 καὶ ἐρριζώθη φυσικῶς

ΑΛΛΟ.

Ἔστι Θεὸς τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐντεῦθεν εἰσόμεθα· Ὁ τῶν ἀποστό-
 30 λων πρόκριτος, ᾧ τὸ θεῖον μυστήριον σὰρξ καὶ αἷμα, καθά φησιν ὁ

χίονάς σου εἶναι μέγας καὶ δὲν τὸ γνωρίζουν, ὅταν ὁμως τὸ γνωρίσουν θὰ ντραποῦν»¹². Ὅπως λοιπὸν ὁ βραχίονας εἶναι προσαρμοσμένος σὲ ὅλο τὸ σῶμα, ἐκτελώντας ὅλα ὅσα ἀποφασίσει ὁ νοῦς, καὶ κάνει τὴν ἐπάλειψη συνήθως χρησιμοποιοῦντας γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν τὸ δάκτυλο, ἔτσι τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ τὸν θεωροῦμε ὅτι βγήκε ἀπὸ αὐτὸν καὶ εἶναι κατὰ τρόπο φυσικὸ προσαρμοσμένος καὶ φυτεμένος σ' αὐτόν, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, ἐνῶ τὸ Πνεῦμα, περνώντας κατὰ τρόπο φυσικὸ καὶ οὐσιώδη ἀπὸ τὸν Πατέρα στὸν Υἱό, ἀγιάζει τὰ πάντα χρίοντάς τα. Ἐπομένως τὸ ἅγιο Πνεῦμα δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἄσχετο καὶ ἀποξενωμένο ἀπὸ τὴ θεία φύση, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν καὶ ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὴν κατὰ φύση. Ὅπως βέβαια καὶ τὸ δάκτυλο τοῦ σώματος στὸ χέρι, ποῦ εἶναι ὁμοφυές σ' αὐτὸ, καὶ τὸ χέρι ἐπίσης ποῦ δὲν εἶναι ἄλλης οὐσίας ὡς πρὸς τὸ σῶμα. Ἀφοῦ ὁμως αὐτὰ εἶναι ἔτσι, ἄρα τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς καὶ ὄχι κάτι διαφορετικὸ.

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάποιου ψάλλοντας ὁ μακάριος Δαβὶδ καὶ ἀπευθύνοντας τὰ λόγια τοῦ πρὸς τὸν Θεό· «Ποῦ νὰ πάω γιὰ νὰ ξεφύγω ἀπὸ τὸ Πνεῦμα σου, καὶ ποῦ νὰ φύγω γιὰ νὰ βρεθῶ μακριὰ ἀπὸ τὸ πρόσωπό σου; Ἐὰν ἀνεβῶ στὸν οὐρανὸ, σὺ εἶσαι ἐκεῖ· ἐὰν κατεβῶ σὴν ἄδη, εἶσαι παρών. Ἐὰν ἀνοιξῶ τὰ φτερὰ μου κατὰ τὰ χαράματα καὶ κατασκηνώσω στὰ πιὸ ἀπομακρυσμένα μέρη τῆς θάλασσας, καὶ ἐκεῖ τὸ χέρι σου θὰ μὲ ὀδηγήσει καὶ θὰ μὲ συγκρατήσῃ τὸ δεξιὸ σου χέρι»¹³. Ὅταν λοιπὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ὀνομάζει καὶ πρόσωπο τοῦ Πατέρα, ἐπειδὴ παριστάνει μὲ τὴν θεοπρεπῆ του ἐνέργεια τὴν οὐσία ἀπὸ τὴν ὁποία προήλθε, τὸ ἀποκαλεῖ ὁμως καὶ χέρι, ἐπειδὴ ἔχει μέσα του τὴ δύναμη νὰ κατασκευάζει τὰ πάντα, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι Θεὸς ἐνωμένο ὡς πρὸς τὴν οὐσία μὲ τὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο ὑπάρχει, ὅπως καὶ τὸ χέρι ποῦ δὲν ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι δεμένο μὲ αὐτὸ καὶ φυτρωμένο κατὰ τρόπο φυσικό;

ΑΛΛΟ.

Ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς τὸ γνωρίζουμε καὶ ἀπὸ τὰ ἑξῆς· Ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων, στὸν ὁποῖο, ὅπως λέγει ὁ Σωτῆρας, δὲν

Σωτήρ, οὐκ ἀπεκάλυψεν, ἀλλ' ὁ Πατήρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς λέγει πού πρὸς Ἀνανίαν, προσάγοντα μὲν τὴν τοῦ χωρίου τιμὴν, ἀπονοσφισέμενον δέ τι μέρος ἀπ' αὐτῆς· «Ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου;». Εἶτα συνάπτει πρὸς τούτοις τό· «Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ». Οὐκοῦν, εἰ ὁ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ψευδόμενος, τῷ Θεῷ ψεύδεται, Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμα καὶ ἐν Θεῷ φυσικῶς;

ΑΛΛΟ.

10 Γαλάταις ἐπιστέλλον ὁ Παῦλός φησι· «Τεκνία, οὐς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν». Εἰ δὲ μορφοῦται Χριστὸς ἐν ἡμῖν διὰ τῆς Πνεύματος ἐνεργείας, διὰ πάσης ἀρετῆς ἀναπλάτων ἡμᾶς εἰς οἰκείαν ἐμφέρειαν καὶ πνευματικούς ἐπεργαζόμενος, Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ τὸ ὡς αὐτὸς ἐν ἡμῖν μορφοῦμενον.

15

ΑΛΛΟ.

Τὰ ἐκ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας εὐαγγελιζόμενος ἀγαθὰ, φησί πού Θεὸς περὶ τῶν ἑαυτοῦ ποιμνίων, ὅτι «ἀναστήσω αὐτοῖς ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου, καὶ ποιμανοῦσιν αὐτὰ ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης». Παῦλος δέ, τῆς ἀληθείας ὁ κήρυξ, τοῖς 20 Ἐφεσίων προεσβυτέροις προσομιλῶν· «Προσέχετε», φησίν, «ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους». Ὅτε τοίνυν ἄπερ ὑπέσχετο δοῦν ὁ Θεὸς μετ' ἐξουσίας τὸ Πνεῦμα πληροῖ, καὶ ποιμένας ἐγείρει κατὰ τὴν ἐν προφήταις ἐπαγγελίαν, οὐκ ἀλλότριον ἄρα τῆς θείας οὐσίας ἐστίν, ἀλλ' 25 ὡς ἐνέργεια φυσικὴ τε καὶ οὐσιώδης καὶ ἐνυπόστατος, ἐξ αὐτῆς προιοῦσα καὶ ἐν αὐτῇ μένουσα πάντα ἐργάζεται τὰ τοῦ Θεοῦ.

ΑΛΛΟ.

Λέγει πού Χριστὸς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα περὶ ἡμῶν·

14. Ματθ. 10, 17.

16. Γαλ. 4, 19.

15. Πράξ. 5, 3-4.

17. Ἱερ. 3, 15.

18. Πράξ. 20, 28.

τοῦ ἀποκάλυψε ἄνθρωπος τὸ θεῖο μυστήριον, ἀλλὰ ὁ οὐράνιος Πατέρας¹⁴, λέγει κάπου στὸν Ἄνανία, ὁ ὁποῖος πρόσφερε τὴν ἀξία τοῦ κτήματός του, ἀφοῦ προηγουμένως κράτησε ἓνα μέρος αὐτῆς· «Ἄνανία, γιατί κυρίεψε τὴν καρδιά σου ὁ Σατανᾶς, ὥστε νὰ πεῖς ψέματα στὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ νὰ κρατήσεις γιὰ τὸ ἑαυτό σου ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν τιμὴ τοῦ κτήματος;»¹⁵. Ἔπειτα προσθέτει σ' αὐτὰ καὶ τὸ ἑξῆς· «Δὲν εἶπε ψέματα στοὺς ἄνθρώπους, ἀλλὰ στὸν Θεό. «Ἄρα λοιπὸν, ἀφοῦ ἐκεῖνος ποὺ ψεύδεται στὸ ἅγιο Πνεῦμα, ψεύδεται στὸν Θεό, ἄρα τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς κατὰ φύσιν.

ΑΛΛΟ.

Γράφοντας στοὺς Γαλάτες ὁ Παῦλος λέγει· «Παιδιά μου, γιὰ τὰ ὅποια πάλι δοκιμάζω πόνους γέννας, μέχρι νὰ μορφωθεῖ μέσα σας ὁ Χριστός»¹⁶. Ἐὰν λοιπὸν μορφώνεται μέσα μας ὁ Χριστός μετὰ τὴν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο μᾶς ἀναπλάθει μετὰ κάθε ἀρετῆ, ὥστε νὰ τὸν μοιάσουμε, καὶ μᾶς κάνει πνευματικούς, ἄρα τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι Θεός, τὸ ὁποῖο μορφώνεται μέσα μας σὰν νὰ εἶναι ὁ ἴδιος.

ΑΛΛΟ.

Ὁ Θεὸς ἀναγγέλλοντας τὰ ἀγαθὰ ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Σωτήρα μας, λέγει κάπου γιὰ τὰ ποιμνιά του· «Θὰ τοὺς δώσω ποιμένες καλοὺς σύμφωνα μετὰ τὴν καρδιά μου, καὶ θὰ τὰ ποιμάνουν μετὰ γνώση καὶ σύνεση»¹⁷. Ὁ Παῦλος πάλι, ὁ κήρυκας τῆς ἀληθείας, μιλώντας στοὺς πρεσβυτέρους τῶν Ἐφεσίων λέγει· «Προσέχετε τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ ὀλόκληρο τὸ ποιμνίον, στὸ ὁποῖο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο σᾶς τοποθέτησε ἐπισκόπους»¹⁸. Ὅταν λοιπὸν αὐτὰ ποὺ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ τὰ κάνει ὁ Θεός, τὰ ἐκτελεῖ μετὰ τρόπο ἐξουσιαστικὸ τὸ Πνεῦμα, καὶ τοποθετεῖ ἐπισκόπους σύμφωνα μετὰ τὴν ὑπόσχεση ποὺ ἔδωσε στοὺς προφῆτες, ἄρα δὲν εἶναι ξένο ἀπὸ τὴν θεία οὐσία, ἀλλὰ κάνει ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐνέργεια φυσικὴ καὶ οὐσιώδης καὶ ἐνυπόστατη, ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν θεία οὐσία καὶ μένει σ' αὐτήν.

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάπου στὸν Πατέρα τοῦ ὁ Χριστός γιὰ μᾶς· «Ἀγίασέ τους

«*Ἀγιάσον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου*». Αὐτός τε πάλιν φησὶν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ· «*Καὶ ἔσομαι αὐτοῖς Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός. Καὶ γνώσονται τὰ ἔθνη, ὅτι ἐγὼ Κύριος, ὁ ἀγιάζων αὐτούς*». Εἰ τοίνυν Θεοῦ λέγοντος ἀγιάζειν τοὺς αὐτῶν 5 προσεδρεύοντας, τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ τὴν ὑπόσχεσιν ἀποπληροῦν καὶ ἀγιάζον, Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμα, καὶ οὐκ ἀλλότριον τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας.

ΑΛΛΟ.

Ἐναθρωπῆσαι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον πᾶσα μὲν ἡ θεία διῆσχυρί- 10 ζεται Γραφή, καὶ αὐτοὶ δὲ πάντως ὁμολογήσουσιν οἱ δι' ἐναντίας. Ἐπειδὴ δὲ γέγραπται περὶ αὐτοῦ, ὅτι ποτὲ μὲν ἦγετο τῷ Πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, ποτὲ δὲ καὶ ἦγετο ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν, λεγέτωσαν ἡμῖν οἱ τῆς θείας οὐσίας τὸ Πνεῦμα διορίζοντες καὶ τολμῶντες αὐτὸ τοῖς κτίσμασιν ἐγκα- 15 ταριθμεῖν, τίνα τρόπον ὁ Υἱός, ἡ σοφία καὶ δύναμις τοῦ Πατρὸς, τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἀνήγετο καὶ τὸν διάβολον ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνίκα καὶ κατηγωνίζετο; Ἄρα καὶ ἰσχύος αὐτὸν ἐνδεᾶ τολμήσουσι λέγειν, μᾶλλον δὲ εἰς τοσαύτην δώσουσιν ἀσθένειαν ἐλθεῖν, ὡς ἐν χρειᾷ καθεστηκέναι τῆς ἀπὸ τοῦ 20 Πνεύματος βοηθείας τοῦ πεπονημένου καὶ ἐκτισμένου, κατὰ τὸν τῶν ἑτεροδόξων λόγον; Καὶ πῶς ἔτι τῶν δυνάμεων Κύριος ὁ διὰ κτίσματος βοηθούμενος; Ἀλλὰ τοῦτο καὶ μόνον ἐννοεῖν ἀτοπώτατον. Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ἐν Υἱῷ παρὰ Πατρός φυσικῶς ὑπάρχον, καὶ ὅλην αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν ἔχον. Ἐνεργὸς δὲ ὁ λόγος 25 εἰς τὴν ἐπ' ἐκείνῳ νίκην διὰ Πνεύματος ἦν, ὡς ταύτη κεχορημένος ἰσχύϊ, ἔχων τὸ οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῷ, τῷ διαβόλῳ μὲν κατὰ τὴν ἔρημον ἀντιστατοῦν, ἐν δὲ τῇ Γαλιλαίᾳ τὰς διὰ τῶν σημείων δυνάμεις ἐπιτελοῦν. Τὰ γὰρ πάντα παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι.

ΑΛΛΟ.

30 Φησί που Θεός «*Ἡ οὐχὶ καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ*

19. Ἰω. 17, 17.

20. Ἰεζ. 37, 27-28.

μέ την ἀλήθειά σου»¹⁹. Ἐπίσης καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς λέγει μέσω τοῦ προφήτη Ἰεζεκιήλ· «Καὶ θὰ εἶμαι Θεὸς τους καὶ αὐτοὶ θὰ εἶναι λαὸς μου. Καὶ θὰ γνωρίσουν τὰ ἔθνη ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος, πού τοὺς ἀγιάζω»²⁰. Ἐάν λοιπόν, μολονότι ὁ Θεὸς λέγει ὅτι ἀγιάζει αὐτοὺς πού βρῖσκονται κοντά του, τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο πού ἐκπληρώνει τὴν ὑπόσχεσή του καὶ τοὺς ἀγιάζει, τότε εἶναι Θεὸς τὸ Πνεῦμα, καὶ δὲν εἶναι ξένο ἀπὸ τὴν ἀνώτερη ὄλων οὐσία.

ΑΛΛΟ.

Ἐπειδὴ ἔνανθρώπησε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ τὸ διαβεβαιώνει ὅλη ἡ ἀγία Γραφή, καὶ τὸ ὁμολογοῦν ὅπωςδήποτε καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἀντίθετοι. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι γραμμένο γι' αὐτὸν ὅτι, ἄλλοτε ὁ Ἰησοῦς πορευόταν ὀδηγούμενος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα στὴν ἔρημο, καὶ ἄλλοτε πάλι μετὰ τὴν δύναμη τοῦ Πνεύματος πορευόταν στὴ Γαλιλαία, ἃς μᾶς ποῦν αὐτοὶ πού ξεχωρίζουν τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τὴ θεία οὐσία καὶ τολμοῦν νὰ τὸ κατατάσσουν μαζί μετὰ τὰ κτίσματα, μετὰ ποῖο τρόπο ὁ Υἱός, ἡ σοφία καὶ δύναμη τοῦ Πατέρα, πῆγαινε μετὰ τὴν δύναμη τοῦ Πνεύματος στὴ Γαλιλαία, καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος νικούσε καὶ ἀντιμετώπιζε καὶ τὸν διάβολο στὴν ἔρημο; Μήπως θὰ τολμήσουν νὰ ποῦν καὶ ὅτι στεροῦνταν τὴν δύναμη, ἢ καλύτερα θὰ θελήσουν νὰ ποῦν ὅτι ἦρθε σὲ τόσο μεγάλη ἀδυναμία, ὥστε νὰ βρεθεῖ στὴν ἀνάγκη νὰ βοηθηθεῖ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, πού εἶναι δημιουργημένο καὶ κτισμένο, σύμφωνα μετὰ τὰ λόγια τῶν ἑτεροδόξων; Καὶ πῶς εἶναι ἀκόμα Κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτὸς πού βοηθεῖται ἀπὸ κτίσμα; Ἐπίσης αὐτὸ καὶ μόνο νὰ τὸ σκέφτεται κανεὶς εἶναι πάρα πολὺ ἄτοπο. Ἐάν λοιπόν εἶναι Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ὁποῖο ὑπάρχει κατὰ τρόπο φυσικὸ στὸν Υἱὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ ἔχει ὅλη τὴν ἐνέργεια αὐτοῦ. Καὶ ὁ Λόγος ἐνεργοῦσε στὴ νίκη τοῦ ἐναντίου τοῦ διαβόλου διὰ τοῦ Πνεύματος, ἐπειδὴ χρησιμοποιοῦσε αὐτὴ τὴν δύναμη, ἔχοντας μέσα του κατ' οὐσίαν αὐτό, πού στὴν ἔρημο ἀντιμαχόταν τὸν διάβολο, ἐνῶ στὴ Γαλιλαία ἔκανε τὶς θαυματουργικὰς ἐνέργειες. Γιατὶ ὅλα γίνονται ἀπὸ τὸν Πατέρα διὰ τοῦ Υἱοῦ μετὰ τὴν δύναμη τοῦ Πνεύματος.

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάπου ὁ Θεός· «Μήπως ἐγὼ δὲν γεμίζω τὸν οὐρανὸ καὶ τὴν

πληρῶ, λέγει Κύριος;». Καὶ πληροῖ δηλονότι, πανταχόθεν διὰ Πνεύματος παρών. Ὅπερ εἰδὼς ὁ Ψαλμωδὸς ἔλεγε· «Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου; Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ. Ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην, πάρει». Εἰ τοίνυν διὰ τοῦ 5 Πνεύματος πληροῖ μὲν τὰ πάντα Θεός, παρέστι δὲ πανταχοῦ, Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμα, τὸ τὰ πάντα πληροῦν ὡς Θεός.

ΑΛΛΟ.

Ἀθηναίοις ὁ Παῦλος τὰ πρὸς εὐσέβειαν διαλεγόμενος καὶ τὸν ἀληθῆ καταγγέλλον Θεόν, ἔφασκεν ὡς «ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ 10 κινούμεθα καὶ ἐσμέν». Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν τὴν ἐν ἡμῖν γινομένην παρὰ Θεοῦ, τῷ ἁγίῳ Πνεύματι περιτίθησι λέγων· «Τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν». Θεὸς οὖν ἄρα τὸ Πνεῦμα τὸ ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μαρτυ- 15 ρίαν.

ΑΛΛΟ.

Λέγει πού Χριστὸς περὶ τῶν ἀξίων, εἰς τὸ καὶ θεότητος μετασχεῖν· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα». Ἀλλ' ἔστι δῆλον, ὅτι τοῖς ἁγίοις ἐνοικεῖ διὰ Πνεύ- 20 ματος. Ὅτε τοίνυν τὴν τοῦ Πατρὸς παρουσίαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀναπληροῖ, πῶς οὐκ ἔστι δῆλον, ὡς οὐ διώρισταί τῆς οὐσίας τῆς θείας, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς φυσικῶς ἐκπεμπόμενον, ὅλην ἔχει τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ τὴν ἐνέργειαν; Καὶ ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ τοῖς ἁγίοις παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ πεμ- 25 πόμενον, αὐτὸς μαρτυρήσει λέγων ὁ Σωτῆρ· «Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ». Καὶ πάλιν· «Ὁ δὲ Παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος διδάξει ὑμᾶς, καὶ ὑπο- 30 μνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπον ὑμῖν».

20α. Ἱερ. 23, 24.

22. Πράξ. 17, 28.

21. Ψαλμ. 138, 7-8.

23. Ἰω. 6, 63.

γῆ;»²¹ Καὶ εἶναι φανερό ὅτι τὸν γεμίζει ὄντας πανταχοῦ παρών διὰ τοῦ Πνεύματος. Γνωρίζοντάς το αὐτό ὁ Ψαλμωδὸς ἔλεγε· «Ποῦ νὰ μεταβῶ γιὰ νὰ εἶμαι μακριὰ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα σου; Ἐὰν ἀνέβω στὸν οὐρανό, σὺ θρῖσκεσαι ἐκεῖ. Ἐὰν κατέβω στὸν ἄδη, εἶσαι παρών»²¹. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Θεὸς γεμίζει τὰ πάντα διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ εἶναι πανταχοῦ παρών, ἄρα εἶναι Θεὸς τὸ Πνεῦμα, ποὺ γεμίζει τὰ πάντα ὡς Θεός.

ΑΛΛΟ.

Ὁ Παῦλος μιλώντας στοὺς Ἀθηναίους γιὰ τὴν πίστη καὶ κηρύττοντας τὸν ἀληθινὸ Θεό, ἔλεγε· «Μέσα σ' αὐτὸν ζοῦμε καὶ κινούμαστε καὶ ὑπάρχουμε»²². Καὶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς αὐτὴ τὴν ἐνέργεια ποὺ γίνεται σὲ μᾶς ἀπὸ τὸν Θεό, τὴν ἀποδίδει στὸ ἅγιο Πνεῦμα, λέγοντας· «Τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δίνει ζωή»²³. Ἄρα εἶναι Θεὸς τὸ Πνεῦμα μέσα στὸ ὁποῖο ζοῦμε καὶ κινούμαστε καὶ θρῖσκόμαστε», σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου καὶ τὴ μαρτυρία τοῦ Σωτήρα μας.

ΑΛΛΟ.

Λέγει κάπου ὁ Χριστὸς γιὰ ἐκείνους ποὺ εἶναι ἄξιοι νὰ γίνουν μέτοχοι καὶ τῆς θεότητος· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας θὰ ἔρθουμε καὶ θὰ κατοικήσουμε μαζί του»²⁴. Ἀλλὰ εἶναι φανερό ὅτι κατοικεῖ στοὺς ἁγίους διὰ τοῦ Πνεύματος. Ὄταν λοιπὸν τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀναπληρώνει τὴν παρουσία τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ, πῶς δὲν εἶναι φανερό, ὅτι δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὴ θεία οὐσία, ἀλλὰ ἐκπεμπόμενο ἀπὸ αὐτὴν κατὰ φύση, ἔχει ὅλη τὴν ἐνέργεια τοῦ Υἱοῦ; Καὶ ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο ποὺ στέλνεται ἀπὸ τὸν Πατέρα διὰ τοῦ Υἱοῦ, τὸ βεβαιώνει ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας λέγοντας· «Ὄταν λοιπὸν θὰ ἔρθει ὁ Παράκλητος, τὸν ὁποῖο θὰ στείλω ἐγὼ ἀπὸ τὸν Πατέρα, δηλαδή τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας, τὸ ὁποῖο ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐκεῖνος θὰ δώσει μαρτυρία γιὰ μένα»²⁵. Καὶ πάλι· «Καὶ ὁ Παράκλητος, τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο θὰ στείλει ὁ Πατέρας στὸ ὄνομά μου, ἐκεῖνος θὰ σᾶς διδάξει καὶ θὰ σᾶς ὑπενθυμίσει ὅλα ὅσα σᾶς εἶπα»²⁶.

24. Ἰω. 14, 26.

25. Ἰω. 15, 26.

26. Ὅπ. π.

ΑΛΛΟ.

Κορινθίοις ὁ Ἀπόστολος ἐπιστέλλων, περὶ ἑαυτοῦ φησιν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς «Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἴδου σαφῶς ἐνθάδε τὸ τῆς ἀποστολῆς ὄνομα καὶ πρᾶγμα παρὰ Χριστοῦ καὶ Ἰησοῦ δισχυρίζεται λαμβάνειν. Ἐν δὲ ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων γέγραπταί τι τοιοῦτον «Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς». Εἰ τοίνυν κεκληκός αὐτὸν εἰς ἀποστολὴν τοῦ Πνεύματος, παρὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ κεκλησθαί φησι, δείκνυται σαφῶς οὐκ ἀλλότριον τῆς οὐσίας τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἐν αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὡσπερ ἐνέργειά τις φυσικὴ πάντα δυναμένη πληροῦν ὅσα καὶ θούλεται.

ΑΛΛΟ.

15 Ὅτι τέλειον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ οὐδὲν ἀτελές ἐν αὐτῷ· καὶ γὰρ φέρηται τινα περὶ αὐτοῦ παρὰ ταῖς θείαις Γραφαῖς, ὑπεμφαίνοντά τι τοιοῦτον, τῆς οἰκονομίας ἕνεκα τῆς δι' ἡμᾶς εἰρησθαι δώσομεν.
Πρότασις ὡς ἐκ τῶν δι' ἐναντίας.

20 Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον καὶ σφόδρα, φασί, δυσμαθές, τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τῆς τοῦ Θεοῦ λέγειν τὸ Πνεῦμα, τὸ οὕτως ἀτελές, καὶ οὐδὲν ἔχον ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ μετοχῆς ἐκείνου ὑπάρχον ὅπερ ἐστί; Σαφέστατα γοῦν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, τοῦτο περὶ αὐτοῦ φησιν ὁ Σωτήρ· «Οὐ γὰρ λαλήσει λέγων ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἀλλ' ὅσα ἀκούσει
25 λαλήσει». Εἴπερ οὖν ἦν ἐξ ἑαυτοῦ, τὸ τέλειον ἔχειν δυνάμενον, ἐλάλησεν ἂν καὶ ἐφ' ἑαυτοῦ, μηδὲν τῆς παρ' ἑτέρου δεηθὲν ὑπομνήσεως

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Θαυμάσειεν ἂν τις, καὶ μάλα εἰκότως, ἐννοήσας τὴν τῶν δι'
30 ἐναντίας ἀπόνοιάν τε καὶ ἀβουλίαν, δι' ὧν γὰρ ἐχρῆν ἐκπαιδεύε-

ΑΛΛΟ.

Ὁ ἀπόστολος γράφοντας στοὺς Κορινθίους, στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς λέγει γιὰ τὸν ἑαυτό του τὸ ἑξῆς· «Παῦλος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»^{26α}. Νὰ ἐδῶ καθαρὰ ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ ὄνομα καὶ τὸ γεγονός τῆς ἀποστολῆς τὸ ἔχει λάβει ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Καὶ στὶς Πράξεις τῶν ἀποστόλων εἶναι γραμμένο κάτι παρόμοιο· «Καὶ ἐνῶ αὐτοὶ ὑπηρετοῦσαν τὸν Κύριο καὶ νήστευαν, εἶπε τὸ ἅγιο Πνεῦμα· Εἰχωρίστε μου τὸν Βαρνάβα καὶ τὸν Σαῦλο σὺν ἔργῳ γιὰ τὸ ὁποῖο τοὺς προσκάλεσα»²⁷. Ἐφόσον λοιπὸν αὐτός, ποὺ τὸν κάλεσε σὲ ἀποστολὴ τὸ Πνεῦμα, λέγει ὅτι κλήθηκε ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, φαίνεται καθαρὰ ὅτι τὸ ἅγιο Πνεῦμα δὲν εἶναι ξένο ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὸν καὶ προέρχεται ἀπὸ αὐτόν, καὶ σὰν κάποια φυσικὴ ἐνέργεια ποὺ μπορεῖ νὰ κάνει ὅσα θέλει.

ΑΛΛΟ.

Ὅτι τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι τέλειο καὶ τίποτε δὲν εἶναι ἀτελές σ' αὐτό· ἀλλά, καὶ ἂν ἀκόμα ὑπάρχουν στὶς ἅγιες Γραφές κάποιες ρήσεις γι' αὐτό, ποὺ ὑποδηλώνουν κάτι τέτοιο, δεχόμεστε ὅτι εἰπώθηκαν κατ' οἱ κωνομία γιὰ χάρη μας.

Ἐνσταση ἐκ μέρους τῶν αἵρετικῶν.

Καὶ πῶς δὲν εἶναι παράλογο, λένε, καὶ πολὺ δύσκολο νὰ κατανοηθεῖ, τὸ νὰ λέμε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα τὸ Πνεῦμα, ποὺ εἶναι τόσο ἀτελές καὶ δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ αὐτόν, ἀλλ' εἶναι αὐτὸ ποὺ εἶναι ἐξαιτίας τῆς συμμετοχῆς του σ' ἐκεῖνον; Γιατὶ μὲ μεγάλη σαφήνεια τὸ λέγει αὐτὸ γιὰ τὸ Πνεῦμα στὰ Εὐαγγέλια ὁ Σωτήρας· «Γιατὶ δὲν θὰ μιλῆσει λέγοντας κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ θὰ πεῖ ὅσα ἀκούσει»²⁸. Ἐὰν λοιπὸν εἶχε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὴν δυνατότητα νὰ εἶναι τέλειο, θὰ μιλοῦσε καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, χωρὶς νὰ χρειάζεται νὰ τοῦ τὰ θυμίσει ἄλλος.

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Θὰ μπορούσε κανεὶς, καὶ πολὺ εὐλόγα, νὰ θαυμάσει, βλέποντας τὴν ἀπερισκεψία καὶ ἀνοησία τῶν ἀντιθέτων. Γιατί, ἐκεῖνα μὲ τὰ

28. Ἰω. 16, 13.

σθαι μᾶλλον τὸ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυστήριον, καὶ νοεῖν ὅτι δὴ καρπός τις ὥσπερ ἐστὶ τῆς θείας οὐσίας, ἐν αὐτῇ τε ὄν καὶ ἐξ αὐτῆς ἀμερίστως τε καὶ ἀχωρίστως προερχόμενον, καὶ ἠνωμένον κατὰ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως. «Διὰ τούτων αὐτῶν σκανδα-
 5 λίζονται, σειραῖς τῶν οἰκειῶν ἁμαρτημάτων σφιγγόμενοι», κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὴν εὐθειαν τῶν μαθημάτων ὁδὸν διὰ τοῦτο βαδίζειν οὐκ ἰσχύοντες. Οὐ γὰρ ἀτελὲς τὸ Πνεῦμα δεικνύων ταῦτα
 10 περὶ αὐτοῦ φησιν ὁ Σωτὴρ, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον πληροφορήσῃ τοὺς ἀκρωμένους, ὡς τῆς οὐσίας ὑπάρχον αὐτοῦ, οὐχ ἕτερόν τι λαλή-
 15 σει παρ' ὅπερ αὐτὸς θούλεται. Καὶ γὰρ νοῦς ὑπάρχων αὐτοῦ, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, «Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν», λέγοντα περὶ τοῦ Πνεύματος, ἐκεῖνα πάντως λογιεῖται καὶ διατάξει, ἅπερ ἂν καὶ αὐτός, οὐ καὶ ἐστὶ νοῦς. Διὰ τοῦτο μηδὲν ἐξ αὐτοῦ λαλήσει
 20 τὸ Πνεῦμα, διῶσχυρίσατο, μονονουχὶ λέγων· Ἐγὼ εἰμι πάλιν ὁ
 25 λαλῶν, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ ὁ ἐν ἀνθρώπῳ νοῦς λέγοι περὶ τοῦ προκύ-
 πτοντος ἐξ αὐτοῦ λόγου. Οὐ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει. Καὶ οὐ δὴ πού τὸν κοινὸν τουτονὶ καὶ προφο-
 ρικὸν τοῦ ἀνθρώπου λόγον, ἀτελῆ τις ἐρεῖ, διὰ τὸ ἐν κῶ μορφου-
 σθαι πρότερον, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ λαβόντα προέρχεσθαι. Φυσικῇ
 20 γὰρ ἔνωσις ὀξέως τὰ ἐντεῦθεν ἐν ἐκείνῳ τίθησι. Τοιαύτην τινὰ
 διάνοιαν δέχεσθαι χρὴ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Νοῦς γὰρ
 ὑπάρχων Χριστοῦ, πάντα τὰ ἐν αὐτῷ διαλέγεται τοῖς μαθηταῖς,
 οὐκ ἐν ἰδίᾳ τινὶ θελήσει, οὐδὲ μὴν ἐν ἀλλοτρίᾳ βουλήσει τοῦ ἐν ᾧ
 καὶ ἐξ οὗ ἐστὶν ὁμιλοῦν, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ φυσικῶς
 25 προϊόν, καὶ ὅλην αὐτοῦ τὴν βούλησιν ἔχον ὥσπερ καὶ τὴν ἐνέρ-
 γειαν.

**Ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ
 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.**

Τὴν ἀνθρώπου ποιήσιν καὶ τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον ἐξηγού-

29. Παροιμ. 5, 22. 30. Ἰω. 16, 13 «Οὐ γὰρ λαλήσει λέγων ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν».

ὅποια ἔπρεπε νὰ διδαχθοῦν τὸ μυστήριον γιὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ νὰ καταλάβουν ὅτι εἶναι κάτι σὰν καρπὸς τῆς θείας οὐσίας, καὶ ὅτι ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὴν καὶ προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν, χωρὶς νὰ μοιράζεται καὶ νὰ χωρίζεται, καὶ εἶναι ἑνωμένο μὲ τὴ θεία οὐσία ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τῆς φύσεώς του, μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια σκανδαλίζονται, «περισφιγγόμενοι ἀπὸ τὰ συνεχῶς ἐπαναλαμβανόμενα ἁμαρτήματά τους»²⁹, ὅπως εἶναι γραμμένο, ἕξαιτίας τῶν ὁποίων δὲν μποροῦν νὰ βαδίσουν τὸν ἴσο δρόμον τῶν μαθημάτων. Γιατὶ ὁ Σωτὴρας δὲν τὰ λέγει αὐτὰ³⁰ γιὰ τὸ Πνεῦμα, γιὰ νὰ δείξει ὅτι εἶναι ἀτελές, ἀλλὰ γιὰ πληροφορήσει καλύτερα τοὺς ἀκροατὲς του ὅτι, ἀφοῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία αὐτοῦ, δὲν θὰ πεῖ κάτι ἄλλο, διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ θέλει αὐτός. Ἐφοῦ δηλαδὴ εἶναι νοῦς τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τὸν μακάριον Παῦλον, ποὺ λέγει γιὰ τὸ Πνεῦμα, «Ἐμεῖς ὅμως ἔχουμε τὸν νοῦ τοῦ Χριστοῦ»³¹, σκέφτεται ὅπωςδήποτε καὶ μιλάει αὐτὰ ποὺ θὰ ἔλεγε καὶ αὐτός, τοῦ ὁποίου εἶναι καὶ νοῦς. Γι' αὐτὸ εἶπε ὅτι δὲν θὰ πεῖ τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, σὰν νὰ ἔλεγε· Ἐγὼ εἶμαι πάλι ἐκεῖνος ποὺ μιλάει, ὅπως θὰ μπορούσε καὶ ὁ νοῦς ποὺ ὑπάρχει στὸν ἄνθρωπον νὰ πεῖ γιὰ τὸν λόγο ποὺ ἐξέρχεται ἀπὸ αὐτόν· Δὲν θὰ πεῖ τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ θὰ πεῖ ὅσα θὰ ἀκούσει. Καὶ φυσικὰ δὲν θὰ ἔλεγε κανεὶς ἀτελεῖ αὐτόν τὸν κοινὸ καὶ προφορικὸν λόγον τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὸν λόγον ὅτι σχηματίζεται πρῶτα μέσα στὸν νοῦν, καὶ βγαίνει ἔξω, ἀφοῦ πάρει ἐκεῖνα ποὺ σχηματίστηκαν μέσα στὸν νοῦν. Γιατὶ ἡ φυσικὴ ἐνότητα (νοῦν καὶ λόγον) μεταφέρει ἀμέσως τὰ τοῦ νοῦν στὸν λόγον. Παρόμοια σκέψη πρέπει νὰ κάνουμε καὶ γιὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ὄντας δηλαδὴ νοῦς τοῦ Χριστοῦ, ὅλα ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτόν τὰ λέγει στοὺς μαθητὲς, χωρὶς νὰ μιλάει μὲ κάποια ἰδιαίτερη θέληση, οὔτε μὲ ξένη βούληση ἀπὸ ἐκείνην τοῦ νοῦν μέσα στὸν ὁποῖο καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχεται, ἀλλὰ ἐπειδὴ προέρχεται κατὰ τρόπο φυσικὸ ἀπὸ αὐτόν καὶ ἔχει ὅλη τὴ θέληση ὅπως καὶ τὴν ἐνέργειά του.

**Ἔστι τὸ ἅγιον Πνεῦμα προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία
τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ.**

Ἔστι μακάριος Μωυσῆς διηγούμενος τὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώ-

31. Α' Κορ. 2, 16.

μενος ὁ μακάριος Μωσῆς, εἰληφέναι τὸν Θεὸν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς
 δισχυρίζεται, καὶ πλάσαι μὲν τῇ παντουργῶ δυνάμει τὸ ὀρώμενον
 δὴ τοῦτο τοῦ σώματος σχῆμα, ἐμφυσησάι δὲ εἰς τὸ πρόσωπον αὐ-
 τοῦ πνοὴν ζωῆς, ὡς γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον εἰς ψυχὴν ζῶσαν. Τὸ
 5 δοθὲν τοιγαροῦν ἐμφύσημα θεῖον τῷ πεπλασμένῳ, οὐκ αὐτὴν εἶναι
 φάμεν τὴν ψυχὴν (ἡ γὰρ ἂν ἄτρεπτος ἦν, ὡς ἐκ τοιαύτης προελ-
 θοῦσα φύσεως), ἀλλὰ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετουσίαν ἐντεθεῖ-
 σαν ἐξ ἀρχῆς τῇ ἀνθρωπεῖα ψυχῇ. Πᾶσα γὰρ ἡ τελειότης τοῖς πε-
 10 χνηθὲν ἐποιήθη ζῶον, ὡς διὰ τῆς μετουσίας τοῦ Πνεύματος, πρὸς
 αὐτὸν μεμορφωμένον. Ἄλλ' ὅπερ ὁ μακάριος Μωσῆς ἐμπεφυση-
 σθαι παρὰ Θεοῦ τῷ ἀνθρώπῳ διίσχυρίσατο, τοῦτο Χριστὸς ἀνα-
 νεῶν ἐν ἡμῖν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναδίωσιν, ἐνεφύσησε τοῖς ἐαν-
 τοῦ μαθηταῖς λέγων, «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον», ἵνα, πάλιν ἀναμορ-
 15 φωθέντες εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς εἰκόνα, σύμμορφοι φαινόμεθα τῷ πε-
 ποιηκότι διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος μετοχῆς "Ὅτε τοίνυν τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον ἐν ἡμῖν γενόμενον, συμμόρφους ἀποδεικνύει Θεοῦ, πρόει-
 σι δὲ καὶ ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, πρόδηλον ὅτι τῆς θείας ἐστὶν οὐ-
 σίας, οὐσιωδῶς ἐν αὐτῇ καὶ ἐξ αὐτῆς προϊόν. "Ὡσπερ οὖν ἀμέλει
 20 καὶ τὸ ἐξ ἀνθρωπείου στόματος ἐκτρέχον ἐμφύσημα, εἰ καὶ μικρὸν
 καὶ οὐκ ἄξιον τοῦ λόγου τὸ ὑπόδειγμα· πάντα γὰρ ὑπερέχει Θεός

ἌΛΛΟ.

"Ὅρους ἐπωφελεστάτους ταῖς Ἐκκλησίαις ὁ Παῦλος τιθεῖς,
 καὶ ὅπως ἡμᾶς ἐν αὐταῖς εἶναι χρὴ διατάσσει, καὶ τῷ ἐπὶ πάντων
 25 φαίνεσθαι Θεῷ· «Ἀνὴρ μὲν», φησί, «οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτε-
 σθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων». Εἶτα τὴν
 γυναῖκα δόξαν ἀνδρὸς εἶναι διίσχυρίσατο. Καὶ κατὰ ποῖον λόγον,
 ἀναγκαῖον ἐξετάζειν ἀμφότερα. Προκείσθω δὴ οὖν ἐν πρώτοις τὸ
 30 Θεοῦ. Ἄλλ' οἶμαι πρόδηλον εἶναι πᾶσι οὕτω προαγορεύεσθαι τὸν

32. Γέν. 2, 7.

33. Ἰω. 20, 22.

που και τὸν ἐρχομὸ τοῦ στήν ὑπαρξῆς, λέγει ὅτι ὁ Θεὸς πῆρε ἀπὸ τῆ γῆ χῶμα καὶ ἔπλασε μὲ τὴν παντουργὸ δύναμή του αὐτὸ τὸ σχῆμα τοῦ σώματος ποὺ φαίνεται, καὶ φύσησε στὸ πρόσωπό του πνοὴ ζωῆς, ὥστε νὰ γίνεῖ ὁ ἄνθρωπος ψυχὴ ζωντανή³². Τὸ θεϊκὸ λοιπὸν φύσημα ποὺ ἔγινε στὸν ἄνθρωπο δὲν λέμε ὅτι εἶναι ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ (γιατὶ τότε θὰ ἦταν ἀτρεπτή, ἀφοῦ θὰ προερχόταν ἀπὸ ἀτρεπτή φύση), ἀλλὰ ἡ μέθεξι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία τοποθετήθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στήν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ κάθε τελειότητα τῶν δημιουργημένων δόθηκε διὰ τοῦ Πνεύματος, γι' αὐτὸ ἡ ζωντανὴ ὑπαρξῆς ποὺ κατασκευάσθηκε ἔγινε 'κατ' εἰκόνα' τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ μὲ τὴ μέθεξι τοῦ ἁγίου Πνεύματος πλάσθηκε κατ' ἀναλογία πρὸς ἐκεῖνον. Ἀλλὰ τὸ φύσημα ἐκεῖνο, ποὺ λέγει ὁ μακάριος Μωυσῆς ὅτι ἔγινε ἀπὸ τὸν Θεὸ στὸν ἄνθρωπο, ἀνανεώνοντάς το ὁ Χριστὸς σὲ μᾶς μετὰ τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, φύσηξε στοὺς μαθητὲς του, λέγοντας, «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιο»³³, ὥστε, ἀναλαμβάνοντας καὶ πάλι τὴν ἀρχικὴ εἰκόνα, νὰ μοιάσουμε στὴ μορφή ἐκεῖνον ποὺ μᾶς δημιούργησε, μὲ τὴ μετοχὴ τοῦ Πνεύματος. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἐρχόμενο μέσα μας μᾶς κάνει ὅμοιους μὲ τὸν Θεό, καὶ προέρχεται καὶ ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἀπὸ τὸν Υἱό, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι εἶναι τῆς θείας οὐσίας, ἀφοῦ ὡς πρὸς τὴν οὐσία βρῖσκεται μέσα σ' αὐτὴν καὶ προέρχεται ἀπὸ αὐτήν. Ὅπως ἀκριδῶς καὶ τὸ φύσημα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἀνθρώπου, ἂν καὶ τὸ παράδειγμα εἶναι μικρὸ καὶ ἀνάξιον λόγου, γιατί ὅλα τὰ ὑπερέχει ὁ Θεός.

ΑΛΛΟ.

Ὁ Παῦλος θέτοντας ἐπωφελεῖς κανόνες στὶς ἐκκλησίες καὶ δίνοντας ἐντολὴ πῶς πρέπει νὰ ζοῦμε μέσα σ' αὐτὲς καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐμφανιζόμαστε μπροστὰ στὸν Θεὸν τῶν ὅλων, λέγει: «Ὁ ἄνδρας δὲν πρέπει νὰ σκεπάζει τὸ κεφάλι του, ἐπειδὴ εἶναι εἰκόνα καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ»³⁴. Στὴ συνέχεια βεβαιώνει ὅτι ἡ γυναῖκα εἶναι δόξα τοῦ ἀνδρα. Εἶναι ἀνάγκη ὁμως νὰ ἐξετάσουμε μὲ ποιὸν τρόπο εἶναι αὐτὸ ποὺ εἶναι καὶ οἱ δύο. Καὶ ἃς πάρουμε πρῶτα αὐτὸ ποὺ ἔχει εἰπωθεῖ γιὰ τὸν ἄνδρα καὶ ἃς ἐξετάσουμε πῶς εἶναι εἰκόνα καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ. Νομίζω λοιπὸν πῶς εἶναι σ' ὅλους φανερό, ὅτι ὁ ἄνδρας ὀνομάζεται

34. Α' Κορ. 11, 7.

ἄνδρα, διὰ τὸ μετεσχηκέναι θείου Πνεύματος, καὶ δι' αὐτοῦ τῆς
 θείας γενέσθαι φύσεως κοινωνόν, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τῆς παρὰ Θεοῦ
 πληρωθῆναι δόξης. Ὡς ἔχων τοιγαροῦν ἐν ἑαυτῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ
 τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸ κοινωνίας μεμορφω-
 5 μένος εἰς ὁμοιότητα τοῦ πεποιηκότος, εἰκὼν ἐκλήθη καὶ δόξα Θε-
 οῦ. Μάθοιμεν δ' ἂν οὐδὲν ἤττον, διὰ τοῦ καὶ τὴν γυναῖκα κεκλη-
 σθαι τοιῶσδε, τοῦ λεγομένου τὴν δύναμιν Δόξαν αὐτὴν εἶναι τοῦ
 ἀνδρὸς ὁ Παῦλος φησι, διὰ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γενέσθαι ταύ-
 την. «Ἔλαβε», γὰρ φησιν, «ὁ Θεὸς μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, καὶ
 10 τὴν γυναῖκα εἰργάσατο». Ὡσπερ οὖν ἡ γυνὴ δόξα κέκληται τοῦ
 ἀνδρὸς διὰ τὸ μέρος εἰληφέναι τῶν αὐτοῦ μελῶν εἰς τὴν οἰκείαν
 κατασκευήν, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ δόξα κέκληται Θεοῦ, διὰ τὸ γενέ-
 σθαι μετέχων τῆς οὐσίας αὐτοῦ, διὰ τοῦ ἐνοικῆσαντος ἐν αὐτῷ
 Πνεύματος ἁγίου. Τούτων τοιγαροῦν ἐχόντων τῆδε, ἀνάγκη πᾶσα
 15 τὸ Πνεῦμα λέγειν μὴ εἶναι γενητὸν ἢ κτιστόν, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας
 τοῦ Θεοῦ, Θεὸν δηλαδή μετὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ κατὰ τὴν ταυτότη-
 τα τῆς φύσεως προσκυνούμενον.

ἌΛΛΟ.

Προσέρχεταιί τις ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, καὶ φησι πρὸς τὸν Κύ-
 20 ριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· «Διδάσκαλε ἀγαθέ». Πρὸς τοῦτον
 Χριστὸς ἀπεκρίνατο· «Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ
 εἷς, ὁ Θεός». Χριστοῦ τοίνυν ἕνα τὸν ὄντως καὶ οὐσιωδῶς ἀγαθὸν
 εἶναι φάσκοντος, ὁ Ψαλμωδὸς πού φησι· «Τὸ Πνεῦμά σου τὸ
 ἀγαθὸν ὀδηγήσει με ἐν γῆ εὐθείᾳ». Εἰ τοίνυν ἑνὸς ὄντος ἀγαθοῦ,
 25 τὸ Πνεῦμά ἐστι ἀγαθόν, πρόδηλον ὅτι τῆς θείας ἐστὶ φύσεως, ἐφ'
 ἧς ἐπαληθεύεται τὸ κυρίως καὶ μοναδικῶς ἀγαθόν.

ἌΛΛΟ.

Ἐπιστέλλει τισὶν ὁ Παῦλος τοιῶσδε· «Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ὅτι
 οὐδεὶς ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦ, καὶ οὐδεὶς
 30 δύναται εἰπεῖν, Κύριος Ἰησοῦς, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ». Πρόδη-
 λον οὖν ὅτι ὁ μετέχων τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οἶδεν ὄντα Κύριον

ἔτσι, ἐπειδὴ μετέχει τοῦ θείου Πνεύματος, καὶ δι' αὐτοῦ ἔγινε κοινωνὸς τῆς θείας φύσεως³⁵, ὥστε ἐξαιτίας αὐτοῦ νὰ γεμίσει καὶ ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχει μέσα του τὸ Πνεῦμα ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπειδὴ μὲ τὴν κοινωνία του μὲ αὐτὸ εἶναι πλασμένος ὅμοιος μὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν δημιούργησε, ὀνομάσθηκε εἰκόνα καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ γυναῖκα ὀνομάζεται ἔτσι, ὡς δοῦμε τὴ σημασία τοῦ χαρακτηρισμοῦ της. Ὁ Παῦλος λέγει ὅτι αὐτὴ εἶναι δόξα τοῦ ἀνδρα, ἐπειδὴ ἔγινε ἀπὸ τὴν οὐσία ἐκείνου. Γιατὶ λέγει· «πῆρε ὁ Θεὸς μὰ ἀπὸ τὶς πλευρὲς του καὶ ἔκανε τὴ γυναῖκα»³⁶. Ὅπως λοιπὸν ἡ γυναῖκα ὀνομάσθηκε δόξα τοῦ ἀνδρα, ἐπειδὴ πῆρε ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ μέλη του γιὰ τὴν κατασκευὴ της, ἔτσι καὶ ὁ ἀνδρας ὀνομάσθηκε δόξα τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἔγινε μέτοχος τῆς οὐσίας του μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ κατοίκησε μέσα του. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὰ ἔχουν ἔτσι, εἶναι ἀνάγκη νὰ λέμε, ὅτι τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι δημιούργημα ἢ κτίσμα, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, εἶναι δηλαδὴ Θεὸς ποὺ τιμᾶται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, λόγῳ τῆς ταυτότητάς της φύσεώς του.

ΑΛΛΟ.

Πλησιάζει κάποιος, ὅπως λέγεται στὰ Εὐαγγέλια, καὶ λέγει στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό· «Διδάσκαλε ἀγαθέ». Καὶ ὁ Χριστὸς τοῦ ἀπάντησε· «Γιατί μὲ λὲς ἀγαθόν; Κανένας δὲν εἶναι ἀγαθός, παρὰ μόνο ἓνας, ὁ Θεός»³⁷. Ἐνῶ λοιπὸν ὁ Χριστὸς λέγει ὅτι ἓνας εἶναι ὁ πραγματικὰ καὶ στὴν οὐσία ἀγαθός, ὁ Ψαλμωδὸς κάπου λέγει· «Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸ ἃς μὲ ὀδηγήσει στὸν ἴσιο δρόμο»³⁸. Ἐφόσον λοιπὸν τὸ ἀγαθὸ εἶναι ἓνα, καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι ἀγαθὸ, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴ θεία φύση, στὴν ὁποία ἐπιβεβαιώνεται ὅτι ὑπάρχει τὸ ἀγαθὸ κατὰ τρόπο κυρίαρχο καὶ μοναδικό.

ΑΛΛΟ.

Γράφει ὁ Παῦλος σὲ κάποιους· «Σᾶς κάνω γνωστό, ὅτι κανένας ποὺ μιλάει μὲ ἔμπνευση τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, δὲν λέγει ἀνάθεμα τὸν Ἰησοῦ, καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ Κύριο τὸν Ἰησοῦ, παρὰ μόνο διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»³⁹. Εἶναι ὀλοφάνερο λοιπὸν ὅτι αὐτὸς

37. Ματθ. 19, 16-17.

38. Ψαλμ. 142, 10.

39. Α' Κορ. 12, 3.

Ἰησοῦν, ὁ δὲ μὴ μετέχων ἀγνοεῖ. Πῶς οὖν ὁ τοῦ Πνεύματος μετασχών, οἶδεν ὅτι Κύριος Ἰησοῦς; Ὡσπερ οἱ μέλιτος γευσάμενοι, διὰ τῆς ἐξ αὐτοῦ ποιότητος ἴσασιν ὅτι γλυκὴ τὸ μέλι, οὕτω καὶ ὁ τοῦ Πνεύματος μέτοχος. Οὐκοῦν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα, 5 ποιότης τις, ἴν' οὕτως εἴπωμεν, ὑπάρχων τοῦ κυριεύοντος ἀπάντων Θεοῦ. Εἰ δὲ τοῦτο, Θεὸς ἄρα, καὶ οὐ γεννητὸν ἢ κτιστόν, ὥσπερ τοῖς ἑτεροδόξοις δοκεῖ

ΑΛΛΟ.

Τὰς τῶν θείων χαρισμάτων διανομὰς ὁ μακάριος Παῦλο τῆ 10 τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀναθείς ἐνεργεία, γράφει πάλιν· «⁴⁰ Ὡ μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλω δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ ἐνὶ Πνεύματι, ἄλλω δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλω δὲ προφητεία, ἄλλω δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἄλλω γένη γλωσσῶν, ἄλλω δὲ ἐρμηνεῖα 15 γλωσσῶν. Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται». Ἄλλ' εἰδὼς ὅτι τὸ Πνεῦμα Θεὸς ἐστίν, ἐν τῇ αὐτῇ Ἐπιστολῇ πάλιν φησί· «Καὶ οὗς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, ἔπειτα χαρίσματα ἰαμάτων, 20 ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν». Τί τοίνυν ἀμφιδάλλου-σιν, εἰ Θεὸς τὸ Πνεῦμα ὑπάρχει κατ' οὐσίαν, οἱ πρὸς μόνον τὸ δυσφημεῖν ἐτοιμότεροι, Παύλου σαφέστατα διειπόντος μὲν, ὡς τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ διαιροῦν μὲν καθὼς ἂν αὐτὸ βούληται τὰ τῶν θείων χαρισμάτων εἶδη, εἶτα πάλιν φάσκοντος, Θεὸν εἶναι τὸν ἐν ταῖς 25 Ἐκκλησίαις τὰ τοιαῦτα χορηγοῦντα τοῖς ἀξίοις; Πῶς δὲ οὐκ ἄτοπον τοὺς ὀρθῶς ἐθέλοντας φρονεῖν, μὴ ταῖς τοῦ Παύλου φωναῖς, ἀλλὰ ταῖς ἄλλων προσέχειν ἀβουλίαις; Θεὸς οὖν τὸ Πνεῦμα, κἂν οἱ ἀμαθεῖς μὴ βούλωνται.

40. Α' Κορ. 12, 8-11.

41. Α' Κορ. 12, 28.

πὸν μετέχει τοῦ ἁγίου Πνεύματος γνωρίζει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι Κύριος· καὶ ἐκεῖνος πὸν δὲν μετέχει δὲν τὸ γνωρίζει. Πῶς ὅμως αὐτὸς πὸν ἔλαβε Πνεῦμα γνωρίζει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι Κύριος; "Ὅπως ἐκεῖνοι πὸν ἔφαγαν μέλι, ἀπὸ τὴν ποιότητᾶ του γνωρίζουν ὅτι τὸ μέλι εἶναι γλυκὸ, ἔτσι καὶ αὐτὸς πὸν ἔγινε μέτοχος τοῦ Πνεύματος." Ἀρα λοιπὸν τὸ Πνεῦμα προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Υἱοῦ καί, γιὰ νὰ μιλήσουμε ἔτσι, εἶναι κάποια ποιότητα τοῦ Θεοῦ πὸν εἶναι Κύριος ὄλων. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε εἶναι Θεὸς καὶ ὄχι δημιούργημα ἢ κτίσμα, ὅπως νομίζουν οἱ αἵρετικοί.

ΑΛΛΟ.

Ὁ μακάριος Παῦλος, ἀποδίδοντας στὴν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὶς διακρίσεις τῶν θείων χαρισμάτων, γράφει πάλι· «Γιατὶ στὸν ἕνα δίνεται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, στὸν ἄλλο πίστη διὰ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος, σὲ ἄλλον χαρίσματα θεραπειῶν διὰ τοῦ ἑνὸς Πνεύματος, σὲ ἄλλον πάλι θαυματουργικὲς δυνάμεις, σὲ ἄλλον προφητικὸ χάρισμα, σὲ ἄλλον τὸ χάρισμα νὰ διακρίνει τὰ πνεύματα, σὲ ἄλλον διάφορα εἶδη γλωσσολαλιᾶς, καὶ σὲ ἄλλον ἢ ἐρμηνεία τῶν γλωσσῶν. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ κάνει τὸ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο τὰ μοιράζει στὸν καθένα ἰδιαίτερα ὅπως αὐτὸ θέλει»⁴⁰. Ὅμως γνωρίζοντας ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεός, λέγει στὴν ἴδια ἐπίσης Ἐπιστολή· «Καὶ ὁ Θεὸς τοποθέτησε στὴν Ἐκκλησία πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτες, τρίτον δασκάλους, ἔπειτα ἀκολουθοῦν οἱ θαυματουργικὲς δυνάμεις, στὴ συνέχεια τὰ χαρίσματα θεραπειῶν, οἱ παροχὲς βοηθειῶν, οἱ διοικητικὲς ἰκανότητες, τὰ διάφορα εἶδη γλωσσολαλιᾶς»⁴¹. Γιατὶ λοιπὸν ἀμφιβάλλουν, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς κατ' οὐσία, αὐτοὶ πὸν μόνο νὰ βλασφημοῦν εἶναι ἔτοιμοι, ἀφοῦ ὁ Παῦλος εἶπε μὲ πολλὴ σαφήνεια, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο πὸν διανέμει τὰ εἶδη τῶν θείων χαρισμάτων ὅπως αὐτὸ θέλει, καὶ στὴ συνέχεια πάλι λέγει, ὅτι εἶναι ὁ Θεὸς αὐτὸς πὸν στὶς Ἐκκλησίες χορηγεῖ αὐτὰ τὰ χαρίσματα σ' αὐτοὺς πὸν εἶναι ἄξιοι; Καὶ πῶς δὲν εἶναι παράλογο, αὐτοὶ πὸν θέλουν νὰ πιστεύουν σωστά, νὰ μὴ δίνουν σημασία στὰ λόγια τοῦ Παύλου, ἀλλὰ στὶς ἀπερισκεψίεις τῶν ἄλλων; Τὸ Πνεῦμα λοιπὸν εἶναι Θεός, ἔστω καὶ ἂν δὲν θέλουν οἱ ἀμαθεῖς.

ΑΛΛΟ.

Τοὺς ἐπὶ ταῖς γυναιξὶν ὀρίζων νόμους ὁ Παῦλός φησι· «Γυνὴ δέδεταί ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, εἰ δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρᾳ ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ. Μακαριώ-
5 τέρα δὲ ἐστίν, ἂν οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. Δοκῶ γὰρ καὶ γὰρ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν». Τί οὖν τὸ ἐντεῦθεν ἡμῖν συναγόμενον; Εἰ μόνῳ πρόπει τὸ νομοθετεῖν Θεῶ, νομοθετεῖ δὲ Παῦλος, ὡς ἔχων Πνεῦμα Θεοῦ, Θεὸς ἄρα Πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῷ, τὸ καὶ νόμους αὐτὸν ἀναπειθὸν ὀρίζειν.

10

ΑΛΛΟ.

Ἐπιστέλλει πάλιν ὁ Παῦλός τισιν· «Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευμα-
τικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν;». Ἄλλ' ἔστι δῆλον ὅτι τὰ πνευματικὰ τὰ θεῖα πάντως εἶναί φησιν,
ὥσπερ οὖν καὶ σαρκικὰ τὰ τῆς σαρκός· Εἰ τοίνυν τὰ θεῖα, τουτέστι
15 τὰ περὶ Θεοῦ μυστήρια, καλῶς δὴ μάλα ποιῶν ἀπεκέκληκε πνευ-
ματικά.

ΑΛΛΟ.

Ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Σωτὴρ πού φησι περὶ ἑαυτοῦ· «Εγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια». Ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ἔκ τε τῆς τοῦ Πατρὸς
20 οὐσίας καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα δεικνύων, ἐν μὲν τοῖς Εὐαγγελίοις φησί, «Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται», ἐν δὲ τῇ Ἐπιστολῇ· «Τὸ Πνεῦμά ἐστίν ἡ ἀλήθεια». Πῶς οὖν τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὑπάρχον, τοσαύτην τε πρὸς τὸν Υἱὸν ἔχον τὴν ἐμφέρειαν διὰ τὴν τῆς οὐσίας
25 ταυτότητα, ὡς ἀλήθειαν καλεῖσθαι καὶ αὐτό, πῶς γενητὸν ἂν εἶη καὶ πεποιημένον; Ἄλλὰ τοῦτο ἄτοπον. Οὐκοῦν τὸ Πνεῦμα Θεός, εἵπερ ὄντως ἀλήθεια καὶ ἐκ Πατρὸς πορεύεται.

42. Α' Κορ. 7, 39-40.

43. Α' Κορ. 9, 11.

ΑΛΛΟ.

Ὁ Παῦλος νομοθετώντας γιὰ τὶς γυναῖκες, λέγει· «Ἡ γυναῖκα εἶναι δεμένη ἀπὸ τὸν νόμο γιὰ ὅσο χρόνο ζεῖ ὁ ἄνδρας της. Ἐὰν ὅμως πεθάνει ὁ ἄνδρας της, εἶναι ἐλεύθερη νὰ παντρευτεῖ μὲ ὅποιον θέλει, ἀρκεῖ αὐτὸ νὰ γίνει ὅπως θέλει ὁ Κύριος. Ὅμως θὰ εἶναι πιὸ μακά- ρια, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἂν μείνει ὅπως εἶναι. Γιατὶ νομίζω ὅτι κι' ἐγὼ ἔχω Πνεῦμα Θεοῦ»⁴². Ποιὸ λοιπὸν εἶναι τὸ συμπέρασμα ποῦ βγαίνει ἀπὸ αὐτὰ γιὰ μᾶς; Ἐὰν τὸ νὰ νομοθετεῖ εἶναι ἔργο ποῦ ται- ριάζει στὸν Θεό, ὅμως νομοθετεῖ καὶ ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ ἔχει Πνεῦμα Θεοῦ, ἄρα τὸ Πνεῦμα, ποῦ εἶναι μέσα του καὶ τὸν πείθει νὰ νομοθε- τεῖ, εἶναι Θεός.

ΑΛΛΟ.

Γράφει ἐπίσης σὲ κάποιους ὁ Παῦλος· «Ἐὰν ἐμεῖς σπείραμε σὲ σᾶς τὰ πνευματικά, εἶναι μεγάλο πρᾶγμα ἂν ἐμεῖς θερίσουμε ἀπὸ σᾶς πράγματα ὑλικά;»⁴³. Ἄλλ' εἶναι φανερὸ ὅτι πνευματικά ὅπωςδήποτε λέγει ὅτι εἶναι τὰ θεῖα, ὅπως βέβαια καὶ σαρκικά τὰ σωματικά. Ἐὰν λοιπὸν προέκειται γιὰ τὰ θεῖα, δηλαδή τὰ μυστήρια γιὰ τὸν Θεό, τότε ἔκανε πολὺ καλὰ ποῦ τὰ ὀνόμασε πνευματικά.

ΑΛΛΟ.

Σὲ κάποιο σημεῖο τῶν Εὐαγγελίων ὁ Σωτῆρας λέγει γιὰ τὸν ἑαυτό του· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια»⁴⁴. Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Ἰωάν- νης, δείχνοντας ὅτι τὸ Πνεῦμα προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πα- τέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ, στὸ Εὐαγγέλιό του λέγει, «Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλή- θειας ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα»⁴⁵, ἐνῶ σὲ μία ἀπὸ τὶς Ἐπιστολές του· «Τὸ πνεῦμα εἶναι ἡ ἀλήθεια»⁴⁶. Πῶς λοιπὸν τὸ Πνεῦμα, ποῦ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ εἶναι Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας καὶ ἔχει τόσο μεγάλη ὁμοιότητα πρὸς τὸν Υἱὸ λόγῳ τῆς ταυτότητας τῆς οὐσίας τους, ὥστε νὰ ὀνομάζεται καὶ αὐτὸ ἀλήθεια, μπορεῖ νὰ εἶναι κτιστὸ καὶ δημιουργημένο; Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἄτοπο. Ἐπομένως τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεός, ἀφοῦ εἶναι πραγματικά ἀλήθεια, καὶ ἐκπορεύε- ται ἀπὸ τὸν Πατέρα.

44. Ἰω. 14, 6.

45. Ἰω. 15, 26.

46. Α'. Ἰω. 5, 6.

ΑΛΛΟ.

Ὁ μακάριος Ἰωάννης περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου διαλαμβάνων, αὐτὸν εἶναί φησι τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ὁ δὲ σοφώτατος Παῦλος ἐλλάμπειν τὸ
 5 Πνεῦμα τὸ ἅγιον ταῖς καρδίαις ἡμῶν διίσχυρίσατο πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐν προσώπῳ Χριστοῦ. Ὅτε τοίνυν ὁ Λόγος μὲν ἐστὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλλάμπει δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀνάγκη πᾶσα τῆς οὐσίας τοῦ Λόγου καὶ τὸ Πνεῦμα
 10 οὐκείας φύσεως ἀκτῖνα, προτείνων τὴν τοῦ Πνεύματος ἔλλαμψιν.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν δι' ἐναντίας.

Εἰ τὰς τῶν ἁγίων, φασί, ψυχὰς καταχρίεσθαι φατε παρὰ Θεοῦ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ἐν τάξει μύρου τὸ Πνεῦμα κείσεται. Καὶ πῶς ἂν εἴη τῆς αὐτῆς οὐσίας τῷ χρίοντι τὸ μύρον, μηδὲ τῆς καθ' ἡμᾶς
 15 συνηθείας τὸ τοιοῦτον ἐπιδεχόμενον;

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Ὡ πάση μεθύοντες ἀνοία, καὶ τῆς ἀπασῶν αἰσχίστης ἀβου-
 λίας ἀνάπλεοι· οὐ γὰρ βραχὺ διανήψαντες, καὶ τὰς περὶ σωμάτων ἀφέντες ἐννοίας, ἀνελεύσεσθε πρὸς τὰ μεγάλα τῆς θεολογίας ὑψώ-
 20 ματα, καὶ θεοπρεπῶς τὰ περὶ τῆς θείας φύσεως λαλούμενα διαλήψεσθε, καὶ ἂν ἀνθρωπίνους προσφέρηται ρήμασι, καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς συνηθείας οὐκ ἀναβαίνει τὸ σχῆμα, διὰ τὸ μόλις οὕτω δύνασθαι νοεῖν τοὺς ἀκροωμένους ἵνα δέ τι ταῖς ὑμῶν ἀμαθίαις εἴπωμεν συγγενές, εἰ ἐν τάξει μύρου τὸ Πνεῦμα κείσεται, καθ' ὑμᾶς, καὶ
 25 ἐπειδὴ τὸ χρίσμα τοῦ χρίοντος εἶναι δεῖ πάντως ἑτερούσιον, ἀνάγκη λέγειν καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ἑτερούσιον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μύρον ἐκ πολλῶν συντέθεται, παρὰ τῶν εἰς τοῦτο σοφῶν, ἀνάγκη καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων ἡμῖν συγκεῖσθαι μερῶν. Καὶ πάλιν, ἐπειδὴ τὸ μύρον ἄλογον, ἔστω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ

ΑΛΛΟ.

Ὁ μακάριος Ἰωάννης, μιλώντας γιὰ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, λέγει ὅτι εἶναι τὸ φῶς τὸ ἀληθινό, πὺ φωτίζει κάθε ἄνθρωπο πὺ ἔρχεται στὸν κόσμος⁴⁷. Καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος εἶπε ὅτι τὸ ἅγιο Πνεῦμα λάμπει στὶς καρδιές μας καὶ μᾶ φωτίζει γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ⁴⁸. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Λόγος εἶναι τὸ φῶς τὸ ἀληθινό, ἀλλὰ λάμπει τὸ ἅγιο Πνεῦμα, εἶναι ἀνάγκη νὰ συμφωνήσουμε ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας μὲ τὸν Λόγο, ὁ ὁποῖος δι' αὐτοῦ φωτίζει κάθε ἄνθρωπο, προβάλλοντας τὴ λάμψη τοῦ Πνεύματος σὰν κάποια ἀκτῖνα τῆς φύσεώς του.

Ἀντίθεση τῶν αἰρετικῶν

Ἐὰν ἰσχυρίζεσθε, λένε, ὅτι οἱ ψυχές τῶν ἁγίων χρίονται ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τότε τὸ Πνεῦμα θὰ καταταχθεῖ στὴ θέση τοῦ μύρου. Τότε ὅμως πῶς μπορεῖ τὸ μῦρο νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας μὲ ἐκεῖνον πὺ χρίει, καὶ πὺ δὲν τὸ δέχεται οὔτε ἡ δικὴ μας συνήθεια;

Ἀπάντηση σ' αὐτό.

Ὡ μεθυσμένοι μὲ κάθε μωρία καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ τὴν πιὸ χειρότερη ἀπὸ ὅλες ἀπερισκεψία· γιατί δὲν ἀνανήψατε οὔτε καὶ γιὰ λίγο, ὥστε, ἀφήνοντας τὶς ἔννοιες γύρω ἀπὸ τὰ σωματικά, νὰ ἀνεβείτε στὰ μεγάλα ὑψώματα τῆς θεολογίας, καὶ νὰ κατανοήσετε κατὰ τρόπο πὺ ταιριάζει στὸν Θεὸ ὅσα λέγονται γιὰ τὴ θεία φύση, ἔστω καὶ ἂν ποσφύρονται μὲ ἀνθρώπινα λόγια καὶ δὲν ξεπερνοῦν τὴ μορφή τῆς δικῆς μας συνήθειας, ἐπειδὴ μόνον ἔτσι μποροῦν νὰ τὰ κατανοήσουν οἱ ἀκροατές. Γιὰ νὰ ποῦμε ὅμως καὶ συγγενές πρὸς τὶς δικές σας ἀμάθειες, ἐὰν τὸ Πνεῦμα, σύμφωνα μὲ σᾶς, κατατάσσεται στὴ θέση τοῦ μύρου, καὶ ἐπειδὴ τὸ χρῖσμα πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ εἶναι ἕτερούσιο ἀπὸ ἐκεῖνον πὺ χρίει, εἶναι ἀνάγκη νὰ λέμε καὶ τὸ Πνεῦμα ἕτερούσιο ἀπὸ τὸν Πατέρα. Καὶ ἐπειδὴ τὸ μῦρο κατασκευάζεται ἀπὸ πολλές οὐσίες ἀπὸ τοὺς σοφοὺς στὸ θέμα αὐτό, ἀναγκαστικά καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ καὶ ποικίλα γιὰ μᾶς μέρη. Ἐπίσης, ἐπειδὴ τὸ μῦρο εἶναι ἄλογο, πρέπει νὰ εἶναι ἄλογο καὶ τὸ ἅγιο

48. Β' Κορ. 4, 6.

ἅγιον. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τούτῳ δυσφημία δραμεῖται πάντως εἰς τὰς ἐκείνων κεφαλάς, ἡμεῖς δὲ αὐτοῖς ἀντεπάγομεν· Εἰ ἕτεροούσιον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ ἐν αὐτῷ χρίοντος τοὺς ἁγίους Θεοῦ, πῶς τοῦ Πνεύματος οἰκοῦντος ἐν ἡμῖν, Χριστὸς οἰκῶν ἀποδείκνυται, ὁ τῷ

5 Πατρὶ κατ' οὐσίαν οὐχ ἕτερος ὢν; Ὅπερ εἰδὼς καὶ ὁ Παῦλος ἐπιστέλλει· «Ἴνα δῶ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν».

Ἔτερον τοίνυν διὰ τοῦ Πνεύματος εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ὁ Χριστὸς

10 κατοικεῖ, πρόδηλον δήπουθεν ὡς οὐκ ἀλλότριόν ἐστι τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ δι' οὗ τοῖς ἁγίοις ἐνοικεῖν φαίνεται.

ἌΛΛΟ.

Ἐπιβουλήν ἐπάγει τὴν τιμωρίαν τοῖς εἰς τὸν ἀπάντων βλασφημοῦσι Θεὸν καὶ ὁ διὰ Μωσέως νόμος. Καὶ γοῦν τὸν τῆς Αἰγυπίας υἱὸν κατὰ τὴν ἔρημον λιθόλευστον παρὰ πάσης τῆς συναγωγῆς προστάττει γενέσθαι Θεός, μνημονεύσαντα τοῦ ὀνόματος, καθὰ γέγραπται, καὶ εἰπεῖν τι τῶν ἀπηγορευμένων τολμήσαντα. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, τὴν αὐτὴν ἀποσώζων τιμὴν τῇ θεῖα φύσει, ἀφεθήσεσθαι μὲν διίσχυρίζεται τῷ λέγοντι λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τῷ δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δυσφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεσθαι, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τούτῳ, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἄλλ' εἴπερ ἦν ποίημα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ μὴ τῆς θείας οὐσίας ὑπῆρχε Πατρὶ καὶ Υἱῷ συνεθολογούμενον, πῶς ἢ εἰς αὐτὸ δυσφημία τοσαύτην ἔχει τὴν κόλασιν, ὅση κατὰ τῶν εἰς Θεὸν δυσφημούντων ὀρίζεται; Ἄλλ' ἔστι δῆλον ὅτι Θεὸς ἐκ Θεοῦ καὶ ἐν Θεῷ τὸ Πνεῦμα, τὸ ὡς Θεὸς τιμώμενον παρὰ ταῖς θεαῖς Γραφαῖς, καὶ οὕτως ὑπάρχον τῇ φύσει.

ἌΛΛΟ.

Εἰ, καθάπερ φησὶν ὁ Σωτὴρ, ὁ γεννώμενος ἐκ τοῦ Πνεύματος

49. Ἐφ. 3, 16-17.

50. Λευϊτ. 24, 10-23.

Πνεῦμα. Αὐτὴ ὅμως ἡ βλασφημία θὰ πέσει ὅπωςδήποτε στὰ κεφάλια ἐκείνων. Ἀντίθετα ἐμεῖς ἀντιπροβάλλουμε τὰ ἑξῆς· Ἐάν τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἕτερούσιο ἀπὸ ἐκείνον πού δι' αὐτοῦ χρίει τοὺς ἁγίους τοῦ Θεοῦ, τότε πῶς, ὅταν μέσα μας κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα, ἀποδεικνύεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι διαφορετικός ὡς πρὸς τὴν οὐσία ἀπὸ τὸν Πατέρα; Αὐτὸ ἀκριβῶς γνωρίζοντας καὶ ὁ Παῦλος γράφει· «Γιὰ νὰ σᾶς δώσει, σύμφωνα μὲ τὸν πλοῦτο τῆς δόξας του, νὰ ἐνισχυθεῖτε μὲ δύναμη διὰ τοῦ Πνεύματός του στὸν ἐσωτερικό σας ἄνθρωπο, ὥστε νὰ κατοικήσει ὁ Χριστός διὰ τῆς πίστεως στὶς καρδιές σας»⁴⁹. Ἀφοῦ λοιπὸν διὰ τοῦ Πνεύματος στὸν ἐσωτερικό ἄνθρωπο κατοικεῖ ὁ Χριστός, εἶναι ἀπὸ παντοῦ φανερό, ὅτι δὲν εἶναι ξένο πρὸς τὴν οὐσία ἐκείνου, αὐτὸ διὰ τοῦ ὁποῖου φαίνεται ὅτι κατοικεῖ μέσα στοὺς ἁγίους.

ΑΛΛΟ.

Ἐπιβάλλει ἀναπόφευκτη τιμωρία σ' ἐκείνους πού βλασφημοῦν τὸν Θεὸ τῶν ὅλων ὁ νόμος πού δόθηκε διὰ τοῦ Μωυσέως. Ἔτσι τὸν υἱὸ τῆς Αἰγυπτίας στὴν ἔρημο ὁ Θεὸς διατάσσει νὰ λιθοβοληθεῖ ἀπὸ ὄλο τὸ πλῆθος, ἐπειδὴ ἀνάφερε τὸ ὄνομά του, ὅπως εἶναι γραμμένο, καὶ τόλμησε νὰ πεῖ κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι ἀπαγορευμένα⁵⁰. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς καθόλου λιγώτερο, διαφυλάσσοντας τὴν τιμὴ τῆς θείας φύσεως, λέγει ὅτι θὰ συγχωρηθεῖ ἐκεῖνος πού θὰ πεῖ κάτι ἐναντίον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἐκεῖνος πού θὰ βλασφημήσει τὸ ἅγιο Πνεῦμα δὲν θὰ συγχωρηθεῖ, οὔτε στὸν κόσμον αὐτόν, οὔτε στὸν μέλλοντα⁵¹. Ἄν ὅμως τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἦταν δημιουργημα, καὶ δὲν ἦταν τῆς θείας οὐσίας, ὡς Θεὸς μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, τότε γιατί ἡ βλασφημία σ' αὐτὸ ἔχει τόσο μεγάλη τιμωρία, ὅση ὀρίζεται ἐναντίον ἐκείνων πού βλασφημοῦν τὸν Θεό; Ὅμως εἶναι φανερό, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς πού ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὑπάρχει μὲ τὸν Θεό, αὐτὸ πού τιμᾶται ἀπὸ τὶς ἅγιες Γραφές ὡς Θεός, καὶ εἶναι Θεὸς κατὰ φύση.

ΑΛΛΟ.

Ἐάν, σύμφωνα μὲ ὅσα λέγει ὁ Σωτήρας, αὐτὸς πού γεννιέται ἀπὸ

51. Ματθ. 12, 31.

Πνεῦμά ἐστιν, ὁ δὲ τοιοῦτος, οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς ἢ γυναικός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθη, Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμά ἐστι κατὰ φύσιν τὸ τοὺς ἁγίους ἀναγεννῶν εἰς ἐνότητα τὴν πρὸς Θεόν, διὰ τοῦ κατοικεῖν ἐν αὐτοῖς καὶ τῆς οἰκειᾶς φύσεως ἐργάζεσθαι κοινωνούς.

ΑΛΛΟ.

Εἰ θεοποιεῖ τὸ Πνεῦμα τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο καὶ μετόχους θείας ἐργάζεται φύσεως, Θεὸς ἄρα ἐστί, καὶ ἐκ τῆς θείας οὐσίας φυσικῶς δι' Υἱοῦ τῆ κτίσει χρηγοούμενον, καὶ ἀναμορφοῦν αὐτὴν ὡς πρὸς ἑαυτό. Ὡσπερ γὰρ φωτὸς ἔργον οἰκειῶν τὸ φωτίζειν ἐστί, καὶ οὐκ ἂν τι δύναιτο φωτίζειν ὄλως, εἰ μὴ ὑπάρχοι φῶς, οὕτω καὶ θείου Πνεύματος ἔργον τὸ θεοὺς ἐργάζεσθαι τοὺς δεξαμένους αὐτό. Καὶ οὐδ' ἂν φύσεως θείας ἐδείκνυε κοινωνοὺς τοὺς ἔχοντας αὐτό, εἰ μὴ τῆς θείας οὐσίας ὑπῆρχεν αὐτό.

15 **Ὅτι οὐκ ἐν μετοχῆς τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἁγίον ἐστι τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ φύσει καὶ οὐσιωδῶς ἐξ αὐτοῦ.**
Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν δι' ἐναντίας.

Ἁγιαστικὸν εἶναι, φασί, τὸ Πνεῦμα, καὶ αὐτοὶ συνομολογήσομεν, οὐκ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ φύσει τοιοῦτον ὑπάρχον, ἀλλ' ὥσπερ τι σκευὸς ἐκ σιδήρου τυχὸν ἢ καὶ ἐτέρας τινὸς ὕλης, τῆς ἐκ πυρὸς μετίσχον θερμότητος τὰ πυρὸς ἐργάζεται· οὕτω καὶ αὐτὸ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ πληρούμενον ἁγιότητος μεταδίδωσι τῆ κτίσει τοῦ ἁγιασμοῦ. Καὶ ἐπὶ τούτοις μάρτυς ἡμῖν ἀψευδῆς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ γενήσεται λέγων περὶ αὐτοῦ· «Ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται».

25 **Πρὸς τοῦτο λύσις.**

Πανταχόθεν αὐτοῖς ἢ πρότασις ἀτοπωτάτη πάλιν ἀποδειχθήσεται, καὶ δυσφημίαν μᾶλλον ἢ περ ἀληθείας εὔρεσιν ἔχουσα. Οὐ

52. Ἰω. 3, 6.

53. Ἰω. 1, 13.

τὸ Πνεῦμα εἶναι πνεῦμα⁵², καὶ δὲν γεννήθηκε ἀπὸ αἵματα οὔτε ἀπὸ τὸ θέλημα ἀνδρα ἢ γυναίκα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεό⁵³, τότε εἶναι Θεὸς κατὰ φύση τὸ Πνεῦμα πὺ ἀναγεννᾷ τοὺς ἁγίους καὶ τοὺς ἐνώνει μὲ τὸν Θεό, μὲ τὸ νὰ κατοικεῖ μέσα σ' αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς κάνει κοινωνοὺς τῆς φύσεώς του.

ΑΛΛΟ.

Ἐὰν τὸ Πνεῦμα θεοποιεῖ αὐτοὺς μέσα στοὺς ὁποίους πηγαίνει καὶ κατοικεῖ, καὶ τοὺς κάνει κοινωνοὺς τῆς θείας φύσεως, τότε εἶναι Θεός, καὶ χορηγεῖται ἀπὸ τῆ θεία φύση κατὰ τρόπο φυσικὸ διὰ τοῦ Υἱοῦ στήν κτίση, καὶ τὴν μεταμορφώνει ἀνάλογα πρὸς τὸν ἑαυτὸ του. Γιατί, ὅπως ἔργο τοῦ φωτὸς εἶναι νὰ φωτίζει, καὶ δὲν θὰ μποροῦσε τίποτε γενικᾶ νὰ φωτίζει, ἂν δὲν ὑπῆρχε φῶς, ἔτσι καὶ ἔργο τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι νὰ κάνει θεοὺς ἐκείνους πὺ τὸ δέχονται. Καὶ δὲν θὰ ἀναδείκνυε κοινωνοὺς τῆς θείας φύσεως ἐκείνους πὺ τὸ ἔχουν, ἂν τὸ ἴδιο δὲν ἦταν τῆς θείας οὐσίας.

᾽Οτι τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι ἅγιο ἀπὸ τὴν κοινωνία του μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὴν οὐσία του.

᾽Αντίθεση τῶν αἰρετικῶν.

Συμφωνοῦμε καὶ ἐμεῖς, λένε, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι ἁγιαστικό, ὅχι ἐπειδὴ εἶναι καθεαυτὸ καὶ κατὰ φύση τέτοιο, ἀλλὰ ὅπως κάποιιο σκεῦος ἀπὸ σίδηρο ἢ καὶ ἀπὸ κάποια ἄλλη ἐνδεχομένως ὕλη, καθιστάμενο μέτοχο τῆς θερμότητος τῆς φωτιᾶς, κάνει ὅ,τι κάνει καὶ ἡ φωτιᾶ, ἔτσι καὶ αὐτό, γεμίζοντας ἀπὸ τὴν ἁγιότητα τοῦ Θεοῦ, μεταδίδει τὸν ἁγιασμὸ στήν κτίση. Καὶ ἀψευδῆς μάρτυρας σὲ μᾶς γι' αὐτὰ γίνεται ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας, ὁ ὁποῖος λέγει γιὰ τὸ Πνεῦμα: «Θὰ πάρει ἀπὸ ἐκεῖνο πὺ εἶναι δικό μου»⁵⁴.

᾽Απάντηση σ' αὐτό.

Ἡ πρότασή τους θὰ ἀποδειχθεῖ ἀπὸ κάθε πλευρὰ ἄτοπη πάλι, καὶ ὅτι ἀποτελεῖ βλασφημία μᾶλλον, παρὰ ἀνεύρεση τῆς ἀλήθειας.

54. Ἰω. 16, 14.

γὰρ νοεῖν, ὡς ἔοικε, τὰς θείας Γραφάς, παρατρέπειν δὲ μᾶλλον ἐπείγονται πρὸς τὸ ἐκάστω δοκοῦν. Ἴδου γὰρ πάλιν καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν εἰς ὀχύρωσιν τῆς οἰκείας ψευδολογίας ἀρπάζουσιν, οὐ τὴν διάνοιαν τοῦ ρητοῦ σαφῶς ἐκκαλύπτοντες τοῖς ἀκροω-
 5 μένοις, οὔτε μὴν τὰ ἐφεξῆς τῷ λόγῳ συνείροντες, παρατομὰς δὲ τῶν στίχων δυστρόπως ἐργαζόμενοι, καὶ τὸ δοκοῦν εἶναι χρήσιμον πρὸς τὸν ἀτόπως αὐτοῖς προτεθέντα σκοπόν, αὐτὸ δὴ καὶ μό-
 νον πανούργως ἀρπάζοντες. Οὐ γάρ, Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἁγιάσει ὑμᾶς, φησὶν ὁ Σωτῆρ, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα καὶ εἰ κατὰ
 10 τοῦτον εἴρητο τὸν τρόπον, οὐδεμίαν τοῖς ὀρθῶς ἀκροωμένοις ἐνε-
 ποιήσεν ἂν τὴν ζημίαν πλήν, «ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται», φησί, «καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Οὐ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λα-
 λήσει». Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε, τὴν μετὰ σαρκὸς ἀποπληρώσας οἰκο-
 νομίαν, ἀναβαίνειν πρὸς τὸν Πατέρα, πέμψειν δὲ ὑπέσχετο τὸν
 15 Παράκλητον τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ἵνα μὴ τις ὑπολάβῃ τὰ μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῦ διατάξῃ ποτὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δεικνύς
 τε σαφῶς ὅτι Πνεῦμα αὐτοῦ ὑπάρχον τὰ ἐξ αὐτοῦ πάλιν διακονή-
 σει ρήματα: «Οὐ λαλήσει, φησὶν, ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ
 λαλήσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται». Ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ καὶ τὸ μέλι
 20 περὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ φυσικῆς ποιότητος λέγοι, οὐκ ἐνθήσει τι
 ἀφ' ἑαυτῆς τοῖς ἀπογενομένοις, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, φυσι-
 κῶς διαβαινούσης τῆς ἐκ τῶν οὐσιῶν, ἵν' οὕτως εἴπω, ποιότητος
 ἐπὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀμερίστως προερχόμενα, οἷον, καθάπερ ἤδη προ-
 είπομεν, ἐκ μέλιτος ἢ γλυκύτης, ἐκ πυρὸς ἢ θερμότης, ἐξ ὕδατος ἢ
 25 ψύξης. Οὐκ οὖν μετοχικῶς ἅγιον τὸ Πνεῦμα, κατὰ τὸν ἐκεῖνων
 λόγον, φυσικῶς δὲ μᾶλλον καὶ οὐσιωδῶς.

ΑΛΛΟ.

Τὸ ἐκ μετοχῆς ἅγιον, δοχεῖον ὥσπερ ὑπάρχον τοῦ προσγεγο-

Γιατί, ὅπως φαίνεται, δὲν προσπαθοῦν νὰ κατανοήσουν τὶς ἅγιες Γραφές, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τὶς προσαρμόσουν σ' αὐτὸ πὺν ἀρέσει στὸν καθένα. Γιατὶ νά, ἀκόμα καὶ τὰ λόγια τοῦ Σωτήρα τὰ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ κατοχυρώσουν τὴν ψευδολογία τους, καὶ ὄχι γιὰ νὰ ἀποκαλύψουν μὲ σαφήνεια τὸ νόημα τῆς ρήσεως στοὺς ἀκροατές, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ συνδέουν τὰ λεγόμενα μὲ τὰ παρακάτω. Ἀντίθετα, κάνοντας ἀκρωτηριασμοὺς τῶν στίχων μὲ κακόβουλη διάθεση καὶ ἀνάλογα πρὸς ὅ,τι νομίζουν ὅτι ἐξυπηρετεῖ τὸν ἰδιότροπο καὶ ἐκ τῶν προτέρων τεθέντα σκοπὸ τους, θγάζουν μὲ πανουργία αὐτὸ καὶ μόνο τὸ συμπέρασμα πὺν θέλουν. Γιατὶ ὁ Σωτήρας δὲν λέγει, Θὰ πάρει ἀπὸ αὐτὸ πὺν εἶναι δικό μου, καὶ θὰ σᾶς ἀγιᾶσει, ἂν καί, ἀκόμα κι' ἂν λεγόταν καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, δὲν θὰ προκαλοῦσε καμμιά ζημιὰ σ' ἐκείνους πὺν ἀκοῦν σωστὰ, ἀλλὰ λέγει, «Θὰ πάρει ἀπὸ ὅ,τι εἶναι δικό μου, καὶ θὰ σᾶς τὸ ἀναγγεῖλει. Δὲν θὰ μιλῆσει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ θὰ πεῖ αὐτὰ πὺν θὰ ἀκούσει». Ἐπειδὴ δηλαδή, μετὰ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ τῆς ἐνανθρώπησής του, ἐπρόκειτο νὰ ἀνεβεῖ πρὸς τὸν Πατέρα, ὑποσχόταν ὅτι θὰ στείλει τὸν Παράκλητο στοὺς μαθητές του, γιὰ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς, ὅτι τὸ ἅγιο Πνεῦμα θὰ διατάξει ἐκεῖνα πὺν δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὴ δική του γνώμη, καὶ δείχνοντας μὲ σαφήνεια ὅτι, ἐπειδὴ εἶναι Πνεῦμα δικό του, θὰ ὑπηρετήσῃ πάλι τὰ ἴδια λόγια, λέγει· «Δὲν θὰ μιλῆσει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ θὰ πεῖ ὅσα ἀκούσει, γιὰτὶ θὰ πάρει ἀπὸ αὐτὸ πὺν εἶναι δικό μου». Ὅμοια δηλαδή ὅπως ἐὰν καὶ τὸ μέλι ἔλεγε γιὰ τὴ φυσικὴ ποιότητα πὺν ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὸ· Δὲν θὰ προσθέσει αὐτὴ κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της σ' αὐτοὺς πὺν τὸ δοκιμάζουν, ἀλλὰ θὰ πάρει ἀπὸ αὐτὸ πὺν εἶναι δικό μου, ἐπειδὴ ἡ ποιότητα, πὺν προέρχεται κατὰ τρόπο φυσικὸ ἀπὸ τὶς οὐσίες, μεταβαίνει, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, σ' αὐτὰ πὺν προέρχονται ἀπὸ αὐτὲς χωρὶς νὰ μοιράζονται, γιὰ παράδειγμα, ὅπως ἤδη εἶπαμε προηγουμένως, ἀπὸ τὸ μέλι ἢ γλυκύτητα, ἀπὸ τὴ φωτιὰ ἢ θερμότητα, καὶ ἀπὸ τὸ νερὸ ἢ ψύξη. Ὡστε λοιπὸν τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι ἅγιο λόγω τῆς κοινωνίας του μὲ τὴν θεία οὐσία, ὅπως λένε ἐκεῖνοι, ἀλλὰ εἶναι ἅγιο ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση καὶ τὴν οὐσία του.

ΑΛΛΟ.

Αὐτὸ πὺν εἶναι ἅγιο ἀπὸ συμμετοχή, ἐπειδὴ εἶναι κάτι σὰν

νότος ἁγιασμοῦ, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ πρότερον ἐν ἰδίᾳ φύσει κείσεται, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἄγγελος τυχόν, ἢ καὶ τις ἑτέρα φύσις λογική. Λεγέτωσαν τοίνυν ἡμῖν οἱ ἐκ μετοχῆς τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα τολμῶντες λέγειν ἅγιον εἶναι καὶ οὐ φυσικῶς. Τί ποτ' ἄρα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ ἰδιαζόντως ἐστίν; Ἀλλ' οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἅγιον ἠκούσαμεν παρὰ ταῖς θείαις Γραφαῖς. Οὐκ ἄρα ἐκ μετοχῆς, οὐδὲ ἐκ συνθέσεως ἅγιον, ἀλλ' οὐσία καὶ φύσις ἁγιαστική, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς θεότητος, ἵν' οὕτως εἴπω, ποιότης, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ γλυκασμὸς τοῦ μέλιτος, ἢ καὶ ἐξ ἄνθους
10 εὐωδία.

ΑΛΛΟ.

Τὸ ἐκ μετοχῆς προσγενόμενόν τισιν, ὡς δοτὸν ἔσται καὶ ἀφαιρετόν. Μόνα γὰρ τὰ οὐσιωδῶς προσόντα τοῖς ἔχουσιν, ἀχωρίστως συμπεφυκότα φαίνεται. Εἰ τοίνυν ἐν προσθήκης τάξει καὶ συμβε-
15 θεηκότης κείσθαι φασιν ἐν τῷ Πνεύματι τὸν ἁγιασμόν, ὁμολογήσουσι πάντως ὅτι καὶ ἀποσυμβῆναι δυνήσεται. Ὡρα δὴ οὖν καὶ ἀγιότητος δίχα τὸ Πνεῦμα λέγειν εἶναι δύνασθαι, κατὰ τὸ ἐκείνων ἐπιχείρημα. Ἀλλὰ τοῦτο δυσσεβές. Οὐκ ἄρα ἐκ μετοχῆς ἅγιον τὸ Πνεῦμα, ἀλλ' ὡς ἐκ Θεοῦ φυσικῶς.

20

ΑΛΛΟ.

Πνεῦμα ἅγιον ἢ θεία Γραφή τὸ ἐκ Θεοῦ Πνεῦμα διηνεκῶς ἀποκαλοῦσα φαίνεται, οὐχ ἔν τι τῶν συμβεθεηκότητων αὐτῷ δηλοῦσα, κατὰ τὴν ἐκείνων ἀβουλίαν, ἀλλ' ὅπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν, τοῦτο σημαίνουσα, ὥσπερ οὖν εἴ τις καὶ ἄνθρωπον ὀριζόμενος τὸ τί ἐστὶ
25 κατ' οὐσίαν σημαίνων, λέγοι, ὅτι ζῶον λογικόν, θνητόν. Εἶτα πῶς οὐ σφόδρα ἐστὶν ἀτοπώτατον, τὸν μὲν ἄνθρωπον διὰ τὸ οὕτως ὀρίζεσθαι, εἶναι πάντως ὃ καὶ εἶναι πέφυκε, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἕτερόν τι παρ' ὅπερ ἐστὶ φαντάζεσθαι τινος, τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ κατ' οὐσίαν τῆς προσκεμένης αὐτῷ σημαίνουσης ἐπωνυμίας;

δοχεῖο τοῦ ἁγιασμοῦ ποῦ προστέθηκε ἐκ τῶν ὑστέρων σ' αὐτό, αὐτὸ καθεαυτὸ προηγουμένως εἶχε τὴ δική του φύση, ὅπως γιὰ παράδειγμα καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἄγγελος, ἢ καὶ κάποια ἄλλη λογικὴ φύση. Ἔστω μᾶς ποῦν λοιπὸν αὐτοὶ ποῦ τολμοῦν νὰ λένε τὸ Πνεῦμα ἅγιο, ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ του μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα καὶ ὄχι κατὰ φύση· Τί ἄραγε εἶναι αὐτὸ καθεαυτὸ καὶ ἰδιαιτέρως; Ἀλλὰ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἅγιο ἀκούσαμε ἀπὸ τὶς ἅγιες Γραφές. Ἐπομένως δὲν εἶναι οὔτε ἀπὸ συμμετοχὴ οὔτε ἀπὸ σύνθεση ἅγιο, ἀλλὰ εἶναι οὐσία καὶ φύση ἁγιαστικὴ, καὶ ποιότητα, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, τῆς θεότητος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ὅπως καὶ ἡ γλυκύτητα τοῦ μελιοῦ, ἢ καὶ ἡ εὐωδία τοῦ ἄνθους.

ΑΛΛΟ.

Αὐτὸ ποῦ ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ προστίθεται μεταγενέστερα σὲ κάποιο, ἐπειδὴ εἶναι δοτό, μπορεῖ καὶ νὰ ἀφαιρεθεῖ. Γιατὶ μόνο τὰ οὐσιώδη προσόντα σ' ἐκείνους ποῦ τὰ ἔχουν φαίνονται νὰ ὑπάρχουν μαζὶ τους ἀχώριστα. Ἐὰν λοιπὸν λένε ὅτι ὁ ἁγιασμὸς ὑπάρχει στὸ Πνεῦμα μὲ προσθήκη ποῦ ἐγίνε ἐκ τῶν ὑστέρων, πρέπει νὰ ὁμολογήσουν ὅπωςδήποτε ὅτι μπορεῖ καὶ νὰ φύγει. Ὡρα εἶναι δηλαδὴ νὰ ποῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμα μπορεῖ νὰ ὑπάρχει καὶ χωρὶς ἁγιότητα, σύμφωνα μὲ τὸ ἐπιχείρημα ἐκείνων. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἀσέβεια. Ἔστω δὲν εἶναι ἅγιο τὸ Πνεῦμα ἀπὸ συμμετοχὴ, ἀλλὰ κατὰ φύση, ἐπειδὴ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεό.

ΑΛΛΟ.

Ἡ ἅγια Γραφή φαίνεται νὰ ἀποκαλεῖ πάντοτε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἅγιο, χωρὶς νὰ φανερώνει ἓνα κάποιο ἀπὸ τὰ πρόσθετα ἰδιώματά του, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπερισκεψία ἐκείνων, ἀλλὰ δηλώνοντας αὐτὸ ποῦ εἶναι κατὰ φύση, ὅπως ἀκριβῶς καὶ κάποιος ποῦ ὀρίζει τὸν ἄνθρωπο, δηλώνοντας αὐτὸ ποῦ εἶναι κατ' οὐσία, λέγει ζῶο λογικό, θνητό. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι πάρα πολὺ παράλογο, ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν ὀρισμὸ του αὐτὸ νὰ εἶναι ὅπωςδήποτε αὐτὸ ποῦ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του, καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα νὰ τὸ φαντάζονται κάποιοι διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸ ποῦ εἶναι, ἐνῶ τὸ ὄνομά του σημαίνει αὐτὸ ποῦ εἶναι κατὰ τὴν οὐσία; Γιατὶ ὀνομάζεται ἅγιο. Ἐπομένως

ἅγιον γὰρ ὀνομάζεται. Οὐκοῦν, εἴπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν ἅγιον, οὐκ ἔξωθεν ἔχει τὸ εἶναι τοιοῦτο, μᾶλλον δὲ αὐτό, τῆς θείας ὑπάρχον οὐσίας ἐνέργεια φυσική τε καὶ ζῶσα καὶ ἐνυπόστατος, προστίθῃσιν ἀεὶ τῇ κτίσει τὸ τέλειον δι' ἁγιασμοῦ καὶ τῆς πρὸς ἑαυτὸ μετο-
5 χῆς

ΑΛΛΟ.

Τὰ ἐφ' ἐκάστῳ τῶν ὄντων κείμενα ὀνόματα ἢ τῶν οὐσιῶν εἰσι παραστατικά, ὅρον ἔχοντα τοῦ ὑποκειμένου τέλειον, ἢ λειτουργίαν τινὰ καὶ ἐπιτηδεύματος εἶδος σημαίνει, ὡς ἐν τῷ «ἄνθρωπος
10 καὶ προφήτης». Ἄν μὲν γὰρ «ἄνθρωπος» εἴπω, παρέστησα τοῦ κατηγορημένου ἢ ὑποκειμένου τὴν οὐσίαν, «Προφήτην» δὲ λέγων, διακονίαν, ἢτοι ἐπιτήδευμα, δοθὲν ἀνθρώπῳ δηλῶ. Οὐκοῦν, εἴπερ ἅγιον ἐκ μετοχῆς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, λειτουργίας μᾶλλον ἢπερ οὐσίας ἔσται σημαντικὸν τοῦνομα αὐτῷ, καὶ οὐ τί ἐστὶ κατὰ
15 φύσιν ἐκ τούτου μανθάνομεν, ἀλλ' ὅτι τέτακται ποιεῖν. Οὐκοῦν, ἕτερόν τι κατ' οὐσίαν ἐστὶ, καὶ ἑτέραν ἔχει τινὰ ἰδίαν ἐνέργειαν παρὰ τὴν ἁγιαστικὴν, ἣν ἔξωθεν, ὡς αὐτοὶ δυσφημοῦντές φασι, προστιθεμένην αὐτῷ καὶ ἐπισυμβᾶσαν ἔχει παρὰ Θεοῦ. Ἄτελές οὖν ἄρα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ δεηθὲν πληρώσεως δι' ἁγιασμοῦ.
20 Εἶτα πῶς τὸ οὕτως ἔχον, ὡς ἐκεῖνοί φασι, τὸ ἐν τελειότητι γίνεσθαι τοῖς μετόχοις αὐτοῦ γινομένοις παρέχει; Τὸ ἀτελές ὅσον εἰς τὴν οἰκείαν φύσιν, πῶς ἀγιάζει μὲν Ἄρχάς, Θρόνους, Κυριότητας, Δυνάμεις, Ἐξουσίας, Ἀγγέλους, ἀνθρώπους; Πῶς δὲ ἄρα φασὶν ἁγιασμοῦ δηλονότι δυνάμεώς τε καὶ ἐνεργείας ἐρχομένης ἐπ' αὐ-
25 τό; Τοῦτο γάρ, ὡς εἰκός, δυσφημοῦντες ἐροῦσι. Τίς οὖν ἢ χρεία περιόδου μακροῦς καὶ πολυπλόκων νοημάτων; Αὐτὴν γὰρ ἐκείνην τὴν ἐκ Πατρὸς φυσικῶς προϊούσαν δύναμιν ἁγιαστικὴν τὴν τοῖς ἀτελέσι τὸ τέλειον παρεχομένην, φαμὲν εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ περιττόν, ὡς φαίνεται, τὸ διὰ μέσου τινὸς ἀγιάζεσθαι τὴν κτί-
30 σιν, οὐκ ἀπαξιούσης τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ μέχρι τῶν

εἶναι κατὰ φύσιν ἅγιο, δὲν ἔχει ἀπ' ἔξω τὸ νὰ εἶναι ἅγιο, ἀλλὰ μᾶλλον, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἐνέργεια φυσικὴ καὶ ζωντανὴ καὶ ἐνυπόστατη τῆς θείας οὐσίας, προσθέτει πάντοτε στὴν κτίσιν τὴν τελειότητα διὰ τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς μετοχῆς του στὸν ἑαυτὸ του.

ΑΛΛΟ.

Τὰ ὀνόματα ποὺ ὑπάρχουν στὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα ἢ παριστάνουν τὴν οὐσία τους, περιέχοντας τέλειο ὄρισμό τοῦ ὑποκειμένου, ἢ δηλώνουν κάποια λειτουργία καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀπασχόλησής του, ὅπως τὰ ὀνόματα “ἄνθρωπος” καὶ “προφήτης”. Γιατί, ἂν πῶ ἄνθρωπος, παριστάνω τὴν οὐσία τοῦ κατηγορουμένου ἢ ὑποκειμένου, ἐνῶ λέγοντας προφήτης, δηλώνω τὴ δικαιοσύνη ἢ τὸ ἐπάγγελμα ποὺ ἔχει δοθεῖ στὸν ἄνθρωπο.” Ἀρα λοιπόν, εἴαν τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἅγιο κατὰ μετοχή, τὸ ὄνομά του αὐτὸ σημαίνει τὴ λειτουργία του μᾶλλον, παρὰ τὴν οὐσία του, καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ δὲν μαθαίνουμε τί εἶναι κατὰ φύσιν, ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ τὰχθηκε νὰ κάνει. Ἐπομένως ὡς πρὸς τὴν οὐσία του εἶναι κάτι ἄλλο, καὶ ἔχει κάποια ἄλλη ἰδιαιτέρα ἐνέργεια καὶ ὄχι τὴν ἁγιαστικὴν, τὴν ὁποία, ὅπως λένε αὐτοὶ οἱ βλασφημοὶ, τὴν ἔχει πρόσθετη ἀπ' ἔξω σ' αὐτὸ καὶ ἔκ τῶν ὑστέρων δοσμένη ἀπὸ τὸν Θεὸν.” Ἀρα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο εἶναι ἀπὸ λές, ποὺ εἶχε ἀνάγκη συμπληρώσεως μὲ τὸν ἁγιασμό. Καὶ πῶς τότε, αὐτὸ ποὺ εἶναι ἔτσι, ὅπως λένε ἐκεῖνοι, χορηγεῖ σ' ἐκείνους ποὺ ἔγιναν μέτοχοί του τὴ δυνατότητα νὰ γίνουν τέλειοι; Πῶς αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀτελὲς ὡς πρὸς τὴ δική του φύσιν, ἁγιάζει Ἀρχές, Θρόνους, Κυριότητες, Δυνάμεις, Ἐξουσίες, Ἀγγέλους, ἄνθρώπους; Καὶ πῶς ἄραγε λένε ὅτι γεμίζει μὲ ἁγιασμό τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τὸν Πατέρα, δηλαδή πῶς ἔρχεται σ' αὐτὸ ἡ ἁγιαστικὴ δύναμις καὶ ἐνέργεια; Γιατί ὅπωςδήποτε βλασφημώντας θὰ μᾶς ποῦν τὸ ἔξης: Γιατί χρειάζεται μακρὰ περίοδος καὶ πολὺπλοκα νοήματα; Γιατί ἐμεῖς λέμε, ὅτι τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἐκείνη ἀκριβῶς ἡ ἁγιαστικὴ δύναμις ποὺ προέρχεται κατὰ φυσικὸ τρόπο ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ χορηγεῖ στὰ ἀτελῆ δημιουργήματα τὴν τελειότητα. Καὶ εἶναι περιττὸ, ὅπως φαίνεται, τὸ νὰ ἁγιάζεται ἡ κτίσις μέσω κάποιου ἄλλου, γιατί ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ δὲν θεωρεῖ ἀνάξιον τοῦ ἑαυτοῦ τῆς νὰ φθάσει μέχρι καὶ τὰ ἐλάχιστα, καὶ

ἐλαχίστων διϊκνεῖσθαι, καὶ ἀγιάζειν αὐτὰ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπεὶ αὐτοῦ τὰ πάντα ποιήματα.

ΑΛΛΟ.

«Ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη», φησὶν ἡ θεία Γραφή, «ἡ χάρις δὲ καὶ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο». Οὐκοῦν, εἴπερ πολὺ τι φαίνεται τὸ μεταξὺ τῆς τε Μωσέως διακονίας καὶ τοῦ μεσιτεύσαντος Θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀνάγκη τὸν μὲν διὰ Μωσέως νόμον ἀτελῆ συνομολογεῖν (οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσε, φησὶν ὁ Παῦλος), τὴν δὲ διὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν χάριν ἀληθῆ καὶ 10 τελείαν εἶναι πιστεύομεν. Τίς οὖν ἄρα ἡ χάρις, ἢ πάντως ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χύσις ἢ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν γινομένη, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν; Πῶς οὖν ἀληθινῆ φανεῖται λοιπὸν ἢ ἐν ἡμῖν χάρις, εἴπερ διηκονήθη διὰ κτίσματος εἰς ἡμᾶς ὁ ἁγιασμός, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ νόμος δι' ἀγγέλων; Εἰ γὰρ οὐκ αὐτουργεῖ τὸ 15 Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ἡμῖν, οὐδὲ τοῦτό ἐστι κατὰ φύσιν ὅπερ ἀκούομεν, μετοχικῶς δὲ καὶ μεταληπτικῶς ἁγιασμοῦ πληρούμενον, παρὰ τῆς θείας οὐσίας, εἰς ἡμᾶς ἐκπέμεπι τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν, πρόδηλον ὅτι διὰ κτίσματος ἡμῖν ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διηκονήθη χάρις Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἀληθές. Διὰ Μωσέως μὲν 20 γὰρ ὁ νόμος, ἦτοι δι' ἀγγέλων, διὰ δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἢ χάρις καὶ ἢ ἀλήθεια. Αὐτουργὸν ἄρα τὸ Πνεῦμα ἐν ἡμῖν, ἀληθῶς ἀγιάζον καὶ ἐνοῦν ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸ συναφείας, θείας τε φύσεως ἀποτελοῦν κοινωνούς.

25 **Ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,
καὶ οὐ κτίσμα οὐδὲ ποίημα.**

Ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς.

Ἐπιστέλλει Ῥωμαίοις ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Τοῦ ὀρισθέντος», φησὶν, «Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ τὸ Πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν». Εἰ τοίνυν διὰ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι,

55. Ἰω. 1, 17.

56. Ἐβρ. 7, 19.

57. Β' Κορ. 1, 22.

νά τὰ ἀγιάζει διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀφοῦ ὅλα τὰ δημιουργήματα εἶναι δικὰ του.

ΑΛΛΟ.

«Ὁ νόμος δόθηκε διὰ τοῦ Μωυσέως», λέγει ἡ ἁγία Γραφή, «ἐνῶ ἡ χάρη καὶ ἀλήθεια ἦρθε διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁵⁵. Ἐὰν λοιπὸν φαίνεται ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴ διακονία τοῦ Μωυσῆ καὶ τῆ μεσιτεία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, τότε εἶναι ἀνάγκη νὰ συμφωνήσουμε, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Μωυσέως ἦταν ἀτελής· γιατί τίποτε δὲν ἐτελείωσε, λέγει ὁ Παῦλος⁵⁶. ἀντίθετα ἡ χάρη τοῦ Σωτήρα μας πιστεύουμε ὅτι εἶναι ἀληθινή καὶ τέλεια. Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ χάρη, ἂν ὄχι ὅπωςδήποτε ἡ ἔκχυση τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ γίνεται στὶς καρδιές μας⁵⁷, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου; Πῶς λοιπὸν θὰ ἀποδειχθεῖ ἀληθινή ἡ δική μας χάρη, ἐὰν ὁ ἁγιασμὸς μᾶς χορηγήθηκε μέσω κτίσματος, ὅπως βέβαια καὶ ὁ νόμος δόθηκε μέσω ἀγγέλων⁵⁸; Γιατί, ἐὰν δὲν ἐνεργεῖ προσωπικὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σ' ἐμᾶς, οὔτε αὐτὸ εἶναι κατὰ φύση αὐτὸ ποὺ ἀκοῦμε, ἀλλὰ ἁγιαζόμενο ἀπὸ τῆ θεία οὐσία κατὰ μετοχὴ καὶ μέθεξι σ' αὐτήν, στέλνει σὲ μᾶς τὴ χάρη ποὺ τοῦ δόθηκε, καὶ ἄρα εἶναι φανερό ὅτι ἡ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος μᾶς δόθηκε μέσω κτίσματος. Ἀλλὰ φυσικὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀληθινό. Γιατί ὁ νόμος δόθηκε διὰ τοῦ Μωυσέως, δηλαδὴ μέσω ἀγγέλων⁵⁹, ἐνῶ ἡ χάρη καὶ ἡ ἀλήθεια δόθηκε ἀπὸ τὸν Σωτήρα μας⁶⁰. Ἄρα τὸ Πνεῦμα ἐνεργεῖ προσωπικὰ σὲ μᾶς, ἀγιάζοντας καὶ ἐνώνοτάς μας μὲ τὸν ἑαυτὸ του μέσω τῆς κοινωνίας πρὸς αὐτό, κάνοντάς μας κοινωνοὺς καὶ τῆς θείας φύσεως.

**Ἔστι τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι κατὰ φύση Θεός,
καὶ ὄχι κτίσμα οὔτε δημιούργημα.
Ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς.**

Γράφει στοὺς Ῥωμαίους ὁ Παῦλος γιὰ τὸν Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστό· «Ὁ ὁποῖος ὀρίσθηκε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος ποὺ ἀγιάζει, διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀπὸ τοὺς νεκροὺς τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁶¹. Ἐφόσον λοιπὸν μὲ τὴν ἀνάστασή του

58. Ἐβρ. 2, 2.

59. Γαλ. 3, 19.

60. Ῥωμ. 7, 25.

61. Ῥωμ. 1, 4.

καὶ τῇ ζωοποιῶ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος λύσαι τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου, ὁ Χριστὸς εἰς Υἱὸν ἀληθινὸν ὁρίζεται τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦτο ὑπάρχων νοεῖται, οὐκ ἂν εἴη κτίσμα ἢ ποίημα τὸ δι' οὗ τῆς θείας δυνάμεως ἢ ἐπίδειξις γίνεται, τουτέστι τὸ Πνεῦμα, ἵνα μὴ διὰ 5 κτίσματος φαίνηται Χριστὸς τρόπον τινὰ βοηθούμενος, οἰκεία δὲ μᾶλλον ἀποκεχρημένος ἰσχύϊ τῇ διὰ Πνεύματος

ΑΛΛΟ.

Ὁ Παῦλος πάλιν «Ἐπιποθῶ γάρ», φησὶν, «ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς». Εἰ 10 στηρίζει τὸ Πνεῦμα διὰ τῶν οἰκειῶν χαρισμάτων τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο, δῆλον ἂν εἴη τοῖς ὀρθῶς ἐθέλουσι νοεῖν, ὡς οὐτ' ἐν ποιήμασιν, οὔτε μὲν ἐν δούλοις τετάξεται. Γέγραπται· «Ὑποστηρίζει δὲ τοὺς δικαίους ὁ Κύριος». Τὸ δὲ ἐν κυριότητος τόπῳ φυσικῆς τεθειμένον, καὶ διὰ τοῦ στηρίζειν δύνασθαι, φέρει πάντως καὶ τὸ 15 κυρίῳ πρέπον ἀξίωμα. Δουλὸν δὲ τὸ ποιηθὲν ὅσον εἰς γένεσιν. Οὐκ ἄρα ποίημά ἐστι τὸ Πνεῦμα· κύριον γὰρ ἀποδέδεικται καὶ οὐ δουλόν.

ΑΛΛΟ.

Ὅσῃν ἡμῖν τὴν φιλανθρωπίαν ὁ πάντων ἐποίησατο Δεσπό- 20 τῆς, διδάσκων ὁ Παῦλος, φησὶν, ὅτι «ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχνηται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ Πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν». Εἰ τοίνυν ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν, καὶ οὐχ ἕτερον μὲν τι αὐτός, ἕτερον δέ τι τὸ ἐν αὐτῷ, ἀπλοῦς γὰρ καὶ ἀσύνθετος, ἐκκέχνηται δὲ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοι- 25 κούντος ἐν ἡμῖν ἁγίου Πνεύματος, Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμά ἐστιν, ὡς ἐν τάξει Θεοῦ κατοικοῦν ἐν ἡμῖν, καί, ἵν' οὕτως εἴπω, τῆς ἀνωτάτω πασῶν ἐξέρπον οὐσίας ἐν ἰδίᾳ τε ὑπάρξει καὶ ἐκ Πατρὸς νοούμενον, δι' Υἱοῦ τῇ κτίσει χορηγούμενον.

62. Ρωμ. 1, 11.

63. Ψαλμ. 36, 17.

ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ τῆ λύση τῶν δεσμῶν τοῦ θανάτου μὲ τῆ ζωοποιὸ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ Χριστὸς ὀρίσθηκε ἀληθινὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐννοεῖται ὅτι εἶναι, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα ἐκεῖνο μέσω τοῦ ὁποίου ἐπιδεικνύεται ἡ θεία δύναμη, δηλαδή τὸ Πνεῦμα, γιὰ νὰ μὴ φαίνεται κατὰ κάποιον τρόπο ὅτι ὁ Χριστὸς βοηθεῖται ἀπὸ κτίσμα, ἀλλὰ ὅτι χρησιμοποιεῖ δική του δύναμη, δηλαδή ἐκείνην τοῦ Πνεύματος.

ΑΛΛΟ.

Λέγει ἐπίσης ὁ Παῦλος: «Ἔχω ζωηρὴ ἐπιθυμία νὰ σᾶς δῶ, γιὰ νὰ σᾶς μεταδώσω κάποιον πνευματικὸ χάρισμα, ὥστε νὰ στηριχθεῖτε»⁶². Ἐφόσον ὁ Πνεῦμα μὲ τὰ χαρίσματα τοῦ στηρίζει ἐκείνους στοὺς ὁποίους πηγαίνει, εἶναι φανερὸ σ' ἐκείνους πὺ θέλουν νὰ κατανοοῦν σωστά, ὅτι δὲν κατατάσσεται οὔτε μεταξὺ τῶν δημιουργημάτων, οὔτε μεταξὺ τῶν δούλων. Ἔχει γραφεῖ: «Ὁ Κύριος ὑποστηρίζει τοὺς δικαίους»⁶³. Ἐφόσον λοιπὸν τοποθετεῖται σὲ θέση φυσικῆς κυριότητος καὶ μπορεῖ νὰ στηρίξει, φέρει ὅπωςδήποτε καὶ τὸ ἀξίωμα πὺ ταιριάζει σὲ κύριο. Ἐνῶ τὸ δημιούργημα εἶναι δοῦλο, ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπο τῆς δημιουργίας του. Ἄρα τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι δημιούργημα: γιὰτι ἔχει ἀποδειχθεῖ ὅτι εἶναι κύριο καὶ ὄχι δοῦλο.

ΑΛΛΟ.

Ὁ Παῦλος διδάσκοντας πόσο μεγάλη φιλανθρωπία ἔδεξε σὲ μᾶς ὁ Κύριος τῶν ὄλων, λέγει: «Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ξεχύθηκε στὶς καρδιές μας διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πὺ μᾶς δόθηκε»⁶⁴. Ἐφόσον λοιπὸν ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἰωάννη, καὶ δὲν εἶναι ἄλλο αὐτὸς καὶ κάτι ἄλλο αὐτὸ πὺ εἶναι μέσα του, ἀφοῦ εἶναι ἀπλὸς καὶ ἀσύνθετος, καὶ ξεχύθηκε στὶς καρδιές μας διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πὺ κατοικεῖ μέσα μας, ἄρα τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεός, πὺ κατοικεῖ μέσα μας μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Θεοῦ, καί, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, προερχόμενο ἀπὸ τὴν ἀνώτατη οὐσία, νοεῖται ὅτι ὑπάρχει αὐτοτελῶς, ἐκπορευόμενο ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ χορηγούμενο στὴν κτίση διὰ τοῦ Υἱοῦ.

64. Ρωμ. 5, 5.

ΑΛΛΟ.

*Δηλοῦν ὅτι ὁ νόμος παρὰ τοῦ Πνεύματος ἐτέθη
ὡς παρὰ Θεοῦ.*

«Οἶδα μὲν», φησίν, «ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν». *Εἶτα
5 βραχὺ προελθὼν ἐπιλέγει «Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ
κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον». Καὶ πάλιν «Ὁ γὰρ νόμος τοῦ Πνεύ-
ματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου
τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου». Ἴδου τὸν νόμον ὀνομάσας πνευ-
ματικόν, τουτέστι τὸν διὰ Πνεύματος, εὐθύς αὐτὸν καὶ Θεοῦ νό-
10 μον ἀποκαλεῖ. Γυμνότερον δὲ διὰ τῶν ἐφεξῆς, ὅτι Θεὸς εἶη τὸ
Πνεῦμα, δεικνύει βουῶν «Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς», ἵνα
μὴ μόνον νομοθετῶν εὐρίσκηται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἤδη καὶ
Πνεῦμα ὑπάρχον ζωῆς. Καὶ τί ἡ ζωὴ, ἢ πάντως ὁ λέγων Χριστός,
«Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ»; Νομοθετοῦντος τοιγαροῦν τοῦ
15 Χριστοῦ, ὡς ἐν αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ φυσικῶς ὑπάρχον τὸ Πνεῦμα
αὐτὸ νομοθετεῖ.*

ΑΛΛΟ.

*Τοῦ σαρκικοῦ κινήματος ὁ Παῦλος κατηγορῶν, καὶ δεικνύς
ὄσπην ἔχει πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος βούλησιν τὴν ἀνάστασιν, «Ἡ
20 σὰρξ», φησί, «κατὰ τοῦ Πνεύματος, τὸ δὲ Πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός.
Ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκειται». Εἶτα βραχὺ προελθὼν ἐπι-
λέγει «Ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῖ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ
σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας», νόμον μὲν ἁμαρτίας τὰ ἐν τῇ σαρκὶ πρὸς
τάς ἐκτόπους ἡδονάς κινήματα λέγων, Θεοῦ δὲ νόμον, τὴν τοῦ
25 Πνεύματος βούλησιν ἀποκαλῶν. Πρόδηλον οὖν ὅτι Θεὸς τὸ ἅγιον
Πνεῦμα, τὸ καὶ νόμους ὀρίζον ἐν ἡμῖν τὸ οἰκειῶν θέλημα. Πρέπει
δὲ οὐχ ἑτέρῳ νομοθετεῖν, ἀλλὰ μόνῳ Θεῷ.*

ΑΛΛΟ.

*«Τῇ γὰρ ματαιότητι», φησίν, «ἡ κτίσις ὑπετάγη οὐ ἑκοῦσα,
30 ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι». Οὐκοῦν, εἴπερ εἶναί φασι*

65. Ρωμ. 7, 14.

66. Ρωμ. 7, 22.

67. Ρωμ. 8, 2.

68. Ἰω. 14, 6.

ΑΛΛΟ,

Ποῦ φανερώνει ὅτι ὁ νόμος δόθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.

«Γνωρίζω βέβαια», λέγει, «ὅτι ὁ νόμος εἶναι πνευματικός»⁶⁵. Ἔπειτα, προχωρώντας λίγο προσθέτει· «Αἰσθάνομαι μεγάλη εὐχαρίστηση μέσα μου γιὰ ὅσα λέγει ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ»⁶⁶. Καὶ πάλι· «Γιατὶ ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς μαζί με τὸν Χριστὸ με ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου»⁶⁷. Νά, ὀνομάζοντας τὸν νόμο πνευματικόν, δηλαδή αὐτὸν ποῦ δόθηκε διὰ τοῦ Πνεύματος, ἀμέσως τὸν ὀνομάζει καὶ νόμο τοῦ Θεοῦ. Ὅτι ὅμως τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς τὸ δείχνει πιὸ καθαρὰ με αὐτὸ ποῦ φωνάζει καὶ λέγει· «Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς», γιὰ νὰ μὴ ἐμφανίζεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο ὅτι μόνο νομοθετεῖ, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶναι Πνεῦμα ζωῆς. Καὶ ποιά εἶναι ἡ ζωὴ, ἂν ὄχι ὅπωςδήποτε ὁ Χριστὸς ποῦ λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ»⁶⁸; Ὅταν λοιπὸν νομοθετεῖ ὁ Χριστὸς, νομοθετεῖ τὸ ἴδιο τὸ Πνεῦμα, ἐπειδὴ ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὸν καὶ προέρχεται κατὰ φύσιν ἀπὸ αὐτόν.

ΑΛΛΟ.

Ὁ Παῦλος κατηγορώντας τὸ σαρκικὸ φρόνημα καὶ δείχνοντας πόσο ἀντίθετο εἶναι πρὸς τὴ βούληση τοῦ Πνεύματος, λέγει· «Ἡ σάρκα ἔχει ἐπιθυμίες ἀντίθετες πρὸς τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ Πνεῦμα ἀντίθετες πρὸς τὴ σάρκα. Αὐτὰ εἶναι ἀντίθετα μεταξύ τους»⁶⁹. Ἔπειτα προχωρώντας λίγο βαθύτερα προσθέτει· «Ἔρα λοιπὸν ἐγὼ ὁ ἴδιος με τὸν νοῦ μου δουλεύω στὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ με τὴ σάρκα μου στὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας»⁷⁰, ἐννοώντας με τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας τίς ροπές πρὸς τίς ξένες ἡδονές, καὶ νόμο τοῦ Θεοῦ ἀποκαλώντας τὴ βούληση τοῦ Πνεύματος. Εἶναι φανερὸ λοιπὸν ὅτι τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Θεός, αὐτὸ ποῦ θέτει μέσα μας ὡς νόμους τὸ θέλημά του. Καὶ δὲν ταιριάζει σὲ ἄλλον νὰ νομοθετεῖ, ἀλλὰ μόνο στὸν Θεό.

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ ἡ κτίσις ὑποτάχθηκε στὴ ματαιότητα ὄχι με τὴ θέλησή της, ἀλλ' ἐξαιτίας ἐκείνου ποῦ τὴν ὑπέταξε με τὴν ἐλπίδα»⁷¹. Ἐὰν λοιπὸν

69. Γαλ. 5, 17.

70. Ρωμ. 7, 25.

71. Ρωμ. 8, 20.

κτιστόν τε καὶ ποιητόν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀνάγκη συνομολογεῖν ὑποτετάχθαι καὶ αὐτὸ τῇ ματαιότητι, καὶ συστενάξειν μὲν καὶ συνωδίνειν, εἶναί τε νῦν ὥσπερ ἐν δουλείᾳ, ἐλευθερωθήσεσθαι τε μόλις εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς δόξης τῶν τέκνων Θεοῦ. Εἶτα ποῖ 5 ποτε ἡμῖν ὁ Παῦλος οἰχήσεται λέγων, «Οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κρά-ζομεν Ἐβδᾶ, ὁ Πατήρ»; Ἀλλὰ τῆς μὲν δουλείας ἀπαλλάττει τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο, ἀναμορφοῖ δὲ μᾶλλον εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ υἰότητα, μετόχους ἀποδεικνύων τῆς οἰκείας φύσεως. Οὐκ ἄρα 10 δούλόν ἐστιν, εἰ δὲ τοῦτο, οὐ κτίσμα. Τὸ δὲ καὶ τὸ εἶναι κτίσμα καὶ τὸ ἐν δούλων τετάχθαι διαφυγόν, τῆς θείας ἂν εἴη λοιπὸν οὐσίας δηλαδή.

ΑΛΛΟ.

Συστενάξειν ὁ Παῦλος τὴν κτίσιν εἰπών, ἐπιφέρει· «Οὐ μόνον 15 δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος ἔχοντες ἡμεῖς». Καὶ τί τὸ ἐν τούτοις ζητούμενον; Ἡ ἀπαρχή, τινός ἐστιν ἀπαρχή, καὶ ὁμοειδῆς ἐκείνῳ πάντως, οὗ καὶ ἔστιν ἀπαρχή· οἶον οἴνου μὲν οἶνος, σίτου δὲ ὁμοίως σῖτος. Εἰ τοίνυν ὡς ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι 20 τελειοτάτην ἔχειν μέλλουσι τῆς θεότητος τὴν μετουσίαν, ἐν ἀπαρχῆς ἡμῖν τάξει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐχορηγήθη, ἀνάγκη δὴ πᾶσα τῆς θείας φύσεως εἶναι λέγειν αὐτό, ἧς καὶ ἔστιν ἀπαρχή. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ κτίσμα, οὐδὲ ποιήμα ἐστι, Θεὸς δὲ μᾶλλον ὡς ἐκ Θεοῦ καὶ ἐν Θεῷ φυσικῶς

ΑΛΛΟ.

25 Ρωμαίοις ἐπιστέλλει πάλιν ὁ Παῦλος «Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἐκάστῳ ὡς ὁ Θεὸς ὤρισε μέτρον πίστεως». Εἶτα πάλιν τῇ τοῦ Πνεύματος ἐξουσίᾳ τὴν τῶν θείων χαρισμάτων διανομὴν ἀναθείς «Ἐγὼ μὲν γὰρ ὁ Θεός»,

λένε, τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι κτίσμα καὶ δημιούργημα, εἶναι ἀνάγκη νὰ συμφωνήσουμε, ὅτι ὑποτάχθηκε καὶ αὐτὸ στὴ ματαιότητα καὶ στενάζει καὶ συμπάσχει, καὶ τώρα βρίσκεται σὰν σὲ κατάσταση δουλείας, θὰ ἐλευθερωθεῖ ὅμως ἀμέσως μὲ τὴν ἀπολύτρωση τῆς δόξας τῶν παιδιῶν τοῦ Θεοῦ. Ἐάν εἶναι ἔτσι, τότε ποῦ θὰ πάει ὁ Παῦλος πού μᾶς λέγει, «Γιατὶ δὲν ἐλάβατε πνεῦμα δουλείας, ὥστε πάλι νὰ φοβᾶστε, ἀλλὰ ἐλάβατε Πνεῦμα πού σᾶς κάνει υἱούς, διὰ τοῦ ὁποίου φωνάζουμε, Ἄββᾶ, Πατέρα»⁷². Ἀπαλλάσσει λοιπὸν ἀπὸ τὴ δουλεία αὐτοὺς στοὺς ὁποίους ἐγκαθίσταται, καὶ τοὺς μεταμορφώνει σὲ ἐλεύθερους καὶ υἱούς, κάνοντάς τους κοινωνοὺς τῆς δικῆς του φύσεως. Ἄρα δὲν εἶναι δοῦλο, καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι σωστό, τότε δὲν εἶναι κτίσμα. Καὶ αὐτὸ πού δὲν εἶναι κτίσμα, οὔτε κατατάσσεται μεταξὺ τῶν δούλων, τότε ἀνήκει στὴ θεία οὐσία.

ΑΛΛΟ.

Λέγοντας ὁ Παῦλος ὅτι ἡ κτίση στενάζει, προσθέτει· «Καὶ ὄχι μόνο αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ ἔμεῖς οἱ ἴδιοι πού ἔχουμε τὴν ἀπαρχὴ τοῦ Πνεύματος»⁷³. Καὶ ποιὸ εἶναι τὸ ζητούμενο ἀπὸ αὐτά; Ἡ ἀπαρχὴ εἶναι ἀπαρχὴ κάποιου καὶ ὅπωςδήποτε τοῦ αὐτοῦ εἴδους μὲ ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου εἶναι ἀπαρχὴ· ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸ κρασί εἶναι ἀπαρχὴ τοῦ κρασιοῦ, καὶ τὸ σιτάρι τοῦ σιταριοῦ. Ἐάν λοιπὸν, ἐπειδὴ πρόκειται στὴ μέλλουσα ζωὴ νὰ ἔχουμε τέλεια κοινωνία μὲ τὴ θεότητα, γι' αὐτὸ μᾶς χορηγήθηκε τὸ ἅγιο Πνεῦμα ὑπὸ μορφήν ἀπαρχῆς, εἶναι ὅπωςδήποτε ἀνάγκη νὰ λέμε, ὅτι αὐτὸ εἶναι τῆς θείας φύσεως, τῆς ὁποίας καὶ εἶναι ἀπαρχὴ. Καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε δὲν εἶναι κτίσμα, οὔτε δημιούργημα, ἀλλὰ μᾶλλον Θεός, ὡς προερχόμενο ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ὄντας μέσα στὸν Θεὸ κατὰ φύση.

ΑΛΛΟ.

Γράφει ἐπίσης ὁ Παῦλος στοὺς Ρωμαίους· «Μὲ τὴ χάρις πού μοῦ δόθηκε λέγω στὸν καθένα ἀπὸ σᾶς, νὰ μὴ ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτό του μεγαλύτερη ἰδέα ἀπὸ ἐκείνην πού πρέπει, ἀλλὰ νὰ σκέφτεται μὲ μετριοφροσύνη, ἀνάλογα μὲ τὸ μέτρο πίστεως πού ἔδωσε στὸν καθένα ὁ Θεός»⁷⁴. Ἐπειτα, ἀναθέτοντας πάλι τὴ διανομὴ τῶν θείων χαρισμάτων στὴν ἐξουσία τοῦ Θεοῦ, λέγει· «Στὸν ἕνα ὁ Θεὸς δίνει πνεῦμα σο-

φησί, «δίδωσι Πνεῦμα σοφίας»· εἶτα, τούτω προσθείς δωρεῶν εἶδη πολλά, «ἐτέρω δὲ πίστιν», ἐπιλέγει· «Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστω καθὼς βούλεται». Οὐκοῦν, εἰ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς καὶ πίστεως φαίνεται τὸ Πνεῦμα 5 παρεκτικόν, καὶ τὸ ἀρκοῦν ἐκάστω μέτρον ὀρίζον ὡς Θεός, πῶς οὐ λίαν ἀσεβὲς ἐπαριθμεῖν αὐτὸ τοῖς κτίσμασι, καὶ μὴ μᾶλλον ἐκ Θεοῦ πεφηνέναι λέγειν;

ΑΛΛΟ.

Ἐπὶ τοῖς δι' αὐτοῦ γενομένοις παρὰ τοῦ Σωτῆρος κατορθώμα-
10 σιν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἐθνῶν, καυχᾶται λέγων ὁ Παῦλος· «Ἔχω οὖν καύησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πρὸς τὸν Θεόν. Οὐ γὰρ τολμήσω τι λαλεῖν, ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει Πνεύματος ἁγίου». Οὐκοῦν, εἰ σημεῖα καὶ τέρατα διὰ τοῦ Παύλου 15 Χριστὸς ἐργάζεται ἐν δυνάμει Πνεύματος ἁγίου, ἐνέργειά τις φυσικὴ καὶ ζῶσα, καί, ἴν' οὕτως εἴπωμεν, ποιότης τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστιν· Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς ἔσται ποιήμα τὸ ἐν Θεῷ καὶ ἐκ Θεοῦ φυσικῶς; Πῶς δὲ ἐν ποιήμασι πᾶσα ἡ δύναμις τοῦ Υἱοῦ, ὅπερ ἐστὶ καὶ μόνον εἰπεῖν ἀσεδέστατον;

20

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους Α'.

Οὐ τῆς ἐκ λόγων δεινότητος τὸ σωτήριον δεῖσθαι κήρυγμα διδάσκων ὁ Παῦλος, ἐπιστέλλει Κορινθίοις· «Κἀγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῶ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει 25 Πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾗ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ». Ἴδου τὴν τοῦ Πνεύματος ἀπόδειξιν, τουτέστι τὰ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνεργήματα, δύναμιν εἶναί φησι τοῦ Θεοῦ. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ φυσικῶς τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ

75. Α' Κορ. 12, 8.

77. Ρωμ. 15, 17-19.

76. Α' Κορ. 12, 11.

78. Α' Κορ. 2, 3-5.

φίας»⁷⁵. ἔπειτα προσθέτοντας σ' αὐτὸ καὶ ἄλλα πολλὰ εἶδη χαρισμάτων, προσθέτει καὶ αὐτό· «καὶ σέ ἄλλον πίστη· καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνεργεῖ τὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο τὰ διανέμει στὸν καθένα ὅπως θέλει αὐτό»⁷⁶. Ἐπομένως, ἀφοῦ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ φαίνεται τὸ Πνεῦμα ὅτι χορηγεῖ καὶ πίστη, καὶ καθορίζει τὸ μέτρο πού ἀρκεῖ στὸν καθένα, ὡς Θεός, πῶς δὲν εἶναι μεγάλη ἀσέβεια νὰ τὸ συγκαταλέγουμε μεταξὺ τῶν κτισμάτων, καὶ νὰ μὴ λέμε ὅτι προήλθε ἀπὸ τὸν Θεό;

ΑΛΛΟ.

Ὁ Παῦλος καυχώμενος γιὰ τὰ θαύματα πού ἔκανε ὁ Σωτήρας δι' αὐτοῦ πρὸς ὄφελος τῶν ἐθνικῶν, λέγει· «Ἔχω λοιπὸν λόγο νὰ καυχῶμαι σὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸ ἔργο πού κάνω γιὰ τὸν Θεό. Γιατὶ δὲν θὰ τολμήσω νὰ πῶ κάτι πού νὰ μὴ τὸ ἔκανε ὁ Χριστὸς δι' ἐμοῦ, γιὰ νὰ ὀδηγηθοῦν τὰ ἔθνη σὲ ὑπακοή, μὲ τὸν λόγο καὶ τὰ ἔργα, μὲ τὴ δύναμη σημείων καὶ θαυμάτων, μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁷⁷. Ἄρα λοιπὸν, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς κάνει σημεία καὶ θαύματα διὰ τοῦ Παύλου μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τότε τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι φυσικὴ καὶ ζωντανὴ ἐνέργεια, καί, γιὰ νὰ τὸ πούμε ἔτσι, ποιότητα τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ. Κι' ἂν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, πῶς εἶναι δημιούργημα αὐτὸ πού ὑπάρχει μέσα στὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ κατὰ φύσιν; Καὶ πῶς ὅλη ἡ δύναμη τοῦ Υἱοῦ ὑπάρχει σὲ δημιουργία, πρᾶγμα πού καὶ μόνο νὰ τὰ πεῖ κανεὶς εἶναι ἀσεδέστατο;

Ἐπὶ τὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή.

Ὁ Παῦλος, διδάσκοντας ὅτι τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ σοφιστικὰ λόγια, γράφει στοὺς Κορινθίους· «Κι' ἐγὼ ἦρθα σὲ σᾶς αἰσθανόμενος ἀδυναμία καὶ φόβο καὶ τρόμο πολὺ, καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ κήρυγμά μου δὲν ἔγιναν μὲ πειστικούς λόγους ἀνθρώπινης σοφίας, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπόδειξη τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ὥστε ἡ πίστη σας νὰ μὴ εἶναι βασισμένη πάνω στὴ σοφία τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ στη δύναμη τοῦ Θεοῦ»⁷⁸. Νὰ τὴ ἀπόδειξη τοῦ Πνεύματος, δηλαδή τὶς ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος, τὶς ὀνομάζει δύναμη τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸν καὶ μὲ αὐτὸν κατὰ τρόπο φυσικὸ τὸ Πνεῦμα του εἶναι αὐτὸ πού κάνει τὰ πάντα. Πῶς λοιπὸν εἶναι κτίσμα ἢ δημι-

τὸ πάντα ἐνεργοῦν. Πῶς οὖν κτίσμα ἢ ποιήμα, τὸ ἐν ᾧ Θεὸς ὅπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν γνωρίζεται, καθόσον ἡμῖν ἐφικτόν, ἐν ἐσόπτρῳ καὶ ἐν αἰνίγματι;

ΑΛΛΟ.

5 Οὐδένα τῶν ἀσχήμονα μετιόντων βίον, κληρονόμον ἔσεσθαι τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας εἰπών, πόρονους τε ἀπαριθμήσας καὶ πλεονέκτας καὶ ἄρπαγας, ἐπάγει παραχρημα· «Καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλ' ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ
10 Θεοῦ ἡμῶν». Οὐκοῦν, εἰ μόνῳ Θεῷ τὸ ἐξεῖναι συγχωρεῖν ἁμαρτίας δώσομεν, ἀφήσει δὲ καὶ δικαιοῖ τὸ Πνεῦμα, ἁγίους ἀποδεικνύον τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο, Θεὸς ἄρα τὸ τὴν θείαν ἐνέργειαν ἔχων ἐν ἑαυτῷ φυσικῶς.

ΑΛΛΟ.

15 «Ἡ οὐκ οἶδατε», φησὶν, «ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρῃ ἐν σώματι ἐστίν, ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν Πνεύματι ἐστίν;». Ὡςπερ οὖν ὁ τῇ πόρῃ κολλώμενος ἐν ὡς πρὸς αὐτὴν γίνεται, οὕτως ὁ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέτοχος γεγονώς, ἐν ὡς πρὸς τὸν Κύριον γίνεται. Θεὸς οὖν ἄρα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δι' οὗ τῷ Θεῷ κολλώμεθα,
20 καὶ ἐν ὡς πρὸς αὐτὸν ἀποτελούμεθα, τῆς τε θείας αὐτοῦ φύσεως γινόμεθα κοινωνοί, διὰ τῆς πρὸς τὸ Πνεῦμα συναφείας τε καὶ ἐνότητος. Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα Θεός, πῶς ἔσται καὶ ποιήμα;

ΑΛΛΟ.

«Ἡ οὐκ οἶδατε», φησὶν, «ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν
25 ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ;». Ὅτε τοίνυν ἐν ἡμῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἰκοῦντος, οἶκος Θεοῦ καὶ ναὸς χρηματίζομεν, πῶς οὐκ ἔσται τῆς θείας φύσεως, ἀλλ' ἐν τοῖς γενητοῖς ἀριθμηθήσεται, ὅτε κάκεινο πρόδηλόν ἐστίν, ὡς οὐδὲν τῶν γενη-

ούργημα αὐτὸ διὰ τοῦ ὁποίου γνωρίζουμε τὸν Θεὸ αὐτὸ πὺ εἶναι κατὰ φύση, ὅσο εἶναι σὲ μᾶς δυνατὸν, σὰν μέσα ἀπὸ καθρέφτη καὶ ἀπὸ αἶνιγμα;⁷⁹

ΑΛΛΟ.

Ἐφοῦ εἶπε ὅτι κανένας ἀπὸ ἐκείνους πὺ ἀκολουθοῦν τὴν ἁμαρτωλὴ ζωὴ δὲν θὰ γίνῃ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἀνάφερε τοὺς πόρνους, τοὺς πλεονέκτες καὶ τοὺς ἄρπαγες, ἀμέσως προσθέτει· «Τέτοιοι ἦσαν μερικοί, ἀλλὰ βαπτισθήκατε, ἁγιασθήκατε, δικαιοθήκατε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ μας»⁸⁰. Λοιπὸν, ἐὰν δεχθοῦμε ὅτι μόνον τὸν Θεὸ ἐπιτρέπεται νὰ συγχωρεῖ ἁμαρτίες, συγχωρεῖ ὁμως καὶ δικαιοῦναι τὸ Πνεῦμα, ἀναδεικνύοντας ἁγίους ἐκείνους στοὺς ὁποίους ἐπιφοιτᾷ, ἄρα εἶναι Θεὸς αὐτὸ πὺ ἔχει τὴ θεία ἐνέργεια στὸν ἑαυτὸ του κατὰ φύση.

ΑΛΛΟ.

«Ἢ μήπως δὲν γνωρίζετε», λέγει, «ὅτι ἐκεῖνος πὺ προσκολλᾶται στὴν πόρνη εἶναι ἓνα σῶμα μὲ αὐτὴν, ἐνῶ ἐκεῖνος πὺ προσκολλᾶται στὸν Κύριο εἶναι ἓνα Πνεῦμα;»⁸¹. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνος πὺ προσκολλᾶται στὴν πόρνη γίνεται ἓνα μὲ αὐτὴν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος πὺ ἔγινε κοινωνὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος γίνεται ἓνα μὲ τὸν Κύριο. Ἐπομένως εἶναι Θεὸς τὸ ἅγιο Πνεῦμα, διὰ τοῦ ὁποίου προσκολλώμαστε στὸν Θεὸ, καὶ γινόμαστε ἓνα μὲ αὐτόν, καὶ κοινωνοὶ τῆς θείας φύσεώς του⁸², μὲ τὴν κοινωνία καὶ ἐνότητά μας μὲ τὸ Πνεῦμα. Καὶ ἐὰν τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεός, πῶς εἶναι δημιουργημα.

ΑΛΛΟ.

«Ἢ δὲν γνωρίζετε», λέγει, «ὅτι τὰ σώματά σας εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος πὺ ὑπάρχει μέσα σας καὶ τὸ ὁποῖο ἔχετε ἀπὸ τὸν Θεό;»⁸³. Ἐφοῦ λοιπὸν, ὅταν τὸ ἅγιο Πνεῦμα κατοικεῖ μέσα μας, γινόμαστε οἶκος καὶ ναὸς τοῦ Θεοῦ, πῶς δὲν εἶναι θείας φύσεως, ἀλλὰ κατατάσσεται μεταξὺ τῶν κτιστῶν, ὅταν εἶναι ὀλοφάνερο καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ κανένα ἀπὸ τὰ κτίσματα ἢ δημιουργήματα δὲν λέγεται

81. Α' Κορ. 6, 9.

82. Β' Πέτρ. 1, 4.

83. Α' Κορ. 6, 19.

τῶν ἢ πεποιημένων ὡς Θεὸς ἐν ναῶ λέγεται κατοικεῖν; Μόνης δὲ τῆς θείας φύσεως καὶ τοῦτό ἐστι μετὰ τῶν ἄλλων ἐξαίρετον.

ΑΛΛΟ.

«Ὁ γὰρ λαλῶν», φησί, «γλώσση, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ 5 τῷ Θεῷ». Οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, Πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. Θεὸς οὖν ἄρα, καὶ ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, εἶπερ ὁ αὐτῷ λαλῶν, Θεῷ διαλέγεται.

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους Β΄.

Τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν λόγον εἰσφέρων ὁ 10 Παῦλος, φησί· «Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει, στενάζομεν βαρούμενοι, ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα τὸ θνητὸν καταποθῆ ὑπὸ τῆς ζωῆς Ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο Θεός, ὁ καὶ δούς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος». Ἀρραβῶνα ζωῆς τὸ Πνεῦμα διδόνθαι φησίν, ὡς τοῦτο κατὰ 15 φύσιν ὑπάρχον· τὸ γὰρ Πνεῦμα ζωοποιεῖ. Ἀλλ' εὐρίσκομεν ὅτι τὸ εἶναι κατὰ φύσιν ζωή, μόνῃ πρόσσεσι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τῷ ἐξ αὐτοῦ προελθόντι Λόγῳ. «Ὡσπερ», γὰρ φησιν, «ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ Υἱῷ δέδωκεν ἔχειν ζωὴν ἐν ἑαυτῷ». Καὶ πάλιν «Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ οὐς θέλει ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς 20 οὐς θέλει ζωοποιεῖ». Οὐκοῦν, εἰ ζωοποιούντος τοῦ Πατρὸς, ζωοποιούντος δὲ ὁμοίως καὶ τοῦ Υἱοῦ, ζωοποιεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα, πῶς ἔσται κτίσμα ἢ ποιήμα, τὸ Πατρὶ καὶ Υἱῷ προσσεικὸς καὶ τῆς οὐσίας ἔχον τὴν ταυτότητα;

ΑΛΛΟ.

25

Εἰς τὸ αὐτὸ συλλογιστικῶς.

Εἰ ποιήμα καὶ κτίσμα τὸ Πνεῦμα ὑπάρχον, κατὰ τοὺς ἀνοήτους αἰρετικούς, ζωοποιεῖν δύναται τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο, οὐδὲν ἐν Θεῷ τὸ ἐξαίρετον ζωοποιούντι καὶ αὐτῷ, ἐνέργειαν δὲ πάντως τὴν αὐτὴν εἶναι δώσομεν ποιητοῦ καὶ ποιήματος. Εἶτα πῶς ἐκ

ὅτι κατοικεῖ ὡς Θεὸς σὲ ναό; Γιατὶ καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ προνόμιο, μαζί μὲ τὰ ἄλλα, τῆς θείας φύσεως.

ΑΛΛΟ.

«Γιατὶ ἐκεῖνος πού μιλάει παράδοξες γλώσσες, δὲν μιλάει στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ στὸν Θεό»⁸⁴. Γιατὶ κανένας δὲν τὸν ἀκούει, ἀλλὰ ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα μιλάει μυστήρια. Ἄρα τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς καὶ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, ἐὰν ἐκεῖνος πού μιλάει μὲ αὐτὸ μιλάει μὲ τὸν Θεό.

Ἐπιτολή Β΄ πρὸς Κορινθίους.

Ὁ Παῦλος, κάνοντας λόγο γιὰ τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν, λέγει· «Γιατὶ πραγματικὰ ἐμεῖς πού εἴμαστε μέσα σ' αὐτὸ τὸ σῶμα, στενάζουμε κάτω ἀπὸ τὸ βάρος του, ὄχι γιατί θέλουμε νὰ τὸ ἀποβάλουμε, ἀλλὰ νὰ φορέσουμε ἓνα ἄλλο πάνω σ' αὐτὸ, γιὰ γιὰ καταποθεῖ τὸ θνητὸ ἀπὸ τὴ ζωὴ. Ἐκεῖνος ἀκριβῶς πού μᾶς προετοίμασε σ' αὐτὸ εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος καὶ μᾶς ἔδωσε ὡς ἐγγύηση τὸ Πνεῦμα»⁸⁵. Ὡς ἐγγύηση τῆς ζωῆς, λέγει, δίνεται τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο εἶναι τέτοιο ἀπὸ τὴ φύση του· γιατί τὸ Πνεῦμα ζωοποιεῖ⁸⁶. Ἀλλὰ βλέπουμε ὅτι μόνο στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα καὶ στὸν Υἱό, πού προῆλθε ἀπὸ αὐτόν, ὑπάρχει κατὰ φύση τὸ νὰ εἶναι ζωὴ. Γιατὶ λέγει· «Ὅπως ὁ Πατέρας ἔχει ζωὴ μέσα του, ἔτσι ἔδωσε καὶ τὸν Υἱὸ νὰ ἔχει ζωὴ μέσα του»⁸⁷. Καὶ πάλι· «Ὅπως ὁ Πατέρας ζωοποιεῖ ὅποιους θέλει, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ζωοποιεῖ αὐτούς πού θέλει»⁸⁸. Ἐπομένως, ἀφοῦ ζωοποιεῖ ὁ Πατέρας, ζωοποιεῖ καὶ ὁ Υἱός, ζωοποιεῖ ἐπίσης καὶ τὸ Πνεῦμα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα, αὐτὸ πού μοιάζει μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, καὶ ἔχει τὴν ἴδια οὐσία;

ΑΛΛΟ,

Στὸ ἴδιο θέμα κατὰ τρόπο συλλογιστικό.

Ἐὰν τὸ Πνεῦμα, ἐνῶ εἶναι δημιούργημα καὶ κτίσμα, μπορεῖ νὰ ζωογονεῖ ἐκείνους στοὺς ὁποίους ἐπιφοιτᾷ, τότε δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἰδιαίτερο στὸν Θεό, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ ζωοποιεῖ, καὶ ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ δεχθούμε ὅτι ἔχουν τὴν ἴδια ἐνέργεια ὁ δημιουργὸς καὶ τὸ

86. Β΄ Κορ. 3, 6.

87. Ἰω. 5, 26.

88. Ἰω. 5, 21.

διαφόρου καὶ παρηλλαγμένης οὐσιώδους ποιότητος, ἴση καὶ ἀπαράλλακτος ἂν δοθήσεται δύναμις; Τὰ γὰρ μίαν ἔχοντα τὴν ἐνέργειαν, ἓνα καὶ τὸν τοῦ πῶς ἐστὶ φορέσει λόγον. Ὡρα τοίνυν ἢ τὸ Θεὸν εἰς τὸν τῶν ποιημάτων καταφέρῃν ὄρον, ἢ τῷ ποιήματι τὸν 5 τῆ Θεότητι πρέποντα λόγον ἀπονέμειν, εἶπερ, κατ' ἐκείνους, ποίημα καὶ κτίσμα τὸ Πνεῦμα ὑπάρχον, ἴσην τῷ Θεῷ τὴν ἐνέργειαν ἔχει, καὶ συγκέχρηται λοιπὸν τὰ πάντα κατὰ φύσιν ἄμικτα. Ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον, καὶ οὐδὲν τῶν οὐσιωδῶς προσόντων τῷ Θεῷ, πρόσ- 10 ἐστι ποιήματι, ὥσπερ καὶ αὐτῷ. Ζωοποιεῖ δὲ τὸ Πνεῦμα, ζωοποιῦντος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Καὶ πῶς ἔσται ποίημα τὸ ἔχον ἐν ἑαυτῷ φυσικῶς τῆς θείας οὐσίας τὸ ἴδιον καὶ ἐξαίρετον; Οὐκοῦν ἐκ Θεοῦ καὶ Θεὸς τὸ Πνεῦμα, καὶ οὐ κτίσμα, κατὰ τινα τῶν ἀνοήτων, οἷς αἰεὶ γλυκὺς ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν πόλεμος.

ΑΛΛΟ.

15 «Ὡστε, εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις, τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά, τὰ δὲ πάντα ἐκ Θεοῦ». Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἀνακαινίζοντος ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς νέαν μετατιθέντος ζωὴν, τὸ Πνεῦμα ἀνακαινίζον λέγεται, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς ἀδόμενον, «Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται, καὶ 20 ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς», ἀνάγκη τὸ Πνεῦμα τῆς οὐσίας ὁμολογεῖν τοῦ Υἱοῦ. Ὡς γὰρ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχον καὶ ἐπὶ τὴν κτίσιν παρ' αὐτοῦ πεμπτόμενον τὸν ἀνακαινισμὸν ἐργάζεται, συμπλήρωμα τῆς ἀγίας ὑπάρχον Τριάδος. Εἰ δὲ τοῦτο, Θεὸς ἄρα καὶ ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, καὶ οὐ ποίημα.

25

ΑΛΛΟ.

«Ἡδιστα οὖν μᾶλλον καυχῆσομαι», φησὶν, «ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ». Εἰ δὲ τὸ

δημιούργημα. Τότε ὅμως πῶς ἀπὸ διαφορετικὴ καὶ παραλλαγμένη ποιότητα οὐσίας μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἴση καὶ ἀπαράλλακτη δύναμη; Γιατὶ αὐτὰ πού ἔχουν τὴν ἴδια ἐνέργεια, ἔχουν καὶ τὴν ἴδια οὐσία. “Ὡρα λοιπὸν εἶναι, ἢ νὰ κατεβάσουμε τὸν Θεὸ στὴν τάξη τῶν δημιουργημάτων, ἢ νὰ ἀπονεύουμε στὸ δημιούργημα τὸν χαρακτηρισμὸ πού ταιριάζει στὴ θεότητα, ἐφόσον, σύμφωνα μὲ ἐκείνους, τὸ Πνεῦμα, ὄντας δημιούργημα καὶ κτίσμα, ἔχει ἴση τὴν ἐνέργεια μὲ τὸν Θεό. Ἔτσι ὅμως συγχέονται αὐτὰ πού κατὰ φύσιν δὲν ἀναμιγνύονται. Ἄλλὰ αὐτὸ εἶναι ἀτοπο, καὶ κανένα ἀπὸ τὰ ιδιώματα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπάρχει στὸ δημιούργημα, ὅπως ὑπάρχει σ’ αὐτόν. Ὅμως τὸ Πνεῦμα ζωογονεῖ, ὅπως ζωογονεῖ καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας. Πῶς λοιπὸν εἶναι δημιούργημα αὐτὸ πού ἔχει κατὰ φύσιν αὐτὸ πού εἶναι ἐξαιρέτο ιδίωμα τῆς θείας οὐσίας; Ἄρα λοιπὸν τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεός, προερχόμενος ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ὄχι κτίσμα, σύμφωνα μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀνόητους, στοὺς ὁποίους πάντοτε εἶναι εὐχάριστος ὁ πόλεμος πρὸς τὴν ἀλήθεια.

ΑΛΛΟ.

«Ὡστε, ἐὰν κάποιος ἀνήκει στὸν Χριστό, αὐτὸς εἶναι καινούργιο δημιούργημα. Τὰ ἀρχαῖα πέρασαν, νὰ ὅλα ἔγιναν καινούργια, καὶ ὅλα προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό»⁹⁹. Ἐπειδὴ λοιπὸν, ἐνῶ μᾶς ἀνακαινίζει ὁ Χριστὸς καὶ μᾶς μεταθέτει στὴ νέα ζωὴ, λέγεται ὡστόσο ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι αὐτὸ πού μᾶς ἀνακαινίζει, σύμφωνα μ’ αὐτὸ πού ψάλλεται στοὺς Ψαλμούς, «Θὰ ἐξαποστείλεις τὸ Πνεῦμα σου καὶ θὰ κτισθοῦν, καὶ θὰ ἀνακαινίσῃς τὸ πρόσωπο τῆς γῆς»⁹⁰, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμολογοῦμε, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας μὲ ἐκείνην τοῦ Υἱοῦ. Γιατὶ, ἐπειδὴ ὑπάρχει κατὰ φύσιν ἀπὸ αὐτόν καὶ στέλνεται στὴν κτίση ἀπὸ αὐτόν, κάνει τὸν ἀνακαινισμό τῆς, ὄντας συμπλήρωμα τῆς ἁγίας Τριᾶδος. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς καὶ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ δὲν εἶναι δημιούργημα.

ΑΛΛΟ.

«Μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση λοιπὸν θὰ καυχηθῶ», λέγει, «γιὰ τίς ἀδυναμίες μου, γιὰ νὰ κατασκηνώσει σὲ μένα ἡ δύναμη τοῦ Χρι-

90. Ψαλμ. 103, 30.

Πνεῦμά ἐστι τὸ ἐπισκηνοῦν καὶ κατοικοῦν ἐν ἡμῖν, καὶ δι' αὐτοῦ Χριστός, δύναμις ἄρα αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς ἔσται ποίημα τὸ φύσει προσὸν τῷ Υἱῷ; Ὡρα γὰρ λέγειν σύνθετον εἶναι τὸν οὐδεμίαν ἔχοντα διπλόην Θεὸν Λόγον, ἔκ τε γεννητῆς καὶ 5 ἐκ τῆς οἰκείας συγκείμενον φύσεως. Εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον, οὐ κτιστὸν τὸ Πνεῦμα ἢ ποιητόν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀπερινοήτου καὶ θείας οὐσίας, ὡς δύναμις αὐτῆς καὶ ἐνέργεια φυσική.

ΑΛΛΟ.

«Ἐαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. 10 Ἡ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἐν ὑμῖν ἐστιν, εἰ μὴ τι ἀδόκιμοί ἐστε; Ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι». Οὐκοῦν, ἐπειδήπερ ἐν τοῖς δοκίμοις κατοικοῦντος τοῦ Πνεύματος, Χριστὸς ἐστὶν ὁ κατοικῶν, ἀνάγκη λέγειν αὐτὸ τῆς θείας ὑπάρχειν οὐσίας, ἧς καὶ ἐργάζεται κοινωνοὺς τοὺς μετασχόν- 15 τας αὐτοῦ. Οὐ γὰρ δὴ που φήσειεν ἄν τις, εἴ γε νοῦν ἔχοι, διὰ κτίσματος τὴν τοῦ Θεοῦ μετοχὴν ἐν ἡμῖν ἀποτελεῖσθαι, εἴτερ ἔκφυλα παντελῶς καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια, καὶ πολὺ τὸ διεϊργον μεταξὺ γεννητῆς τε καὶ ἀγενήτου οὐσίας.

ΑΛΛΟ.

20 «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν». Ἴδου πάλιν ἐνθάδε συμπληρωτικὸν τῆς ἁγίας Τριάδος τὸ Πνεῦμα φαίνεται. Πῶς οὖν εἷς, πῶς δὲ ἀπλοῦς ὁ Θεός, εἴτερ τὸ ἐν αὐτῷ Πνεῦμα κτιστὸν ὑπάρχον ἢ ποιητόν, ἕτερόν τι παρ' αὐτὸν εὗρισκε- 25 ται; Ἀλλ' εἷς ὄντως ἐστὶν ὁ Θεός, ἀπλοῦς καὶ ἀσύνθετος, καὶ πάσης ἑτεροειδοῦς φύσεως ἀμιγῆς. Ἐξ αὐτοῦ δηλονότι καὶ ἐν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα φυσικῶς καρπὸς ὑπάρχον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔξωθεν εἰς ὑπόστασιν ἐνεχθέν, οὐδὲ ἐπίκτητον ἔχον τοῦθ' ὅπερ ἐστί, κατὰ τὴν τῶν ἑτεροδόξων ἀβουλίαν.

στοῦ»⁹¹. Ἐφόσον ὁμως τὸ Πνεῦμα εἶναι αὐτὸ πὸν κατασκηνώνει καὶ κατοικεῖ μέσα μας, καὶ μέσω αὐτοῦ ὁ Χριστός, ἄρα τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι δύναμη αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε πῶς εἶναι δημιουργημα αὐτὸ πὸν ἀπὸ τῆ φύση του ὑπάρχει μέσα στὸν Υἱό; Εἶναι ὥρα λοιπὸν νὰ ποῦν, ὅτι εἶναι σύνθετος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πὸν δὲν ἔχει τίποτε τὸ διπλό, καὶ ὅτι προέρχεται ἀπὸ κτιστὴ καὶ τῆ δική του φύση. Ἐὰν ὁμως αὐτὸ εἶναι ἀτοπο, τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι κτίσμα καὶ δημιουργημα, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν πάνω ἀπὸ κάθε νοῦ θεία οὐσία, ὡς δύναμη καὶ φυσική της ἐνέργεια.

ΑΛΛΟ.

«Νὰ ἐξετάζετε τοὺς ἑαυτοὺς σας, ἂν στέκεσθε στὴν πίστη· νὰ ἐλέγχετε τοὺς ἑαυτοὺς σας. Ἡ δὲν γνωρίζετε τὸν ἑαυτὸ σας, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι μέσα σας; ἐκτὸς βέβαια ἐὰν εἴστε ἀποτυχημένοι. Ἐλπίζω ὁμως νὰ γνωρίζετε, ὅτι ἐμεῖς δὲν εἴμαστε ἀποτυχημένοι»⁹². Ἄρα λοιπὸν, ἐπειδὴ, ὅταν τὸ Πνεῦμα κατοικεῖ στοὺς πετυχημένους, ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος πὸν κατοικεῖ, εἶναι ἀνάγκη νὰ λέμε, ὅτι αὐτὸ εἶναι τῆς θείας οὐσίας, τῆς ὁποίας κοινωνοὺς κάνει ὅσους μετέχουν αὐτοῦ. Γιατὶ δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ, ἂν βέβαια ἔχει νοῦ, ὅτι διὰ κτίσματος γίνεται ἡ κοινωνία μας μὲ τὸν Θεό, ἀφοῦ εἶναι διαφορετικῆς φύσεως καὶ τελείως ἀνόμοια μεταξύ τους, καὶ ὑπάρχει μεγάλη ἀπόσταση ἀνάμεσα στὴν κτιστὴ καὶ στὴν ἀκτιστὴ οὐσία.

ΑΛΛΟ.

«Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἴθε νὰ εἶναι μὲ ὅλους σας. Ἀμήν»⁹³. Νά, καὶ πάλι ἐδῶ τὸ Πνεῦμα παρουσιάζεται ὡς συμπληρωματικὸ τῆς ἁγίας Τριάδας. Πῶς λοιπὸν εἶναι ἕνας, πῶς εἶναι ἀπλὸς ὁ Θεός, ἐὰν τὸ Πνεῦμα πὸν ὑπάρχει σ' αὐτὸν εἶναι κτιστὸ ἢ δημιουργημένο, ἢ κάποι διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτόν; Ἀλλὰ ὁ Θεὸς εἶναι πραγματικὰ ἕνας, ἀπλὸς καὶ ἀσύνθετος, καὶ ἀνόθευτος ἀπὸ κάθε διαφορετικὴ φύση. Δηλαδή τὸ Πνεῦμα προέρχεται ἀπὸ αὐτόν καὶ ὑπάρχει μέσα σ' αὐτόν ὡς φυσικὸς καρπὸς του, καὶ δὲν ἦρθε ἀπ' ἔξω, οὔτε ἔχει ἐπίκτητο αὐτὸ πὸν εἶναι, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπερισκεψία τῶν αἰρετικῶν.

93. Β' Κορ. 13, 13.

Ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας.

«Τεκνία», φησί, «οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν». Εἰ διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος μορφοῦται Χριστὸς ἐν ἡμῖν, καὶ τοὺς ἰδίους ὥσπερ ἐντίθησι χαρακτῆρας, ἀναζωγραφῶν 5 εἰς τὸ τῆς θεότητος κάλλος τὴν ἀνθρώπου φύσιν, Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ, τὸ ὡς αὐτὸς ἐν ἡμῖν μορφούμενον, ἴδιον δὲ πάντων τῆς οὐσίας αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔξωθεν ὑποστατόν.

ΑΛΛΟ.

«Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. 10 Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ Πνεύματος, τὸ δὲ Πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκειται, ἵνα μὴ εἰάν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. Εἰ δὲ Πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἔτι ἐστὲ ὑπὸ νόμον». Εἰ διὰ τῶν θελημάτων τοῦ Πνεύματος εἰς εὐλάβειαν καὶ ὀρθότητα βίου παιδαγωγούμενοι πρὸς ἐλευθερίαν καλούμεθα, τὴν ἐν νόμῳ 15 δουλείαν ἐκβαίνοντες, Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ἐλευθεροῦν δυνάμενον, καὶ δεσποτικὸν ἔχει τὸ ἀξίωμα. Ὅτι γὰρ μόνῳ τῷ Θεῷ τὸ ἐλευθεροῦν ἐφεῖται, πρόδηλον μὲν ἐκ τοῦ μηδένα δύνασθαι ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας πλην αὐτοῦ, οὐδὲν ἦττον καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ πιστώσεται λέγων· «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, εἰάν μὴ ὁ Υἱὸς 20 ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, δοῦλοί ἐστε». Ποιήματι μὲν γὰρ τὸ δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν οὐ πρόσεσι, μόνῳ δὲ ὡς Υἱῷ καὶ κληρονόμῳ, τῷ ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς προελθόντι Λόγῳ. Εἰ τοίνυν μόνου πρὸς ἐλευθερίαν καλοῦντος ἡμᾶς τοῦ Υἱοῦ, φαίνεται τὸ Πνεῦμα τοῦτο ποιῶν, πῶς οὐκ ἔσται τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ ὡς αὐτὸς πάντα πράττον μετ' 25 ἐξουσίας καὶ δυνάμεως θεοπρεποῦς; Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ κτίσμα ἐστίν, οὐδὲ ποιήμα τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ. Πολλὴν γὰρ ὁ λόγος ἔχει τὴν ἀσέβειαν.

Ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους.

Περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸν λόγον ποιούμε-

Ἀπὸ τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή.

«Παιδιὰ μου», λέγει, «γιὰ τὰ ὅποια πάλι δοκιμάζω πόνους γέννας, μέχρι πού νὰ μορφωθεῖ μέσα σας ὁ Χριστός»⁹⁴. Ἐφόσον μόνο διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μορφώνεται μέσα μας καὶ ἀφήνει τὴ δική του κατὰ κάποιον τρόπο σφραγίδα, ἐπαναφέροντας στὴν ὠραιότητα τῆς θεότητας τὴν φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἄρα εἶναι Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, πού μορφώνεται μέσα μας στὴ θέση ἐκείνου, καὶ εἶναι ἴδιο ὡς πρὸς ὅλα μὲ τὴν οὐσία αὐτοῦ καὶ δὲν ἦρθε στὴν ὑπαρξὴ ἀπ' ἔξω.

ΑΛΛΟ.

«Νὰ ὀδηγεῖσθε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα καὶ τότε δὲν θὰ ἐκτελεῖτε τὴν ἐπιθυμία τῆς σάρκας. Γιατὶ ἡ σὰρκα ἔχει ἐπιθυμίες ἀντίθετες πρὸς τὸ Πνεῦμα, ἐνῶ τὸ Πνεῦμα ἀντίθετες πρὸς τὴ σὰρκα. Ἄλλωστε αὐτὰ εἶναι ἀντίθετα μεταξὺ τους, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖτε νὰ κάνετε αὐτὰ πού θέλετε. Ἐὰν ὅμως ὀδηγεῖσθε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, τότε δὲν εἴσαστε κάτω ἀπὸ τὸν νόμο»⁹⁵. Ἐφόσον μὲ τὰ θελήματα τοῦ Πνεύματος, ὀδηγοῦμενοι στὴν εὐλάβεια καὶ τὸν σωστὸ τρόπο ζωῆς, καλοῦμαστε στὴν ἐλευθερία ἀπαλλασσόμενοι ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ νόμου, ἄρα τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο πού μπορεῖ νὰ μᾶς ἐλευθερώσει, καὶ ἔχει τὸ ἀξίωμα ἐξουσιαστικό. Γιατί, ὅτι μόνο στὸν Θεὸ ἐπιτρέπεται νὰ ἐλευθερώνει, εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι κανένας ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν δὲν μπορεῖ νὰ συγχωρεῖ ἁμαρτίες. Μᾶς τὸν βεβαιώνει ὅμως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτῆρας, λέγοντας· «Σᾶς βεβαιώνω ὅτι, ἐὰν δὲν σᾶς ἐλευθερώσει ὁ Υἱός, θὰ εἴσαστε δοῦλοι»⁹⁶. Γιατὶ τὸ δημιούργημα δὲν ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ τὸ κάνει αὐτό, ἀλλὰ μόνο ὁ Λόγος πού προσῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ὡς μόνος Υἱὸς καὶ κληρονόμος του. Ἐφόσον λοιπὸν μόνο ὁ Υἱὸς μᾶς καλεῖ στὴν ἐλευθερία, ἀλλὰ φαίνεται τὸ Πνεῦμα νὰ τὸ κάνει αὐτό, πῶς δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν οὐσία ἐκείνου αὐτὸ πού κάνει ὅλα ὅπως καὶ ἐκεῖνος, μὲ ἐξουσία καὶ δύναμη τέτοια πού ταιριάζει στὸν Θεό; Καὶ ἐφόσον αὐτὸ εἶναι ἔτσι, δὲν εἶναι κτίσμα, οὔτε δημιούργημα τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ κάτι τέτοιο περιέχει πολλὴ ἀσέβεια.

Ἀπὸ τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή.

Μιλώντας γιὰ τὸν Σωτῆρα μας Ἰησοῦ Χριστό, λέγει· «Καὶ σεῖς,

96. Ἰω. 8, 36.

νος, «ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες», φησί, «τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀραβῶν τῆς κληρονομίας ἡμῶν». Εἰ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι σφραγιζόμενοι πρὸς
 5 Θεὸν ἀναμορφούμεθα, πῶς ἔσται γενητὸν τὸ δι' οὗ τῆς θείας οὐσίας ἡμῖν ἢ εἰκὼν ἐγχαράττεται, καὶ τῆς ἀγενήτου φύσεως ἐναπομένει τὰ σήμαντρα; Οὐ γὰρ δήπου τὸ Πνεῦμα ἐν ἡμῖν σκιαγράφου δίκην τὴν θείαν οὐσίαν ζωγραφεῖ, ἕτερον αὐτὸ παρ' ἐκείνην ὑπάρχον, οὐδὲ τοῦτον ἡμᾶς τὸν τρόπον εἰς ὁμοίωσιν ἄγει Θεοῦ,
 10 ἀλλ' αὐτὸ Θεός τε ὑπάρχον καὶ ἐκ Θεοῦ προελθόν, ὥσπερ ἐν τινι κηρῷ ταῖς τῶν δεχομένων αὐτὸ καρδίαις ἀοράτως δίκην σφραγίδος ἐνθλίβεται, διὰ τῆς πρὸς ἑαυτὸ κοινωνίας τε καὶ ὁμοιώσεως, εἰς τὸ ἀρχέτυπον κάλλος τὴν φύσιν ἀναζωγραφοῦν, καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ δεικνύον αὐθις τὸν ἄνθρωπον. Πῶς οὖν ἔσται ποίημα, τὸ
 15 δι' οὗ πρὸς Θεὸν ἢ φύσις ἀνασχηματίζεται, ὡς Θεοῦ γενομένη μέτοχος;

ἌΛΛΟ.

Περὶ δὲ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας διαλεγόμενος, «καὶ ἐλθὼν», φησὶν, «εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ
 20 εἰρήνην τοῖς ἐγγύς ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφοτέρωθεν ἐν ἐνὶ Πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα». Εἰ τὸ Πνεῦμα λαβόντες Χριστοῦ προσαγόμεθα δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, ὡς τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως ἀναδεδειγμένοι κοινωνοί, πῶς ἂν εἶη ποίημα, τὸ δι' οὗ τῷ Θεῷ ὡς γένος ἤδη συναπτόμεθα;

25

ἌΛΛΟ.

«Ἄρα οὖν», φησί, «οὐκ ἔτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολιταὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Χριστοῦ. Ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα ἢ οἰκοδομὴ συναρμολο-
 30 γουμένη, αὐξεῖ εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς ναὸν ἅγιον, εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν Πνεύ-

ἄφοῦ ἀκούσατε τὸν λόγο τῆς ἀλήθειας, τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Σωτήρα μας, καὶ τὸ πιστέψατε, σφραγισθήκατε μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα πὺ ὑποσχέθηκε, τὸ ὁποῖο εἶναι ἡ ἐγγύηση τῆς κληρονομίας μας». Ἐφόσον, σφραγιζόμενοι μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, παίρνουμε τὴ μορφὴ τοῦ Θεοῦ, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι κτιστὸ αὐτὸ διὰ τοῦ ὁποίου χαράσσεται μέσα μας ἡ εἰκόνα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποτυπώνονται τὰ σημάδια τῆς ἀκτιστῆς φύσεως; Γιατὶ βέβαια τὸ Πνεῦμα δὲν ζωγραφίζει μέσα μας τὴ θεία οὐσία σὰν σκιτσογράφος, ὄντας κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκείνην, οὔτε καὶ μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἀλλὰ ὄντας αὐτὸ Θεὸς καὶ προερχόμενο ἀπὸ τὸν Θεό, σὰν σὲ κάποιο κερὶ, χαράσσεται ἀόρατα σὰν σφραγίδα στὶς καρδιὲς ἐκείνων πὺ τὸ δέχονται, μέσω τῆς κοινωνίας καὶ ὁμοίωσης πρὸς αὐτό, δίνοντας στὴ φύση μας τὸ ἀρχικὸ κάλλος καὶ ἀναδεικνύοντας τὸν ἄνθρωπο πάλι σὲ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Πῶς λοιπὸν εἶναι δημιούργημα, αὐτὸ διὰ τοῦ ὁποίου ἡ φύση μας παίρνει τὴ μορφὴ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ γίνεται κοινωνὸς τοῦ Θεοῦ;

ΑΛΛΟ.

Μιλώντας πάλι γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Σωτήρα μας, λέγει· «Καὶ ὅταν ἦρθε, κήρυξε τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα τῆς εἰρήνης σὲ σᾶς πὺ ἦσα-σαν μακριά, καὶ στοὺς πλησίον, γιατί δι' αὐτοῦ ἔχουμε καὶ οἱ δύο εἴσοδο πρὸς τὸν Πατέρα μὲ ἓνα Πνεῦμα»⁹⁷. Ἐὰν παίρνοντας τὸ Πνεῦμα ὁδηγούμαστε δι' αὐτοῦ στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ἐπειδὴ ἀναδεικνύομαστε μέτοχοι τῆς θείας φύσεώς του, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι δημιούργημα, αὐτὸ διὰ τοῦ ὁποίου ἐνωνόμαστε μὲ τὸ Θεὸ ὡς γένος αὐτοῦ;

ΑΛΛΟ.

«Ἐὰν λοιπὸν δὲν εἴσατε ξένοι καὶ περαστικοί, ἀλλὰ συμπολιτεῖς τῶν ἁγίων καὶ συγγενεῖς τοῦ Χριστοῦ, γιατί ἔχετε οἰκοδομηθεῖ πάνω στὸ θεμέλιο τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, τοῦ ὁποίου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος, πάνω στὸν ὁποῖο ὁλόκληρη ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογεῖται καὶ γίνεται ναὸς ἅγιος τοῦ Κυρίου. Σ' αὐτὸν οἰκοδομεῖστε καὶ σεῖς, ὥστε νὰ γίνετε ναὸς ἅγιος γιὰ νὰ κατοικήσει μέσα σας ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος»⁹⁸. Ἐφόσον λοιπὸν γινό-

98. Ἐφ. 2, 19-22.

ματι». Εἰ ναὸς ἅγιος χρηματίζομεν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, κατοικοῦντος ἐν ἡμῖν τοῦ Θεοῦ, πῶς οὐ πάσης ἀσεβείας ἐπέκεινα βαδιοῦνται τινες τοῖς πεπονημένοις τὸ Πνεῦμα συντάπτοντες, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐκ τῆς θείας φύσεως ὁμολογοῦντες ὑπάρχειν, τὸ ἐξ αὐτῆς οὐσιωδῶς προερχόμενον καὶ ἐν Θεῷ τάξει κατοικοῦν ἐν ἡμῖν;

ΑΛΛΟ.

ῥ᾽ Εμοί», φησί, «τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ, καὶ φωτίσαι τίς ἢ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου, τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι». Εἶτα πάλιν ἐν τοῖς ὀλίγον ὀπίσω φησί: «Καθὼς προέγραψα ὑμῖν ἐν ὀλίγῳ πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ, ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν Πνεύματι». Ἐἵπερ οὖν ἐστὶν ἀληθῆς ὁ προφήτης βοῶν, «Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου;», πρόδηλον ὅτι τῶν πεπονημένων οὐδὲν τὴν θείαν οἶδε βουλήν. Ἐπὶ μὲν οὖν ἀνθρώπων ὅταν λέγηται, τοῦτο πᾶς τις, οἶμαι, συνθήσεται. Ἄλλ' ἴδωμεν εἴ τῳ δοκεῖ, καὶ τὰς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἁγίας δυνάμεις, εἰ μὴ τῆς τοιαύτης λείπονται τιμῆς Δέχου μοι τοίνυν τὸν ἐν τῷ Ζαχαρία προσευχόμενον ἄγγελον καὶ λέγοντα: «Κύριε παντοκράτορ, ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσης τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα, ἃς ὑπερεῖδες τοῦτο ἑβδομηκοστὸν ἔτος;». Πῶς οὖν εἴπερ ἦδει, προσῆει μανθάνειν ἀξιῶν; Ἄλλ' ἔστι δῆλον, ὡς ἀγνοεῖ. Οὐκοῦν, εἰ τῶν ἄλλων οὐδενὸς τὴν θείαν εἰδότος βουλήν, τὸ Πνεῦμα ταύτην ἐρευνᾷ καὶ περιεργάζεται, καὶ οἶδε τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ κεκρυμμένα ἐν αὐτῷ τοῖς ἁγίοις ἀποκαλύπτει καὶ καθίστησι φανερά, πῶς ἂν εὐλόγως ἀποτέμνοιτο τῆς πρὸς Θεὸν ὁμοουσιότητος; Πῶς δὲ οὐχὶ πάντως ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐν αὐτῷ φυσικῶς

μασε ναὸς ἅγιος διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅταν κατοικεῖ μέσα μας ὁ Θεός, πῶς δὲν προχωροῦν πέρα ἀπὸ κάθε ἀσέβεια κάποιιοι ποὺ κατατάσσουν τὸ Πνεῦμα μεταξὺ τῶν δημιουργημάτων, καὶ δὲν ὁμολογοῦν ὅτι ὑπάρχει ἀπὸ τῆς θείας φύσης, αὐτὸ ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν κατὰ τὴν οὐσία, καὶ κατοικεῖ μέσα μας στὴ θέση τοῦ Θεοῦ;

ΑΛΛΟ.

«Σὲ μένα», λέγει, «τὸν πιὸ ἀσήμαντο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἁγίους, δόθηκε ἡ χάρις αὐτή, νὰ κηρύξω στοὺς ἐθνικοὺς τὸν ἀνεξερεύνητο πλοῦτο τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ φωτίσω ὅλους ποιὸ εἶναι τὸ μυστικὸ σχέδιο ποὺ ἦταν αἰῶνες τώρα κρυμμένο στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὰ πάντα»⁹⁹. Ἀλλὰ καὶ λίγο πιὸ μπροστὰ ἀπὸ αὐτὰ λέγει· «Ὅπως σὰς ἔγραψα προηγουμένως μὲ λίγα λόγια, στὰ ὁποῖα μπορεῖτε, ἂν τὰ διαβάσετε, νὰ καταλάβετε πῶς ἐννοῶ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο στίς ἄλλες γεννεὲς δὲν ἔγινε γνωστὸ στοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ἀποκαλύφθηκε τώρα στοὺς ἁγίους ἀποστόλους του καὶ στοὺς προφήτες διὰ τοῦ Πνεύματος»¹⁰⁰. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ προφήτης φωνάζοντας, «Ποιὸς γνωρίζει τὴ βουλή τοῦ Κυρίου;»¹, εἶναι φανερὸ ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δὲν γνωρίζει τὴ βουλή τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν βέβαια αὐτὸ λέγεται γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, νομίζω πῶς συμφωνοῦν ὅλοι. Ἄς δοῦμε ὅμως ἂν κάποιος νοῖζει, ὅτι καὶ οἱ ἅγιες δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, ἂν δὲν στεροῦνται αὐτὴ τὴν τιμὴ. Πάρε γιὰ παράδειγμα τὸν ἄγγελο ποὺ προσεύχεται σύμφωνα μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Ζαχαρία καὶ λέγει· «Παντοκράτορα Κύριε, μέχρι πότε δὲν θὰ ἐλέησεις τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὶς πόλεις τῆς χώρας τοῦ Ἰούδα, γιὰ τὶς ὁποῖες ἑβδομήντα τώρα χρόνια δείχνεις ἀδιαφορία;»². Πῶς λοιπὸν, ἂν γνώριζε, ζητοῦσε νὰ μάθει; Εἶναι φανερὸ λοιπὸν ὅτι ἀγνοεῖ. Ἐπομένως, ἐφόσον κανένας ἄλλος δὲν γνωρίζει τὴ βουλή τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τὸ Πνεῦμα τὴν ἐρευνᾷ καὶ τὴν περιεργάζεται, καὶ γνωρίζει τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅσα εἶναι κρυμμένα σ' αὐτὸν τὰ ἀποκαλύπτει καὶ τὰ φανερῶνει στοὺς ἁγίους, πῶς θὰ μπορούσε λογικὰ νὰ ἀποχωρισθεῖ ἀπὸ τὴ ὁμοουσιότητα πρὸς τὸν Θεό; Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ προέρχεται ὅπωςδήποτε ἀπὸ ἐκεῖνον, αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει μέσα σ' ἐκεῖνον ὡς Πνεῦμα δικό του καὶ γνωρίζει ὅλα ὅσα ὑπάρ-

1. Ἦσ. 40, 40, 13.

2. Ζαχ. 1, 12.

ὑπάρχον ὡς Πνεῦμα αὐτοῦ καὶ εἶδός πάντα τὰ ἐν αὐτῷ; Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ κτίσμα, οὐδὲ ποιήμα ἐστίν.

Ἐκ τῆς Ἰακώβου Ἐπιστολῆς.

«Μὴ πλανᾶσθε», φησί, «ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. Πᾶσα δόσις 5 ἀγαθή, καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἐξ τοῦ Πατρὸς τῶν φωτῶν». Εἰ ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φωτῶν ἡ ποικίλη τῶν θείων χαρισμάτων καταπέμπεται δόσις, φησί δὲ ὁ Παῦλος ταῦτα πάντα ἐνεργεῖν τὸ Πνεῦμα, διαιρουῖν ἰδίᾳ ἐκάστω, καθὼς βούλεται, πῶς οὐ Θεὸς ἐκ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ Θεῷ Πνεῦμα, τὸ πάντα ἐνεργούν τὰ τῷ Θεῷ πρόποντα, καὶ τοῦτο ἐξουσιαστικῶς; Οὐκοῦν οὐ κτίσμα, καθάπερ ἐκεῖνοι ληροῦντές φασιν.

Ἐκ τῆς Πέτρου Ἐπιστολῆς.

«Σωφρονήσατε οὖν», φησί, «καὶ νήψατε εἰς προσευχάς, πρὸ πάντων τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἀγάπη καλύπτει 15 πλεῖστον ἁμαρτιῶν, φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμοῦ. Ἐκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ». Ὅρα δὴ μοι πάλιν, ὅτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξουσιαστικῶς, καὶ καθὼς ἂν βούληται τὰ θεῖα χαρίσματα διανεμόντός τε καὶ ἐκάστω τῶν ἁγίων ἐπιμερίζοντος, ὁ θαυμάσιος Πέτρος ἐκ Θεοῦ τῆς τοιαύτης χάριτος τὴν ποικιλίαν τε καὶ δόσιν εἶναι διῆσχυρίζεται, οὐκ ἀλλότριον τῆς θείας φύσεως τὸ Πνεῦμα εἶδώς. Θεὸν οὖν τὸ Πνεῦμα καλοῦντος τοῦ Πέτρου, πῶς οὐ δυσσεβῆς ὁμοῦ καὶ παράφρων ὁ τοῖς ποιήμασιν ἐναρίθμιον τοῦτο τιθεῖς, καὶ τοῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κη- 25 ρύγμασιν ἀντιφθέγγεσθαι ριψοκινδύνως κατατολμῶν;

Ἐκ τῆς Ἰωάννου Ἐπιστολῆς.

«Ταῦτα», φησὶν, «ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. Καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε παρ' αὐτοῦ, μενεῖ τε ἐν ὑμῖν, καὶ οὐ

χουν μέσα σ' αυτόν; Και ἐφόσον αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε δὲν εἶναι οὔτε κτίσμα, οὔτε δημιουργήμα.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου.

«Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. Κάθε καλὴ χορηγία καὶ κάθε τέλειο δῶρο, βρῖσκεται στὸν οὐρανὸ καὶ ἔρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα τῶν φώτων»³. Ἐὰν ἡ ποικιλία τῶν θείων χαρισμάτων στέλνεται ἀπὸ τὸν Πατέρα τῶν φώτων, καὶ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ κάνει τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο τὰ μοιράζει στὸν καθένα ξεχωριστὰ ὅπως αὐτὸ θέλει, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὑπάρχει μέσα στὸν Θεὸ τὸ Πνεῦμα, ποὺ κάνει ὅλα ὅσα ταιριάζουν στὸν Θεό, καὶ τὸ κάνει αὐτὸ μὲ ἐξουσία; Ἐπομένως δὲν εἶναι κτίσμα, ὅπως λένε ἐκεῖνοι φλυαρώντας.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου.

«Νὰ φέρεσθε λοιπὸν μὲ σωφροσύνη καὶ νὰ ἀγρυπνεῖτε κατὰ τίς προσευχές, καὶ πρὸ πάντων νὰ ἔχετε ἀπέραντη ἀγάπη μεταξὺ σας, γιὰτὶ ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. Νὰ εἶστε φιλόξενοι μεταξὺ σας χωρὶς νὰ γογγύζετε. Ὁ καθένας ἀνάλογα πρὸς τὸ χάρισμα ποὺ ἔλαβε νὰ τὸ χρησιμοποιεῖτε γιὰ νὰ ὑπηρετεῖσθε μεταξὺ σας, σὰν καλοὶ διαχειριστὲς τῆς ποικίλης χάριτος τοῦ Θεοῦ»⁴. Πρόσεχε πάλι σὲ παρακαλῶ, ὅτι, ἐνῶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα μὲ ἐξουσία καὶ ὅπως αὐτὸ θέλει μοιράζει τὰ θεϊκὰ χαρίσματα καὶ τὰ διανέμει στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς ἁγίους, ὁ θαυμάσιος Πέτρος ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ποικιλία καὶ χορήγηση τῆς χάριτος αὐτῆς προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, γνωρίζοντας ὅτι τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι ξένο πρὸς τὴ φύση τοῦ Θεοῦ. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Πέτρος ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα Θεό, πῶς δὲν εἶναι δυσσεβὴς καὶ συγχρόνως καὶ παράφρων αὐτὸς ποὺ τὸ κατατάσσει ἀνάμεσα στὰ δημιουργήματα, καὶ τολμᾷ νὰ προβάλλει ριψοκίνδυνα ἀντιρρήσεις στὸ κήρυγμα τῶν ἁγίων ἀποστόλων;

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωάννη.

«Αὐτὰ», λέγει, «σᾶς τὰ ἔγραψα γιὰ ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ σᾶς παραπλανήσουν. Σὲ σᾶς ὅμως μένει τὸ χρῖσμα ποὺ ἐλάβατε ἀπὸ

4. Α' Πέτρ. 4, 7-10.

χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκη ὑμᾶς, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτοῦ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος. Καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μένετε ἐν αὐτῷ». Φαίνεται τις ἐν προφήταις τοιοῦτος λόγος· «Καὶ ἔσονται πάντων διδακτοὶ Θεοῦ». Ὅτε τοῖς 5 νυν οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστόν, καὶ τῷ ἁγίῳ κατακεχρισμένοι Πνεύματι πάντα δι' αὐτοῦ μανθάνοντες, τῆς μὲν ἐξ ἀνθρώπων διδασχῆς οὐκ ἐν χρεία καθιστάσι, διδακτοὶ δὲ μᾶλλον εὐρίσκονται Θεοῦ, κατὰ τὸν ἐν τοῖς προφήταις λόγον, Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμα σαφῶς. Τὸ δὲ οὕτως ἔχον φύσει, πῶς ἂν εἴη ποίημα;

10

ΑΛΛΟ.

«Καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν ἡμῖν μένει, ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ ἔδωκεν ἡμῖν». Εἰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐν ἡμῖν οἰκοῦντος, Θεὸς ἐστὶν ὁ κατοικῶν, πῶς οὐ Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, 15 ὅπερ εἴ τις ἔχοι, Θεὸν ἐνοικοῦντα φορεῖ; Ὅς καὶ διὰ τοῦ προφήτου φησὶν, ὅτι «ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός». Καὶ εἰ Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, τίς αὐτὸ ρησοκινδύνως ὅτι γενητὸν εἴη λέγων τὴν αἰώνιον ἐκθήσεται κόλασιν;

ΑΛΛΟ.

20 «Τίς ἐστίν», φησί, «ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος καὶ Πνεύματος, Ἰησοῦς Χριστός, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι καὶ ἐν τῷ αἵματι· καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. Ὅτι οἱ τρεῖς εἰσὶν οἱ 25 μαρτυροῦντες, τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν. Εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ μείζων ἐστίν». Θεὰ δὴ πάλιν ὅτι τῆς ἀληθείας ὁ κήρυξ Θεὸν τε καὶ ἐκ Θεοῦ φυσικῶς τὸ Πνεῦμα καλεῖ. Εἰρηκῶς γὰρ ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, προελθὼν βραχὺ ἐπιφέρει·

5. Α' Ἰω. 2, 26-27.

6. Ἦσ. 54, 15. Ἰω. 6, 45.

6α. Α' Ἰω. 3, 24.

αὐτὸν καὶ δὲν ἔχετε ἀνάγκη νὰ σᾶς διδάσκει κάποιος, γιατί τὸ χρῖσμα του σᾶς διδάσκει γιὰ ὅλα, καὶ εἶναι ἀληθινὸ καὶ ὄχι ψεύτικο. Καὶ νὰ μένετε σ' αὐτὸ ὅπως σᾶς δίδαξε»⁵. Ὑπάρχει στους προφήτες ἓνας τέτοιος λόγος· «Καὶ θὰ διδαχθοῦν ὅλοι ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν Θεό»⁶. Ὅταν λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ πιστεύουν στὸν Χριστό, χριόμενοι ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα μαθαίνουν τὰ πάντα ἀπὸ αὐτό, καὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴ διδασκαλία τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ διδάσκονται ἀπευθείας ἀπὸ τὸν Θεό, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ προφήτη, ἄρα τὸ Πνεῦμα εἶναι ὀλοφάνερα Θεός. Καὶ αὐτὸς ποὺ εἶναι κατὰ φύση Θεός, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι δημιούργημα;

ΑΛΛΟ.

«Ὅποιος τηρεῖ τις ἐντολές του, μένει ἐνωμένος μὲ τὸν Θεό, καὶ ὁ Θεὸς μὲ αὐτὸν· καὶ ἀπὸ αὐτὸ γνωρίζουμε ὅτι μένει μέσα μας, ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ποὺ μᾶς ἔδωσε»⁶. Ἐφόσον ὅταν κατοικεῖ μέσα μας τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ κατοικεῖ, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς προερχόμενο ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο ὅταν τὸ ἔχει κάποιος φέρει μέσα του τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος καὶ μέσω τοῦ προφήτη λέγει, «Θὰ κατοικήσω καὶ θὰ περπατήσω ἀνάμεσά τους, καὶ θὰ εἶμαι Θεὸς τους»⁷; Καὶ ἐφόσον τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεὸς καὶ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ριψοκινδυνεύοντας λέγει ὅτι αὐτὸ εἶναι κτίσμα, καὶ θὰ γλυτώσει τὴν αἰώνια κόλαση;

ΑΛΛΟ.

«Ποιὸς εἶναι», λέγει, «ἐκεῖνος ποὺ νικᾷ τὸν κόσμον, παρὰ ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἦρθε δι' ὕδατος καὶ αἵματος καὶ Πνεύματος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ὄχι μόνο μὲ τὸ νερό, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα καὶ μὲ τὸ αἷμα· καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δίνει μαρτυρία, γιατί τὸ Πνεῦμα εἶναι ἡ ἀλήθεια. Γιατὶ αὐτοὶ οἱ τρεῖς εἶναι ποὺ δίνουν μαρτυρία, δηλαδή τὸ Πνεῦμα, τὸ νερό καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἶναι ἓνα. Ἐὰν δεχόμεστε τὴ μαρτυρία τῶν ἀνθρώπων, ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνώτερη»⁸. Πρόσεχε λοιπὸν καὶ πάλι, ὅτι ὁ κήρυκας τῆς ἀλήθειας ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα Θεὸ καὶ προερχόμενο ἀπὸ τὸν Θεὸ κατὰ φύση. Γιατὶ ἀφοῦ

7. Λευϊτ. 26, 12.

8. Α' Ἰω. 5, 5-9.

«Ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ μείζων ἐστί». Πῶς οὖν ἔσται ποιήμα τὸ τῷ Πατρὶ τῶν ὄλων συνθεολογούμενον καὶ τῆς ἁγίας Τριάδος συμπληρωτικόν;

Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου.

5 «Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν Μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος ἁγίου». Εἰ μόνη τὸ δύνασθαι κτίζειν τῇ θεῖα πρόσεστι φύσει, καὶ τοῦτο αὐτῇ μετὰ τῶν ἄλλων θεοπρεπῶν ἀξιωματῶν τὸ ἐξαίρετον, κτίζει δὲ τὸ Πνεῦμα
10 τὸ θεῖον ἐν τῇ Παρθένῳ ναόν, τίς αὐτὸ πεποιῆσθαι λέγων, οὐχὶ δυσσεβῆς τε ὁμοῦ καὶ παράφρων εὐρεθήσεται; Τῆς γὰρ ἀνωτάτω πάντων οὐσίας κατηγορεῖ, καθέλκων ὥσπερ αὐτὴν διαζόμενος εἰς τὸν τῶν ποιημάτων ὄρον, εἰς τὸ εἶναι πρόσφατον καὶ οὐκ ἐν ἀρχῇ. Ἐν ἡμῖν δὲ πρόσφατος οὐκ ἔσται Θεός, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς γε-
15 γραμμένον. Οὐκ ἄρα γέγονεν ἢ πεποιῆται, μᾶλλον δὲ ἦν ἐν ἀρχῇ ἡ θεία καὶ ἀκήρατος φύσις. Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς ἂν γεγενῆσθαι νοοῖτο τὸ ἐν Θεῷ καὶ Πατρὶ θεϊκόν τε καὶ ἅγιον Πνεῦμα;

ΑΛΛΟ.

«Εἰ ἐγώ», φησί, «ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, υἱοὶ
20 ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ὑμῶν ἔσονται. Εἰ δὲ ἐν Πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ». Εἰ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος Θεὸς ἐξελαύνων τὰ δαιμόνια δοξάζεται, κτιστὸν δὲ ἐστὶ καὶ γενητὸν, κατὰ τινὰς τῶν ἀπαιδευτῶν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ποιήματι ἄρα
25 ἐστὶ τὸ δύνασθαι τῷ Θεῷ. Καὶ πῶς οὐ μείζων ἐστὶν αὐτοῦ τὸ ἐν ᾧ δοξάζεται; Ἀλλὰ τοῦτο δυσσεβὲς νοῆσαί τε καὶ ὄλως εἰπεῖν. Οὐκ ἄρα γενητὸν Πνεῦμα τὸ ἐν ᾧ Θεὸς δι' Υἱοῦ τὰ πάντα ἐργάζεται, καὶ διὰ τοῦτο δοξάζεται.

εἶπε ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο ποῦ μαρτυρεῖ, λίγο παρακάτω λέγει «ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνώτερη». Πῶς λοιπὸν εἶναι δημιούργημα αὐτὸ ποῦ ὀνομάζεται Θεὸς μαζί με τὸν Πατέρα τῶν ὄλων, καὶ συμπληρώνει τὴν ἁγία Τριάδα;

Ἐκ τὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο.

«Τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννηση ἐγένετο ὡς ἐξῆς: Ἐφοῦ ἡ μητέρα του Μαρία ἀρραβωνιάστηκε με τὸν Ἰωσήφ, πρὶν ἀκόμα ἔρθουν σὲ συνουσία, ἔμεινε ἔγκυος με τὴ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁹. Ἐφόσον μόνο ἡ θεία φύση ἔχει τὸ προνόμιο νὰ κτίζει, καὶ αὐτὸ εἶναι, μαζί με τὰ ἄλλα θεϊκὰ ἀξιώματα, ξεχωριστὸ ἰδίωμα της, κτίζει ὅμως τὸ ἅγιο Πνεῦμα τὸν ναὸ στὴν Παρθένο, ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποῦ, λέγοντας ὅτι τὸ Πνεῦμα ἔχει δημιουργηθεῖ, δὲν θὰ βρεθεῖ νὰ εἶναι ἀσεβῆς καὶ παράφρων; Γιατὶ κατηγορεῖ τὴν ἀνώτερη ὄλων οὐσία, κατεβάζοντάς την, κατὰ κάποιον τρόπο με τὴ βία, στὴν κατηγορία τῶν δημιουργημάτων, ὥστε νὰ εἶναι πρόσφατη καὶ ὄχι αἰώνια. Σὲ μᾶς ὅμως δὲν ὑπάρχει Θεὸς πρόσφατος, σύμφωνα με αὐτὸ ποῦ εἶναι γραμμένο στοὺς Ψαλμούς. Ἄρα δὲν ἐγένετο οὔτε δημιουργήθηκε ἡ θεία καὶ ἀμετάβλητη φύση, ἀλλὰ ὑπῆρχε στὴν ἀρχή. Καὶ ἐφόσον αὐτὸ εἶναι ἔτσι, πῶς μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ὅτι δημιουργήθηκε τὸ ἅγιο καὶ θεῖο Πνεῦμα ποῦ εἶναι μαζί με τὸν Θεό;

ἌΛΛΟ.

«Ἐὰν ἐγώ», λέγει, «διώχνω τὰ δαιμόνια στὸ ὄνομα τοῦ Βεελζεβούλ, τότε τὰ παιδιά σας στὸ ὄνομα τίνος τὰ διώχνουν; Γι' αὐτὸ αὐτοὶ θὰ εἶναι οἱ κριτές σας. Ἐὰν ὅμως ἐγὼ διώχνω τὰ δαιμόνια διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, τότε ἔφτασε σὲ σᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»¹⁰. Ἐφόσον με τὴν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος διώχνονται ἀπὸ τὸν Θεὸ τὰ δαιμόνια καὶ δοξάζεται ὁ Θεός, καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, σύμφωνα με μερικoὺς ἀγράμματος, εἶναι κτιστὸ καὶ δημιουργημένο, ἄρα ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει σὲ δημιούργημα. Καὶ πῶς τότε δὲν εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ αὐτόν, αὐτὸ διὰ τοῦ ὁποῖου δοξάζεται; Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀσέβεια καὶ νὰ τὸ σκεφθεῖ κανεὶς καὶ γενικὰ νὰ τὸ πεῖ. Ἄρα δὲν εἶναι δημιούργημα τὸ Πνεῦμα με τὸ ὁποῖο ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ κάνει τὰ πάντα, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ δοξάζεται.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου.

«Ὅσοι δέ», φησίν, «ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγενήθησαν». Εἰ τὸ 5 Πνεῦμά ἐστι τὸ διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν ἀναγεννῶν ἡμᾶς εἰς σωτηρίαν, ὡς αὐτοῦ δὴ τούτου χάριν γεννητοὺς ἡμᾶς χρηματίζειν Θεοῦ, πῶς οὐκ ἂν εἶη τὸ Πνεῦμα Θεός; Ὅτι δὲ γεννητοὶ Πνεύματος ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες, μαρτυρήσει λέγων ὁ Σωτὴρ πρὸς Νικόδημον· «Τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν 10 αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει. Οὕτω πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος».

ΑΛΛΟ.

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, 15 ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ». Εἰ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὥσπερ τις καρπὸς ἢ ποιότης ἐστὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀγέννητος δὲ καὶ ἄκτιστος ὁ Πατήρ, πῶς ἂν εἶη γενητὸν τὸ ἐξ αὐτοῦ προχέομενον Πνεῦμα; Πῶς δὲ ναοὶ Θεοῦ χρηματίζομεν ἡμεῖς τὸ Πνεῦμα λαβόντες, εἴπερ οὐκ 20 ἔστι Θεός, κατὰ τὴν τιμὴν ἀβουλίαν;

ΛΟΓΟΣ ΛΕ΄.

Μαρτυρίαι ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, δι' ὧν ἔστιν ἰδεῖν, ὅτι γεννητὸς ἐκ Πατρὸς ἐστὶν ὁ Υἱός, καὶ οὐχὶ πεποιημένος.

Ἡ σοφία φησί· «Πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, ἐν ἀρχῇ πρὸ 25 τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, καὶ πρὸ τὰς ἀδύσσοις ποιῆσαι, πρὸ τοῦ

11. Ἰω. 1, 12-13.

12. Ἰω. 3, 8.

Ἀπὸ τὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο.

«Σὲ ὅσους τὸν δέχθησαν», λέγει, «τοὺς ἔδωσε ἐξουσία νὰ γίνουν παιδιά τοῦ Θεοῦ, σ' αὐτοὺς δηλαδή που οὔτε ἀπὸ αἵματα γεννήθηκαν, οὔτε ἀπὸ τὸ θέλημα σάρκας, οὔτε ἀπὸ τὸ θέλημα ἀνδρός, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεό»¹¹. Ἐὰν τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο πὺν διὰ τῆς πίστεως στὸν Χριστὸ μᾶς ἀναγεννᾷ στὴ σωτηρία, ὥστε ἐξαιτίας αὐτοῦ νὰ γινόμαστε ἐμεῖς υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, τότε πῶς δὲν εἶναι τὸ Πνεῦμα Θεός; Ὅτι βέβαια ἐμεῖς πὺν πιστέψαμε εἴμαστε γεννημένοι ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, τὸ βεβαιώνει ὁ Σωτῆρας λέγοντας στὸν Νικόδημο· «Ὁ ἀέρας πνέει ὅπου θέλει, καὶ ἀκοῦς τὴ φωνή του, ἀλλὰ δὲν γνωρίζεις ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει.» Ἐτσι καὶ καθένας πὺν γεννιέται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα»¹².

ΑΛΛΟ.

«Ὅταν λοιπὸν θὰ ἔρθει ὁ Παράκλητος, τὸν ὁποῖο ἐγὼ θὰ σᾶς στείλω ἀπὸ τὸν Πατέρα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας, πὺν ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐκεῖνος θὰ δώσει μαρτυρία γιὰ μένα»¹³. Ἐφόσον τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, καὶ εἶναι κάτι σὰν καρπὸς ἢ ποιότητα τῆς οὐσίας του, καὶ ὁ Πατέρας εἶναι ἀδημιούργητος καὶ ἀκτιστος, πῶς θὰ μπορούσε νὰ εἶναι δημιουργημὰ τὸ Πνεῦμα πὺν ἐκπορεύεται ἀπὸ αὐτόν; Καὶ πῶς ἐμεῖς γινόμεσθε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ δεχόμενοι τὸ Πνεῦμα, ἂν δὲν εἶναι Θεός, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπερισκεψία κάποιων;

ΛΟΓΟΣ ΛΕ΄.

Μαρτυρίες ἀπὸ τὴν ἅγια Γραφή, ἀπὸ τίς ὁποῖες μπορούμε νὰ δοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι γεννημένος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ὄχι δημιουργημένος.

Παροιμ. 8, 23-24. Ἡ Σοφία λέγει· «Μὲ θεμελίωσε πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, στὴν ἀρχὴ καὶ πρὶν νὰ δημιουργήσῃ τὴ γῆ, καὶ πρὶν νὰ κάνει τοὺς ὠκεανούς, καὶ πρὶν ἀκόμα ἀρχίσουν νὰ ἀναβλύξουν οἱ πηγές

13. Ἰω. 15, 26.

ἐλθεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, πρὸ τοῦ ὄρη ἐδρασθῆναι, πρὸ δὲ πάντων θουνῶν γεννᾶμε».

Ὁ Ψαλμωδός. «Κύριος εἶπε πρὸς με· Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε».

5 Ὁ αὐτός «Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου, ἐν τῇ λαμπρότητι τῶν ἁγίων, ἐκ γαστροῦ πρὸ ἐωσφόρου ἐξεγέννησά σε».

Ὅτι αἰδῖος καὶ πρὸ τῶν αἰώνων ὁ Θεὸς Υἱός, ἄρρητον ἔχων ἐκ Πατρὸς τὴν γέννησιν.

10 Ἰωάννης Εὐαγγελιστής. «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν».

15 Ἐκ τῆς Ἰωάννου Ἐπιστολῆς. «Ὁ ἦν ἀπαρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς. Καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἐωράκαμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἣτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν.

Ὁ Σωτὴρ ἐν Εὐαγγελίῳ.

20 «Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τίς ἐστὶ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τίς ἐπιγινώσκει τίς ἐστίν, εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὃ ἂν ὁ Υἱός ἀποκαλύψῃ».

Ἰωάννης Εὐαγγελιστής. «Θεὸν οὐδεὶς εἰώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς Υἱός, ὃ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο». Ἦν γὰρ ὁ Λόγος ἐν κόλπῳ, τουτέστιν, ἐν τῇ φύσει τοῦ Πατρὸς.

Ἡσαΐας. «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὗτος οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. Ἐν τῇ ταπεινώσει, ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. Τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται»; Ἀρρήτως γὰρ ἐκ Πατρὸς ἐξέλαμψεν ὁ Υἱός.

νερό, πριν νά ἐδραιωθοῦν τὰ ψηλά ὄρη, καὶ πριν ἀπὸ ὅλα τὰ βουνὰ μὲ γέννησε».

Ψαλμ. 2, 7. «Ὁ Κύριος μου εἶπε· Ἐσὺ εἶσαι Υἱός μου, ἐγὼ σὲ γέννησα σήμερα».

Ψαλμ. 109, 3. «Ἡ ἐξουσία εἶναι ἀχώριστο προσόν σου, τὴν ὁποία θὰ ἀσκήσεις τὴν ἡμέρα τῆς παρουσίας σου, μέσα στὴ λαμπρότητα τῶν ἁγίων σου. Σὲ γέννησα ἀπὸ τοὺς κόλπους μου πριν ἀπὸ τὸν αὐγερινό».

Ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι αἰώνιος καὶ Θεὸς πριν ἀπὸ τῆ δημιουργία τοῦ κόσμου, ἔχοντας γεννηθεῖ κατὰ τρόπο ἀπερίγραπτο.

Ἰω. 1, 1-3. «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν κοντὰ στὸν Θεό, καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός. Αὐτὸς ὑπῆρχε στὴν ἀρχὴ κοντὰ στὸν Θεό. Ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, καὶ χωρὶς αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔγιναν».

Α' Ἰω. 1, 1-3. «Ἐκεῖνο ποὺ ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἐκεῖνο ποὺ ἀκούσαμε, ἐκεῖνο ποὺ εἶδαμε μὲ τὰ μάτια μας, ἐκεῖνο ποὺ παρατηρήσαμε καὶ ψηλάφησαν τὰ χέρια μας, γιὰ τὸν Λόγο τῆς ζωῆς δηλαδή· καὶ ἡ ζωὴ φανερώθηκε καὶ τὴν εἶδαμε, καὶ σᾶς ἀναγγέλλουμε τὴν αἰώνια ζωὴ, ἡ ὁποία ἦταν μὲ τὸν Πατέρα, καὶ φανερώθηκε σὲ μᾶς».

Ὁ Σωτῆρας στὸ Εὐαγγέλιο.

Μάτθ. 11, 27. «Ὅλα μου παραδόθηκαν ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ κανεὶς δὲν γνωρίζει ποιὸς εἶναι ὁ Υἱός, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας. Οὔτε καὶ τὸν Πατέρα γνωρίζει κανεὶς ποιὸς εἶναι, παρὰ μόνο ὁ Υἱός, καὶ ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο θὰ τὸν ἀποκαλήψει ὁ Υἱός».

Ἰω. 1, 1δ. «Τὸν Θεὸ δὲν τὸν εἶδε ποτὲ κανεὶς. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς ποὺ βρίσκεται στὸν κόλπο τοῦ Πατέρα, ἐκεῖνος τὸν ἔκανε γνωστό». Ὁ Λόγος δηλαδή ὑπῆρχε στὸν κόλπο, ἦτοι στὴ φύση τοῦ Πατέρα.

Ἦσα. 53, 7-8. «Σὰν πρόβατο ὁδηγήθηκε στὴ σφαγὴ, καὶ σὰν ἀρνὶ ἄφωνο μπροστὰ σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸ κουρεύει, αὐτὸς δὲν ἀνοίγει τὸ στόμα του. Μέσα στὴν ταπείνωσή του καταπατήθηκε τὸ δίκαιό του. Ποιὸς θὰ τολμήσει νὰ διηγηθεῖ τὴ γενεά του;». Γιατί ὁ Υἱὸς προῆλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα κατὰ τρόπο ἀπερίγραπτο.

Μιχαίας. «Καὶ σὺ, Βηθλεέμ, οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ, ολίγος εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα, ἐξ οὗ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος». Ἐξῆλθε γὰρ ὡσπερ καὶ ἐξήλατο τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ὁ Υἱός, οὐ κατὰ τινὰ μερισμὸν ἢ ἀποκοπήν, ἀλλ' ὡς ἐκ φωτὸς ἀπαύγασμα. Πλὴν «ἀπαρχῆς», καὶ ἴν' οὕτως εἴπωμεν, ἔξω τῶν ἡμερῶν τοῦ αἰῶνος. Οὐκοῦν ἐκ Πατρὸς, καὶ αἰδῖος.

Παῦλος. «Ὅς ἐστὶν εἰκῶν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε ὄρατά, εἴτε ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Ἀρχαί, εἴτε Ἐξουσίαι, εἴτε Κυριότητες, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων». Ἐν δὲ τοῖς πᾶσιν, αἰῶνές εἰσι καὶ χρόνοι καὶ καιροί· αἰδῖος οὖν ὁ καὶ πρὸ τούτων Υἱός.

15 Ὁ αὐτός. «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθηκεν κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ ἐποίησε τοὺς αἰῶνας». Εἰ δὲ καὶ αὐτοὶ γεγόνασιν οἱ αἰῶνες δι' Υἱοῦ, πῶς οὐκ αἰδῖος ὁ πρὸ αἰώνων ἐστίν;

20 Ὁ Ψαλμωδός. «Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν ἐν γενεᾷ. Πρὸ τοῦ ὄρη ἐδρασθῆναι καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην, καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα σὺ εἶ». Ἴδου τὸ εἶναι πρὸ πάσης κτίσεως δίδωσι τῷ Υἱῷ. Πάντα δὲ δὴ πού καὶ τοὺς αἰῶνας ἐν τῇ κτίσει θήσομεν. Εἶτα πῶς οὐκ αἰδῖος ὁ πρὸ πάντων Υἱός;

25 Ὁ Σωτήρ. «Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἔργον τελειώσας ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω αὐτό· Καὶ νῦν δόξασόν με, σὺ Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, παρὰ σοί». Εἰ δὲ ἦν ἐν

Μιχ. 5, 1. «Καὶ σὺ Βηθλεέμ, οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ, εἶσαι μικρὴ, γιὰ νὰ συγκαταλέγῃσαι μεταξὺ τῶν πόλεων ποὺ ἔχουν χιλιάδες κατοίκους. Ὅμως ἀπὸ σένα θὰ προέλθει ἀρχηγὸς ποὺ θὰ γίνῃ ἀρχοντας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, καὶ οἱ ἐνέργειες αὐτοῦ ἀνάγονται στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας». Γιατὶ βγήκε καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ξεπήδησε ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα ὁ Υἱός, χωρὶς νὰ γίνῃ κάποιος χωρισμὸς καὶ ἀποκοπή, ἀλλ' ὅπως ἡ ἀκτίνα ἀπὸ τὸ φῶς. Πλὴν ὅμως «ἀπὸ τὴν ἀρχή», καὶ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ἀπλᾶ, πρὶν ἀπὸ τὶς ἡμέρες τῆς δημιουργίας. Ἐπομένως προῆλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ εἶναι προαιώνιος.

Κολ. 1, 15-17. «Αὐτὸς εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, πρωτότοκος ὄλων τῶν δημιουργημάτων, γιατί δι' αὐτοῦ δημιουργήθηκαν τὰ πάντα, τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, εἴτε ὄρατά, εἴτε ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Ἀρχές, εἴτε Ἐξουσίες, εἴτε Κυριότητες. Ὅλα ἔχουν δημιουργηθεῖ δι' αὐτοῦ καὶ ἀπὸ αὐτόν, καὶ αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα». Μέσα βέβαια σὲ ὅλα εἶναι καὶ οἱ αἰῶνες καὶ τὰ χρόνια καὶ οἱ καιροί· ἐπομένως ὁ Υἱός, ποὺ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ αὐτά, εἶναι αἰώνιος.

Ἐβρ. 1, 1-2. «Ἀφοῦ ὁ Θεὸς μὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους μίλησε στὴν ἀρχαία ἐποχὴ στοὺς πατέρες μὲ τοὺς προφῆτες, τὶς τελευταῖες αὐτὲς ἡμέρες μᾶς μίλησε διὰ τοῦ Υἱοῦ, τὸν ὁποῖο ἔκανε κληρονόμο ὄλων, διὰ τοῦ ὁποῖου δημιούργησε καὶ τὸν κόσμον». Ἐφ' ὅσον ἀκόμα καὶ οἱ αἰῶνες ἔγιναν δι' αὐτοῦ, πῶς δὲν εἶναι αἰώνιος αὐτὸς ποὺ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες;

Ψαλμ. 89, 1-2. «Κύριε, ἔγινες καταφύγιό μας ἀπὸ τὴ μία γενεὰ στὴν ἄλλη. Προτοῦ νὰ γίνουν τὰ βουνὰ καὶ νὰ δημιουργηθεῖ ἡ γῆ καὶ ἡ οἰκουμένη, καὶ ἀπὸ τὴν ἀναρχὴ αἰωνιότητα καὶ μέχρι τὴν ἀτελείωτη αἰωνιότητα ἐσὺ ὑπάρχεις». Νὰ, ἀποδίδει στὸν Υἱὸ τὴν ὑπαρξὴ πρὶν ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση. Ὅπωςδήποτε βέβαια μέσα στὴν κτίση πρέπει νὰ συμπεριλάβουμε καὶ τοὺς αἰῶνες. Καὶ πῶς τότε δὲν εἶναι αἰώνιος ὁ Υἱός ποὺ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα;

Ἰω. 17, 3-5. «Αὕτὴ εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ, νὰ γνωρίζουν ἐσένα τὸν μόνον ἀληθινὸ Θεό, καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ποὺ ἔστειλες. Ἐγὼ σὲ δόξασα πάνω στὴ γῆ. Τελείωσα τὸ ἔργο ποὺ μοῦ ἀνέθεσες νὰ κάνω. Καὶ τώρα δόξασέ με ἐσύ, Πατέρα, κοντὰ σου μὲ τὴ δόξα ποὺ εἶχα πρὶν νὰ ἔρθῃ στὴν ὑπαρξὴ ὁ κόσμος». Ἀφοῦ ὁ Υἱὸς ὑπῆρχε μὲ τὸν

Πατρί καὶ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως ὁ Υἱός, πῶς ὁ πρὸ πάντων οὐκ αἰδῖος;

Ὅτι λόγος ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός.

Ἰερεμίας. «Οὕτω λέγει Κύριος Εἰ προφήται εἰσὶ, καὶ ἔστι Λόγος Κυρίου ἐν αὐτοῖς, ἀπαντησάτωσάν μοι». Οὐ γὰρ ἦν ἐν τοῖς ψευδοπροφήταις ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, τουτέστιν ὁ Υἱός.

Ὁ αὐτός. «Ἠσχύνθησαν σοφοί· ἐπτοήθησαν καὶ ἐάλωσαν. Σοφία τίς ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, ὅτι τὸν λόγον Κυρίου ἀπεδοκίμασαν». Ἀπεδοκίμασαν γὰρ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, λέγοντες οἱ δοκησίσσοφοι
10 Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι. «Εἰ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἔλυε τὸ Σάββατον». Διὸ δὴ δικαίως κατησχύνθησαν.

Ἡσαΐου. «Καὶ αὐτὸς σοφὸς ἦγεν ἐπ' αὐτοὺς κακά, καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ οὐ μὴ ἠθετήθη». Σοφὸς γὰρ ὄντως ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος Πατὴρ τοῖς τὸν Υἱὸν ἀθετήσασιν ἐπισωρεύει κακά.

15 Ὁ Ψαλμωδός. «Ἐξηρεύξατο ἡ καρδιά μου λόγον ἀγαθόν». – «Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ Λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ».

«Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾄσμα καινόν, καλῶς ψάλλετε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ. Ὅτι εὐθύς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, καὶ πάντα ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει».

20 «Ἐξαπέστειλε τὸν Λόγον αὐτοῦ καὶ ἰάσατο αὐτούς, καὶ ἐρρύσατο αὐτούς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν».

«Τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ. Τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν».

25 «Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ σύ, καὶ εἰς τὸν Λόγον σου ἐπήλπισα».

«Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυχή μου, καὶ εἰς τὸν Λόγον σου ἐπήλπισα».

«Ἡ δικαιοσύνη σου, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ Λόγος σου ἀλήθεια».

30 Ὁ Παῦλος. «Ζῶν γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργῆς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον».

Πατέρα και πριν από την δημιουργία του κόσμου, πώς αυτός που υπάρχει πριν από όλα δεν είναι αιώνιος;

Ότι ο Υιός του Θεού είναι ο Λόγος.

Ίερ. 27, 18· «Αυτά λέγει ο Κύριος· Εάν είναι προφήτες και υπάρχει Λόγος Κυρίου μέσα τους, ἄς μου ἀπαντήσουν». Γιατί δεν υπήρχε στους ψευδοπροφήτες ο Λόγος του Θεού, δηλαδή ο Υιός.

Ίερ. 8, 9· «Καταντροσιάσθηκαν οί σοφοί· φοβήθηκαν και πανικοβλήθηκαν, κυριεύθηκαν και ἔγιναν δούλοι, γιατί ἀποδοκίμασαν τὸν Λόγο Κυρίου». Γιατί ἀπεδοκίμασαν τὸν Υιὸ τοῦ Θεοῦ, οί δοκησίσοφοι Γραμματεῖς και Φαρισαῖοι λέγοντας· «Εάν ἦταν αὐτὸς ἄνθρωπος σταλμένος ἀπὸ τὸν Θεό, δὲν θὰ καταργοῦσε τὸ Σάββατο»¹⁴.

Ήσ. 31, 2· «Και αὐτὸς ὡς σοφὸς ἐπέφερε ἐναντίον τους θλίψεις, και ὁ ἀπειλητικὸς Λόγος ἐναντίον τους δὲν θὰ ἀθετηθεῖ». Γιατί πραγματικὰ εἶναι σοφὸς ὁ Πατέρας τοῦ Θεοῦ Λόγου, και ἐπισωρεύει κακὰ ἐναντίον ἐκείνων που ἀθέτησαν τὸν Υιό του.

Ψαλμ. 44, 1· «Ἀπὸ τὴν καρδιά μου ξεπήδησε Λόγος ἀγαθός». – «Ὁ Λόγος σου, Κύριε, θὰ μείνει αἰώνια στὸν οὐρανό»¹⁵.

Ψαλμ. 32, 3-4· «Ὑμνήστε τὸν Κύριο με ὕμνο καινούργιο· ψάλατε σ' αὐτὸν με εὐπρέπεια ὕμνο με φωνὴ πανηγυρικὴ. Γιατί ὁ λόγος τοῦ Κυρίου εἶναι δίκαιος, και ὅλα τὰ ἔργα του εἶναι σύμφωνα με τὶς ὑποσχέσεις του».

Ψαλμ. 106, 20· «Ἀπέστειλε τὸν Λόγο του και τοὺς θεράπευσε, και τοὺς γλύτωσε ἀπὸ τὶς διαφθορές τους».

Ψαλμ. 32, 5-6· «Ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου. Μὲ τὸν Λόγο τοῦ Κυρίου στηρίχθηκαν οί οὐρανοί».

Ψαλμ. 118, 114· «Ἐσὺ εἶσαι βοηθὸς και προστάτης μου, και στὸν Λόγο σου στήριξα τὶς ἐλπίδες μου».

Ψαλμ. 118, 81· «Ἡ ψυχὴ μου ἀπέκαμε περιμένοντας τὴ σωτηρία. Ἀλλὰ στηρίζω τὴν ἐλπίδα μου στὸν Λόγο σου».

Ψαλμ. 118, 142· «Ἡ δικαιοσύνη σου εἶναι αἰώνια, και ὁ Λόγος σου ἀληθινός».

Ἐβρ. 4, 12· «Γιατί ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωντανὸς και δραστηκὸς και πιὸ κοφτερός ἀπὸ κάθε δίκικοπο μαχαίρι».

15. Ψαλμ. 118, 89.

«Ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον· ἀγιάζεται γὰρ διὰ Λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως».

Ἰωάννης Εὐαγγελιστής. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν».

Ὁ Σωτήρ. «Πάτερ, ἀγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, καὶ ὁ Λόγος δὲ ὁ σός, ἀλήθειά ἐστιν».

Ὁ Παῦλος πρὸς τινὰς. «Καὶ τανῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς τῷ Θεῷ, καὶ τῷ Λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ».

10 Ἰάκωβος. «Βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς Λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τῶν αὐτοῦ κτισμάτων».

Πέτρος. «Ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενωῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐν σποράς φθαρτῆς, ἀλλὰ διὰ Λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος».

15 Ἰωάννης. «Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς».

Ὁ αὐτός. «Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιούμεν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν ὁ Λόγος αὐτοῦ».

20 Ὁ αὐτός. Ἐγραψα ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ Λόγος ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν.

Ὅτι φῶς ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἡσαΐας. «Φωτίζου, φωτίζου, Ἱερουσαλήμ· ἦκει γὰρ σου τὸ φῶς».

25 Ὁ αὐτός. «Χώρα Ζαβουλών, ἡ γῆ Νεφθαλείμ, πρὸς ὁδὸν θαλάσσης, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ τὴν παραλίαν κατοικοῦντες, καὶ πέρα τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, τὰ μέρη τῆς Ἰουδαίας ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, ἴδετε φῶς μέγα».

Ὁ αὐτός. «Καὶ νῦν, οἶκος τοῦ Ἰακώβ, δεῦτε πορευθῶμεν τῷ φωτὶ Κυρίου. Ἀνῆκε γὰρ τὸν λαὸν αὐτοῦ τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραήλ».

Α΄ Τιμ. 4, 4-5. «Κάθε κτίσμα τοῦ Θεοῦ εἶναι καλό, καὶ κανένα δὲν εἶναι ἀπορρίψιμο· γιατί ἀγιάζεται μὲ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσευχή.

Ἰω. 1, 1, 2, 14. «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν μὲ τὸν Θεό, καὶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος. Καὶ ὁ Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος καὶ κατοίκησε ἀνάμεσά μας».

Ἰω. 17, 17. «Πατέρα, ἀγίασέ τους μὲ τὴν ἀλήθειά σου· ὁ Λόγος ὁ δικός σου εἶναι ἀλήθεια».

Πρᾶξ. 20, 32. «Καὶ τώρα σᾶς ἐμπιστεύομαι στὸν Θεό καὶ στὸν Λόγο τῆς χάριτός του».

Ἰακ. 1, 1δ. «Ἐπειδὴ τό θέλησε μᾶς γέννησε μὲ τὸν Λόγο τῆς ἀλήθειας, ὥστε νὰ εἴμαστε ἀπαρχὴ τῶν δημιουργημάτων του».

Α΄ Πέτρου 1, 22. «Ἀγαπήστε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲ ὅλη σας τὴν καρδιά, ἀφοῦ ἀναγεννηθήκατε ὄχι ἀπὸ σπόρο φθαρτόν, ἀλλὰ διὰ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, πὺ εἶναι ζωντανὸς καὶ αἰώνιος».

Α΄ Ἰω. 1, 1. «Αὐτὸ πὺ ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, αὐτὸ πὺ ἀκούσαμε, αὐτὸ πὺ εἶδαμε μὲ τὰ μάτια μας, αὐτὸ πὺ παρατηρήσαμε καὶ τὰ χέρια μας ψηλάφησαν, τὸν Λόγο δηλαδὴ τῆς ζωῆς».

Α΄ Ἰω. 1, 10. «Ἐάν ποῦμε ὅτι δὲν ἁμαρτήσαμε, τὸν κάνουμε ψεύτη καὶ ὁ Λόγος του δὲν ὑπάρχει μέσα μας».

Α΄ Ἰω. 2, 14. «Σᾶς ἔγραψα, νεαροί, ἐπειδὴ εἴσατε δυνατοί, καὶ ὁ Λόγος μένει μέσα σας, καὶ ἔχετε νικήσει τὸν πονηρὸ».

Ἔστι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι φῶς.

Ἦσ. 60, 1. «Φωτίζου, φωτίζου, Ἰερουσαλήμ· γιατί ἔχει ἔρθει τό φῶς σου».

Ἦσ. 9, 1-2. «Χώρα τῆς Ζαβουλών, γῆ τῆς Νεφθαλείμ, σεις πὺ κατοικεῖτε στὸν δρόμο πρὸς τὴ Μεσόγειο θάλασσα, καὶ οἱ ἄλλοι πὺ κατοικεῖτε στὴν παραλία, καὶ πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη ἢ Γαλιλαία τῶν Ἑθνῶν καὶ ὀλόκληρη ἢ Ἰουδαία, ὁ λαὸς τῶν χωρῶν αὐτῶν πὺ ζεῖ στὸ σκοτάδι, κοιτάξετε τό μεγάλο φῶς».

Ἦσ. 2, 5-6. «Καὶ τώρα, ἀπόγονοι τοῦ Ἰακώβ, ἐλάτε νὰ βαδίσουμε στὸ φῶς τοῦ Κυρίου. Γιατί ὁ Θεὸς ἐγκατέλειψε τὸν λαὸ του, τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰσραήλ».

Ὁ αὐτός. «Ἴδου δέδωκά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν».

Ὁ Ψαλμωδός. «Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ».

«Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου».

5 «Μακάριος ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλαλαγμόν, Κύριε, ἐν τῷ φωτί σου προσώπου σου πορεύονται».

«Οὐ γὰρ ἐν τῇ ρομφαίᾳ ἐκληνομόμησαν γῆν, καὶ ὁ βραχίων αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς, ἀλλ' ἡ δεξιὰ σου καὶ ὁ βραχίων σου καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου».

10 Δανιήλ. «Ὅτι ἡ σοφία καὶ ἡ σύνεσις αὐτοῦ ἐστὶ καὶ αὐτὸς ἀλλοιοῖ καιροὺς καὶ χρόνους, καθιστᾷ βασιλεῖς καὶ μεθιστᾷ, διδούς σοφίαν τοῖς σοφοῖς, καὶ φρόνησιν τοῖς εἰδόσι σύνεσιν. Αὐτὸς ἀποκαλύπτει βαθέα καὶ ἀπόκρυφα, γινώσκων τὰ ἐν τῷ σκότει, καὶ τὸ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστίν».

15 Ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς λέγων. «Ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον».

Ὁ αὐτός. «Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε· ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ».

Ὁ αὐτός. «Εὐχαριστοῦμεν», φησί, «τῷ Πατρὶ, τῷ ἰκανώσαντι 20 ἡμᾶς ἐν τῷ κλήρῳ ἐν τῷ φωτί».

Ὁ Πέτρος. «Ὅπως», φησί, «τὰς ἀρετὰς ἐπαγγεῖλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος, εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς».

Ὁ αὐτός. «Ἔως οὗ», φησὶν, «ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν».

25 Ἰωάννης ἐν Ἐπιστολῇ. «Ἐὰν ἐν τῷ φωτί περιπατῶμεν, ὡς αὐτὸς ἐστὶν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων». Ὁ γὰρ ἐν τῷ φωτί περιπατῶν ἐν Χριστῷ πολιτεύεται.

Ὁ αὐτός. «Ὅτι ἡ σκοτεία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει», τουτέστιν, ὁ Χριστός.

30 Ὁ αὐτός. «Ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτί μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν». Οὐ γὰρ ἔξω τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας κείσεται ὁ τὴν αὐτῷ φίλην ἀγάπην ἐν αὐτῷ κεκτημένος.

Ήσ. 49, 6. «Νά, ἐγὼ σὲ ἔδωσα ὡς φῶς στὰ ἔθνη, γιὰ νὰ ἀνοίξεις τὰ μάτια τῶν τυφλῶν».

Ψαλμ. 111, 4. «Ἀνέτειλε φῶς γιὰ τὸν δίκαιο».

Ψαλμ. 42, 3. «Στείλε τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειά σου»

Ψαλμ. 88, 10. «Μακάριος ὁ λαὸς ποὺ γνωρίζει νὰ ἀνυμνεῖ τὸν Κύριο μὲ ἐνθουσιώδεις φωνές. Κύριε, μὲ τὸ φῶς ποὺ ἐκπέμπεται ἀπὸ τὸ πρόσωπό σου θὰ πορευθοῦν».

Ψαλμ. 43, 4. «Γιατὶ δὲν κληρονόμησαν τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας μὲ τὸ ξίφος, οὔτε τοὺς ἔσωσε στίς μάχες κατὰ τῶν ἔθνῶν ἢ δύναμή τους, ἀλλὰ τὸ δεξιὸν σου χέρι, ὁ δικός σου βραχίονας καὶ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου».

Δαν. 2, 20-23. «Ἡ σοφία καὶ ἡ σύνεση εἶναι δική του· αὐτὸς μεταβάλλει τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς χρόνους, ἀνεβάζει τοὺς θρόνους καὶ κατεβάζει τοὺς βασιλεῖς. Αὐτὸς δίνει σοφία στοὺς σοφοὺς καὶ σύνεση στοὺς συνετοὺς. Αὐτὸς φανερῶνει τὰ βαθειὰ καὶ τὰ κρυφά, γνωρίζει ὅσα γίνονται στὸ σκοτάδι, καὶ τὸ φῶς εἶναι μαζί του».

Α΄ Τιμ. 6, 16. Ὁ Παῦλος λέγει γιὰ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα· «Εἶναι ὁ μόνος ἀθάνατος, ποὺ κατοικεῖ σὲ ἀπλησίαστο φῶς».

Ἐφ. 5, 8. «Νὰ φέρεσθε σὰν παιδιὰ τοῦ φωτός· γιατί ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος φανερῶνεται μὲ κάθε καλωσύνη καὶ ἀλήθεια»

Κολ. 1, 12. «Εὐχαριστοῦμε τὸν Πατέρα, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔκανε ἱκανοὺς νὰ ἔχουμε μερίδα στὸ φῶς».

Α΄ Πέτρ. 2, 9. «Σᾶς κάλεσε γιὰ νὰ ἔξαγγείλετε τίς ἀρετὲς ἐκείνου ποὺ σᾶς ἔφερε ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ θαυμαστό του φῶς».

Β΄ Πέτρ. 1, 19. «Μέχρι ποὺ νὰ γλυκοχαράξει», λέγει, «ἡ ἡμέρα καὶ νὰ ἀνατείλει ὁ αὐγερινὸς στίς καρδιές σας».

Α΄ Ἰω. 1, 7. «Ἐὰν περπατᾶμε στὸ φῶς, ὅπως καὶ αὐτὸς εἶναι στὸ φῶς, τότε θὰ βρισκόμαστε σὲ κοινωνία μεταξὺ μας». Γιατὶ ὁποῖος περπατᾶ στὸ φῶς, ζεῖ ὅπως θέλει ὁ Χριστός.

Α΄ Ἰω. 2, 8. «Τὸ σκοτάδι φεύγει καὶ τὸ ἀληθινὸ φῶς ἤδη φέγγει», δηλαδή ὁ Χριστός.

Α΄ Ἰω. 2, 10. «Ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾶ τὸν ἀδελφὸ του, μένει στὸ φῶς, καὶ δὲν ὑπάρχει σκάνδαλο σ' αὐτόν». Δὲν θὰ βρεθεῖ δηλαδή ἔξω ἀπὸ τὴν ἀρεστὴ στὸν Χριστὸ ζωὴ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει μέσα του τὴν ἀγάπη, ἡ ὁποία εἶναι φίλη τοῦ Χριστοῦ.

Ἦ Ὁ Σωτήρ. «Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἐν τῇ σκοτειᾷ μὴ μείνη».

Ἦ Ομοίως. «Ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτειᾷ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς».

5 Ἦ Ομοίως. «Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς». Ἦ Ἦν γὰρ αὐτῶν πονηρὰ τὰ ἔργα.

Ἦ Ομοίως. «Πᾶς γὰρ ὁ τὰ φαῦλα πράσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ».

10 Ἦ Ἰωάννης Εὐαγγελιστής. Ἦ Ἐγένετο ἄπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦ Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν».

Ἦ Ὁ αὐτός. «Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτειᾷ φαίνει, καὶ ἡ σκοτεῖα αὐτὸ οὐ
15 κατέλαβεν».

Ἦ Ὁ Σωτήρ πρὸς Ἰουδαίους. «Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύσατε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτός γένησθε».

Ἦ Ὁ αὐτός πρὸς αὐτούς. Ἦ Ἐτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς ἐν ὑμῖν ἐστιν. Ἦ Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτί, ἵνα μὴ ἡ σκοτεῖα
20 ὑμᾶς καταλάβῃ».

Ἦ Ὅτι ἀλήθειά ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός.

Ἦ Ὁ Παῦλος. «Καὶ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας συνιστάνοντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων».

Ἦ Ὁ αὐτός. «Ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς ἐνέκοψε τῇ ἀληθείᾳ μὴ
25 πείθεσθαι».

Ἦ Ὁ Πέτρος. «Τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἠγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας».

Ἦ Ὁ Παῦλος. «Ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν Λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες
30 ἐσφαγίσθητε τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ».

Ἦ Ὁ αὐτός. «Ὁ Θεὸς γάρ», φησί, «θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν».

Ἰω. 12, 46. «Ἐγὼ ἦρθα ὡς φῶς στὸν κόσμον, γιὰ νὰ μὴ μείνει στὸ σκοτάδι ὁποῖος πιστεύει σὲ μένα».

Ἰω. 8, 12. «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· αὐτὸς ποὺ μὲ ἀκολουθεῖ, δὲν θὰ περπατήσει στὸ σκοτάδι, ἀλλὰ θὰ ἔχει τὸ φῶς τῆς ζωῆς».

Ἰω. 3, 19. «Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία τῆς καταδίκης· ὅτι τὸ φῶς ἦρθε στὸν κόσμον, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀγάπησαν μᾶλλον τὸ σκοτάδι, παρὰ τὸ φῶς. Ἐπειδὴ τὰ ἔργα τους ἦταν πονηρά».

Ἰω. 3, 20. «Ὅποιος κἀνει τὸ κακό, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ δὲν ἔρχεται στὸ φῶς, γιὰ νὰ μὴ φανερωθοῦν τὰ ἔργα του».

Ἰω. 1, 6. 9. «Παρουσιάσθηκε κάποιος ἄνθρωπος σταλμένος ἀπὸ τὸν Θεό, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα ἦταν Ἰωάννης. Αὐτὸς ἦρθε γιὰ νὰ μαρτυρήσει γιὰ τὸ φῶς. Ἦταν τὸ φῶς τὸ ἀληθινό».

Ἰω. 1, 4-5. «Μέσα σ' αὐτὸν ὑπῆρχε ζωὴ, καὶ ἡ ζωὴ ἦταν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὸ φῶς φέγγει μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ τὸ σκοτάδι δὲν τὸ κατανίκησε».

Ἰω. 12, 36. «Ὅσον καιρὸ ἔχετε τὸ φῶς, πιστέψατε στὸ φῶς γιὰ νὰ γίνετε υἱοὶ τοῦ φωτός».

Ἰω. 12, 35. «Γιὰ λίγο ἀκόμα χρόνο θὰ ἔχετε τὸ φῶς ἀνάμεσά σας. Ὅσο λοιπὸν ἔχετε τὸ φῶς νὰ περπατᾶτε στὸ φῶς, γιὰ νὰ μὴ σᾶς πιάσει τὸ σκοτάδι».

Ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀλήθεια.

Β΄ Κορ. 4, 2. «Καὶ μὲ τὴ φανέρωση τῆς ἀλήθειας συστήνουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας στὴ συνείδηση ὅλων τῶν ἀνθρώπων».

Γαλ. 5, 7. «Τρέχατε καλά. Ποιὸς σᾶς ἐμπόδισε νὰ εἴσαστε ὑπάκουοι στὴν ἀλήθεια;».

Α΄ Πέτρο. 1, 22. «Ἐχετε καθαρίσει τὶς ψυχές σας μὲ τὴν ὑπακοὴ στὴν ἀλήθεια».

Ἐφεσ. 1, 13. «Καὶ σεῖς, ἀφοῦ ἀκούσατε τὸν Λόγο τῆς ἀλήθειας, τὸ Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας σας, καὶ τὸ πιστέψατε, σφραγισθήκατε μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ποὺ ὑποσχέθηκε νὰ στείλει».

Α΄ Τιμ. 2, 4. «Γιατὶ ὁ Θεὸς θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν, καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια».

Εἶλετο», γάρ φησιν, «ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἀπαρχὴν εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας».

Ὁ αὐτός. «Ἐκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν, μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία».

Ὁ Σωτήρ. «Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς».

Ὁμοίως. «Κἀγὼ», φησί, «παρακαλέσω τὸν Πατέρα, ἵνα μείνη μεθ' ὑμῶν τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃν ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν».

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάση».

«Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμμαντόν, ἵνα ὣσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ».

15 «Καὶ ἔλεγεν», φησὶν, «ὁ Ἰησοῦς Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή».

«Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς», τοῖς Ἰουδαίοις δηλαδή· «Ἐγὼ εἰμι ὁ πατὴρ τοῦ διαδόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν, ὅτι ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ».

Ἐσδρας. «Καὶ εἶπε», φησί, «Ζοροβάβελ· Ἡ ἀλήθεια μεγάλη καὶ ἰσχυροτέρα παρὰ πάντα. Πᾶσα ἡ γῆ τὴν ἀλήθειαν καλεῖ. Καὶ ὁ οὐρανὸς αὐτὴν καλεῖ, καὶ προσκυνεῖ, καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτὴν 25 σεῖεται καὶ τρέμει».

Ὁ αὐτός. «Καὶ ἡ ἀλήθεια μένει καὶ ἰσχύει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, καὶ οὐκ ἔστι παρ' αὐτῇ λαμβάνειν πρόσωπα».

Ἐν Ψαλμοῖς. «Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια». Ὁ γὰρ πρῶτος καὶ ἔμφυτος καὶ οὐσιώδης ἐν Θεῷ καὶ Πατρὶ Λόγος, ἡ ἀλήθεια 30 θεία ἐστίν, ὁ Υἱὸς δηλαδή.

«Δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλω σου».

Ὁ κατοικῶν ἐν βοθηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου, καὶ τὰ ἐξῆς, ἕως τοῦ, «ὄπλω κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ».

Β΄ Θεσσ. 2, 13. «Γιατί ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σᾶς διάλεξε ὁ Θεὸς γιὰ τὴ σωτηρία μὲ τὸν ἁγιασμὸ τοῦ Πνεύματος καὶ μὲ τὴν πίστη στὴν ἀλήθεια».

Ἐβρ. 10, 26. «Ἐὰν ἁμαρτάνουμε θεληματικᾶ, ἀφοῦ γνωρίσαμε τὴν ἀλήθεια, δὲν ἀπομένει πιά καμμιά θυσία γιὰ τὶς ἁμαρτίες».

Ἰω. 18, 37. «Ὅποιος εἶναι ἀπὸ τὴν ἀλήθεια ἀκούει τὴ φωνή μου».

Ἰω. 14, 16. «Καὶ ἐγὼ θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα μου νὰ μείνει μαζί σας τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας, τὸ ὁποῖο ὁ κόσμος δὲν μπορεῖ νὰ τὸ λάβει».

Ἰω. 16, 13. «Καὶ ὅταν ἔρθει ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας, θὰ σᾶς ὀδηγήσει σὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια».

Ἰω. 17, 19. «Γιὰ χάρη αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω τὸν ἑαυτὸ μου, γιὰ νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἁγιασμένοι μὲ τὴν ἀλήθεια».

Ἰω. 14, 6. Καὶ ἔλεγε ὁ Ἰησοῦς· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ».

Ἰω. 8, 44. Καὶ ἀπαντῶντας ὁ Ἰησοῦς εἶπε σ' αὐτούς, δηλαδὴ στοὺς Ἰουδαίους· «Ἐσεῖς κατάγεσθε ἀπὸ τὸν πατέρα σας τὸν διάβολο, καὶ θέλετε νὰ κάνετε τὶς ἐπιθυμίες τοῦ πατέρα σας. Ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἦταν ἀνθρωποκτόνος καὶ δὲν στέκεται στὴν ἀλήθεια, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια μέσα του».

Α΄ Ἐσδρα 4, 35-36. Καὶ ὁ Ζοροβάβελ, λέγει, εἶπε· «Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη καὶ δυνατὴ ἀπὸ ὅλα. Ὅλη ἡ γῆ τὴν ἀλήθεια ἐπικαλεῖται. Καὶ ὁ οὐρανὸς αὐτὴν ἐπικαλεῖται καὶ προσκυνεῖ, καὶ ὅλα τὰ κτίσματα αὐτὴν φοβοῦνται καὶ τρέμουν».

Α΄ Ἐσδρα 4, 38. «Καὶ ἡ ἀλήθεια μένει καὶ ἔχει ἰσχύ στοὺς αἰῶνες, καὶ δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὴν προσωποληψία».

Ψαλμ. 118, 160. «Θεμέλιο τῶν λόγων σου εἶναι ἡ ἀλήθεια». Γιατὶ ὁ πρῶτος καὶ ἔμφυτος καὶ οὐσιώδης Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα εἶναι ἡ ἀλήθεια, δηλαδὴ ὁ Υἱός.

Ψαλμ. 88, 9. «Κύριε, εἶσαι δυνατὸς καὶ ἡ ἀλήθεια ὑπάρχει τριγύρω σου».

Ψαλμ. 90, 1-50. «Ἐκεῖνος ποὺ κατοικεῖ κάτω ἀπὸ τὴ βοήθεια τοῦ Ὑψίστου», καὶ τὰ παρακάτω, μέχρι τό· «ἡ ἀλήθεια θὰ σὲ περικυκλώσει σὰν ὄπλο».

Περὶ τοῦ δικαίου λέγων· «Καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσομαι, ὅτι τὸ ἔλεός μου καὶ ἀληθεία μου μετ' αὐτοῦ».

«Ὁδὸν ἀληθείας ἠρετισάμην». Ἀγαπᾷ γὰρ σοφὸς ἐν Θεῷ τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν, ὡς πολὺ τῆς νομικῆς βελτίονα.

5 «Ἡ δικαιοσύνη σου, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ὁ Λόγος σου, Κύριε, ἀλήθεια».

Ὁ Σωτὴρ. «Πάτερ, ἀγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. Ὁ Λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν».

Ἰωάννης ἐν Ἐπιστολῇ. «Ὁ λέγων, Ἔγνωκα αὐτόν, καὶ τὰς 10 ἐντολάς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστί, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἐστιν».

Ὁμοίως. «Οὐκ ἔγραψα ὑμῖν ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἶδατε αὐτήν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἐστιν».

«Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, 15 καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἐστιν ἐν ἡμῖν».

Ὁ Παῦλος περὶ τῶν ἀπειθούτων τῷ Χριστῷ· «Ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς, διὰ τοῦτο πέμπει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης», τουτέστι τὸν Ἀντίχριστον ὃν αὐτὸς ἐσήμαινε λέγων ὁ Σωτὴρ· «Ἐγὼ ἦλθον ἐπὶ 20 τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, καὶ οὐκ ἐδεξασθέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε».

**Ὅτι εἰκὼν ἐστι καὶ ὁμοίωσις τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
ὁ Υἱὸς καὶ πρόσωπον αὐτοῦ.**

Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Μακάριος ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλαλαγμόν, 25 Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύσονται, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ὅλην τὴν ἡμέραν ἀγαλλιάσονται».

«Οὐ γὰρ ἐν τῇ ρομφαίᾳ αὐτῶν ἐκληρονόμησαν γῆν, καὶ ὁ βραχίων αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς, ἀλλ' ἡ δεξιὰ σου καὶ ὁ βραχίων σου καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου».

Ψαλμ. 88, 24. «Λέγει γιὰ τὸν δίκαιο· «Θὰ τρέψω σέ φυγὴ ἐκείνους πὺ τὸν μισοῦν»

Ψαλμ. 118, 30. «Προτιμῶ τὸν δρόμο τῆς ἀλήθειας». Δηλαδή ὁ κατὰ Θεὸν σοφὸς ἀγαπᾷ τὸν εὐαγγελικὸ τρόπο ζωῆς, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ πιὸ καλύτερη ἀπὸ ἐκείνην τοῦ νόμου.

Ψαλμ. 118, 142. «Ἡ δικαιοσύνη σου εἶναι αἰώνια, καὶ ὁ Λόγος σου, Κύριε, ἀληθινός».

Ἰω. 17, 17. «Πατέρα, ἀγίασέ τους μὲ τὴν ἀλήθειά σου. Ὁ Λόγος σου εἶναι ἀλήθεια».

Α΄ Ἰω. 2, 4. «Ἐκεῖνος πὺ λέγει· τὸν γνώρισα, ἀλλὰ δὲν ἐφαρμόζει τις ἐντολές του, εἶναι ψεύτης, καὶ σ' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια».

Α΄ Ἰω. 2, 21. «Δὲν σᾶς ἔγραψα ἐπειδὴ δὲν γνωρίζετε τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὴν γνωρίζετε, καὶ ἐπειδὴ κάθε ψῆμα δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀλήθεια».

Α΄ Ἰω. 1, 8. «Ἐὰν ποῦμε ὅτι δὲν ἔχουμε ἁμαρτία, παραπλανοῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν ὑπάρχει μέσα μας».

Β΄ Θεσσ. 2, 10-Ἰω. 5, 43. Ὁ Παῦλος γιὰ ἐκείνους πὺ δὲν πιστεύουν στὸν Χριστό· «Ἐπειδὴ δὲν δέχθηκαν νὰ ἀγαπήσουν τὴν ἀλήθεια, ὥστε νὰ σωθοῦν, γι' αὐτὸ θὰ τοὺς στείλει ὁ Θεὸς ἐνέργεια παραπλανητική», δηλαδή τὸν Ἀντίχριστο, τὸν ὁποῖο ὁ ἴδιος ὁ Σωτῆρας φανέρωσε λέγοντας· «Ἦρθα ἐγὼ στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ δὲν μὲ δεχθήκατε, ἐὰν ἔρθει ἄλλος στὸ ὄνομα τὸ δικό του, ἐκεῖνον θὰ τὸν δεχθεῖτε».

**Ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι εἰκόνα καὶ ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ
καὶ Πατέρα καὶ τὸ πρόσωπο αὐτοῦ.**

Ψαλμ. 88, 16-17: «Μακάριος ὁ λαὸς ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ ἐπυφημεῖ τὸν Κύριο μὲ ἐνθουσιασμό· Κύριε, μὲ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου θὰ πορεύεται ὁ λαὸς σου, καὶ μὲ τὴν πίστη στὸ ὄνομά σου θὰ χαίρονται ὅλη τὴν ἡμέρα».

Ψαλμ. 43, 4. «Γιατὶ δὲν κατέκτησαν μὲ τὸ σπαθὶ τους τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, οὔτε τοὺς ἔσωσε ἡ δύναμη τοῦ βραχίονά τους, ἀλλὰ τὸ δεξιὸ σου χέρι, ὁ βραχίονάς σου καὶ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου».

«Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε.
Ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου».

Ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους. «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ
Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν
5 ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάν-
των, δι' οὗ καὶ ἐποίησε τοὺς αἰῶνας, ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης
καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ».

Ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς. Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ
τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ
10 φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστη-
σεν εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ἀγάπης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν
ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὃς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ
ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως».

Ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους. «Ἐκαστοι τοῦτο φρονεῖτε ἐν ὑμῖν,
15 ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγ-
μὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ».

Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής. «Καὶ ἀποκριθεὶς Φίλιππος εἶπε τῷ
Ἰησοῦ· Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς· Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἶμι καὶ οὐ ἔγνωκός με,
20 Φίλιππε; Ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα».

Ὁ Σολομών. «Ἀπαύγασμα γὰρ ἐστὶ φῶς αἰδίου, καὶ ἔσο-
πτρον ἀκηλίδωτον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθό-
τητος αὐτοῦ».

Ἐν τῇ Γενέσει. «Καὶ εὐλόγησε τὸν Ἰακώβ ὁ πάλαι μετ' αὐτοῦ
25 ἐκεῖ, καὶ ἐκάλεσεν ὁ Ἰακώβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου [εἶδος
Θεοῦ]. Εἶδον γὰρ Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη
μου ἡ ψυχὴ. Ἀνέτειλε δὲ αὐτῷ ὁ ἥλιος, ἠνίκα παρῆλθε τὸ εἶδος
τοῦ Θεοῦ».

Ἐν τῷ αὐτῷ, ὅτι δικαιοσύνη ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός.

30 Ἐν τῇ Γενέσει. «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ'
εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν».

Ὁ Παῦλος. «Καὶ οὐ θαυμαστόν· αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετα-

Ψαλμ. 4, 7. «Αποτυπώθηκε σέ μᾶς, Κύριε, τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. Γέμισε τὴν καρδιά μου μὲ εὐφροσύνη».

Ἐβρ. 1, 1-3. «Ἀφοῦ ὁ Θεὸς μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους μίλησε παλαιότερα στοὺς πατέρες μέσω τῶν προφητῶν, τὶς τελευταῖς αὐτὲς μέρες μίλησε σέ μᾶς διὰ τοῦ Υἱοῦ του, τὸν ὁποῖον ἔκανε κληρονόμο ὄλων, διὰ τοῦ ὁποῖου δημιούργησε καὶ τὸν κόσμο. Αὐτὸς ὁ Υἱὸς εἶναι ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ σφραγίδα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ».

Κολ. 1, 12-15. «Εὐχαριστοῦμε τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔκανε ἱκανοὺς νὰ ἔχουμε μερίδιο στὴν κληρονομία τῶν ἁγίων στὸ φῶς, μᾶς γλύτωσε ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ σκότους, καὶ μᾶς μετέφερε στὴ βασιλεία τῆς ἀγάπης τοῦ Υἱοῦ του, διὰ τοῦ ὁποῖου ἔχουμε δεχθεῖ τὴν ἀπολύτρωση, δηλαδή τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν. Αὐτὸς εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, πρωτότοκος ὄλης τῆς κτίσεως».

Φιλ. 2, 5-6. «Ἄς ἐπικρατεῖ μεταξὺ σας τὸ ἴδιο φρόνημα, ποῦ ὑπῆρχε καὶ στὸν Ἰησοῦ Χριστόν, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ εἶχε θεϊκὴ ὑπαρξη, δὲν θεώρησε ὡς εὐκαιρία τὸ ὅτι ἦταν ἴσος μὲ τὸν Θεὸ νὰ ἀρπάξει τὴ θέση του».

Ἰω. 14, 8-9. «Καὶ ἀπαντώντας ὁ Φίλιππος εἶπε στὸν Ἰησοῦ· Δεῖξε μας τὸν Πατέρα σου καὶ μᾶς εἶναι ἀρκετό. Λέγει σ' αὐτόν ὁ Ἰησοῦς· Τόσον χρόνο εἶμαι μαζί σας καὶ δὲν μὲ γνώρισες, Φίλιππε; Ὅποιος εἶδε ἔμένα, εἶδε τὸν Πατέρα».

Σοφ. Σολ. 7, 26. «Γιατὶ εἶναι ἀκτινοβολία τοῦ αἰώνιου φωτὸς καὶ καθρέπτης ὀλοκάθαρος τῆς ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰκόνα τῆς ἀγαθότητάς του».

Γέν. 32, 28-31. «Καὶ εὐλόγησε τὸν Ἰακώβ ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἦταν ἀπὸ παλιὰ ἐκεῖ μαζί του, καὶ ὁ Ἰακώβ ὀνόμασε τὸν τόπο ἐκεῖνο «φανουήλ» (ἐμφάνιση τοῦ Θεοῦ). Γιατὶ εἶδα τὸν Θεὸ πρόσωπο μὲ πρόσωπο, καὶ ὅμως δὲν πέθανα! Καὶ ὅταν ἔφυγε ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ ἀνέτειλε ὁ ἥλιος».

Στὸ ἴδιο, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι δικαιοσύνη.

Γέν. 1, 26. «Καὶ εἶπε ὁ Θεός· Ἄς κάνουμε ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴ δική μας εἰκόνα, καὶ νὰ ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ μᾶς μοιάσει».

Β' Κορ. 11, 14. «Καὶ δὲν εἶναι ἄξιο θαυμασμοῦ· γιατί ὁ ἴδιος ὁ

σχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. Οὐ μέγα οὖν εἶ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης».

Ἦ ὁ αὐτός. «Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύ-
5 τρωσις».

Ἦ ὁ αὐτός. «Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Ἄγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στήσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν».

10 Ἦ ὁ αὐτός. «Ἐλευθερωθέντες οὖν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ».

Ἦ ὁ Ἀπόστολος. «Δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, δικαιοσύνη δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ».

15 Ἐν ταῖς Πράξεσιν. «Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεός, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις, πάντας πανταχοῦ μετανοεῖν, ὅτι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἧ ἁρῖνει τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ».

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. «Ἦλθεν Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιο-
20 οσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ, οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρνοι ἐπίστευσαν αὐτῷ».

Ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον. «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν».

«Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν
25 ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».

«Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται».

Ἐν τῷ Μαλαχίᾳ. «Καὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἡλιος δικαιοσύνης, καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ».

30 Ἐν τῷ Ἀμώς. «Κύριος ὁ ποιῶν εἰς ὕψος κοῤῥμα, καὶ δικαιοσύνην εἰς γῆν ἔθηκεν. Ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων, Κύριος ὄνομα αὐτῷ».

Σατανᾶς μεταμορφώνεται σὲ ἄγγελο φωτεινὸ. Δὲν εἶναι λοιπὸν περιεργό, ἐὰν καὶ οἱ ὑπηρέτες του μεταμορφώνονται σὲ ὑπηρέτες τῆς δικαιοσύνης».

Α΄ Κορ. 1, 30. «Χάρη σ' αὐτὸν εἴσατε καὶ σεῖς μαζί μὲ τὸν Χριστὸ, ὁ ὁποῖος γιὰ μᾶς ἔγινε ἀπὸ τὸν Θεὸ σοφία, δικαίωση, ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωση».

Ρωμ. 10, 2-3. «Βεβαιώνω γι' αὐτοὺς ὅτι ἔχουν ζῆλο Θεοῦ, ἀλλὰ χωρὶς ἐπίγνωση. Γιατί, ἀγνοώντας τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιδιώκοντας νὰ ἐπιβάλλουν τὴ δική τους, δὲν ὑποτάχθηκαν στὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ.

Ρωμ. 6, 18. «Ἐφ' ὧς λοιπὸν ἐλευθερωθήκατε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, γίνατε δοῦλοι τῆς δικαιοσύνης».

Ρωμ. 3, 21-22. «Φανερώθηκε ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν νόμο καὶ τοὺς προφῆτες, δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, πὺ ἀποκτᾶται μὲ τὴν πίστη στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ.

Πράξ. 17, 31. «Τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἀγνοίας τοὺς παρέδραψε ὁ Θεὸς καὶ τώρα παραγγέλλει σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους παντοῦ νὰ μετανοήσουν, γιατί ὄρισε ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία πρόκειται νὰ κρίνει τὴν οἰκουμένη μὲ δικαιοσύνη».

Ματθ. 21, 32. «Ἐῖς ἦρθε ὁ Ἰωάννης σὲ σᾶς ἀκολουθώντας τὸν δρόμο τῆς δικαιοσύνης, καὶ δὲν τὸν πιστέψατε. Οἱ τελῶνες ὅμως καὶ οἱ πόρνες πίστεψαν σ' αὐτόν».

Ματθ. 6, 33. «Ζητᾶτε πρῶτα τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ βασιλεία του, καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ σᾶς δοθοῦν ὡς ἐπιπρόσθετα».

Ματθ. 6, 10. «Εἶναι μακάριοι αὐτοὶ πὺ διώκονται γιὰ τὴ δικαιοσύνη, σ' αὐτοὺς ἀνήκει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ματθ. 5, 6. «Εἶναι μακάριοι αὐτοὶ πὺ πεινοῦν καὶ διψοῦν τὴ δικαιοσύνη, γιατί αὐτοὶ θὰ χορτάσουν».

Μαλαχ. 4, 2. «Καὶ θὰ ἀνατείλει γιὰ σᾶς πὺ σέβεσθε τὸ ὄνομά του ἡλιος δικαιοσύνης, καὶ θὰ ὑπάρχει θεραπεία στὰ φτερά του».

Ἄμώς 5, 7. «Ὁ Κύριος εἶναι αὐτὸς πὺ ἐνεργεῖ τὴν κρίση στὸν οὐρανὸ, καὶ ἐπιβάλλει τὴ δικαιοσύνη στὴ γῆ. Αὐτὸς εἶναι πὺ δημιουργεῖ τὰ πάντα καὶ τοὺς δίνει μορφή. Τὸ ὄνομά του εἶναι Κύριος».

Ἐν τῷ Δανιήλ. «Καὶ εἶπε Γαβριήλ πρὸς Δανιήλ· Ἐβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετεμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, τοῦ συντελεσθῆναι ἁμαρτίαν, καὶ τοῦ σφραγίσαι ἁμαρτίας, καὶ ἀπαλεῖψαι ἀνομίας, καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι ἀδικίας, 5 καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον, καὶ τοῦ σφραγίσαι ὄρασιν καὶ προφήτην, καὶ τοῦ χρίσαι Ἅγιον ἁγίων. Καὶ γνώση καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγων τοῦ ἀποκριθῆναι».

Ἐν τῷ Ἡσαΐα. «Καὶ κληθήσονται γενεαὶ δικαιοσύνης, φύτευμα Κυρίου εἰς δόξαν».

10 *«Ἐγγίξει ταχὺ ἡ δικαιοσύνη μου, καὶ ἐξελεύσεται ὡς φῶς τὸ σωτήριόν μου, καὶ εἰς τὸν βραχίονά μου ἔθνη ἐλπιούσιν».*

Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου».

15 *«Δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ λόγος σου, Κύριε, ἀλήθεια».*

«Ἐν τῷ μεμαθηκένοι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου, τὰ δικαίωμάτά σου φυλάξω».

«Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριο αὐτοῦ, ἐναντίον τῶν ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ».

20 *«Ὅτι οὐκ ἀπώσεται Κύριος τὸν λαόν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει. Ἔως οὗ δικαιοσύνη ἐπιστρέψει εἰς κρίσιν, καὶ ἐχόμενοι αὐτῆς πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ».*

«Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν, δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυψεν».

25 *«Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα, μὴ κατασχυνθείην εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ρῆσαί με, καὶ ἐξελοῦ με».*

«Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ὅτι Θεὸς κριτὴς ἐστίν».

30 *«Εὐηγγελισάμενην δικαιοσύνην ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη, ἰδοὺ τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω. Κύριε, σὺ ἔγνωσ τὴν δικαιοσύνην μου».*

Δαν. 9, 24-25. «Καὶ εἶπε ὁ Γαβριήλ πρὸς τὸν Δανιήλ· Σὲ ἑβδομήντα ἑβδομάδες περιορίσθηκαν οἱ συμφορὰς τοῦ λαοῦ σου καὶ τῆς ἁγίας πόλεως, ὅποτε θὰ μπεῖ τέρμα στὶς ἁμαρτίες σου, θὰ σφραγισθοῦν οἱ ἁμαρτίες καὶ θὰ ἐξαλειφθοῦν οἱ παρανομίες, θὰ ἐξιλεωθοῦν οἱ ἀδικίες καὶ θὰ ἐπικρατήσῃ αἰώνια δικαιοσύνη, θὰ τερματισθεῖ κάθε ὄραση καὶ προφήτης καὶ θὰ χρισθεῖ ὁ ἅγιος τῶν ἁγίων. Καὶ θὰ γνωρίσεις καὶ θὰ καταλάβεις καλὰ ὅτι ἀπὸ τότε πού θὰ ἐκδοθεῖ τὸ διάταγμα θὰ ἀρχίσει καὶ ἡ ἐφαρμογή του».

Ἦσ. 61, 3. «Θὰ ὀνομασθοῦν γενεές δικαιοσύνης, φυτεία γιὰ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου».

Ἦσ. 51, 5. «Πλησιάζει γρήγορα ἡ δικαιοσύνη μου, καὶ θὰ λάμψει τότε σὰν φῶς ἡ σωτηρία πού θὰ στείλω. Καὶ πρὸς τὸν βραχίονά μου θὰ στηρίξουν τὶς ἐλπίδες τοὺς τὰ ἔθνη».

Ψαλμ. 118, 160. «Θεμέλιο τῶν λόγων σου εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ὅλες οἱ δίκαιες κρίσεις σου μένουν στοὺς αἰῶνες».

Ψαλμ. 118, 142. «Ἡ δικαιοσύνη σου εἶναι δικαιοσύνη αἰώνια, Κύριε, καὶ ὁ λόγος σου ἀλήθεια».

Ψαλμ. 118, 7-8. «Ὅταν μάθω τὶς δίκαιες κρίσεις σου, θὰ φυλάξω τὶς ἐντολές σου».

Ψαλμ. 97, 2. «Ὁ Κύριος ἔκανε γνωστὴ τὴ σωτηρία του, φανέρωσε σὲ ὅλα τὰ ἔθνη τὴ δικαιοσύνη του».

Ψαλμ. 93, 14-15. «Δὲν θὰ ἀπωθήσῃ ὁ Κύριος τὸν λαό του καὶ δὲν θὰ ἐγκαταλείψει τὴν κληρονομία του, μέχρι πού νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ πάλι ἡ δικαιοσύνη στὰ κριτήρια καὶ νὰ τὴν ἀκολουθοῦν ὅλοι ὅσοι εἶναι εἰλικρινεῖς στὴν καρδιά».

Ψαλμ. 84, 11-12. «Τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια συναντήθηκαν, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εἰρήνη καταφίλησαν ἡ μία τὴν ἄλλη. Ἡ ἀλήθεια βλάστησε ἀπὸ τὴ γῆ, καὶ ἡ δικαιοσύνη κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό».

Ψαλμ. 70, 1. «Σὲ σένα, Κύριε, στήριξα τὶς ἐλπίδες μου· εἶθε νὰ μὴ ντροπιασῶ ποτέ. Μὲ τὴ δικαιοσύνη σου σῶσέ με καὶ ἐλευθέρωσέ με».

Ψαλμ. 21, 32. «Καὶ θὰ ἀναγγείλουν οἱ οὐρανοὶ τὴ δικαιοσύνη του, γιὰτὶ ὁ Θεὸς εἶναι κριτής».

Ψαλμ. 39, 10-12. «Κήρυξα τὴ δικαιοσύνη σὲ μεγάλη σύναξη· νὰ, τὰ χεῖλη μου δὲν θὰ τὰ ἐμποδίσω. Κύριε, σὺ γνωρίζεις τὴ δικαιοσύνη μου».

«Γλῶσσά μου μελετήσει τὴν δικαιοσύνην σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαινόν σου».

«Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη, καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ λαῷ τεχθησομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ 5 Κύριος».

«Ἡτοίμασεν ἐν κρίσει τὸν θρόνον αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ».

***Οτι δόξα τοῦ Πατρὸς καλεῖται καὶ ἔστιν ὁ Υἱός.**

10 Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ σου, χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου».

«Ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ εἶδοσαν πάντες οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ».

15 «Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω. Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου, ποσαπλῶς σοι ἡ σάρξ μου. Ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ, οὕτως ἐν τῷ ἁγίῳ ὤφθην σοι, τοῦ ἰδεῖν τὴν δύναμίν σου καὶ τὴν δόξαν σου».

«Ἀναγγείλατε ἐν τοῖς ἔνθεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ».

20 «Υψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου».

Ἡσαΐου. «Ὅν τρόπον ἐὰν τις καλαμαῖται ἐλαίαν, οὕτως καλαμήσονται αὐτούς, καὶ ἐὰν παύσηται ὁ τρυγητός, οὗτοι βοῆ φωνήσουσιν, οἱ δὲ καταλειφθέντες ἐπὶ γῆς, εὐρανθήσονται ἅμα τῇ δόξῃ 25 Κυρίου».

Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Καὶ φοβηθήσονται τὰ ἔθνη τὸ ὄνομά σου, Κύριε, καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴν δόξαν σου».

Ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ. «Καὶ ἀνέλαβέ με Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, καὶ ἤκουσα κατόπισθέν μου φωνῆς σεισμοῦ μεγάλου λεγούσης Εὐ- 30 λογημένη ἡ δόξα Κυρίου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς».

Ἐν τῷ Ἡσαΐα. «Ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρὸς σέ, ὁ Θεός, διότι φῶς τὰ προστάγματά σου, ἐπὶ τῆς γῆς δικαιοσύνην μάθετε ποιεῖν οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς Πέπαυται γὰρ ὁ ἀσεβής,

Ψαλμ. 34, 28. «Ἡ γλῶσσα μου θὰ μελετᾶ τὴ δικαιοσύνη σου, ὅλη τὴν ἡμέρα θὰ ἀναπέμπει ἔπαινο σὲ σένα».

Ψαλμ. 21, 31-32. «Θὰ ἀναγγελθεῖ στὸν Κύριο ἡ γενεὰ ποὺ ἔρχεται· θὰ κάνουν γνωστὴ τὴ δικαιοσύνη του στὸν λαὸ ποὺ πρόκειται νὰ γεννηθεῖ, τὸν ὁποῖο δημιούργησε ὁ Κύριος».

Ψαλμ. 9, 8-9. «Ὁ Κύριος ἐτοίμασε τὸ θρόνο του γιὰ νὰ δικάσει. Καί θὰ δικάσει αὐτὸς τὴν οἰκουμένη μὲ δικαιοσύνη».

***Ὅτι ὁ Υἱὸς λέγεται καὶ εἶναι ἡ δόξα τοῦ Πατέρα.**

Ψαλμ. 16, 15. «Ἐγὼ θὰ ἐμφανισθῶ μπροστά μου μὲ δικαιοσύνη· θὰ χορτάσω βλέποντας τὴ δόξα σου».

Ψαλμ. 96, 6. «Οἱ οὐρανοὶ διαλάλησαν τὴ δικαιοσύνη του, καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ εἶδαν τὴ δόξα του».

Ψαλμ. 62, 2-3. «Θεέ μου, προσεύχομαι σὲ σένα πρὶν ἀκόμα ξημερώσει. Σὲ διψᾷ ἡ ψυχὴ μου, σὲ διψᾷ πάρα πολὺ ἡ σὰρκα μου, σὰν νὰ βρῖσκεται σὲ γῆ ἔρημη, ἀδιάβατη καὶ χωρὶς νερό».

Ψαλμ. 95, 3. «Διακηρύξτε στὰ ἔθνη τὴ δόξα του, σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς τὰ θαυμαστὰ ἔργα του».

Ψαλμ. 56, 6. «Ἐμφανίσου ὑψηλός, Θεέ, στοὺς οὐρανοὺς, καὶ ὡς λάμπει σὲ ὅλη τὴ γῆ ἡ δόξα σου».

Ἦσ. 24, 12-14. «Ὅπως ραβδίζει κανεὶς τὴν ἐλιά, ἔτσι θὰ τοὺς χτυπήσουν οἱ ἐχθροί. Καὶ ὅταν παύσει ὁ τρυγητὸς, αὐτοὶ θὰ φωνάζουν μὲ κραυγές, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ θὰ μείνουν στὴ γῆ θὰ εὐφρανθοῦν μόλις ἐμφανισθεῖ ἡ δόξα τοῦ Κυρίου».

Ψαλμ. 101, 16. «Θὰ φοβηθοῦν τὰ ἔθνη τὸ ὄνομά σου, Κύριε, καὶ ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴ δόξα σου».

Ἰεζ. 3, 12. «Καὶ μὲ σήκωσε ψηλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, καὶ ἄκουσα πίσω μου φωνὴ βροντερή, σὰν βοὴ μεγάλου σεισμοῦ, ποὺ ἔλεγε· Εἶναι εὐλογημένη ἡ δόξα τοῦ Κυρίου στὸν τόπο αὐτόν».

Ἦσ. 26, 10. «Ἀπὸ τὴ νύχτα, ἀπὸ τὰ χαράματα, ἀγρυπνεῖ τὸ Πνεῦμα μου σὲ σένα, Θεέ μου, γιὰτὶ γνωρίζω ὅτι οἱ ἐντολές σου εἶναι φῶς πάνω στὴ γῆ. Μάθετε λοιπὸν νὰ ἐφαρμόζετε τὴ δικαιοσύνη ὅσοι κατοικεῖτε πάνω στὴ γῆ. Θὰ παύσει νὰ ὑπάρχει ὁ ἀσεβὴς ποὺ δὲν θὰ μάθει νὰ ἐφαρμόζει τὴ δικαιοσύνη πάνω στὴ γῆ, οὔτε θὰ μάθει νὰ

οὐ μὴ μάθη δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλήθειαν οὐ μὴ ποιήσῃ· ἀρθήτω ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου».

«Φωτίζου, φωτίζου, Ἱερουσαλήμ· ἦκει γάρ σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν. Ἴδου σκότος καὶ γνόφος καλύψει γῆν, ἐπὶ δὲ σὲ φανήσεται Κύριος, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ ἐπὶ σὲ ὀφθήσεται. Καὶ πορεύσονται βασιλεῖς τῷ φωτί σου καὶ ἔθνη τῆ λαμπρότητί σου».

Τοῦ αὐτοῦ. «Εὐφράνθητι, ἔρημος ἢ διψῶσα, ἀγαλλιάσθω ἔρημος καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον. Καὶ ἐξανθήσει καὶ ἀγαλλιάσεται τὰ ἔρημα τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου ἐδόθη αὐτῇ, καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Καρμήλου, καὶ ὁ λαός μου ὄψεται τὴν δόξαν Κυρίου, καὶ τὸ ὕψος τοῦ Θεοῦ».

Ἐν τῷ Ἐζεκιήλ. «Καὶ τὰ Χερουβὶμ εἰστήκει ἐκ δεξιῶν τοῦ οἴκου, ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι τὸν ἄνδρα τὸν ἐνδεδυμένον τὴν σιολήν, καὶ ἡ νεφέλη ἐπλήρωσε τὴν αὐλὴν τὴν ἐσωτέραν. Καὶ ἀπῆρεν ἡ δόξα Κυρίου ἀπὸ τοῦ Χερουβειμ εἰς τὸ αἶθριον τοῦ οἴκου, καὶ ἐνέπλησε τὸν οἶκον ἡ νεφέλη, καὶ ἡ αὐλὴ ἐπλήσθη τοῦ φέγγους τῆς δόξης Κυρίου».

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. «Πῶς δύνασθε πιστεῦειν, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;».

Πέτρος «Πρεσβυτέρους οὖν τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός».

Ἐν τῷ Ἰακώβῳ. «Ἀδελφοί, μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης».

Ἐν τῷ Πέτρῳ. «Εἰ ὀνειδίξεσθε ἐν ὀνόματι Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπέπαιται».

«Ὡς τὰ πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένου διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ».

Ἐν τῷ Ἀποστόλῳ. «Ὁ δὲ Θεός μου πληρώσαι πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ἐν δόξῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

λέγει τὴν ἀλήθεια. Ἔσ᾽ ἔξαφανισθεῖ ὁ ἀσεβής, γιὰ νὰ μὴ δεῖ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου».

Ἦσ. 60, 1-3. «Φωτίζου, φωτίζου Ἱερουσαλήμ, γιὰτὶ ἔχει ἔρθει ἤδη τὸ φῶς σου καὶ ἡ δόξα τοῦ Κυρίου ἔχει ἀνατεῖλει. Νᾶ, πυκνὸ σκοτάδι καὶ ἀδιαπέραστη ὀμίχλη θὰ καλύψει ὅλη τὴ γῆ, ἐνῶ σὲ σένα θὰ φανεῖ ὁ Κύριος καὶ θὰ ἐμφανισθεῖ ἡ δόξα του, καὶ μὲ τὸ φῶς σου θὰ πορευθοῦν βασιλεῖς καὶ ἔθνη μὲ τὴ λαμπρότητά σου».

Ἦσ. 35, 1-2. «Δοκίμασε μεγάλη χαρὰ, σὺ ἡ ἔρημος ποὺ διψᾷς, ἃς ἀγάλλεται ἡ ἔρημος καὶ ἃς ἀνθίζει σὰν τοὺς κρίνους. Ἔσ᾽ ἀνθίσουν καὶ ἃς πλημμυρίσουν ἀπὸ ἀγαλλίαση τὰ ἔρημα μέρη τοῦ Ἰορδάνη. Ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου καὶ ἡ τιμὴ τοῦ ὄρους Καρμήλου δόθηκε στὴ χώρα αὐτή, καὶ ὁ λαός μου θὰ δεῖ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου καὶ τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ Θεοῦ»

Ἰεζ. 10, 3-4. «Καὶ τὰ Χερουβὶμ στέκονταν στὰ δεξιὰ τοῦ ναοῦ, καθὼς ἔμπαινε ὁ ἄνδρας ποὺ φοροῦσε τὴ στολή, καὶ ἡ νεφέλη τοῦ Θεοῦ γέμισε τὴν ἐσωτερικὴ αὐλὴ τοῦ ναοῦ. Καὶ τότε ἡ δόξα τοῦ Κυρίου σηκώθηκε ἀπὸ τὰ Χερουβὶμ, ἦρθε στὸ αἶθριο τοῦ ναοῦ καὶ γέμισε τὸν ναὸ ἡ νεφέλη τοῦ Κυρίου. Ἀκόμα καὶ ἡ αὐλὴ γέμισε ἀπὸ τὴ λάμψη τῆς δόξας τοῦ Κυρίου».

Ἰω. 5, 44. «Πῶς μπορεῖτε νὰ πιστεύετε, ἀφοῦ δέχεσθε τιμὲς ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, καὶ δὲν ζητᾶτε τὴ δόξα ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό;

Α΄ Πέτρο. 5, 1. «Τοὺς πρεσβυτέρους, ποὺ εἶναι μεταξύ σας, τοὺς παρακαλῶ ἐγὼ ὁ συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυρας τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ, ποὺ θὰ εἶμαι καὶ συμμετοχὸς τῆς δόξας ποὺ πρόκειται νὰ ἀποκαλυφθεῖ».

Ἰὰκ. 2, 1. «Ἀδελφοί, μὴ συνδέετε τὴν πίστη τοῦ ἐνδόξου Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ μὲ τὶς προσωποληψίες».

Α΄ Πέτρο. 4, 14. «Ἐὰν κακολογίσητε ἕξαιτίας τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶστε μακάριοι, γιὰτὶ τὸ Πνεῦμα τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ ἀναπαύεται σὲ σᾶς».

Β΄ Πέτρο. 1, 3. «Ἡ θεία δύναμή του μᾶς δώρησε ὅλα ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν εὐσέβεια, μὲ τὴν ἐπίγνωση ἐκείνου ποὺ μᾶς κάλεσε στὴ δική του δόξα καὶ ἀρετή».

Φιλιππ. 4, 19. «Καὶ ὁ Θεός μου εἶθε νὰ καλύψει κάθε ἀνάγκη σας, σύμφωνα μὲ τὸν ἐνδοξὸ πλοῦτο του διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

«Ἴνα ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῆς δόξης, δῶ ὑμῖν Πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐν ἐπιγνώσει, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν».

«Ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ».

«Κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου Θεοῦ».

**Ὅτι δεξιὰ καὶ βραχίων ἐστὶ τοῦ Πατρὸς
ὁ Υἱός.**

Ἐν τῷ Ἡσαΐα. «Ἐπέβλεψα, καὶ οὐκ ἦν βοηθός, προσενόησα
10 καὶ οὐδεὶς ἀντελάβετο, καὶ ἐρρύσατο αὐτοὺς ὁ βραχίων μου, καὶ ὁ θυμὸς μου ἐπέστη, καὶ κατεπάτησα αὐτοὺς ἐν τῇ ὀργῇ μου».

Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν, καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; Ἀνηγγείλαμεν ἐνώπιον αὐτοῦ».

«Ἀκούσατέ μου, ἀκούσατέ μου, λαός μου, καὶ οἱ βασιλεῖς
15 πρὸς με ἐνωτίσασθε, ὅτι νόμος παρ' ἐμοῦ ἐξελεύσεται, καὶ ἡ κρίσις μου εἰς φῶς ἔθνῶν ἐγγίξει. Ταχὺ ἡ δικαιοσύνη μου, καὶ ἐξελεύσεται ὡς φῶς τὸ σωτήριόν μου, καὶ εἰς τὸν βραχίονά μου ἔθνη ἐλπιούσιν· ἐμὲ νῆσοι ὑπομένουσι, καὶ εἰς τὸν βραχίονά μου ἐλπιούσιν».

20 Ἐν τῇ Ἐξόδῳ. «Τότε ἔσπευσαν ἡγεμόνες Ἐδώμ, καὶ ἄρχοντας Μωαβιτῶν ἔλαβεν αὐτοὺς τρόμος, ἐτάκησαν πάντες οἱ κατοικοῦντες Χαναάν. Ἐπιπέσοι ἐπ' αὐτοὺς φόβος καὶ τρόμος, μεγέθει βραχίονός σου ἀπολιθώθητῶσαν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ λαός σου, Κύριε».

25 Ἐν τῷ Ἡσαΐα. «Ἴνα ἴδωσι καὶ ἐπιγνῶσι καὶ ἐννοηθῶσι, καὶ ἐπιστῶνται ἅμα, ὅτε χεὶρ Κυρίου ἐποίησε ταῦτα, καὶ ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ κατέδειξεν αὐτό».

Ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ. «Καὶ ἐγέντο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ Κυρίου, καὶ ἔθηκέ με ἐν μέσῳ τοῦ πεδίου».

30 Ἐν τῇ Ἐξόδῳ. «Καὶ εἶδεν Ἰσραὴλ τοὺς Αἰγυπτίους τεθνηκό-

Ἐφ. 1, 17. «Νὰ σᾶς δώσει ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατέρας τῆς δόξας, Πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ὥστε νὰ τὸν γνωρίσετε καὶ νὰ φωτισθοῦν τὰ μάτια τῆς καρδιάς σας».

Κολοσσ. 1, 11. «Νὰ δυναμωθεῖτε μὲ ὅλη τὴ δύναμη, σύμφωνα μὲ τὴν ἔνδοξη δύναμη τοῦ Θεοῦ».

Α΄ Τιμ. 1, 11. «Σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς δόξας τοῦ μακάριου Θεοῦ».

**Ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι τὸ δεξιὸ χέρι καὶ ὁ βραχίονας
τοῦ Πατέρα.**

Ἦσ. 63, 5-6. «Κοίταξα γύρω μου καὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας βοηθός μου. Παρατήρησα μὲ προσοχὴ καὶ κανένας δὲν μὲ βοήθησε, καὶ τοὺς λύτρωσε ὁ βραχίονάς μου, καὶ ὁ θυμός μου ἔπεσε ἐπάνω τους καὶ τοὺς καταπάτησα μὲ τὴν ὀργή μου».

Ἦσ. 53, 1. «Κύριε, ποιὸς πίστεψε σ' αὐτὰ ποὺ ἀκούσαμε ἐμεῖς ἀπὸ σένα, καὶ ὁ βραχίονας τοῦ Κυρίου σὲ ποιὸν φανερώθηκε; Τὸ διακηρύξαμε μπροστά του».

Ἦσ. 51, 4-5. «Ἀκοῦστε με, ἀκοῦστε με, λαέ μου, καὶ οἱ βασιλεῖς ἀνοίξετε τὰ αὐτιά σας, γιὰτὶ θὰ δοθεῖ νόμος ἀπὸ μένα, καὶ ὁ νόμος μου αὐτός θὰ εἶναι φῶς τῶν ἔθνῶν. Ἔρχεται γρήγορα ἡ δικαιοσύνη μου, καὶ θὰ βγεῖ σὰν φῶς ἡ σωτηρία μου, καὶ στὸν βραχίονά μου θὰ στηρίξουν τὶς ἐλπίδες τους τὰ ἔθνη. Ἐμένα περιμένουν τὰ νησιά, καὶ στὸν βραχίονά μου στηρίζουν τὶς ἐλπίδες τους.

Ἔξ. 15, 15-16. «Τότε ἔτρεξαν γρήγορα οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἰδουμαίας καὶ τοὺς ἄρχοντες τῶν Μωαβιτῶν τοὺς κατέλαβε τρόμος, ἔλειωσαν ἀπὸ τὸν φόβο τους ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Χαναάν. Ἄς πέσει ἐπάνω τους φόβος καὶ τρόμος, ὡς ἀπολιθωθοῦν ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ βραχίονά σου, μέχρι νὰ περάσει ὁ λαός σου, Κύριε».

Ἦσ. 41, 20. «Γιὰ νὰ δοῦν καὶ νὰ μάθουν καλά, καὶ νὰ ἀντιληφθοῦν καὶ νὰ κατανοήσουν, ὅτι τὸ χέρι τοῦ Κυρίου τὰ ἔκανε αὐτὰ, καὶ ὁ ἅγιος Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ τὸ ἔδειξε αὐτό».

Ἰεζ. 37, 1. «Καὶ ὁ Κύριος ἔλαβε τὸ χέρι του ἐπάνω μου καὶ μὲ τοποθέτησε στὴ μέση τῆς πεδιάδας».

Ἔξ. 14, 30-31. «Καὶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς εἶδε τοὺς νεκροὺς

τας παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, καὶ εἶδεν Ἰσραὴλ τὴν χεῖρα τὴν μεγάλην, ἃ ἐποίησε Κύριος τοῖς Αἰγυπτίοις. Καὶ ἐφοβήθη ὁ λαὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐπίστευσαν τῷ Θεῷ καὶ Μωσῆ τῷ θεράποντι αὐτοῦ».

5 Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου, καὶ ἔδωκάς μοι ὑπασπισμὸν σωτηρίας μου, καὶ ἡ δεξιὰ σου ἀντελάβετό μου».

Ἐν τῇ Ἐξόδῳ. «Ἡ δεξιὰ σου, Κύριε, δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ, ἡ δεξιὰ σου χεῖρ, Κύριε, ἔθραυσεν ἐχθρούς».

10 Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Εὐρεθείῃ ἡ χεῖρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου, ἡ δεξιὰ σου εὗροι πάντα τοὺς μισοῦντάς σε».

«Καὶ εἶπα· Νῦν ἠρξάμην· αὕτη ἡ ἀλλοιώσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου».

«Οὐ γὰρ ἐν τῇ ρομφαίᾳ αὐτῶν ἐκληρονόμησαν γῆν, καὶ ὁ
15 βραχίων αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς, ἀλλ' ἡ δεξιὰ σου καὶ ὁ βραχίων σου καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου».

«Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον δὴ καὶ ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἴδε, καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην, καὶ κατάρτισαι αὐτὴν ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου».

20 «Κατὰ τὸ ὄνομά σου, ὁ Θεός, οὕτω καὶ ἡ αἴνεσίς σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς. Δικαιοσύνης πλήρης ἡ δεξιὰ σου».

Ἐν τῇ Ἐξόδῳ. «Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν· Εἴσελθε πρὸς Φαραῶ, καὶ ἐρεῖς αὐτῷ· Τάδε λέγει ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων· Ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου. Καὶ εἰ ἔτι ἐγκρατεῖς αὐτοῦ, ἰδοὺ χεῖρ Κυ-
25 ρίου ἔσται ἐν τοῖς κτήνεσί σου τοῖς ἐν τοῖς πεδίοις».

Ἐν Ψαλτηρίῳ. «Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν, ὅτι θαυμαστά ἐποίησεν ὁ Κύριος. Ἔσωσεν αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, καὶ ὁ βραχίων ὁ ἅγιος αὐτοῦ».

«Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησεν δύναμιν, δεξιὰ Κυρίου ὑψώσέ με».

30 «Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ, καὶ κλαύσωμεν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ».

Αίγυπτίους στήν άκτὴ τῆς θάλασσης, καὶ εἶδε ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς τὸ μεγάλο χέρι τοῦ Κυρίου, μὲ ἐκεῖνα ποὺ ἔκανε στοὺς Αἴγυπτίους. Καὶ φοβήθηκε ὁ λαὸς τὸν Κύριο, καὶ πίστεψε στὸν Θεὸ καὶ στὸν Μωυσῆ τὸν δοῦλο του».

Ψαλμ. 17, 35-36. «Ἐκανες τοὺς βραχίονές μου σὰν τόξο χάλκινο, μὲ ὄπλιες μὲ άσπίδα σωτηρίας, καὶ μὲ χειραγώγησε ἡ δεξιὰ σου».

Ἔξ. 15, 6. «Ἡ δεξιὰ σου, Κύριε, δοξάσθηκε μὲ τὴ δύναμή της, τὸ δεξιὸ σου χέρι, Κύριε, κατατρόπωσε τοὺς ἐχθρούς».

Ψαλμ. 20, 9. «Εἶθε τὸ χέρι σου νὰ βρεθεῖ, Κύριε μπροστὰ σὲ ὅλους τοὺς ἐχθρούς σου· εἶθε ἡ δεξιὰ σου νὰ βρεῖ ὅλους ὄσους σὲ μισοῦν».

Ψαλμ. 76, 11. «Καὶ εἶπα· Τώρα ἄρχισα νὰ καταλαβαίνω αὐτὴ ἡ μεταβολὴ εἶναι ἔργο τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου».

Ψαλμ. 43, 4. «Δὲν κληρονόμησαν τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας μὲ τὸ σπαθὶ τους, καὶ δὲν τοὺς ἔσωσε ὁ βραχίονάς τους, ἀλλὰ ἡ δεξιὰ σου καὶ ὁ βραχίονάς σου καὶ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου».

Ψαλμ. 79, 15-16. «Θεὸ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων, στρέψε λοιπὸν καὶ κοίταξε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ δὲς καὶ ἐπισκέψου αὐτὴ τὴν ἄμπελο, καὶ καθοδήγησε αὐτὴν ποὺ φύτεψε ἡ δεξιὰ σου».

Ψαλμ. 46, 11. «Ὅπως τὸ ὄνομά σου, Θεέ, εἶναι μεγάλο, ἔτσι καὶ ὁ ὕμνος σου ἀντηχεῖ στὰ πέρατα τῆς γῆς. Ἡ δεξιὰ σου εἶναι γεμάτη δικαιοσύνη».

Ἔξ. 9, 1-3. «Καὶ εἶπε ὁ Κύριος στὸν Μωυσῆ· Πήγαινε στὸν Φαραῶ καὶ πές του. Τὰ ἐξῆς λέγει ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων· Ἐφησε ἐλεύθερο τὸν λαὸ μου. Ἐάν ὅμως τὸν ἐμποδίσεις καὶ πάλι, νά, τὸ χέρι τοῦ Κυρίου θὰ πέσει πάνω στὰ ζῶα σου ποὺ βρίσκονται στὶς πειδιάδες».

Ψαλμ. 97, 1. «Ψάλατε στὸν Κύριο καινούργιο ὕμνο, γιατί ὁ Κύριος ἔκανε θαυμαστὰ ἔργα. Τὸν ἔσωσε ἡ δεξιὰ του καὶ ὁ ἅγιος βραχίονάς του».

Ψαλμ. 117, 16. «Ἡ δεξιὰ τοῦ Κυρίου ἔκανε θαυμαστὰ ἔργα, ἡ δεξιὰ τοῦ Κυρίου μὲ ἀνύψωσε».

Ψαλμ. 94, 6-7. «Ἐλᾶτε νὰ προσκυνήσουμε καὶ νὰ πέσουμε μπροστὰ του δουρικὰ καὶ νὰ κλάψουμε μπροστὰ στὸν Κύριο ὁ ὁποῖος μᾶς δημιούργησε, γιατί αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς μας καὶ ἐμεῖς εἴμαστε λαὸς τῆς ποιμένης του καὶ πρόβατα τοῦ χειριοῦ του».

Ἐν τῷ Ἀριθμῷ. «Ἐξακόσiai χιλιάδες πεζῶν ὁ λαός, ἐν οἷς εἰμι ἐν αὐτοῖς Καὶ σὺ εἶπας, Κύριε· Κρέα δώσω αὐτοῖς, καὶ φάγονται μῆνα ἡμερῶν. Μὴ πρόβατα καὶ βόες σφαγίσονται αὐτοῖς καὶ ἀρκέσει αὐτοῖς; Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν· Μὴ ἡ χεὶρ Κυρίου οὐκ ἔξαρκει; Ἦδη γνώση εἰ ἐπικαταλήψεται σε ὁ λόγος μου».

Ἐπισημασθέντα ὅτι δύναμις ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱός.

Ἐν τῷ Ἀποστόλῳ. «Κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη».

«Καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας λόγους, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως».

«Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσι Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν».

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. «Καὶ δύναμις Θεοῦ ἦν ἐν τῷ ἰᾶσθαι αὐτούς».

15 Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Καὶ γὰρ εὐλογίαν δώσει ὁ νομοθετῶν, πορεύονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, ὀφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών».

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. «Ἔμεῖς δὲ καθίσεσθε ἐν τῇ πόλει Ἰερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους».

20 «Πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ».

Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Ἐντειλαι, ὁ Θεός, τῇ δυνάμει σου».

«Ὁ Θεός, ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με, καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με».

25 «Σὺ εἶ ὁ Θεὸς ποιῶν θαυμάσια μόνος Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δυνάμιν σου. Ἐλυτρώσω ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν λαόν σου τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ».

«Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω. Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου, ποσαπλῶς σοι ἡ σὰρξ μου, ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ

Ἄριθμ. 11, 21-23. «Ὁ λαός μὲ τὸν ὁποῖο βρῖσκομαι εἶναι ἑξακόσιες χιλιάδες πεζῶν, καὶ σὺ μοῦ εἶπες, Κύριε, νὰ τοὺς δώσω νὰ φᾶνε ἐπὶ ἓνα μῆνα κρέας; Μήπως ἂν σφαγοῦν ὅλα τὰ πρόβατα καὶ τὰ βόδια θὰ τοὺς ἐπαρκέσουν; Καὶ εἶπε ὁ Κύριος στὸν Μωυσῆ· Μήπως τὸ χέρι τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι ἀρκετό; Τώρα ἀμέσως θὰ καταλάβεις ἀφοῦ πραγματοποιηθεῖ ἀμέσως ὁ λόγος μου».

Ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα.

Ἐφ. 1, 19. «Σύμφωνα μὲ τὴν ἐνέργεια τῆς μεγάλης του δυνάμης, δόθηκε ἡ χάρη αὐτὴ σὲ μένα τὸν πιὸ ἐλάχιστο ἀπὸ τοὺς ἁγίους».

Α΄ Κορ. 2, 4. «Καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου δὲν ἔγιναν μὲ πειστικὸὺς λόγους ἀνθρώπινης σοφίας, ἀλλὰ μὲ πειθῶ Πνεύματος καὶ δυνάμεως».

Α΄ Κορ. 1, 24. «Ἄλλὰ σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι καλεσμένοι, Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνες, ὁ Χριστὸς εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ».

Λουκᾶ 5, 15. «Καὶ δύναμη τοῦ Κυρίου ἦταν μαζί του γιὰ νὰ θεραπεύει αὐτούς».

Ψαλμ. 83,7-8. «Γιατὶ ὁ νομοθέτης θὰ δώσει εὐλογίες· θὰ προχωροῦν μὲ ὄλοένα αὐξανόμενες τὶς δυνάμεις τους, θὰ φα. ρεῖ σ' αὐτούς ὁ Θεὸς τῶν θεῶν στὴ Σιών».

Λουκᾶ 24, 49. «Σεῖς ὅμως καθίστε στὴν πόλη Ἱερουσαλήμ, ὥσπου νὰ λάβετε δύναμη ἀπὸ τὸν οὐρανό».

Ματθ. 22, 29. «Πλανᾶσθε, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζετε τίς Γραφές, οὔτε τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ».

Ψαλμ. 67, 29. «Δῶσε ἐντολή, Θεέ, στὴ δύναμή σου».

Ψαλμ. 53, 3. «Θεέ, σῶσε με μὲ τὸ ὄνομά σου καὶ μὲ τὴ δύναμή σου κρίνε με».

Ψαλμ. 76, 15-16. «Σὺ εἶσαι ὁ μόνος Θεὸς ποὺ κάνεις θαυμαστὰ ἔργα· ἔκανες γνωστὴ στους λαοὺς τὴ δύναμή σου. Ἀπελευθέρωσε με τὸν βραχίονά σου τὸν λαό σου, τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰακώβ καὶ τοῦ Ἰωσήφ».

Ψαλμ. 62, 2-3. «Θεέ μου, προσεύχομαι σὲ σένα πρὶν ἀκόμα ξημερώσει. Σὲ διψᾷ ἡ ψυχὴ μου, σὲ διψᾷ πάρα πολὺ ἡ σὰρκα μου, σὰν νὰ

ἀνύδρω, οὕτως ἐν τῷ ἀγίῳ ὤφθην σοι τοῦ ἰδεῖν τὴν δύναμίν σου καὶ τὴν δόξαν σου».

«Υψώθητι, Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου, ἄσομεν καὶ ψαλοῦμεν τὰς δυναστείας σου».

5 «Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεύς, καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσεται σφόδρα».

Ἐν τῷ Ἱερεμιά. «Κύριος ὁ ποιήσας τὴν γῆν ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, ἀνορθώσας τὴν οἰκουμένην ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ».

Ἐν τῷ Δευτερονομίῳ. «Οὐ φοβηθήσεσθε θεοὺς ἐτέρους, καὶ 10 οὐ προσκυνήσετε αὐτοῖς, καὶ οὐ θυσιάσετε αὐτοῖς, καὶ οὐ λατρεύσετε αὐτοῖς ἔτι, ἀλλ' ἢ Κυρίῳ, ὃς ἀνήγαγεν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ τῇ μεγάλῃ, καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ».

Ὅτι Θεὸς καλεῖται καὶ ἔστιν ὁ Υἱός.

Ἐν τῇ Γενέσει. «Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' 15 εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν».

Ἐν τῷ Ἀποστόλῳ. «Τοῦτο καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν».

Πρὸς δὲ τὸν Υἱόν. «Ὁ θρόνος ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶ- 20 νος, ράβδος εὐθύτητος, ἡ ράβδος τῆς βασιλείας σου. Ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν. Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου».

«Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ».

25 Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. «Καὶ εἶπε τῷ Θωμᾷ ὁ Ἰησοῦς· Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ θάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. Καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου».

30 «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ

εἶναι σὲ γῆ ἔρημη, ἀδιάβατη καὶ χωρὶς νερό. Μὲ αὐτὴ τὴ δίψα παρουσιάστηκα στὸν ἅγιο τόπο σου, γιὰ νὰ δῶ τὴ δύναμη καὶ τὴ δόξα σου».

Ψαλμ. 20, 14. «Δεῖξε μὲ τὴ δύναμή σου, Κύριε, πόσο μεγάλος εἶσαι. Θὰ ψάλουμε καὶ θὰ ὑμνήσουμε τὰ κατορθώματα τῆς δυνάμεώς σου».

Ψαλμ. 20, 1. «Κύριε, εὐφραίνεται ὁ βασιλιάς γιὰ τὴ δύναμή σου, καὶ γιὰ τὴ σωτηρία ποῦ τοῦ παρέχεις νοιώθει μεγάλη ἀγαλλίαση».

Ἰερ 10, 12. «Ὁ Κύριος εἶναι αὐτὸς ποῦ δημιούργησε τὴ γῆ μὲ τὴ δύναμή του, καὶ ἀνόρθωσε τὴν οἰκουμένη μὲ τὴ σοφία του».

Δευτ. 5, 7-15. «Νὰ μὴ φοβᾶστε τοὺς ἄλλους θεοὺς, καὶ οὔτε νὰ τοὺς προσκυνεῖτε, οὔτε νὰ θυσιάζετε σ' αὐτοὺς οὔτε καὶ νὰ τοὺς λατρεύετε πιά, παρὰ μόνο τὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος σᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὴ χώρα τῆς Αἰγύπτου μὲ τὴ μεγάλη του δύναμη καὶ μὲ τὸν ὑψηλὸ βραχίονά του».

Ὅτι ὁ Υἱὸς ὀνομάζεται καὶ εἶναι Θεός.

Γέν. 1, 27. «Καὶ ἔπλασε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἔπλασε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα του».

Α΄ Τιμ. 2, 3-4. «Αὐτὸ εἶναι καλὸ καὶ εὐπρόσδεκτο ἢ προστὰ στὸν Σωτήρα μας Θεό, ὁ ὁποῖος θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθῶ οὖν καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια».

Ἐβρ. 1, 8-9. «Ἀλλὰ στὸ Υἱὸ λέγει· Ὁ θρόνος σου, Θεέ, θὰ ὑπάρχει στοὺς αἰῶνες, καὶ τὸ σκῆπτρο τῆς βασιλείας σου θὰ εἶναι σκῆπτρο δικαιοσύνης. Ἀγάπησες τὴ δικαιοσύνη καὶ μίσησες τὴν παρανομία. Γι' αὐτὸ σὲ ἔχρισε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, μὲ λάδι ἀγαλλιάσεως περισσότερο ἀπὸ τοὺς φίλους σου».

Ἐβρ. 1, 6. «Ὅταν πάλι παρουσιάζει τὸν πρωτότοκο στὴν οἰκουμένη, λέγει· Νὰ τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ».

Ἰω. 20, 27-28. «Καὶ εἶπε στὸν Θωμᾶ ὁ Ἰησοῦς· Φέρε τὸ δάκτυλό σου ἐδῶ καὶ κοίταξε τὰ χέρια μου, καὶ φέρε τὸ χέρι σου καὶ βάλε το στὴν πλευρά μου, καὶ μὴ γίνεσαι ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. Καὶ ὁ Θωμᾶς ἀπάντησε καὶ τοῦ εἶπε· Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου».

Ἰω. 1, 1-2. «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν μαζί μὲ

Θεός ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν».

Ἡσαΐας. «Οὕτως λέγει Κύριος Σαβαώθ· Ἐκοπίασεν Αἴγυπτος καὶ ἐμπορία Αἰθιοπῶν, καὶ οἱ Σαβαεῖμ ἄνδρες ὑψηλοὶ ἐπὶ σέ διαβήσονται, καὶ σοὶ ἔσονται δοῦλοι. Καὶ ὀπίσω σου ἀκολουθήσουσι δεδεμένοι χειροπέδαις, καὶ διαβήσονται πρὸς σέ, καὶ προσκυνήσουσί σοι, καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται. Ὅτι Θεός ἐστιν ἐν σοί, καὶ οὐκ ἔστι Θεός πλὴν σου. Σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἤδειμεν, Θεός τοῦ Ἰσραὴλ Σωτήρ».

Ἐν τῷ αὐτῷ. «Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι, ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών· Ὑψωσον τῇ ἰσχύϊ τὴν φωνήν σου, ὁ εὐαγγελιζόμενος Ἱερουσαλήμ, ὑψώσατε, μὴ φοβεῖσθε. Εἶπον ταῖς πόλεσιν Ἰούδα· Ἴδου ὁ Θεός ὑμῶν, ἰδου Κύριος μετὰ ἰσχύος ἔρχεται, καὶ ὁ βραχίον μετὰ κυρείας. Ἴδου ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔργον ἐναντίον αὐτοῦ. Ὡς ποιμὴν ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συναΐξει ἄρνας, καὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσας παρακαλέσει».

Ἐν τῷ αὐτῷ. «Ἰσχύσατε, χεῖρες ἀνειμέναι, καὶ γόνατα παραλελυμένα. Παρακαλέσατε, οἱ ὀλιγόψυχοι τῇ διανοίᾳ, ὑψώσατε, μὴ φοβεῖσθε· ἰδου ὁ Θεός ἡμῶν κρίσιν ἀνταποδίδωσι καὶ ἀνταποδώσει, αὐτὸς ἤξει καὶ σώσει ἡμᾶς».

«Καὶ ἐροῦσιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· Ἴδου ὁ Θεός ἡμῶν, ἐφ' ᾧ ἠλπίζομεν, καὶ ἠγαλλιώμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ ἡμῶν, ὅτι ἀνάπανσιν δώσει ὁ Θεός ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦτο».

«Ἴδου ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται Υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ· Ἐμμανουήλ. Βούτυρον καὶ μέλι φάγεται, πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ προελέσθαι πονηρόν, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν, διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ».

Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος, Θεὸς ἐκδικήσεων ἐπαρρησιάσατο· ὑψώθητι, ὁ κρίνων τὴν γῆν, ἀπόδος ἀνταπόδωσιν τοῖς ὑπερηφάνοις».

τὸν Θεό, καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός. Αὐτὸς ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μαζὶ μὲ τὸν Θεό».

Ἦσ. 45, 14-15. «Τὰ ἐξῆς λέγει ὁ Κύριος τῶν Δυνάμεων· Οἱ κόποι τῆς Αἰγύπτου, τὰ κέρδη ἀπὸ τὸ ἐμπόριο τῶν Αἰθιοπῶν, καὶ οἱ ψηλοὶ ἄνδρες τῆς Σαβαίμ θὰ ἔρθουν σὲ σένα καὶ θὰ γίνουν δοῦλοι σου. Θὰ ἀκολουθοῦν πίσω σου δεμένοι μὲ χειροπέδες. Θὰ ἔρθουν σὲ σένα, θὰ σὲ προσκυνήσουν καὶ θὰ προσευχηθοῦν σὲ σένα, γιατί σὲ σένα ὑπάρχει Θεός, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεός ἐκτὸς ἀπὸ σένα. Γιατὶ σὺ εἶσαι ὁ Θεός καὶ δὲν τὸ γνωρίζαμε, ὁ Θεός τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὁ Σωτήρας».

Ἦσ. 40, 9-11. «Τὰ ἐξῆς λέγει ὁ Κύριος τῶν Δυνάμεων· Ἀνέβα πάνω σὲ ὄρος ὑψηλό, σὺ ποὺ ἐξαγγέλλεις εὐχάριστες εἰδήσεις στὴ Σιών. Ὑψωσε μὲ δύναμη τὴ φωνή σου σὺ ὁ καλὸς ἀγγελιοφόρος τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὑψώστε τίς φωνές σας, μὴ φοβᾶστε. Εἶπα στὶς πόλεις τοῦ Ἰούδα· Νὰ ὁ Θεός σας, νὰ ὁ Κύριος ἔρχεται μὲ δύναμη, καὶ ὁ παντοδύναμος βραχίονάς του μὲ ἐξουσία. Νὰ ὁ μισθός του εἶναι μαζὶ του, καὶ τὸ ἔργο του εἶναι μπροστᾶ του. Θὰ ποιμάνει σὰν ποιμένας τὸ ποίμνιό του, καὶ μὲ τὴ δύναμη τοῦ βραχίονά του θὰ συγκεντρώσει τὰ ἄρνια καὶ θὰ περιβάλλει μὲ στοργὴ τίς ἔγκυες προβατίνες».

Ἦσ. 35, 3-4. «Λάβετε δύναμη, χέρια ἐξασθενημένα καὶ γόνατα παραλυμένα. Παρηγορηθεῖτε, σεῖς οἱ ὀλιγόψυχοι στὴν καρδιά σας. Λάβετε δύναμη καὶ μὴ φοβᾶστε. Νὰ, ὁ Θεός μας ἀνταποδίδει τὸ δίκαιο καὶ θὰ τὸ ἀνταποδώσει. Θὰ ἔρθει αὐτὸς καὶ θὰ μᾶς σώσει».

Ἦσ. 25, 9-10. «Θὰ ποῦν τὴν ἡμέρα ἐκείνη· Νὰ ὁ Θεός στὸν ὁποῖο στηρίζαμε τίς ἐλπίδες μας καὶ χαιρόμασταν γιὰ τὴ σωτηρία μας, γιατί ὁ Θεός θὰ μᾶς ἀναπαύσει στὸ ὄρος αὐτό».

Ἦσ. 7, 14-15. «Νὰ, ἡ Παρθένος θὰ συλλάβει καὶ θὰ γεννήσει Υἱὸ καὶ θὰ τὸν ὀνομάσουν Ἐμμανουήλ. Θὰ τρώει βούτυρο καὶ μέλι, καὶ πρὶν αὐτὸς γνωρίσει ἢ νὰ προτιμήσει τὸ κακό, θὰ ἐπιλέξει τὸ καλό, γιατί πρὶν νὰ γνωρίσει τὸ παιδί τὸ καλὸ ἢ τὸ κακό, δὲν ὑπακούει στὴν κακία».

Ψαλμ. 93, 1-2. «Ὁ Κύριος εἶναι Θεός τιμωρός, ἐμφανίσθηκε μὲ δόξα Θεός ποὺ ἐκδικεῖται. Δεῖξε τὴ δύναμή σου, σὺ ποὺ κρίνεις τὴ γῆ, ἀνταπόδωσε στοὺς ὑπερήφανους τὴν τιμωρία ποὺ τοὺς ἀρμόζει».

«Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν. Πορεύονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν· ὀφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν Θεῶν ἐν Σιών. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου».

Ἄλλο. «Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῶ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος».

«Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος».

Ἐν τῇ Γενέσει. «Ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν Ἰακώβ καὶ εἶπεν· Ἀνάγγελόν μοι τὸ ὄνομά σου. Καὶ εἶπεν· Ἴνα τί ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου, καὶ αὐτό ἐστι θαυμαστόν; Εὐλόγησε δὲ αὐτὸν ἐκεῖ, καὶ ἐκάλεσεν Ἰακώβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Εἶδος Θεοῦ· εἶδον γὰρ Θεοῦ πρόσωπον καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ. Ἀνέτειλε δὲ ὁ ἥλιος ἠνίκα παρήλθεν τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ».

«Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται, ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησας τὸν ἄνθρωπον».

15

Ἐπιγράμματα. Ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός.

Ἐν τῷ Μαλαχία. «Διότι ἔσονται σποδὸς ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἣ ἐγὼ ποιῶ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Ἴδου ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμῖν Ἡλίαν τὸν Θεσβίτην πρὶν ἢ ἔλθειν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ, ὃς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱόν, καὶ καρδίαν ἀνθρώπου πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, μὴ ἐλθὼν πατάξω τὴν γῆν ἄρδην».

Ἐν τῷ Ζαχαρία. «Τέρον καὶ εὐφραίνου, θύγατερ Σιών, διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι, καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου, λέγει Κύριος. Καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔσονται αὐτῶ εἰς λαόν, καὶ κατασκηνώσουσιν ἐν μέσῳ σου, καὶ ἐπιγνώσῃ ὅτι Κύριος παντοκράτωρ ἐξαπέστειλέ με πρὸς σέ».

Σοφονίας. «Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐρεῖ Κύριος πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ· Θάρσει, Σιών, μὴ παρείσθωσαν αἱ χεῖρές σου, Κύριος ὁ Θεός σου ἐν σοὶ δυνατὸς σῶσαί σε. Ἐπάξει ἐπὶ σὲ εὐφροσύνην, καὶ καινιεῖ σε τῇ ἀγαπήσει αὐτοῦ».

Ψαλμ. 83, 8-9. «Θὰ δώσει εὐλογίες ἐκεῖνος ποὺ νομοθετεῖ. Θὰ βαδίζουν μὲ αὐξανόμενες ὀλοένα τὶς δυνάμεις τους· θὰ ἐμφανισθεῖ σ' αὐτοὺς ὁ Θεὸς τῶν θεῶν στὴν Σιών. Κύριε, Θεὲ τῶν οὐράνιων δυνάμεων, ἄκουσε τὴν προσευχή μου».

Ψαλμ. 46, 6. «Ἀνέβηκε ὁ Θεὸς καὶ πάλι στὸν οὐρανὸ ἀνάμεσα σὲ ἀλαλαγμούς, ἀνέβηκε ὁ Κύριος κάτω ἀπὸ τοὺς ἤχους σάλπιγγας».

Ψαλμ. 44, 7. «Ὁ θρόνος σου, Θεέ, θὰ παραμένει στοὺς αἰῶνες ἀκλόνητος».

Γέν. 32, 29-31. «Τὸν ρώτησε ὁ Ἰακώβ καὶ τοῦ εἶπε· Πές μου τὸ ὄνομά σου. Καὶ ἐκεῖνος ἀπάντησε· Γιατί ρωτᾷς ποῖο εἶναι τὸ ὄνομά μου, τὸ ὁποῖο εἶναι θαυμαστό; Καὶ τὸν εὐλόγησε ἐκεῖ, καὶ ὁ Ἰακώβ ὀνόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, «Φανουήλ (ἐμφάνιση Θεοῦ), γιατί εἶδα, εἶπε, τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν πέθανα. Καὶ ἀνέτειλε ὁ ἥλιος ὅταν χάθηκε ἡ ἐμφάνιση τοῦ Θεοῦ».

Γέν. 9, 6. «Ἐκεῖνος ποὺ χύνει αἷμα ἀνθρώπου, θὰ φονευθεῖ στὴ θέση τοῦ αἵματος ἐκείνου, γιατί ἔπλασα τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ».

“Οτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι Κύριος.

Μαλ. 4, 3-6. «Θὰ γίνουν στάχτη κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σας τὴν ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἐγὼ θὰ τὰ πραγματοποιήσω αὐτά, λέγει ὁ Παντοκράτορας Κύριος. Νὰ, ἐγὼ θὰ στείλω τὸν Ἥλιον τὸν Θεοσβίτη προτοῦ νὰ ἔρθει ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἡ μεγάλη καὶ ἔνδοξη. Αὐτὸς θὰ ἀποκαταστήσει τὴν ἀγάπη τοῦ πατέρα πρὸς τὸν υἱὸ του, καὶ τοῦ ἀνθρώπου γενικὰ πρὸς τὸν πλησίον του, γιὰ νὰ μὴ ἔρθω ἐγὼ καὶ πατάξω τὴ γῆ ἀπὸ τὰ θεμέλια».

Ζαχ. 2, 14-16. «Νὰ χαίρεσαι καὶ νὰ εὐφραίνεσαι, θυγατέρα Σιών, γιατί νὰ, ἐγὼ ἔρχομαι καὶ θὰ κατασκηνώσω μέσα σου, λέγει ὁ Κύριος. Καὶ πολλὰ ἔθνη θὰ καταφύγουν στὸν Κύριο τὴν ἡμέρα ἐκείνη, θὰ γίνουν λαὸς του καὶ θὰ κατασκηνώσουν μέσα σου, καὶ τότε θὰ γνωρίσεις, ὅτι Παντοκράτορας Κύριος μὲ ἔστειλε σὲ σένα».

Σοφ. 3, 16-17. «Τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ πεῖ ὁ Κύριος στὴν Ἱερουσαλήμ· Ἔχε θάρρος, Σιών, ἃς μὴ παραλύουν τὰ χέρια σου, γιατί ὁ Κύριος καὶ Θεὸς σου εἶναι δυνατὸς καὶ θὰ σὲ σώσει. Θὰ σοῦ φέρει εὐφροσύνη καὶ θὰ σὲ ἀνακαινίσει μὲ τὴν ἀγάπη του».

Ἐν τῷ Μιχαΐα. «Ἀκούσατε λόγον, καὶ προσχέτω ἡ γῆ, καὶ πάντες οἱ ἐν αὐτῇ, καὶ ἔσται Κύριος ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν εἰς μαρτύριον. Κύριος ἐξ οἴκου ἀγίου αὐτοῦ. Διότι ἰδὸν Κύριος ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσεται ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς γῆς».

5 Ἐν τῷ Ἡσαΐα. «Ὁ ὀλιγοστός ἔσται εἰς χιλιάδας, καὶ ὁ ἐλάχιστος εἰς ἔθνος μέγα. Ἐγὼ Κύριος κατὰ καιρὸν συνάξω αὐτούς».

«Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καλέ-
10 σαι ἐνιαυτὸν Κυρίῳ δεκτόν, καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως τῷ Θεῷ ἡμῶν».

«Φωτίζου, φωτίζου, Ἱερουσαλήμ· ἦκει γάρ σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν. Ὅτι ἰδὸν σκότος καλύψει τὴν γῆν, καὶ γνόφος ἐπὶ ἔθνη. Ἐπὶ δὲ σὲ φανήσεται Κύριος, καὶ ἡ
15 δόξα αὐτοῦ ἐπὶ σὲ ὀφθήσεται».

«Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἐτομιάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται, καὶ ἔσται πάντα τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείαν, καὶ ἡ τραχεῖα εἰς πεδία. Καὶ ὀφθήσε-
20 ται ἡ δόξα Κυρίου, καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν».

«Εὐφράνθητι, ἔρημος διψῶσα, ἀγαλλιᾶσθω ἔρημος, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον. Καὶ ἐξανθήσει καὶ ἀγαλλιᾶσεται, καὶ ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου ἐδόθη αὐτῇ, καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Καρμήλου, καὶ ὁ λαός
25 μου ὄψεται τὴν δόξαν Κυρίου, καὶ τὸ ὕψος τοῦ Θεοῦ».

Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «ὦ Κύριε, σῶσον δὴ, ὦ Κύριε, εὐόδωσον δὴ. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου».

«Τότε ἀγαλλιᾶσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ πρὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχεται κρῖναι τὴν γῆν».

Μιχ. 1, 2-3. «Ἀκοῦστε αὐτὰ τὰ λόγια, Ἴσως τὰ προσέξει ἡ γῆ καὶ ὅλοι ὅσοι κατοικοῦν σ' αὐτήν, καὶ θὰ εἶναι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μάρτυρας σὲ σᾶς. Ὁ Κύριος θὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ ἅγιο κατοικητήριο καὶ θὰ ἀνεβῆ στὸ ὕψος τῆς γῆς».

Ἦσ. 60, 22. «Ὁ λαὸς αὐτὸς ποὺ εἶναι μικρὸς θὰ αὐξηθεῖ σὲ χιλιάδες, καὶ ὁ ἐλάχιστος αὐτὸς θὰ γίνῃ ἔθνος μεγάλο. Ἐγὼ ὁ Κύριος θὰ τοὺς συνάξω στὸν κατάλληλο καιρὸ».

Ἦσ. 61, 1-2. «Πνεῦμα Κυρίου ὑπάρχει σὲ μένα, γιὰ τὸν σκοπὸ ποὺ μὲ ἔχρισε· μὲ ἔστειλε νὰ κηρύξω στοὺς φτωχοὺς τὸ χαρμόσυνο μήνυμα τῆς σωτηρίας, νὰ θεραπεύσω αὐτοὺς ποὺ ἡ καρδιά τους ἔχει συντριβεῖ, νὰ κηρύξω τὴν ἀπελευθέρωση στοὺς αἰχμαλώτους τῆς ἁμαρτίας, νὰ χαρίσω τὸ φῶς στοὺς τυφλοὺς, νὰ κηρύξω στοὺς ἀνθρώπους τὴν νέα ἐποχὴ ποὺ θὰ εἶναι δεκτὴ στὸν Κύριο, καὶ τὴν ἡμέρα τῆς ἀνταποδόσεως στὸν Θεὸ μας».

Ἦσ. 60, 1-2. «Φωτίζου, φωτίζου, Ἱερουσαλήμ, γιὰτὶ ἦρθε πιά τὸ φῶς σου καὶ ἡ δόξα τοῦ Κυρίου ἀνέτειλε σὲ σένα. Γιὰτὶ νά, τὴ γῆ θὰ τὴν καλύψει σκοτάδι καὶ θὰ πέσει ὁμίχλη πάνω σὰ ἔθνη. Καὶ σὲ σένα θὰ ἐμφανισθεῖ ὁ Κύριος καὶ θὰ φανερωθεῖ ἡ δόξα τοῦ Κυρίου».

Ἦσ. 40, 3-5. «Φωνὴ ἀνθρώπου ποὺ φωνάζει στὴν ἔρημο· Ἐτοιμαῖστε τὸν δρόμο τοῦ Κυρίου, κάνετε ἴσους τοὺς δρόμους τοῦ Θεοῦ μας. Κάθε φαράγγι θὰ ἐπιχωματωθεῖ καὶ κάθε ὄρος καὶ βουνὸ θὰ ἰσοπεδωθεῖ, καὶ ὅλα τὰ στραβά θὰ γίνουν ἴσια, καὶ ὁ τραχὺς δρόμος θὰ γίνῃ πεδιάδα. Τότε θὰ φανεῖ ἡ δόξα τοῦ Κυρίου, καὶ κάθε ἄνθρωπος θὰ δεῖ τὴ σωτηρία τοῦ Θεοῦ, γιὰτὶ τὸ εἶπε ὁ Κύριος».

Ἦσ. 35, 1-2. «Δοκίμασε εὐφροσύνη, σὺ ἡ ἔρημος ποὺ διψοῦσες. Ἴσως ἀγάλλεται ἡ ἔρημος καὶ ἅς ἀνθίσει ὅπως ὁ κρῖνος. Θὰ ἀνθίσει ἡ ἔρημος καὶ θὰ δοκιμάσει ἀγαλλίαση, καὶ θὰ τῆς δοθεῖ ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Καρμήλου, καὶ ὁ λαὸς μου θὰ δεῖ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου, τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ».

Ψαλμ. 117, 25. «Κύριε, σῶσε μας πιά· Κύριε, καθοδήγησέ μας μὲ ἀσφάλεια στὸ ἔξῃς. Ἴσως εἶναι εὐλογημένος αὐτὸς ποὺ ἔρχεται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

Ψαλμ. 95, 4. «Τότε θὰ δοκιμάσουν ἀγαλλίαση ὅλα τὰ δένδρα τοῦ δάσους μπροστὰ στὸν Κύριο, γιὰτὶ ἔρχεται νὰ κρίνει τὴ γῆ».

«Εἶπατε τοῖς ἔθνεσιν ὅτι Κύριος ἐβασίλευσεν. Καὶ γὰρ κατώρωσε τὴν οἰκουμένην ἣτις οὐ σαλευθήσεται».

«Ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεδηκότι ἐπὶ δυσμῶν, Κύριος ὄνομα αὐτῷ».

5 «Ἴδου γὰρ ὁ Θεὸς βοηθεῖ μοι, καὶ ὁ Κύριος ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου».

«Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός, Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ», καὶ τὰ ἑξῆς

«Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου, καὶ ἐλεημοσύνην 10 παρὰ Θεοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ».

Ἐν τῇ Γενέσει. «Καὶ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς Σηγώρ, καὶ Κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ πῦρ παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέστρεψεν τὰς πόλεις αὐτῶν».

Ὅτι βασιλεύς ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός.

15 Ἐν τῷ Ἀποστόλῳ. «Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τοῦ μέλλοντος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ».

* «Πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζηήσομεν εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν».

Πρὸς δὲ τὸν Υἱόν· «Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ράβδος εὐθύτητος, ἡ ράβδος τῆς βασιλείας σου».

«Ὅς ἐρρύσατο ὑμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκοτούς, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ἀγάπης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ».

«Τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὃ ἐστὶν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ».

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. «Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπε τῷ Πιλάτῳ· Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἐστὶν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἰ ἦν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο ἄν, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις».

16. Πόλη νοτιοανατολικά τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, πού ἔσωσε ὁ Λὼτ ἀπὸ

Ψαλμ. 95, 10. «Πείτε στους ἔθνικούς ὅτι ὁ Κύριος ἐβασίλευσε· γιατί ἀνόρθωσε τὴν οἰκουμένη, ἣ ἥ οποία δὲν θὰ σαλευθεῖ στὸ ἔξῃς».

Ψαλμ. 67, 5. «Ἀνοιῖτε τὸν δρόμο γιὰ ἐκεῖνον ποὺ ἔρχεται προχωρώντας πρὸς δυσμὰς· τὸ ὄνομά του εἶναι Κύριος».

Ψαλμ. 53, 6. «Νά, ὁ Θεὸς μὲ βοήθει, καὶ ὁ Κύριος εἶναι ὑποστηρικτὴς τῆς ζωῆς μου».

Ψαλμ. 23, 8. «Ὁ Κύριος εἶναι κραταῖος καὶ δυνατός. Ὁ Κύριος εἶναι ἰσχυρὸς στὸν πόλεμο».

Ψαλμ. 23, 5. «Αὐτὸς θὰ πέρει εὐλογία ἀπὸ τὸν Κύριο, καὶ θὰ ἐλεηθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ Σωτήρα του».

Γέν. 19, 23-25. «Καὶ ὁ Λὼτ μπῆκε στὴ Σηγώρ¹⁶, καὶ ὁ Κύριος ἔβρεξε στὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα θειάφι καὶ φωτιά ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ κατέστρεψε τὶς πόλεις αὐτές».

* Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι βασιλιάς.

Β΄ Τιμ. 4, 1. «Ἐξορκίζω στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ κρίνει ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ τὴν ἡμέρα τῆς ἐπιφανείας του καὶ τῆς βασιλείας του».

Ε΄ Τιμ. 2, 11-12. «Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ λόγος· γιατί, ἐφόσον ἔχουμε πεθάνει μαζί του, θὰ ζήσουμε καὶ μαζί του· εἰάν δείχνουμε ὑπομονή, ἐὰν συμβασιλεύσουμε μαζί του».

Ἐβρ. 1, 8. «Ὁ θρόνος σου, Θεέ, μένει στὸν αἰῶνα· τὸ σκῆπτρο τῆς βασιλείας σου εἶναι σκῆπτρο δικαιοσύνης».

Κολ. 1, 13-15. «Ὁ ὁποῖός μᾶς γλύτωσε ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ σκότους καὶ μᾶς μετέφερε στὴ βασιλεία τῆς ἀγάπης τοῦ Υἱοῦ του, διὰ τοῦ ὁποῖου ἔχουμε τὴν ἀπολύτρωση καὶ τὴν συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ».

Ἐφ. 5, 5. «Αὐτὸ νὰ ξέρετε, ὅτι κάθε πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, δηλαδή εἰδωλολάτρης, δὲν ἔχει κληρονομία στὴ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ».

Ἰω. 18, 36. «Ἀπάντησε ὁ Ἰησοῦς στὸν Πιλάτο καὶ εἶπε· Ἡ βασιλεία ἢ δική μου δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν. Ἐὰν ἡ βασιλεία μου ἦταν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτό, οἱ ὑπηρέτες μου θὰ ἀγωνίζονταν γιὰ νὰ μὴ παραδοθῶ στους Ἰουδαίους».

καταστροφή τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρρων μὲ ἰκεσία πρὸς τὸν Θεὸ (Γέν. 19, 20-23).

«Εὐρῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον, ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστὶ γεγραμμένον· Μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται προῶς, καὶ ἐπιβεδηκῶς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον».

«Καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ Ναθαναήλ· Ραββί, σὺ εἶ ἀληθῶς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ».

«Καὶ ὁ συσταυρωθεὶς αὐτῷ ληστής ἔλεγε· Κύριε Ἰησοῦ, Κύριε Ἰησοῦ, μνήσθητί μου ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ».

«Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτήν· Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξεις 10 υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Αὐτὸς γὰρ ἔσται μέγας, καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· Καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος».

15 «Τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτούς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἐξωνύμων. Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· Δεῦτε, οἱ εὐλογη- 20 μένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου».

«Καὶ προσῆλθεν ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Τί θέλεις; Λέγει αὐτῷ· Εἶπέ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοὶ μου, 25 εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ ἐξωνύμων σου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου»

Ἐν τῷ Ἑσδρα «Καὶ ἡ ἀλήθεια ζῆ, καὶ μένει, καὶ ἰσχύει καὶ κρατεῖ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, καὶ οὐκ ἔστι παρ' αὐτῇ λαμβάνειν πρόσωπον, οὐδὲ διαφορὰ, ἀλλὰ τὰ δίκαια ποιεῖ, ἀπὸ πάντων τῶν ἀδίκων καὶ πονηρῶν, καὶ πάντες εὐδοκοῦσι τοῖς ἔργοις τοῖς 30 αὐτῆς, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν κρίσει αὐτῆς οὐδὲν ἄδικον. Καὶ αὕτη ἰσχύει, καὶ τὸ βασίλειον καὶ ἐξουσία καὶ ἡ μεγαλωσύνη πάντων τῶν αἰώνων ἐδόθη αὐτῇ, καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας».

Ἐν τῷ Δανιήλ «Ἐθεώρουν ἐν ὄραματι τῆς νυκτός, καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς Υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἦν,

Ίω. 12, 14-15. «Καί ὁ Ἰησοῦς βρῆκε ἓνα μικρὸν ὄνο καὶ κάθισε πάνω του, ὅπως εἶναι γραμμένο· Μὴ φοβᾶσαι, θυγατέρα Σιών, νά, ὁ βασιλιάς σου ἔρχεται πρῶτος καὶ καθισμένος σ' ἓνα πουλάρι ὄνου»².

Ίω. 1, 49. «Καί ὁ Ναθαναὴλ τοῦ ἀπάντησε· Δάσκαλε, σὺ εἶσαι πραγματικά ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· σὺ εἶσαι ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ».

Λουκᾶ 23, 42. «Καί ὁ ληστής πού εἶχε σταυρωθεῖ μαζί του εἶπε· Κύριε Ἰησοῦ, Κύριε Ἰησοῦ, θυμίσου με ὅταν ἔρθεις στή βασιλεία σου».

Λουκᾶ 1, 30-33. «Καί ὁ ἄγγελος εἶπε σ' αὐτήν· Μὴ φοβᾶσαι Μαρία· γιατί βρῆκες χάρη ἀπὸ τὸν Θεό. Θὰ μείνεις ἔγκυος καὶ θὰ γεννήσεις υἱό, καὶ θὰ τὸν ὀνομάσεις Ἰησοῦ. Αὐτὸς θὰ γίνεῖ μέγας καὶ θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Ὑψίστου, καὶ θὰ τοῦ δώσει ὁ Κύριος καὶ Θεὸς τὸν θρόνό· τοῦ Πατέρα του Δαβίδ. Καὶ θὰ βασιλεύσει στὸν οἶκο τοῦ Ἰακώβ στοὺς αἰῶνες, καὶ ἡ βασιλεία του δὲν θὰ ἔχει τέλος».

Ματθ. 25, 31-34. «Τότε θὰ καθίσει στὸ θρόνο τῆς δόξας του καὶ θὰ συναρξῆται τὸ κρῖνον τοῦ ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ θὰ τοποθετήσῃ τὰ πρόβατα δεξιὰ του, καὶ τὰ ἐρίφια ἀριστερὰ του. Τότε ὁ βασιλιάς θὰ πεῖ σ' ἐκείνους πού θὰ εἶναι στὰ δεξιὰ του· Ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομηστε τὴ βασιλεία πού εἶναι ἑτοιμασμένη γιὰ σᾶς ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς δημιουργίας».

Ματθ. 20, 20-21. «Καὶ πλησίασε ἡ μητέρα τῶν υἱῶν τοῦ Ζεβεδαίου μαζί με τοὺς υἱούς της, καὶ ἔπεσε στὰ πόδια του, θέλοντας νὰ τοῦ ζητήσῃ κάτι. Καὶ ἐκεῖνος τῆς εἶπε· Τί θέλεις; Τοῦ λέγει· Πές νὰ καθίσουν αὐτὰ εἰς δύο υἱοί μου κατὰ τὴ βασιλεία σου, ἓνας στὰ δεξιά σου, καὶ ὁ ἄλλος στὰ ἀριστερὰ σου».

Α' Ἐσδρα 4, 38-40. «Καὶ ἡ ἀλήθεια ζεῖ καὶ παραμένει καὶ ἰσχύει καὶ κυριαρχεῖ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Δὲν λαμβάνει ὑπόψη της τὰ πρόσωπα, οὔτε κάνει διακρίσεις, ἀλλὰ κάνει πάντοτε τὸ δίκαιο, ἀκόμα καὶ τῶν ἀδίκων καὶ πονηρῶν, καὶ ὅλοι ἐπιδοκιμάζουν τὰ ἔργα της, καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἀδικο στὶς κρίσεις της. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἰσχυρὴ καὶ σ' αὐτὴν δόθηκε τὸ βασίλειο καὶ ἡ ἐξουσία καὶ ἡ μεγαλοσύνη ὅλων τῶν αἰώνων, καὶ εἶναι εὐλογημένος ὁ Θεὸς τῆς ἀλήθειας».

Δανιὴλ 7, 13-14. «Ἐβλεπα σὲ ὄραμα τῆ νύχτα καὶ νά, ἔρχόταν κάποιος πάνω στὰ σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ, πού ἔμοιαζε σὰν υἱὸς

καὶ ἕως τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ προσηνέχθη. Καὶ αὐτῶ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία, καὶ πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλῶσσαι αὐτῶ δουλεύσουσιν. Ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, ἐξουσία αἰώνιος, ἣτις οὐ παρελεύσεται, καὶ ἡ βασιλεία 5 αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται».

Ἐν τῷ Ἱερεμιά. «Ἴδου ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἀναστήσω τῷ Δαβὶδ ἀνατολήν δικαίαν, καὶ βασιλεύσει βασιλεὺς καὶ συνήσει, καὶ ποιήσει κρῖμα καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς».

Ἐν τῷ Ἡσαΐα. «Ὁ γὰρ Θεός μου μέγας ἐστίν, οὐ παρελεύσε-
10 ταί με, Κύριος κριτῆς ἡμῶν, Κύριος ἄρχων ἡμῶν, Κύριος βασιλεὺς ἡμῶν, Κύριος αὐτὸς ἡμᾶς σώσει».

«Βασιλέα μετὰ δόξης ὄψεσθε, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν ὄψονται γῆν πόρρωθεν, ἡ ψυχὴ ὑμῶν μελετήσει φόβον».

«Μακάριος ὃς ἔχει ἐν τῇ Σιών σπέρμα, καὶ οἰκείους ἐν Ἱερου-
15 σαλήμ. Ἴδου γὰρ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσιν».

«Διὰ πολλῶν γενεῶν ἐπισκοπὴ ἔσται αὐτῶν, καὶ τακήσεται ἡ πλίνθος, καὶ πεσεῖται τὸ τεῖχος, ὅτι βασιλεύσει Κύριος ἐν Σιών καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων δοξασθήσε-
20 ται».

Ἐν τῷ Σοφονία. «Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ, εὐφραίνου καὶ κατατέρου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, θύγατερ Ἱερουσαλήμ. Περιεῖλε Κύριος τὰ ἀδικήματά σου, λελύτρωταί σε ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν σου. Βασιλεὺς Ἰσραὴλ ὁ
25 Κύριος ἐν μέσῳ σου, οὐκ ὄψει κακὰ οὐκέτι».

Ἐν τῷ Ζαχαρία. «Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ, ἰδου ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι δίκαιος καὶ σώζων, αὐτὸς πραῦς, καὶ ἐπιβεθηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον».

30 Ἐν τῷ Ὠσηέ. «Διότι ἡμέρας πολλὰς καθίσονται οἱ υἱοὶ Ἰσρα-

άνθρώπου, και ἔφθασε μέχρι τὸν Παλαιὸ τῶν ἡμερῶν και ὀδηγήθηκε μπροστά του. Και τοῦ δόθηκε ἡ ἔξουσία και ἡ τιμή και ἡ βασιλεία, και ὅλοι οἱ λαοί, οἱ φυλές και οἱ γλώσσες θὰ τὸν ὑπηρετήσουν. Ἡ ἔξουσία του εἶναι ἔξουσία αἰώνια και δὲν θὰ περάσει ποτέ, και ἡ βασιλεία του δὲν θὰ φθαρεῖ».

Ἰερ. 23, 5. «Νά, ἔρχονται ἡμέρες, λέγει ὁ Κύριος, και θὰ ἀναδείξω στὴν οἰκογένεια τοῦ Δαβὶδ βλαστὸ δίκαιον, πού θὰ βασιλεύσει ὡς πραγματικὸς βασιλιάς. Θὰ γνωρίζει και θὰ ἐφαρμόσει εὐθυκρισία και δικαιοσύνη στὴ γῆ».

Ἦσ. 33, 22. «Ὁ Θεός μου εἶναι μεγάλος· δὲν θὰ μὲ παραβλέψει. Ὁ Κύριος εἶναι κριτὴς μας, ὁ Κύριος εἶναι ἄρχοντάς μας, ὁ Κύριος εἶναι βασιλιάς μας, ὁ Κύριος αὐτὸς θὰ μᾶς σώσει».

Ἦσ. 33, 17-18. «Θὰ δεῖτε βασιλεία ἐνδοξη, και τὰ μάτια σας θὰ ἀντικρύσουν ἀπὸ μακριὰ μιὰ χώρα ἐκτεταμένη· ἡ ψυχὴ σας θὰ μελετήσει τὸν φόβο πού σᾶς ἐνέπνεαν οἱ ἐχθροὶ σας».

Ἦσ. 31, 9-32, 1. «Εἶναι μακάριος ὁποῖος ἔχει ἀπογόνους στὴ Σιών και συγγενεῖς στὴν Ἱερουσαλήμ. Γιατὶ σ' αὐτὴν θὰ βασιλεύσει βασιλιάς δίκαιος, και θὰ ἀσκήσουν τὴν ἔξουσία ἄρχοντες πού θὰ κρίνουν δίκαια».

Ἦσ. 24, 23. «Ἐπὶ πολλὰς γενεὰς θὰ ὑπάρχει ἡ τιμωρὸς ἐπίσκεψη τοῦ Θεοῦ σ' αὐτούς. Θὰ λειώσουν τὰ πλινθόκτιστα σπίτια, θὰ πέσει τὸ τεῖχος, γιατί θὰ βασιλεύσει ὁ Κύριος στὴ Σιών και στὴν Ἱερουσαλήμ, και θὰ δοξασθεῖ μπροστὰ στοὺς πρεσβυτέρους».

Σοφ. 3, 14-15. «Νοιῶθε μεγάλη χαρὰ, θυγατέρα Σιών, διακήρυξε αὐτὴ τὴ χαρὰ σου, θυγατέρα Ἱερουσαλήμ. Νὰ εὐφραίνεσαι και νὰ ἀπολαμβάνεις τίς ὡραῖες τέρψεις μὲ ὅλη τὴν καρδιά σου, θυγατέρα Ἱερουσαλήμ. Γιατὶ ὁ Κύριος ἀφήρεσε τὰ ἀδικήματά σου, και σὲ λύτρωσε ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν σου. Ὁ Κύριος, ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰσραὴλ, βρίσκεται μέσα σου· δὲν θὰ ξαναδεῖς συμφορὰς πιά».

Ζαχ. 9, 9. «Νοιῶθε μεγάλη χαρὰ, θυγατέρα Σιών, διακήρυξε τὴ χαρὰ σου, θυγατέρα Ἱερουσαλήμ. Νά, ὁ βασιλιάς σου ἔρχεται σὲ σένα δίκαιος, σωτήρας, πρᾶος και καθισμένος πάνω σὲ ὑποζύγιο και μικρὸ πουλάρι».

ᾠσηέ 3, 4-5. «Οἱ Ἰσραηλίτες θὰ παραμείνουν πολλὰς μέρες

ἤλ οὐκ ὄντος βασιλέως οὐδὲ ὄντος ἄρχοντος, οὐκ οὔσης θυσίας, οὐδὲ ὄντος θυσιαστηρίου, οὐδὲ ἱερατείας, οὐδὲ δήλων. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ζητήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν, καὶ ἐκοπήσονται ἐπὶ 5 τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν».

Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, σαλευθήτω ἡ γῆ».

«Κύριε, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθήσονται, ὅτι τὸ καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν εἶ σύ· καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται, τὸ 10 κέρας ἡμῶν, ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ ἀντίληψις, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ βασιλέως ἡμῶν».

«Ὁ Θεός, τὸ κριμᾶ σου τῷ βασιλεῖ δός, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως»

«Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγός 15 ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψάλατε, ψάλατε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλατε ὅτι βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεός ψάλατε συνετῶς, ἐβασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη».

«Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ, περιδεδημένη, πεποικιλμένη. Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ 20 κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ πατρός σου, ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου».

«Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ράβδος εὐθύτητος ἢ ράβδος τῆς βασιλείας σου».

«Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάροθτε, πύλαι αἰώνι- 25 οι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης».

«Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, Κύριε, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ, μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως, καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ Χριστῷ αὐτοῦ».

17. Πάνω στὸ “Λογεῖο”, χαρακτηριστικὸ ἄμφιο τοῦ Ἀρχιερέας, ποῦ τὸ φοροῦσε πάνω ἀπὸ τὸν ἐπενδύτη στὸ μπροστινὸ μέρος τοῦ σώματός του, ὑπῆρχαν διάφορα μικροαντικείμενα ποῦ λέγονταν Οὐρί-Τουμμιν (=Δήλωση καὶ ἀλήθεια). Μέσω αὐτῶν ὁ Ἀρχιερέας ρωτοῦσε γιὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ δι’ αὐτῶν μιλοῦσε ὁ Θεός. Αὐτὰ ἦταν σύμβολα τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ, καὶ γι’ αὐτὸ ἡ ἀπουσία αὐτῶν ἦταν σημάδι τῆς δυσμένειας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

χωρίς βασιλιά, χωρίς ἄρχοντες, χωρίς θυσία, χωρίς θυσιαστήριο, χωρίς ἱερατεῖο, χωρίς δῆλα»¹⁷. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὅμως οἱ Ἰσραηλίτες θὰ ἐπιστρέψουν καὶ θὰ ἀναζητήσουν τὸν Κύριο καὶ Θεὸ τους, καὶ τὸν Δαβὶδ τὸν βασιλιά τους, καὶ θὰ μείνουν κατάπληκτοι γιὰ τὴν εὐνοια τοῦ Κυρίου, καὶ γιὰ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ποὺ θὰ τοὺς στείλει τις τελευταῖες ἐκεῖνες ἡμέρες».

Ψαλμ. 98, 1. «Ὁ Κύριος ἀνέλαβε τὴ βασιλεία· ὡς ὀργίζονται οἱ λαοί. Ἐβασίλευσε αὐτὸς ποὺ κάθεται πάνω στὰ Χερουβίμ· ὡς σαλευθεῖ ἡ γῆ».

Ψαλμ. 88, 17-19. «Κύριε, μὲ τὴ δικαιοσύνη σου ὁ λαὸς θὰ δοξασθεῖ, γιὰτὶ ἐσὺ εἶσαι τὸ καύχημα τῆς δύναμής τους, καὶ ἔξαιτίας τῆς εὐνοιάς σου, θὰ δοξασθεῖ ἡ παράτάξή μας, γιὰτὶ ἡ προστασία μας στοὺς κινδύνους εἶναι ἔργο τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ ἁγίου τοῦ Ἰσραήλ, ὁ ὁποῖος εἶναι βασιλιάς μας».

Ψαλμ. 71, 7. «Θεέ, δῶσε στὸν βασιλιά τὴν ἰκανότητα νὰ δικάζει καὶ τὸν υἱὸ τοῦ βασιλιᾶ ἀνάδειξέ τον δίκαιον».

Ψαλμ. 46, 6-9. «Ἀνέβη ὁ Θεὸς πάλι στὸν οὐρανὸ μέσα σὲ ἀλλαγμό, ἀνέβηκε ὁ Κύριος μὲ ἦχους σάλπιγγας. Ψάλετε ὕμνους στὸν Θεὸ μας, ψάλετε. Ψάλετε ἐγκώμα στὸν βασιλιά μας, ψάλετε. Γιὰτὶ ὁ Θεὸς εἶναι βασιλιάς ὅλης τῆς γῆς. Ψάλετε μὲ σύνεση, γιὰτὶ ὁ Θεὸς ἐβασίλευσε σὲ ὅλα τὰ ἔθνη».

Ψαλμ. 44, 10-12. «Κάθισε ἡ βασίλισσα στὰ δεξιὰ σου ντυμένη μὲ ροῦχα ὀλόχρυσά καὶ στολισμένη. Ἄκουσε, θυγατέρα, καὶ κοίταξε, καὶ στήσε τὸ ἀφτί σου, καὶ ξέχασε τὸν λαὸ σου καὶ τὸν πατέρα σου καὶ τότε ὁ βασιλιάς θὰ ἐπιθυμήσει τὴν ὁμορφιά σου».

Ψαλμ. 44, 7. «Ὁ θρόνος σου, Θεέ, θὰ μείνει ἀκλόνητος στοὺς αἰῶνες, τὸ σκῆπτρο τῆς βασιλείας σου εἶναι σκῆπτρο δικαιοσύνης».

Ψαλμ. 23, 9. «Σηκῶστε τὶς πύλες μας, οἱ ἄρχοντες, καὶ σεῖς πύλες αἰῶνιες γίνετε ψηλότερες, γιὰ νὰ περάσει μέσα ὁ βασιλιάς τῆς δόξας».

Ψαλμ. 17, 50-51. «Γι' αὐτὸ θὰ σὲ δοξολογήσω στὰ ἔθνη, Κύριε, καὶ θὰ ψάλω ὕμνους στὸ ὄνομά σου, ἐπειδὴ παρέχεις μεγάλες σωτηρίες γιὰ τὸν βασιλιά ποὺ σὺ ἀνέδειξες, καὶ δείχνεις ἔλεος σ' αὐτὸν ποὺ ἔχρισες».

ᾠΟτι ζωὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ».

Καὶ πάλιν. «Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτεινῇ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς».

«Τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν, πνεῦμα καὶ ζωὴ ἐστίν».

«Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. Καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα».

«Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστίν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ».

«Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα».

15 «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς».

«Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ Υἱὸς οὗς θέλει ζωοποιεῖ».

«Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων».

Ἐν τῷ Ἀποστόλῳ. «Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδάμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδάμ, εἰς Πνεῦμα ζωοποιῦν».

«Ὁ γὰρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου».

«Ἄρα οὖν, ὡς δι' ἐνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἐνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώ-
25 πους εἰς δικαίωσιν ζωῆς».

Ἐν τῷ Ἰωάννῃ. «Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὁ ἔθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν
30 τὴν αἰώνιον, ἣτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν».

«Καὶ οἶδαμεν, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ἐσμέν ἐν τῷ ἀλη-

Ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωὴ κατὰ φύσιν.

Ἰω. 14, 6. «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή».

Ἰω. 8, 12. «Αὐτὸς ποὺ μὲ ἀκολουθεῖ δὲν θά περπατήσῃ σὸ σκοτάδι, ἀλλὰ θά ἔχει τὸ φῶς τῆς ζωῆς».

Ἰω. 6, 63. «Τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ζωοποιεῖ, ἡ σὰρκα δὲν ὠφελει καθόλου. Τὰ λόγια ποὺ σᾶς εἶπα ἐγὼ εἶναι πνεῦμα καὶ ζωή».

Ἰω. 11, 25-26. «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. Αὐτὸς ποὺ πιστεύει σὲ μένα, καὶ ἂν πεθάνῃ, θά ζήσει. Καὶ κάθε ἓνας ποὺ ζεῖ καὶ πιστεύει σὲ μένα, δὲν θά πεθάνῃ ποτέ».

Ἰω. 6, 33. «Ὁ ἄρτος τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὸς ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ δίνει στὸν κόσμον ζωή».

Ἰω. 6, 51-52. «Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος ὁ ζωντανὸς ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ. Ἐὰν κάποιος φάῃ ἀπὸ τὸν ἄρτο αὐτόν, θά ζήσει στοὺς αἰῶνες».

Ἰω. 6, 48. «Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς».

Ἰω. 5, 21. «Ὅπως ὁ Πατέρας ἀνασταίνει τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ζωοποιεῖ, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς αὐτοὺς ποὺ θέλει τοὺς ζωοποιεῖ».

Ἰω. 1, 4. «Μέσα σ' αὐτόν ὑπῆρχε ζωή, καὶ ἡ ζωὴ ἦταν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων».

Α΄ Κορ. 15, 45. «Ὁ πρῶτος ἀνθρώπος Ἀδὰμ ἦταν ὄν ζωντανὸ, ὁ τελευταῖος Ἀδὰμ εἶναι Πνεῦμα ποὺ δίνει ζωή».

Ρωμ. 8, 2. «Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος ποὺ δίνει ζωὴ μὲ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου».

Ρωμ. 5, 18. «Ὅστε λοιπὸν ὅπως μὲ τὸ παράπτωμα τοῦ ἑνὸς καταδικάσθηκαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἔτσι καὶ μὲ τὴ δίκαια πράξη τοῦ ἑνὸς δικαιοῦθηκαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κερδίζοντας τὴ ζωή».

Α΄ Ἰω. 1, 1-2. «Ἐκεῖνο ποὺ ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, αὐτὸ ποὺ ἀκούσαμε, αὐτὸ ποὺ εἶδαμε μὲ τὰ μάτια μας, αὐτὸ ποὺ παρατηρήσαμε καὶ ψηλάφησαν τὰ χέρια μας, δηλαδὴ τὸν Λόγο τῆς ζωῆς· καὶ ἡ ζωὴ φανερώθηκε καὶ τὴν εἶδαμε καὶ μαρτυροῦμε καὶ σᾶς ἀναγγέλλουμε τὴν αἰώνια ζωὴ, ἡ ὁποία ἦταν μὲ τὸν Πατέρα καὶ φανερώθηκε σὲ μᾶς».

Α΄ Ἰω. 5, 20. «Καὶ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει ἔρθῃ καὶ μᾶς ἔδωσε νοῦ, γιὰ νὰ γνωρίζουμε τὸν ἀληθινὸ Θεὸ, καὶ εἴμαστε

θινῶ, ἐν τῷ Υἱῶ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῶ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεός, καὶ ζωὴ ἡ αἰώνιος».

«Ὁ ἔχων τὸν Υἱόν, τὴν ζωὴν ἔχει, ὁ μὴ ἔχων τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει».

5 Ἐν ταῖς Πράξεσιν. «Ἐξαγαγὼν δὲ αὐτούς ὁ ἄγγελος, εἶπε· Πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῶ τῷ λαῶ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης».

Ἐν ταῖς Παροιμίαις. «Ἐύλον ζωῆς ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς καὶ τοῖς ἐπερειδομένοις ἐπ' αὐτὴν ὡς ἐπὶ Κύριον ἀσφαλῆς».

10 «Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς, ἐν τῷ φωτί σου ὁψόμεθα φῶς».

Ἐν τῷ Βαρούχ. «Ἄκουε, Ἰσραήλ, ἐντολὰς ζωῆς, ἐνωτίζεσθε γινῶναι φρόνησιν».

Ὅτι βουλή ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὁ Υἱός.

Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με, καὶ μετὰ 15 δόξης προσέλαβές με».

Ἐν τῷ Ἡσαΐα. «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπιλάμψει ὁ Θεὸς ἐν βουλῇ μετὰ δόξης ἐπὶ τῆς γῆς». Ἐπέλαμψε γὰρ ἐν Υἱῶ τῆς μεγάλης βουλῆς.

Ἐν τοῖς Ψαλμοῖς «Ἡ δὲ βουλή τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα 20 μένει».

«Καὶ βουλή ἁγίων σύνεσις». Σύνεσις γὰρ ἁγίων ἡ βουλή τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, τουτέστιν ὁ Υἱός.

Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Ὁ Θεὸς ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἁγίων». Δοξάζεται γὰρ ἐν Χριστῶ ὁ Πατὴρ κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνήν· «Ἐγὼ 25 σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς».

Ὅτι κατὰ φύσιν καὶ ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. «Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν».

«Βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ 30 καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος».

πιστοὶ στὸν ἀληθινὸ Θεό, στὸν Υἱὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνια».

Α΄ Ἰω. 5, 12. «Ὅποιος ἔχει τὸν Υἱό, ἔχει τὴ ζωή. Ὅποιος δὲν ἔχει τὸν Υἱό, δὲν ἔχει τὴ ζωή».

Πράξ. 5, 19. «Καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔβγαλε ἔξω ὁ ἄγγελος, εἶπε· Πηγαίνετε, καὶ ἀφοῦ σταθεῖτε στὸν ναό, νὰ πεῖτε στὸ λαὸ ὅλα τὰ λόγια τῆς ζωῆς αὐτῆς».

Παροιμ. 3, 18. «Ἡ σοφία εἶναι ξύλο τῆς ζωῆς γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ τὴν κρατοῦν σφιχτά, καὶ παρέχει ἀσφάλεια σὲ ἐκείνους ποὺ στηρίζονται σταθερὰ σ' αὐτήν, σὰν νὰ στηρίζονται στὸν ἴδιο τὸν Κύριο».

Ψαλμ. 35, 10. «Γιατὶ σὲ σένα ὑπάρχει ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς· μὲ τὸ φῶς σου θὰ δοῦμε φῶς».

Βαρουχ 3, 9. «Ἄκουε, Ἰσραηλιτικὲ λαέ, τὶς ἐντολὲς τῆς ζωῆς, βάλτε τὶς καλὰ στὰ αὐτιά σας, γιὰ νὰ γνωρίσετε τὴ σύνεση».

Ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἡ βούληση τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα.

Ψαλμ. 32, 11. «Μὲ τὴ βούλησή σου μὲ ὀδήγησες, καὶ μὲ δόξα μὲ παρέλαβες».

Ησ. 11, 2. «Τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ λάμψει ὁ Θεὸς μὲ σοφία καὶ δόξα πάνω στὴ γῆ». Γιατὶ ἔλαμψε διὰ τοῦ Υἱοῦ τῆς μεγάλης βουλής του.

Ψαλμ. 32, 11. «Ἡ θέληση τοῦ Κυρίου μένει στὸν αἰῶνα».

Παροιμ. 9, 10 «Ἡ θέληση τῶν ἁγίων εἶναι σύνεση». Σύνεση δηλαδὴ τῶν ἁγίων εἶναι ἡ θέληση τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἥτοι ὁ Υἱός.

Ψαλμ. 88, 8. «Ὁ Θεὸς ποὺ ἀνυμνεῖται στὸ συμβούλιο τῶν ἁγίων». Γιατὶ ὁ Πατέρας δοξάζεται διὰ τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τὰ δικά του λόγια· «Ἐγὼ σὲ δόξασα στὴ γῆ»¹⁸.

Ὅτι τὸ ἅγιο Πνεῦμα προέρχεται κατὰ φύση ἀπὸ τὸν Θεό.

Ἰω. 4, 24. «Ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὸν λατρεύουν πρέπει νὰ τὸν λατρεύουν πνευματικὰ καὶ ἀληθινά».

Ματθ. 28, 19. «Νὰ τοὺς βαπτίζετε στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος».

18. Ἰω. 17, 4.

Ἐν ταῖς Πράξεσιν. «Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Οὐκ ἐψεύσασθε ἄνθρωποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ».

Ἦ Ο Παῦλος. «Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα, καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς Κύριος. Καὶ 5 διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς Θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πάσι. Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ, καθὼς βούλεται».

«Ἡμῖν γὰρ ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος. Τὸ γὰρ Πνεῦμα ἅπαντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Τίς γὰρ οἶδεν 10 ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; Οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγκωκεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ».

Ἦ Ο Ματθαῖος «Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ δὲ τοῦ Πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθή- 15 σεται».

Ἦ Ο Ἰώβ «Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με, πνοὴ δὲ παντοκράτο- ρος ἢ διδάσκουσά με».

Ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ. «Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμα καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς».

20 «Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν».

Ἦ Ο Παῦλος. «Καὶ οὐ καθάπερ Μωσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ 25 τέλος τοῦ καταργουμένου, ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται· ἀλλ' ἕως σήμερον ἡνίκα ἀναγινώσκηται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. Ἦνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ 30 πρὸς Κύριον περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα, ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, οὐ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐλευθερία».

Πράξ. 5, 34. «Γιατί συμφωνήσατε νὰ πειράξετε τὸ ἅγιο Πνεῦμα; Δὲν εἶπατε ψέματα σὲ ἀνθρώπους, ἀλλὰ στὸν Θεὸ».

Α΄ Κορ. 12, 4-11. «Υπάρχουν ποικιλίες χαρισμάτων, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα εἶναι τὸ ἴδιο. Ὑπάρχουν καὶ ποικιλίες ὑπηρεσιῶν, ἀλλὰ ὁ Κύριος εἶναι ὁ ἴδιος. Καὶ ποικιλίες ἐνεργειῶν ὑπάρχουν, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ποὺ τὶς ἐνεργεῖ ὅλες εἶναι ὁ ἴδιος. Ὅλα αὐτὰ βέβαια τὰ κάνει τὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ποὺ τὰ μοιράζει στὸν καθένα ἰδιαίτερα, ὅπως θέλει αὐτό».

Α΄ Κορ. 2, 10-11. «Σὲ μᾶς ὁ Θεὸς τὰ ἀποκάλυψε μὲ τὸ Πνεῦμα του, γιατί τὸ Πνεῦμα τὰ ἐρευνᾷ ὅλα, ἀκόμα καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Ποιὸς ἄλλωστε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γνωρίζει ὅλα ὅσα ἀφοροῦν τὸν ἄνθρωπο, παρὰ μόνο τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου πλὴν εἶναι μέσα του; Ἔτσι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ δὲν τὰ γνωρίζει κανεὶς, παρὰ μόνο τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ».

Ματθ. 12, 31. «Κάθε ἀμωμία καὶ βλασφημία θὰ συγχωρηθεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν, ἢ βλασφημία ὅμως τοῦ Πνεύματος δὲν θὰ συγχωρηθεῖ».

Ἰωβ 33, 4. «Τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μὲ δημιούργησε, καὶ ἡ πνοὴ τοῦ Παντοκράτορα εἶναι ἐκείνη ποὺ μὲ διδάσκει».

Ψαλμ. 103, 30. «Στέλνεις τὸ Πνεῦμα σου καὶ δημιουργοῦνται, καὶ ἀνακαινίζεις τὸ πρόσωπο τῆς γῆς».

Ψαλμ. 32, 6. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο λέγει τὰ ἑξῆς: «Μὲ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου δημιουργήθησαν εἰς οὐρανοί, καὶ μὲ τὴν πνοὴ τοῦ στόματός του ὅλες οἱ οὐράνιες δυνάμεις».

Β΄ Κορ. 3, 13-17. «Ὁχι ὅπως ὁ Μωυσῆς, ὁ ὁποῖος ἔβαζε κάλυμμα στὸ πρόσωπο του, γιὰ νὰ μὴ δοῦν οἱ Ἰσραηλίτες τὸ τέλος ἐκείνου ποὺ ἐπρόκειτο νὰ καταργηθεῖ. Ἀλλὰ οἱ διάνοιές τους πωρώθηκαν. Γιατὶ μέχρι σήμερα τὸ ἴδιο κάλυμμα παραμένει κατὰ τὴν ἀνάγνωση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ δὲν ἀφαιρεῖται, γιατί καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ μέχρι σήμερα, κάθε φορὰ ποὺ διαβάζεται ὁ Μωυσῆς, ὑπάρχει ἓνα κάλυμμα στὴν καρδιά τους. Μόλις ὅμως ἐπιστρέφει κάποιος στὸν Κύριο, τὸ κάλυμμα ἀφαιρεῖται. Κύριος βέβαια ἐδῶ εἶναι τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μέσα μας, καὶ ὅπου ὑπάρχει τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἐλευθερία».

«Οὐκ οἶδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν οἰκεῖ».

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. «Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὁ κόσμος λαβεῖν οὐ δύναται, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό. Ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει».

«Ἐκ τούτου ἔγνωμεν ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστίν, ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ ἡμῖν ἔδωκεν».

Ὁ Παῦλος. «Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν».

10 «Οὐ γὰρ τὸ Πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ».

Ἐν τῷ Ἰωήλ. «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῖν, καὶ οἱ θυγατέρες ὑμῖν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται».

15 Ὁ Ἀπόστολος. «Ἄ δὲ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς Πνεύματος, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μαρτία γὰρ αὐτῷ ἐστίν, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρί-
20 νει μὲν τὰ πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ὃς συμβιδάσει αὐτόν; Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν».

«Καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ
25 Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν».

Ἐν ταῖς Πράξεσι. «Διελθόντες δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαλήσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἐλθόντες δὲ εἰς τὴν Μυσίαν, ἐπείραζον εἰς τὴν Βιθυνίαν πορευθῆναι, καὶ οὐκ εἶσεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα Ἰησοῦ».

30 Ὁ Παῦλος. «Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν Πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δὲ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἐστίν αὐτοῦ. Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα

Α΄ Κορ. 3, 16. «Δέν γνωρίζετε ὅτι εἶσθε ναὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα σας».

Ἰω. 14, 17. «Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας ὃ κόσμος δέν μπορεῖ νὰ τὸ λάβει, γιατί δέν τὸ βλέπει, οὔτε τὸ γνωρίζει. Σεῖς ὅμως τὸ γνωρίζετε γιατί μένει μαζί σας».

Α΄ Ἰω. 4, 13. «Ἀπὸ αὐτὸ γνωρίζουμε ὅτι εἶναι μέσα μας, ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ποῦ μᾶς ἔδωσε».

Ματθ. 10, 20. «Δέν εἶσθε σεῖς ποῦ μιλάτε, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατέρα, τὸ ὁποῖο μιλάει μέσα σας».

Α΄ Κορ. 2, 12. «Γιατὶ δέν ἐλάβαμε τὸ Πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ».

Ἰωήλ 3, 1. «Ἐὰν χύσω τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματός μου σ' ὅλη τὴ γῆ, καὶ θὰ προσφθερῶσιν οἱ υἱοὶ σας καὶ οἱ θυγατέρες σας, καὶ οἱ νεώτεροι ἀπὸ σᾶς στὴν ἡλικία, θὰ δοῦν ἐράματα».

Α΄ Κορ. 2, 13-15. «Αὐτὰ ποῦ λέμε δέν εἶναι λόγια ποῦ διδαχθήκαμε ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη σοφία, ἀλλὰ εἶναι λόγια ποῦ μᾶς δίδαξε τὸ ἅγιο Πνεῦμα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐρμηνεύουμε πνευματικὰ πράγματα σὲ πνευματικούς ἀνθρώπους. Ὁ φυσικὸς ὅμως ἄνθρωπος δέν δέχεται ὅσα προσέχονται πρὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· γιατί γι' αὐτὸν εἶναι κρυφὰ, καὶ δέν μπορεῖ νὰ καταλάβει ὅτι αὐτὰ ἐξετάζονται πνευματικά. Ἀντίθετα, ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος τὰ κρίνει ὅλα, ἀλλὰ ὁ ἴδιος δέν κρίνεται ἀπὸ κανέναν. Γιατὶ ποῖος γνώρισε τὴ σκέψη τοῦ Κυρίου, ὥστε νὰ τὸν διδάξει; Ἐμεῖς ὅμως ἔχουμε νοῦν Χριστοῦ».

Α΄ Κορ. 6, 11. «Τέτοιοι ἦσαν ὀρισμένοι, ἀλλὰ βαπτισθήκατε, ἁγιασθήκατε, δικαιοθήκατε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μας».

Πράξ. 16, 6-7. «Ἀφοῦ λοιπὸν πέρασαν τὴ Φρυγία καὶ τὴ χώρα τῆς Γαλατίας, ἐπειδὴ ἐμποδίσθηκαν ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα νὰ κηρύξουν τὸν λόγο στὴν Ἀσία, ὅταν ἔφτασαν στὴν Μυσία, προσπάθησαν νὰ βαδίσουν πρὸς τὴ Βηθυνία, ἀλλὰ δέν τοὺς ἄφησε τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ».

Ρωμ. 8, 9-11. «Ἐσεῖς ὅμως δέν εἶσατε σαρκικοί, ἀλλὰ πνευματικοί, ἀφοῦ κατοικεῖ μέσα σας τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ὅμως κάποιος δέν ἔχει Πνεῦμα Χριστοῦ, αὐτὸς δέν εἶναι δικός του. Ἐὰν πάλι ὁ

νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος τὸν Χριστὸν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν».

5 «Οὐκ οἶδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;».

«Οὐκ οἶδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; Ἦγοράσθητε γὰρ τιμῆς».

10 Ἐν ταῖς Πράξεσι. «Ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ ἀγροῦ; Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ».

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. «Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Πνεύματι ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ».

15 Ἐν Γενέσει. «Οὐ μὴ μείνη τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας».

Ὁ Παῦλος. «Ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχνηται ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν διὰ Πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ὑμῖν».

«Ἐποιήσατε βουλήν καὶ οὐ δι' ἐμοῦ, καὶ συνθήκας, οὐ διὰ τοῦ
20 Πνεύματός μου».

Ἐν τῷ Ἀγγαίῳ. «Διότι ἐγὼ μεθ' ὑμᾶς εἰμι, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ Πνεῦμά μου ἐφέστηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν».

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. «Οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν».

Χριστὸς εἶναι μέσα σας, τότε τὸ σῶμα σας εἶναι νεκρὸ ἕξαιτίας τῆς ἁμαρτίας, ἐνῶ τὸ πνεῦμα σας εἶναι ζωὴ, ἕξαιτίας τῆς δικαιοσύνης σας. Ἐὰν τὸ Πνεῦμα ἐκείνου ποὺ ἀνάστησε τὸν Χριστὸ κατοικεῖ μέσα σας, αὐτὸς ποὺ ἀνάστησε τὸν Χριστὸ θὰ ζωντανέψει καὶ τὰ θνητὰ σώματά σας μὲ τὸ Πνεῦμα του ποὺ κατοικεῖ μέσα σας».

Α΄ Κορ. 3, 16. «Δὲν γνωρίζετε ὅτι εἴσαστε ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα σας;».

Α΄ Κορ. 6, 19-20. «Δὲν ξέρετε ὅτι τὰ σώματά σας εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ ὑπάρχει μέσα σας, τὸ ὁποῖο ἔχετε ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ δὲν ἀνήκετε στὸν ἑαυτό σας; Γιατὶ ἔχετε ἀγορασθεῖ ἔναντι τιμῆματος».

Πράξ. 5, 3-4. «Ἀνανία, γιατί κυριέψε ὁ Σατανᾶς τὴν καρδιά σου, ὥστε νὰ ψευθεῖς στὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ νὰ κρατήσεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ ἀντίτιμο τοῦ χωραφιοῦ; Δὲν εἶπες ψέματα σὲ ἀνθρώπους, ἀλλὰ στὸν Θεό».

Ματθ. 12, 28. «Ἐὰν ὁμως ἐγὼ μὲ τὸ Πνεῦμα διώχνω τὰ δαιμόνια, τότε ἔφτασε σὲ σᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ».

Γέν. 6, 3. «Δὲν θὰ μείνει τὸ Πνεῦμα μου στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, γιατί ἔχουν σαρκικὸ φρόνημα».

Ρωμ. 5, 5. «Γιατὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι χυμένη στὶς καρδιές σας διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο σᾶς δόθηκε».

Ἦσ. 30, 1. «Πήρατε ἀπόφαση, ὄχι σύμφωνη μὲ ὅ,τι θέλω ἐγώ».

Ἄγγ. 2, 4-5. «Γιατὶ ἐγὼ εἶμαι μαζί σας, λέγει ὁ Παντοκράτορας Κύριος, καὶ τὸ Πνεῦμά μου βρίσκεται ἀνάμεσά σας».

Ἰω. 1, 13. «Αὐτοὶ δὲν γεννήθηκαν οὔτε ἀπὸ αἷματα, οὔτε ἀπὸ θέλημα τῆς σαρκας, οὔτε ἀπὸ θέλημα ἀνδρα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεό».

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειράν γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

		Γένεσις		Ἰησοῦς Ναυῆ	
1	1	376	1		118
	26	182		Κριταὶ	
	27	268			
2	7	414	11		144
	21	416	20		54
3	9	94		Βασιλειῶν Α΄	
4	9	94	1		68
7	1-4	90		Ψαλμοὶ	
15	1	116			
17	3	78	5		30
	4	222	7		282
19	24	78	9		80
21	6	38.40	10		30
39	6	40	17		340
			18		54
		Ἐξοδος	19		20
3	14	308	23		22
					56
		Λευϊτικόν	30		80
24	10-23	424			34
26	12	280.460.	32		216
					348
		Ἀριθμοὶ	36		436
			39		296
12	7	70	42		80
					166.
		Δευτερονόμιον	44		24.42.
6	4	330.			78
	13	320.336.360.			24.28.
13	1	310	53		18

61	13	234	8	19	40
64	6	292	8	32	142
65	2	18			
71	17	18			
73	21	18	12	14	68.234.
75	2	54			
77	22	296			
80	3	58	1	12	46.456
	10	286			
81	6	130.344.380			
83	4	264	7	9	384
	11	36	7	14	32.308
88	10	316	26	12	214.262.
93	22	34	38	19	68
97	1	400	40	12-13	196
99	3-4	302		13	84.456
101	27-28	44		40	456
103	2	166	42	8	300.326.
	4	42.246	43	11	288
	24	60		25	342
	30	380.448	44	6	150.162.
109	1	78.258		24	164.
	1-2	184	45	21	288.352.
	3	228.252	52	6	54
113	11	314		6-7	288
	17ξ,	296	53	7	32
114	3	40		8	266
117	6	118		9	180.
	14	58		12	156
	28	34	54	15	460.
118	89	470	56	4-5	36
	91	44.110.180.264.278.320.	61	8	30
		296.354	62	2	310
138	7-8	408	63	9	288
	7-10	402	66	1	276
142	10	416			
144	13	78.			
			3	15	404
			9	9	132.
1	2	38.68	10	12	166
12	9	338	19	5	132.
38	8-11	314	23	23	260
42	3	282		24	282.408.
			28	15	166
5	22	412			
8	10	36	5	22	314

16	43	132	16	23	324
18	20	290		27	326
37	27-28	406	17	5	326
	Δανιήλ		19	16-17	328
7	13-14	68		27	156
	Δανιήλ (Σωσάννα)			27-28	156
-	42	96		28	154
	Ματθαῖος		20	21	158
1	18	462		23	152
	20-21	308		25-27	160
	22-23	308.		28	160
2	2-5	274		30 έ.	110
3	17	228. 362	22	29	32
4	10	336. 360	24	3	180. 348
	11	56. 274		14	82
5	16	218		32	88
	21-22	310		36	10. 80
	22-24	56		42	88
	27 έ.	272		44	88
6	14-15	310	25	23	248
7	18	312		31 έ.	226
8	2-5	314		34	220
	26-27	314		34-35	284
	31-32	316		41	220. 254
9	2	46. 312	26	38	10. 116
	2 έ.	110		39	10. 116. 126. 128
10	1	318		41	126
	8	110		54	130
	17	404	27	64	330
	28	116		46	128
	29	316		52-53	118
11	27	10. 110. 114. 156.	28	18	104. 110
	28	236. 296			
	28-29	320	6	38	96
12	5-6	320	8	33	110
	27-28	462	10	40	12
	31	424			
	33	322			
	58	250			
13	45-46	236	1	32-33	290
14	24-26	322	2	21	174.
16	13	92		52	12. 166.
	13-17	324	6	36	58
	16-17	92	7	17	110
			8	37	110
			8	41-56	110.
			10	2	344

Μάρκος

Λουκάς

10	22	100.318	5	30	10.100
11	20	400		31-35	362
13	11-16	110		36	362
14	8-170	162		43	364
19	16-17	416	6	5-6	96
	41	10		38	178
				40	222.228
				44	232
				45	54
1	1	34.332		47	280
	1-2	20		58	364
	2	138.152		63	408
	3	60.182		6	118
	5	256	8	12	58.256
	9	338.340.422		19	366
	12	340		36	452
	12-13	464		41-42	368
	13	426		1 ε.	120
	14	20.70.122.136.166.172	9	16	470
	17	342.434		9	140
	29	342.362	10	14	244
	33	362		18	130
	36	244.		29-30	368
	43	344		30	58.120.122.124.194.328.370
	48	348		32-33	130
	48-49	348		34	370
2	1 ε.	120		34-36	76
	3	114		37	76.122.372
	16	344		38	110.120
	19	346		11	90
	21	346	11	25	58.222.228.372
	23-25	346		34	92
3	6	426		35	116
	8	464		27	10.116.130
	16	350	12	28	192
	17	56.352		44	372
	18	222		46	340
	30	352		6	26.116.222.232.236.268
	31	354	14	6	290.296.356.420.438
	33	356		7	70
	35	10.100.		9	58.62.194.232.318.304.328
5	17-18	356		10	74
	19	358		11	86.318
	20	116		26	408
	21	358.446		27	216.262.
	22	68.116.220		26	408.420.464
	22-23	358		6	140
	26	104.360.446			

16	13	410.412	3	28-30	222
	14	84.426	4	17	222
	15	58.62.86.100.374.376	5	5	436
	28	340		14	54
	28-30	374	6	10	72
17	1	84.104.110	7	14	438
	3	12.162.164.376		22	438
	4	186		25	434.438
	5	12.190.192	8	2	438
	6	264.376		3	54
	10	254		6	388
	17	406		9	56
	19	26		11	396
	17	378		14-15	390
	21-22	380		15	328.440
	22	26.414		16	392
	24-26	380		29	438
	28	380		23	440
	15-17	302		29	134.136.
20	30-31	382		29	224
			10	8-9	222
				18	54
1	7	94	12	3	440
2	22	76	15	15-16	224
	36	72.74		17-19	442
5	3-4	404		18	398
8	34	32		30	398
9	1-7	284			
13	2	284.410			
16	4-5	286	1	1	410.
	6-7	298		9	72
	25-26	298		21	88
17	27-34	300		24	60.64.172.176.258.260.
20	28	372.408		30	238
	28	404	2	3-5	442
				8	110.224.
				10	84.386
1	1	214.224.396		11	386
	4	434		12	386
	7	214		16	400.412.
	11	436		22	272
	18-19	216	3	17	396.
	21	216	4	1	226
	25	218.246		5	226
2	5-6	218		7	24.256.340.
	6	284		9	226
3	20-22	220	5	10	220.

Πρόξαις

Κορινθίους Α'

Ρωμαίους

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

2	224	2	19	78
28-29	50		22	180
3	282			
2	8. 16			Ἰωάννου Α΄
8	74. 242	1	2	306. 336.
16	284		3	336.
	Ἰακώβου		14	112
1	300	2	13	304
16-17-	458		23	304
11	300		26-27	460
	Πέτρου Α΄	3	1	112. 130. 334.
			24	460
4	110	4	13	400
22	72. 310	5	5-9	460
7-10	458		6	420
19	72		20	306
1-2	302			Ἰούδα
	Πέτρου Β΄			
4	444	-	5	308

2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

Α

- ἸΑαρὼν 70.
 ἸΑβελ 94.
 ἸΑβραάμ 38. 78. 110. 116. 222. 244.
 Ἰαβουλία 252. 258. 306. 332. 338. 382.
 410. 422. 430. 450. 464.
 Ἰαγαθότης 482.
 Ἰαγαθωσύνη 474.
 Ἰαγαλλίασις 24. 498.
 Ἰαγάπη 252. 264. 266. 350. 398. 436.
 450. 458. 474. 480. 482. 506. 522.
 Ἰαγάπησις 84. 244. 502.
 Ἰαγγαῖος 522.
 Ἰαγγελος 8. 10. 30. 32. 34. 36. 38. 40.
 42. 44. 46. 48. 52. 54. 56. 58. 84.
 90. 96. 246. 266. 276. 288. 298.
 382. 390. 432. 434. 456. 484. 498.
 508. 516.
 Ἰαγένητον 198. 200. 202. 204. 206.
 Ἰαγιασμός 26. 28. 426. 430. 432. 434.
 478. 484.
 Ἰαγιότης 184. 256. 426.
 Ἰαγιωσύνη 434.
 Ἰαγνοια 84. 92. 94. 484.
 Ἰαδὰμ 28. 54. 94. 106. 172. 378. 392.
 514.
 Ἰαδὰμ ἔσχατος 514.
 Ἰαδης 402.
 Ἰαδικία 28. 30. 216. 342. 486.
 Ἰαθηναῖοι 408.
 Ἰαθανασία 474.
 Ἰαθυμία 158.
 Ἰαθυρογλωσσία 294.
 Ἰαἰγυπία 424.
 Ἰαἰγύπτιοι 492. 494.
 Ἰαἰγυπτος 308. 498. 500.
 Ἰαἶμα 460. 464.
 Ἰαἰρετικός, -οἱ 28. 96. 100. 134. 162.
 178. 300. 306. 312. 332. 340. 338.
 378. 446.
 Ἰαἰσχύνη 16. 186.
 Ἰακρασία
 Ἰακροβυστία 222. 248.
 Ἰαλέξανδρος, αἰρετικός, 32.
 Ἰαλήθεια 80. 98. 114. 170. 194. 216.
 218. 242. 290. 294. 300. 302. 342.
 358. 362. 364. 384. 404. 420. 434.
 438. 448. 454. 460. 464. 470. 472.
 474. 476. 478. 480. 486. 490. 498.
 508. 514. 520.
 Ἰαμαθία 322. 422.
 Ἰαμάρτημα, -τα 52. 412.
 Ἰαμαρτία 32. 34. 46. 52. 54. 56. 72.
 110. 122. 124. 132. 138. 172. 176.
 180. 186. 220. 236. 238. 244. 308.
 310. 312. 342. 362. 388. 438. 444.
 452. 458. 478. 480. 482. 484. 486.
 488. 490. 492. 506. 514. 518. 522.
 Ἰαμαρτωλός, -οἱ 110. 288.
 Ἰαμνός τοῦ Θεοῦ 342. 362.
 Ἰαμώς 484.
 Ἰανάθεμα 238.
 Ἰανακαινισμός 448.
 Ἰαναίας 404. 522.
 Ἰανάστασις 32. 58. 110. 140. 222. 228.
 372. 434. 438. 446. 514.
 Ἰανδρ(ε)ία 128.
 Ἰανθρωποκτόνος 478.
 Ἰανθρωπος πνευματικός 520.
 Ἰανθρωπος ψυχικός 520.
 Ἰανθρωπότης 10. 18. 20. 22. 24. 26.
 50. 74. 82. 84. 88. 90. 106. 122.
 126. 174. 178. 378.
 Ἰανομία 28. 30. 226. 342. 498.
 Ἰανταπόδοσις 500. 504.
 Ἰαντίλυτρον 290.
 Ἰαντίχριστος 480.

ἄξιωμα βασιλικόν 274.
 ἄξιωμα δεσποτικόν 452.
 ἄξιωμα θεϊκόν 314. 462.
 ἄξιωμα κύριον 436.
 ἀπάθεια 132.
 ἀπαιδευσία 378.
 ἀπαρχή 440. 468. 472. 478.
 ἀπάτη 348.
 ἀπαύγασμα 34. 48. 64. 66. 100. 104.
 248. 468. 482.
 ἀπείθεια 254.
 ἀπιστία 280. 286.
 ἀποκάλυψις 92. 242. 386. 492.
 ἀποκοπή 468.
 ἀπολύτρωσις 264. 440. 482. 484.
 506.
 ἀπόνοια 378. 410.
 ἀπόρροια 64. 66.
 ἀπόστολος,- οι 454.
 Ἄρραβῶν ζωῆς 446.
 ἄρραβῶν κληρονομίας 454.
 Ἄρειανοὶ 370. 382.
 ἄρετή 28. 226. 262. 328. 362. 404.
 474. 490.
 Ἄριστοτέλης 200.
 ἄρτος τῆς ζωῆς 514.
 ἄρτος τοῦ Θεοῦ 514.
 Ἄρχάγγελος 392. 432.
 Ἄρχαί 432. 468.
 ἀσέβεια 178. 182. 208. 216. 338. 376.
 452. 456.
 Ἄσια 228. 298. 520.
 ἀτιμία 18. 218.
 αὐτοζωή 360.
 ἄφεις (ἁμαρτιῶν) 234. 382. 504.
 506.
 ἀφθαρσία 128. 138. 142. 174. 184.
 392.
 ἀφιλοχρηματία 156.
 Ἄχαϊα 268.

B

βάπτισμα 252.

Βαρνάβας 284.
 βασιλεία 78. 226. 234. 284. 482. 484.
 498. 506. 508. 510.
 βασιλεία Θεοῦ-οὐρανῶν 234. 284.
 400. 444. 462. 484. 522.
 βασιλεία τοῦ Υἱοῦ 264.
 βασιλεία Χριστοῦ 254.
 Βαπτιστῆς 354. 356. 362.
 Βαρνάβας 410.
 Βαροῦχ 516.
 Βεελζεβούλ 462.
 Βηθλεὲμ 368.
 Βηρσαβεὲ 54. 68.
 Βιθυνία 298. 520.
 βλασφημία 88. 120. 120. 370. 518.
 βουλή Θεοῦ 142. 456. 516.
 βούλησις 66. 412. 438.

Γ

Γαβριήλ 288. 486.
 Γαλάται 404. 452.
 Γαλατία 244.
 Γαλιλαία 342. 406. 472.
 γένη γλωσσῶν 418.
 γενητόν 206. 384. 416. 418. 420. 462.
 464.
 γενητός 238. 382.
 γέννημα 378.
 γέννησις 102. 148. 280. 462. 466.
 γνῶσις 32. 48. 86. 88. 112. 188. 192.
 208. 210. 212. 230. 232. 246. 262.
 266. 300. 378. 422.
 γογγυσμός 458.
 Γόμορρα 78. 506.

Δ

Δαβίδ 24. 68. 80. 162. 288. 308. 340.
 402. 508. 510. 512.
 δαιμόνιον 462.
 δαίμων 110. 316. 400.

Δαμασκός 284.
 Δάν 54.
 Δανιήλ 68. 486. 508.
 δειλία 128.
 δεξιὰ (Θεοῦ) 494.
 διάβολος 28. 110. 478.
 διαθήκη 222. 248.
 διακρίσεις πνευμάτων 418.
 διαφθορά 470.
 δικαιοκρισία 218. 220.
 δικαιοσύνη 28. 30. 220. 232. 234.
 238. 388. 470. 480. 482. 484. 494.
 498. 510. 522.
 δοκιησίσοφοι 470.
 δόξα θεία - Θεοῦ 12. 18. 22. 34. 36.
 42. 56. 110. 136. 154. 156. 158.
 162. 190. 192. 194. 218. 224. 232.
 258. 268. 276. 286. 288. 296. 300.
 302. 314. 316. 320. 326. 378.
 398. 414. 416. 422. 424. 440. 468.
 482. 486. 488. 492. 498. 504. 510.
 512. 516.
 δοξολογία 218. 314.
 δουλεία 66. 238. 240. 246. 264. 276.
 320. 342. 390. 440. 452.
 Δυνάμεις (οὐράνιαι) 432.
 δύναμις ἁγιαστική 432.
 δύναμις θεία 34. 64. 130. 148. 168.
 170. 184. 214. 258. 260. 294. 316.
 318. 330. 398. 406. 436. 442. 448.
 450. 452. 466. 496. 498.
 δυσσέβεια 118.
 δυσφημία 78. 178. 182. 256. 282.
 382. 394. 424. 426.
 δωρεά (Θεοῦ) 152. 216. 442.

E

Ἐβραῖος, -οι 34. 232. 272. 482. 496.
 Ἐδώμ 492.
 Ἐξείας 68.
 εἰδωλολάτρης 254.

εἰκῶν (Θεοῦ) 22. 30. 394. 414. 416.
 454. 468. 480. 482. 502. 506.
 εἰκῶν τοῦ ἐπουρανίου 392.
 εἰκῶν τοῦ χοϊκοῦ 392.
 εἰρήνη 214. 216. 248. 262. 288. 292.
 380. 454.
 ἐκδίκησις 500.
 ἐκπορεύεσθαι 464.
 ἐλεημοσύνη 506.
 ἔλεος 480.
 ἐλευθερία 246. 398. 440. 452. 518.
 Ἐλληγ, - νες 496.
 ἐλπὶς 222. 230. 248. 284. 286. 292.
 296. 438.
 Ἐμμανοήλ 308. 310. 498.
 ἐνανθρώπησις 22. 32. 68. 82. 120.
 130. 168. 364. 376.
 ἐνέργεια 214. 258. 282. 314. 318.
 396. 402. 404. 406. 408. 412. 418.
 432. 442. 444. 446. 448. 450. 462.
 482. 496.
 ἐνέργεια πλάνης 480.
 ἐνεργήματα 418.
 ἐνότης 214. 360. 426. 444.
 ἐξουσία 130. 152. 250. 312. 318. 464.
 510.
 ἐξουσία σκοτούς 482. 506.
 Ἐξουσίαι (οὐράνιαι δυνάμεις)
 432. 468.
 ἐπαγγελία 248. 454. 476.
 ἐπίγνωσις 220. 222. 230. 232. 262.
 266. 268. 476. 478. 484. 490. 492.
 498.
 ἐπιδημία θεία 404.
 ἐπιθυμία 156. 158. 478.
 ἐπιθυμία σαρκὸς 452.
 ἐρμηνεία γλωσσῶν 418.
 Ἐσδρας 478.
 Εὐαγγέλιον 270. 396. 410. 416. 454.
 476. 484. 490. 496. 498. 506. 514.
 520. 522.
 εὐγένεια 66. 74. 76. 134. 312.

εὐδοκία 512.
 εὐλάβεια 244. 344. 452.
 εὐλογία 188. 222. 296. 496. 502. 506.
 Εὐνόμος 150. 152. 166.
 Εὐνούχος 32.
 εὐποιᾶ 282.
 εὐσέβεια 52. 170. 220. 250. 300. 408.
 490.
 εὐτέλεια 372.
 εὐφροσύνη 482. 502.
 εὐχαριστία 262.
 εὐωδία 230.
 Ἐφέσιοι 452.
 Ἐφεσος 248.
 ἔχθρα 248.

Z

Ζαβουλών 472.
 Ζαχαρίας, προφήτης, 456. 502. 510.
 Ζεβεδαῖος 12. 152. 154. 156. 160.
 508.
 ζῆλος 484.
 Ζοροβάβελ 478.
 ζωὴ 56. 58. 104. 116. 126. 184. 188.
 222. 228. 268. 280. 282. 288. 294.
 356. 358. 360. 372. 388. 396. 438.
 446. 466. 472. 476. 514. 516.
 ζωὴ αἰώνιος 222. 228. 280. 288. 306.
 376. 392. 466. 468. 516.

H

ἡδονὴ 438.
 Ἡλίας 324. 502.
 Ἡσαΐας, προφήτης, 36.156. 196.
 214. 262. 308. 342. 352. 466. 470.
 472. 486. 488. 492. 500. 504. 510.
 516.

Θ

θάνατος 54. 116. 118. 126. 128. 132.

156. 288. 392. 438. 514.
 θέλημα θεῖον 126. 178. 180. 182.
 186. 188. 246. 248. 250. 314. 426.
 438.
 θέλημα ἀνδρὸς 464. 522.
 θέλημα σαρκὸς 464. 522.
 θέλησις 412.
 θεοποιουῖν 392.
 θεότης 82. 388. 430. 440. 442. 448.
 452.
 θλιψίς 226.
 Θρόνοι (οὐράνιοι) 432. 468.
 θυσία 72. 284. 478. 512.
 θυσιαστήριον 512.
 Θωμᾶς (μαθητῆς Χριστοῦ) 380.
 382. 498.

I

Ἰακώβ 138. 290. 472. 482. 496. 508.
 Ἰάκωβος 300. 458. 472. 490.
 Ἰεζεκιήλ 406. 488. 490. 492.
 ἱερατεία 512.
 Ἰεροσόλυμα - Ἱερουσαλήμ 46. 132.
 284. 456. 472. 490. 496. 500. 502.
 504. 510.
 Ἱερεμίας 290. 324. 470. 498. 510.
 ἱερουργία 224.
 ἱερωσύνη
 Ἰεφθάε 144.
 Ἰησοῦς (Ναυῆ) 118.
 Ἰορδάνης 472.
 Ἰουδαία 54.472.
 Ἰουδαῖος 76. 124. 192. 220. 244. 286.
 356. 358. 362. 366. 368. 370. 400.
 476.478. 496. 506.
 Ἰούδας, ἀπόστολος, 306.
 Ἰούδας, υἱὸς Ἰακώβ, 32. 46. 456.
 468. 500.
 Ἰσαὰκ 40.
 ἰσότης 152. 168. 184. 188.
 Ἰσραήλ 72. 132. 156. 222. 248. 290.

308. 320. 348. 350. 468. 472. 494.
500. 510. 512. 516. 518.

Ἰσραηλίται 234. 348.

Ἰωάννης (εὐαγγελιστής) 26. 70.
304. 332. 400. 420. 422. 436. 458.
464. 366. 472. 474. 476. 480. 482.
514.

Ἰωάννης (Βαπτιστής) 244. 324.
352.

Ἰώβ 38. 68. 314. 362. 484. 518.

Ἰωήλ 520.

Ἰωσήφ 40. 308. 462. 496.

Κ

Καισάρεια 92. 324.

κακόνια 116.

Κάρμηλος 504.

κατακλυσμὸς 88. 90.

καταλλαγή 236.

καύχησις 432.

κήρυγμα θεῖον 230. 232. 442. 496.

κληρονομία 254. 454. 486. 506.

κοινωνία 282. 290. 292. 450.

κόλασις 274. 424. 460.

Κολοσσαεῖς 482.

Κορίνθιοι 394. 398. 442. 446.

κοσμοποιία 376.

κρίσις (μέλλουσα) 68. 70. 114. 220.
234. 284. 310. 486. 488. 492.

κτίσμα 60. 134. 136. 140. 144. 152.
180. 212. 214. 216. 222. 224. 230.
232. 240. 248. 252. 254. 256. 266.
268. 280. 292. 294. 300. 302. 320.
322. 326. 338. 372. 380. 382. 434.
436. 440. 444. 446. 448. 452. 458.

Κύπρος 284.

Κυριότητες 432. 468.

Λ

Λάζαρος 90. 92. 112. 114. 120.

Λαοδίκεια 266.

λατρεία 156.

Λίβανος 504.

Λουκάς 12. 166.

λουτρὸν τοῦ ὕδατος 256.

λύπη 132. 158.

Λὼτ 506.

Μ

Μακεδονία 268.

μακροθυμία 288.

Μαλαχίας 484. 502.

μανία 152. 162. 196. 396.

Μαρία (Θεοτόκος) 72. 146. 462.

Μαριάμ 308. 378. 508.

ματαιότης 438. 440.

Ματθαῖος 308. 462. 484. 518.

μεγαλειότης 372.

μεγαλουργία 216.

μεγαλωσύνη 8. 32. 34. 508.

μερισμὸς 468.

μετάνοια 344.

μετουσία 440.

μετοχή 430. 432. 450.

μισθαποδοσία 274.

Μιχαίας 468. 504.

Μονογενής 134. 136. 140. 142. 144.
146. 274. 466.

Μυσία 298. 520.

μυστήριον 20. 114. 122. 130. 224.
226. 242. 266. 302. 394. 402. 420.
446. 456.

Μωαβῖται 492.

μωρία 196. 224. 520.

Μωσῆς-Μωυσῆς 50. 54. 70. 78. 116.
242. 272. 276. 278. 290. 308. 310.
342. 360. 376. 398. 414. 424. 434.
494. 496. 518.

Ν

Ναθανιήλ 348. 350. 508.

Ναφθαλείμ 472.
 Νικόδημος 464.
 νόμος 34. 50. 52. 54. 56. 220. 234.
 236. 242. 244. 250. 286. 290. 310.
 320. 342. 424. 434. 438. 452. 484.
 νόμος ἁμαρτίας 438. 514.
 νόμος Θεοῦ 438.
 νόμος τοῦ Πνεύματος 514.
 Νῶε 88. 90.

Ο

οἰκονομία 82. 84. 90. 92. 94. 120.
 126. 130. 156. 162. 168. 184. 190.
 192. 410. 428. 456.
 ὁμοιότης 390.
 ὁμοίωσις 62. 106. 136. 292. 304. 354.
 358. 372. 454. 480. 482.
 ὁμοούσιος 292. 340. 384. 390.
 ὁμοουσιότης 456.
 ὄργη 132. 216. 218. 254. 492.
 ὄρκος 322.
 οὐσία, θεία, 12. 14. 30. 36. 38. 58.
 64. 78. 80. 102. 124. 164. 166.
 184. 188. 196. 198. 200. 202. 204.
 206. 208. 212. 214. 222. 226. 248.
 250. 252. 258. 288. 292. 294. 304.
 312. 314. 316. 318. 324. 326. 328.
 332. 336. 354. 360. 374. 380. 382.
 384. 388. 390. 392. 394. 396. 400.
 398. 402. 404. 406. 408. 410. 412.
 414. 416. 418. 420. 422. 424. 426.
 430. 432. 434. 436. 440. 446. 448.
 450. 452. 454. 462. 464. 468.

Π

πάθημα 302.
 πάθος 66. 112. 124. 128. 130. 132.
 176. 190. 216. 218. 352.
 παιδαγωγός 240.
 Παλαιός τῶν ἡμερῶν 510.

παλιγγενεσία 156.
 παράδασις 172. 274. 378. 392.
 παράδεισος 94.
 Παράκλητος 408. 428. 464. 478.
 παρακοή 50. 106. 274.
 παράνοια 392.
 παρανομία 310.
 Παρθένος (Θεοτόκος) 24. 32. 146.
 288. 310. 462. 500.
 παρουσία δευτέρα 120. 226.
 παρουσία ἔνσαρκος 26.88. 90.
 παρηρησία 34. 226. 374. 390.
 πατρότης 250.
 Παῦλος 20. 32. 34. 36. 42. 48. 50. 54.
 56. 70. 82. 96. 98. 110. 124. 136.
 168. 170. 172. 174. 178. 180. 182.
 186. 188. 212. 216. 218. 220. 222.
 224. 226. 230. 234. 244. 246. 254.
 256. 258. 260. 262. 268. 272. 274.
 280. 282. 284. 286. 288. 290. 292.
 296. 298. 338. 344. 372. 386. 388.
 390. 392. 394. 396. 398. 400. 404.
 408.410. 412. 414. 416. 418. 420.
 424. 434. 436. 438. 440. 442. 446.
 458. 468. 470. 472. 474. 476. 480.
 482. 484. 518. 520. 522.
 πειρασμός 244.
 περιτομή 220. 248.
 Πέτρος 72. 76. 92. 302. 324. 458.
 472. 474. 476. 490.
 πίστις 70. 92. 124. 214. 220. 222. 230.
 236. 238. 240. 242. 250. 252. 268.
 272. 280. 282. 284. 288. 300. 344.
 346. 380. 378. 418. 440. 442. 464.
 470. 478. 484. 490.
 πλάνη 78. 102. 114. 186. 244. 272.
 480.
 πλημμέλημα 52.
 ποίημα 60. 62. 64. 68. 70. 214. 216.
 222. 224. 226. 228. 230. 232. 234.
 236. 240. 248. 252. 254. 256. 258.
 262. 268. 270. 272. 280. 286. 290.

292. 294. 296. 302. 304. 320. 322.
326. 338. 342. 344. 350. 358. 364.
370. 372. 376. 384. 434. 436. 440.
442. 444. 446. 448. 450. 452. 454.
458. 462.

πονηρία 500.

Πόντιος Πιλάτος 292-294. 330.

πορνεία 368.

πρόγνωση 154.

προκοπή 166. 168. 174. 176.

πρόνοια 316.

προσευχή 262. 290. 398. 502.

προσκύνησις 22.

προσωποληψία 300.

προφητεία 418.

πρωτότοκος 12. 48. 134. 136. 138.
140. 142. 146. 148. 150. 246. 338.
468. 482. 498.

πῦρ αἰώνιον 220. 226. 254.

Ρ

Ρουβείμ 136.

Ρωμαῖος, -οι 212. 398. 434. 440.

Σ

Σαβαειμ 500.

Σάββατα 470.

Σαβέλλιος 102.

Σαλαμῖς 284-286.

Σαούλ 284.

σάρκωσις 8. 22. 76. 78.

Σάρρα 146.

Σατανᾶς 110. 404. 482. 522.

Σαῦλος 284. 410.

Σελεύκεια 284.

Σιλουανός 228.

Σίμων Βάρ Ἰωνᾶ 92. 302. 324.

Σιών 496. 500. 502. 508. 510.

σκοτεία 474. 476. 514.

Σόδομα 78.

Σολομών 68. 234. 482.

σοφία 36. 40. 60. 64. 88. 90. 164. 166.

168. 170. 172. 174. 176. 196. 260.

266. 406. 418. 464. 470. 474. 476.

484. 492. 496. 498.

Σοφονίας 510,

σταυρός 8. 16. 128. 186. 224. 234.

συγκατάβασις 136. 140. 188.

Σύλας 298.

συμβεβηκός 204. 206. 430.

σύνεσις 516.

συντέλεια 80. 96.

σωτηρία 20. 34. 48. 50. 58. 128. 142.

186. 350. 464. 476. 478. 494. 510.

Τ

ταπείνωσις 16. 18. 20. 84. 106. 110-
112. 258. 390. 466.

ταυτότης 164. 258. 376. 388. 412.
416. 420. 446.

τελειότης 414. 432.

τελείωσις 168.

τιμή 38. 156. 158. 160. 192. 194. 276.
288. 330. 360. 378. 456. 504. 510.
522.

Τιμόθεος 228. 284. 398.

τιμωρία 50. 52. 56. 424.

Τίτος 296.

Υ

υἰοθεσία 140. 142. 150. 240. 390.
392. 440.

Υἱὸς ἀνθρώπου 114. 116. 154. 160.
330. 508.

υἰότης 246. 342. 344. 350. 384. 392.
440.

Ὑμέναιος, αἵρετικός, 32.

ὑπακοή 82. 214. 364. 442. 476.

ὑπόστασις (θεία) 34. 38. 102. 104.
248. 260. 450. 482.

ὑποταγή 180. 182. 184. 188. 190.

Φ

Φαραώ 116-118. 494.

Φαρισαῖος 234. 470.

φαιλότης 218

φθαρτόν 206.

φθορά 44. 78. 128. 174. 190. 392.

φιλανθρωπία 84. 130. 140. 150 172.
236. 380. 432. 436.

φιλαρχία 160.

Φιλιππίσιοι 482.

Φίλιπποι 270.

Φίλιππος (βασιλεὺς Ἰουδαίων) 92.
96. 324.

Φίλιππος, ἀπόστολος, 32. 344. 348.
482.

φιλοτιμία 152.

φόβος 128. 390. 440. 492. 510.

φρόνησις 172. 474.

Φρυγία 298.

φύσις θεία 66. 74. 136. 140. 160.
162. 164. 202. 204. 214. 242. 256.
258. 278. 280. 282. 288. 294. 296.
298. 300. 302. 304. 306. 316. 320.
330. 332. 376. 384. 388. 400. 402.
316. 422. 424. 426. 440. 444. 446.
450. 454. 454. 456. 466.

φύσις ἀνθρώπου 452.

Φῶς (ὁ Χριστός) 58. 80. 194. 218.
256. 294. 338. 340. 364. 422. 426.

472. 474. 476. 480. 482. 490. 504.
516.

φῶς τῆς ζωῆς 514.

φῶς τῶν ἀνθρώπων 514.

φωτισμός 480. 494.

Χ

Χαναάν 492.

χαρὰ 248.

χάρις 380. 434. 440. 508.

χάρισμα 78. 106. 216. 318. 418. 440.
458. 518.

χαρίσματα ἰαμάτων 418.

χρῖσμα 422. 458. 460.

Χριστομάχοι 10. 84. 86. 90. 96. 116.
132. 134. 150. 166. 176. 190. 194.
358.

Ψ

Ψαλμωδός (Δαβίδ) 380. 408. 416.
466. 468. 470. 474.

ψευδολογία 428.

ψευδοδοξία 230.

ψευδοπροφήται 470.

ψεῦδος 218. 348. 460. 480.

Ω

ᾠσηὲ 510.

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Γ. Μπακατσέλου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Όφσετ: ΧΡ. ΘΩΜΑΣ – Τηλ. 0394/ 72 394 – Λητή Θεσ/νίκης

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Τηλ. 710 140 – Θεσ/νίκη

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Γ. Μπακατσέλου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880 – (Οικίας 696 653)